

FUNDACIÓ NOGUERA
COL·LECCIÓ DIPLOMATARIS

L'herètica pravitat a
la Corona d'Aragó:
documents sobre càtars,
valdesos i altres heretges
(1155-1324)

VOLUM I

Edició a cura de
SERGI GRAU TORRAS
EDUARD BERGA SALOMÓ
STEFANO M. CINGOLANI

Barcelona, 2015

**L'HERÈTICA PRAVITAT
A LA CORONA D'ARAGÓ:
DOCUMENTS SOBRE CÀTARS, VALDESOS
I ALTRES HERETGES
(1155-1324)**

FUNDACIÓ NOGUERA

www.fundacionoguera.com

Col·lecció Diplomataris

Director tècnic: Josep Maria SANS I TRAVÉ

FUNDACIÓ NOGUERA

Diplomataris, 69

**L'herètica pravitat
a la Corona d'Aragó:
documents sobre càtars,
valdesos i altres heretges
(1155-1324)**

Volum I

Edició a cura de
SERGI GRAU TORRAS
EDUARD BERGA SALOMÓ
STEFANO M. CINGOLANI

BARCELONA, 2015

© Sergi Grau Torras, Eduard Berga Salomó, Stefano M. Cingolani, 2015

Edita: Pagès Editors, SL

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

editorial@pageseditors.cat

www.pageseditors.cat

Primera edició: desembre de 2015

ISBN obra completa: 978-84-9975-699-8

ISBN volum I: 978-84-9975-695-0

DL L 1.611-2015

Impressió: Arts Gràfiques Bobalà, SL

www.bobala.cat

SUMARI

	<i>Pàgina</i>
Presentació	7
Selecció de documents i criteris d'edició	9
L'Arxiu de la Corona d'Aragó	10
El fons Doat de la Biblioteca Nacional de França	12
Els registres papals del Vaticà.	13
El còdex Vat. lat. 4030 de la Biblioteca Apostòlica Vaticana	15
Altres documents	16
Els apèndixs	17
Guillem de Sant Melió i l'herètica pravitat	18
Marc territorial	20
Els estudis sobre el catarisme avui dia	23
Els heretges catalans eren càtars o valdesos?	25
La Inquisició en terres catalanes.	27
Conclusions	29
Abreviatures	31
Bibliografia	33
Documents.	59
Apèndix 1: Documents sobre Guillem de Sant Melió.	867

Apèndix 2: Documents sobre els pobres catòlics de Milà, Gènova i Tortona	877
Apèndix 3: Documents sobre la presència d'heretgia a la Corona de Castella i al regne de Navarra.	883
Índex onomàstic.	893
Índex toponomàstic	919
Bibliografia bàsica	925
Càtars i heretges a la Corona d'Aragó.	925
Càtars a la Corona de Castella	929
Església i religiositat	930
Inquisició a l'edat mitjana	932
Inquisició a la Corona d'Aragó (segles XIII-XIV).	935
Obres generals sobre els càtars	937
El concili de Sant Fèlix de Caramany.	942
La croada contra els albigesos (1209-1229)	943
Bibliografia sobre els valdesos.	946
Duran d'Osca i els Pobres Catòlics	947

PRESENTACIÓ

El problema de la documentació vinculada a les primeres heretgies que van aparèixer a la Corona d'Aragó durant l'edat mitjana és l'escassetat, la diversificació i la dispersió de les fonts documentals. En efecte, són pocs els documents que donen testimoni directe de la presència d'heretgia durant el segle XIII, especialment els càtars i els valdesos. En canvi, es conserva una important producció vinculada al desenvolupament de la Inquisició que posa en relleu com, efectivament, la presència de càtars, valdesos i altres heretgies fou una realitat, molt menor que en altres regions europees però suficient per a desencadenar una intensa reacció per part de l'Església i la monarquia.

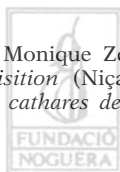
En aquest volum recopilem tots els documents que estan relacionats amb l'heretgia i els processos inquisitorials de la Corona d'Aragó, des de les primeres referències documentades l'any 1155 fins als testimonis dels últims creients càtars de l'any 1324. Aquest període està relacionat amb l'aparició de diversos moviments religiosos que foren condemnats i catalogats com a heretgies; de tots ells destaquen, pel seu gran impacte en diverses regions europees, els càtars i els valdesos. L'objectiu d'aquesta recopilació és, doncs, el de reunir en un mateix volum totes les referències sobre aquestes dissidències per posar a disposició dels estudiosos un seguit de documents que, en el seu conjunt i contextualitzats en el marc específic en què apareixen, ofereixen dades per a l'estudi d'aquests moviments religiosos, les seves representacions i les actuacions inquisitorials que deriven de la persecució.

En termes generals, aquesta és una tipologia de documentació molt variada. Una gran part de la documentació està conformada

per cartes papals i registres inquisitorials. La majoria d'aquests documents posen en relleu molt poc sobre la naturalesa de la dissidència; de fet, són escassos els documents que aporten informació doctrinal. Aquesta situació planteja una qüestió historiogràfica que durant els últims anys té més força en la interpretació del catarisme en particular i de l'heretgia en general, i és fins a quin punt aquest moviment es pot considerar una construcció literària a mans dels teòlegs que el van combatre. Aquesta interpretació arriba, en els casos més extrems, a posar en dubte l'existència històrica dels càtars.¹

És cert que durant la primera etapa, abans de l'aparició dels registres inquisitorials i del descobriment dels tractats càtars, els documents principals són escrits que polemitzen contra la dissidència. Aquests escrits van bolcar sobre aquest moviment antics tòpics de les heretgies de l'antiguitat i en fer-ho, van contribuir a construir una imatge dels càtars que s'allunyava de la realitat històrica. Això ha fet que durant molts anys el catarisme s'hagi interpretat com la continuació dels moviments herètics de l'antiguitat, com si en fos una extensió, i encara més, situant les seves arrels en moviments com el maniqueisme o el gnosticisme, mentre que en realitat poc hi tenen a veure. Tots són moviments que apareixen en contextos diferents i amb característiques ben diferenciades, tot i compartir, en efecte, elements comuns. Tanmateix, aquesta situació s'agreuja amb la confusió terminològica dels documents —que els mateixos contemporanis van generar— per identificar el tipus d'heretgia a què es referien. Aquest també és un problema important en la documentació preservada en el conjunt de la Corona d'Aragó, ja que la gran majoria dels documents que parlen sobre l'heretgia ho fan en termes genèrics, i són molt pocs els casos en què especifiquen o proporcionen informació precisa que permeti establir de quin tipus d'heretgia es tracta. Així, doncs, ens trobem davant d'un problema historiogràfic que ha tingut molt pes, no tan sols per als testimonis de la Corona d'Aragó, sinó també en general arreu d'Europa: el problema de la nomenclatura per catalogar i definir aquestes primeres heretgies.

1. Vegeu en aquest respecte Monique Zerner dir., *Inventer l'hérésie? Discours polémiques et pouvoirs avant l'Inquisition* (Niça: Collection d'Études Médiévales de Nice, 1998) i Martin Aurell, dir., *Les cathares devant l'histoire. Mélanges offerts à Jean Duvernoy* (Càors: L'Hydre, 2005).

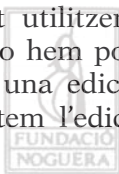

Si bé és cert que amb aquest moviment ens trobem davant de la construcció i representació d'un problema per part de l'Església, o més ben dit, dels papes, teòlegs, canonistes, clergues i frares que el van combatre, també ho és que els testimonis inquisitorials i els textos càtars posen en relleu la seva estructura, les seves creences i els seus rituals. Els pocs testimonis que han perdurat en els registres inquisitorials dels càtars catalans també evidencien aquesta realitat i mostren com en determinades regions del territori aquests moviments van ser un veritable problema.

Més enllà d'aquesta qüestió, en el present volum presentem una recopilació documental que posa a disposició dels estudiosos tots els documents localitzats que d'alguna manera o altra ens apropen al problema de l'heretgia dins el marc de la Corona d'Aragó. Això és, en efecte, una primera base indispensable per estudiar no tan sols els càtars, sinó també els valdesos, a partir de les seves fonts històriques, i poder establir, d'aquesta manera, un marc documental que identifiqui amb rigor i objectivitat els llocs i els personatges d'aquesta història. A partir de tota la documentació, hem elaborat un índex de noms i llocs que posa en relleu que veritablement hi va haver un gran nombre de catalans que dins i fora del territori van estar vinculats amb l'heretgia, o bé perquè l'adoraven i n'eren seguidors, o perquè de forma involuntària hi van topar, o bé perquè n'eren fervents perseguidors. També hem elaborat un índex de ciutats i viles de Catalunya, València i Aragó on hi hagué presència d'heretgia. Tot aquest volum d'informació ha de contribuir a potenciar nous estudis que tinguin en consideració la realitat històrica, social i econòmica de cada regió i facilitar, d'aquesta manera, una visió renovada de les dissidències que aparegueren en el context de les societats medievals.

SELECCIÓ DE DOCUMENTS I CRITERIS D'EDICIÓ

Aquest diplomatarí reuneix un fons molt variat de documentació que es troba dispersa en diversos arxius i biblioteques. Una part de la documentació que aportem ha restat inèdita fins al dia d'avui, i la resta ha estat publicada anteriorment en edicions impreses des del segle XVI fins a les edicions crítiques modernes. Per a l'edició del document utilitzem com a base el manuscrit més antic. Si en algun cas no hem pogut fer la revisió del manuscrit o document i utilitzem una edició que ja ha estat publicada anteriorment, llavors esmentem l'edició que emprem. I en el cas

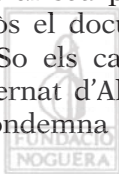
que no sobrevisqui cap document manuscrit i coneguem el text a partir d'una edició impresa, hem fet servir aquesta com a base de l'edició, talment es tractés d'un testimoni antic.

Els documents inèdits que presentem provenen de diversos arxius, principalment de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, de la Bibliothèque Nationale de França, dels Archives départementales des Pyrénées-Orientales de Perpinyà, de la Biblioteca Apostolica Vaticana, de l'Arxiu Capitular de Mallorca, de l'Arxiu Històric de l'Arxidiòcesi de Tarragona i de l'Archivo Histórico Nacional de Madrid. Aquest diplomatarí també inclou documentació que ja ha estat publicada anteriorment. En aquests casos, sempre que ens ha estat possible, hem fet una revisió del text a partir de l'original manuscrit. També hem complementat l'edició dels textos amb totes les referències de les edicions existents que s'han publicat fins al dia d'avui, i hem anotat, en els casos en què ha estat possible identificar-ho, d'on procedeix l'edició. També afegim els registres que s'han publicat, però només d'aquelles col·leccions que ofereixen les fonts manuscrites; aquí no hem inclòs el gran nombre d'articles i llibres que referencien el document o una edició concreta, sinó que només hem inclòs les edicions específiques de registres de documents o bé aquells articles i llibres que en donen les referències manuscrites o n'ofereixen diverses edicions.

L'ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ

Un dels fons destacats que conformen aquest diplomatarí és el que prové de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Aquí hi trobem butlles, condemnes i altres documents que estan en relació amb l'heretgia durant els regnats de Jaume I, Pere II i Jaume II. Alguns d'aquests documents han estat editats anteriorment, però n'hi ha diversos de vinculats amb l'heretgia que són inèdits.

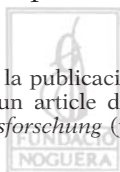
Els documents inèdits són variats. En destaca el de 1258 en què el rei Jaume I ordena a Arnau de Bosc, batlle de Lleida, que cobri les multes imposades als habitants de les muntanyes de Prades acusats d'heretgia (doc. 197), o el de 1261 en què el rei Jaume torna als germans Bernat, Arnau i Joan Elies, de Lleida, les cases que havia confiscat al seu pare, condemnat per heretgia (doc. 212). També hem inclòs el document de 1266 en què el rei Jaume dona a Guillem de So els castells de So i Queragut que havien estat del seu pare, Bernat d'Alió, i que havien estat confiscats pel rei a causa de la condemna per heretgia que havia rebut

(doc. 234), i el de l'any següent en què el rei ordena a Roger Bernat, comte de Foix, que entregui a Pere Poc de Perpinyà els castells de So i de Queragut i altres terres que havien estat del seu pare, Bernat d'Alió (doc. 237). També hi ha documents de reconciliació, com aquell en què el rei Jaume I restitueix a la bona fama i al ple ús dels seus drets Guillem i Bernat, fills del cavaller Bernat de Sautó, condemnat per heretgia (doc. 241), i dues condemnes d'heretgia, com la de l'inquisidor Ferrer, del 24 de desembre de 1235, que condemna Catbert de Barbaira com a heretge (doc. 99), i la condemna d'Arnau de Mutació com a heretge del març de 1243 (doc. 143). També hem afegit el document de 1271 en què els inquisidors fra Pere de Cadireta i fra Ramon de Lleida reconeixen a Guillem de Montgrí, sagristà de Girona, que han rebut d'ell 60 lliures de Melguelh que els devia Roger Bernat, comte de Foix, per despeses de la Inquisició (doc. 244).

També hem afegit un extracte del llibre de comptes de Pere Ferrer de l'any 1240/1241, veguer de Barcelona, on s'anoten les despeses sostingudes per dur una inquisició a la ciutat i processar alguns acusats d'heretgia (doc. 124), un document únic que ens forneix amb informació econòmica de l'etapa més primerenca de la Inquisició i posa en relleu el paper dels veguers en la recaptació dels recursos econòmics que ja en aquesta etapa —com a mínim des de 1235— generava una destacada activitat.² Pel que fa als documents publicats anteriorment, hem inclòs la revisió de tots aquells que estan en relació amb butlles, condemnes, expropiació i cessió de béns, etc., molt especialment durant el regnat de Jaume I. A banda d'aquests documents, també afegim les condemnes contra els heretges que apareixen en les constitucions de Pau i Treva; a partir de 1214 —coincident amb la mort recent del rei Pere a Muret l'any anterior i amb l'establiment d'un consell de regència eclesiàstic— aquestes constitucions comencen a incloure en els seus cànons una condemna als heretges i als seus seguidors, juntament amb els lladres i altres malfactors. També hem inclòs els cànons de les constitucions eclesiàstiques que condemnen l'heretgia a la Corona d'Aragó, ja sigui de concilis provincials, generals o altres disposicions eclesiàstiques que es formulen contra els dissidents amb presència, algunes de les quals del mateix rei. Finalment, hem

2. Agraïm a Damian J. Smith la publicació del fragment d'aquest text que veurà la seva edició completa i estudi en un article de propera aparició a *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* (juntament amb Stefano M. Cingolani).

inclòs tots els documents que hem localitzat en relació amb la figura de Guillem de Sant Meliό, una gran part dels quals inèdits.³

EL FONS DOAT DE LA BIBLIOTECA NACIONAL DE FRANÇA

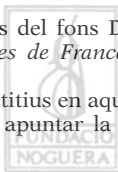
Una part important d'aquest diplomatarí recull transcripcions de processos inquisitorials vinculats amb ciutadans de la Corona d'Aragό que es conserven en el fons Doat de la Biblioteca Nacional de França.⁴ El fons Doat —conegut també com la col·lecció de Languedoc— es compon de 258 volums que inclouen les còpies fetes des de 1665 fins a 1670 sota la direcció de Jean Doat, president de la Cambra dels comtes de Navarra. Aquestes còpies, que foren impulsades a instàncies del ministre de França Jean-Baptiste Colbert, reuneixen molt material sobre la història del sud de França. Des del volum 21 fins al 37 es recullen sentències, butlles, cartes reials, interrogatoris, deposicions, tractats, sermons i altres escrits que estan en relació amb els heretges càtars, valdesos i beguins. Aquestes còpies, dutes a terme entre 1667 i 1669, provenen dels antics arxius de la corona de Carcassona, Narbona i Foix, d'arxius de la Inquisició de Carcassona, dels dominics de Tolosa i de Narbona, de l'arquebisbat d'Albi, etc. Molts d'aquests documents provenen d'un fons que actualment s'ha perdut, sobretot arran de l'incendi que es va produir en els arxius de la ciutat de Carcassona a finals del segle XVIII. Si no fos per les còpies dutes a terme al segle anterior, avui dia no podríem conèixer les declaracions inquisitorials; aquí trobem, per exemple, els testimonis que exposen les rutes càtares a Catalunya de mitjan segle XIII, com les d'Arnau Bretós de Berga (revisada) o Joan Ramon d'Albi (editada per primera vegada).

Del fons Doat, n'hem seleccionat diversos documents i fragments, gairebé tots inèdits. En el seu conjunt són declaracions que remetien a la presència de càtars o valdesos a Catalunya o bé ciutadans de la Corona d'Aragό que apareixen en els processos inquisitorials del sud de França.⁵ D'aquest fons hem transcrit diversos

3. Vegeu l'apartat d'aquesta introducció: "Guillem de Sant Meliό i l'heretica pravitat".

4. Per a un índex dels volums del fons Doat, vegeu Philippe Lauer, *Collections manuscrites sur l'histoire des provinces de France: Inventaire* (París, 1905), vol. 1, pp. 156-192.

5. Alguns noms són força repetitius en aquests registres inquisitorials, de manera que en aquests casos hem optat per apuntar la referència en nota.

extractes que formen part dels volums 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 31, 33, 36, 170, 172 i 173. De tots aquests volums, el més extens és el procés inquisitorial de Pere de Fenollet conservat al volum 33 (doc. 209). El seu procés inquisitorial és d'enorme interès, no tant pel que explica de l'heretgia, sinó pel procés judicial en si, un dels més primerencs de mitjan segle XIII. El seu extens procés, que s'inicia l'any 1261, repercutia sobre l'acusació d'heretgia i l'expropiació d'uns territoris que des del Tractat de Corbeil de l'any 1258 formaven part de la sobirania del rei de França. Tanmateix, els fets que es jutjaven eren anteriors a Corbeil, tot just quan encara aquest territori estava sota sobirania del rei de la Corona d'Aragó, i això comportava un important i delicat problema de competències per als inquisidors que queda reflectit en el procés.

ELS REGISTRES PAPALS DEL VATICÀ

Un dels altres fons que conformen aquest diplomatarí és el de les cartes papals que estan en relació amb la presència de l'heretgia a la Corona d'Aragó. El conjunt d'aquest fons denuncia la presència de l'heretgia i crida a la instauració de mesures per desenvolupar el procediment inquisitorial contra els heretges. Si bé és una gran sort per a l'historiador que a partir del segle XII els papes, i més concretament la Cúria romana, comencessin a oficialitzar i regularitzar el registre papal, també és cert que no totes les cartes estaven registrades, especialment durant el primer període, i en moltes ocasions l'original no s'ha conservat o localitzat i en coneixem el text a través del registre del Vaticà.

Aquesta documentació conforma un bloc que abasta des del segle XII fins a principis del segle XIV; s'hi inclouen cartes d'Innocenci III, Honori III, Gregori IX, Innocenci IV, Alexandre IV, Urbà IV, Climent IV, Gregori X, Nicolau IV i Joan XXII. La majoria d'aquestes cartes han estat publicades en diversos diplomataris, registres i butllaris que, des del segle XVI endavant, reproduïen les cartes del registre del Vaticà.

En aquest bloc també hem inclòs les cartes relacionades amb l'antic valdès Duran d'Osca, l'impulsor, juntament amb altres valdesos convertits, d'una nova comunitat apostòlica, els Pobres Catòlics, basada en els ideals valdesos però integrada en l'ortodòxia de Roma. La seva comunitat va tenir repercussió en algunes regions de la Corona d'Aragó. Tot i que les cartes no posen en relleu precisament el problema de l'heretgia, la seva experiència

ofereix un testimoni únic per estudiar com una comunitat apostòlica que neix a principi del segle XIII, fonamentada en els ideals valdesos, s'integra, tot i les dificultats, dins de l'ortodòxia religiosa, però sense deixar de perdre mai la seva veritable essència. Els Pobres Catòlics van mantenir aferrissades discussions escrites i orals contra els càtars i altres valdesos.

Al llarg dels anys de la seva existència, l'ombra dels valdesos sempre va rondar la comunitat, i les seves pràctiques, en ocasions poc ortodoxes, generaven el recel dels arquebisbes i els bisbes de la regió que veien aquestes comunitats com un perill, ja que de mica en mica rebien més privilegis directament de part del papa. Tenim documentades comunitats dels Pobres Catòlics principalment a Narbona, Elna, Marsella, Osca, Barcelona, i molt probablement a Tarragona, Milà i Gènova. Tanmateix, la seva actuació era beneficiosa per a l'Església i la conversió d'un gran nombre de valdesos al catolicisme en el si d'aquesta comunitat fou quelcom que Innocenci III va saber valorar i defensar. Finalment, els Pobres Catòlics van ser reinserits en l'ortodòxia catòlica amb la regla dels agustins, en un procés que també tenim documentat.

En aquest bloc, també afegim l'edició d'unes cartes que estan en relació amb l'heretgia i la causa inquisitorial a la Corona d'Aragó que han estat inèdites fins avui. Una d'elles és la carta de 1233 en què el papa Gregori IX escriu a l'arquebisbe de Narbona i als seus sufraganis, on estableix que, a causa del delictes comès per membres de la família Niort, Guillem de Niort i Guillem Bernat de Niort, aquests i altres membres de la família no puguin rebre càrrecs eclesiàstics fins que no ho hagin solucionat (doc. 89). També n'hi ha una de febrer de 1237 en què el papa Gregori IX escriu al procurador de l'arquebisbat de Tarragona i als seus sufraganis en relació amb l'heretgia i estableix que aquells qui vulguin reintegrar-se en el si de l'Església espontàniament han de fer una penitència (doc. 103), i una altra de 1238, en què el papa Gregori IX escriu al bisbe d'Osca per demanar al rei d'Aragó mesures en relació amb els heretges i l'inici del procediment inquisitorial (docs. 117 i 118). També hem inclòs l'extensa carta inèdita del 28 de juliol de 1257 del papa Alexandre IV al prior provincial dels frares predicadors d'Espanya ordenant que enviï dos inquisidors i especificant com han d'actuar (doc. 192), la qual coneixem a través de la còpia del segle XIII de Tarragona i del segle XIV del Vaticà, una carta que no es troba als registres.

EL CÒDEX VAT. LAT. 4030 DE LA BIBLIOTECA APOSTÒLICA VATICANA

El còdex Vat. lat. 4030 de la Biblioteca Apostòlica Vaticana és, sense cap mena de dubte, una de les fonts més riques que descriuen no tan sols la història dels càtars de principi del segle XIV, sinó també la seva doctrina. Aquest fons documental ha servit de base perquè diversos historiadors l'espremessin per fer-ne obres cabdals de la microhistòria o de la història cultural. Un dels exemples més destacats és *Montaillou* d'Emmanuel Le Roy, un estudi que aprofundeix en la vida quotidiana dels habitants d'aquesta vila de l'Arieja a través de la informació que proporciona aquest fons documental.

Aquest manuscrit va ser transcrit per Jean Duvernoy l'any 1965 i traduït al francès el 1978. Tot i això, hem considerat adient publicar una nova edició del text llatí, revisada del manuscrit, de les declaracions que remeten a la comunitat de Guilhem Belibasta; aquesta edició conté diferències respecte de la publicada anteriorment. En aquestes declaracions hom trobarà la inquisició duta a terme per Bernat de Puigcercós a Lleida contra els creients càtars Joan i Pèire Mauri, Matheua i Asperta el 12 de juny de 1323 (doc. 269). Aquesta és l'única inquisició que es conserva duta a terme en el territori català que ofereix una descripció de les rutes i doctrines d'aquests creients càtars occitans, exiliats a Catalunya, València i Aragó, els quals es van moure al voltant de la figura de Guilhem Belibasta.

A continuació, aquests creients foren reclamats pel bisbe de Pàmies, Jacme Fournier —futur Benet XII—, per ser interrogats. El procés s'inicià a principi de 1324 i foren interrogats Joan Mauri (doc. 268) i Pèire Mauri (doc. 270). Abans havia declarat Arnau Sicre o Balle (o Batlle) (doc. 265) —el delator de Belibasta que actuava com un agent encobert. Aquestes tres declaracions són, en el seu conjunt, una font indispensable per a conèixer les rutes d'aquests bons homes per la Corona d'Aragó a principi del segle XIV. Els elements doctrinals que hi apareixen són tardans i molt carregats de sincretisme religiós que integra elements molt diversos que no estan presents en el catarisme de principi del segle XIII, com per exemple el de la reencarnació de les ànimes.

Acompanyant l'edició d'aquests textos, també afegim la carta del papa Joan XXII del 8 de novembre de 1323 mitjançant la qual reclama el trasllat d'aquests inculpatos de Catalunya a Carcassona (doc. 271), així com les condemnes de reclusió perpètua de Joan

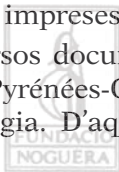
i Pèire Mauri a la presó del Mur de Carcassona, que conservem, una altra vegada, gràcies a la còpia del fons Doat (doc. 272). També hem optat per afegir les declaracions íntegres de Guilhem Maurs de Montalhon (doc. 264) i de Bernat Laufret de Tinhac (doc. 267), ja que aporten elements per estudiar aquesta darrera comunitat càtara a la Corona d'Aragó i en moltes ocasions han quedat desplaçats atès que no formaven part del nucli de la comunitat de Belibasta. Amb això finalitza l'experiència d'aquests creients càtars a la Corona d'Aragó i amb ells també finalitza aquest moviment a Occident.

ALTRES DOCUMENTS

A banda dels fons esmentats, també hem inclòs documents procedents d'altres arxius de Lleida, Madrid, Narbona, Montpeller, Albi, etc. Una de les peces destacades és la carta d'agost de 1257 mitjançant la qual el rei Jaume I perdona tots els culpables, vius i difunts, per tal de tornar a la ciutat de Lleida i a tots els seus naturals la bona fama, tocada perquè en temps passats alguns van caure en l'herètica pravitat i van ser trobats culpables, sospitosos, fautors o receptors, ocultadors o zeladors pels inquisidors (doc. 193). El rei perdona tots els culpables, vius i difunts, i ordena que de cap manera els seus béns i els dels seus hereus siguin expropiats, i reconeix que, per aquest acte de perdó i de generositat envers aquells que han tornat a la fe catòlica, ha rebut el pagament de dos mil morabatins alfonsins. Aquest document, publicat anteriorment de forma parcial, ara l'oferim en la seva versió extensa i completa.

També hem inclòs, per primera vegada, l'edició crítica amb la col·lació dels dos manuscrits més antics del manual inquisitorial de Ramon de Penyaafort, redactat entre 1241 i 1242, amb l'arquebisbe de Tarragona, Pere d'Albalat (doc. 138). Aquest és un manual de gran transcendència en el dret inquisitorial i conté una classificació per establir les penes dels heretges i dels seus seguidors com mai abans s'havia fet. No tenim localitzat el manuscrit original, però en canvi es conserven diverses còpies manuscrites amb algunes variants que proporcionen informació interessant que fins ara havia estat omesa en les edicions impreses.

També hem inclòs diversos documents procedents dels Archives départementales des Pyrénées-Orientales de Perpinyà que estan en relació amb l'heretgia. D'aquests documents, en destaca

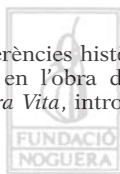

el d'octubre de 1260 en què, des de Barcelona, Jaume I restitueix els béns de Ponç de Vernet, condemnat com a fautor dels heretges per Pere de Cadireta i Bernat de Bac, al seu fill, també Ponç de Vernet, per 22.000 sous de Magalona (doc. 206), i el de desembre del mateix any en què els inquisidors Pere de Cadireta i Bernat de Bac reconeixen els drets a Ponç de Vernet, al qual, amb el seu consell i assentiment, el rei Jaume i l'infant Pere li tornen els béns que havien estat del seu pare, Ponç de Vernet, condemnat per heretgia (doc. 207). Del mateix arxiu també hem inclòs el fragment del document del testament de Nunó Sanç de 1241 mitjançant el qual posa a judici de l'Església els béns que va retenir i que havien estat de Bernat Guillem, condemnat per heretgia (doc. 137). També hem inclòs un document, molt malmès, que descriu les actuacions de l'inquisidor del Rosselló, Ramon de Pompià, del 1260 (doc. 205).

ELS APÈNDIXS

Aquest diplomatari inclou, a més, tres apèndixs amb documents que no estan relacionats directament amb l'heretgia a la Corona d'Aragó, però que tenen el seu interès, ja que estan vinculats a alguns dels seus protagonistes. El primer apèndix inclou tots els documents localitzats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó relacionats amb Guillem de Sant Meliò, la majoria dels quals inèdits i que, tot i no estar vinculats a l'heretgia, són prou interessants per a conèixer la vida d'aquest personatge que fou acusat d'herètica pravitat. El segon apèndix inclou els documents vinculats a la comunitat dels Pobres Catòlics que no estan relacionats amb la Corona d'Aragó, però sí amb el seu desenvolupament en altres regions d'Europa, com el sud de França i Itàlia. Aquests documents són molt interessants per a conèixer el destí d'aquesta comunitat i el seu procés d'integració sota l'orde dels agustins, un procés que va ser comú tant a la Corona d'Aragó com a la regió italiana. En el tercer apèndix afegim els pocs documents que donen testimoni de la presència de l'heretgia a la Corona de Castella i al regne de Navarra.⁶

6. Aquí no hem inclòs les referències històriques sobre els albigesos a la Corona de Castella que apareixen descrites en l'obra de Lucas de Tuy. Hom pot consultar l'edició crítica: *Lycae Tydensis de Altera Vita*, introducció i edició a cura d'Emma Falque Rey (Turnhout: Brepols, 2009).

GUILLEM DE SANT MELIÓ I L'HERÈTICA PRAVITAT

En efecte, la figura de Guillem de Sant Meliό (o Melià) és un cas paradigmàtic. L'historiador Jordi Ventura fou el primer autor que va donar a conèixer les vinculacions d'aquest personatge amb l'heretgia, més concretament, afirmava, amb els càtars. A falta d'estudis específics, tradicionalment s'ha associat aquesta figura a un creient càtar. Tanmateix, el conjunt de documentació que aportem en aquest diplomatarí posa en relleu que, lluny de ser un heretge o un heresiarca càtar —tal com tradicionalment s'ha interpretat aquesta figura—, Guillem fou un personatge de gran transcendència a l'època de Jaume I, ja sigui pels rēdits i feus que tenia en possessió, pels vincles amb la reialesa o pel gran nombre de propietats que va arribar a acumular.⁷

En aquest diplomatarí aportem 18 documents vinculats amb la persona de Guillem de Sant Meliό, 9 dels quals restaven inēdits fins avui; de tots aquests documents, només n'hi ha 4 que vinculen Guillem amb l'heretgia —concretament amb una condemna que va rebre— i la resta, els altres 13 documents, són de qüestions administratives i econòmiques. Però ni tan sols en aquests documents en quē apareix el terme *herētica pravitat* no ens proporcionen més informació sobre el tema. L'únic fet que coneixem és que abans de novembre de 1262, Guillem va rebre una condemna d'heretgia que fou commutada pel rei Jaume I.

De tots els documents que aportem que el vinculen a l'heretgia, el més important és el del 13 de novembre de 1262, emès pel rei Jaume I i en el qual absol Guillem de Sant Meliό i renuncia a prosseguir amb altres causes civils o criminals, per tot allò que fins a aquell moment s'ha trobat en contra d'ell pel crim d'herētica pravitat (doc. 223). No conservem la condemna o la possible inquisició que se li va realitzar; de fet, tampoc en sabem les raons. Un germà seu, Aimeric, es trobava l'any 1257 a la presó a causa d'heretgia. Podria ser, efectivament, que ambdós personatges haguessin estat creients d'alguna heretgia —en aquest cas, atesa la condemna d'herētica pravitat, podria fer referència al cataris-

7. Guillem de Sant Meliό va participar a la conquesta de Valēncia, tal com consta en el *Llibre del Repartiment de Valēncia* (Antoni Ferrando i Francés, ed., Vicent Garcia editors, Valēncia, 1979), fol. 61, n. 2560: *R. de Sanctiminato, domos in Xativa, que affrontant cum viis publicis et cum domibus G. de Sanctomelione et cum domibus Bg. Sancii*; i fol. 64, n. 2615: *G. de Sancto Melione, domos in Xativa in quibus habitat, franchas et liberas*.

me—, però el fet és que, al marge d'aquestes referències, la vida de Guillem no invita a pensar en un càtar, i menys encara quan no hi ha testimonis directes durant aquest període de la presència d'una comunitat organitzada. En efecte, Guillem és un cas atípic i únic. L'any 1271, el rei Jaume I renuncia a moure qualsevol causa civil o criminal contra Guillem de Sant Melió per raó de la seva dona Berenguera, de les queixes del pare d'aquesta, Berenguer Dalmau —el batlle de València—, o bé de la seva família, però aquí ja no hi surt el terme heretgia (doc. 246).

Els problemes van venir després de la seva mort, especialment per la confiscació dels seus béns. L'any 1278, el rei Pere II cedeix a Eudòxia Lascaris, esposa de Guglielmo Pietro I, comte de Ventimiglia, l'alqueria que el difunt Guillem de Sant Melió tenia a Russafa, a prop de València, i que li havia estat confiscada per haver estat condemnat per heretgia (doc. 249). Dos anys després, el rei Pere II mana al jutge Albert de Lavània que comprovi l'afirmació de Bernat Escrivà que de la confiscació dels béns de Guillem de Sant Melió s'ha d'excloure allò que serveix per a pagar el prevere que ha instituït a la capella del Temple a València (doc. 250). El fet és que, efectivament, es va executar un procés d'expropiació dels béns.

D'altra banda, el procés d'expropiació de béns per delictes d'heretgia que va sofrir Guillem de Sant Melió no fou un cas aïllat. Efectivament, s'han conservat diversos processos d'expropiació de béns per aquest delictes iniciats durant els anys cinquanta i seixanta del segle XIII, tant a Lleida com a València. Per exemple, l'any 1261, el rei Jaume ven a Bernat Escrivà, batlle de València, per 8.000 sous anuals, tots els ingressos del castell i del terme de Morvedre, excepte els que provenen de béns d'heretges condemnats (doc. 211), o bé l'any següent, el rei concedeix a Bernat de Costa, notari i escrivà de la Inquisició, els béns que Pericó de Butsenit i la seva dona, heretges fugitius, tenien a Prades (doc. 213). Les propietats s'estenen a diversos llocs; el mateix any, Jaume I concedeix a Joan de Tàrrega els béns confiscats a Pere de Segarra a Arbolí i el mas que Pere Català tenia a Cornudella de Montsant, ambdós condemnats com a heretges (doc. 221), i en un altre document, el rei també concedeix a Guillem de Perpinyà i als seus hereus totes les propietats que Bernat Lorda i Joan de Segarra, condemnats com a heretges, tenien al terme d'Arbolí (doc. 222). Aquests dos documents no havien estat publicats en la seva totalitat

anteriorment. A Morella també hi ha diversos exemples similars del mateix any, i els casos s'estenen a localitats com Xàtiva i Castelló.

L'absolució de Guillem de Sant Meliό arriba en aquestes dates. Per tant, en aquest sentit, disposem de dades que confirmen l'existència de diversos processos inquisitorials per raó d'heretgia, tot i que no sabem de quina es tracta. De fet, de tots aquests processos en sabem molt poc i és arriscat establir algunes conclusions sense més informació. Tanmateix, potser sí que hi havia una comunitat d'heretges durant aquests anys instal·lada en aquestes regions, i que va acabar amb totes aquestes expropiacions de béns. Tenim els noms d'aquests inculpats, però no els processos. En aquest sentit, hem inclòs l'edició de la carta del 25 de setembre de 1238 del papa Gregori IX al bisbe de Burgos referent a la confessió del ciutadà Vital d'Arvial en relació amb el grup d'heretges del qual havia format part (doc. 292). Aquest és un dels pocs casos de comerciants del marc peninsular que formen part d'una comunitat d'heretges. En el cas de Guillem, no tenim aquesta confessió. En canvi, el que sí que podem afirmar és que tot això està present en un moment en què l'Església catalana legitima la seva ortodòxia i duu a terme una ofensiva contra els heretges a través de l'orde dels predicadors de Barcelona; el 1258 es produeix la condemna de Ramon de Josa —amb Jaume I present— (doc. 198) i l'any 1269 la del vescomte Arnau de Castellbò (doc. 242) i la seva filla Ermessenda (doc. 243).

MARC TERRITORIAL

El marc territorial que configura la selecció dels documents és el de la Corona d'Aragó. El segle XIII és una època de canvis territorials. Des del segle anterior, els comtes de Barcelona i després reis d'Aragó van ampliar progressivament els seus dominis al sud de França i obtingueren el vassallatge i l'administració de diversos territoris. La batalla de Muret de 1213 va comportar una primera ruptura amb els lligams polítics del sud de França, un trencament que es va acabar de refermar amb el Tractat de Corbeil de 1258 signat entre Lluís IX de França i Jaume I. Amb això, el rei francès renunciava als drets sobre el territori català que es remuntaven a Carlemany i, per contra, el rei Jaume renunciava als seus drets sobre un extens territori que abastava gran part del sud de França, entre els quals hi havia el comtat de Tolosa, la Fenolleda, el Carcassonnès, l'Albigès, el Rasés, el Termenès, Narbona, Agde,

Nîmes, Roergue, Millau o Gavaldà, entre d'altres. El rei només es quedava amb el Carlat i la senyoria de Montpeller i d'aquesta manera projectava els seus recursos cap a Mallorca, València i el Mediterrani. Cal tenir present que en bona part d'aquestes regions s'havia instaurat l'heretgia, en alguns llocs de forma més intensa i en d'altres menys, i això tingué conseqüències per a l'expansió de l'heretgia en altres regions de la Corona d'Aragó.

Les primeres mesures contra l'heretgia a la Corona d'Aragó arriben a finals del segle XII en un context en què l'heretgia està present a diverses regions del sud de França que tenien vincles dinàstics o vassallàtics amb els reis de la Corona d'Aragó. La presència de les dissidències en aquestes regions va condicionar les mesures repressives a l'altra banda del Pirineu, sobretot quan el rei Pere el Catòlic disputava per l'hegemonia política de la regió del sud de França. Aquesta situació és important perquè les primeres mesures contra l'heretgia apareixen impulsades per legats pontificis (decrets i concilis) i per la presència de l'heretgia en el territori fronterer de la Corona d'Aragó, especialment Narbona. L'arquebisbat de Narbona fou, en efecte, un centre neuràlgic en el desenvolupament de les mesures per fer front a l'heretgia. Els primers testimonis d'heretgia apareixen tot just a finals del segle XII i la seva presència en aquesta regió va motivar, amb gran probabilitat, les primeres mesures contra l'heretgia aplicades a la Corona d'Aragó.

L'any 1191, el papa Celestí III demana a Guillem Berenguer de Barcelona (?-1212), fill il·legítim del comte Ramon Berenguer IV de Barcelona i bisbe de Lleida, que es desplaci a Narbona per assumir la direcció de l'arquebisbat per fer front als problemes de la diòcesi, un dels quals era la presència de l'heretgia (doc. 9). Guillem Berenguer era, en efecte, tiet del rei Pere el Catòlic. Guillem fou arquebisbe de Narbona des de l'any 1191 fins a algun moment a partir de 1209 en què fou reemplaçat pel cistercenc Arnau Amalric, amb un tarannà molt més combatiu enfront de l'heretgia. Durant els anys en què es gestava la croada i amb la tensió que es vivia al territori, Guillem Berenguer va haver de fer de mitjancer entre els problemes de l'arquebisbat —sense descuidar les seves obligacions—⁸ i els interessos de la Corona d'Aragó

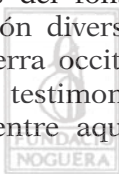
8. Elaine GRAHAM-LEIGH, "Hirelings and Shepherds: Archbishop Berenguer of Narbonne (1191–1211) and the ideal Bishop," *The English Historical Review* 116/469 (2001): 1083–1102.

en una regió en la qual, un cop iniciada la croada, el rei Pere perdia de mica en mica el vassallatge dels territoris enfront de Simó de Montfort i els croats; Carcassona, Besiers, etc. passaren des de 1209 sota sobirania de Simó, que iniciava el seu avanç cap a Tolosa. L'església occitana va viure en pocs anys un procés de depuració de l'alta jerarquia eclesiàstica; bisbes més fidels a les directrius de Roma i més combatents contra l'heretgia es van posar al capdavant de les esglésies. L'actitud de l'arquebisbe va generar importants tensions amb els legats pontificis de la regió; Guillem Berenguer fou acusat de no dedicar-se suficientment a perseguir l'heretgia, se li va obrir un procés inquisitorial i finalment fou deposat.

En aquest diplomatarí no hi afegim els documents vinculats amb la croada contra els albigesos, com per exemple el concili de la Vaur, atès que el problema, tot i involucrar el rei de la Corona d'Aragó, afecta directament els territoris occitans. Sí que hi afegim, en canvi, aquells documents que afecten, d'una manera o altra, el territori de la Corona d'Aragó: algunes mesures preses a Narbona contra els heretges pel fet de ser de gran interès, ja que molt poc després es promulgaren de forma similar estatuts i disposicions repressives a la Corona d'Aragó que reproduïm en diversos documents. També hem inclòs els processos inquisitorials duts a terme en les terres que avui dia formen part de França, però que durant el període anterior a Corbeil depenien de la Corona d'Aragó. Igualment hem inclòs les referències sobre l'heretgia de la Senyoria de Montpeller, un centre que va esdevenir, des de 1204, propietat del rei d'Aragó. En aquest territori, ja des de 1195 constatem diverses referències a l'heretgia, tot i que amb el temps van minvar, atès que es va erigir com un centre amb una forta empremta ortodoxa.

Amb la croada contra els albigesos i la victòria dels croats, aquest extens territori que conforma el Migdia francès va quedar sota domini del rei de França. Llavors les coses començaren a canviar, ja que fou el moment en què s'establí la Inquisició. Tot i això, els vincles entre ambdós territoris van continuar existint. És durant els anys quaranta i cinquanta del segle XIII quan constatem, a través de les declaracions del fons Doat, els vincles entre els dos territoris. Així, doncs, són diversos els catalans i aragonesos que estan presents en la guerra occitana, així com en el setge de Montsegur de 1244. Aquests testimonis també posen en relleu els llaços i les xarxes socials entre aquests territoris. Són diversos

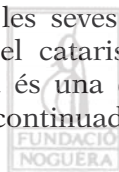

els documents datats entre 1240 i 1244 que evidencien aquesta realitat. A partir de llavors, és també quan comencem a tenir més documentació sobre la presència de l'heretgia en altres regions del territori catalanoaragonès, com Lleida, Mallorca o València. I és llavors quan l'activitat de la cancelleria comença a estar a ple rendiment en aquestes zones.

També hem inclòs alguns documents vinculats amb el comte de Foix —sobretot quan va heretar el vescomtat de Castellbò— en què queden paleses les seves actuacions per afavorir el desenvolupament de l'heretgia en les seves lluites contra el bisbe d'Urgell. En canvi, no aportem els documents que il·lustren la situació de la regió, com les lluites anticlericals entre el bisbe d'Urgell i el comte de Foix acompanyat del vescomte de Castellbò —Arnau de Castellbò—, el problema de la deposició del bisbe d'Urgell Ponç de Vilamur, la situació de l'església de la Cerdanya, documents que il·lustren l'anticlericalisme del territori, etc., una documentació que és, efectivament, indispensable per a explicar el context en què apareix l'heretgia. En aquest cas, però, hem optat per limitar la selecció de documents a aquells que només il·lustren directament referències sobre l'heretgia, ja que incloure documents d'aquesta altre índole sobrepassaria l'objectiu del present diplomatarí. Hom pot trobar en la bibliografia final la referència d'estudis específics sobre aquesta qüestió.

ELS ESTUDIS SOBRE EL CATARISME AVUI DIA

Els primers estudis sobre el catarisme a Catalunya van aparèixer a finals dels anys cinquanta i principis dels seixanta de la mà de l'historiador i economista Jordi Ventura. Ha passat molt de temps des de llavors, però el fet és que la seva tasca ha estat d'una gran importància i les seves dades han obert la porta a nous estudis. Tot i això, Jordi Ventura va presentar un model de difusió del catarisme lineal, és a dir, un model que partia d'una divisió del territori en tres parts: la Catalunya nord, la Catalunya meridional i la Catalunya sud. Aquest model establia que a Catalunya el catarisme s'assimilava de forma gradual i cronològicament. Si bé aquest model té la seva funcionalitat en termes de divisió de territori, ja que cada espai té les seves característiques, no és vàlid per explicar d'assimilació del catarisme en terres catalanes. Per exemple, la ciutat de Lleida és una de les regions amb més presència d'heretgia de forma continuada en el temps, molt més del

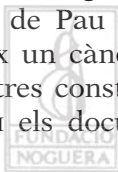

que van ser-ho els Pirineus. Això ja planteja un nou paradigma d'estudi i qüestiona que, en primer lloc, el catarisme segueixi un model gradual en la seva difusió pel territori de nord a sud, i en segon lloc, que Catalunya sigui una terra d'acollida de càtars.

Les primeres mesures contra l'heretgia apareixen l'any 1155 a Lleida (doc. 1), molt poc després que la ciutat fos conquerida. Aquest any, la jerarquia eclesiàstica va promulgar un cànon que condemnava els heresiàrques i les seves ordenacions, una fórmula que es va repetir poc després, l'any 1173 (doc. 5), novament en un concili a Lleida. Aquests són un dels testimonis més primerencs de la condemna de l'heretgia a la Corona d'Aragó, però no són els únics. Sabem que les fonts angleses incideixen en la presència de l'heretgia a la Corona d'Aragó com a mínim des del concili de Tours de 1163 (doc. 3) i fins i tot abans (doc. 2). I, de fet, si donem una ullada als cànons de Tours i de Reims, constatem que, efectivament, la condemna de Lleida no neix del no-res, sinó que empra el mateix llenguatge.

Així, doncs, Lleida no era un cas aïllat i podia representar un centre per a aquests heresiàrques que viatjaven de manera itinerant a través de les principals rutes comercials i ramaderes, tal com feien els predicadors càtars. De fet, durant aquesta primera etapa, podria ser fins i tot que aquests predicadors heretges que assimilem amb els càtars arribessin fins a Tortosa (doc. 4). L'heretgia serà present a Lleida de forma continuada en el temps; fou allà on el legat Gregorio de Sant'Angelo va impulsar el rei Alfons el Trobador a emetre el primer decret contra l'heretgia. A Lleida també hi trobem la presència de càtars cap als anys vint del segle XIII, a través de Joan Ramon d'Albi, i és cap als anys cinquanta quan constatem diversos documents en relació amb el problema de l'heretgia.

L'altre gran centre de Catalunya fou el Pirineu, concretament la vall de Castellbò, Gósol i Josa. La documentació situa en aquesta zona una intensa activitat herètica, a partir de 1214 per Dias de Dèime (doc. 148) i Arnau Bretós de Berga (doc. 152). Aquest mateix any, Ramon de Josa es reconcilià amb l'Església (doc. 198), mentre que a Lleida el cardenal i legat pontifici, Pere de Benevento, estableix unes constitucions de Pau i Treva en nom del rei Jaume I, en les quals s'estableix un cànon per condemnar l'heretgia, que es repetirà en moltes altres constitucions (doc. 62). Durant la primera meitat del segle XIII els documents posen en relleu com

Castellbò fou un dels espais de difusió de l'heretgia càtara pel nord de Catalunya, amb un diaca instal·lat al territori, Guillem Clergue, que apareix en un mínim de dos documents (doc. 159 i doc. 171). Però aquest no fou l'únic; també hi ha documentat un Pere Corona (docs. 119 i 162) i un Felip Català (doc. 248) que exerciren aquestes funcions en territori català. La situació dels càtars al Pirineu català, la coneixem prou bé gràcies als diversos estudis que han tractat aquesta qüestió. A més, és aquí on constatem una estreta vinculació amb els càtars occitans, a través d'uns vincles socials i unes relacions que queden molt patents amb la documentació del fons Doat.

ELS HERETGES CATALANS EREN CÀTARS O VALDESOS?

Ja hem fet esment dels problemes de la documentació sobre la nomenclatura de l'heretgia. Els primers documents parlen de valdesos i d'altres heretges. El mot *càtar* no apareix en cap document, a excepció d'aquells que fan una crida a combatre l'heretgia però mai trobem una identificació d'aquest nom amb unes pràctiques concretes; el terme que més s'hi assimila és *herètica pravitat* o *heretgia*.

El mot *valdès*, en canvi, té un pes important en aquestes fonts primerenques. També el té en l'obra jurídica de Ramon de Penyafort; en els seus textos, i més concretament en el seu manual de 1241/1242, els valdesos tenen un paper rellevant com a heretgia i no n'hi ha cap altra més mencionada a banda del mateix mot *heretgia* que, si bé en la majoria de casos s'aplica a la dissidència cristiana en general, també és cert que s'assimila als (mal)anomenats càtars. En efecte, Ramon de Penyafort atorga als valdesos un paper preeminent en l'heretgia de Catalunya, tot i que per una altra banda, els testimonis d'Arnau Bretós i d'altres situen els heretges càtars en les mateixes zones on Ramon de Penyafort denunciava la presència de valdesos. Els pocs elements doctrinals que proporciona de casos pràctics poden, en el fons, aplicar-se a qualsevol de les dues heretgies. Així, en el seu manual afirma que són heretges els *insabbatati* (o valdesos) que sostenen que mai s'ha de jurar, que no s'ha d'obeir a les potestats eclesiàstiques o seculares i que mai s'ha d'aplicar la pena corporal.

A partir dels anys cinquanta, el mot *valdès* té una davallada en les fonts i el que predomina és *heretgia*. Per tant, davant d'aquesta situació ens podem preguntar si aquells heretges que denunciaven

els religiosos, eren valdesos o bé càtars, tot i anomenar-los sota el terme *valdesos*? En els registres del fons Doat, en la declaració d'Arnau Bretós, per exemple, també se'l condemna com a heretge i com a valdès, tot i ser un fervent càtar. En moltes ocasions, els documents parlen de les dues heretgies com una de sola, i en d'altres en mencionen una de les dues tot i que segons els testimonis inquisitorials sembla que sigui l'altra. Aquest exemple es pot extrapol·lar a molts altres casos que tenen una relació similar: es produeix una denúncia de valdesos, però altres testimonis associen l'heretgia més als càtars que als valdesos. En canvi, la inquisició de Gòsol de 1250 menciona els *bons homes*.

D'altra banda, què passa amb els valdesos? Disposem de molt poques dades sobre els valdesos i des de sempre el gran pes dels valdesos catalans ha recaigut sobre la figura de Duran d'Ozca, antic valdès. El desenvolupament de la comunitat dels Pobres Catòlics va estar vinculada, d'una manera o altra, a comunitats valdeses. Si bé és cert que l'obra atribuïda a Duran té una gran importància per a conèixer l'eclesiologia valdesa —en un dels tractats atribuïts a ell figura la professió de fe de *valdesius*—, el fet és que tenim poques dades per conèixer la història dels valdesos a la Corona d'Aragó, sobretot durant el segle XIII. El decret d'Alfons de 1194 condemna els valdesos de la Corona d'Aragó, en bona mesura per la seva presència a Narbona, denunciada per l'abat de Fontcalda. A partir de llavors, constatem algunes fonts i testimonis que ens remetent puntualment a valdesos, com per exemple el clergue A. de Puigverd o la reconciliació dels valdesos de Barcelona. Tanmateix, els dos testimonis també proporcionen el mot *heretgia* per referir-se a altres formes de dissidència i no queda clara la seva adscripció.

El fet és que sembla que a pesar de la confusió terminològica, en alguns casos concrets l'heretgia valdesa trobà en la pròpia Església catalana un lloc per desenvolupar-se. Aquests heretges s'haurien valgut dels ideals valdesos de pobresa i crítica a la jerarquia eclesiàstica per qüestionar el model religiós i proposar-ne un de nou, amb força elements dels valdesos per presentar una reforma més que una ruptura, com feien els càtars. En aquest context s'entén que els valdesos siguin l'heretgia principal en les fonts de la Corona d'Aragó. En qualsevol cas, la qüestió resta oberta.

LA INQUISICIÓ EN TERRES CATALANES

Gran part dels documents que conformen aquest diplomatari són de procedència eclesiàstica i, més concretament, de l'àmbit inquisitorial. En relació amb la instauració de la Inquisició, podem destacar una sèrie d'elements. Un d'ells és el paper del papat i dels legats pontificis en impulsar les primeres mesures contra l'heretgia. Això ho constatem amb els concilis de 1155 i 1173 a Lleida. També fou així el 1194 a Lleida i, molt probablement a causa de l'elecció del nou papa Innocenci III, el 1198 a Girona. I segueix sent així el 1214 amb les primeres Corts generals i, com a conseqüència, en les constitucions posteriors que repetiran de forma gairebé idèntica aquesta condemna. Aquests exemples posen en relleu que les primeres mesures contra l'heretgia aplicades a la Corona d'Aragó formen part d'un procés general de lluita contra l'heretgia per part del papat i de la jerarquia eclesiàstica, un procés que afectà diverses regions d'Europa.

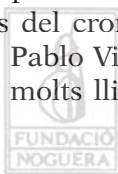
Un altre element és la voluntat de la Corona per instaurar l'ortodòxia, sobretot durant el regnat de Jaume I. Són diversos els documents emesos pels monarques que condemnin l'heretgia, i de la Cancelleria que promulguen expropiacions i donacions dutes a terme als heretges. La legislació eclesiàstica i política posa en relleu que, efectivament, els heretges foren desplaçats dels drets de què gaudien com a ciutadans i que de mica en mica quedaven relegats de la societat, a conseqüència de l'establiment de mesures repressives molt dures.

La gran ofensiva inquisitorial contra l'heretgia comença durant la dècada dels anys trenta del segle XIII. En aquest respecte hem inclòs dos documents de Gregori IX en relació amb la instauració de la Inquisició a Narbona per l'interès que tenen aquestes mesures, ambdues amb l'incipit *Ille humanis generis*. En el primer document, del 20 d'abril de 1233, el papa informa als arquebisbes i bisbes de França i de les províncies veïnes que ha confiat la lluita contra els heretges als frares predicadors, i els exhorta a aportar l'ajuda necessària per a l'acompliment d'aquesta tasca (doc. 87). El segon document, del 22 d'abril, Gregori IX escriu al provincial dels frares predicadors del sud de França perquè designi aquells religiosos competents del seu orde per a realitzar la predicació general, buscar heretges i partidaris seus, organitzar les persecucions i reconciliar amb prudència aquells qui volen retor-

nar a l'Església, aplicant els estatuts que recentment ha publicat (doc. 88). Per afavorir aquesta acció, concedeix indulgències a tots aquells qui ajudin a la predicació o aportin la seva cooperació per a la lluita contra l'heretgia.

Aquest és el mateix model que es repetirà a la Corona d'Aragó. La gran butlla en aquest respecte és la *Declinante iam mundi*, del 26 de maig de 1232, dirigida a l'arquebisbe de Tarragona, Aspàreg de la Barca, i als seus sufraganis, ordenant-los que procedeixen contra els heretges (doc. 84). La butlla ordena a tots els bisbes, frares predicadors i delegats papals que procedixin a investigar els brots d'heretgia per castigar els culpables descoberts, d'acord amb la legislació vigent en matèria d'heretgia. Si la butlla *Declinante* dóna lloc el 1232 a l'inici del procediment inquisitorial, la constitució de Jaume I de l'any 1235 ho instaura plenament. A partir d'aquest any, comencen les primeres inquisicions en terres catalanes. Això no vol dir que no n'hi haguessin hagut abans. De fet, des dels anys vint ja es constaten dos pols on hi ha presència d'heretgia, Prades i Urgell. Les inquisicions de la dècada dels anys trenta començaven a ser importants a Barcelona, Tarragona i Castellbò. El 30 d'abril de 1235, el papa Gregori IX escriu dues cartes a l'arquebisbe de Tarragona, Guillem de Montgrí, en relació amb la penitència que cal imposar als heretges penedits i per confirmar la inquisició a càrrec dels frares predicadors contra la plaga de l'herètica pravitat (doc. 94 i 95), tal com havia fet pocs anys abans amb Narbona.

D'altra banda, ja hem mencionat que són molt pocs els processos inquisitorials que han perdurat a Catalunya. Això no vol dir que no n'hi haguessin, ans al contrari, en tenim documentats un gran nombre. En aquest sentit, hem afegit els escassos documents que fan referència a inquisicions dutes a terme en terres catalanes, especialment la notícia de la inquisició de Castellbò de 1237 (doc. 111), l'informe inquisitorial del Pirineu català de 1250 (doc. 171) i l'afer amb la inquisició de la Seu d'Urgell de 1255/1256 (docs. 186, 187, 188 i 189). Tanmateix, tots els processos d'expropiació que hem mencionat anteriorment degueren formar part d'altres processos inquisitorials que no conservem. Tot i això, sabem de la seva existència a través del cronista del convent dominic de Santa Caterina de Barcelona, Pablo Vidal, quan afirmava l'any 1624 que a Tarragona es trobaven molts llibres plens de sentències pro-

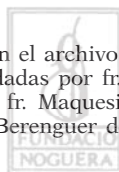
mulgades contra heretges.⁹ Malauradament, durant la Guerra del Francès a principi del segle XIX es va cremar gairebé la totalitat del fons més antic de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, i amb això s'han perdut bona part dels documents que estaven en relació amb l'heretgia; només han perdurat algunes còpies del segle XIII-XIV de documents vinculats amb l'heretgia en el còdex A.B. de l'Arxiu del Patrimoni de la Mitra (n. 1), i entre elles, una còpia de la butlla de 1252, inèdita fins avui, en la qual el papa Innocenci IV dóna potestat a Benet, arquebisbe de Tarragona, d'alliberar de la presó aquells heretges que cregui oportú si han fet penitència i han jurat que seguiran la fe catòlica (doc. 180).

CONCLUSIONS

Podem concloure, per tant, que a la Corona d'Aragó l'heretgia representava un problema per a les autoritats molt abans de l'inici de la croada contra els albigesos. En efecte, ja des de finals del segle XII trobem la denúncia de l'heretgia en diverses cartes, cròniques i concilis. Això no va minvar, i va créixer amb els anys. Els processos duts a terme a occitans durant la dècada dels anys quaranta posa en relleu un nombre més alt de catalans i aragonesos implicats en l'heretgia del que es podria suposar en un primer moment, i que si bé la desfeta de Montsegur de l'any 1244 va comportar una dispersió dels càtars i creients cap a altres regions com Itàlia o a regions del sud com la Fenolleda o el Sabartés, i de retruc als territoris de la Corona d'Aragó, també és cert que la presència de comunitats càtares i valdeses ja la tenim documentada anteriorment de manera important.

Finalment, i no menys important, constatem que l'expansió del catarisme a Catalunya no segueix una línia cronològica ascendent, ni tampoc una expansió progressiva del nord cap al sud, sinó que es desenvolupa amb un altre paradigma. La documentació mostra que són les regions més meridionals del territori, com per exemple Lleida i la seva rodalia, les que foren centres neuràlgics del seu desenvolupament i de manera atemporal, sense oblidar que viles del Pirineu com Castellbò foren també espais de gran difusió de

9. BUB, ms. 748, fol. 398: "En el archivo de Tarragona se hallan muchos libros llenos de sentencias contra hereges dadas por fr. Arnaldo de Barberan, fr. Pedro de la Cadireta, fr. Guillermo de Barberan, fr. Maquesio, fr. Ponce de Planedis, fr. Pedro de Athenes, fr. Ponce de Villanueva, fr. Berenguer de Vilamayor y fr. Nicolas compañero".

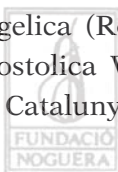
l'heretgia. I també posa en relleu que, tot i les escasses referències, a Catalunya l'heretgia estigué present, en efecte, a moltes ciutats. Esperem, doncs, que aquesta recopilació documental pugui servir per a nous estudis i anàlisis de la dissidència a Catalunya, complementats amb dades socials, polítiques i econòmiques que donin noves respostes quant al seu desenvolupament.

ABREVIATURES

ARXIUS, BIBLIOTHEQUES I SIGLES

ACA	Arxiu de la Corona d'Aragó
ACG	Arxiu Capitular de Girona
ACL	Arxiu de la Catedral de Lleida
ACU	Arxiu de la Catedral d'Urgell
ACM	Arxiu Capitular de Mallorca (Arxiu de la Catedral de Mallorca)
ACT	Arxiu de la Catedral de Tortosa
ADG	Arxiu Diocesà de Girona
ADH	Archivo Diocesano de Huesca
ADPO	Archives Départementales des Pyrénées-Orientales (Perpinyà)
AEG	Arxiu Episcopal de Girona
AGOP	Archivio Generale Ordinis Praedicatorum, Convent de Santa Sabina (Roma)
AGP	Arxiu del Gran Priorat (ACA)
AHN	Archivo Histórico Nacional (Madrid)
AHAT	Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona
AM	Arxiu municipal
AV	Arxiu Vaticà (Roma)
BA	Biblioteca Angelica (Roma)
BAV	Biblioteca Apostolica Vaticana (Roma)
BC	Biblioteca de Catalunya (Barcelona)

BL	British Library (Londres)
BM	Biblioteca municipal
BNE	Biblioteca Nacional de España (Madrid)
BNF	Bibliothèque Nationale de France (París)
BNR	Biblioteca Nazionale de Roma
BPE	Biblioteca Pública del Estado (Palma de Mallorca)
BRABLB	Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona
BRAH	Boletín de la Real Academia de la Historia
BUB	Biblioteca Universitària de Barcelona
BV	Biblioteca Vallicelliana (Roma)
CGM	Le cartulaire des Guilhems de Montpellier. Liber instrumentorum memorialis alias Mémorial des nobles ou Cartulaire des Guillems
CHCA	Congreso de Historia de la Corona de Aragón
CRD	Cartes Reials Diplomàtiques
CSIC	Consejo Superior de Investigaciones Científicas
LDEU	Liber dotaliorum Ecclesiae Urgellensis (Cartulari de la catedral de la Seu d'Urgell, ACU).
ORM	Órdenes Religiosas Militares
Ott. lat.	Fons Ottoboniani latini (BAV)
Reg. Vat.	Registre del Vaticà
Vat. lat.	Fons Vaticani latini (BAV)

BIBLIOGRAFIA

AGUIRRE 1693-1694

Joseph SAENZ AGUIRRE, *Collectio maxima conciliorum omnium Hispaniae et Novi Orbis* (Roma: Typis Joannis Jacobis Komarek Bohemi, 1693-1694), 4 vols.

ALBANÈS/CHEVALIER 1895-1920

Joseph Hyacinthe ALBANÈS i Ulysse Joseph CHEVALIER, *Gallia christiana novissima. Histoire des archevêchés, évêchés et abbayes de France* (Montbéliard-Valence, 1895-1920), 7 vols.

ALVIRA/SMITH 2006-2007

Martín ALVIRA i Damian J. SMITH, "Política antiherética en la Corona de Aragón. Una carta inédita del Papa Inocencio III a la reina Sancha (1203)", *Acta Historica et Archaeologica Medievalia* 27-28 (2006-2007): 65-88.

ALVIRA 2010

Martín ALVIRA, *Pedro el Católico, Rey de Aragón y Conde de Barcelona (1196-1213). Documentos, testimonios y memoria histórica* (Saragossa: Institución Fernando el Católico, 2010), 6 vols.

AMAT DE GRAVESON 1717-1722

Ignace Hyacinthe AMAT DE GRAVESON, *Historia Ecclesiastica Variis Colloquiis Digesta Ubi Pro Theologiae Candidatis Res praecipuae, non solum ad Historiam, sed etiam ad Dogmata, Criticam, Chronologiam, & Ecclesiae Disciplinam pertinentes* (Roma: apud Franciscum Gonzagam, 1717-1722), 9 vols.

ARNOLD 2001

John H. ARNOLD, *Inquisition and Power: Catharism and the Confessing Subject in Medieval Languedoc* (Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 2001).

AUVRAY 1896-1907

Lucien AUVRAY, *Les Registres de Grégoire IX* (París: Albert Fontemoing, 1896-1907), 3 vols.

BALME/LELAIDIER 1893-1901

François BALME i Paul LELAIDIER, *Cartulaire, ou, histoire diplomatique de Saint Dominique, avec illustrations documentaires* (París: L'Année Dominicaine, 1893-1901), 3 vols.

BALME *et al.* 1898-1901

François BALME, Ceslaus PABAN i Joachim COLLOMB (eds.), *Raymundiana seu documenta quae pertinent ad S. Raymundi de Pennaforti vitam et scripta*. Vol. 6, "Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum historica" (Roma: In Domo Generalitia; Stuttgart: apud Jos. Roth, 1898-1901), 2 fasc.

BALUZE 1668

Étienne BALUZE, *Concilia Galliae Narbonensis* (París: Franciscus Muguet, 1668).

BALUZE 1678-1715

Étienne BALUZE, *Stephani Baluzii miscellaneorum liber primus (-septimus), hoc est, Collectio veterum monumentorum quae hactenus latuerant in variis codicibus ac bibliothecis* (París: Franciscus Muguet, 1678-1715), 7 vols.

BALUZE 1682

Étienne BALUZE, *Epistolarum Innocentii III, Romani pontificis libri undecim. Accedeunt gesta eiusdem Innocentii et prima collectio decretalium* (París: Franciscus Muguet, 1682), 2 vols.

BARAUT 1990

Cebrià BARAUT, *Cartulari de la Vall d'Andorra (segles IX-XIII)* (Andorra: Conselleria d'Educació i Cultura. Govern d'Andorra, 1990), 2 vols.

BARAUT 1992

Cebrià BARAUT, "Els documents, dels anys 1191-1200, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell", *Urgellia* 11 (1992): 7-160.

BARAUT 1994-1995

Cebrià BARAUT, "Presència i repressió del catarisme al bisbat d'Urgell (segles XII-XIII)", *Urgellia* 12 (1994-1995): 487-524.

BARAUT 1996-1997

Cebrià BARAUT, "Els inicis de la inquisició a Catalunya i les seves actuacions al bisbat d'Urgell (segles XII-XIII)", *Urgellia* 13 (1996-1997), 407-438.

BARONIO 1705

Cesare BARONIO, *Critica Historico-Chronologica In Universos Annales Ecclesiasticos Eminentissimi & Reverendissimi Caesaris Cardinalis Baronii* (Anvers: Sumptibus Societatis, 1705), 4 vols.

BARRERO 1974

Ana María BARRERO GARCÍA, "Las costumbres de Lérida, Horta y Miravet", *Anuario de Historia del Derecho Español* 44 (1974): 485-536.

BARRET/MELVILLE 2005

Sébastien BARRET i Gert MELVILLE, *Oboedientia: zu Formen und Grenzen von Macht und Unterordnung im mittelalterlichen Religiosentum* (Münster: LIT Verlag, 2005).

BARTRINA 1999

Enric BARTRINA, *Els càtars al Berguedà* (Bagà: Associació Medieval de Bagà, 1999).

BAUDON DE MONY 1896

Charles BAUDON DE MONY, *Relations politiques des comtes de Foix avec la Catalogne jusqu'au commencement du XIVe siècle* (París: Alphonse Picard et fils, 1896), 2 vols.

BENOIST 1691

Jean BENOIST, *Histoire des Albigeois et des Vaudois ou Barbets* (París: Jacques Le Febvre, 1691 [reed. Kila: Kessinger Publishing, 2009]).

BERGER 1884-1911

Élie BERGER, *Les Registres d'Innocent IV* (París: Ernest Thorin-Albert Fontemoing 1884-1911), 4 vols.

BERWANGER 2009

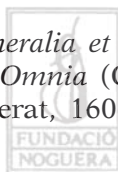
Christian BERWANGER, *Ketzerbekämpfung im 13. Jahrhundert* (Munic: GRIN Verlag, 2009).

BESSE 1660

Guillaume BESSE, *Histoire des Ducs, Marquis et Comtes de Narbonne, autrement appelez Princes des Goths, Ducs de Septimanie, et Marquis de Gothie* (París: Antoine de Sommaville, 1660).

BINIUS 1606

Severini BINIUS, *Concilia Generalia et Provincialia Graeca et Latina quae reperiri potuerunt Omnia* (Colònia: apud Ioannem Gymnicum & Antonium Hierat, 1606), 9 vols.

BINIUS 1618

Severini BINIUS, *Concilia Generalia et Provincialia Graeca et Latina quae reperiri potuerunt Omnia* (Colònia: Sumptibus Joannis Gymnici, ²1618 [Colònia: apud Ioannem Gymnicum & Antonium Hierat, 1606]), 9 vols.

BOFARULL 1865

Manuel BOFARULL I SARTORIO, *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, vol. XXVIII (Barcelona: Imprenta del Archivo, 1865).

BOSQUET 1635

François BOSQUET, *Innocentii III Epistolarum libri quatuor, regestorum XIII. XIV. XV. XVI. ex ms. bibliothecae collegii Fuxensis Tolosae* (Tolosa de Llenguadoc, 1635).

BRÉQUIGNY 1769-1783

Louis-Georges DE BRÉQUIGNY, *Table chronologique des diplomes, chartes, titres et actes imprimés concernant l'histoire de France* (París: Imprimerie royale, 1769-1783), 5 vols.

BRÉQUIGNY 1791

Louis-Georges DE BRÉQUIGNY, *Diplomata, charte, epistolae et alia documenta ad res Franciscas spectantia* (París: apud J. L. Nyon, 1791), 2 vols.

BRIAL 1877

Michel-Jean-Joseph BRIAL, "Noticia conciliabuli apud S. Felicem de Caraman sub Papa haereticorum Niquinta celebrati", *RHGF*, vol. 14 (París: Victor Palmé, 1877).

BRUNDAGE 1978

James A. BRUNDAGE, "The provincial council of Tarragona, 1239: A new text", *Bulletin of Medieval Canon Law* 8 (1978): 21-27.

BURNS 1985-2007

Robert I. BURNS, *Diplomatarium of the Crusader Kingdom of Valencia* (Princeton, 1985-2007), 4 vols.

BZOWSKI 1616-1630

Abraham BZOWSKI, *Annalium ecclesiasticorum post... Caesarem Baronium* (Colònia: apud A. Boëtzerum, 1616-1630) vols. 13-19.

CARENÆ 1669

Caesaris CARENÆ, *Tractatus de officio sanctissimae inquisitionis et modo procedendi in causis fidei* (Lió: Anisson, 1669).

CATALANI 1753-1755

Giuseppe CATALANI, ed., Joseph Saenz Aguirre, *Collectio maxima conciliorum omnium Hispaniae et Novi Orbis* (Roma: ex typographia Antonii Fulgonii, 1753-1755), 6 vols.

CAUZONS 1909-1912

Thomas de CAUZONS, *Histoire de l'Inquisition en France* (París: Bloud, 1909-1912), 2 vols.

CAZENAVE 1969

Annie CAZENAVE, "Les cathares en Catalogne et Sabarthès d'après les registres d'Inquisition. La Hiérarchie cathare en Sabarthès après Montségur", *Bulletin philologique et historique (jusqu'à 1610) du Comité des travaux historiques et scientifiques* 1 (1969): 387-436.

CINGOLANI 2011

Diplomatari de Pere el Gran, 1. Cartes i Pergamins, ed. Stefano M. CINGOLANI (Barcelona: Fundació Noguera: 2011).

CLAVERIE 2013

Pierre-Vincent CLAVERIE, *Honorius III et l'Orient (1216-1227): Étude et publication de sources inédites des Archives vaticanes (ASV)* (Brill, 2013).

COCQUELINES 1733-1756

Charles COCQUELINES, *Bullarum, diplomatum et privilegiorum sanctorum romanorum pontificum taurinensis* (Roma: Sumptibus Hieronymi Mainardi, 1733-1756), 14 toms en 28 vols.

COMPAYRÉ 1841

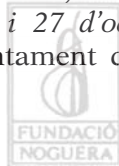
Clément COMPAYRÉ, *Études historiques et documents inédits sur l'Albigeois, le Castrais et l'ancien diocèse de Lavaur* (Albi: Maurice Papailheau, 1841).

Cortes

Cortes de los antiguos reinos de Aragón y de Valencia y principado de Cataluña publicadas por la Real Academia de la Historia (Madrid: Real Academia de la Historia, 1896-1922), 27 vols.

Costums d'Orta

VII Centenari dels Costums d'Orta, 1296-1996. Actes de les Jornades d'Estudi, Orta, 25, 26, i 27 d'octubre de 1996. Actes de les Jornades d'estudi (Ajuntament d'Horta de Sant Joan – Calaceit, 1997).

Costums de Lleida

Els Costums de Lleida [consuetudines Ilerdenses de Guillem Botet]
(Lleida: Ajuntament de Lleida, 1997).

COULON 1961

Auguste COULON, *Lettres secrètes et curiales du pape Jean XXII (1316-1334) relatives a la France* (París: Bocard, 1961).

CRABBE 1551

Petrus CRABBE, *Conciliarum omnium tam generalium quam particularium, quae iam inde ab apostolis in hunc usque diem celebrata* (Colònia: Officina Ioannis Quentel, 1551), 3 vols.

D'ACHERY 1732

LUC D'ACHERY, *Spicilegium sive collectio veterum aliquot scriptorum* (París: apud Montalant 1732), 3 vols.

DE PUIG 2003

Jaume DE PUIG I OLIVER, "El pagament dels inquisidors a la Corona d'Aragó durant els segles XIII i XIV", *Arxiu de Textos Catalans Antics* 22 (2003): 175-222.

DELCOR 1980

Mathias DELCOR, "La société cathare en Cerdagne: nobles et bergers du XIIe au XIVe siècle", *Bulletin de littérature ecclésiastique* 81 (1980): 17-49.

DELISLE 1873

Léopold DELISLE, "Lettres inédites d'Innocent III," *Bibliothèque de l'École des Chartes* 34 (1873): 397-444.

DES LOIX 1628

Jean DES LOIX, *Speculum inquisitionis Bisuntinae, ejus vicariis et officiariis, exhibitum* (Dole: ex Typ. Antonii Binart, 1628).

DU PLESSIS D'ARGENTRÉ 1724-1736

Charles DU PLESSIS D'ARGENTRÉ, *Collectio Iudiciorum de novis erroribus: qui ab initio duodecimi seculi post incarnationem verbi, usque ad annum 1735 in Ecclesia proscripti sunt & notati* (París: L. Coffin, 1724-1736), 3 vols.

DIAGO 1599

Francisco DIAGO, *Historia de la provincia de Aragón de la Orden de Predicadores, desde su origen [y principio] hasta el año de 1600. Dividida en dos libros. Con indices muy copiosos de todas las personas illustres de la historia* (Barcelona: Sebastián de Cormellas, 1599).

DIAGO 1601

Francisco DIAGO, *Historia del B. cathalan barcelones S. Raymundo de Peñafort ... de la Orden de Predicadores: con vna relacion de la canonizacion del Sancto y de las fiestas que se han hecho en Barcelona: y con la vida que del siervo de Dios compuso en latin el antiguo Fray Pedro Marsilio / compuesta por F. Francisco Diago de la mesma Orden* (Barcelona: Sebastián de Cormellas, 1601).

Die Register

Die Register Innocenz' III, eds. Othmar Hageneder *et al.* (Viena: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1964-2010), 10 vols. publicats fins al dia d'avui: vol. 1 (1198/1199), 2 (1199/1200), 5 (1202/1203), 6 (1203/1204), 7 (1204/1205), 8 (1205/1206), 9 (1206/1207), 10 (1207/1208), 11 (1208-1209), 12 (1209-1210).

DOMÍNGUEZ 1996

Santiago DOMÍNGUEZ SÁNCHEZ, *Documentos de Clemente IV (1265-1268) referentes a España* (Lleó: Universidad de León, 1996).

DOMÍNGUEZ 2004

Santiago DOMÍNGUEZ SÁNCHEZ, *Documentos de Gregorio IX (1227-1241) referentes a España* (Lleó: Universidad de León, 2004).

DOMÍNGUEZ 2009

Santiago DOMÍNGUEZ SÁNCHEZ, *Documentos de Nicolás IV (1288-1292) referentes a España* (Lleó: Universidad de León, 2009)

DONDAINE 1946a

Antoine DONDAINE, "Les actes du concile albigeois de Saint-Félix-de-Caraman. Essai de critique d'authenticité d'un document médiéval", *Miscellanea Giovanni Mercati* 5 (1946): 324-355.

DONDAINE 1946b

Antoine DONDAINE, "Aux origines du valdéisme: une profession de foi de Valdès", *Archivum Fratrum Praedicatorum* 16 (1946): 191-235.

Dondaine 1947

Antoine DONDAINE, "Le Manuel de l'Inquisiteur (1230-1330)," *Archivum Fratrum Praedicatorum* 17 (1947): 85-194.

DOSSAT 1952

Yves DOSSAT, "Le plus ancien manuel de l'inquisition meridionale: le *Processus inquisitionis* (1248-1249)", *Bulletin philologique*

et historique (jusqu'à 1715) du Comité des travaux historiques et scientifiques. Années 1948, 1949 et 1950 (París: Presses Universitaires de France, 1952): 33-37.

DOSSAT 1959

Yves DOSSAT, *Les crises de l'inquisition toulousaine au XIIIe siècle: 1233-1273* (Bordeus: Imprimerie Bière, 1959).

DOUAIS 1879

Célestin DOUAIS, *Les albigeois, leurs origines, action de l'Église au XIIe siècle* (París: Didier, 1879).

DOUAIS 1894

Célestin DOUAIS, *L'albigeisme et les frères prêcheurs a Narbonne au XIIIe siècle* (París: A. Picard et fils, 1894).

DOUAIS 1899

Célestin DOUAIS, "Saint Raymond de Peñafort et les hérétiques. Directoire à l'usage des inquisiteurs aragonais, 1242", *Le Moyen Âge* 12 (1899): 305-325.

DOUAIS 1900

Célestin DOUAIS, *Documents pour servir à l'histoire de l'Inquisition dans le Languedoc* (París: Renouard, 1900 [Reimp. Ginebra: Slatkine 1977]).

DUVERNOY 1965

Jean DUVERNOY, *Le Registre d'inquisition de Jacques Fournier, 1318-1325. Manuscrit No. Vat: Latin 4030 de la Bibliothèque Vaticane* (Tolosa de Llenguadoc, Privat, 1965), 3 vols.

DUVERNOY 1978

Jean DUVERNOY, *Le Registre d'inquisition de Jacques Fournier, 1318-1325* (París-L'Haia-Berlín, ²2004 [1978]).

DUVERNOY 1996

Jean DUVERNOY, ed. i trad., *Chronica magistri Guillelmi de Podio Laurentii (1203-1275)* (Tolosa de Llenguadoc, Pérégrinateur, 1996).

DUVERNOY 1998a

Jean DUVERNOY, *Le Dossier de Montségur. Interrogatoires d'inquisition 1242-1247* (Tolosa de Llenguadoc, Pérégrinateur, 1998).

DUVERNOY 1998b

Jean DUVERNOY, "Le procès de Pierre de Fenouillet et d'Hugues de Saissac (1262-1309)," a Maïté LAFOURCADE, ed., *La frontière*

des origines à nos jours, Actes des journées de la Société internationale d'Histoire du droit, tenues à Bayonne, les 15, 16, 17 mai 1997 (Bordeus: Presses Universitaires de Bordeaux, 1998), 185-200.

DUVERNOY 2002

Jean DUVERNOY, *L'inquisition en Quercy: le registre des pénitences de Pierre Cellan 1241-1242* (Castelnòu e La Capèla: L'Hydre, 2002).

ÉCHARD 1719-1721

Jacques ÉCHARD, *Scriptores ordinis praedicatorum recensiti, notisque historicis illustrati ad annum 1700 auctoribus* (París: apud J.-B.-C. Ballard, 1719-1721 [Reimp. Nova York: Burt Franklin, 1959-1961]), 2 vols.

EGASSE DU BOULAY 1665-1673

César EGASSE DU BOULAY, *Historia Universitatis Parisiensis* (París: apud F. Noel-P. de Bresche, 1665-1673; reed. Frankfurt/Main: Minerva, 1966), 6 vols.

ELRINGTON 1847-1864

Charles Richard ELRINGTON, *The Whole works of the Most Rev. James Ussher, now for the first time collected, with a life of the author and an account of his writings* (Dublín: Hodges-Smith; Londres: Whittaker, 1847-1864), 17 vols.

FINKE 1908-1936

Heinrich FINKE, *Acta aragonensia: Quellen zur Deutschen, Italienischen, Französischen, Spanischen, zur Kirchen und Kulturgeschichte aus der Diplomatischen Korrespondenz Jaymes II: 1291-1327* (Berlín-Leipzig: Walther Rothschild, 1908-1936), 3 vols.

FITA 1887

Fidel FITA, "III Concilio de Alcalá de Henares (15 enero 1257)", *Boletín de la Real Academia de la Historia* 10 (1887): 151-159.

FLÓREZ *et al.* 1747-1961

Enrique FLÓREZ *et al.*, *España Sagrada. Theatro Geográfico Histórico de la Iglesia de España* (Madrid, 1747-1961), 56 vols.

FONDEVILLA 1913

Ferran FONDEVILLA, "La nobleza catalano-aragonesa capitaneada por Ferrán Sánchez de Castro en 1274", I *CHCA* (Barcelona 1913), 1061-1169.

FOREVILLE 1965

Raymonde FOREVILLE, *Latran I, II, III et IV (1123, 1139, 1179 et 1215)* «Histoire des conciles œcuméniques» 6 (París: Fayard 2007 [París: Orante, 1965])

FRIEDBERG/RICHTER 1879-1881

Emil Albert FRIEDBERG i Aemilius Ludwig RICHTER, *Corpus iuris canonici* (Leipzig: Bernhard Tauchnitz, 1879-1881 [Reimp. Graz: Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 1959]), 2 vols.

Furs de València

Furs de València. Edició a cura de Germà COLÓN, Arcadi GARCIA i Vicent GARCIA EDO (Barcelona: Barcino 1970-2007), 11 vols.

GABOTTO/LEGÉ 1908

Ferdinando GABOTTO i Vincenzo LEGÉ, *Documenti degli Archivi Tortonesi relativi alla storia di Voghera aggiuntevi Le carte dell'archivio della cattedrale di Voghera* (Pinerolo: Tipografia Già Chiantore-Mascarelli, 1908)

GALLAND 1765-1781

André GALLAND, *Bibliotheca Veterum Patrum Antiquorumque Scriptorum Ecclesiasticorum, postrema Lugdunensi longe locupletior atque accuratior* (Venècia: ex typographia Joannis Baptistae Albritii Hieron. fil, 1765-1781).

GARIEL 1664-1665

Pierre GARIEL, *Series praesulum magalonensium et Monspeliensium* (Tolosa de Llenguadoc: J. Boude, 1664-1665), 2 parts en 1 vol.

GASCÓN 2008

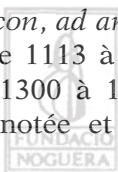
Carles GASCÓN, "La carta de Niquinta y la Ecclesia Aranensis: una reflexión sobre los orígenes del catarismo en Cataluña", *Espacio, Tiempo y Forma, Serie III* 21 (2008): 139-158.

GASCÓN 2008-2010

Carles GASCÓN, "Els senyors de Josa i la documentació de l'Arxiu Capítular de la Seu d'Urgell, anterior a 1300", *Urgellia* 17 (2008-2010): 225-267.

GÉRAUD 1843

Guillaume de Nangis, Chronicon, ad ann. 1207 (Chronique latine de Guillaume de Nangis de 1113 à 1300, avec les continuations de cette chronique de 1300 à 1368). Nouvelle édition revue sur les manuscrits, annotée et publiée pour la Société de

l'histoire de France, ed. Hercule GÉRAUD (París: J. Renouard, 1843).

GERMAIN 1851

Alexander C. GERMAIN, *Histoire de la commune de Montpellier, depuis ses origines jusqu'à son incorporation définitive à la monarchie française* (Montpeller: J. Martel, 1851).

GERMAIN 1884-1886

Alexander C. GERMAIN i Société Archéologique de Montpellier, eds., *Liber instrumentorum memorialium. Cartulaire des Guillemes de Montpellier publié d'après le manuscrit original par la Société Archéologique de Montpellier* (Montpeller: Société Archéologique de Montpellier, 1884-1886).

GILES 1845

Chronicon Angliae Petriburgense, ed. John Allen GILES (Londres: D. Nutt, 1845).

GÓMEZ 1956

José GÓMEZ PÉREZ, *Manuscritos españoles en la Biblioteca Nacional Central de Roma, Catálogo* (Madrid: Dirección General de Relaciones Culturales, 1956).

GONNET 1958-1998

Giovanni GONNET, ed., *Enchiridion Fontium Valdensium. Recueil critique des sources concernant les Vaudois au Moyen Âge. Du IIIe Concile de Letran au Synode de Chanforan (1179-1532)* (Claudiana, 1958 - Torí, 1998), 2 vols.

GONZALVO 1986

Gener GONZALVO I BOU, *La Pau i Treva a Catalunya. Origen de les Corts Catalanes* (Barcelona, 1986).

GONZALVO 1990

Gener GONZALVO I BOU, "Cànon del concili de Lleida de 1173 al·lusius a la Pau i Treva", *Medievalia. Revista d'Estudis Medievals* 9 (1990): 153-160.

GONZALVO 1994

Les Constitucions de Pau i Treva de Catalunya: segles XI-XIII. Estudi introductori i edició a cura de Gener GONZALVO I BOU. Textos jurídics catalans 9 (Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, 1994).

GONZALVO 2004

Gener GONZALVO I BOU, "La Pau i Treva del Rosselló de l'any 1217", *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* 15 (2004): 67-73.

GORT 2006

Ezequiel GORT, *Occitans i càtars a Montsant i muntanyes de Prades (segles XII-XIV)* (Albarca: Migdia Serveis Culturals, 2006).

GOUGAUD 1989

Chanson de la Croisade Albigeoise. Texte original. Adaptació d'Henri GOUGAUD; introducció de Michel Zink (París: Librairie Générale Française, 1989).

GRAU 2012

Sergi GRAU TORRAS, *Cátaros e Inquisición en los reinos hispánicos (siglos XII-XIV)* (Madrid: Cátedra, 2012).

GRETSER 1614

Jakob GRETSER, *Trias scriptorum adversus Waldensium sectam: Ebrardus Bethuniensis, Bernardus Abbas Fontis Calidi, Ermen-gardus* (Ingolstadt: ex typographeo Ederiano apud Elisabetham Angermarium, 1614).

GRIFFE 1969

Élie GRIFFE, *Les débuts de l'aventure cathare en Languedoc (1140-1190)* (París: Letouzey et Ané, 1969).

GUBEIN/LYON 1926-1939

Petri Vallium Sarnaii Monachi Hystoria Albigensis. Editada per Pascal GUBEIN i Ernest LYON (París: H. Champion, 1926-1939), 3 vols.

HAHN 1845-1850

Christoph Ulrich HAHN, *Geschichte der ketzer im mittelalter, besonders im 11., 12. und 13. jahrhundert* (Stuttgart: J. F. Steinkopf, 1845-1850), 3 vols.

HAMILTON 1856

Willelmi PARVI DE NEWBURGH, *Historia Rerum Anglicarum*, ed. Hans Claude HAMILTON (Londres, 1856).

HAMILTON 1978

Bernard HAMILTON, "The Cathar Council of Saint-Félix reconsidered", *Archivum Fratrum Praedicatorum* 48 (1978): 23-53.

HARDOUIN 1714-1715

Jean HARDOUIN, *Conciliorum collectio regia maxima. Ab anno Christi 34 ad an. 1714* (París: Typographia regia, 1714-1715).

HEFELE/LECLERCQ 1907-1916

Charles-Joseph HEFELE i Henri LECLERCQ, *Histoire des conciles d'après les documents originaux* (París: Letouzey et Ané, 1907-1916), 14 vols.

HENRY 1835

Dominique-Marie-Joseph HENRY, *Histoire du Roussillon comprenant l'histoire du Royaume de Majorque* (París: Imprimerie Royale, 1835).

HGL

Histoire générale de Languedoc avec les notes et pièces justificatives. Claude DEVIC i Jean-Joseph VAISSETTE eds. (Tolosa de Lenguaodoc – París: Privat et Claude Tchou, ³1872-1904, 16 vols.; reimpr. 2003-2006 [París: Jacques Vincent 1730-1745, 5 vols.]).

HOLDER-EGGER 1882

Oswald HOLDER-EGGER, ed., *Roberti Autissiodorensis Chronicon, Monumenta Germaniae Historica*, vol. 26 (Hannover, 1882), pp. 219-276.

HOROY 1879-1882

César Auguste HOROY, *Medii aevi bibliotheca patristica: seu ejusdem temporis patrologia, ab anno MCCXVI usque ad Concilii tridentini tempora* (París: Imprimerie de la Bibliothèque ecclésiastique, 1879-1882), 6 vols.

HOWLETT 1884-1889

Richard HOWLETT ed., *Chronicles of the reigns of Stephen, Henry II and Richard I* (London 1884-1889), 4 vols.

HUICI 1916-1922

Ambrosio HUICI MIRANDA, *Colección diplomática de Jaime I el Conquistador* (València, 1916-1922), 3 vols.

HUICI/CABANES 1976-1988

Ambrosio HUICI MIRANDA i Maria Desamparados CABANES PECOURT, *Documentos de Jaime I de Aragón* (València – Saragossa: Diputación Provincial de Valencia – Anubar, 1976-1988), 5 vols.

JIMÉNEZ 1994

Pilar JIMÉNEZ, "Relire la charte de Niquinta. 2. Étude et portée de la charte", *Heresis* 23 (1994): 1-28.

JIMÉNEZ 2008

Pilar JIMÉNEZ, *Les catharismes : modèles dissidents du christianisme médiéval, XIe-XIIIe siècles* (Rennes: Presses Universitaires de Rennes, 2008).

JUNYENT 1956

Eduard JUNYENT, ed., *Diplomatari de sant Bernat Calvó, abat de Santes Creus, bisbe de Vich* (Reus, 1956).

KOUELKA 1968

Vladimir Josef KOUELKA, "Il fondo Libri nell'Archivio generale dell'ordine domenicano. I. Liber A-Liber Z", *Archivum Fratrum Praedicatorum* 38 (1968): 99-147.

KOUELKA/LOENERTZ 1966

Vladimir Josef KOUELKA i Raymond Joseph LOENERTZ, *Monumenta diplomatica S. Dominici* (Roma: ad S. Sabinae; apud Institutum Historicum Fratrum Praedicatorum, 1966).

LA BIGNE/DESPONT 1677

Philippe DESPONT ed., Marguerin de LA BIGNE, *Maxima bibliotheca veterum patrum et antiquorum scriptorum ecclesiasticorum* (Lió: Anisson, 1677), 27 vols.

LA BIGNE/SCHOTT 1618-1622

Andreas SCHOTT i Giovanni Maria GUANZELLI eds., Marguerin de LA BIGNE, *Magna bibliotheca veterum patrum, et antiquorum scriptorum ecclesiasticorum* (Colònia: Sumptibus Antonii Hieron., 1618-1622), 14 vols.

LABBÉ 1671-1672

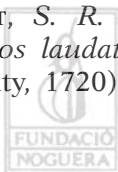
Phillipe LABBÉ, *Sacrosancta concilia ad Regiam editionem exacta: quæ nunc quarta parte prodit auctor / studio Philip. Labbei, et Gabr. Cossartii, Soc. Jesu presbyterorum*. (París: Impensis Societatis Typographicae Librorum Ecclesiasticorum jussu Regis constitutæ, 1671-1672), 16 vols.

LABBÉ/COLETI 1728-1733

Phillipe LABBÉ, *Sacrosancta concilia ad Regiam editionem exacta: quæ olim quarta parte prodit auctor / studio Philip. Labbei, et Gabr. Cossartii, Soc. Jesu presbyterorum; Nunc vero integre insertis Stephani Baluzii, et Joannis Harduini additamentis* (Venècia: apud Sebastianum Coleti et Jo. Baptistam Albrizzi q. Hieron., 1728-1733), 23 vols.

LAGET 1720

Honoratus Vincentius LAGET, *S. R. de Pennafort, Summa textu sacrorum canonum, quos laudat, aucta & locupletata* (París: apud Franciscum Babuty, 1720).

LANGLOIS 1886-1891

Ernest LANGLOIS, *Les registres de Nicolas IV. Recueil des bulles de ce pape, pub. ou analysées d'après les manuscrits originaux des archives du Vatican* (París: Ernest Thorin, 1886-1891), 2 vols.

LIMBORCH 1692

Philippe Van LIMBORCH, *Historia inquisitionis cui subjungitur liber sententiarum inquisitionis Tholosanae* (Amsterdam: apud Henricum Wetstenium, 1692).

LLORCA 1949

Bernardino LLORCA, *Bulario pontificio de la Inquisición Española en su período constitucional: 1478-1525, según los fondos del Archivo Histórico Nacional de Madrid* (Roma: Pontificia Università Gregoriana 1949).

LOMASTRO 1988

Francesca LOMASTRO TOGNATO, *L'eresia a Vicenza nel Duecento: dati, problemi e fonti* (Vicenza: Istituto per le ricerche di storia sociale e di storia religiosa, 1988).

LÓPEZ 2006

Carlos LÓPEZ RODRÍGUEZ, ed., *Liber patrimonii Regii Valentiae* (València: Universitat de València, 2006).

LOSCERTALES 1946

Costumbres de Lérida. Publicades per Pilar LOSCERTALES DE VALDEAVELLANO (Barcelona: Universidad de Barcelona, Facultad de Derecho, 1946).

LUDWIG 1993

Vones von LUDWIG, "Krone und Inquisition. Das Aragonesische Königtum und die Anfänge der Kirchlichen Ketzerverfolgung in den Ländern der Krone Aragon", Peter SEGL, ed., *Die Anfänge der Inquisition im Mittelalter. Mit einem Ausblick auf das 20. Jahrhundert und einem Beitrag über religiöse Intoleranz im nichtchristlichen Bereich* (Colònia - Weimar - Viena, Böhlau, 1993), pp. 195-233.

MAMACHI 1756

Tommaso Maria MAMACHI, *Annalium ordinis Praedicatorum volumen primum reverendissimi patris magistri F. Vincentii Mariae Ferretti vicarii et proc. gen. ord. jvssv* (Roma: ex typographia Palladis, 1756).

MANRIQUE 1642-1659

Àngel MANRIQUE, *Cisterciensium seu Verius Ecclesiasticorum annaliū a condito Cistercio* (Lió: sumpt. Haered. G. Boissat et Laurent Anisson, 1642-1659), 4 vols.

MANSI 1759-1798

Giovanni Domenico MANSI, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio, in qua praeter ea quae P. Labbeus et G. Cossartius et novissime N. Coleti in lucem edidere, ea omnia insuper suis in locis optime disposita exhibentur quae J. D. Mansi evulgavit. Ed. Novissima ab eodem Patre Mansi curata Accedunt etiam notae, et dissertationes quam-plurimae* (Florència – Venècia, 1759-1798), 30 vols.

MANSI SUPPL. 1748-1752

Giovanni Domenico MANSI, *Ad concilia Veneto-Labbeana Supplementum. Sanctorum conciliorum et decretorum collectio nova: seu collectionis conciliorum a Philippo Labbeo, et Gabriele Cossartio Soc.* (Lucca: ex typographia Josephi salani, & Vincentii Junctinii, 1748-1752), 6 vols.

MANSILLA 1945

Demetrio MANSILLA, *Iglesia castellano-leonesa y curia romana en los tiempos del rey San Fernando: estudio documental sacado de los registros vaticanos* (Madrid: Instituto Francisco Suárez, 1945).

MANSILLA 1955

Demetrio MANSILLA, *La documentación pontificia hasta Inocencio III (965-1216)*. «Monumenta Hispaniae Vaticana. Sección: Registros», vol. 1 (Roma: Instituto Español de Historia Eclesiástica, 1955).

MANSILLA 1965

Demetrio MANSILLA, *La documentación pontificia de Honorio III (1216-1227)*. «Monumenta Hispaniae Vaticana. Sección: Registros», vol. 2 (Roma: Monumenta Hispanica Vaticana, 1965).

MARIANA 1612

Juan de MARIANA, *Lucae Episc. Tudensis De altera vita fideique controversus adversus Albingensium errores: libri III* (Ingolstad, 1612).

MARQUÉS 1962

Jaime MARQUÉS, "Alfonso el Casto y la seo de Gerona", *VII CHCA*, vol. 2 (Barcelona, 1962), 207-222.

MARQUÈS I PLANAGUMÀ 2009

Josep M.ª MARQUÈS I PLANAGUMÀ, *El Cartoral de rúbriques vermelles de Pere de Rocabertí, bisbe de Girona (1318-1324)*, edició a cura de J. de PUIG OLIVER i A. SERRAT I TORRENT (Barcelona: Fundació Noguera, 2009).

MARQUÈS I SALA 2012

Benigne MARQUÈS I SALA, "Els documents del fons de Caboet-Castellbò (1237-1389)", *Quaderns d'Estudis Andorrans* 9 (2012): 9-52.

MARTÈNE/DURAND 1717

Edmond MARTÈNE i Ursin DURAND, *Thesaurus novus anecdotorum* (París: Delaulne, 1717), 5 vols.

MARTÈNE/DURAND 1724-1733

Edmond MARTÈNE i Ursin DURAND, *Veterum scriptorum et monumentorum ecclesiasticorum et dogmaticorum amplissima collectio* (París, 1724-1733), 9 vols.

MARTÍNEZ 1934

Jesús Ernest MARTÍNEZ FERRANDO, *Catálogo de la documentación relativo al Antiguo Reino de Valencia, contenida en los registros de la Cancillería Real* (Madrid, 1934), 2 vols.

MARTÍNEZ 1998

Gonzalo MARTÍNEZ Díez, *Bulario de la Inquisición española: hasta la muerte de Fernando el Católico* (Madrid: Editorial Complutense, 1998).

MENÉNDEZ Y PELAYO 1880-1881

Marcelino MENÉNDEZ Y PELAYO, *Historia de los heterodoxos españoles* (Madrid: Librería católica de San José, 1880-1881 [Reed. Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, 2006 [1956]], 2 vols.

MIRET 1905-1906

Joaquim MIRET I SANS, "Itinerario del rey Pedro I de Cataluña, II en Aragón", *BRABLB*, vol. 3, 17-18 (1905-1906): 79-87, 151-160, 238-249, 265-284, 365-387, 435-450, 497-519.

MIRET 1917

Joaquim MIRET I SANS, *Itinerari de Jaume I el Conqueridor* (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1917).

MÜLLER 1886

Karl MÜLLER, *Die Waldenser und ihre einzelnen Gruppen: Bis zum Anfang des 14. Jahrhunderts* (Gotha, 1886).

MUNDÓ 1962

Anscari MUNDÓ, "La renúncia del bisbe de Vic, Guillem de Tavertet (1233), segons la correspondència de Bages i els registres vaticans", *VII CHCA*, vol. 3: Comunicacions (Barcelona, 1962), 77-95.

PALACIOS 1975

Bonifacio PALACIOS MARTÍN, *La Coronación de los reyes de Aragón: 1204-1410. Aportación al estudio de las estructuras políticas* (València: Anubar, 1975).

PALES-GOBILLIARD

Annette PALES-GOBILLIARD, *Le livre des sentences de l'inquisiteur Bernard Gui (1308-1323)* (París: CNRS, 2002), 2 vols.

PÁRAMO 1598

Ludovico PÁRAMO, *De origini et progressu officii Sanctae Inquisitionis* (Madrid: apud Ioannem Flandrum, 1598).

PARMEGGIANI 2011

Riccardo PARMEGGIANI, *I Consilia procedurali per l'inquisizione medievale (1235-1330)* (Bolonya: Bononia University Press, 2011).

PASAMAR 1999

José Enrique PASAMAR LÁZARO, *Los familiares del Santo Oficio en el distrito inquisitorial de Aragón* (Saragossa: Institución Fernando el Católico, 1999).

PEÑA 1578

Francisco PEÑA, *Directorium inquisitorum R. P. F. Nicolai Eymerici: denuo ex collatione plurium exemplarium emendatum, & accessione multarum literarum Apostolicarum, officio sanctae inquisitionis defervientium, locupletatum* (Roma: in aedibus Populi Romani, 1578).

PEÑA 1595

Francisco PEÑA, *Directorium inquisitorum F. Nicolai Eymerici: cum commentariis Francisci Pegnae* (Venècia: Marcum Antonium Zalterium, ³1595 [Roma: in aedibus Populi Romani, 1585]).

PEÑA 1601

Francisco PEÑA, *Vita S. Raymundi de Peniafort, a vetusto scriptore olim breuiter collecta; nunc a Francisco Penia ... notis illustrata & duobus libellis aucta* (Roma: apud haeredes Nicolai Mutij, 1601).

PERARNAU 1992

Josep PERARNAU I ESPELT, "Fòrmula d'abjuració d'un matrimoni de valdesos barcelonins", *Arxiu de Textos Catalans Antics* 11 (1992): 331-346.

PERCIN 1693

Jean-Jacques PERCIN, *Monumenta conventus Tolosani ordinis FF. Praedicatorum primi, ex vetustissimis manuscriptis originalibus transcripta...* (Tolosa de Llenguadoc: apud Joannem & Guillelmum Pech, 1693).

PÉREZ 1961-1967

Llorenç PÉREZ MARTÍNEZ, "Documentos conservados en los registros vaticanos relativos al primer pontificado de Mallorca (1230-1266)", *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana* 32 (1961-1967): 48-66.

PÉREZ 1963

Llorenç PÉREZ MARTÍNEZ, "Regesto de las bulas de 1232 a 1415 del Archivo Capitular de Mallorca", *Anthologica Annua* 11 (1963): 161-188.

PÉREZ 1988

Llorenç PÉREZ MARTÍNEZ, *Ramon de Torrelles, primer bisbe de Mallorca: documents, biografies, sepulcre* (Mallorca: Consell Insular de Mallorca, 1988).

PEÏRE DE MARCA 1688

Peïre de MARCA, *Marca hispanica; sive, Limes hispanicvs, hoc est, geographica & historica descriptio Cataloniae, Ruscinonis, & circumjacentium populorum* (París: apud Franciscum Muguet regis, 1688), 2 vols.

PITRA 1885-1888

Jean-Baptiste PITRA, *Analecta novissima: spicilegii Solesmensis altera continuatio* (París: typis Tusculanis, 1885-1888), 2 vols.

PL

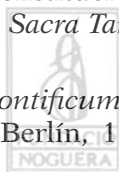
Patrologiae Latinae, ed. Jacques Paul MIGNE (París, 1844-1855; reed. Turnhout: Brepols, 1970).

PONS 1974

Josep Maria PONS GURI, "Constitucions conciliars Tarraconenses (1229 a 1330)", *Analecta Sacra Tarraconensia* 47 (1974): 65-128.

POTTHAST 1874-1875

August POTTHAST, *Regesta Pontificum Romanorum inde ab anno 1198 ad annum 1304* (Berlín, 1874-1875), 2 vols.

PRESSUTTI 1888-1895

Pietro PRESSUTTI, *Regesta Honorii papae III* (Roma: ex typographis Vaticana, 1888-1895; reimp. Hildesheim – Nova York: Georg Olms Verlag, 1978), 2 vols.

PUIG 1998

Carole PUIG, "Inquisition et hérésie en Roussillon au XIIIe siècle", *Études roussillonnaises* 16 (1998): 43-48.

PUJOL 1913

Pere PUJOL, *Documents en vulgar dels segles XI, XII & XIII procedents del Bisbat de la Seu d'Urgell* (Barcelona, 1913).

QUINTANA 1987

Augusto QUINTANA PRIETO, *La documentación pontificia de Inocencio IV: 1243-1254* (Roma: Instituto Español de Historia Eclesiástica, 1987), 2 vols.

RAINALDO 1646-1677

Odorico RAINALDO, *Annales ecclesiastici ab anno 1198 ubi Card. Baronius desinit* (Roma: excudebat Mascardus, 1646-1677), 9 vols.

RHGF

Recueil des Historiens des Gaules et de la France, ed. Martin BOUTET *et al.* (París: Académie des Inscriptions et Belles Lettres, 1737-1904), 25 vols.

RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740

Thomas RIPOLL i Antonin BRÉMOND, *Bullarium Ordinis Fratrum Praedicatorum* (Roma: ex Typographia Hieronymi Mainardi, 1729-1740), 8 vols.

RIUS 1954

José RIUS, ed., *San Raimundo de Penyafort. Diplomatario, Documentos, Cartas de San Raimundo de Penyafort, de Gregorio IX y de varios autores. Vida antigua, Crónicas, Procesos antiguos* (Barcelona: Universitat de Barcelona, 1954).

RODRÍGUEZ 1976

Ildefonso RODRÍGUEZ DE LAMA, *La documentación pontificia de Alejandro IV (1254-1261)* (Roma: Instituto Español de Historia Eclesiástica, 1976).

RODRÍGUEZ 1981

Ildefonso RODRÍGUEZ DE LAMA, *La documentación pontificia de Urbano IV (1261-1264)* (Roma: Instituto Español de Historia Eclesiástica, 1981).

ROSELL 1948

Francesc Miquel ROSELL, *Regesta de letras pontificias del Archivo de la Corona de Aragón, Sección Cancillería Real (Pergaminos)* (Madrid, 1948).

ROTGER/MIRALLES 1910

Mateo ROTGER i José MIRALLES, "Cartulario del primer obispo de Mallorca", *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana* 13, núm. 367 (1910): 156-160.

ROTHWELL *et al.* 1973

William ROTHWELL *et al.* (eds.), *Studies in medieval literature and languages: in memory of Frederick Whitehead* (Oxford: Manchester University Press, 1973).

ROUQUETTE/VILLEMAGNE 1911-1914

Jean Baptiste ROUQUETTE i Augustin VILLEMAGNE, *Bullaire de l'Église de Maguelone* (Montpeller: L. Valat, 1911-1914), 2 vols.

SABANÉS 2009

Roser SABANÉS i FERNÁNDEZ, *Els concilis ilderdenses de la província eclesiàstica tarraconense a l'edat mitjana (546-1460)* (Barcelona: Fundació Noguera, 2009).

SANAHUJA 1946

Pedro SANAHUJA, *Lérida en sus luchas por la fe: judíos, moros, conversos, inquisición y moriscos* (Lleida: Instituto de Estudios Ilerdenses, 1946).

SÁNCHEZ 1995

Ana Isabel SÁNCHEZ CASABÓN, *Alfonso II Rey de Aragón, Conde de Barcelona y Marqués de Provenza. Documentos (1162-1196)* (Saragossa: Institución Fernando el Católico, 1995).

SANDIUS 1676

Christophorus SANDIUS, *Nucleus historiae ecclesiasticae exhibitus in historia arianorum* (Colònia, 1676).

ŠANJEK 1972

Franjo ŠANJEK, "Le rassemblement hérétique de Saint-Félix-de-Caraman (1167) et les églises cathares au XIIe siècle," *Revue d'Histoire Ecclésiastique* 67 (1972): 767-799.

SANPERE 1913

Miquel SANPERE, "Minoría de Jaime I, vindicación del procurador conde Sancho, años 1214-1219", *I CHCA*, vol. 2 (Barcelona 1913), 580-694.

SANZ 2007

Joaquín SANZ LEDESMA, ed., *Cartulario escrito en vitela, que contiene diferentes Bulas Apostólicas y Privilegios Reales y Donaciones y otros documentos pertenecientes a las encomiendas de la Orden y Milicia del Temple y que Hoy corresponden a la Ínclita y Sagrada Religión del Hosp.* (Montsó, 2007).

SELGE 1967a

Kurt-Victor SELGE, *Texte zur Inquisition* (Texte zur Kirchen und Theologiegeschichte, 4), (Gütersloh, Mohn, 1967).

SELGE 1967b

Kurt-Victor SELGE, *Die ersten Waldenser: Mit Edition des Liber antiheresis des Durandus von Osca* (Berlín, 1967), 2 vols.

SERRA 1950

Joan SERRA VILARÓ, *Baronies de Pinós i Mataplana*. Vol. 3, "Esglésies i vida eclesiàstica" (Barcelona: Biblioteca Balmes, 1950).

SERRANO 1996

Josep SERRANO, *Els costums d'Orta (1296)*. Estudi introductori i edició (Ajuntament d'Horta de Sant Joan 1996).

SMITH 2004

Damian J. SMITH, *Innocent III and the Crown of Aragon: The Limits of Papal Authority* (Aldershot: Ashgate, 2004).

SMITH 2010

Damian J. SMITH, *Crusade, Heresy and Inquisition in the Lands of the Crown of Aragon (c. 1167-1276)* (Leiden – Boston: Brill, 2010).

SMITH/CINGOLANI

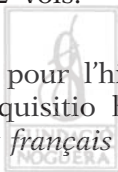
Damian J. SMITH i Stefano CINGOLANI, "A heretic hunt in Barcelona: the accounts of the vicar Pere Ferrer", *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* (en premsa).

TAMBURINI 1691

Ascanio TAMBURINI, *De iure abbatum, et aliorum praelatorum, tam regularium, quàm saecularium episcopis inferiorum, tomus primus [-quartus]* (Colònia: apud Joannem Balthasarem Comans, ²1698 [1691]), 2 vols.

TARDIF 1883

Adolphe TARDIF, "Document pour l'histoire du 'Processus per Inquisitionem' et de l'Inquisitio heretice pravitatis", *Nouvelle revue historique de droit français et étranger* 7 (1883): 669-678.

TEIXIDOR 1895

Josep TEIXIDOR I TRILLES, *Antigüedades de Valencia: observaciones críticas donde con instrumentos auténticos se destruye lo fabuloso, dejando en su debida estabilidad lo bien fundado* (València: Imprenta de Francisco Vives Mora, 1895), 2 vols.

TEJADA 1849-1859

Juan TEJADA Y RAMIRO, *Colección de cánones y de todos los concilios de la Iglesia de España y de América, en latín y castellano* (Madrid: P. Montero, 1849-1859), 6 vols.

TEULET 1863-1866

Alexandre TEULET, *Layettes du Trésor des Chartes* (París: Plon, 1863-1866), 2 vols.

TINNEBROECK/DE BUCK 1847

Antoine TINNEBROECK i Victor DE BUCK, *Examen historicum et canonicum libri R. D. Mariani Verhoeven de regularium* (Gant: Poelman – Brussel-les: Greuse 1847).

TOURTOULON 1863-1867

Charles TOURTOULON, *Jacme I, le conquérant, roi d'après les chroniques et les documents inédits* (Montpeller: Imprimerie typographique de Gras, 1863-1867), 2 vols.

TRÉTON 2010

Rodrigue TRÉTON, *Diplomatari del Masdén* (Barcelona: Fundació Noguera, 2010), 5 vols.

USSHER 1613

James USSHER, *Gravissimae quaestionis, de Christianarum Ecclesiarum, in Occidentis praesertim partibus, ab Apostolorum temporibus, ad nostram usque aetatem, continua successione & statu, historica explicatio* (Hanoviae: typis Haeredum Aubrianorum, ²1658 [Londres: Excudebat Bonham Norton, 1613]).

VALLS 1925

Ferran VALLS I TABERNER, "Ein Konzil zu Lerida im Jahre 1155", Albert Brackmann, ed., *Papsttum und Kaisertum. Forschungen zur politischen Geschichte und Geisteskultur des Mittelalters* (Munic, 1925), 364-368.

VALLS 1929

Ferran VALLS I TABERNER, "El Diplomatari de Sant Ramon de Penyafort", *Analecta Sacra Tarraconensia*, 5 (1929): 249-304 [Reed. VALLS 1991: Ferran VALLS I TABERNER, *Diplomatari de*

Sant Ramon de Penyafort (Saragossa: Càtedra d'Història del Dret, Facultat de Dret, Universitat de Màlaga, 1991)].

VAN DEN GHEYN 1901-1948

Joseph VAN DEN GHEYN, *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque royale de Belgique* (Brussel·les: Henri Lamertin, 1901-1948), 13 vols.

VAN LUIJK 1964

Benignus VAN LUIJK, *Bullarium Ordinis Eremitarum S. Augustini. Periodus formationis, 1187-1256* (Würzburg: Augustinus-Verlag, 1964).

VENTURA 1959-1960

Jordi VENTURA, "El catarismo en Cataluña", *BRABLB* 28 (1959-1960): 75-168.

VENTURA 1962

Jordi VENTURA, "Catarisme i valdesia als Països Catalans", *VII CHCA*, III (Barcelona, 1962), 123-134.

VIDAL 1913

Jean-Marie VIDAL, *Bullaire de l'Inquisition française au XIVe siècle et jusqu'à la fin du Grand Schisme* (París: Librairie Letouzey et Ané, 1913).

VILLANUEVA 1804-1852

Jaime VILLANUEVA i Joaquín Lorenzo VILLANUEVA, *Viage literario a las iglesias de España* (Madrid, 1804-1852), 22 vols.

VILLANUÑO 1784-1785

Mathias de VILLANUÑO, *Summa conciliorum Hispaniae quotquot inveniri poterunt ad usque saeculum* (Madrid: J. Ibarra, 1784-1785), 4 vols.

VILLEMAGNE 1917

Augustine VILLEMAGNE, *Bullaire du Bienheureux Pierre de Castelnau, martyr de la foi (16 février 1208)* (Montpeller: Imprimerie de la Manufacture de la Charité, 1917).

VINCKE 1936

Johannes VINCKE, *Documenta selecta mutuas civitatis, arago-cathalaunicae et ecclesiae relationes illustrantia* (Barcelona: Biblioteca Balmes, 1936).

VINCKE 1941

Johannes VINCKE, *Zur Vorgeschichte der spanischen Inquisition. Die Inquisition in Aragon, Katalonien, Mallorca und Valencia während des 13. und 14. Jahrhunderts* (Bonn: P. Hanstein, 1941).

WADING 1625-1648

Lucas WADING [Vvadingo], *Annales minorum: in quibus res omnes trium Ord. a Sancto Francisco institutorum ponderosius & ex fide asseruntur* (Lió: Sumptibus Claudij Landry, 1625-1648), 7 vols.

WAKEFIELD 1974

Walter WAKEFIELD, *Heresy, Crusade and Inquisition in Southern France, 1100-1250* (Londres: Allen & Unwin, 1974).

ZERNER 2001

Monique ZERNER (dir.), *L'histoire du catharisme en discussion. Le concile de Saint-Félix. 1167* (Niça, 2001).

DOCUMENTS

1

1155, maig, Lleida

Concili de caràcter provincial celebrat a Lleida i presidit probablement pel cardenal i legat pontifici Jacint Bobone, acompanyat de l'arquebisbe de Tarragona i altres membres de la jerarquia eclesiàstica. El text actual del concili no ha perdurat, però un dels cànons sembla que estableix la deposició per autoritat apostòlica dels heresiarkues i d'aquells ordenats per ells.

[A] Original sense localitzar.

[B] Còpia sense data precisa, BC, ms. 193, actualment perdudes les pàgines que en parlen.

Ed. VALLS 1925, pp. 364-368 (edició parcial de la còpia B abans de la desaparició de les pàgines); GONZALVO 1994, pp. 53-60, doc. 12 (reconstrucció del text a partir de la transcripció i les anotacions de Ferran Valls).

Reg. SABANÉS 2009, pp. 95-118.

Edició de GONZALVO.

[XX] Heresiarchas et ab eis ordinatos apostolica autoritate deponimus.¹

1. El cànon xx no forma part de la transcripció i es reproduïx de manera idèntica al cànon xviii que es promulga l'any 1173.

2

[c. 1160] Anglaterra

La crònica anglesa Historia rerum anglicarum de William de Newburgh (d. 1208) informa que l'error dels publicans arriba a terres angle-

ses cap al 1160, procedent de la Gàl·lia, Hispània, Itàlia i Germània, terres que es trobaven plenament infectades per aquesta pesta.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia de la primera meitat del segle XIII, Biblioteca de l'arquebisbe a Lambeth, ms. 73.

C Còpia de mitjan segle XIII, BL, Cotton Vespasian B. VI, BM.

D Còpia de 1370, BM, ms. reg. 13 B. IX.

Ed. HAMILTON 1856, llib. II, cap. XIII, p. 120; HOWLETT 1884-1889, vol. 1, p. 131.

Edició de HOWLETT.

De haereticis Angliam ingressis, et quomodo exterminanti sunt.

Iisdem diebus erronei quidam venerunt in Angliam, ex eorum, ut creditur, genere quos vulgo Publicanos vocant. Hi nimirum olim ex Gasconia incerto auctore habentes originem, regionibus plurimis virus suae perfidiae infuderunt. Quippe in latissimis Galliae, Hispaniae, Italiae, Germaniaeque provinciis tam multi hac peste infecti esse dicuntur, ut, secundum prophetam, multiplicati esse super numerum videantur.

3

[c. 1163] Anglaterra

La crònica anglesa Chronicon Angliae Petriburgense, que cobreix la història dels anys 654 a 1368, menciona durant l'any del concili de Tours de 1163, presidit pel papa Alexandre III, la presència dels cismàtics d'Alemanya i dels heretges d'Aragó i Navarra.¹

[A] Original sense localitzar.

B Còpia posterior a 1368, BL, Cotton Claudius, A.v, *Chronicon Angliae Petriburgense*, fols. 1-45.

Ed. GILES 1845, p. 98.

Edició de GILES.

A.D. 1163. Concilium Turonense per papam Alexandrum celebratum est: acta ejus contra schismaticos in Almannia, et contra haereticos in Aragonia et Navarra, prout plurimum versabantur.

1. *El concili de Tours, en canvi, no menciona els heretges d'Aragó, tot i que especifica que l'heretgia s'estén per Tolosa, Gascunya i les províncies veïnes. Potser aquestes províncies veïnes de Tolosa i Gascunya —que des de 1152 formen part dels dominis del rei d'Anglaterra— a què es refereix el concili són, segons la crònica anglesa, les del territori de la Corona d'Aragó. MANSI 1759-1798, vol 21, cols. 1177-1178; Concili de Tours, Cànon IV: "Ut cuncti albigensium haereticorum consortium fugiant. In partibus Tolosae damnanda haeresis dudum emersit, quae paulatim more cancri ad vicina loca se diffundens, per Guasconiam et alias provincias quamplurimos jam infectit. Quae,*

dum in modum serpentis intra suas evolutiones absconditur, quanto serpit occultius, tanto gravius dominicam vineam in simplicibus demolitur”.

4

[1167, maig] Sant Fèlix de Caramany (Lauraguès)

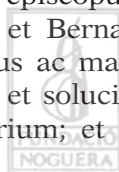
L'any 1232, Pierre Pollanus transcriu l'acta en la qual s'explica que durant el mes de maig de l'any 1167, el papa Niquinta (o Niquita) de l'Església herètica Oriental va arribar al Lauraguès per a consagrar els bisbes de les diòcesis càtares d'Occident en el concili càtar de San Fèlix de Caramany. Hi eren presents els bisbes Sicard Celler, bisbe d'Albi; Robert de Sperrone, bisbe de França; Marco, de l'Església de Llombardia, Bernat Català, de Carcassona, tots ells amb els respectius consells. També hi eren el consell de l'Església d'Aran, que va escollir Ramon de Casalis (Casau?) com a bisbe, i els representants de l'Església tolosana, que escolliren Bernat Raimon. El consell de les esglésies de Tolosa i Carcassona també definí els límits de les dues diòcesis.

[A] Original sense localitzar.

Ed. BESSE 1660, pp. 483-486; SANDIUS 1676, pp. 390-392; PERCIN 1693, *Notae ad concilia*, 1-2; BRIAL 1877, pp. 448-450; DOUAIS 1879, pp. XXIX-XXI, doc. 10; DONDAINE 1946a, pp. 326-327; GRIFFE 1969, pp. 81-83; ŠANJEK 1972, pp. 771-779; HAMILTON 1978, pp. 51-53; JIMÉNEZ 1994, pp. 27-28; ZERNER 2001, pp. 19-21; GASCÓN 2008, pp. 157-158.

Trad. fr. ZERNER 2001, pp. 499-500; Trad esp. GRAU 2012, pp. 146-147.

Anno MCLXVII Incarnationis Dominice, in mense madii, in diebus illis Ecclesia Tolosana adduxit papa Niquinta in castro Sancti Felicii, et magna multitudo hominum et mulierum Ecclesie Tolosane aliarumque Ecclesiarum vicine congregaverunt se ibi ut acciperent consolamentum quod dominus papa Niquinta cepit consolare. Postea vero Robertus de Sperrone, episcopus Ecclesie Francigenarum, venit cum consilio suo; que [sic] Marchus Lombardie venit cum consilio suo similiter, et Sicardus Cellararius, Ecclesie Albiensis episcopus, venit cum consilio suo, et Bernardus Catalani venit cum consilio Ecclesie Carcassensis, et consilium Ecclesie Aranensis fuit ibi. Quod omnes sic innumerabiliter congregati, homines Tolosane Ecclesie voluerunt habere episcopum et elegerunt Bernardum Raimundum. Similiter vero et Bernardus Catalanus et consilium Ecclesie Carcassensis, rogatus ac mandatus ab Ecclesia Tolosana, et cum consilio et voluntate et solucione domini Sicardi Cellararii elegerunt Guiraldum Mercerium, et homines Aranensis elegerunt

Raimundum de Casalis. Postea vero Robertus de Spernone accepit consolamentum et ordinem episcopi a domino papa Niquinta ut esset episcopus Ecclesie Francigenarum; similiter et Sicardus Cellarerius accepit consolamentum et ordinem episcopi ut esset episcopus Ecclesie Albiensis; similiter vero Marchus consolamentum et ordinem episcopi ut esset episcopus Ecclesie Lombardie; similiter vero Bernardus Raimundus accepit consolamentum et ordinem episcopi ut esset episcopus Ecclesie Tolosanae; similiter et Guiraldus Mercerius accepit consolamentum et ordinem episcopi ut esset episcopus Ecclesie Carcassensis; similiter et Raimundus de Casalis accepit consolamentum et ordinem episcopi ut esset episcopus Ecclesie Aranensis. Post hec vero papa Niquinta dixit Ecclesie Tolosanae: 'Vos dixistis mihi, ut ego dicam vobis consuetudines primitivarum ecclesiarum (si?) sint leves aut graves, et ego dicam vobis septem Ecclesias Asie (quod?) fuerunt divisas et terminatas inter illas, et nulla illarum faciebat ad aliam aliquam rem ad suam contradicionem. Et Ecclesie Romane, et Drogometie, et Melenguie, et Bulgarie, et Dalmatie sunt divisas et terminatas, et una ad altera non facit aliquam rem ad suam contradicionem, et ita pacem habent inter se. Similiter et vos facite'. Ecclesia vero Tolosana eligit Bernardum Raimundum, et Guillelmum Garsias, et Ermengaudum de Forest, et Raimundum de Beruniaco, et Guilabertum de Bono Vilario, et Bernardum Guillelmum Contor, et Bernardum Guillelmum Bone Ville, et Bertrandum de Avinio, ut essent divisores (Ecclesie); Ecclesia vero Carcasensis elegit Guiraldum Mercerium, et Bernardum Catalanum, et Gregorium et Petrum Calidasmanus, et Raimundum Pontium, et Bertrandum de Molino, et Martinum de Ipsa Sala, et Raimundum Guibertum ut essent divisores Ecclesie. Que isti congregati et bene consiliati dixerunt quod Ecclesiam Tolosane et Ecclesiam Carcasensis sint divisas propter episcopatos, quod sicut episcopatum Tolose dividitur cum archiepiscopato Narbone in duobus locis, et cum episcopato Carcasensis a Sancto Poncio, sicut montana pergit inter castrum Cabarecii et castrum Altipulh, et usque ad divisionem castri Saxiaci et castri Verduni, et pergit inter Montem Regalem et Fanumiovem, quod sicut alii episcopati dividuntur ab exitu Redensis usque ad Leridam, sicut pergit apud Tolosam, ita Ecclesia Tolosana habet in sua potestate et in suo gubernamento. Similiter et Ecclesia Carcasensis sicut dividitur et terminatur, habeat in sua potestate et in suo gubernamento omnem episcopatum Carcasensis et archiepiscopatum Narbonensis, et aliam terram, sicut divisum est et dictum, usque

ad Leridam sicut vergit apud mare. Quod ita Ecclesias sunt divisas sicut dictum est, ut habeant pacem et concordiam ad invicem, et iura ad altera non faciat aliquid ad suam contradicionem. Huius sunt testes rei et defensores Bernardus Raimundi, et Guillelmus Garsias, et Ermengaudus de Forest, et Raimundus de Bauniaco, et Guilabertus de Bone Vilario, et Bernardus Guillermi Contor, et Bernardus Guillermi Bone Ville, et Bertrand(us) de Avinone; et Ecclesie Carcasensis Guiraldus Mercerii, et Bernardus Catalani, et Gregorius et Petrus Calidasmanus, et Raimundus Poncii, et. Bertrandus de Molino, et Martinus de Ipsa Sala et Raimundus Guiberti; quod omnes isti madauerunt et dixerunt Ermengaudus de Forest ut faceret dictatum et cartam Tolosane Ecclesie similiter, et Petro Bernardo mandaverunt et dixerunt ut faceret dictatum et cartam Ecclesie Carcasensis, et ita fuit factum et impletum.

Hoc translatum fecit translatare dominus Petrus Isarni de antiqua carta in potestate supradictorum factaque Ecclesie sicut superius scriptum est diviserunt, feria II in mense augusti, XIV die in introitu mensis, anno MCCXXXII ab Incarnatione Domini. Petrus Pollanus translatavit haec omnia rogatus ac mandatus.

5

1173, febrer, 6. Lleida

Concili de caràcter provincial celebrat a Lleida, presidit pel cardenal i legat pontifici Jacint Bobone, acompanyat de l'arquebisbe de Tarragona i altres membres de la jerarquia eclesiàstica, l'any 1173. El concili promulga 26 cànons i al cànon 18 s'estableix la deposició per autoritat apostòlica dels heresiàrques i d'aquells ordenats per ells d'una forma molt similar a com sembla que es va fer a Lleida el 1155.

[A] Original sense localitzar.

[B] Còpia sense data precisa, Arxiu de la Catedral d'Astorga, actualment perduda.

[C] Còpia de finals del segle XVIII, Arxiu del monestir de Cardeñas, de la mà de P. Esteban Gómez, actualment perduda (còpia de B).

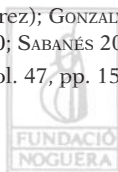
[D] Còpia de 1788: Juan Sobreira y Salgado, de l'exemplar possiblement existent a la BRAH de Madrid (còpia de C).

Ed. FLÓREZ *et al.* 1747-1961, vol. 48, 301-307 (edició de D); TEJADA 1849-1859, vol. 3, pp. 278-286 (còpia de Flórez); GONZALVO 1994, pp. 61-67, doc. 13 § 18.

Reg. GONZALVO 1990, pp. 153-160; SABANÉS 2009, pp. 119-155.

Trad. FLÓREZ *et al.* 1747-1961, vol. 47, pp. 150-161 (esp.)

Edició de GONZALVO.

[XVIII] Heresiarchas et ab eis ordinatos apostolica autoritate deponimus.

6

1179, març. Laterà

*El III Concili del Laterà es va celebrar el març de 1179 sota la presidència del papa Alexandre III. El concili va promulgar 27 cànons, l'últim dels quals estava dedicat a condemnar l'absurditat dels heretges anomenats càtars, patarins i publicans que s'havien estès per Bascònia i per les rodalies d'Albi i de Tolosa, i a d'altres llocs. El cànon estipula l'anatema contra ells i tots aquells que s'adhereixin als seus principis i els defensin. Al mateix cànon, també es condemna els brabançons, els aragonesos i els navarresos, entre d'altres grups de mercenaris, acusats de devastar-ho tot com els pagans.*¹

[A] Original sense localitzar.²

B Còpia del segle XII, AV, Còdex Reginensis latinus 596, fols. 6v-8v, i 984, fols. 2r-7v.

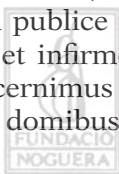
Ed. CRABBE 1551, vol. 2, 836-843, esp. 843; BINIUS 1606, vol. 3, cols. 1345-1440; RAINALDO 1646-1677, vol. 12, any 1179, 740; LABBÉ 1671-1672, vol. 10, cols. 1503-1734; HARDOUIN 1714-1715, vol. 6, part 2, col. 1671-1876; LABBÉ/COLETI 1728-1733, vol. 13, cols. 409-638; MARTÈNE/ DURAND 1724-1733, vol. 7, cols. 77-86; MANSI SUPPL. 1748-1752, vol. 2, cols. 685-700; MANSI 1759-1798, vol. 22, cols. 209-468 (*Acta concilii* 239-248); HEFELE/LECLERCQ 1907-1916, vol. 5, part 2, pp. 1106-1109.

Trad. fr. FOREVILLE 1965, pp. 210-223.

Edició de MANSI.

[XXVII. *De hereticis*]

Sicut ait beatus Leo, licet ecclesiastica disciplina sacerdotali contenta iudicio, cruentas non efficiat ultiones: catholicorum tamen principum constitutionibus adjuvatur, ut saepe quaerant homines salutare remedium, dum corporale super se metuunt evenire supplicium. Eapropter, quia in Gasconia, Albegio, et partibus Tolosanis, et aliis locis, ita haereticorum, quos alii Catharos, alii Patrinos, alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, invaluit damnata perversitas, ut jam non in occulto, sicut aliqui, nequitiam suam exercent, sed suum errorem publice manifestent, et ad suum consensum simplices attrahant, et infirmos: eos, et defensores eorum, et receptores, anathemati decernimus subjacere: et sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus, vel in terra sua tenere, vel

fovere, vel negotiationem cum eis exercere praesumat. Si autem in hoc peccato decesserint, non sub nostrorum privilegiorum cuilibet indultorum obtentu, nec sub aliacumque occasione, aut oblatio fiat pro eis, aut inter Christianos recipiant sepulturam. De Brabantionibus, et Aragonensibus, Navarriis, Bascolis [*sic*], Coterellis et Triaverdinis, qui tantam in Christianos immanitatem exercent, ut nec ecclesiis, nec monasteriis deferant, non viduis, et pupilis, non senibus, et pueris, nec cuilibet parcant aetati, aut sexui, sed more paganorum omnia perdant, et vastent: similiter constituimus, ut qui eos conduxerint, vel tenuerint, vel foverint per regiones, in quibus taliter debacchantur, in Dominicis, et aliis solemnibus diebus per ecclesias publice denuncientur, et eadem omnino sententia et poena cum praedictis haereticis habeantur adstricti, nec ad communionem recipiantur ecclesiae, nisi societate illa pestifera, et haeresi abjuratis. Relaxatos autem se noverint a debito fidelitatis et hominii, ac totius obsequii: donec in tanta iniquitate permanerint quicumque illis aliquo peccato tenentur annexi. Ipsis autem, cunctisque fidelibus, in remissionem peccatorum injungimus, ut tantis cladibus, se viriliter opponant, et contra eos armis populum Christianum tueantur. Confiscenturque eorum bona, et liberum sit principibus, hujusmodi homines subijcere servituti. Qui autem in vera poenitentia ibi decesserint, et peccatorum indulgentiam, et fructum mercedis aeternae se non dubitent percepturos. Nos etiam de misericordia Dei, et beatorum apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi, fidelibus Christianis, qui contra eos arma susceperint, et ad episcoporum, seu aliorum praelatorum consilium, ad eos decertando expugnandos, biennium de paenitentia injuncta relaxamus, aut si longiorem ibi moram habuerint, episcoporum discretioni, quibus hujus rei causa fuerit injuncta, committimus, ut ad eorum arbitrium, secundum modum laboris, major eis indulgentia tribuatur. Illos autem, qui admonitioni episcoporum in hujusmodi parte parere contempserunt, a perceptione corporis et sanguinis Domini jubemus fieri alienos. Interim vero eos, qui ardore fidei ad eos expugnandum, laborem justum assumpserint; sicut eos, qui sepulchrum Dominicum visitant, sub ecclesiae defensione recipimus, et ab universis inquietationibus, tam in rebus, quam in personis, statuimus manere securos. Si vero quispiam vestrum praesumpserit eos molestare, per episcopum loci excommunicationis sententia feriat: et tamdiu sententia servetur ab omnibus, donec et ablata reddantur, et de illatis damnis congrue iterum satisfaciat. Episcopi vero, sive presbyteri, qui talibus fortiter non

restituerint, officii sui privatione mulctentur, donec misericordiam apostolice sedis obtineant.

1. *Pel que fa a aquestes categories de mercenaris, entre les quals es troben els aragoneses, la seva condemna es torna a repetir l'any 1181 quan Étienne de Tournai escriu a Raymond de Sainte-Geneviève a París per explicar-li la seva peregrinació i el perill que li havien suposat els basculos i els aragoneses en creuar per aquest territori (PL, vol. 211, cols. 371-372), i l'any 1182 quan eren denunciats els basculi, els brabançons, catalans i els aragoneses entre d'altres, per referir-se a les tropes de soldats que atacaven Aquitània (RHGF, vol. 12, cap. 73, p. 450C).* 2. *La importància d'aquest concili fou gran; els seus canons van ser inclosos en cròniques i les col·leccions de les decretals compilades durant els segles XII i XIII, especialment en el Liber Extra de Gregori IX. Tanmateix, la tradició manuscrita del canons és complexa i no ha estat analitzada en la seva totalitat. La primera edició impresa fou la de Petrus Crabbe de 1551 a partir d'un còdex avui perdut (tot i això, la primera edició de l'obra és de Colònia, 1539).*

7

1179, novembre. Narbona

Sentència de l'arquebisbe de Narbona contra els heretges. L'arquebisbe també condemna als aragoneses de la regió i insistia als clergues a perseguir-los.

[A] Arxiu de la catedral de Narbona, original sense localitzar.
Ed. HGL, vol. 8, cols. 341-344, doc. 38 (còpia d'A).

Petrus, Dei gratia Narbonae archiepiscopus, venerabilibus in Christo fratribus suffraganeis episcopis et omnibus abbatibus et ecclesiarum rectoribus per Narbonensem provinciam constitutis, cum gratia Dei salutem. Quanta iniquitate tota fere provincia nostra sit repleta, et quomodo caritas Dei in principibus et aliis cohabitantibus ibidem refrigescat, et quantum hereticorum rabies et extraneorum gentium perniciosus occursus et comprovincialium impietas, peccatis nostris exigentibus, quotidie in immensum excrescat, discretionem vestram ignorare non credimus. Inde est quod tantam iniquitatem et tantum impietatis cumulum penitus evacuare volentes, opposcentes nos murum pro domo, et singulariter auctoritate domini pape et sacri concilii et de concilio quorundam ex vestris, in virtute obedientie vobis precipiendo mandamus quatenus hereticos et eorum fautores et deffensores, Bravantiones, Aragonenses, Cotarellos, Basculos et servientes extraneos et latrones clam vel publice aliena bona impediētes, et alios principes et castellanos ac milites vel alios quoslibet, qui eos de cetero conduxerint vel tenuerint vel foverint, et eos qui ab eis aliquid emerint vel aliquid eis vendiderint vel quoquo modo cum

eis contraxerint, vel in cibo vel in potu vel in alio modo eis communicaverint vel dona, vel relictas vel depositas ab eis acceperint, et Raimundum, comitem nobilem virum, et Raimundum, vicecomitem Biterrensem, et Bernardum, vicecomitem Nemausensem, et Lupatum, et Raimundum de Terrazona, et Navarros et alias gentes conductitias extraneas, et omnes qui publice vel clam in mari vel in stagno vel in quibuslibet aliis aquis vel in terra, in stratis publicis vel alibi rapientes, extinctis candelis et pulsatis campanis, publice excommunicetis singulis dominicis diebus et in precipuis solemnitatibus, et terras eorum interdicto subponatis, et in episcopatibus vestris divina prohibeatis officia celebrari, preter baptismum et penitentias; sacerdotibus tamen et diaconibus ministeria sua extra ecclesiam, suppressa voce, dicere non negligentibus, et morientibus viaticum denegetur sepulturaque generaliter predictis omnibus interdictis, preter monachis, canonicis, aliisque religiosis viris et omnibus clericis honeste conversantibus, peregrinis, leprosis, et omnibus seculo renuntiantibus. Relaxatos autem se noverint a debito fidelitatis seu hominii ac totius obsequii et debiti vel patti, quandiu in tanta iniquitate permanserint, quicumque predictis malefactoribus seu conductoribus vel domptoribus vel fautoribus vel quoquomodo cum eis contrahentibus vel eis communicantibus, aliquo pacto tenentur adnexi. Principibus autem cunctisque fidelibus, ex precepto domini pape et sancti concilii et nostro, in remissionem peccatorum suorum iniungite, ut tantis cladibus se viriliter opponant, et contra predictos malefactores christianum populum armis tueantur, confiscenturque bona eorum, et liberum sit principibus huiusmodi pestilentes homines subiicere servituti. Dominus autem papa, de misericordia Dei et beatorum apostolorum Petri et Pauli, confessis fidelibus christianis, qui contra eos arma susceperint et ad episcoporum sive aliorum prelatorum consilium ad eos decreverint expurgandos, biennium de iniuncta penitentia relaxat, aut si longiorem viam ibi habuerint, arbitrio episcoporum, quibus huius rei cura iniuncta fuerit, comittit, ut ad eorum arbitrium secundum modum laboris maior eius indulgentia tribuatur. Qui autem iniuncta penitentia ibi decesserint, et peccatorum indulgentiam et fructum mercedis eterne se non dubitent habituros. Interim vero, eos qui ardore fidei ad expurgandos eos laborem istum assumpserint, sicut eos qui sepulchrum Domini visitant, sub Ecclesie defensione recipit, et ab universis inquietationibus, tam in rebus quam in personis, statuit manere securos. Si vero interim quisquam eos molestare presumpserit, per episcopum loci excom-

municationis sententia precipit illum feriri, et tandiu sententia ab omnibus observari, donec et ablata reddantur et de illatis damnis congrue satisfiat. Si quis contra interdictum vestrum ac nostrum ausu sacrilego sepelire vel divina officia celebrare presumpserit, tandiu excommunicationis sententia teneatur obstrictus, donec de tanto sacrilegio vel excessu cum litteris sui episcopi apostolico conspectui satisfactorius se repraesentet. Preterea, precipiendo constituimus ut altaria in vestris episcopatibus omnino nudentur, cruces ante altaria deponantur, tandiu donec a tam nefario opere desistant, et iurent se deinceps prefatos malefactores non ducturos, neque cum eis contracturos neque communicaturos. Nec enim potest mater Ecclesia letari, quandiu filii eius tot et tantis angustiis et tribulationibus sint expositi. Ceterum excommunicationis, interdicti ac sepulture sententiam, a monachis, canonicis, Templariis, Hospitalariis et aliis religiosis, remota appellatione et privilegiorum obtentu, sicut in decreto sacri concilii continetur, ecclesiis transgredientium interim interdictis et in quibus fuerint commorati, firmiter observari precipimus. Si quis autem sacerdos vel diaconus vel cuiuslibet ordinis hanc concilii et nostram constitutionem scienter observare contempserit, sciat se esse suspensum et excommunicatum et ab ecclesiarum beneficio alienum, donec de tanta rebellione et inobedientia cum litteris sui episcopi apostolico conspectui satisfactorius se representaverit. Preterea, sciendum (est?) quod, in eadem sententia excommunicationis, ponimus illos qui nova pedatica exigunt et exigunt faciunt, et eisdem communicantes. Et si aliquis contra interdictum episcoporum fuerit sepultus, vel a laicis vel a Templariis vel al Hospitalariis vel quibuslibet clericis vel aliis religiosis, tandiu tota parrochia maneat interdicta et nulla celebrentur divina, preter baptismum et penitentias, quoad usque corpus humatum de sepultura extrahatur et extra locum sacrum ponatur, et illi qui sepelierunt vel sepeliri fecerunt tandiu sint excommunicati, donec apostolico conspectui se representent cum litteris sui episcopi, de tanto excessu satisfactorii.

8

[c.1190] Narbona

L'abat de l'abadia premonstratena de Fontcalda, Bernat, dóna testimoni al pròleg del seu tractat Contra Vallenses et contra Arrianos

(c. 1192) del debat que es va produir entre valdesos i catòlics a Narbona entre 1190 i l'any de composició del tractat.

A Bibliothèque Royale de Belgique, ms. 3961-3963, fols. 81r-106r.¹

Ed. LA BIGNE/DESPONT 1677, vol. 24, cols. 1585b-1602b; GALLAND 1765-1781, vol. 14, cols. 520-540; PL, vol. 204, cols. 792-840; GONNET 1958-1998, vol. 1, pp. 64-90 (extractes).

Edició de PL, cols. 792-793, § 1-4.

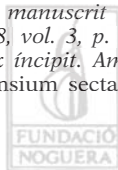
I. Sanctae Romanae Ecclesiae praesidente domino Lucius [III] inclytæ recordationis; subito extulerunt caput novi haeretici, qui quodam praesagio futurorum sortiti vocabulum, dicti sunt Valdenses; nimirum a Valle densa; eo quod profundis et densis errorum tenebris involvantur. Hi, quamvis a praefato summo pontifice condemnati, virus suae perfidiae longe, lateque per orbem temerario ausu evomuerunt.

II. Ea propter contra eos pro Ecclesia Dei dominus Bernardus Narbonensis archiepiscopus, religione et Dei honestate insignis, zelans legem Dei, se fortem murum opposuit. Accitis itaque pluribus tam clericis quam laicis, religiosis ac saecularibus, ad iudicium vocavit. Quid plura? Causa diligentissime investigata, condemnati sunt.

III. Nihilominus tamen postea, et clam et publice semen suae nequitiae spargere ausi sunt. Unde rursum, quamvis ex abundantia, ad disceptationem vocati sunt, per quosdam tam clericos quam laicos. Et, ne lis diutius protraheretur, electus est ab utraque parte iudex quidam sacerdos, Raimundus scilicet de Daventria; vir siquidem religiosus ac timens Deum, nobilis genere, sed conversatione nobilior.

IV. Assignata igitur die causae adveniente, congregatis invicem partibus, aliisque quam plurimis clericis et laicis, de quibusdam capitulis, in quibus male sentiebant, a veris Catholicis accusati sunt: eisque per singula respondentibus, hinc inde diu disputatum est, et ab utraque parte multae productae auctoritates. Auditis igitur partium allegationibus; praefatus iudex per scriptum definitivam dedit sententiam, et haeticos esse in capitulis, de quibus accusati fuerant, pronuntiavit.

1. L'únic manuscrit conegut que es conserva d'aquest tractat porta l'incipit *Contra Vallenses et contra Arrianos*. Aquest manuscrit apareix en el registre 1558 del catàleg publicat per VAN DEN GHEYN 1901-1948, vol. 3, p. 9. La primera edició impresa fou la de Gretser (GRETSEY 1614) amb el mateix incipit. Amb l'edició de Migne a la PL, el tractat es difon sota el títol *Adversus Waldensium sectam liber*.

1191, agost. Roma, Sant Pere

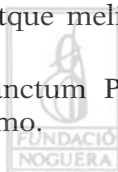
El papa Celestí III escriu al capítol de Narbona i confirma el trasllat del bisbe de Lleida, Guillem Berenguer de Barcelona (?-1212), fill il·legítim del comte Ramon Berenguer IV de Barcelona, a la metròpoli narbonense, la qual és plena d'heretges.

[A] Original sense localitzar.

Ed. BALUZE 1678-1715, pp. 241-242; MANSI 1759-1798, vol. 21, cols. 614-615; VILLANU-
ÑO 1784-1785, vol. 2, pp. 15-16.

Celestinus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis capitulo Narbonensi, salutem et apostolicam benedictionem. Quod episcoporum mutationes utilitatis vel necessitatis causa possint auctoritate apostolica licite fieri tam canonum statuta quam antiqua sanctorum patrum exempla manifestius protestantur. Etenim beatus Petrus, magister noster et princeps, de Antiochia Romam translatus est, ut ibi magis proficeret. Eusebius quoque Alexandriam, Felix Ephesum pro eadem causa fuit huius almae sedis auctoritate translatus. Hac itaque ratione considerationis et aliarum plurium mutationis exemplis inducti, nimirum respicientes ad utilitatem Narbonensis Ecclesiae et necessitatem temporis, quo in vestris partibus haeresum et sectarum studia diversa guerrarumque conflictus solito amplius invaluisse dicuntur, inspecta etiam idoneitate personae, inquam, laudabiliter convenistis, licet ab initio contradictores aliqui obstitissent, de communi tamen fratrum consilio electionem quam de venerabili fratre nostro Berengario episcopo Ilerdensi fecistis ratam habemus, et, auctoritate apostolica confirmantes, ipsum vobis concedimus in pastorem. Mandamus itaque vobis atque praecipimus quatenus deinceps ei debitum honorem et obedientiam tanquam spirituali patri vestro appellatione remota tam hilariter quam humiliter impendatis, et ita erga eum vos exhibere curetis, ut et ipse, sicut pater sollicitus, de regimine vestro debeat commendari, et vos tanquam devotos filios de obedientia eidem exhibita digna laudum praedicatio prosequatur. Credimus siquidem et speramus quod qui in abbazia et episcopatu se gessit utiliter et honeste, in archiepiscopatu, opitulante Domino ea poterit operari quae et in temporalibus Ecclesiae vestrae proficient, et in spiritualibus correctionem atque meliorationem divina cooperante virtute praestabunt.

Datum Rome, apud Sanctum Petrum, XI kalendas augusti, pontificatus nostri anno primo.

10

1194, octubre. Lleida

Edicte d'Alfons, rei d'Aragó, comte de Barcelona i marquès de Provença contra els valdesos, coneguts com a ensabatats, i tots els altres heretges de la Corona d'Aragó. El decret, impulsat pel legat del papa Celestí III, Gregorio de Sant'Angelo, prohibia als ciutadans de la Corona d'Aragó ajudar, amagar o encobrir heretges. Aquests tenien com a termini el dia 1 de novembre per sortir lliurement del territori, el dia de Tots Sants. Si arribada la data no haguesin abandonat el territori, els heretges serien detinguts i les seves terres confiscades. El decret estipula també que a partir de la data qualsevol persona podia infligir-los el càstig, encara que fos la mutilació o la mort. Els bisbes i els oficials reials tenien l'obligació de donar a conèixer el decret tots els diumenges a les esglésies, i aquells que no ho fessin podrien incórrer en les mateixes penes. El decret associava l'heretgia al crim de lesa majestat.

A AEG, pergami original, armari III del claustre, est. a, B.

B AEG, Llibre verd, fol. 213.

[C] Còpia manuscrita sense localitzar, BAV.

Ed. PEÑA 1578, llibre 2, pp. 64-65 (còpia de C - a);¹ PEÑA 1595, p. 281; MARIANA 1612, pp. 9-11 (pròleg); USSHER 1613, pp. 308-310; LA BIGNE/SCHOTT 1618-1622, vol. 13, p. 230B (versió de Juan de Mariana); LA BIGNE/DESPOIANT 1677, vol. 25, p. 190; DU PLESSIS D'ARGENTRÉ 1724-1736, vol. 1, p. 83; MAMACHI 1756, apèndix, cols. 20-22, doc. 9; ELRINGTON 1847-1864, vol. 2, pp. 279-280; GONNET 1958-1998, vol. 1, pp. 91-93; MARQUÉS 1962, pp. 218-219, doc. 5 (edició d'A); SÁNCHEZ 1995, pp. 797-798, doc. 621 (edició d'A); BARAUT 1996-1997, pp. 419-420, doc. 1; SMITH 2010, pp. 175-177 (edició parcial).

Reg. LUDWIG 1993, p. 199; BERWANGER 2009, p. 24.

Ildefonsus, Dei gratia rex Aragonum, comes Barchinone,² marchio Provincie, universis archiepiscopis, episcopis et ceteris ecclesiarum Dei³ praelatis, comitibus, vicecomitibus, militibus et universis populis in regno et in potestate sua constitutis, salutem et integram Christiane religionis observantiam. Quum⁴ Deus populo suo nos preesse voluit, dignum et iustum est ut de salvatione et defensione eiusdem populi continuam pro viribus⁵ geramus sollicitudinem. Quapropter precedentium patrum nostrorum imitatores et Sancte Romane Ecclesie⁶ canonibus obtemperantes, qui hereticos a conspectu Dei et catholicorum omnium abiectos ubique damnandos ac⁷ persequendos censerant,⁸ valdenses videlicet sive sabbatatos,⁹ qui et alio nomine se vocant pauperes de Lugduno, et omnes alios haereticos, quorum non est numerus, a sancta Ecclesia anathematizatos, ab omni regno nostro et potestative, tanquam inimicos

crucis Christi christianeque religionis violatores et nostros et regni publicos hostes exire et¹⁰ fugere precipimus. Si quis, igitur, ab hac die et deinceps predictos valdenses et zabatatos,¹¹ aliosque hereticos, cuiuscumque¹² professionis et secte, in domibus suis recipere vel eorum funestam predicationem alio¹³ loco audire, vel eis¹⁴ cibum vel aliud aliquod beneficium largiri presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et nostram se noverit incursurum,¹⁵ bonisque suis absque appellationis remedio confiscandis, se tanquam reum criminis lesae maiestatis puniendum. Et hoc nostrum edictum et perpetuam constitutionem per omnes civitates, castella et villas regni nostri et dominationis ac per omnes terras potestatis nostre dominicis diebus recitari iubemus ab episcopis ceterisque ecclesiarum rectoribus atque a vicariis, baiulis, iustitiis, merinis et,¹⁶ omnibus populis observari et predictam penam transgressoribus inferendam irrevocabiliter mandamus.

Notandum etiam quod,¹⁷ si qua persona, nobilis aut ignobilis, aliquos supradictorum nefandorum alicubi regionum nostrarum inveniret, non prorsus aut cite inde exeuntes, sed potius contumasciter commorantes, omne malum, dedecus et gravamen, quod eis, preter solummodo lesionem mortis et membrorum detruncationem, intulerit, gratum et acceptum erit in ecclesiis¹⁸ nostris, et nullam inde penam pertimescat quoquo modo incurrere; sed magis ac magis¹⁹ gratiam nostram se noverit promereri. Damus autem nephandis illis indutias, quamvis quodam modo preter debitum et contra rationem fieri videatur, usque in crastinum Sanctorum Omnium, quo vel egressi fuerint de terra nostra, vel egredi ceperint,²⁰ deinde spoliandis, cedendis et²¹ fustigandis, et turpiter et male tractandis.²²

Sig+num Ildefonsi regis Aragonum, comes Barchinone et marchio Provincie.

Facta charta apud Ilerdam mense octobri, anno MCXCIII.

Testibus: de Populeto et Crucibus et de Casa Dei abbatibus, Ilerdensis, Solsonensi et Sancti Sepulcri prioribus, Barchinonensi et Ausonensi sacristis cum Ilerdensibus precentore et archidiacono et quampluribus etiam viris religiosis, militibus et burgensibus et multis de populo, ac Guillermo de Bassia regio notario, qui hoc scripsit.

1. Francisco Peña va copiar el decret d'alguna de les obres manuscrites del cardenal i inquisidor italià Giulio Antonio Santori, tal com ell mateix afirma «Id edictum ex Bibliotheca Illustrissimi Iulii Antonii Sanctorii Cardinalis Sanctae Severinae unius ex Inquisitoribus generalibus in tota Rep. Christiana», PEÑA 1595, p. 280E. No sabem

si la còpia de Santorini és la de l'AEG, però hi ha diverses variants al document que suggereixen que la còpia prové d'una altra versió. Aquesta còpia que transmet Nicolau Eimeric fou molt difosa; en la signatura del document hi ha una variant important en relació amb l'exemplar de l'AEG, com és la menció del rei Pere en la signaura juntament amb el rei Alfons, fet que deixaria pensar que es tracta bé d'un trasllat, o bé d'una altra còpia confirmada posteriorment pel nou rei. 2. Barchinonas, a. 3. regni, a. 4. Quoniam, a. 5. viribus nostris, a. 6. jure, a. 7. atque, a. 8. censuerunt, a. 9. Insabbatatos, a. 10. ac, a. 11. Insabbatatos, a. 12. cuiuscumque fuerint, a. 13. aliquo, a. 14. his, a. 15. incurrisse, a. 16. et zenalmedinis, a. 17. quia, a. 18. oculis, a. 19. potius, a. 20. incoeperint, a. 21. ac, a. 22. A partir d'aquí, la versió d'Eimeric conté una signatura diferent: Signum >J< Ildefonsi regis Aragonum, comitis Barchinonis, marchionis Provinciae. Signum >J< Petri regis Aragonum, et comitis Barchinonis in originali huius chartae, et signum domini Regimundi archiepiscopi Tarraconensis, et domini G. episcopi Tirassonensis, et domini R. episcopi Jaccensis: et fuit facta charta ilia apud Illerdam a Guilielmo de Bassia regio notario. Anno Domini MCXCIV.

11

1195, Montpeller

Concili celebrat a Montpeller, a la província eclesiàstica de Narbona, que s'ocupa, entre d'altres coses, de condemnar els heretges de la província i estableix la necessitat de promulgar mesures contra els heretges tal com les promulgava el III Concili de Laterà de 1179. Al concili de Montpeller de 1195 també foren condemnats els aragoneses.

[A] Original sense localitzar.

Ed. BALUZE 1668, pp. 28-38; LABBÉ 1671-1672, vol. 10, cols. 1796b-1800b (edició de Baluze); LABBÉ/COLETI 1728-1733, vol. 13, cols. 719-724; MANSI 1759-1798, vol. 22, cols. 667-672.

Reg. GONNET 1958-1998, vol. 1, pp. 93-94.

Trad. HEFELE/LECLERCQ 1907-1916, vol. 5 part 2, pp. 1171-1172 (parcial fr.).

[III] Rursus omnes hereticos, aragoneses, familias quae mainate dicuntur, piratas quoque, et illos qui deferunt arma seu armamenta, vel lignamina galearum aut navium sarracenis, de consensu omnium sub anathemate posuit, et constitutione Lateranensis concilii, que contra huiusmodi emanavit, in omnibus observata, constituit ut bona huiusmodi pestilentium hominum publicentur, et ipsi nihilominus servituti subdantur.

[...]

[XIX] Posuit etiam in excommunicatione omnes illos, immo confirmavit sententiam iam latam in ipsos de Capestagno vel extra, qui dominum Raimundum, Lodoensem episcopum, ceperunt, et usque ad redemptionem male tractarunt; terram eorum nihilominus subiciens interdicto, donec satisfactionem exhibeant competentem.

[XX] In fine quoque omnium addidit, ut quia in pluribus locis provincie Narbonensis heretici sunt, in consilio archiepiscopi et episcoporum sit qualiter pro eorum, que superius statuta sunt, transgressione, interdicta debeant promulgari; ne occasione generalis et diutini interdicti, hereticis occasio pateat ad simplices catholice fidei supplantandos.

12

1198, [febrer]. Girona¹

Edicte de Pere el Catòlic, rei d'Aragó i comte de Barcelona, contra els valdesos i tots els altres heretges ratificant les disposicions de l'edicte precedent. El rei ordena que surtin del seu regne els valdesos, vulgarment coneguts com ensabatats i pobres de Lió, i els seguidors de totes les altres heretgies de qualsevol secta o nom, catalogats com a enemics de Crist, violadors de la fe catòlica i enemics públics del rei i del regne. El rei deixava com a termini el diumenge de Passió perquè els senyors expulsessin als heretges de les seves terres. Si després d'aquesta data en fos trobat algun, els seus béns serien expropiats i se li infligiria el càstig corresponent sense apel·lació, seria condemnat com a reu de lesa majestat i les seves propietats confiscades.

A ACG, perg. 536, amb segell de cera verge.

B Còpia del segle XIII, ADG, Cartulari de "Rúbriques Vermelles" del bisbe de Girona, n. 64, fols. 89v-90v.

C Còpia del segle XIII, ACL, Llibre Verd de la catedral de Lleida, fols. 38r-39r (mod. 80r-81r).

D ADG, Cartulari de "Rúbriques Vermelles" del bisbe de Girona, n. 64.

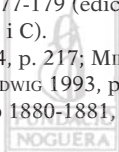
E Còpia del segle XV, BUB, ms. 577, *Pragmaticae Sanctiones et Actus Consuetudini Cathaloniae et Aragoniae*, fols. 51r-52r.

F Còpia, BNF, ms. nouvelles acquisitions latines, n. 697, fol. 249v (Acte relative à la condamnation de Vaudois).

Ed. PEIRE DE LA MARCA 1688, cols. 1384-1385, doc. 487 (edició de B); AGUIRRE 1693-1694, vol. 3, p. 401, § 106-110; CATALANI 1753-1755, vol. 5, p. 102, § 106-110; BARONIO 1705, p. 717 (edició parcial); AMAT DE GRAVESON 1717-1722, vol. 1, p. 202 (edició parcial); VILLANUÑO 1784-1785, vol. 3, pp. 32-35; MANSI 1759-1798, vol. 22, cols. 673-676 (edició de PEIRE DE LA MARCA); TEJADA 1849-1859, vol. 3, pp. 301-307; FLÓREZ *et al.* 1747-1961, vol. 43, pp. 488-490, doc. 52; BARAUT 1996-1997, pp. 420-422, doc. 2; MARQUÈS I PLANAGUMÀ 2009, pp. 143-147, doc. 13 (64); SMITH 2010, pp. 177-179 (edició parcial); ALVIRA 2010, vol. 1, pp. 265-268, doc. 128 (edició de B i C).

Reg. BRÉQUIGNY 1769-1783, vol. 4, p. 217; MIRET 1905-1906, pp. 85-86; GONNET 1958-1998, vol. 1, pp. 93-94; LUDWIG 1993, p. 199.

Trad. parcial MENÉNDEZ Y PELAYO 1880-1881, vol. 1, pp. 453-455.

²Petrus, Dei gratia rex Aragonum et comes Barchinone, universis archiepiscopis, episcopis et ceteris ecclesiarum Dei prelati atque rectoribus, comitibus, vicecomitibus, vicariis, merinis, baiulis, militibus, burgensibus omnibusque populis in regno et potestate nostra constitutis, salutem et integram christiane religionis observanciam. Quoniam Deus populo suo nos preesse voluit, dignum et iustum est ut de salvacione et defensione eiusdem populi continuam pro viribus geramus sollicitudinem. Quapropter precedencium patrum nostrorum in fide imitatores et sacrosancte Romane Ecclesie canonibus obtemperantes qui hereticos a consorcio Dei et sancte Ecclesie et catholicorum omnium exclusos ubique dampnandos ac persequendos censuerunt valdenses, videlicet qui vulgariter dicuntur çabatati qui et alio nomine se vocant pauperes de Lugduno, et omnes alios hereticos, quorum non est numerus nec nomina sunt nota, a sancta Ecclesia anathematizatos, ab omni regno et potestativo nostro tanquam inimicos crucis Christi christianeque fidei violatores, et nostros etiam regnique nostri publicos hostes exire ac fugire districte et irremeabiliter precipimus, et sub eadem districtione vicariis, baiulis et merinis tocius terre nostre ut ad exeundum eos compellant usque ad dominicam Passionis Domini mandamus, et si post tempus prefixum alicui in tota terra nostra eos invenerant, duabus partibus rerum suarum confiscatis, tertia sit inventoris, corpora eorum ignibus cremantur, eidem mandato fortiter adicientes ut dicti vicarii, baiuli et merini, castlanos seu castrorum dominos qui eos in castris suis et villis recipuerit, moneant ut de villis et castris suis et de omni terra sua infra triduum post ammonicionem suam, omni postposita occasione, eiciant et nullum prorsus subsidium eis conferant. Quod si monitis eorum adquiescere noluerint, omnes homines villarum seu ecclesiarum vel aliorum locorum religiosorum in diocesi illius episcopi constituti in cuius territorio idem castlanus aut dominus castri vel ville fuerit ex mandato et auctoritate nostra regia sequantur vicarios, baiulos et merinos nostros illius episcopatus super castra et villas eorum et super loca ubi inventi fuerint, et de dampno quod castlanus sue dominus castrorum vel villarum aut receptatoribus dictorum nefandorum dederint, nullatenus teneantur, set si sequi eos noluerint, ex quo eis denunciatum fuerit, ultra iram et indignacionem nostram quam se noverint incururos, viginti aureos pro pena singuli eorum, nisi iuste et legitime se excusare potuerint, nobis prestabunt. Si quis igitur ab hac die et deinceps predictos valdenses seu çabatatos aliosve hereticos cuiuscumque

secte in domibus suis recipere vel eorum funestam predicationem alicui audire aut eis cibum aut aliud aliquid beneficium largiri, vel eis credere, eosve defendere aut in aliquo assensum prebere presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et nostram se noverit incursum, bonisque suis absque appellacionis remedio confiscandis se tamquam reum criminis lese magestatis puniendum. Hoc autem nostrum edictum et perpetuam constitutionem per omnes civitates, castella et villas regni nostri et dominationes, ac per omnes terras potestati seu iurisdiccioni nostre subiectas omnibus dominicis diebus per omnes parochiales ecclesias recitari iubemus, et ab episcopis ceterisque ecclesiarum rectoribus atque vicariis, baiulis, iusticiis, merinis et omnibus populis inviolabiliter observari, et predictam penam transgressoribus inferendam irrevocabiliter mandamus. Sciendum etiam quod, si qua persona nobilis aut ignobilis aliquem vel aliquos predictorum nefandorum in aliqua parte regionum nostrarum invenerit, quodcumque malum, dedecus et gravamen, preter mortem et membrorum detractionem intulerit, gratum et acceptum habebimus et nullam inde penam pertimescat quoquomodo incurrere, set magis ac magis gratiam nostram se noverit promereri, et post bonorum spoliationem, dedecus et gravamen quod eis irrogaverint, teneantur tradere corpora vicariis aut baiuliis nostris ad iusticiam quam inde fieri mandavimus exsequendam. Si vero, quod non credimus, vicarii, baiuli, merini et tocus terre nostre homines vel populi circa hec, regie dignitatis nostre mandatum negligentes vel desides extiterint, seu cotemptores vel transgressores inventi fuerint, bonorum omnium confiscatione proculdubio multabuntur, et eadem pena corporali qua nefari plectentur. Ad ultimum, omnibus predictis vicariis, merinis et baiulis nostris, presentibus et futuris, firmiter iniungimus ut post ammonitionem vel litterarum receptionem illius episcopi aut eius nuncii in cuius diocesi fuerint constituti, infra VIII° dies ad eius accedant presentiam, et tactis sacro sanctis corporaliter Evangeliiis ea que superius fieri mandavimus iurent fideliter se in perpetuum observaturos, quod si facere noluerint, preter iram et indignationem nostram penam CC aureum feriantur.

Datum Gerunde, in presencia Raimundi, Terrachonensis archiepiscopi, Gaufridi, Gerundensis episcopi, Raimundi, Barchinonensis episcopi, Guilelmi, Ausonensis episcopi, et Guilelmi, Helenensis episcopi, per manum Iohannis Beraxensis, domini regis notarii et mandato eius scripta, anno Domini M^oC^oXC^oVII^o.

Huius edicti et perpetue constitutionis testes sunt: Poncius Ugo, comes Empuritanensis; Guilelmus de Cardona; Gaufridus de Rochabertino; Raimundus de Villamulorum; Raimundus Gaucerandi; Bernardus de Portella; Guilelmus de Granata; Petrus Latronis; Eximinus de Lusía; Michael de Lusía; Guilelmus de Cervaria; Petrus de Torrecella; Arnaldus de Salis; Petrus, Ausonensis sacrista; Berengarius de Palaciolo, Barchinonensis sacrista, et Guillelmus Durfortis.

1. *El document indica que el decret fou promulgat a Girona l'any 1197, sense especificació del dia ni de l'any. Joaquim Miret i Sans va establir que, amb gran probabilitat, el document fou emès al febrer de 1198 (vegeu Miret 1905-1906, pp. 85-86); Alvira segueix la proposta de Miret. Vegeu els docs. 123-127 i 129, amb els docs. 124-127 extesos pel mateix notari.* 2. C [S]ub Christi nomine et eius gratiam et imperio.

13

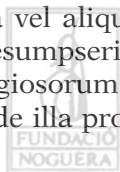
1198, febrer, probablement a Girona¹

Fórmula per al jurament dels veguers establerta a Girona.

- [A] Original sense localitzar.
 - B Còpia del 21 de desembre de 1283, ACA, Cancelleria, Pergamins Pere II, carpeta 117, Apèndix 3.
 - C ACA, Cancelleria, reg. 47, ff. 69v-74r.
 - D Còpia del segle XIV, ADG, Cartulari de "Rúbriques Vermelles" del bisbe de Girona, n. 62g, fols. 83v-84r (data de 1197-1213).
 - E Còpia del segle XIV, ACG, Llibre Verd, fol. 298r-v.
 - F Còpia del segle XIV, AHCB 19-8, Primer llibre Verd, ff. 69r-79r.
 - G Còpia incompleta s. XV, BUB, ms. 577, *Pragmaticae Sanctiones et Actus Consuetudini Cathaloniae et Aragoniae*, fols. 55r-56v.
- Ed. MARQUÈS I PLANAGUÀ 2009, pp. 158-160, doc. 19 (62g) (edició de B); ALVIRA 2010, vol. 1, doc. 129, p. 268-270 (edició de B, C i D); CINGOLANI 2011, pp. 654-655.

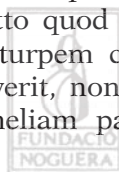
²Hec est forma sacramenti vicariorum. Iuro ego talis vobis domino Petro regi [et]³ universo populo de mea vicaria quod⁴ in hac vicaria in qua vos me mittitis me habebō,⁵ legaliter manutenendo ius et iusticiam, et deffendam ecclesias, clericos, domos ordinis et religionis, et personas ac iura eorum, et homines et possessiones eorum et immunitates et privilegia, et villas ecclesiarum et domorum et religiosorum; non cogam clericos sub examine meo littigari nisi ob deffensionem sui prelati.

Si qua militaris persona vel aliqua alia alberga mandaverit ut per violenciam accipere presumpserit, vel aliquid acaptaverit⁶ in domibus clericorum vel religiosorum aut in dominicaturis eorum vel in dominicaturis vestris, de illa pro posse meo iusticiam faciam,

sicut de raptore vel de publico malefactori, et⁷ deffendam viduas, pupillos, orfanos, caminos et stratas, paces et treugas et bovaticum, homines civitatum et villarum et burgorum dominicaturam vestrarum et iura eorum ac pignora,⁸ et ab aliqua persona de illis quas ego deffendere et emparare debeo, non accipiam aliquid clam vel aperte pro faciendo sibi directo.

Et placita que venient in posse meo expediam quam cicius potero secundum ius et rationem, et non accipiam aliquid ab aliqua partium nisi directam iusticiam que de placito debet⁹ exire, et illam numquam nisi causa finita per compositionem vel sententiam. Et si per sententiam finietur, accipiam iusticiam solummodo a victo, a victore nichil accipiam neque¹⁰ exigam. Si autem questio vel causa amicabili compositione fuerit terminata, moderate quod iustum fuerit exigam ex utraque parte, quam iusticiam tradam fideliter in manu baiuli vestri. Et non vetabo me alicui conquerenti. Et si qua servicia mihi gratis facta fuerit, omnia manifestabo et mittam in computo. Durante similiter meo officio mihi a vobis domino rege comisso, nullum de subiectis faciam mihi censuale. Et quia statutum est vestrum ne aliquis de hominibus illis quos vos debetis manutenere et deffendere sit in manutenentia vel¹¹ emparancia alicuius et quod nullus de cetero portet scutum vel signum aliquod in guidaticum alicuius, promitto¹² vobis quod omnes quoscumque in vicaria mea invenero remansisse vel esse in manutenencia alicuius ab istis XV diebus in antea, ego exigam ab eo illam penam que debet exigi a transgressore regii decreti. Si quis autem in civitatibus aut in villis vestris vel dominicaturis ecclesiarum vel domorum religiosorum homicidium, sacrilegium vel aliquid scelus perpetraverit, et receperit se in castro et fortitudine alicuius, ego, statim ut audiero veniam ad ipsum qui receperit et quieram ab eo diligenter, malefactorem et rapinam, et si reddere noluerit, exigam ab eo potestatem de hiis que per vos tenebit, et postquam dederit mihi potestatem, tenebo eam tamdiu donec de ipso maleficio et iniuria vobis illata fuerit plenarie satisfactum. Si vero non tenuerit aliquid¹³ pro vobis per quod possim eum distringere, acuydabo eum ex parte vestra, et pro posse meo capiam tantum de rebus suis unde possim malefacta et iniuriam emendare. Hoc idem faciam de illis qui noluerint dare potestatem in consimili suo.¹⁴ Item promitto quod si quis alicui homini de illis quos deffendere debebatis, turpem contumeliam quis fecerit, vel ipsum occiderit vel vulneraverit, non guidabo eum sine consensu ipsius vulnerati vel contumeliam passi vel consensu amicorum

occissi. Fures vero et latrones, raptores et alios malefactores ubi audiero esse in tota mea vicaria, toto studio invenire curabo et postquam invenero non dimittam eos peccunia vel alia racione, set faciam inde iusticiam secundum quod fuerit iudicatum. Promitto super¹⁵ religione eiusdem sacramenti quod valdenses sive ensabatatos et alios hereticos¹⁶ persequar et evitabo ubique, et de eis sic me habebō toto posse sicut ab episcopo amonitus fuero et instructus, et sicut in carta stabilimenti a vobis domino meo rege facta quondam¹⁷ Gerunde plenius continetur.¹⁸

*Clàusula final del doc.:*¹⁹

Signum Petri de Sancto Clemente, scriptoris predicti domini regis, qui mandato eius hec scribi fecit et clausit cum litteris rasis in secunda linea, ubi dicitur “mentio”, et suprapositis in XXXVII ubi dicitur “angelos”, et in LI, ubi dicitur “nullo modo”, die, loco et anno prefixis.²⁰

1. *El document no té data i en la transcripció de l'ADG apareix 1197-1213. Tanmateix, ateses la temàtica i la menció de la mateixa fórmula que el decret en relació amb l'heretgia, i també la menció del terme valdesos en la clàusula final del document B, és molt probable que la data de promulgació se situï al voltant de la data d'emissió del decret (febrer de 1198). Vegeu ALVIRA 2010, vol. 1, p. 268, n. 221.* 2. *D* Forma ordinata per dictum domin[um] regem qualiter aut quod iurare devent vicarii in principio sui officii. 3. *D*. 4. *D* vicaria. Quod. 5. *D* habeo. 6. *D* attemptaverit. 7. *D* malefactori. Et. 8. *D* et bovaticum, homines civitatum et villarum et burgorum [?] dominicatorum vestrarum et iura eorum, repetit en. 9. *D* debeat. 10. *D* nec. 11. *B* Fol. 84. 12. *D* alicuius. Promitto. 13. *D* aliquod. 14. *D* facto. 15. *D* insuper. 16. *D* hereticos omnes. 17. *Fins aquí D*. 18. *C* “[=doc. 64]”. *Molt probablement es refereix al decret de Girona del rei Pere.* 19. *B Clàusula final del document.* 20 *B* Fol. 84v.

14

1198, abril, 1. Laterà

El papa Innocenci III escriu a l'arquebisbe d'Ais en Provença sobre l'heretgia a les seves terres i a les de Gascunya.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 4, fol. 20r-v, n. 79.

Ed. *PL*, vol. 214, col. 71, doc. 81; *Die Register*, vol. 1, pp. 119-120, doc. 81.

Inter caetera quae naviculam beati Petri fluctuantem in mari concutunt diversarum turbine procellarum, illud animum nostrum gravius affligit quod licentius et perniciosius solito contra orthodoxe fidei disciplinam ministri diabolicae praevaricationis insurgunt, juxta quod beatiss. apostolus Paulus doctor gentium exprimit in

eulogio Epistolae suae. Simplicium animas miserabiliter illaqueant, et post se trahunt in damnationis interitum; ac superstitiosis et fictitiis adinventionibus sacrarum Scripturarum intelligentiam pervertentes, Ecclesiae Catholicae unitatem rescindere moliuntur. Quoniam autem pestis hujusmodi erroris, sicut ex tua et plurium assertione cognovimus, in partibus Vasconiae ac circum positis terris fortius invalescit, per tuam et aliorum coepiscoporum tuorum industriam huic morbo tanto efficacius volumus obviari, quanto magis est timendum quod pars sincera trabatur, et tali contagione, quae paulatim velut cancer irrepit, mentes fidelium inquinentur corruptelae vitio generalis. Ideoque fraternitati tuae praesenti pagina indulgemus, per apo. scripta firmiter injungentes quatenus ad exstirpandas haereses universas et eos qui sunt hac faece polluti de provinciae tuae finibus excludendos modis quibus poteris operam tribuas efficacem; in ipsos et omnes illos, qui cum eis aliquando commercium aut manifestae suspicionis familiaritatem contraxerint, sublato appellationis obstaculo eccl. districtiois exercendo rigorem et etiam, si necesse fuerit, per principes et populum eosdem facias virtute materialis gladii coerceri.

Datum Laterani kalendas aprilis.

15

1198, abril, 21. Roma, Sant Pere

El papa Innocenci III escriu als arquebisbes d'Ais en Provença, Narbona, Aush, Viena, Arle, Ambrun, Tarragona i Lió, a les seves diòcesis sufragànies i a tots els prínceps, barons, comtes i habitants perquè ajudin els legats pontificis Raniero da Ponza i Guidone en la seva lluita contra l'heretgia. Són els heretges valdesos, càtars i patarins, i altres que, s'anomenin com s'anomenin, es mouen en la província de Tarragona de tal forma que ja han infectat, amb les trampes i el ferment del seu error, innumerables pobles. Els dos legats tenien lliure poder per a expulsar els heretges de la seva terra mitjançant la sentència d'excomunicació i interdicte sense cap tipus d'apel·lació. Aquesta petició s'estén també als prínceps, nobles, comtes i a tots els barons i magnats establerts a la província de Tarragona i els ordena que s'acullin a la seva voluntat i que per a la remissió dels seus pecats exerceixin el poder que els ha estat entregat.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 4, fol. 23r-v, n. 94.

Ed. BALUZE 1682, vol. 1, pp. 50-52, doc. 94; *PL*, vol. 214, cols. 81-83, doc. 94 (carta a l'arquebisbe d'Aush); *RHGF*, vol. 19, 1880, pp. 350-352; MANSILLA 1955, pp. 172-174, doc. 141 (amb data del dia 24); *Die Register*, vol. 1, pp. 135-138, doc. 94; ALVIRA 2010, vol. 1, pp. 293-294, doc. 147.

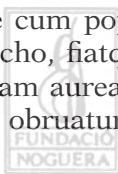
Reg. DU PLESSIS D'ARGENTRÉ 1724-1736, vol. 1, p. 98; *BRÉQUIGNY 1769-1783*, vol. 4, p. 225; *POTTHAST 1874-1875*, n. 95.

Aquensis archiepiscopo et suffraganeis eius.

Cum unus Dominus Iesus Christus unam sibi sponsam Ecclesiam, videlicet ex gentibus congregatam elegerit, non habentem maculam neque rugam, que ipsi tamquam capiti suo in unitate fidei deserviret, miramur plurimum et dolemus, quod quidam tunicam inconsutilem scindere molientes diversas sibi ecclesias, immo potius Satane sinagogas, confingunt, doctrinam evangelicam, apostolicam et propheticam depravantes et ad defensionem sui horroris in sue salutis perniciem pervertentes. Qui iniquitatem suam iustitie specie palliantes, ut salutentur in foro et vocentur ab hominibus rabi et soli recta sapere ac iuste vivere videantur, magisterium Ecclesie Romane refugiant et novis adinventionibus auditorum corda seducunt, trahentes post se simplices et indoctos, ut ceci cecis ducatum prebentes, tam duces quam ducti, immo seductores potius et seducti, in perditionis foveam dilabantur. Ipsi etenim, ut occultius virus sue iniquitatis transfundant in plures, fel draconum in aureo calice Babilonis propinant, iustitie vultum pretendunt et studentes simultatis operibus caritatis, eos amplius circumveniunt, quos ad religionis propositum viderint ardentius aspirare. Illum sui horroris imitantes magistrum, qui sub umbra dormit in secreto calami et locis humentibus, qui fluvium absorbet et non miratur, habet enim fidutiam quod Iordanis influat in os eius. Hii sunt sane caupones, qui secundum prophetam aquam vino commiscent, qui tetenderunt arcum et paraverunt sagittas in pharetra, ut saggitent in obscuro, rectos corde destruere molientes, que Spiritus Sanctus in scriptura perfecit, quos apostolus Paulus ad Timotheum prophetico spiritu describens: Novissimis, inquit, temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus horroris et doctrinis demoniorum in yprocrisi loquentium mendacium, et cauteriatam habentium conscientiam, habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes, et hos devita; et infra: Erit tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, set ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.

Inter quos in provincia vestra quosdam, qui Valdenses, Catari et Paterini dicuntur, et alios quoslibet quibuscumque nominibus appellatos, in tantum iam accepimus pullulasse, ut innumeros populos sui horroris laqueis irretierint et fermento corruerint falsitatis. Cum igitur ad capiendas huiusmodi vulpes parvulas, que demoliuntur vineam Domini Sabaot, species quidem habentes diversas, set caudas adinvicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum, ut virga Moysi maleficorum fantasmata devoret, dilectum filium fratrem Rainerium, virum probate vite et conversationis honeste, potentem divino munere in opere et sermone, ac cum eo dilectum filium fratrem Guidonem, virum Deum timentem et studentem operibus caritatis, ad partes ipsas duxerimus destinandos, fraternitati vestre per apostolica scripta mandamus et districte precipimus quatinus, eos benigno recipientes et tractantes affectu, taliter eis contra hereticos assistatis, ut per ipsos ab errore vie sue revocentur ad Dominum. Et si qui forte converti non poterint, ne pars sincera trahatur, de vestris finibus excludantur, ut terra vestra huiusmodi ministris Sathane penitus effugatis, verbum predicationis vestre gratanter recipiat et ferat fructum temporibus suis.

Ad hec, sub eadem vobis distictione precipimus, ut omnia que idem frater Rainerius contra hereticos, fautores et defensores eorum, duxerit statuenda, recipiatis humiliter et inviolabiliter observetis. Nos enim tam ea, que statuerit contra eos, quam sententiam quam in contumaces tulerit, faciemus, auctore Domino, inviolabiliter observari. Ad hec, nobilibus viris, principibus, comitibus et universis baronibus et magnatibus in vestra provincia constitutis precipiendo mandamus et in remissionem iniungimus peccatorum, ut ipsos benigne recipientes pariter et devote, eis contra hereticos tam viriliter et potenter assistant, ut ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, potestatem sibi traditam probentur laudabiliter exercere, et si qui hereticorum ab errore suo commoniti noluerint resipiscere, postquam per predictum fratrem Rainerium fuerint excommunicationis sententia nominati, eorum bona confiscant et de terra sua proscribant, et si post interdictum eius in terra ipsorum presumpserint commorari, gravius animadvertant in eos, sicut decet, principes christianos ut arca federis precedente cum tubis ac Iosue sequente cum populis utrisque pariter conclamantibus muri corruant Iericho, fiatque perpetuum anathema, ita quod si quis de illo vel regulam auream furari presempserit, cum Achar filio Charmi lapidibus obruatur. Dedimus autem dicto fratri

Rainerio liberam facultatem ut eos ad id per excommunicationis sententiam et interdictum terre, appellatione remota, compellat, nec volumus ipsos egre ferre aliquatenus vel moleste, si eos ad id exequendum tam districte compelli precipimus, cum ad nil amplius intendamus uti severitatis iudicio, quam ad extirpandos hereticos, qui non nobis substantiam temporalem, set spirituales vitam subripere moliuntur; nam qui fidem adimit, vitam furatur; iustus enim ex fide vivit.

Scribimus etiam universo populo vestre provincie, ut cum ab eisdem fratribus Rainerio et Guidone fuerint requisiti, sicut ipsi mandaverint, contra hereticos accingantur; illis qui pro conversatione fidei christiane in tanto discrimine, quod Ecclesie imminet, ipsis astiterint fideliter et devote, illam peccatorum suorum indulgentiam concedentes, quam beati Petri vel Iacobi limina visitantibus indulgemus. Dedimus etiam eidem fratri Rainerio firmiter in mandatis, ut omnes qui hereticis, postquam ab eo excommunicati fuerint, receptaculum prestare et in mercimoniis vel cohabitatione participare presumpserint vel eos in sua perversitate fovere, excommunicationis sententiam solempniter non differat promulgare, et pari eos cum hereticis pene subiacere decernat. Nos autem, auctore Domino, sententiam ipsam usque ad satisfactionem congruam servari sine refectione qualibet faciemus.

Datum Rome, apud Sanctum Petrum, XI kalendas maii, pontificatus nostri anno primo.

In eundem modo Narbonensi archiepiscopo et suffraganeis eius.

Scriptum etiam super hoc Ausitano archiepiscopo et suffraganeis eius; Viennensi et suffraganeis (eius); Arelatensi et suffraganeis (eius); Ebredunensi et suffraganeis eius; ~~Aquensi et suffraganeis eius~~; Terragonensi et suffraganeis eius; Lucdunensi et suffraganeis eius. Principibus, baronibus, comitibus et universis populis in ipsorum diocesum provinciis constitutis.

16

1198, maig, 13. Roma, Sant Pere

El papa Innocenci III recorda als arquebisbes i a tots els altres prelat, marquesos, barons, altres nobles i a tots els fidels del sud del regne de França el seu deure d'ajudar el legat pontifici Raniero da Ponza i Guido en la seva acció contra els heretges i especialment amb el negoci de l'Església a Hispània.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 4, fol. 41v, n. CLXII^a.

Ed. BALUZE 1682, vol. 1, p. 88-89, doc. 165; *PL*, vol. 214, cols. 142-143, doc. 165; MANSILLA 1955, p. 177, doc. 146; *Die Register*, vol. 1, pp. 234-235, n. 165.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 169; ALVIRA 2010, vol. 1, p. 298, doc. 152.

Archiepiscopis et aliis Ecclesiarum prelati, marchionibus, comitibus, baronibus et aliis nobilibus viris, et universis Christi fidelibus ad quos litterae istae pervenerint. Cum ad capiendas vulpes parvulas, quae demoliuntur vineam Domini Sabaoth, species quidem habentes diversas, sed caudas adinvicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum, et haereticos ab fidelium consortio excludendos, dilectum filium fratrem Rainerium, potentem divino munere in opere et sermone, et cum eo dilectum filium fratrem Guidonem, virum Deum timentem et vacantem operibus charitatis, ad partes vestras duxerimus destinandos, universitatem vestram rogamus, monemus et exhortamur in Domino, et in remissionem iniungimus peccatorum quatenus eos benigne recipientes pariter et devote, contra haereticos ipsis potenter et viriliter assistatis, eis consilium et auxilium impendentes. Verum quia frater Rainerius pro arduis Ecclesiae negotiis in Hispaniam de mandato processit apostolico, volumus nihilominus et mandamus ut vos fratres archiepiscopi et episcopi, cum a dicto fratre Guidone fueritis requisiti, in haereticos, quos ipse vobis nominaverit, spirituales gladium exeratis; laici vero bona eorum confiscant et eos eiciant de terra sua et eorum paleas separent a frumento. Omnibus autem qui pro conservatione fidei Christianae in tanto discrimine quod Ecclesiae imminet, ipsi astiterint fideliter et devote, illam peccatorum suorum concedimus indulgentiam, quam beati Petri vel Iacobi limina visitantibus indulgemus.

Datum Romae, et cetera, ut supra, III idus maii.

17

1198, desembre, 23. Laterà

Carta del papa Innocenci III dirigida a Guillem Berenguer, arquebisbe de Narbona, i al legat pontifici Raniero da Ponza sobre la dimissió del bisbe Ot de Carcassona, en la qual es fa referència a la presència de l'heretgia a la regió.

[A] Original sense localitzar.

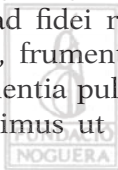
B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 4, fol. 130r, n. CCCCLXXXI, 490.

Ed. BALUZE 1682, vol. 1, p. 285, doc. 494; *PL*, vol. 214, cols. 457-458, doc. 494; *Die Register*, vol. 1, pp. 722-723, doc. 494.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 503; *ALVIRA* 2010, vol. 1, p. 325, doc. 184.

Narbonensi archiepiscopo et fratri Rainerio. Hanc inter corporalia et spiritualia constat existere differentiam quod corporalia facilius destruuntur quam construuntur; e contrario vero spiritualia facilius construuntur, quam destruuntur. Unde iuxta canonicas sanctiones episcopus solus dare honorem potest, solus autem non potest auferre. Ex parte siquidem venerabilis fratris nostri Carcassonensis episcopi fuit in audientia nostra propositum quod in suis adeo processit diebus et propter senium vigor naturalis in ipso defecit, quod omnino est inutilis et insufficiens ad portantam curam Carcassonensis Ecclesiae, imo eius administratio, sicut proponitur, animabus sibi commissis perniciosa est potius et damnosa; praesertim cum non solum in temporalibus, imo etiam in spiritualibus, Ecclesia suae curae commissa cum caeteris dioecesanis tantum lapsum incurrerit, quod humani generis inimicus fere universorum corda iniquitatis gladio penetravit, ut eos secum in ignem perpetuae gehennae retrudat, et in tantum in ea dioecesi virus praevaricationis haereticae penetravit, quod diversas et inauditas sectas ministri diabolicae fraudis ibidem adinveniunt et publice profitentur et populum qui sibi credat habent, ita ut vox eorum angelica reputetur, nec sit inter eos qui ab ore ministri verbum affectet quinimo non dedignetur evangelicae praedicationis audire. Propter quod idem episcopus suam insufficientiam recognoscens a nobis humiliter postulavit ut ei cedendi licentiam praeberemus. Nos igitur tam super lapsu Ecclesiae quam interitu animarum, quae per incuriam pastoris in laqueum damnationis incidisse creduntur, pio condolentes affectu et volentes super hoc congruae provisionis remedium adhiberi, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus quatenus, si praefatum episcopum propter impedimentum cordis vel corporis insufficientem esse noveritis ad gerendam sollicitudinem pastorem, vos auctoritate nostra cessionem eius admittere minime postponatis; et ea libere ac sine pravitate recepta, canonicis Ecclesiae Carcassonensis tribuatis licentiam idoneum episcopum eligendi, qui opere ac sermone fidei praevaricatores ad fidei revocet unitatem et eradicato penitus zizaniorum germine, frumentum cum multiplicato fructu faciat, inspirante divina clementia pullulare. Vobis autem in virtute obedientiae districte praecipimus ut per vos ipsos et quoscunque

alios ac praefatos haereticos de Narbonensis provincia penitus excludendos omne studium et operam, quam poteritis, tribuatis.

Datum Laterani, X kalendas ianuarii.

18

1199, juliol, 7. Laterà

El papa Innocenci III escriu als arquebisbes d'Arles, Narbona, Ais en Provença i Embrun perquè donin suport a la missió contra l'heretgia del legat apostòlic Raniero da Ponza i observin els estats i les mesures que imposi.

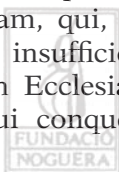
[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 4, fol. 175r-v, n. CXVII, 119, 123.

Ed. BALUZE 1682, vol. 1, pp. 420-421, doc. 123; PL, vol. 214, cols. 676-677, doc. 123; RHGF, vol. 19, pp. 379-380; Die Register, vol. 2, doc. 114 (123), pp. 239-240.

Reg. BRÉQUIGNY 1769-1783, vol. 4, p. 265; POTTHAST 1874-1875, n. 764; ALBANÈS/CHEVALIER 1895-1920, vol. 3 "Arles", col. 282, doc. 733; ALVIRA 2010, vol. 1, p. 347, doc. 208.

Arelatenis archiepiscopo et suffraganeis eius. Is, cuius omnes viae misericordia sunt et veritas, testante Psalmista; cuius omnia verba doctrinam sapiunt salutarem, cuius opus exemplum nobis vitae sanctioris ostendit, licet solo verbo virtutis suae possit et poterit universa, utpote qui dixit et facta sunt, mandavit et creata sunt, operarios tamen in vineam suam et messem induxit et, praeter sacrum duodenarium discipulorum numerum quibus potestatem ligandi contulit et solvendi, alios septuaginta duos elegit, et binos illos ad praedicandum direxit, indulta eis calcandi super scorpiones et regulos potestate, nobis relinquens exemplum ut vestigia eius, quantum fragilitas humana permittit, in debitae humilitatis devotione sequamur. Hoc sane apostolica sedes, quae cunctarum Ecclesiarum a Domino in beato Petro magisterium obtinuit et primum, assidua meditatione revolvens, multos in partem creditae sollicitudinis evocavit, ut in diversis mundi partibus per eorum praesentiam ipsius absentia suppleretur et defectum unius multorum relevaret affectus, quorum sollicitudo diligens et sollicita diligentia expeditius in singulis provinciis et eradicaret noxia et profutura plantaret. Nos etiam, qui, licet immeriti, vicem Christi tenemus in terris, nostram insufficientiam attendentes, quorum mentem diversae diversarum Ecclesiarum iugiter necessitates urgent, quorum corpus assidui conquerentium clamores affligunt,

praeter eos quibus pars est sollicitudinis nostrae commissa, cum necessitas exigit, vel requirit utilitas, in diversas provincias legatos a nostro latere destinamus, quibus tanto amplius credatur a subditis, quanto specialius eis apostolicae sedis auctoritas delegatur. Dilectum itaque filium nostrum fratrem Rainerium, virum vitae probatae ac conversationis honestae, Deo et hominibus obtentu suae religionis acceptum, cuius scientiam et industriam in similibus iam sumus experti, commisso ei plenae legationis officio ad partes vestras duximus destinandum, ut evellat quae evellenda cognoverit et plantet quae plantatoris cognoverit officio indigere, specialiter autem et praecipue ad confutandam haereticam pravitatem assurgat et scorpionum illorum aculeos omnipotentis Dei virtute reprimat et conculcet, qui virus draconis in aureo calice Babylonis propinant, habentes, secundum Apostolum, speciem pietatis, virtutem autem eius penitus abnegantes; quorum principium religionem palliat, medium non docet sed seducit indoctos, finis perpetuum interitum comminatur: qui etiam secundum evangelicam veritatem ad nos veniunt in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Monemus igitur fraternitatem vestram et exhortamur in Domino, ac per apostolica vobis scripta districte praecipiendo mandamus quatenus eundem legatum sicut personam nostram recipientes humiliter et devote, quae ipse inter vos statuenda duxerit seu etiam corrigenda recipiatis humiliter, et inviolabiliter observetis; praesertim autem contra haereticos taliter ipsi curetis adesse, ut per sollicitudinem vestram et diligentiam eius, vobis cooperantibus, de partibus vestris gens exstirpetur iniqua, et confutata haereticorum perfidia, doctrina praevaleat salutaris, et falsis dogmatibus reprobatis, vivat et invalescat apud vos veritas in aeternum.

Datum Laterani, nonis iulii.

In eundem modum Narbonensis archiepiscopo et suffraganeis eius; Aquensis archiepiscopo et suffraganeis eius; Ebredunensis archiepiscopo et suffraganeis eius.

19

1199, juliol, 10. Laterà

El papa Innocenci III escriu a Guillem VIII, senyor de Montpeller, per dir-li que delega al legat pontifici Raniero da Ponza la tasca contra l'heretgia.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XV, Montpeller, AM, CGM, fol. 14r.

Ed. GABRIEL 1664-1665, vol. 1, p. 262; BALUZE 1682, vol. 1, p. 538, doc. 298; *PL*, vol. 214, cols. 861-862, doc. 298; *RHGF*, vol. 19, p. 380; GERMAIN 1884-1886, pp. 53-54, doc. 25; ROUQUETTE/VILLEMAGNE 1911-1914, vol. 1, pp. 260-261, doc. 154-CXV.

Reg. BRÉQUIGNY 1769-1783,, vol. 4, p. 265; POTTHAST 1874-1875, n. 773; ALVIRA 2010, vol. 1, p. 347, doc. 210.

Edició de ROUQUETTE/VILLEMAGNE.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio, nobili viro G(uillelmo), domino Montipessulani, salutem et apostolicam benedictionem. Litteras nobilitatis tue per dilectum filium Raimundum, subdiaconum nostrum, Massiliensem prepositum, de illis partibus redeuntem, nobis directas, debita benignitate recepimus, et earum continentiam intelleximus diligenter, gaudentes in Domino et letantes, quod, sicut et series litterarum, et ipsius prepositi relatio indicabat, preclare memorie progenitores tuos, quos in devotione Apostolice Sedis iugiter permansisse opera que fecerunt certis indiciis protestantur, in hac parte, non solum imitari niteris, sed preire. Unde propositum tuum dignis laudibus commendamus, de quo profecto fructus tibi non solum temporalis proveniet, sed eternus: quia secundum Apostolum pietas promissionem habet vite, que nunc est, et future.

Non igitur te, sicut karissimum filium, volentes indesinenter de virtute ascendere in virtutem, et ut in anteriora semper cum Apostolo te extendas, cum non qui cepit, sed qui perseveraverit, a Domino commendetur, devotionem tuam pro hiis que hactenus ad honorem Apostolice Sedis, et nostrum bene gessisti, copiosa gratiarum actione prosequimur; et, ut in eis laudabiliter perseveres, apostolicis te monitis et litteris exhortamur.

Et quoniam postulasti a nobis, quod gratum gerimus et acceptum, ut ad destruendam hereticam pravitatem illuc legatum a nostro latere mitteremus, et te redderemus protectione apostolica premunitum, ecce fecimus quod petisti, et virum quem invenimus secundum cor nostrum, fratrem Rainerium, hominem religiosum, timentem Deum, cuius virtutes et merita non indigent aliis commendari, pro multis necessitatibus illuc duximus destinandum: personam tuam, cum omnibus bonis tuis, sub beati Petri et nostra protectione suscipientes, quemadmodum ex nostrarum perpendere poteris continentia litterarum: parati et in hiis et in aliis, quantum cum Deo poterimus, honestis desideriis tuis favorem apostolicam impertiri.

Datum Laterani, VI idus iulii, pontificatus nostri anno secundo.

20

1199, juliol, 12. Laterà

El papa Innocenci III comunica al legat Raniero da Ponza els seus contactes amb les bisbes de Embrun, Ais en Provença, Arle i Narbona.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 4, fol. 175r, n. cxvi, 118, 122.

Ed. BALUZE 1682, vol. 1, p. 420, doc. 122; PL, vol. 214, cols. 675-676, doc. 122; *Die Register*, vol. 2, pp. 237-238, doc. 113 (122).

Reg. BRÉQUIGNY 1769-1783, vol. 4, p. 265; POTTHAST 1874-1875, n. 785; ALVIRA 2010, vol. 1, doc. 211, p. 347.

Fratri Rainerio, Apostolice Sedis legato. Licet solite solitudinis locum affectes, fugans vel fugiens potius tumultus secularium potestatum, ut Rachelis fovearis amplexu et in lege divina iugiter mediteris, sedens secus pedes Domini cum Maria, cum tamen in lege mandatorum ipsius legeris quod obedientia preferenda sit victimis, et proximum diligere debeas ut te ipsum, nec potes nec debes sic vivere soli tibi ut vel recedas ab obedientia presidentis vel proximorum salutem negligere videaris, sed a contemplatione Marie ad actionem Marthe teneris saltem ex obedientie virtute descendere, ut in Lia Rachelis sterilitatem tua predicatione fecundes, dum quod in solitudinis et claustris silentio didicisti, iuxta mandatum evangelicum predicaveris super tecta, et talenta tibi credita erogaveris ad usuras. Nos autem, qui, licet immeriti, vices eius tenemus in terris qui discipulis suis officium predicationis iniunxit: Ite, inquit, in orbem universum, predicate Evangelium omni creature, plene de tua conscientia et religione confisi, plene tibi legationis officium per Ebredunensem, Aquensem, Arelatensem et Narbonensem provincias duximus committendum; corrigendi et statuendi tam in monasteriis quam aliis Ecclesiis que correctione vel institutione cognoveris indigere, audiendi et decidendi vel etiam committendi causas et absolvendi eos qui, ob violentam manuum iniunctionem in clericos, vinculo sunt excommunicationis astricti, si ex iniunctione tali vel enormis laesio vel homicidium non fuerit subsecutum; confutandi hereticos et cogendi eos redire ad catholice fidei unitatem et plene legationis officium super his et aliis exsequendi et percellendi pena canonica contumaces, indulgentes tibi auctoritate apostolica liberam facultatem. Nulli ergo, et cetera concessionis, et cetera.

Datum Laterani, IV idus iulii.

21

1200, juliol. Urgell

El clergue Arnau de Puigverd jura fidelitat i obediència al bisbe de la diòcesi d'Urgell, Bernat de Vilamur, i promet no ajudar els heretges ni els ensabatats, ja sigui per la paraula o amb fets.

[A] Original sense localitzar.

B ACU, LDEU, I, fol. 269v, doc. 939.

Ed. BARAUT 1992, p. 69, doc. 1904; SMITH, 2004, p. 36, nota 122 (edició parcial); SMITH 2010, p. 179, nota 29 (edició parcial).

Iuro ego Arnaldus de Podiovirido, capellanus, quod de cetero ero fidelis et obediens in omnibus et per omnia vobis, domino meo Bernardo, Urgellensi episcopo, vestrisque successoribus quod vestras sentencias observabo nec sustinebo ereticos sive inçabatatos verbo vel facto, me sciente, per Deum et hec sancta III^{or} Evangelia.

Quod est acctum mense iulii, anno Domini MCC.

Sig+num Arnaldi de Podiovirido, capellani, qui hoc firmo et, sicut scriptum est, observare promito.

Sig+num Arnaldi, prioris Gissone. Sig+num Arnaldi decani. Sig+num Bernardi Oler.

Bernardus levita scrip(signum)sit

22

1200, juliol, 12. Laterà

El papa Innocenci III escriu instruccions al seu legat de Provença, el cardenal Giovanni di Santa Prisca, amb la decretal Vergentis in senium de 1199, per procedir contra els heretges a Narbona.

[A] Original sense localitzar.

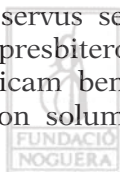
B Còpia del segle xv, Montpeller, AM, CGM, fol. 14v.

Ed. GARIEL 1664-1665, vol. 1, pp. 267-268; RHGF, vol. 19, p. 389; GERMAIN 1884-1886, pp. 57-59, doc. 28; ROUQUETTE/VILLEMAGNE 1911-1914, vol. 1, pp. 265-268, doc. 156-CXVII.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 1092; ALVIRA 2010, vol. 1, pp. 314-315, nota 352.

Edició de ROUQUETTE/VILLEMAGNE.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Iohanni, tituli Sancte Prisce presbitero cardinali, Apostolice Sedis legato, salutem et apostolicam benedictionem. Vergentis in senium seculi corruptelam¹ non solum sapiunt elementa corrupta,

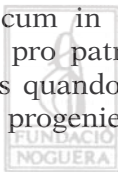

sed etiam dignissima creaturarum ad imaginem et similitudinem condita Conditoris, prelata, privilegio dignitatis, volucris coeli et bestiis universae terre, testatur; nec tantum eo quasi deficiente iam deficit, sed et inficit et inficitur scabra rubigine vetustatis. Peccat enim ad extremum homo miserrimus; et qui non potuit in sui et mundi creatione in paradiso persistere, circa sui et orbis dissolutionem degenerat et pretii suae redemptionis circa fines seculorum oblitus, dum vanis ac variis questionum se nexibus ingerit, se ipsum laqueis suae fraudis innectit et incidit in foveam quam paravit.

Ecce etenim, inimico homine messi Dominice superseminante semen iniquum, segetes in zizania pullulant vel potius polluantur, triticum arescit et evanescit in paleas, in flore tinea et vulpes in fructu demoliri vineam Domini moliantur. Nova siquidem sub Novo Testamento Achor progenies de spoliis Iericho lingulam auream palliolumque furatur, et Abiron, Dathan et Chore soboles detestanda, novis thuribulis fermentatum thymiana novis volunt altaribus adolere, dum nox nocti scientiam indicat, dum cecus prebet ceco ducatum, dum hereses pullulant et quem divine reddit haereditatis expertem, suae constituit hereticus heresis et damnationis heredem. Hi sunt caupones, qui aquam vino commiscent, et virus draconis in aureo calice Babylonis propinant, habentes, secundum Apostolum, speciem pietatis, virtutem autem eius penitus abnegantes. Licet autem contra vulpes huiusmodi parvulas, species quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum, diversa predecessorum nostrorum temporibus emanaverint instituta, nondum tamen usque adeo pestis potuit mortificari mortifera, quin sicut cancer amplius serperet in occulto et iam in aperto suae virus iniquitatis effundat, dum palliata specie religionis et multos decipit simplices et quosdam seducit astutos; factus magister erroris, qui non fuerat discipulus veritatis. Ne autem nos, qui licet circa horam undecimam inter operarios tamen, imo verius super operarios vinee Domini Sabaoth sumus a Patre familias evangelico deputati, et quibus ex officio pastoralis sunt oves Christi commissae, nec capere vulpes demolientes vineam Domini nec arcere lupos ab ovibus videamur, et ob hoc merito vocari possimus canes muti non valentes latrare, ac perdamur cum malis agricolis et mercenario comparemur: contra defensores, receptores, fautores et credentes hereticorum aliquid severius duximus statuendum; ut qui per se ad viam rectitudinis revocari non possunt, in suis saltem defensoribus, receptatoribus

et fautoribus ac etiam credentibus confundantur; et cum se viderint ab omnibus evitari, reconciliari desiderent omnium unitati.

De communi ergo fratrum nostrorum consilio, assensu quoque archiepiscoporum et episcoporum apud Sedem Apostolicam existentium, districtius inhibemus ne quis hereticos receptare quomodolibet vel defendere, aut ipsis favere, vel credere quoquomodo presumat; presenti decreto firmiter statuentes ut, si quis aliquid horum facere forte presumpserit, nisi, primo secundove commonitus a sua super hoc curaverit presumptione cessare, ipso iure sit factus infamis nec ad publica officia, vel consilia civitatum nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis nec ad hereditatis successionem accedat. Nullus preterea ipsi cogatur super quocunque negotio respondere. Quod si forsitan iudex exstiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec cause aliquae ad eius audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur. In similibus etiam idem precipimus observari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio et beneficio deponatur; ut in quo maior est culpa, gravior exerceatur vindicta. Si quis autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, contempserit evitare, anathematis se noverit sententiam incurrisse. In terris vero temporali nostre iurisdictioni subiectis, bona eorum statuimus publicari. Et in aliis idem fieri precipimus per potestates et principes seculares; quos ad id exequendum, si forte negligentes existerent, per censuram ecclesiasticam compelli volumus et mandamus. Nec ad eos bona ipsorum ulterius revertantur, nisi eis ad cor redeuntibus et abnegantibus hereticorum consortium aliquis voluerit misereri; ut temporalis saltem poena corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina. Cum enim, secundum legitimas sanctiones, reis laese maiestatis punitis capite, bona confiscantur ipsorum, eorum filiis vita solummodo ex misericordia conservata; quanto magis, qui, aberrantes in fide Deum Dei Filium Iesum Christum offendunt, a capite nostro, quod est Christus, ecclesiastica debent distractione precidi, et bonis temporalibus spoliari, cum longe sit gravius eternam quam temporalem ledere maiestatem. Nec huiusmodi orthodoxorum etiam exhereditatio filiorum, quasi cuiusdam miserationis pretexto, debet nullatenus impedire, cum in multis casibus etiam secundum divinum iudicium, filii pro patribus temporaliter puniantur, et iuxta canonicas sanctiones quandoque feratur ultio, non solum in auctores scelerum, sed in progeniem damnatorum. Decernimus

ergo, ut nulli hominum liceat hanc paginam nostre inhibitionis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire.

Datum Laterani, IV idus iulii, pontificatus nostri anno tertio.

1. Vergentis in senium AV, Reg. Vat. 4, fol. 147r, n. 1; edició a FRIEDBERG/RICHTER 1879-1881, vol. 2, cols. 782-783, Vergentis (X 5.7.10).

23

1200, novembre. Laterà

El papa Innocenci III escriu al cardenal Giovanni di Santa Prisca, legat apostòlic, perquè investigui l'arquebisbe Berenguer de Narbona, oncle del rei Pere el Catòlic, com a responsable dels mals de la seva província i especialment per l'expansió de l'heretgia, i que castigui amb sancions canòniques els heretges.

[A] Original sense localitzar.

Ed. BRÉQUIGNY 1791, vol. 2, pars 1, pp. 27-28, doc. 24; PL, vol. 214, cols. 903-906, doc. 24; RHGF, vol. 19, pp. 404-406 (amb data de 1201); ALVIRA 2010, vol. 1, pp. 401-402, doc. 265 (edició parcial).

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 1177.

Iohanni de Sancto Paulo, tituli Sanctae Priscæ presbytero cardinali, Apostolicæ Sedis legato. Cum credamus te zelum Dei habere secundum scientiam, ut evellas et destruas, disperdas et dissipes et ædifices et plantes in provinciis tuæ legationi commissis, iuxta potestatem acceptam a nobis, prout rigor canonicus exigit, et ecclesiastica poscit honestas, et facto flagello de resticulis, de templo vendentes eiicias et ementes, ne domus orationis fiat spelunca latronum, ea quæ nobis de excessibus, tam praelatorum, quam subditorum provinciarum ipsarum, quorundam nobis diligentia intimavit, corrigenda tibi per nostras litteras explicamus. Plorans, etenim, sicut transmissæ ad nos litteræ continebant, plorat Ecclesia in provincia Narbonensi et lacrymæ eius in maxillis eius, in nocte adversitatis et oppressionis ipsius. Ibi enim obscuratum est aurum, color optimus est mutatus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum; princeps provinciarum facta est, per praelatorum incuriam, sub tributo; clerus immisericorditer illic affligitur, sponsa Christi contemptibilis et vilis habetur; tyrannorum insolentia insolentius solito in sanctuarium Domini debacchatur, et, scientibus ac dissimulantibus, imo etiam approbantibus quibusdam praelatis, ecclesiæ a laicis incastellatæ pro munitionibus detinentur, christianis in christianos inde guerras

exercentibus et rapinas. Accedit ad hoc, quod damnata et damnanda diversarum haeresum pravitas, quae Deum et ministrum Domini Moysen, ore polluto blasphemans, damnat tam Novum Testamentum quam Vetus et ecclesiastica sacramenta contemnens, ea praedicat esse sacrilega, et quidquid fidei, religionis et divini cultus, in Ecclesia solemniter agitur et fideliter observatur inutile, ac ridiculosum affirmat, ibi fortius insolevit, ita quod plures inveniuntur ibi discipuli Manichaei quam Christi, plures Simonis magi, quam Simonis Petri, apostolorum principis successores; nec est qui super enormitate adeo detestanda consoletur Ecclesiam, ex omnibus charis eius; imo facti sunt hostes eius in capite, curantes cum ignominia contritionem ipsius. Speculatores eius omnes, caeci, canes muti non valentes latrare, talentum sibi creditum in sudario cum inutili servo recondunt, utpote in ore quorum est verbum Domini alligatum; filii, sunt caupones pessimi, aquam vino miscentes, qui nec inter sanctum et profanum discernunt nec separant pretiosum a vili, sed omnia faciunt gratia turpis lucri. Omnes enim iuxta illud prophetae, a maximo usque ad minimum, avaritiae student, diligunt munera, retributiones sequuntur, iustificantes impium pro muneribus et iusti iustitiam auferentes. Per hos inter gentes nomen Domini blasphematur, qui leges condentes iniquas, acceptores personarum et munerum, in iudicio vultum potentis honorant, pupillo vero non iudicant et causa viduae non ingreditur ad eosdem. Et cum, iuxta divinum oraculum, iudicium durum in his qui praesunt, fiat et potentes potenter tormenta patiantur, si potentium quisquam enormiter quantumcunque delinquat, adulantibus istis, laudatur peccator in desideriis animae suae, et iniquus benedicitur; ita ut talibus merito valeat coaptari, quod legitur in propheta: Vae qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus et faciunt cervicaria sub capite universae aetatis, ad animas capiendas; et illud: Ipse aedificabat parietem, illi autem liniebant eum. Similiter, cum misericordia non exigua concedatur, si pauper etiam parumper excesserit, venia iudicatur indignus; ita ut, sic iudicantibus dictum esse credatur: vos cum austeritate imperabitis et cum potentia; hi siquidem dicunt bonum malum et malum bonum; ponunt tenebras lucem et lucem tenebras; in dulce amarum et in amarum dulce convertunt; nec Deum timent nec hominem reverentur; dogmata evangelica prava interpretatione pervertunt et canonica statuta confundunt. Cum enim, secundum antiquorum canonum traditionem et sacri approbatione concilii sit statutum ut plures dignitates non committantur uni, sed nec

parochialium regimen Ecclesiarum, nisi in sacris ordinibus constitutis, qui vita, moribus et scientia commendandi existant, hi novos antiquis, rudes emeritis, indisciplinatos praeferentes perfectis, et, de multitudine Ecclesiarum et dignitatum, canonibus inimica, quae certum continet periculum animarum et materiam dissolutionis inducit, sicut debuerant, non curantes, pueris illitteratis et infra sacros ordines constitutis, qui vita et moribus frequenter offendunt, diversas conferunt dignitates.

Hinc haereticorum insultatio provexit, detractio tyrannorum et populi in Deum et Ecclesiarum contemptus procedit. Hinc praelati fiunt fabula laicorum; ideo, sicut populus, sic sacerdos. Tot autem et tantorum malorum causa et caput per easdem litteras dicitur archiepiscopus Narbonensis; cuius Deus nummus est et gloria in confusione eius; cuius mens pecuniae avida nec abstinere novit a vetitis nec gaudere concessis, nec pietati adhibere consensum; qui habens cor suum ubi est thesaurus suus, aurum quam solem libentius intuetur. Hic, cum iam per decennium archiepiscopalem cathedram occuparit, stans magni nominis umbra, nec semel provinciam sed nec propriam parochiam visitavit. Hic, quod gratis accepit, erubescens quodam modo gratis dare, a Magalonensi episcopo, pro consecratione sua, soldos quingentos exegit, quos ille dedit, avidus ligni dulcis. Praeterea, cum eidem archiepiscopo, in virtute sancti Spiritus, sub interminatione divini iudicii, dederimus in mandatis, ut, cum suffraganeis suis, super subsidio terrae orientalis concilium convocaret, ipse, nec Deum timens nec reveritus apostolicam sedem, in grave cleri et populi scandalum, mandatum nostrum implere vel noluit vel contempsit. Monemus, igitur discretionem tuam et exhortamur in Domino ac per apostolica tibi scripta mandamus quatenus, inquisita super his et cognita veritate, ad correctionem, tam praedictorum quam aliorum excessuum, in eadem provincia, fortitudinis virtutem assumens et zelo diutinae legis accinctus, in constitutionis canonicae transgressores gladium exeras ecclesiasticae ultionis, ne, per impunitatem deteriores effecti, contemnunt, cum in profundum venerint vitiorum.

Datum Laterani [*espai en blanc*] anno tertio.

24

1201, juliol, 1. Laterà

El papa Innocenci III exhorta Guillem VIII, senyor de Montpeller, perquè assisteixi en tot el que pugui el seu legat, el cardenal de Santa Prisca, que envia a la Provença, en la seva missió contra l'heretgia.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle xv, Montpeller, AM, CGM, fol. 14v.

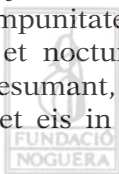
Ed. GARIEL 1664-1665, vol. 1, pp. 266-267; *RHGF*, vol. 19, p. 404; ROUQUETTE/VILLEMAGNE 1911-1914, vol. 1, pp. 262-264, doc. 155-CXVI (data 1200).

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 1420; ALVIRA 2010, vol. 1, p. 416, doc. 281.

Edició de ROUQUETTE/VILLEMAGNE.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio, nobili viro Willelmo, domino Montispessulani, salutem et apostolicam benedictionem. Cum Dominus a falsis prophetis nobis esse moneat attendendum, qui veniunt in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, non corpora, sed animas lacerantes, nec seculares divitias, sed bona rapientes eterna, inter ceteras sollicitudines nostras, hec debet esse quasi precipua, ut cum evangelico patre familias sollicite vigilemus, necum hujusmodi fures animarum advenierint, perfodiant domum nostram et aliquem nobis de unitate Ecclesiae furentur.

Ipsi etenim diaboli, patris sui, vestigiis inherentes, qui tamquam leo rugiens circuit querens quem devoret, circueunt in melotis et pellibus caprarum, facti aucupes mentium, et cordium venatores; per molles blanditias et pietatis opera simulata, non carni, sed spiritui potius, sue iniquitatis spicula tanto profundius, quanto latentius infigentes, dum virus draconis in aureo calice Babylonis propinant, habentes, secundum Apostolum, speciem pietatis, virtutem autem ejus penitus abnegantes. Tales siquidem ut salutaretur in foro, et vocentur ab hominibus Rabbi, cum non sint discipuli veritatis, magisterium sibi erroris assumunt, et, ab Ecclesie Dei unitate precisi, Sathane sibi congregant synagogam, et ne super eos solos puteus urgeat os suum, ne soli mittantur in ignem, qui paratus est diabolo et angeli ajus, per sociam multitudinem, per turbam sequacem, materiam sibi gravioris casus et incendii majoris assumunt. Multiplicate vero jam nunc in tantum sunt iniquitates eorum, et presumptio per impunitatem adaucta, quod non, sicut olim, occultis conventiculis et nocturna conventionem contenti, in viarum compitis clamare presumant, et seductionis sua verba tonare, insultantes catholicis, et eis in facie resistentes.

Ne igitur non veri pastores, sed mercenarii potius videamur si, lupis insultantibus in ovile Domini, fugiamus; ne mutis carnibus comparemur, si vulpeculas parvulas passi fuerimus vineam Domini demoliri, quas legimus in Canticis capiendas, dilectum filium nostrum Johannem, tituli Sancte Prisce presbiterum cardinalem, Apostolice Sedis legatum, virum religione conspicuum, et preditum honestate, nobis et fratribus nostris merito sue scientie ac probitatis acceptum, in injuncto ei plene legationis officio, propter hoc tantum, quasi specialiter ad partes Provincie duximus destinandum, ut evellat que evellenda cognoverit, et plantet que sollicitudinem exigant plantatoris.

Monemus igitur nobilitatem tuam, et exhortamur in Domino, et in remissionem injungimus peccatorum, quatenus eidem legato super facto hereticorum tam utiliter et tam potenter assistas, ut quos timor Domini et spiritualis districtionis gladius ad viam rectitudinis non potuit revocare, gladius materialis dejiciat, et confiscatio bonorum omnium, quam magis timere vidantur, eorum persequatur errorem; nisi forsan amplius contra eos te reverentia Dei et zelus divine legis accendant. Taliter autem super hoc nostris monitis adquiescas, quod et Deum tibi reddas acceptum, et nos amplius tibi constituas debitores; et eundem cardinalem ex hoc potius ad benevolentiam tuam et favorem inducas.

Datum Laterani, kalendis julii, pontificatus nostri anno tertio.

25

1201, juliol, 11. Segni

El papa Innocenci III anuncia a Guillem VIII de Montpeller que ha ordenat al bisbe d'Agde que li entregui tots els heretges que faci detenir.

[A] Original sense localitzar.

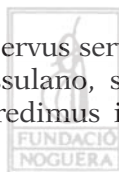
B Còpia del segle xv, Montpeller, AM, CGM, fol. 16r.

Ed. GERMAIN 1884-1886, pp. 65-66, doc. 35; ROUQUETTE/VILLEMAGNE 1911-1914, vol. 1, p. 270, doc. 158-CXIX.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 1453; ALVIRA 2010, vol. 1, pp. 314-315, nota 352.

Edició de ROUQUETTE/VILLEMAGNE.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio, nobili viro Guillelmo de Montepessulano, salutem et apostolicam benedictionem. Usque adeo te credimus in fide catholica et devotione

Sedis Apostolice solidatum, ut contra eos qui doctrinam evangelicam perversis nituntur interpretationibus depravare, et erroribus suis ecclesiasticam dividere unitatem, zelum divine legis assumas, et nec prece, nec pretio, nec minis, nec monitis ab eorum possis revocari vindicta, qui secundum opiniones suas dampnant Ecclesiam et Sedem Apostolicam persequuntur.

Volentes igitur tue devotionis constantiam et fidei puritatem plenius experiri, venerabili fratri nostro, Agathensi episcopo, dedimus in mandatis ut heresiarchas quos cepit, tibi non differat assignare. Monemus igitur nobilitatem tuam, et exhortamur in Domino, et per apostolica tibi scripta mandamus, quatinus, omni prorsus occasione et excusatione cessantibus, procedas in eos iuxta legitimas sanctiones, ita quod zelum divine legis habere proberis, et ex hoc, preter divinam gratiam, nostrum tibi amplius favorem acquiras.

Datum Signie, V idus julii, pontificatus nostri anno quarto.

26

1201, juliol, 12. Laterà

El papa Innocenci III respon a una carta de Guillem VIII en la qual li diu que, en relació amb els mitjans per reprimir els heretges, ell no pot respondre fins que el cardenal legat hagi tornat a Roma.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle xv, Montpeller, AM, CGM, fol. 16v.

Ed. GERMAIN 1884-1886, pp. 66-67, doc. 36; ROUQUETTE/VILLEMAGNE 1911-1914, vol. 1, p. 271, doc. 159-CXX.

Edició de ROUQUETTE/VILLEMAGNE.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio, nobili viro Guillelmo, Montispessulani domino, salutem et apostolicam benedictionem. Recepimus tam nuntios quam litteras tuas benignitate qua decuit, et que proposita nobis ex tua parte fuerunt notavimus diligenter. Institerunt autem iidem nuntii apud nos sepius, et nichil ex contingentibus omiserunt, ut negotia, que ipsis fuerunt a tua nobilitate commissa, juxta tuum beneplacitum promoverent.

Nos vero tam petitioni tue quam eorum instantie satisfacere cupientes, quantum cum Deo et equitate potuimus, petitiones tuas curavimus exaudire, sicut ex tenore litterarum quas super petitionibus tus transmittimus, evidenter agnosces. Si quid autem minus

fuerit, nec duritie nostre imputes, nec negligentie nuntiorum sed difficultati potius petitorum ascribas.

Ceterum, quod super revolvendis predecessorum nostrorum regestis per tuas nobis litteras intimasti, cum oportunitas se obtulerit, exequemur.

Super eo autem quod a nobis contra hereticos postulasti, plene tibi non possumus respondere, donec dilectus filius Johannes, tituli Sancte Prisce presbiter cardinalis, Apostolice Sedis legatus, ad nostram presentiam revertatur, per quem super hoc plenius instruamur.

Datum Signie, III idus julii, pontificatus nostri anno quarto.

27

1203, maig, 30. Ferentino

El papa Innocenci III censura Guillem Berenguer, arquebisbe de Narbona i abat de Montearagón, i li ordena renunciar a l'abadia de Montearagón o deixar el càrrec d'arquebisbe.¹

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 5, fol. 87r-v, n. 81.

C Còpia del segle xvii, AV, Vat. lat. 7214, fols. 143v-145v.

Ed. *PL*, vol. 215, cols. 83-84, doc. 81; BRÉQUIGNY 1791, vol. 2, part 1, pp. 292-293, doc. 81; MANSILLA 1955, pp. 302-304, doc. 273; *Die Register*, vol. 5, pp. 127-129, doc. 81.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 1928; ALVIRA 2010, vol. 2, p. 519, doc. 388.

Archiepiscopo Narbonensi. Si notasses melius quod legisti, quoniam privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, gratia Sedis Apostolice non fuisses abusus, nec per abusionem perderes quod per usum poteras retinere. Olim sane, sicut accepimus, Apostolica tibi Sedes indulgit, ut sic ad dignitatem ascenderes pastorem, quod abbatiam Montis Aragonum cui antea prefueras nihilominus retineres. Credidit enim Ecclesia Romana in honore quem fraternitati tue non sine multa dispensationis gratia deferebat, tam Narbonensis metropoleos quam abbacie Montis Aragonum onera relevare, et utrique sine alterius iactura consulere, imo utramque iuvare per reliquam, et neutri per alteram derogare, sperans quod sic preesses et prodesses utrique, quod neutri deesses penitus vel obesses. Verum, quod dolentes referimus, sic prees earum utrique, ut pene penitus neutri prosis, et dum sequeris sanguinis et carnis affectus, spiritalem affectionem et pastorale debitum qua-

si persequi videaris. Ecce etenim, Narbonensi Ecclesia derelicta, in predicta resides abbatia, et dum eos nimis tenere diligis quos caro reddidit tibi charos, illos quodammodo probaris odisse, quos charitas tibi reddidisse debuerat chariores. Sane, si, populi tui et domus tui patris oblitus, suscitasses semen fratri defuncto pro patribus tuis, filii tibi nati fuissent, qui posteritatis tue gloriam melius propagarent. Verum, quoniam de terra et de cognatione tua vel non vis egredi vel non potes, maledictum divine legis inieris, quo maledicitur omnibus qui semen non reliquerint super terram; et dum parvulis petentibus panem, iuxta quod ad officium pertinet pastorale, non frangis, probaris eos quos non paveras occidisse. Invaserunt enim iam gregem tibi commissum lupi rapaces, ex eo in tuum amplius sevientes ovile, quod, velut canis mutus latrare non valens, nec eos latratu deterres, nec, boni pastoris exemplo, animam tuam pro ovibus tuis ponis, sed fugis potius, eis luporum morsibus derelictis. Ecce etenim, dum opus Dei negligenter exerces, vulpes parvule demoliuntur vineam, et messem dominicam facibus colligatis ad caudas adurunt, et bono semini quod seminatum fuerat zizania homo superseminat inimicus, dum heretici, absentie tue opportunitate captata, cuius utinam vel presentiam evitarent, perversa dogmata publice iam in provincia Narbonensi proponunt, quos, dum eis minus resistitur, multa sequitur populi multitudo. Ne igitur eorum sanguinem Dominus de manu nostra requirat, si negligentiam tuam sustinuerimus negligenter, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus et districte precipimus quatenus vel relictā penitus abbatia Montis Aragonum, ut de persona idonea ordinetur, resideas in ecclesia Narbonensi, et in ea pastoralis officii debitum laudabiliter exsequaris, vel, contentus, si malueris, abbatia, metropolitice renunties dignitati, cum nolumus ulterius sustinere tantum dispendium Ecclesie Narbonensis, immo potius populi christiani, nec debeamus aliquatenus tolerare, quod eadem Ecclesia viduitatis opprobrium defleat te vivente, sed, nisi ei debitum exhibueris coniugale, potius tali nubat, qui consoletur eam inter angustias constitutam, et purget ab heretica pravitate.

Datum Ferentini, III kalendas iunii, anno sexto.

1. El 29 de maig de 1204 el papa privarà Berenguer de l'abadia de Montearagón i proposarà als canonges que procedixin a l'elecció del nou abat, i Berenguer es quedarà com a arquebisbe de Narbona.

28

1203, desembre, 1. Anagni

El papa Innocenci III escriu a la reina Sanxa d'Aragó en resposta a la seva consulta sobre els heretges i li recorda les disposicions generals contra l'heretgia, entre les quals destaca la prohibició de defensar-la, o de donar ajuda als heretges, sota amenaça d'excomunicació. També estableix l'exclusió social i jurídica dels heretges i adjunta còpia de la butlla Vergentis in senium, promulgada pel papa el 1199 i que inclou, entre d'altres mesures, l'expropiació dels béns a aquells qui donin suport als heretges o l'associació de l'heretgia al crim de lesa majestat.

[A] Arxiu del monestir de Sixena, original sense localitzar.

B Transcripció del segle XVII, prior Jaime JUAN MORENO, *Hyerusalem Religiosa o Santa historia del Real Monasterio de Nuestra Señora de Sijena de religiosas de la Orden de San Juan de Jerusalén, del reino de Aragón* (1622-1624), ADH, Secció 7: "Archivos Parroquiales", sèrie 7.3: "Libros de Culto y Fábrica", Sariñena (El Salvador), ms. 7-3-130, llibre I, cap. 51, fols. 108v-109v.¹

C Còpia del segle XVII, prior Jaime JUAN MORENO, *Hyerusalem Religiosa o Santa historia del Real Monasterio de Nuestra Señora de Sijena de religiosas de la Orden de San Juan de Jerusalén, del reino de Aragón* (1622-1624), ADH, Secció 7: "Archivos Parroquiales", sèrie 7.3: "Libros de Culto y Fábrica", Sariñena (El Salvador), ms. 7-3-128, vol. 1, cap. 51, fols. 122r-123r (Copia de B, possiblement del mateix autor).

Ed. ALVIRA/SMITH 2006-2007, pp. 86-88, doc. 2 (amb la relació de les fonts manuscrites); ALVIRA 2010, vol. 2, pp. 537-539, doc. 415.

Edició d'ALVIRA/SMITH.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, charissime in Christo filie Sanchie regine Aragonum illustri et sorori Hospitalis Hierosolomitani in cenobio Sixenense genti et professe, salutem et apostolicam benedictionem. Fidem et devocionem tuam in Domino commendamus, quod, sicut mulier catholica, in terra tua non vis hereticos sustinere, sed qualiter procedere debeat² contra ipsos per Appostolicam Sedem postulas edoceri. Nos igitur tue inquisitioni taliter duximus respondendum, ut contra ipsos hereticos, defensores, receptores, fautores et credentes ipsorum, secundum constitutionem quam contra eos iam didimus,³ procedere non postponas, quam scilicet presenti pagine sub tali tenore duximus annotandam. De comuni fratrum nostrorum consilio, asensu quoque archeiepiscoporum et episcoporum apud Sedem Apostolicam existentium, districtius mandamus ne quis hereticos receptare, quomodolibet defendere, aut ipsis fabere [*sic*], vel credere, quoquomodo presumat, presenti decreto mandantes et statuentes ut si quis aliquem horum favere

forte presumpserit, nisi primo secundoque quomonus a sua super hoc curaverit presumptione cesare, ipso facto efficiatur infamis nec ad publica officia vel consilia civitatum, nec ad eligendos alicos ad huiusmodi, nec ad testimonium admitatur, sit et intestabilis, et nec ad hereditatis successionum accedat; nullus preterea ipsi cogatur super quoque negotio respondere. Quod si forsitan iudex extiterit eius sententia nullam optineat firmitatem, nec cause aliquae ad eius audienciam perferantur. Si fuerit advocatus, eius patrocinium nullatenus admitatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sit momenti, sed cum auctore damnato damnentur. In similibus et idem percipimus obseruari [sic]; si vero clericus fuit de omni officio et beneficio deponatur ut in quo maior est culpa gravior exerceatur vindicta. Si quis autem tales postquam absolutionem fuerit denunciatus, contempserit ebitare [sic], anathematis, se noverit sententiam incurrere. In⁴ terris vero nobis temporaliter subiectis iurisdictionem bona eorum statuimus publicari; et in aliis diem fieri precipimus per potestates et principes seculares quos ad id exequendum, si forte negligentes existerint per censuram ecclesiasticam, monitione premissa compelli volumus et mandamus. Nec ad eorum bona ipsorum ulterius revertantur, nisi eis ad cor redeuntibus et abnegantibus hereticorum consortium, aliquatenus voluit misereri ut temporalis saltem pena corripierit, quem spiritualis non corrigit disciplina. Cum enim secundum legitimas sanctiones reis lesse maiestatis, punitis, capite, bona confiscantur ipsorum eorum filii vita solummodo ex misericordia conservata quanto magis qui aberrantes in fide Deum, Dei filium Iesum Christum offendunt, a capite nostro, quod est Christus, ecclesiastica debent districtione precidi, et bonis temporalibus expoliari cum longe sit gravius eternam quam temporalem ledere maiestatem? Nec huius severitatis censuram orthodoxorum et exhereditatorum filiorum, quia miserationes pretextu ducit ullatenus impedire, cum in multis casibus etiam secundum iudicium divinum filii pro patribus temporaliter puniantur, et iusta canonicas sanctiones quandoque feratur ultio non solum in auctores scelerum sed in progeniem damnatorum.

Datum Anagnine, 1 decembris kalendas, pontificatus nostri anno 6.⁵

1. D'aquesta obra, se'n conserven tres exemplars fragmentaris manuscrits: dos a l'Arxiu Diocesà d'Osca (ms. 7-3-128 i ms. 7-3-130) i un de tercer al Archivo Histórico Provincial de Huesca (Fondo de Sigena, S-58/5). 2. debetur, ms. 128. 3. Anotació... Inserta en el cap Vergentis. 4. In, escrit en una altra tinta. Al marge s'afegeix Hic incipit con cap. Vergentis Po. 5. Moreno afegeix el comentari: esta + [sigue en el margen izquierdo] + fue la respuesta que el Papa Inocencio / 3º. scrivio a nuestra reyna,

y otra / se halla, del mismo Papa Inocencio 3. / al Conde de Tolosa, inserta entre / las decretales, en el Capitulo "super / quibusdam de verborum significatione", por la qual se representa el çelo del conde / para con la Iglesia madre, pues en / conformidad de la reyna, pide seguridad de la conciencia, y se le da contra / las respuestas, que para la muerte del Rey Don Pedro no es pequeño argumento per/suadirse que los Condes de Tholosa no hacian guerra a la Iglesia ni favorecian herejes (*ms.* 7-3-130, *fol.* 109v; *i ms.* 7-3-128, *fols.* 123r-v).

29

1204, gener, 20. Anagni

El papa Innocenci III censura l'arquebisbe Guillem Berenguer de Narbona per la situació deplorable de la seva diòcesi i la seva incapacitat per eradicar la infecció de l'heretgia.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 5, fols. 131v-132r, n. 243.

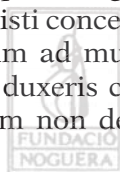
Ed. MANRIQUE 1642-1659, vol. 3, any 1205, cap. 2, pp. 444B-445A; BRÉQUIGNY 1791, vol. 2, part 1, pp. 437-438, doc. 243; *PL*, vol. 215, cols. 273-275, doc. 243; *RHGF*, vol. 19, pp. 456-457; VILLEMAGNE 1917, pp. 73-77, doc. 21; *Die Register*, vol. 6, pp. 405-407, doc. 242 (243).

Reg. RAINALDO 1646-1677, any 1204, p. 130A, n. 57; POTTHAST 1874-1875, n. 2103; ALVIRA 2010, vol. 1, p. 556, doc. 436.

Narbonensi Archiepiscopo. Mirabilis architectus, Christi Dei virtus et sapientia, domum sibi excisis columnis septem, et in fundamento se lapide primario collocato, construxit, spe cum sermone prophetico parietes erigente, ac ponente consummationis tectum cum doctrina evangelica charitate, constituensque in quatuor angulis virtutes quatuor cardinales, eam nihilominus vario virtutum ornatu depinxit, interius, ut ab intus omnis gloria filie regis esset. Verum ille, qui a principio in veritate non stetit, huius edificiï structuram mirabilem non sustinens patienter, validum ventum misit a se, regione deserti, ut, concussis quatuor angulis domus, si posset, everteret fundamentum. Sed, licet domus multipliciter quatitur, pati non potest omnino ruinam, cum sit supra firmam petram mirabiliter constituta, arietibus tamen aliquando datis in giro, aliquos lapides excutit a structura, dum pugnant filii contra matrem, plus quam civile prelium exercentes, et Christi tunicam inconsutilem laniant, que sorte potius uni fuerat concedenda. Advenerunt namque musca, que est in extremo fluminis Egipti, et apis, que est in terra Assur, torrentes vallium occupantes, et quiescentes in petrarum cavernis et foraminibus universis. Non enim in eos, qui solide petre adherent, solidati ab

ea, possunt aliquid usurpare, sed in vaccis populorum taurorum congregatio debacchatur. Verumtamen, huius domus custodie deputati, et pastores gregis dominici constituti, non ascendunt hodie ex adverso, ut pro domo Israel se murum opponant, contra hostes huiusmodi pugnantes cum terre bestiis pro eadem. Nullus fere potest amodo inveniri, qui cum Moyse ponat gladium super femur in ultionem iniurie Redemptoris, contra eos qui vitulum conflatilem constituunt adorandum, nec Phinees pugione configit Hebreum cum Madianitide coeuntem. Banaias quoque in diebus nivis, ut leonem in media cisterna percutiat, non descendit, nec Samson prosternit asini mandibula Philisteos. Abiot etiam contra Eglon, regem Moab, siccam non exerit ambidextram, nec Simeon et Levi gladiis accinguntur, ut sororis stuprum studeant vindicare. Pastores, ante semetipsos pascentes, gregi dominico pabula non ministrant; quod est infirmum consolidare non student, nec sanant quod est egrotum; non alligant quod est fractum, et quod periit non requirunt; gladium vero suum a sanguine prohibent et opus Dei faciunt negligenter. Facta est autem fames in terra, et parvuli querunt panem, sed qui frangat eis vix aliquis invenitur.

Labe igitur heretice pravitatis provincia tua infecta, non solum superseminata zizania de agro tuo, sicut audivimus, eradicare non studes, qui deberes, Nabot exemplo morti potius exponere temetipsum, quam hortum olerum vineam tuam facere permitteres Achab regem; verum etiam, dilectis filiis, fratri Radulpho et fratri Petro de Castronovo, monachis Fontisfrigidi, qui ad extirpandas hereticas pravitates illuc a Sede Apostolica sunt transmissi, tuum denegas auxilium et favorem, nolens eis in suis necessitatibus subvenire, cum os bovi trituranti non debeat alligari, nec his qui, non que sua querentes, sed que sunt potius Ihesu Christi, verbo insistent pariter et doctrine, minime te deceat denegare, quos etiam, etsi a nobis missi non essent, ex iniuncto tibi officio deberes amplecti, et recipere in visceribus charitatis. Rogatus autem ab eis, ut cum ipsis ad dilectum filium, nobilem virum [*espai en blanc*], comitem Tolosanum, accederes, ut tam tua, quam ipsorum persuasione posset induci ad iurandum, quod hereticos expugnaret in defensionem ecclesiastice unitatis, eis acquiescere nullo modo voluisti, cum tu ipse rogare deberes potius quam rogari, sed nec etiam unam eis saltem equitaturam tunc voluisti concedere, ad opus quod inceperant peragendum, licet postmodum ad multam instantiam, et importunitatem ipsorum, unam sibi duxeris concedendam. Cum igitur his, qui dant psalmum, timpanum non debeat denegari, nec prohiberi

carnalia metere, qui student spiritualia seminare, fraternitati tue per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus, cum dictos monachos ad te venire contigerit, eos benigne suscipiens, tam in equitaturis, quam aliis necessariis, ipsis honeste studeas providere, nihilominus contra ipsos hereticos taliter assistas eisdem, ut ipsi opus inceptum laudabiliter valeat consummare, ac tu non possis de negligentia ulterius reprehendi; sciturus, quod si secus, quod non credimus, egeris, indignationem nostram poteris formidare.

Datum Anagninae, IV kalendas februarii, pontificatus nostri anno sexto.

Scriptum est super hoc, in eundem fere modum, episcopis, abbatibus, prioribus, et aliis ecclesiarum prelati per Narbonensem provinciam constitutis.

Scriptum est abbati Vallismagne, et magistro Rodulfo, canonico Narbonensi, ut, cum a dictis fratribus fuerint requisiti, accingantur ad laborem cum eis in messem Dominicam profecturi.

Scriptum est abbati Cisterciensi, ut si quos in ordine suo ad praedicationis officium idoneos esse cognoverit, cum a dictis fratribus fuerit requisitus in adiutorium eorumdem mittere non postponat.

30

1204, febrer. Carcassona

*Pere el Catòlic, rei d'Aragó i comte de Barcelona, fa pública la seva sentència de condemna als heretges després de la celebració d'un col·loqui entre catòlics, valdesos i càtars a Carcassona. Per la banda catòlica hi participen els cistercencs Pèire de Castèlnau i Radolf de Fontfreda, i per la banda dels heretges el bisbe Bernat de Cimòrra, entre d'altres.*¹

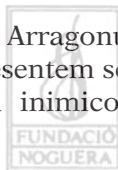
[A] Original sense localitzar.

Ed. BENOIST 1691, vol. 1, pp. 269-271; COMPAYRÉ 1841, pp. 227-228, doc. 54; VILLEMAGNE 1917, pp. 107-110, doc. 29; SMITH 2004, pp. 34-35, nota 114; ALVIRA 2010, vol. 2, doc. 438, p. 557-558.

Reg. BRÉQUIGNY 1769-1783, vol. 4, p. 341; PERCIN 1693, pars 2, p. 18; BALME/LELAIDIER 1893-1901, vol. 1, pp. 72-73; CAUZONS 1909-1912, vol. 1, p. 417, n. 4.

Trad. HGL, vol. 6, p. 231 (fr.); JIMÉNEZ 2008, p. 306 (parcial fr.).

Petrus, Dei gratia rex Arragonum et comes Barcelonensis, universis Christi fidelibus presentem scripturam videntibus, salutem et fidelitatem persequi fidei inimicos. Noverit universitas vestra

quod me in Carcassonensi civitate constituto, anno Domini(ce) Incarnationis MCCIII mense februarii, cum fere totam in heresi lapsam viderem, convocans una die Valdenses hereticos, ex una parte, et Carcassonensem episcopum, et fratrem Rodulphum et fratrem Petrum de Castronovo, domini pape nuntios, ex altera, ad cognoscendum de heresi Valdensium, partibus audientiam dedi. In qua prolatis divine legis testimoniis et sacro sancte Romane Ecclesie decretis, sufficienter de heresi sunt convicti. Unde auditis utriusque partis rationibus et allegationibus, eos hereticos cognovi et iudicavi.

Altera vero die, ad preces vicarii vicecomitis Carcassonensis, aliis hereticis audientiam dedi, assistantibus mecum XIII hereticorum fautoribus et XIII catholicis. Ubi Bernardus de Cimora, hereticorum episcopus, et socii sui requisiti: si unum solum Deum omnipotentem, sine initio et fine, crederent visibilium et invisibilium creatorem, tam legis Moisaice quam Novi Testamenti datorem. Post multam fugam et multas verborum ambages, ore sacrilego publice confessi sunt: tres et plures deos esse, asserentes omnia visibilia a Deo maligno creata esse, adiicientes ad cumulum blasphemie et damnationis sue, legis Moisaice datorem Deum malignum esse confessi sunt. Etiam, quod auditu horribile est, Iesum Christum ita hominem habere patrem, sicuti et feminam matrem; sacramentum quoque baptismatis et altaris, et generalem corporum resurrectionem penitus negavere. Manifeste etiam protestati sunt sanctam virginem Mariam de parentibus carnalibus carnaliter genitam non fuisse. Super omnibus autem capitulis per predictos domini pape nuncios, autoritatibus Novi Testamenti, sufficienter heretici sunt probati.

Unde, et sequenti die in presentia episcopi dicte civitatis et aliorum quamplurimum, eos hereticos iudicavi.

1. *Testimoni d'aquest col·loqui a la Canso de la Crosada*, ed. GOUGAUD 1989, p. 40, *laisse* 2: E l'ordes de Cistel, que n'ac la senhoria, / I trames de sos homes tropa mota vegia; / Si que l'avesques d'Osma ne tenc cort aramia, / E li autre legat, ab cels de Bolgaria, / Lai dins e Carcassona, on molta gent avia, / Que-l reis d'Arago y era ab sa gran baronia, / E qu'en ichit adonc can ac la cauza auzia / Que eretges estavan e apercebut o avia: / Et trames sos sagels a Roma en Lombardia. / No sai que m'en diches, si Deus me benaziga: / No prezan lo prezic una poma porria; / Cinc ans, o no sai cant, o tengon d'aital guia. / No-s volon covertir cela gent esbaya, / Qu'en son mant home mort, manta gent peria / E o seran encara, tro la guerra er feina, / Car als estre non pot.

31

1204, maig, 28. Laterà

El papa Innocenci III ordena a Arnau Amalric, abat del Cister, i a Pèire de Castèlnau i Radolf de Fontfreda, legats apostòlics, que s'informin sobre Guillem Berenguer, arquebisbe de Narbona, ex-comunicat i acusat de diversos crims.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 5, fols. 151v-152r; n. 75.

Ed. MANRIQUE 1642-1659, vol. 3, any 1204, cap. 4, n. 5-8, p. 425; BRÉQUIGNY 1791, vol. 2, part 2, p. 501-503, doc. 75; *PL*, vol. 215, cols. 355-357, doc. 75; *RHGF*, vol. 19, pp. 463-464; VILLEMAGNE 1917, pp. 78-84, doc. 22 (data 27 de maig); MANSILLA 1955, p. 333, doc. 300 (ed. parcial, només referent a Espanya); *Die Register*, vol. 7, pp. 118-122, doc. 76 (75); ALVIRA 2010, vol. 2, pp. 575-576, doc. 455 (edició parcial).

Reg. RAINALDO 1646-1677, any 1204, p. 130A, n. 57; POTTHAST 1874-1875, n. 2224.

Abbati Cisterciensi et Petri et Radulfi monachis Fontisfrigidii, Apostolice Sedis legatis. Quia omne caput languidum, et omne cor merens, a planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas, ut prophetica vox testatur, non est mirum, si membra capite languente languescunt, et ad subditos derivatur corruptio prelatorum, praesertim, cum canes muti, non valentes latrare, ad vomitum redeunt, vel que vomuisse debuerant amplexantur, et pastores, pascentes potius semetipsos, nec voce nec baculo fugant lupos in ovile dominicum sevientes. Sane, si sacerdos peccaverit, faciet delinquere populum, et cum fuerit sacerdos ut populus, pastore tam in mente quam lingua percusso, disperguntur oviculae ac perduntur, et, cum non habeant doctorem in bono, declinant ad dogmata seductorum, et insidiantium preda fiunt. Sicut enim nostris est auribus intimatum [*espai en blanc*], archiepiscopus Narbonensis, in tantum est in pontificalis officii executione remissus, ut non immerito videatur, tanquam arbor sterilis, terram inutiliter occupare, cum Narbonensem ecclesiam iam per tredecim annos tenuerit occupatam, et nec semel etiam Narbonensem provinciam vel diocesim visitarit. Unde, cum non sit qui pro domo Domini se murum opponat ascendentibus ex adverso, eiusdem archiepiscopi negligentia faciente, in partibus illis heretica pravitas plurimum pullullavit; ita, ut heretici passim et publice dogmatizent et seducant incautos, quos tanto facilius post se trahunt, quanto ex vita ipsius archiepiscopi et aliorum prelatorum Ecclesie, contra Ecclesiam sumunt perniciosius argumentum, et aliquorum crimina refundunt in Ecclesiam generalem. Nam, idem archiepiscopus,

tanquam non bene notaverit qualem se debeat episcopus exhibere, neglecta pontificalis officii honestate, quasi ad idololatriam se convertit, dum servit avaritie, non doctrine, et docere praesumit, quod non sapiat heresim simonia, quod ipse non saperet, si quid super hoc sentiant canones sapuisset. Preterea, cum in Lateranensi concilio sit statutum, ut qui Brabantiones, Aragonenses, Navarros, Basculos [*sic*] et Cotarellos conducere presumpserint vel fovere, per ecclesias, in diebus dominicis et aliis sollempnitatibus, excommunicati publice nuntientur, et eidem omnino cum eis sententie ac pene subiaceant, nec ad comunionem recipiantur Ecclesie, nisi societate illa pessima et heresi abiuratis; archiepiscopus ipse, non solum huiusmodi non evitat, sed Nicolaum, ducem Aragonensium, et populatorem patrie, et monasteriorum et ecclesiarum quasi assiduum destructorem, quem bone memoriae [*espai en blanc*], predecessor ipsius archiepiscopi, excommunicatum publice nuntiavit, in duobus castris suis, videlicet Capitis stagni et de Cruscadas, ubi de novo pedagium statuit, villicum stabilivit, qui, archiepiscopo presente, predam, quam de quodam castro catholicorum abduxerat, ad unum castrorum ipsorum ducere non expavit. Cumque, iuxta verbum apostoli, episcopum esse oporteat hospitalem, ipse hospitalitatem non exhibet, et elemosinam non largitur, et corpore sepe sanus per unam vel duas ebdomadas ad ecclesiam non accedit, unde a quibusdam hereticus reputatur. Insuper, ecclesias Capitis Stagni et de Montello, cum dudum vacaverint, in manu sua contra canonicas detinet sanctiones, et a [*espai en blanc*], quondam Elenensi episcopo, ecclesiam de Tessous, prius quam eum consecraret, extorsit, quam adhuc detinet occupatam. Similiter etiam a [*espai en blanc*], quondam Magalonensi episcopo, prius quam ei consecrationis munus impenderet, exegit et accepit solidos quadringentos, prout Magalonenses canonici parati fuerunt coram venerabili fratre nostro [*espai en blanc*], tunc Massiliensi preposito, nunc episcopo Foroiuliensi, probare. Preterea, cum decem et octo canonici antiquitus esse soleant in ecclesia Narbonensi, nunc, per negligentiam vel malitiam potius archiepiscopi memorati, dimidiatus est numerus, cum iam non sint canonici, nisi novem, quorum tres, licet alibi suas habeant dignitates, prebendas tamen ibidem detinere presumunt, in Ecclesie detrimentum, que defectum maximum patitur ministrorum. In tantum autem idem archiepiscopus se in spiritualibus exhibet negligentem, licet sit in temporalibus circumspectus, ut non solum non inhibeat, sed permittat, ut Berengarius de Moriano, licet sit canonicus regularis, immo a biennio iam praelatus sit canonicis regularibus in abbatem,

archidiaconatum, et tam locum quam redditus vestiarii detineat in ecclesia Narbonensi, et quatuor vel quinque parrochiales ecclesias, et canonicam Biterrenses. Similiter etiam, magister Petrus, licet abbas sit in ecclesia Sancti Pauli, et in eadem maiorem obtineat sacristiam, archidiaconatum tamen detinet Narbonensem; cumque, ratione abbacie, deberet esse sacerdos, nondum tamen in presbiterum est promotus. Et, quamvis annus integer sit elapsus, quod magister Bernardus, quondam archidiaconus Narbonensis, viam fuit universe carnis ingressus, nullus tamen adhuc archidiaconatus quem ipse habuerat est collatus. Wilelmus etiam de Boiano, licet focariam publice teneat, ex qua filios et filias, populo sciente, suscepit, canonicam detinet Narbonensem, qui, cum archidiaconatum detineat Biterrensem, nondum tamen in subdiaconum est promotus. Tantam autem ex infirmitate capitis membra contrahunt corruptelam, ut multi monachi et canonici regulares, et alii viri religiosi, habitu religionis abiecto, focarias publice teneant, quarum quasdam subtraxerunt ab amplexibus maritorum, usuras exerceant, aleis et venationibus vacent, advocati, assessores et iudices in causis saecularibus pro certa pecunie summa fiant, personas in se ioculatorum assumant, et usurpent officium medicorum. Ex hoc quoque perditionis exemplum ad laicos derivatur, cum plerique viventibus uxoribus propriis adulteras superducant, quas persone quedam ecclesiastice, in scandalum populi et insultationem hereticorum, ad processionem recipere non verentur, et quamplures prelati ecclesias suas hereticorum fautoribus committere non formidant. Quia igitur tante temeritatis et enormitatis excessus dissimulare nec volumus nec debemus, discretioni vestre per apostolica scripta mandamus et districte precipimus quatenus, ad Narbonensem Ecclesiam accedentes, inquiratis super his et aliis que fuerint inquirenda plenius veritatem, et, si vobis constiterit de premissis vel aliquibus predictorum, propter que idem archiepiscopus sit merito deponendus, ponentes ad radicem arboris infructuose securim, ipsum, auctoritate nostra suffulti, sublato appellationis obstaculo, deponatis; mandantes hiis ad quos ius pertinet eligendi, ut de consilio vestro personam idoneam sibi eligant in pastorem. Quod si consiliis vestris acquiescere forte noluerint infra mensem, vos, Deum habentes pre oculis, non obstante contradictione vel appellatione illorum, personam talem preficiatis Ecclesie Narbonensi, que, facta forma gregis ex animo, subditorum vitam verbo instruat et exemplo, nec tam preesse noverit quam prodesse. Quod si non omnes et cetera duo vestrum.

Datum Laterani, V kalendas iunii, [anno septimo].

32

1204, maig, 29. Laterà

El papa Innocenci III escriu a l'arquebisbe de Narbona, Guillem Berenguer, en relació amb l'abadia de Montearagón, i li manifesta que la seva província és plena d'heretges. El papa també escriu a l'arquebisbe de Tarragona.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 5, fols. 153r-153v, n. 78.

C Còpia del segle XVII, AV, arm. xxxi, n. 5, fol. 14.

D Còpia del segle XVII, AV, Vat. lat. 2715, fol. 159v.

Ed. MANRIQUE 1642-1659, vol. 3, any 1204, cap. 4, n. 13, p. 426; BRÉQUIGNY 1791, vol. 2, part 2, p. 509, doc. 78; *PL*, vol. 215, cols. 360-361, doc. 78; VILLEMAGNE 1917, pp. 86-87 n. 23; MANSILLA 1955, pp. 333-334, doc. 301; *Die Register*, vol. 7, pp. 126-127, doc. 78.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 2226.

Archiepiscopo Narbonensi. Sicut is qui inventus est in pauca fidelis, constitui meruit supra multa, ita servus, qui talentum sibi creditum non tradit nummulariis ad usuras, sed in sudario reli-gavit, eo est sententia divina privatus; hoc autem pro te dicimus, qui, non attendens quando Dominus tuus venturus sit, et positurus tecum districtissimam rationem, talento tibi credito, ut in sudario sordeat, religato, tanquam canis mutus latrare non valens, non opponis te murum pro domo Domini ascendentibus ex adverso, sed occasione abbacie Montis Aragonum, super qua olim tecum Sedes Apostolica dispensavit, debitum officii pastoralis subtrahis tam Ecclesie quam provincie Narbonensibus, et, dum preesse cupis utrique, quod dolentes dicimus, neutri prodes, utpote qui vix uni sufficis providere. Nos autem, iam pridem, volentes incomodis que ex hoc sequuntur occurrere, ne commissus tibi grex Dominicus luporum pateret morsibus, et heretica pravitas in provincia Narbonensi amplius pullularet, tibi dedimus in mandatis, ut, relicta penitus abbatis, contentus esses ecclesia Narbonensi, cui sic tanto posses melius providere, quanto te de cetero minus sollicitudo traheret abbacie. Quia vero nondum es mandatum apostolicum executus, attendens sollicite, quod privilegium meretur amittere qui concessa sibi abutitur potestate, nos ipsi eadem te abbacia privamus; mandantes canonicis constitutis in ea, ut personam idoneam canonicè sibi eligant in abbatem. Venerabili quoque fratri nostro [*espai en blanc*], archiepiscopo Tarraconensi, mandamus ut, nisi illi mandatum nostrum executi fuerint infra mensem; ipse illis personam idoneam preficiat, que ipsis non tam prodesse noverit quam preesse.

Datum Laterani, IV kalendas iunii, [anno septimo].

Scriptum est illis super hoc.

Scriptum est etiam super hoc Terraconensi archiepiscopo.

33

1204, maig, 31. Laterà

El papa Innocenci III anomena Pèire de Castèlnau, Radolf de Fontfreda i Arnau Amalric, abat de Cîteaux, legats pontificis de les províncies d'Ais en Provença, Arles i Narbona, per a l'extirpació de l'heretgia.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 5, fols. 152r-153r, n. 76 i 77.

Ed. MANRIQUE 1642-1659, vol. 3, any 1204, cap. 2, n. 6-11, pp. 418-419 (29 de maig); BRÉQUIGNY 1791, vol. 2, part 2, pp. 503-504, doc. 76; *PL*, vol. 215, cols. 358-360, doc. 76; *RHGF*, vol. 19, pp. 465-466; VILLEMAGNE 1917, pp. 52-57, doc. 16; *Register*, vol. 7, pp. 122-126, doc. 77 (76, 77).

Reg. RAINALDO 1646-1677, any 1204, p. 130A, n. 57; BRÉQUIGNY 1769-1783, vol. 4, p. 350 (data de 29 de maig); POTTHAST 1874-1875, n. 2229; ALVIRA 2010, vol. 1, p. 577, doc. 458.

Trad. *HGL*, vol. 6, p. 233 (data 29 de maig).

Cisterciensi abbati, et Radulfi et petri, monachis Fontisfrigidi, Apostolice Sedis legatis. Etsi nostri navicula piscatoris interdum iactetur fluctibus, et ventorum impulsibus quatitur, cum ab hiis qui foris existunt persecutiones patitur et pressuras, de Illius tamen protectione confisa, qui Petrum ambulantem in fluctibus ne mergeretur erexit, et promissione segura qui ait: 'Porte inferi non prevalebunt adversus eam',¹ exterius non timet naufragium, sed interius periculum in falsis fratribus plus veretur. Ecce etenim, inconsutilis vestis Christi, cui manus crucifigentium pepercerunt, per eos rumpitur, qui eum in membris suis iterum crucifigunt, et, non pre multitudine, sed malitia piscium, scinditur rete Petri, dum conversi qui oves putabantur in lupos, oves rapiunt et dispergunt, et exeuntes a nobis qui non erant ex nobis, nos tanto gravius persequuntur; quanto familiaris nocet amplius inimicus, et minus lupi vitantur ab ovibus in ovium vestimentis. Ecce reptilia, quorum non est numerus, que olim, licet insidiarentur calcaneo ut cum equo prosternerent ascensorem, occulte tamen repentia in pulvere latitabant, nunc insurgunt in faciem et apertas insidias moliantur; animalia quoque pusilla, que, suas foves foveas, vineam Domini latenter consueverant demoliri, nunc messem

Dei, facibus ad caudas ligatis patenter exurunt, et, non sicut catulus leonis in abditis latitans, sed sicut leo paratus ad predam, animalia magna circumeunt, et querunt quos devorent, concepta fiducia, quod Iordanis in os influat eorumdem. Ecce frumentum, quod paterfamilias evangelicus seminarat, excrescentibus zizaniis, que inimicus homo superseminaverat, suffocatur, et brucus et locusta consumunt que videbantur fructum centesimum polliceri, et Dathan et Abiron in Moisen et Aaron impudenter insurgunt, et oves post vestigia gregum abeunt, et unicum unius pastoris ovile contempnunt, diversa sibi tabernacula facientes; et, licet sic quodammodo innovari videantur tempora Dominice passionis, cum rursus in necem Christi Herodes conveniant et Pilatus, Simon tamen, tanquam graventur sompno eius oculi, adhuc dormit, nec exerit in Malchum gladium, sed torpere ipsum patitur in vagina, dum hii, quos in partem sollicitudinis evocavit, ut Israel populum custodirent, super grege suo vigilias noctis non vigilant, sed dormiunt potius et dormitant, et prohibent a sanguine manus suas, licet in eorum oculis cum Madianitide coeat vir Iudeus. In mercenarium quoque pastor degenerat, dum, pascens non populum sed se ipsum, querit in ovibus lac et lanam, nec lupis in ovile insurgentibus se opponit, nec se obicit obicem aut murum pro domo Domini ascendentibus ex adverso; sed, quia mercenarius est conversus in fugam, cum possit perturbare perversos et negligat, eorum vincitur iniquitati favere. Cumque declinaverint fere omnes, et facti simul inutiles sint quamplures, vix est qui cum Moyse causam Dei gladio in populo exsequatur, et causam populi alleget precibus apud Deum, vel cum Finee sanguine proximi Deum placet, et in populis faciat ultionem. Gaudemus autem, et bonorum omnium largitori quas possumus gratiarum exolvimus actiones, quod in ordine vestro multi reperiuntur habentes zelum Dei secundum scientiam, potentes in opere et sermone, ac parati de ea quae in nobis est fide et spe, omni poscenti reddere rationem, in quibus etiam eam vigere credimus caritatem, ut animas suas pro fratribus suis ponant, si necessitas Ecclesie postularit, qui tanto sunt ad confutandos fabricatores perversorum dogmatum aptiores, quanto minus in eis quid reprehendere valeat, valebit emulus invenire, cum bonum testimonium habeant ab hiis etiam qui sunt foris, quod in eis vita sanctior sane doctrine concordet, et non minus vivificet vita doctrinam, ut sit videlicet sermo eorum vivus et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, quam doctrina vitam informet, ut hoc in eorum legatur moribus, quod sermonibus

explicatur. Licet igitur, ad conterendum caput reptilium, vulpes parvulas capiendas, et sevientis lupi, et rugientis leonis maxillas in freno cohibendas et camo, ne lacerarent de cetero vestem Christi et Ecclesiam laniarent, vos, filii Radulfus et Petrus ad verbum exhortationis nostre duxeritis laborandum, nec fuerit labor vester inanis, cum Dominus direxerit gressus vestros, quia tamen messis est multa, operarii autem pauci, tibi, fili, abbas, onus sollicitudinis huius in remissionem tuorum peccaminum, de consilio fratrum nostrorum, imponimus; discretioni vestre per apostolica scripta mandantes quatenus omnes pariter ad extirpandam hereticam pravitatem in nomine Domini procedatis, ut ad ovile Christi oves reducatís errantes, et, si que in contumacia sua forte persistent, que vocem pastoris illius, qui beato Petro successit in officio pastorali, non audiant, nec redire velint ad ecclesiasticam unitatem, Sathane in interitum carnis traditas nuntietis, et expositas personas earum exilio et iudicio seculari, et bona confiscationi subiecta; ad confiscationem bonorum ipsorum, et proscriptionem perpetuam personarum, tam charissimum in Christo filium nostrum, Philipum, regem Francorum illustrem, et Ludovicum, natum ipsius, quam comites, vicecomites et barones in ipsis partibus constitutos, ad id ex parte nostra propensius commonentes, et iniungentes eis in remissionem omnium peccatorum; cum illos, qui contra hereticos fideliter laborarint, eadem indulgentia gaudere velimus, quam in Terre Sancte subsidium transfretantibus indulgemus. Ut autem iniunte vobis, non tam nostre quam divine, legationis officium possitis melius et liberius exercere, plenam vobis in Aquensi, Arelatensi et Narbonensi provinciis, et vicinis etiam diocesibus, si que sunt hereticorum labe pollute, concedimus facultatem destruendi, disperdendi et evellendi que destruenda, disperdenda et evellenda noveritis, et edificandi et plantandi que edificanda fuerint et plantanda, sub interpositione vero anathematis prohibete ne qui pro ecclesiasticis sacramentis quicquam audeant extorquere, illos qui contra prohibitionem vestram venire presumpserint canonice puniuri. Si qui vero pro violenta manuum iniectione in late sententie canonem inciderint, auctoritate nostra suffulti eis absolutionis beneficium impendatis; iniungentes eisdem ut contra hereticos accingantur. Si quid vero difficile vobis occurrerit, quod consilium Apostolice Sedis exposcat, nos super eo per vestras litteras consulitis. Taliter autem vos procedere volumus et monemus, ut modestia vestra, cum nota fuerit universis, obmutescere faciat imprudentum hominum ignorantiam, nec appareat quicquam in

verbis vel actibus vestris, quod hereticus etiam valeat reprobare. Quod si non omnes, et cetera, duo vestrum, et cetera.

Datum Laterani, II kalendas iunii, [anno septimo].

Scriptum est [*espai en blanc*], Aquensi, [*espai en blanc*], Arelatensi et [*espai en blanc*] Narbonensi archiepiscopis et suffraganeis eorum, et abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis et aliis ecclesiarum prelatis in eorum provinciis constitutis, in virtute obedientie districtè precipiendo, ut predictis [*espai en blanc*] abbati et monachis tanquam Apostolice Sedis legatis, potenter et efficaciter assistentes, que inter eos presertim ad fidei catholice munimentum et impugnationem heretice pravitatis duxerint statuenda recipiant humiliter et inviolabiliter observare procurent; correctione eorum sine contradictione qualibet admittentes, alioquin sententiam quam illi tulerint in rebelles, ratam habebimus et faciemus, auctore Domino, inviolabiliter observari.

1. *Matth.* 16.

34

1205, juny, 16. Roma, Sant Pere

*El papa Innocenci III invita els legats de Provença a cedir al rei d'Aragó en feu per un cens el castell de l'Escura, una vegada sigui pres als heretges.*¹

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7, fol. 31v, n. 97.

C Còpia del segle XVI, AV, arm. XXXI, n. 10, fol. 342v.

D Còpia del segle XVII, AV, arm. XXXI, n. 8, fol. 97v.

E Còpia del segle XVII, AV, ms. lat. 7.216, fol. 224v.

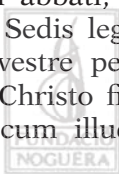
[F] Ms. de la BM d'Albi, no localitzat.

Ed. BRÉQUIGNY 1791, vol. 2, part 2, pp. 735-736, doc. 97 (còpia de B); *PL*, 215, col. 667; VILLEMAGNE 1917, pp. 120-121, doc. 33; COMPAYRÉ 1841, p. 294 (còpia de F); MANSILLA 1955, pp. 351-352, doc. 322; *Die Register*, vol. 8, pp. 176-177, doc. 98 (97); ALVIRA 2010, vol. 2, pp. 658-659, doc. 551.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 2540.

Trad. frag. fr. *HGL*, vol. 6, p. 240 (data 5 juliol).

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis [*espai en blanc*], Cisterciensi abbati, Petro de Castronovo et magistro Radulpho, Apostolice Sedis legatis, salutem et apostolicam benedictionem. Discretionis vestre per apostolica scripta mandamus quatenus karissimo in Christo filio nostro Petro, illustri regi Aragonum, castrum Scure, cum illud ab hereticis recuperaverit,

Domino permitente, principaliter concedatis in feudum, ita tamen, quod fidelitatem ex eo Ecclesie Romane faciat in recognitio-nem, quod eiusdem castri proprietas ad ius beati Petri pertineat, certum censum statuatur solvendum nobis nostrisque successoribus annuatim, et hoc totum patentibus litteris roboret et confirmet.

Datum Rome, apud Sanctum Petrum, XVI kalendas iulii, [pontificatus nostri] anno octavo.

1. *El castell de Scure pot fer referència a Lescura (o l'Escura) albigès, o bé a Lascurre de Ribagorça, en aquest cas en territori de la Corona d'Aragó. Tot i això, el manuscrit de la Biblioteca d'Albi, editat per Compayré, s'acompanya d'altres documents posteriors vinculats al castell de Lescura, en aquest cas fent referència al castell d'Albi. A l'octubre de 1205 es produeix una campanya dubtosa en què el rei Pere el Catòlic, rei d'Aragó, comte de Barcelona i senyor de Montpeller, pren el castell de l'Escura als heretges. Sobre aquesta qüestió, vegeu ALVIRA 2010, vol. 2, p. 679, doc. 579. El 9 de juny de 1206, el papa Innocenci III ordena als legats pontificis Pèire de Castèlneau i Radolf de Fontfreda, que cedissin si fos necessari aquest castell al rei d'Aragó per facilitar-li la lluita contra els heretges (vegeu doc. 39).*

35

1205, juny, 16. Roma, Sant Pere

El papa Innocenci III concedeix al rei d'Aragó la possessió de totes les terres preses als heretges.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7, fol. 31r, n. 94.

C Còpia del segle XVI, AV, arm. xxxi, n. 10, fol. 342.

D Còpia del segle XVII, AV, arm. xxxi, n. 8, fol. 97.

E Còpia del segle XVII, AV, ms. lat. 7216, fol. 222v.

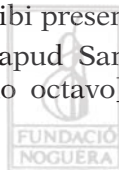
Ed. PITRA 1885-1888, vol. 1, pp. 503-504, doc. 15; DELISLE 1873, p. 411, doc. 12; MANSILLA 1955, pp. 349-350, doc. 319; *Die Register*, vol. 8, p. 174, doc. 95 (94); ALVIRA 2010, vol. 2, 659, doc. 552.

Reg. BRÉQUIGNY 1791, vol. 2, part 2, p. 735, doc. 94; *PL*, vol. 215, col. 666, doc. 94;

POTTHAST 1874-1875, n. 2545.

Eidem [Petro, illustri regi Aragonum]. Cum ad expellendam hereticam pravitatem de finibus terre tue tanquam catholicus princeps et christianissimus rex viriliter te accingas, ut ad hoc fortius accendaris, quicquid de hereticorum terra vel negligentium resistere ipsis cum possint, acquirere poteris, Domino concedente, post ammonitionem premissam, ut illud licite de nostra concessione possideas, auctoritate tibi presentium concedimus facultatem.

Datum ut alia [Rome, apud Sanctum Petrum, XVI kalendas iulii, pontificatus nostri anno octavo].

36

1205, juny, 16. Roma, Sant Pere

El papa Innocenci III exhorta els arquebisbes, bisbes, abats i altres eclesiàstics de la Corona d'Aragó a donar el seu suport al rei Pere el Catòlic en la lluita contra els heretges.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7, fols. 31r-31v, n. 95.

C Còpia del segle XVI, AV, arm. xxxi, n. 10, fol. 342.

D Còpia del segle XVII, AV, arm. xxxi, n. 8, fol. 97v.

E Còpia del segle XVII, AV, ms. lat. 7216, fol. 223.

Ed. PITRA 1885-1888, vol. 1, p. 504, doc. 16; DELISLE 1873, p. 411, doc. 13; MANSILLA 1955, p. 350, doc. 320; *Die Register*, vol. 8, pp. 174-175, doc. 96 (95); ALVIRA 2010, vol. 2, pp. 659-660, doc. 553.

Reg. BRÉQUIGNY 1791, vol. 2, part 2, p. 735, doc. 95; *PL*, vol. 215, col. 666, doc. 95; POTTHAST 1874-1875, n. 2546.

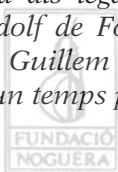
Archiepiscopis, episcopis, abbatibus et aliis ecclesiarum rectoribus per terram illustris regis Aragonum constitutis. Cum karissimus in Christo filius noster Petrus, Aragonum rex illustris, ad expellendam de finibus suis hereticam pravitatem, tanquam catholicus princeps et christianissimus rex, viriliter se accingat, universitatem vestram monemus attente et hortamur, per apostolica vobis scripta precipiendo mandantes, quatinus vestrum ei auxilium et consilium taliter impendatis, quod cum materialis gladius spirituale sibi senserit auxilium affuisse et alter alterius perfecit imperfectum, a superseminatis zizanis facilius possit ager dominicus emundari. Volumus etiam nichilominus et mandamus, et eum in castris vestris contra hereticos, cum necesse fuerit, receptetis, recepta tamen ab eo sufficienti, prout expedire videritis, cautione, ut per hoc vobis nulla inferri valeat violentia vel iactura.

Datum ut supra [Rome, apud Sanctum Petrum, XVI kalendas iulii, pontificatus nostri anno octavo].

37

1206, maig, 9. Roma, Sant Pere

El papa Innocenci III ordena als legats apostòlics Arnau Amalric, Pèire de Castèlnau i Radolf de Fontfreda que no molestin més l'arquebisbe de Narbona, Guillem Berenguer, per les faltes de què se l'acusa i que li donin un temps per corregir la seva conducta.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7, fol. 88r, n. 66.

Ed. BRÉQUIGNY 1791, vol. 2, pars 2, pp. 896-897, doc. 66; *PL*, vol. 215, cols. 883-885, doc. 66.

RHGF, vol. 19, pp. 481-482; VILLEMAGNE 1917, pp. 96-99, doc. 26; *Die Register*, vol. 9, pp. 120-122, doc. 66.

Reg: RAINALDO 1646-1677, any 1206, p. 161B, n. 27; POTTHAST 1874-1875, n. 2774; ALVIRA 2010, vol. 2, p. 712, doc. 618.

Abbati Cistertiensi, Petro de Castronovo et fratri Radulfo, Apostolice Sedis legatis. Eius exemplo, qui facit angelos suos spiritus et ministros suos ignem urentem, misimus angelos nostros in provinciam Narbonensem, ut urerent spinas et tribulos, quos terra germinat maledicta. Per legatos itaque nostros, in eadem provinciam destinatos, descendimus ad videndum utrum clamorem qui venit ad nos venerabilis frater noster (Berengarius), Narbonensis archiepiscopus, opere complevisset, qui per viros iuratos, inquisitionem plenariam facientes, depositiones eorum suis inclusas sigillis nobis fideliter transmiserunt, per quas idem archiepiscopus de duobus praecipue, avaritia scilicet et negligentia, culpabilis notabatur, quae duo inter abusiones duodecim numerantur, cum videlicet est episcopus negligens, et dives avarus, quamvis utraque radix in multos ramos perhibeatur esse diffusa. Idem autem archiepiscopus, ad praesentiam nostram accedens, super obiectis se multipliciter excusavit, misericordiam tamen postulans et emendationem promittens, ut expiare possit praeterita per futura, recolens illud quod Ioannes apostolus ait: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus et veritas in nobis non est,¹ quoniam in multis offendimus omnes. Nos igitur, attendentes quod ex labore grandis et gravis itineris, maxime pro senectute ac debilitate corporis, multipliciter sit afflictus, et abbatia Montis Aragonum, quae pluris ei quam Narbonensis archiepiscopatus asseritur exstitisse, per nos fuerit spoliatus, disposuimus infundere oleum super vinum, ut in nobis iustitiam pariter et misericordiam inveniret, cum in arca Tabernaculi manna contineretur et virga, sic tamen, ne manna dulcedinis possit efficere dissolutum, quem virga correctionis debet reddere castigatum. Ad parabolam igitur evangelicam de ficulnea plantata in vinea recurrentes, de qua, cum dominus cultori vineae praecepisset ut illam succideret, ne terram inutiliter occuparet, quia veniens post tres annos non invenit fructum in illa, et ille domino respondisset, ut dimitteret illam per annum, usque dum foderet circa ipsam, et mitteret stercora, et siquidem faceret fructum, alioquin, eam succideret in futurum;

adhuc eidem archiepiscopo, circa quem fodimus comminando et increpando, et misimus stercora commonendo et exhortando, amplioris temporis spatium duximus indulgendum ut probemus utrum fructum afferat repromissum; et, si forte fructum non fecerit, securim ad radicem infructuosae arboris iustius apponamus. Eidem ergo districte praecipimus, ut, non pecuniarum sed animarum lucris insistens, illicitis exactionibus et iniquis commerciis non intendat, sed, ad hospitalitatem se diligenter exercens, peregrinis et indigentibus largus sit et benignus, ut satagat visitare provinciam, celebrare concilium, haereses expugnare, excessus corrigere, ac caetera operari, quae requirit officium pastorale, ad quod utiliter exsequendum eum cum gratia nostra remittimus et favore. Quocirca, discretionis vestrae per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus ad haec salubriter exercenda ei consilium et auxilium impendatis, ut, vestro adiutus suffragio, laudabile suae mentis propositum, quod nobis non sine multis lacrymis reseravit, efficacius exsequatur, eundem archiepiscopum absque conscientia nostra nullatenus molestantes; sed, si quid forsitan, quod non credimus, contra promissionem suam et iussionem nostram praesumpserit operari, nobis fideliter intimetis, ut de vultu nostro procedat iudicium aequitatis.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, VII idus maii, anno nono.

1. I Iohan. 1.8.

38

1206, juny, 9. Ferentino

El papa Innocenci III reconeix al rei d'Aragó Pere el Catòlic el dret de conservar els béns expropiats als heretges.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7, fol. 97r, n. 102.

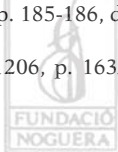
C Còpia del segle XVII, AV, arm. xxxi, n. 7, fol. 98.

D Còpia del segle XVII, AV, arm. xxxi, n. 8, fol. 349.

E Còpia del segle XVII, AV, ms. lat. 7.217, fol. 233v.

Ed. BRÉQUIGNY 1791, vol. 2, part 2, p. 921, doc. 102; PL, vol. 215, cols. 915-916, doc. 101;¹ VILLEMAGNE 1917, p. 125-126, doc. 35; MANSILLA 1955, pp. 367-368, doc. 343; Die Register, vol. 9, pp. 185-186, doc. 102; ALVIRA 2010, vol. 2, doc. 640, p. 737-738.

Reg. RAINALDO 1646-1677, any 1206, p. 163A, n. 34; POTTHAST 1874-1875, n. 2799; LUDWIG 1993, p. 200.

Eidem [Petro, illustri regi Aragonum]. Cum secundum evangelicam veritatem operarius sua mercede sit dignus, ac alibi scriptum sit quod bovi trituranti os non debet infrenari, multo amplius convenit digne remunerationis premio confoveri qui, legem zelans divinam, vulpeculas que vineas Domini Sabaoth demoliri conantur, quasi volentes christiane fidei observantiam astutis machinationibus abolere, in eorum exterminium efficaciter elaborat, presertim, cum, eisdem prorsus exclusis, eadem vinea fructificare possit uberius per opera pietatis. Hac itaque consideratione prudenter inducti, auctoritate presentium tibi duximus concedendum ut universa hereticorum sibi que faventium bona mobilia, que ad tuas manus devenerint, dum eos exterminare studueris zelo fidei orthodoxe, ad tuum usum libere tibi liceat retinere. Bona etiam immobilia, que de ipsorum manibus eruere poteris, hac de causa retineas sine iuris preiudicio alieni.

Nulli ergo et cetera, nostre concessionis et cetera. Si quis autem et cetera.

Datum Ferentini, V idus iunii, anno nono.

1. Es referencia com a núm. 101, però el 102 està repetit dues vegades; el Reg. Vat. 7, fol. 97r, n. 101 és un privilegi d'Innocenci III al rei Pere, del 17 de juny.

39

1206, juny, 9. Ferentino

El papa Innocenci III ordena als legats pontificis Pèire de Castèlnau i Radolf de Fontfreda que cedeixin, si fos necessari, el castell de l'Escura al rei d'Aragó per facilitar-li la lluita contra els heretges.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7, fol. 97v, n. 103.

C Còpia del segle XVII, AV, arm. xxxi, n. 8, fol. 350.

D Còpia del segle XVII, AV, ms. lat. 7217, fol. 234.

Ed. BRÉQUIGNY 1791, vol. 2, part 2, p. 922, doc. 103; PL, vol. 215, col. 916, doc. 103;

VILLEMAGNE 1917, pp. 123-124, doc. 34; MANSILLA 1955, pp. 368-369, doc. 344;

Die Register, vol. 9, pp. 186-187, doc. 103; ALVIRA 2010, vol. 2, p. 738, doc. 641.

Reg. RAINALDO 1646-1677, any 1206, p. 163A, n. 34; POTTHAST 1874-1875, n. 2800.

Petro de Castronovo et Radulpho, monachis Fontisfrigidii, Apostolice Sedis legatis. Carissimus in Christo filius noster Petrus, Aragonum rex illustris, sua nobis insinuatione monstravit quod castrum de Scurra, quod ad Romanam Ecclesiam noscitur pertinere, in tali loco, inter hereticos videlicet, est positum et firmatum,

quod idem heretici inde possunt oportunius quam de loco alio coherceri, propter quod idem rex, tanquam zelator legis divine, humiliter postulavit a nobis ut, cum guerram contra prefatos hereticos movere curaverit, de ipso castro copia fiat sibi ad laudabile propositum peragendum. Nos igitur, piam intentionem eiusdem regis in Domino commendantes, discretionis vestre per apostolica scripta mandamus quatinus, cum idem rex ad debellandum et extirpandum predictos hereticos de partibus illis fuerit premunitus, castrum ipsum faciatis ei, si necessitas exigat, assignari; ita tamen, ut per hoc idem castrum ab Apostolice Sedis dominio minime subducatur. Quod si non ambo his,¹ alter vestrum et cetera.²

Datum Ferentini, V idus iunii, anno nono.

1. *PL afegeix* exsequendis interesse potueritis, *tot i que aquest fragment no apareix a B.* 2. *PL afegeix* nihilominus exsequatur, *tampoc present a B.*

40

1206, novembre, 17. Laterà

El papa Innocenci III escriu a Radolf de Fontfreda, legat apostòlic, perquè institueixi predicadors contra els heretges de la província de Narbona segons el model de predicació i pobresa evangèlica.

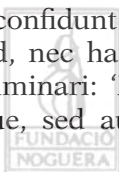
[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7, fols. 123v-124r, n. 184.

Ed. BRÉQUIGNY 1791, vol. 2, part 2, pp. 1000-1001, doc. 185; *PL*, vol. 215, cols. 1024-1025, doc. 185; VILLEMAGNE 1917, pp. 68-71, doc. 20; KOUDELKA/LOENERTZ 1966, p. 11, n. 4; *Die Register*, vol. 9, pp. 334-336, doc. 183 (185).

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 2912; ALVIRA 2010, vol. 2, doc. 665, p. 762.

Radulpho, monacho Fontisfrigidi, Apostolice Sedis legato. Excursus seculi tendentis ad exitum incessanter, humane conditionis miseriam tot errorum laqueis irretivit, tot adversionum contagiis maculavit, quod multi, despectis Sion finibus, excelsa Samarie conscendentes, suos liniant parietes bitumine dogmatum heretice pravitatis, et, sub quadam humilitatis specie sui elationem animi palliantes, cuius tumoribus ultra modum interius efferuntur, habitatores Iherusalem non metuant aspernari, et, in se ipsos suam adipem concludentes, non vereantur illud incurrere maledictum: 'Vae qui despiciunt Sion, et confidunt in monte Samarie', dicentes: 'Non est nobis pars in David, nec haereditas in filio Isai';¹ quibus posset Dominus merito comminari: 'Mittam famem in terra, non famem panis, nec sitim aque, sed audiendi potius verbum Dei'.²

At, quia ipse neminem vult perire, immo in amplexus occurrit revertentium filiorum, opus celestis seminis suis adhuc committit fidelibus dispensandum. Verum, licet in omnem terram intonuerit sermo Dei, cum celi eius gloriam enarrarent, et adhuc per locorum antistites, qui a Sede Apostolica in partem sollicitudinis sunt vocati, effundatur imber evangelice veritatis, sic tamen, velut in ortu crescentis Ecclesie doctor egregius profitetur: 'Oportet hereses esse, ut qui probati erant fierent manifesti ad presens',³ plurimi peccatorum pondere deprimuntur, et obscuratur insipiens cor eorum, ut ad rectitudinem anfractus non revocent quos sequuntur, nec vocitent cum propheta: 'Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis mee';⁴ sed, velut domus exasperans et prevaricans legem Christi, ad amaritudinem doctrine prosiliant insensate, pabula celestis eloquii contemnentes, et animas simplicium occultis tendiculis captivantes. Sane, inter ceteros, sicut nostris est auribus intimatum, tanta in Narbonensi provincia excrevit copia perfidorum, quod, deficiente materiali gladio, spiritualis contemptui habeatur, et obrepat in catholicas propagines corruptio labruscarum, dum ad tuitionem illorum, qui nondum tanquam plumbum in pestilentie pelago sunt demersi, et erectionem eorum, si potest fieri, qui iacent in latibulis cecitatis, nullus ibi murum pro domo Domini se opponat, nec ascendere audeat ex adverso. Licet autem rumor insanie huiusmodi ficuum fatuarum ad audientiam quorumdam religiosorum ascenderit, et ipsorum animos ad fontes sue scientie derivandos foras commoverit contra ipsos, et aquas dividendas cum fervore spiritus in plateis; quia tamen, sine mittente, auctoritate propria non sunt ausi assumere officium predicandi, ne cum Dathan et Abiron, quos terra vivos absorbit, acciperent portionem, non est qui causam Domini allegat populo devianti. Quia vero zelus eius domus nos comedit, qui nobis immeritis concessit in eminenti specula residere, volumusque cum infirmantibus infirmari, et apponere paterna consilia, quibus exhibeatur vulneribus medicina, et curam, quantum in nobis fuerit, suscipiat etiam plaga tumens, discretionis tue per apostolica scripta precipiendo mandamus quatinus viris probatis, quos ad id videris idoneos exsequendum, qui, paupertatem Christi pauperis imitando, in despecto habitu et ardenti spiritu non pertimescant accedere ad despectos, in remissionem studeas iniungere peccatorum, ut, ad eosdem hereticos festinantes, per exemplum operis et documentum sermonis eos, concedente Domino, sic revocent ab errore, quod, nisi frontem eorum atterat in impudentia culpa frequens, et de his merito possit dici: 'Frons

mulieris meretricis facta est vobis, et erubescere noluistis',⁵ spem per illud Evangelii se gaudeant assecutos: 'Ne timeas, grex pusille, quia Patri meo in te complacuit',⁶ ac iidem religiosi, assequentes sententiam Salomonis, videlicet: 'Qui arguit hominis vias, gratiam habebit magis quam is qui loquitur que delectant',⁷ redeundo cum exultatione, de sparso semine manipulos valeant reportare.

Datum Laterani, XV kalendas decembris, anno nono.

1. II Par. 10. 2. Amos. 11. 3. I Cor. 11. 4. Psal. 50. 5. Ier. 3. 6. Luc.
12. 7. Prov. 24.

41

[1207] Montreal

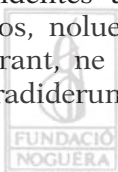
Col·loqui entre catòlics i càtars a Montreal, diòcesi de Carcassona, amb la presència dels legats apostòlics Radolf de Fontfreda i Pèire de Castèlnau i els predicadors Diego, bisbe d'Osma, i Domènec de Guzmán, i dels càtars Gilabert de Castres i Benet de Tèrmes. El col·loqui va acabar amb la conversió de més de 150 heretges al catolicisme.

B Testimoni de principi del segle XIII, *Hystoria Albigensis* de Pierre Vaux de Cernay, ed. GUBEIN/LYON 1926-1939, § 26.

C Testimoni del segle XIII, *Chronica* de Guilhem de Puèglaurenc, ed. DUVERNOY 1996, cap. IX.

Reg. HGL, vol. 6, pp. 249-250; ALVIRA 2010, vol. 2, p. 772, doc. 681.

[B] Quia vero longum esset enarrare per ordinem quomodo viri apostolici, scilicet predicatorum nostri, circuibant per castella, evangelizantes et disputantes ubique, his omissis, ad precipua veniamus. Quodam die convenerunt omnes heresiarche apud quoddam castrum in Carcasonensi diocesi, quod dicitur Mons Regalis, disputaturi unanimiter adversus viros sepius memoratos; ad hanc disputationem rediit frater Petrus de Castronovo, qui, sicut paulo ante diximus, a sociis suis discesserat apud Biterri; disputantibus autem dati fuerunt iudices de ipsis credentibus hereticorum. Protelata autem fuit disputatio per XV dies et redacta fuerunt in scriptum hinc inde proposita et tradita iudicibus, ut diffinitivam sententiam promulgarent; videntes autem ipsi iudices hereticos suos manifestissime superatos, noluerunt dare sententiam; set et scripta que a nostris acceperant, ne venirent in publicum, noluerunt reddere, set hereticis tradiderunt.

[C] Deinde, inter plurimas disputationes quas in diversis locis habuere cum hereticis, una fuit sollempnior apud Montem Regalem, cui interfuerunt predicti nostri pugiles, et venerabilis vir Petrus de Castellonovo, legatus, et collega suus magister Radulfus ex parte sua, et plures alii viri boni, et ex parte altera heresiarcha Arnaldus Otonis, Guilabertus de Castris, Benedictus de Termino, Poncius Iordani et multi alii, nomina quorum non sunt scripta in libro vite, anno Domini M^oCC^oVII^o.

Fuitque per scripta diebus pluribus disputatum coram arbitris a partibus electis, scilicet Bernardo de Villanova et Bernardo d'Arzenx, militibus, et Raymundo Godi et Arnaldo Riberia, burgensibus, quibus sua scripta partes undique tradiderunt.

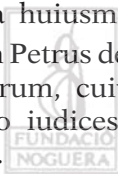
Fuitque fundamentum a parte hereticorum disputationis quod Arnaldus Otonis appellavit Ecclesiam Romanam, quam Oxomensis episcopus defendebat, non esse sanctam nec sponsam Christi, sed Ecclesiam diaboli et doctrinam demoniorum, et esse illam Babilionem quam Iohannes in Apochalipsi appellat "matrem fornicationum et abominationum, ebriamque sanguine sanctorum et martyrum Ihesu Christi", eiusque ordinationem non esse sanctam neque bonam, nec statutam a Domino Ihesu Christo, et quod nunquam Christus neque apostoli ordinauerunt aut posuerunt ordinem misse sicut hodie ordinatur.

Quibus in contrarium probandis obtulit se episcopus Novi auctoritatibus Testamenti. Proh dolor! quod inter christianos ad istam vilitatem status Ecclesie fideique catholice devenisset, ut de tantis opprobriis esset laicorum iudicio discernendum!

Traditis ergo hinc inde scriptis predictis laicis, quibus diffinitionis data erat auctoritas ab ipsis partibus, eisque deliberare nolentibus, ita ad invicem discesserunt negotio imperfecto.

Ego autem processu annorum plurium inquisivi dominum Bernardum de Villanova, quid de scriptis actum fuerat supradictis, aut an fuisset disputatio diffinita. Qui michi respondit quod nil extitit diffinitum. Nam scripta fuerunt perdita in adventu crucesignatorum, de castro illo et aliis fugientibus universis. Dixit tamen quod intellectis que dicta erant heretici CL circiter ad fidem sunt conversi. Ego vero suspicor quod aliqui college ipsius, quos heretici habebant favorabiles, scripta huiusmodi sumpsissent.

Nec multo post dominum Petrus de Castronovo, legatus, transivit ad Deum per gladios impiorum, cuius rei suspitione comes non caruit Tholosanus. Sint ergo iudices, et ipsi principes auferendi essent, qui talia sustinebant.

1207, maig, 29. Roma, Sant Pere

El papa Innocenci III ordena novament al bisbe de Coserans, a l'abat de Cîteaux, Arnau Amalric, i als seus legats apostòlics que deposin l'arquebisbe Guillem Berenguer de Narbona per la seva responsabilitat en els càrrecs d'avarícia i negligència en la lluita contra l'heretgia.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7A, fol. 16r, n. 68.

Ed. BALUZE 1682, vol. 2, p. 37, doc. 68; PL, vol. 215, cols. 1164-1165, doc. 68; RHGF, vol. 19, p. 488; VILLEMAGNE 1917, pp. 103-104, doc. 28; Die Register, vol. 10, pp. 116-118, n. 68.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 3113; ALVIRA 2010, vol. 2, pp. 772-773, doc. 684.

Cosoranensi episcopo et abbati Cisterciensi, Apostolice Sedis legato. Cum geramus in terris, licet immeriti, vicem eius cui celestis Pater iudicium omne dedit, ut nec esset nimis rigidum ex potentia, nec ex benignitate valde remissum, sed misericordia pariter et iustitia per sapientiam temperatum, ita nos decet de subditis iudicare quod utraque virtute nostrum iudicium condiamus. Sane, cum olim per legatos nostros in Narbonensem provinciam destinatos descenderimus ad videndum utrum clamorem, qui ad nos venerat (Berengarius), archiepiscopus Narbonensis, opere complevisset, ipsi per viros iuratos inquisitionem plenariam facientes, depositiones eorum suis inclusas sigillis nobis fideliter transmiserunt; per quas idem archiepiscopus de duobus precipue, avaritia scilicet et negligentia, culpabilis notabatur, quae duo inter abusiones duodecim numerantur, cum videlicet est episcopus negligens, et dives avarus, quamvis utraque radix in multos ramos perhibeatur esse diffusa. Idem autem archiepiscopus ad presentiam nostram accedens, super obiectis se multipliciter excusavit, misericordiam tamen postulans, et emendationem promittens, ut expiare posset preterita per futura, recolens illud quod Ioannes apostolus ait: 'Si dixerimus quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est, quoniam in multis offendimus omnes'.¹ Nos igitur attendentes quod ex labore grandis et gravis itineris, maxime pre senectute ac debilitate corporis, esset afflictus, et abbatia Montis Aragonum, que pluris ei quam Narbonensis archiepiscopatus, sicut dicebatur, exstiterat, per vos fuerat spoliatus, disposuimus infundere oleum super vinum, ut in nobis iustitiam pariter et misericordiam inveniret, cum in arca tabernaculi manna contineretur et virga,

tamen ne manna dulcedinis posset efficere dissolutum quem virga correctionis debebat reddere castigatum. Ad parabolam igitur evangelicam de ficulnea plantata in vinea recurrentes, de qua cum dominus cultori vinee praecepisset ut illam succideret, ne terram inutiliter occuparet, qui veniens post tres annos non invenit fructum in illa, et ille respondit domino ut dimitteret illam per annum usque dum foderet circa ipsam et mitteret stercora, et si quidem faceret fructum, alioquin eam succideret in futurum, adhuc eidem archiepiscopo, circa quem foderamus comminando et increpando, et miseramus stercora commonendo et exhortando, amplioris temporis spatium duximus indulgendum, ut probaremus utrum fructum afferret optatum. Et si forte fructum non faceret, securim ad radicem infructuose arboris iustius poneremus. Eidem ergo districte precepimus ut non pecuniarum sed animarum lucris insistens, illicitis exactionibus et iniquis commerciis nequaquam intenderet; sed ad hospitalitatem ac pietatem se diligenter exercens, peregrinis et indigentibus se largum et benignum deinceps exhiberet. Studeret insuper visitare provinciam, celebrare concilium, hereses expugnare, multiplices excessus corrigere, ac cetera operari quae requirit officium pastorale. Verum quia, sicut accepimus, non solum preterita non correxit, verum etiam peiora prioribus novissima sua fecit, volentes cum ipso procedere utiliter in iustitia, circa quem in misericordia noscitur inutiliter processisse, discretionis vestre per apostolica scripta precipiendo mandamus quatenus inquisita diligentius et cognita veritate, si eum vel de premissis inveneritis incorrectum, vel in similibus aut gravioribus deliquisse, sublato cuiuslibet contradictionis et appellationis obstaculo ab administratione Narbonensis Ecclesie ipsum removeatis omnino, facientes eidem cum consilio vestro de persona idonea in pontificem provideri, qui et possit et velit non solum sibi subditis, verum etiam et vicinis, verbo et exemplo proficere, ac presertim a lupis rapacibus, qui contra caulas Ecclesie de latibulis pravitatis heretice sunt egressi, gregem Dominicum custodire. Contradictores, si qui fuerint, vel rebelles censura ecclesiastica appellatione postposita compescentes.

Datum Rome, apud Sanctum Petrum, IV kalendas iunii, anno decimo.

1. I *Iohan.* 1.8.

1207, [agost-setembre], castell de Pàmies

Col·loqui entre catòlics, càtars i valdesos al castell de Pàmies, amb la presència del comte de Foix, Ramon Roger I de Foix, i la seva germana, Esclarmunda de Foix, en defensa dels càtars; els bisbes Folquet de Tolosa, Navarro de Coserans i Diego de Osma per la banda dels catòlics; i Duran d'Osca amb un grup de valdesos, els quals es reconciliaren, al cap de poc temps, amb l'Església.

- B Testimoni del segle XIII, *Hystoria Albigensis*, ed. GUBEIN/LYON 1926-1939 § 48.
- C Testimoni del segle XIII, *Chronica* de Guilhem de Puèglaurenc, ed. DUVERNOY 1996, cap. VIII.
- D Testimoni del segle XIII, Robert d'Auxerre, *Chronicon*, ad ann. 1207, ed. HOLDER-EGGER 1882, p. 271.¹
- E Testimoni del segle XIII, Guillaume de Nangis, *Chronicon*, ad ann. 1207; ed. GÉRAUD 1843, vol. 1, p. 128 (extret de Robert d'Auxerre).
- Reg. MANRIQUE 1642-1659, any 1207, cap. 1, n. 4, p. 472B (extret de "magno *Chronico Belgico Ordo Praedicatorum*"); DU PLESSIS D'ARGENTRÉ 1724-1736, vol. 1, pp. 98-99 (extret de la *Hystoria Albigensis* de Pierre des Vaux-de-Cernay i de la *Chronica* de Guilhem de Puèglaurenc); *HGL*, vol. 6, pp. 250-251; GONNET 1958-1998, vol. 1, pp. 126-128; ALVIRA 2010, vol. 2, doc. 710, p. 795.

[B] Episcopus Oxomensis ad suum voluit redire episcopatum, ut et domui sue disponderet et predicatoribus verbi Dei in Narbonensi provincia de suis proventibus necessaria provideret. Dum igitur recederet, tendens in Hispaniam, venit apud Apamias in territorio Tolosano et convenerunt ad eum Fulco, Tolosanus, et Navarrus, Cosoranensis episcopus, et plurimi abbates. Habita ibi disputatione cum Valdensibus, plane conviti sunt Valdenses et confusi et populus castri, precipue pauperes, ex parte maxima favit nostris; ille etiam qui constitutus erat iudex in disputatione et erat favens Valdensibus magnusque in castro illo renuntiavit pravitati heretice et in manus domini Oxomensis episcopi obtulit se et sua; a die etiam illa et deinceps sectatores supersticionis heretice viriliter impugnavit. Huic disputationi interfuit ille pessimus traditor, comes Fuxi, ille crudelissimus persecutor ecclesie, Christi hostis; hic uxorem habebat manifestam hereticam, de secta Valdensium, et duas sorores, quarum una sectas Valdensium, alia communes aliorum perfidorum hereses profitebatur; celebrata autem fuit disputatio predicta in palacio ipsius comitis; idem etiam comes Valdenses die uno, predicatoribus nostris die altero, procuravit. O ficta humanitas!

[C] In ipsis quoque diebus Dominus Deus, ipse qui sagittas electas in providentie sue conservat pharetra, duos de Hyspania ad

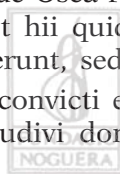

hoc opus produxit electos pugiles, dominum Didacum, episcopum Oxomensem et religiosum virum, sanctum postea declaratum socium eius Dominicum, canonicum sue ecclesie regularem. Duo ergo isti episcopi mittentes manus ad fortia, aggregatis sibi abbatibus ordinis Cisterciensis et aliis bonis viris, superstitionem hereticorum in altitudinem Sathane gloriantium cum omni humilitate, abstinencia, patientia, ceperunt aggredi, non pomposa aut equestri multitudine, sed calle pedestrico, ad indictas disputationes, de castro in castrum, nudis plantibus et pedibus ambulantes.

Fuitque una de primis congressionibus apud Viridefolium ubi heresiarche plurimi, scilet Poncius Iordani et Arnaldus Arrufati et alii affuerunt. Et cum plurima hinc inde obiecta fuissent, in id verbum quod dicit Dominus in Iohanne inciderunt, quod est: "Nemo ascendit in celum, etc." Interrogabat enim episcopus Oxomensis quomodo intelligerent istud verbum. Quorum unus respondit quod Ihesus qui loquebatur, se hominis qui est in celo filium appellaret. "Est ergo, inquit episcopus, sensus vester quod pater eius qui est in celo sit homo cuius filius se appellat?" Quibus inquietibus se sentire sic esse, ait episcopus: Dicente ergo Domino per Ysaïam: "Celum michi sedes est, terra autem scabellum meorum pedum", consequens est ut, si ipse est homo sedens in celo, pedibus terram tangentibus, tibiarum celi ad terram sit spacii longitudo?" Quibus fatentibus se credere ita esse ipse statim subintulit: "Maledicat vos Deus, quia grossi heretici estis! Credebam quod subtilitatem aliquam haberetis". Deinde evanuerunt per alia verba, diffugia perquirentes. Premissa enim auctoritate probabant catholici Christum esse Deum et hominem qui de celo, ut esset homo, descendit, et tamen in celo erat, unde descenderat, sicut Deus.

Fuit et alia disputatio apud Apamiam, in qua soror Raymundi Rogerii comitis Fuxensis palam hereticos tuebatur; cui Frater Stephanus de Metis: "Ite, domina, filare colum vestram! Non interest vestra loqui in huiusmodi concione". Fuitque disputatum ibi contra Valdenses, sub magistro Arnaldo de Campranhano, tunc clerico seculari, arbitro a partibus electo. Qui cum eius iuditio succubissent, ex eis ad cor aliqui redeuntes, Sedem Apostolicam adierunt, et penitentiam habuerunt, dat sibi licentia vivendi regulariter, ut audivi. In quibus Durandus de Osca fuit prior, et composuit contra hereticos quedam scripta. Et hii quidem in quadam parte Cathalonia annis pluribus sic vixerunt, sed paulatim postea defecerunt.

Fuerunt et alii heretici convicti etiam inimicorum iuditio evidenter. Unde dicam quod audivi dominum Fulconem episcopum

referentem, quod Poncius Ademari de Rodelia, miles sagax, tunc dicebat eidem episcopo: "Nullatenus possemus credere quod Roma haberet tot heficaces adversus istos homines rationes! —An non, inquit episcopus, cognoscitis eos vires nostris obiectionibus non habere? —Bene cognoscimus, ait ille.— Quare ergo de terra, dixit episcopus, eos non expellitis et fugatis?" At ille ait: "Non possumus; sumus enim nutriti cum eis, et habemus de nostris consanguineis inter ipsos et eos honeste vivere contemplamur." Sic enim falsitas, sola nitide vite apparentia, subtrahebat incautos homines veritati.

1. *Testimoni de la predicació de Diego de Osma contra els heretges en el territori durant l'any 1207.*

44

1208, desembre, 18. Laterà

El papa Innocenci III ordena a l'arquebisbe de Tarragona i als seus sufraganis reconciliar amb l'Església Duran d'Osca i els seus companys, antics valdesos reconvertits al catolicisme, que fundaren una comunitat coneguda com els Pobres Catòlics, de la qual Duran fou el prior. El papa acompanya la carta amb la professió de fe de Duran d'Osca i els seus companys, una professió molt similar a la de Pere Valdès de c. 1180.¹ També adjunta el text d'aprovació de la comunitat que en la carta següent envia als Pobres Catòlics.

[A] Original sense localitzar.

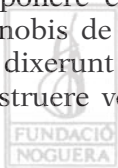
B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7A, fols. 81v-82r, n. 196.

Ed. BALUZE 1682, vol. 2, pp. 238-240, doc. 196; *PL*, vol. 215, cols. 1510-1513, doc. 196; DU PLESSIS D'ARGENTRÉ 1724-1736, vol. 1, p. 100; Mansilla 1955, pp. 410-414, doc. 394; GONNET 1958-1998, vol. 1, pp. 129-136.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 3571; BARRET/MELVILLE 2005, p. 124, n. 68; ALVIRA 2010, vol. 2, p. 919, doc. 839.

Trad. GRAU 2012, pp. 210-213 (professió de fe).

Archiepiscopo et suffraganeis Terraconensis Ecclesie. Eius exemplo qui non est Deus dissensionis, sed pacis, volens omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire, venientes ad Apostolicam Sedem dilectos filios Durandum de Osca et socios eius paterna benignitate suscepimus, et ea que nobis, tam pro se quam pro fratribus suis, exponere curaverunt pleno concepimus intellectu. Ex hiis ergo que nobis de articulis fidei et sacramentis Ecclesie diligenter examinati dixerunt cognovimus eos fidem sapere orthodoxam et catholicam astruere veritatem. Ad maiorem tamen

expressionem appositis Evangeliiis, et scripto confessionis eorum imposito super illa, recepimus ab eis huiusmodi iuramentum:

Ego, inquit, Durandus de Osca inter manus tuas consecratus, summe pontifex domine Innocenti, Deum invoco testem in animam meam quod ita simpliciter et veraciter credo sicut in hoc scripto per omnia continetur, et contrarium nunquam credam, sed contrarium credentibus pro posse resistam. Tibi vero, tanquam beati Petri apostoli successori, et archiepiscopis et episcopis aliisque praelatis in quorum diocesibus vel parochiis commorabor obedientiam et reverentiam exhibebo tam debitam quam devotam.

Scriptum autem confessionis est tale:

Pateat omnibus fidelibus quod ego Durandus de Osca, et Iohannes et Ermengaudus et Bernardus et omnes fratres, nostri corde credimus, fide intelligimus, ore confitemur, et simplicibus verbis affirmamus Patrem et Filium et Spiritum Sanctum tres personas esse unum Deum, totamque Trinitatem coessentialem et consubstantialem et coeternalem et omnipotentem, et singulas quasque in Trinitate personas plenum Deum, sicut in *Credo in Deum*, et in *Credo in unum Deum*, et in *Quicumque vult* continetur. Patrem quoque et Filium et Spiritum Sanctum unum Deum, de quo nobis sermo, esse creatorem, factorem, gubernatorem et dispositorem omnium corporalium et spiritualium, visibilium et invisibilium, corde credimus et ore confitemur. Novi et Veteris Testamenti unum eundemque auctorem credimus esse Deum, qui in Trinitate, ut dictum est, permanens de nihilo cuncta creavit, Iohannemque Baptistam ab ipso missum esse sanctum et iustum, et in utero matris sue Spiritu Sancto repletum. Incarnationem divinitatis non in Patre nec in Spiritu Sancto factam, sed in Filio tantum, corde credimus et ore confitemur; ut qui erat in divinitate Dei Patris Filius, Deus verus ex Patre, esset in humanitate hominis Filius, homo verus ex matre, veram carnem habens ex visceribus matris et animam humanam rationabilem, simul utriusque nature, id est Deus et homo, una persona, unus Filius, unus Christus, unus Deus cum Patre et Spiritu Sancto, ominium auctor et rector, natus ex virgine Maria vera carnis nativitate, manducavit et bibit, dormivit et fatigatus ex itinere quievit, passus vera carnis sue passione mortuus vera corporis sui morte, et resurrexit vera carnis sue resurrectione et vera anime ad corpus resumptione; in qua, post quam manducavit et bibit, ascendit in celum, sedet ad dexteram Patris, et in eadem venturus est iudicare vivos et mortuos. Corde

credimus et ore confitemur unam Ecclesiam, non hereticorum, sed sanctam Romanam catholicam et apostolicam, extra quam neminem salvari credimus. Sacramenta quoque que in ea celebrantur inestimabili atque invisibili virtute Spiritus Sancti cooperante, licet a peccatore sacerdote ministrentur; dum Ecclesia eum recipit, in nullo reprobamus, nec ecclesiasticis officiis vel benedictionibus ab eo celebratis detrahimus, sed benivolo animo tanquam a iustissimo amplectimur; quia non nocet malitia episcopi vel presbyteri neque ad baptismum infantis, neque ad eucharistiam consecrandam, nec ad cetera ecclesiastica officia subditis celebrata. Approbamus ergo baptismum infantum, qui, si defuncti fuerint post baptismum ante quam peccata committant, fatemur eos salvari et credimus; et in baptis mate omnia peccata, tam illud originale peccatum contractum, quam illa que voluntarie commissa sunt, dimitti credimus. Confirmationem ab episcopo factam, id est impositionem manuum, sanctam et venerande accipiendam esse censemus. Sacrificium, id est panem et vinum, post consecrationem esse verum corpus et verum sanguinem Domini nostri Ihesu Christi firmiter et indubitanter corde puro credimus et simpliciter verbis fidelibus affirmamus; in quo nihil a bono maius, nec a malo minus perfici credimus sacerdote; quia non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur Creatoris et in virtute Spiritus Sancti. Unde firmiter credimus et confitemur quod quatumcumque quilibet honestus religiosus sanctus et prudens sit, non potest nec debet eucharistiam consecrare nec altaris sacrificium conficere nisi sit presbyter a visibili et tangibili episcopo regulariter ordinatus. Ad quod officium tria sunt, ut credimus, necessaria, scilicet certa persona, idem presbyter ab episcopo, ut prediximus, ad illud proprie officium constitutus, et illa sollempnia verba que a sanctis patribus in canone sunt expressa, et fidelis intentio proferentis. Ideo firmiter credimus et fatemur quod quicumque sine precedenti ordinatione episcopali, ut prediximus, credit et contendit se posse sacrificium eucharistie facere, hereticus est, et perditionis Chore et suorum complicum est particeps atque consors, et ab omni sancta Romana Ecclesia segregandus. Peccatoribus vere penitentibus veniam concedi a Deo credimus, et eis libentissime communicamus. Unc tionem infirmorum cum oleo consecrato veneramus. Coniugia carnalia esse contrahenda secundum apostolum non negamus, ordinarie vero contracta disiungere omnino prohibemus. Hominem quoque cum sua coniuge salvari credimus et fatemur; nec etiam secunda vel ulteriora matrimonia condemnamus. Carnium perceptionem

minime culpamus. Non condempnamus iuramentum, immo credimus puro corde quod cum veritate et iudicio et iustitia licitum sit iurare. [De potestate seculari asserimus quod sine peccato mortali potest sanguinis iudicium exercere, dummodo ad inferendam vindictam, non odio, set iudicio, non incaute sed consulte procedat.]² Predicationem necessariam valde et laudabilem esse credimus; tamen ex auctoritate vel licentia summi pontificis vel prelatorum permissione illam credimus exercendam. In omnibus vero locis ubi manifesti heretici manent, et Deum et fidem sancte Romane Ecclesie abdicant et blasphemant, credimus quod disputando et exhortando modis omnibus secundum Deum debeamus illos confundere et eis verbo dominico, veluti Christi et Ecclesie adversariis, fronte usque ad mortem libera contraire. Ordines vero ecclesiasticos et omne quod in sancta Romana Ecclesia sancitum legitur aut canitur humiliter collaudamus et fideliter veneramur. Diabolum, non per conditionem, sed per arbitrium, malum esse factum credimus. Corde credimus et ore confitemur huius carnis quam gestamus et non alterius resurrectionem. Iudicium quoque per Ihesum Christum esse futurum, et singulos pro hiis que in hac carne gesserunt recepturos vel penas vel premia firmiter credimus et affirmamus. Helemosinas, sacrificium, ceteraque beneficia fidelibus posse prodesse defunctis credimus. Remanentes in seculo et sua possidentes helemosinas et cetera ex rebus suis agentes, precepta Domini servantes salvari fatemur et credimus. Decimas, primitias et oblationes ex precepto Domini credimus clericis persolvendas.

Quia vero non solum fides recta, sed bona etiam operatio exigitur ad salutem, quoniam sicut sine fide impossibile est placere Deo, ita fides sine operibus mortua est, propositum quoque conversationis eorum presenti pagine duximus annotandum, cuius tenor est talis:

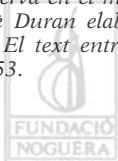
Ad honorem Dei et eius Ecclesie catholice, et ad salutem animarum nostrarum, fidem catholicam per omnia et in omnibus integram et inviolatam corde credere et ore proposuimus confiteri sub magisterio et regimine Romani pontificis permanendo. Seculo abrenuntiavimus, et que habebamus, velud a Domino consultum est, pauperibus erogavimus, et pauperes esse decrevimus, ita quod de crastino solliciti esse non curamus, nec aurum nec argentum vel aliquod tale, preter victum et vestitum quotidianum, a quoquam accepturi sumus. Consilia evangelica velud precepta servare proposuimus, orationi iuxta horas canonicas septies insistentes, dicendo quindecies *Pater noster*, insuper *Credo in Deum*, et *Miserere mei*

Deus et orationes alias. Cum autem ex magna parte clerici simus et pene omnes litterati, lectioni, exhortationi, doctrine et disputationi contra omnes errorum sectas decrevimus desudare. Disputationes tamen a doctioribus fratribus in fide catholica comprobatis et instructis in lege Domini dispensentur, ut adversarii catholice et apostolice fidei confundantur. Per honestiores autem et instructiores in lege Domini et in sanctorum patrum sententiis verbum Domini censuimus proponendum in scola nostra fratribus et amicis, cum prelatorum vero licentia et veneratione debita, per idoneos et instructos in sacra pagina fratres, qui potentes sint in sana doctrina arguere gentem errantem et ad fidem modis omnibus trahere et in gremio sancte Romane Ecclesie revocare. Virginitatem vel castimoniam continuam inviolabiliter conservando. Duas Quadragesimas et ieiunia secundum ecclesiasticam regulam instituta annis singulis facere proposuimus. Religiosum et modestum habitum ferre decrevimus, qualem consuevimus deportare, calciamentis desuper apertis ita speciali signo compositis et variatis, ut aperte et lucide cognoscatur nos esse, sicut corde, sic et corpore, a Lugdunensibus et nunc et in perpetuum segregatos, nisi reconcilientur catholice unitati. Ecclesiastica sacramenta suscipiemus ab episcopis et sacerdotibus in quorum diocesibus vel parochiis commorabimur, et eis obedientiam et reverentiam debitam impendemus. Si qui vero secularium in nostro voluerint consilio permanere, consulimus ut exceptis idoneis ad exhortandum et contra hereticos disputandum, ceteri in domibus religiose et ordinate vivendo permaneant, res suas in iustitia et misericordia dispensando, manibus laborando, decimas, primitias et oblationes Ecclesie debitas persolvendo.

Nos igitur, habito fratrum nostrorum consilio per apostolica vobis scripta mandamus quatinus, recepto a ceteris fratribus simili iuramento, reconcilietis eos ecclesiastice unitati, et denuntietis ipsos vere catholicos ac recte fideles in prescriptis, et alii eos secundum Deum ab omni scandalo et infamia servantes immunes, et in litteris testimonialibus et aliis amminiculis ipsos propter Deum misericorditer adiuvetis.

Datum Laterani, XV kalendas ianuarii, pontificatus nostri anno undecimo.

1. La professió de Valdès es conserva en el manuscrit de la BNE, ms. 1114. Aquesta professió va servir com a base perquè Duran elaborés la seva; ed. DONDAINE 1946b, pp. 231-232; SELGE 1967b, pp. 3-6. 2. El text entre claudàtors és absent al ms., però es troba a la versió continguda al doc. 53.

45

1208, desembre, 18. Laterà

El papa Innocenci III comunica a Duran d'Osca i als seus companys la seva reconciliació amb l'Església. La carta reproduceix el text d'aprovació de la comunitat "Ne quis de cetero" inserit en la carta anterior i dirigit, en aquesta ocasió, als Pobres Catòlics.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7A, fol. 82r, n. 197.

C Còpia del segle XVIII, Xistus Schier, *Antiqua Romanorum Pontificum diplomata pro fratribus Eremitis Ordinis S. Augustini a Clemente III (1190) usque ad Innocentium IV (1254)*, B. A., cod. 1390, fols. 3v-4.

Ed. BALUZE 1682, vol. 2, p. 240, doc. 197 (còpia de B); *PL*, vol. 215, col. 1514, doc. 197 (edició parcial); VAN LUIJK 1964, p. 3 (còpia de C); MANSILLA 1955, pp. 414-415, doc. 395.

Reg. TINNEBROECK/DE BUCK 1847, p. 97; POTTHAST 1874-1875, n. 3572; BARRET/MELVILLE 2005, p. 125, n. 69; ALVIRA 2010, vol. 2, p. 919, doc. 840.

Durando de Osca eiusque fratribus, qui Pauperes Catholici nuncupantur, in fide catholica permanentibus. Ne quis de cetero conversationis vestre propositum calumpnietur iniuste, maxime circa illos qui, secundum formam quam in aliis litteris nostris expressimus, reconciliati fuerint ecclesiastice unitati, nos illud auctoritatis nostre munimine approbando presenti pagina duximus adnotandum, quod quidem est tale:

Ad honorem Dei et eius Ecclesie catholice, et ad salutem animarum nostrarum et cetera /ut in alia\ usque persolvendo.

Datum Laterani et cetera ut in ali [XV kalendas ianuarii, pontificatus nostri anno undecimo].

46

1208, desembre, 18. Laterà

El papa Innocenci III permet a Duran d'Osca que els germans seculars no estiguin obligats a lluitar contra els cristians.

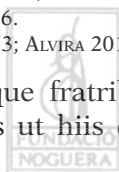
[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7A, fol. 82r, n. 198.

Ed. BALUZE 1682, vol. 2, pp. 240-241, doc. 198; *PL*, vol. 215, col. 1514, doc. 198; MANSILLA 1955, p. 415, doc. 396.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 3573; ALVIRA 2010, vol. 2, doc. 841, p. 919.

Durando de Osca eiusque fratribus in fide catholica permanentibus. Postulastis a nobis ut hiis qui remanentes in seculo, ad

honorem Dei et salutem animarum suarum in vestro proponunt consilio permanere, concedere dignemur ne contra christianos cogantur ad bellum procedere vel pro rebus secularibus, veluti pro petendo communi, iuramentum preestare. Nos autem predicta concedimus quantum sine aliorum preiudicio et scandalo possunt salubriter observari, maxime cum permissione secularium dominorum.

Datum Laterani, XV kalendas ianuarii, pontificatus nostri anno undecimo.

47

1209, juliol, 5. Viterbo

El papa Innocenci III escriu a l'arquebisbe de Tarragona i a les seves diòcesis sufragànies per recordar el que ha prescrit anteriorment sobre la reconciliació de Duran d'Osca i els seus socis.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7A, fol. 117v, n. 66.

Ed. BALUZE 1682, vol. 2, p. 336, doc. 66; PL, vol. 216, col. 73, doc. 66; MANSILLA 1955, p. 425, doc. 406.

Reg. BRÉQUIGNY 1769-1783, vol. 4, p. 453; POTTHAST 1874-1875, n. 3766; ALVIRA 2010, vol. 2, doc. 916, pp. 994-995.

Terraconensi archiepiscopo et suffraganeis eius. Eius exemplo et cetera, ut in caterno penultimo regesti undecimi anni folio primo usque censuimus proponendum fratribus et amicis, cum prelatorum conscientia et assensu, ita quod ab eis propter hoc nec ecclesiarum frequentatio, nec clericorum predicatio postponatur, et cetera usque in finem. Ad maiorem vero cautelam alias quasdam litteras, quas vobis dirigimus incipientes hoc modo: 'Si quemadmodum', et quasdam alias quas illis direximus hoc habentes principium: 'Gravem contra vos', ab eis volumus presentari.

Datum Viterbii, III nonas iulii, anno XII°.

48

1209, juliol, 5. Viterbo

El papa Innocenci III escriu a l'arquebisbe Berenguer de Narbona i als seus sufraganis sobre la reconciliació de Duran d'Osca i els

seus socis. Duran d'Osca i la seva comunitat van ser denunciats al papa per l'arquebisbe de Narbona, juntament amb els bisbes de Besiers, Usès, Nîmes i Carcassona. Se'ls acusava d'eludir les disciplines canòniques, denunciaven que estaven corromputs pels seus vincles amb els valdesos i que protegien els clergues que fugien dels monestirs. Aquestes acusacions van ser trameses al papa a través de dos legats cistercencs i van motivar aquesta carta dirigida a l'arquebisbe Berenguer de Narbona i a les seves diòcesis sufragànies per tal que procedissin amb la màxima cautela en la reconciliació de Duran, per les seves complicitats amb l'heretgia. La mateixa carta fou enviada també a l'arquebisbe de Tarragona.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7A, fols. 117v-118r, n. 67 (arquebisbe de Narbona) i n. 68 (arquebisbe de Tarragona).

Ed. BALUZE 1682, vol. 2, pp. 336-337, doc. 67 i 68; DU PLESSIS D'ARGENTRÉ 1724-1736, vol. 1, pp. 100-101; *PL*, vol. 216, cols. 73-74, doc. 67 i 68; MANSILLA 1955, pp. 420-421, doc. 404 (encapçalament dirigit a l'arquebisbe de Tarragona i edició de la carta dirigida a l'arquebisbe de Narbona); *Die Register*, vol. 12, pp. 117-119, doc. 67.

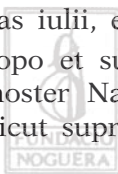
Reg. BRÉQUIGNY 1769-1783, vol. 4, p. 453; POTTHAST 1874-1875, n. 3767 i 3768; ALVIRA 2010, vol. 2, p. 995, doc. 917 i 918.

Narbonensi archiepiscopo et suffraganeis eius. Si quemadmodum nobis per litteras vestras et duos fratres Cisterciensis ordinis intimastis, Durandus de Osca cum complicitibus suis infideliter agit, vel ad fallendum Romanam Ecclesiam, vel ad eludendum canonicam disciplinam, illud sibi profecto continget quod de talibus Scriptura testatur: 'In insidiis suis capientur iniqui',¹ cum astutias Sathanae non penitus ignoremus. Si vero de pristina superstitione quicquam retineat ad cautelam, ut facilius capere possit vulpeculas que moliuntur vineam Domini demoliri, tolerandus est prudenter ad tempus, donec arbor a fructibus cognoscatur, dummodo circa substantiam veritatis de corde puro et conscientia bona et fide non ficta procedat, quandoquidem Paulus apostolus dicat: 'Cum essem astutus, dolo vos cepi',² dolum appellans prudentiam quam multa dissimulando gerebat ut animas diabolica fraude deceptas multiphariam multisque modis reduceret ad Illum qui via, veritas est et vita, cum et Ipse longius se finxerit ire quando duobus discipulis se ostendit in effigie peregrina. Quod si etiam a prisca consuetudine non subito recedat ex toto, aliquid sibi de illa reservans ut verecundie forte parcendo quasi veterem legem sepeliat cum honore, nec sic est penitus confutandus, dummodo, sicut prediximus, non aberret in substantia veritatis. Consuetudinum quippe

diversitas, in habitu presertim extrinseco, deformitatem in sancta Ecclesia non inducit, cum assistat a dextris Sponsi circumamicta varietate regina, velud castrorum acies ordinata. Verum ista non dicimus quod emulationem huiusmodi approbemus, sed ut illius sequamur exemplum qui factus est infirmis infirmus, immo qui omnibus omnia factus est ut omnes lucri faceret ei qui vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire. Numquid, amantissimi fratres, arguendus est medicus qui aliquid aliquando minus sanum indulget egroto nimium cupienti? Nequaquam, quoniam, etsi parum obsit ad aliquid, nonnumquam tamen ad aliud valde prodest, cum et crustula non ab re permittatur ad tempus teneram contegere cicatricem donec ipsa sub illa melius solidetur, et renascente novo, vetus unguis non totus pariter excludatur. Vos ergo, fratres, huiusmodi supportetis in spiritu lenitatis, non abicientes sed allicientes eosdem; quia plerique homines facilius commonitionibus quam comminationibus revocantur, et nonnullos affabilitas gratie magis corrigit quam asperitas discipline. Prius enim infundendum est oleum, et, si necesse fuerit, superinfundendum est vinum, quamvis circa conversos huiusmodi modo post vinum infusum sit oleum infundendum, cum dudum perversi excommunicationis fuerint mucrone percussi, nunc vero conversi communionis sint amplexu fovendi. Nam et prudens chirurgicus ad curationem diri vulneris prius adhibet medicamenta mordacia; sed, cum sanari iam ceperit, curam ipsius suavi unguento consumat. Verum, si male sanata cicatrix redit in vulnus, nonnumquam adhibet ferrum vel ignem, ne pars sincera contrahat corruptelam. Sic et vos, fratres, more prudentis medici faciatis, maxime si permiserint etiam cum murmure se curari, non calumpniantes conversationis eorum propositum, quod in litteris nostris vobis ostenditur comprehensum, maxime datis eodem tempore cum presentibus ad cautelam, cum pensatis undique circumstantiis non sit temere improbandum. Quod si vestram contempserint medicinam, relatione fideli nostris quantocius auribus intimetis, ut adhibeamus remedium quod videbimus expedire. Sic enim erroneos ab heretica pravitate intendimus revocare ut velimus fideles in catholica veritate fovere, cum tolerabilius sit perversos in sua perversitate perire quam iustos a sua iustitia declinare.

Datum Viterbii, III nonas iulii, et cetera.

Terraconensi archiepiscopo et suffraganeis eius. Si quemadmodum venerabilis frater noster Narbonensis archiepiscopus et suffraganeis eius et cetera sicut supra.

49

1209, juliol, 5. Viterbo

El papa escriu a Duran d'Osca i als seus companys i els ordena evitar qualsevol tracte i contacte amb els heretges. En aquesta extensa carta, el papa li comunica els greuges que ha rebut contra la seva comunitat de la mà de l'arquebisbe de Narbona i dels bisbes de Besiers, Usès, Nîmes i Carcassona.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7A, fols. 118r-118v, n. 69.

Ed. BALUZE 1682, vol. 2, pp. 337-339, doc. 69; DU PLESSIS D'ARGENTRÉ 1724-1736, vol. 1, pp. 101-102; *PL*, vol. 216, cols. 75-77, doc. 69; MANSILLA 1955, pp. 421-424, doc. 405; *Die Register*, vol. 12, pp. 119-123, doc. 69.

Reg. BRÉQUIGNY 1769-1783, vol. 4, p. 453; POTTHAST 1874-1875, n. 3769; ALVIRA 2010, vol. 2, doc. 919, p. 995.

Durando de Osca et fratibus eius reconciliatis ecclesiastice unitati. Gravem contra vos venerabilium fratrum nostrorum Narbonensis archiepiscopi et Biterrensis, Uticensis, Nemausensis et Carcassonensis episcoporum querelam recepimus quod vos plus debito de gratie nostre favore iactantes, adversus ipsos nimium insolescitis, adeo ut in eorum aspectu quosdam Valdenses hereticos nondum reconciliatos ecclesiastice unitati duxeritis ad Ecclesiam ut vobiscum consecrationi dominici corporis interessent, participantes in omnibus cum eisdem. Quosdam quoque monachos, qui a suis monasteriis exierunt, et alios quosdam sui propositi desertores in vestro vos asserunt consortio retinere. Habitum etiam pristinae superstitionis scandalum apud catholicos generantem in nullo vos penitus immutasse testantur. Occasione preterea doctrinalis sermonis, quem in scola vestra proponitis fratribus et amicis, ab Ecclesia multi recedunt, non curantes in ea divinum officium aut sacerdotalem predicationem audire, Sed et clerici qui sunt de vestro consortio in sacris ordinibus constituti, divinum officium secundum institutiones canonicas non frequentant. Adhuc insuper aliqui vestrum affirmant quod nulla secularis potestas sine mortali peccato potest iudicium sanguinis exercere. Nos igitur, hiis auditis, tacti sumus dolore cordis intrinsecus, verentes non modicum ne tendat ad noxam quod providimus ad salutem. Ne igitur error novissimus fiat peior priore, devotionem vestram rogandam duximus et monendam, per apostolica scripta mandantes quatinus memores legis divine, secundum quam positi extra castra propter maculam lepre sine iudicio sacerdotis non reducebantur ad illa, vos quoque illos studiose vitetis qui propter labem hereticae pravitatis a gre-

mio sunt Ecclesie separati, donec ad eam pontificalis auctoritatis iudicio revocentur, ne, si secus egeritis, et evangelicam et apostolicam sententiam contempnatis, cum is, qui non audit Ecclesiam, sicut ethnicus sit et publicanus habendus, et hereticus homo post primam et secundam ammonitionem sit penitus devitandus. Nam, qui tangit immundum, immundus efficitur; et qui picem contingit, coinquinatur ab ea. Modicum quippe fermenti totam massam corrumpit. Licet autem qui spiritu Dei aguntur non sint sub lege, quoniam ubi spiritus Dei est, ibi libertas, apostatas tamen, qui viri censentur inutiles, a suo proposito leviter recedentes, in vestrum non admittatis consortium nec retineatis admissos, sed eos ad suos remittatis prelatos, ut in ea vocatione permaneant in qua vocati fuerunt; quia tales non agit divinus Spiritus, sed malignus ne, cum ipsi alterius professionis existant, et in quibusdam forsitan arctioris, si associaveritis eos vobis, contra divinum preceptum in bove, aretis et asino, serentes agrum diverso semine, ac induentes vestem de lana linoque contextam. Cumque non sit in exteriori habitu sed in interiori potius regnum Dei, scandalum quod de pristino habitu adhuc a vobis retento fortius ingravescit, sedare curetis, ipsum habitum, prout nobis estis polliciti, taliter variando ut sicut interiori habitu, sic etiam exteriori vos ab hereticis ostendatis esse divisos, ut secundum apostolum que sunt pacis sectemini, et que hedificationis sunt invicem observetis, nolentes propter calciamenta destruere opus Dei, memores eius quod idem apostolus ait: 'Si propter cibum frater tuus scandalizatur, iam non secundum caritatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est'.¹ 'Quapropter si esca', inquit, 'scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in eternum, ne fratrem meum scandalizem'.² Si ergo apostolus hoc precipit observandum de cibo, quanto magis de calciamento est observandum, ut scandalum evitetur, maxime de cordibus infirmorum, propter quod Veritas ait: 'Si quis scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, et cetera'.³ Nam ve homini illi per quem scandalum venit. Ideoque monemus, consulimus et hortamur ut hii qui de vobis nondum signum huiusmodi acceperunt, vel qui vobis fuerint associandi de cetero, non se astringant proposito utendi sandaliis desuper perforatis, neque talibus calciamentis utantur, ut sic scandalum penitus evanescat. Vestros autem amicos et fratres, qui ad audiendum sermonem vestrum conveniunt, moneatis prudenter et efficaciter inducatis ut frequentent ecclesias et in eis audiant verbum Dei, maxime diebus statutis, ne sacrum templum aut

sacerdotale officium contempnatur, cum utrumque pia devotione sit a fidelibus venerandum. 'Domus enim mea domus orationis vocabitur',⁴ cunctis gentibus ait Dominus, que tante credenda est efficacie ad orandum in ipsa ut de templo etiam manufacto Salomon dicat ad Dominum: 'Si celum et celi celorum capere te non possunt, quanto magis domus hec, quam ego construxi! Sed respicias ad orationem servi tui et /ad\ preces ipsius, Domine Deus meus, audi hypnum et orationem quam orat servus tuus coram te hodie, ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte et die, super domum de qua dixisti: Erit nomen meum ibi',⁵ et cetera que magnifice de ipsius templi commendatione sequuntur. Unde David prophetarum eximius de se dicit in psalmo: 'In conspectu angelorum psallam tibi, adorabo ad templum sanctum tuum',⁶ quoniam in sacris basilicis angeli sancti orantibus fidelibus creduntur adesse. Ideoque idem Psalmista consulit, dicens: 'Adorate Dominum in aula sancta eius'.⁷ Quapropter et clerici vestri horas diurnas atque nocturnas secundum institutionem canonicam non abnigrant in ecclesiis celebrare, ne forte sint clericalis ordinis transgressores. Illud vero, tanquam erroneum, nullus vestrum presumat asserere, quod secularis potestas sine mortali peccato non possit iudicium sanguinis exercere, cum lex potius quam iudex occidat, dummodo ad inferendam vindictam, non odio, sed iudicio, non incaute, sed consulte procedat, Apostolo de seculari potestate dicente: 'Non sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit'.⁸ 'Ecce, inquam apostolus, gladii duo hic; de quibus respondit Dominus: Satis est',⁹ quia, sicut ab orthodoxis doctoribus et catholicis expositoribus perhibetur, non solum spiritualis gladius, quo utitur sacerdotalis auctoritas, sed etiam materialis, quem exerit secularis potestas, est necessarius ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. Ut autem et vos spiritualem gladium, qui est verbum Dei, adversus hereticos sine suspitione commodius exeratis, volumus et mandamus ut in predicationis officio adversus cuiusmodi vulpes molientes vineam Domini demoliri, aliis catholicis praedicatoribus vos iungatis, eius exemplo qui iussit segregari sibi Barnabam et Saulum in opus quo illos assumpsit, ut quemadmodum ex precepto Spiritus Sancti antiquus predicator adiunctus est novo, de persecutore ad fidem converso, sic et vobis ab errore nuper ad veritatem conversis, predicatorum iam dudum in sana probati doctrina iungantur, ut ipsi vobiscum et vos cum illis sine suspitione qualibet verbum Domini seminetis, archiepiscopis et episcopis aliisque prelatibus obedientiam

et reverentiam humiliter impendentes, ut super humilitatis fundamentum edificium boni operis construatis, illius imitantes doctrinam qui de se dicit: 'Discite a me quia mitis sum et humilis corde'.¹⁰

Datum Viterbii, III nonas iulii, anno duodecimo.

1. *Rom.* 14. 2. *I Cor.* 8. 3. *Matth.* 18. 4. *Matth.* 21. 5. *II Par.* 2. 6. *Psal.* 137.
7. *Psal.* 28. 8. *Rom.* 13. 9. *Luc.* 22. 10. *Matth.* 11.

50

1209, novembre, 11. Laterà

El papa Innocenci III exhorta el rei Pere el Catòlic perquè ajudi Simó de Montfort a combatre els heretges.

A ACA, Cancelleria, Butlles, Innocenci III, llig. 3, perg. 19.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7A, fol. 134v, n. 125.

Ed. BALUZE 1682, vol. 2, p. 382; AGUIRRE 1693-1694, vol. 3, p. 449; CATALANI 1753-1755, vol. 5, p. 145, doc. 3, § 161; *PL*, 216, col. 154; MANSILLA 1955, pp. 430-431, doc. 411; *Die Register*, vol. 12, pp. 262-263, doc. 125 (edició parcial); ALVIRA 2010, vol. 3, pp. 1035-1036, doc. 972.

Reg.: RAH, Col. Salazar, M-104, "Bulario del Real Archivo de la Corona de Aragón", fol. 9v, n. 17; POTTHAST 1874-1875, n. 3831; ROSELL 1948, p. 47, n. 63; LUDWIG 1993, p. 200.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, carissimo in Christo filio [*espai en blanc*] illustri regi Aragonum, salutem et apostolicam benedictionem. Licet ad promovendum quelibet opera pietatis prompta debeat regalis celsitudo consistere, in hiis tamen que fidei causam continent, speramus eam, prout etiam exoptamus, voluntariam invenire. Sane, cum in provincia Narbonensi heretica dudum pestis usque adeo pullulasset, ut veluti cancer serpens partes etiam timeretur finitimas infectura, quinimmo in aliquibus infecisset multifarie multisque modis, eam secundum traditam nobis a Domino Sancti Spiritus disciplinam laboravimus abolere, ita quod post multorum predicatorum et exhortatorum instantiam, post occisionem denique viri iusti, qui a nobis missus ad ipsos gloriosius demum creditur occisus profecisse quam vivus; novissime fide magnus et numero catholicorum exercitus, per inspirationem divinam et sollicitudinem apostolicam congregatus, de ipsis mirabiliter triumphavit, captisque quingentis fere tum civitatibus tum castellis, que per possessos suos diabolus habitabat, Spiritu Paraclito in repletis suis sanctum est ibi habitaculum reparatum. Cum igitur terra ipsa taliter ab heretica pravitate mundata dilecto filio nobili viro Simoni de Monteforti superno consilio sit commissa,

et non solum ad eam in sancta religione servandam, verum etiam ad extirpandum reliquias huius pestis christiane fr[a]ternitatis ei neccessarius sit succursus, parumque prosit lolium de una parte messis avelli si radicaturum in alia transplantetur. Regalem magnificentiam rogamus attentius et monemus, in remissionem tibi peccaminum iniugentes, quatinus orthodoxe fidei zelo succensus per vires et viros potentie tue subditos necessarium opis et opum consilium et auxilium illuc pro tante opere pietatis prom[ov]endo transmittas, et siquos hereticorum exinde depulsorum confugere in tuum regnum contingerit, non solum recipi non permittas eosdem, verum etiam piissimam sacre legis in eos facias exerceri censuram, ut per hec et alia bona que Domino feceris inspirante, augeat tibi Deus et gratiam in presenti et gloriam in futuro. Illud autem [te] ab huiusmodi non revocet pietate, quod pro suspecto paganorum incursu ad exterminandum pestilentes iamdictos, tibi sit opera minor danda, cum etsi reputandi utrique sint hostes, quanto ex hiis exonerare tibi curaveris unum latus, tanto aliud possis adversus illorum machinamenta firmare, illo insuper ad tuam fortitudinem accedente, quod in loco vicinorum hereticorum catholicos amodo vicinos habebis, et tales quorum obsequia domi militieque gratiosiora tibi esse poterunt quam illorum.

Datum Laterani III idus novembris, pontificatus nostri anno duodecimo.

51

1209, novembre, 11. Laterà

El papa Innocenci III escriu als habitants de diverses ciutats del sud de França, entre els quals es troben els cònsols de Montpeller i els habitants de Narbona, per impulsar-los a lluitar contra l'heretgia.

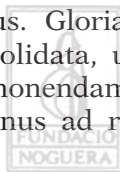
[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7A, fol. 135v (n. 137).

Ed. BALUZE 1682, vol. 2, p. 385, doc. 137 (parcial); PL, 216, col. 160, doc. 137 (parcial); RHGF, vol. 19, p. 529 (parcial); Die Register, vol. 12, pp. 275-277, doc. 137; ROUQUETTE/VILLEMAGNE 1911-1914, pp. 321-323, doc. 181.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 3829; ALVIRA 2010, vol. 3, p. 1037, doc. 974.

Consulibus Arelatensibus. Gloriantes hactenus in malitia et cetera, ut in prima usque solidata, universitatem vestram rogamdam duximus attentius et monendam, in remissionem vobis peccaminum iniugentes, quatinus ad reliquias huius pestis penitus

exstirpandas, et cetera, ut in alia usque reviviscere, tam per vos quam per vestra obsequium Deo devotum et auxilium oportunitum Ecclesie impendatis, scientes, et cetera, usque vero Deo. Quapropter expergiscimini, boni filii, et ad palmam huius gloriosi certaminis festinate, piaque penitentia ducti quod tam secundis eius principiis neglexeritis interesse, felicissimo fini vestram studeatis et operam et presentiam exhibere; quia, cum evangelicus retributor illis equaliter retribuerit qui novissime venerunt in vineam et qui primo, licet hii qui ceperunt forsitan amplius laborarint, precedentibus tamen atque sequentibus par merces pro pari devotione reddetur.

Datum Laterani, III idus novembris, anno duodecimo.

In eumdem modum Avinionensibus consulibus.

In eumdem modum consulibus Sancti Egidii.

In eumdem modum consulibus Nemausensibus.

In eumdem modum consulibus Montispessulani.

In eumdem modum nobili viro Amalrico et civibus Narbo-
nensibus.

In eumdem modum consulibus Terasconensibus.

In eumdem fere modum scriptum est nobili viro [*espai en blanc*], Folcalcariensi comiti.

In eumdem modum nobili viro comiti Sancio.

In eumdem modum nobili viro [*espai en blanc*], comiti Savoie.

In eumdem modum nobili viro comiti Gebennensi.

In eumdem modum nobili viro comiti Stephano.

In eumdem modum nobili viro comiti Wilelmi Matisconensi.

52

1209, novembre, 11. Laterà

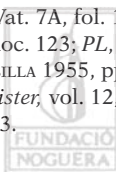
El papa Innocenci III exhorta Simó de Montfort contra l'heretgia i li comunica que ha escrit a l'emperador Otó i als reis d'Aragó i de Castella.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 7A, fol. 134v, n. 123.

Ed. BALUZE 1682, vol. 2, p. 381, doc. 123; *PL*, vol. 216, cols. 152-153, doc. 123; *RHGF*, vol. 19, pp. 526-527; MANSILLA 1955, pp. 429-430, doc. 410; ALVIRA 2010, vol. 3, p. 1037, doc. 973; *Die Register*, vol. 12, pp. 260-261, n. 123.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 3833.

Nobili viro Simoni de Monteforti. Nuntios et apices tuos paterna benignitate recepimus, et suggesta per ipsos intelleximus diligenter, omnipotenti Deo laudes et gratias referentes de hiis que contra pestilentissimos hostes suos per te simul et alios ad hoc opus orthodoxe fidei zelo succensos misericorditer est et mirabiliter operatus. Illud autem auditui nostro dedit gaudium et letitiam quod terris hereticorum contagione purgatis consilium Altissimi te prefecit, quod speremus in Domino, quod per prudentiam tuam in his que gesta sunt et gerenda Ecclesia sua sit multipliciter profectura. Quapropter petitiones tuas nobis oblatas, in quantum honestas potuit gratie prestare favorem, gratanter admisimus, terras ipsas tibi ac heredibus tuis, prout expedire cognovimus, confirmantes, et litteras ad nonnullas provincias, et potentes viros ac nobiles mulieres pro tuo succursu, cum aliis quoque litteris ad idem negotium facientibus, concedentes, charissimos in Christo filios nostros Ottonem, Romanorum imperatorem, Aragonum ac Castelle reges illustres ad hoc satis affectuose per speciales litteras exhortando. Et fortassis amplius fecissemus, nisi propter necessitatem urgentissimam Terre Sancte per magnos et speciales nuntios ad nos inde transmissos pro succursu eius paulo ante destinassemus litteras generales, quarum proculdubio impediremus effectum, si et alias pro re hac e vestigio mitteremus, cum iam hii, quorum anime inter eiusdem terre pene penitus deficientes erumnas, in sola post Deum auxilii quod hinc vadat expectatione respirant, nobis graviter sunt conquesti quod ex indulgentia quam concessimus hereticorum expugnatoribus, succursus praedictae terre periculose fuerit impeditus. Monemus ergo strenuitatem tuam et exhortamur attentius, in remissionem tibi peccaminum iniungentes, quatinus attendendo prudenter quod non minor est virtus quam querere parta tueri, hoc quod Ecclesie Dei tuis et aliorum est laboribus acquisitum, a cunctis expiatum perversitatibus expeditum, in sancta religione studeas conservare, ac taliter iuxta mandatum legatorum nostrorum ad exstirpandas reliquias haeretice pravitatis intendere quod gratiam divinam et nostram inde possis uberius promereri, sciturus pro certo quod hec agens, in quibus illud duxeris requirendum, consilium a nobis recipies et auxilium opportunum.

Datum Laterani, III idus novembris, pontificatus nostri anno duodecimo.

1210, maig, 12. Laterà

El papa Innocenci III ordena a l'arquebisbe de Tarragona i als seus sufraganis a declarar catòlics Duran d'Osca i els seus companys Guillem de Sant Antonino, Joan de Narbona, Ermengol, Bernat de Besiers, Raimon de Sant Pau i tots els seus socis. També li demana que sigui condescendent amb tots aquells heretges que vulguin reconciliar-se amb l'Església seguint l'exemple de Duran d'Osca, però que no ho fan a causa de la duresa de la jerarquia eclesiàstica. El papa dóna testimoni de la veracitat de l'ortodòxia de Duran i afegeix la professió. De la mateixa manera escriu a l'arquebisbe de Narbona.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 8, fols. 21r-22r, n. 78.

C Còpia del segle XVI, AV, arm. xxxi, n. 10, fol. 229.

Ed. BOSQUET 1635, llib. I, regist. xiii, p. 73-76, doc. 78 (document complet amb la professió de fe); RAINALDO 1646-1677, any 1210, pp. 194-195, n. 18-21 (edició de la professió de fe, n. 19-21); BALUZE 1682, vol. 2, pp. 450-451, doc. 78 (sense la professió de fe); EGASSE DU BOULAY 1665-1673, vol. 3 "Ab anno 1200 ad annum 1300", pp. 54-56 (carta a l'arquebisbe de Narbona); PL, vol. 216, cols. 274-275, doc. 78 (sense la professió de fe); COCQUELINES 1733-1756, vol. 3, p. 141-143, doc. 76 (referència de Baluze, però afegeix la professió de fe); AGUIRRE 1693-1694, vol. 3, pp. 458-459, doc. 13, § 202-204; CATALANI 1753-1755, vol. 5, pp. 154-155, doc. 13, § 202-204; MANSILLA 1955, pp. 460-462, doc. 433 (sense la professió de fe); GONNET 1958-1998, vol. 1, pp. 135-136 (sense la professió de fe).

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 3998; ALVIRA 2010, vol. 3, pp. 1103-1104, doc. 1042.

Archiepiscopo et suffraganeis Terraconensis Ecclesie. Cum inestimabile pretium sanguinis Ihesu Christi teneamur in animabus redemptis ex iniuncto nobis apostolatus officio custodire, non solum veraciter penitentibus clementer impendere veniam nos oportet, verum etiam pertinaciter delinquentes instanter ad penitentiam provocare; ne si vel hiis paternam consuetudinem, vel illis sollicitudinem subtraxerimus pastorem, tot videamur eiusdem precii redemptioni subtrahere quot in salvatione ipsius nostra potuissemus vigilancia conservare. Quapropter venientes dudum ad Apostolicam Sedem Durandum de Osca, Guillelmum de Sancto Antono, et Iohannem de Narbona, et Ermengaudum et Bernardum Biterrenses, et Raimundum de Sancto Paulo, et Ebrinum ac socios eorum, paternam benignitatem suscepimus, et ea que nobis tam pro se quam pro fratribus suis exponere curaverunt pleno concepimus intellectu. Ex hiis ergo que nobis de arti-

culis fidei et sacramentis Ecclesiae diligenter examinati dixerunt, cognovimus eos fidem sapere orthodoxam et catholicam astruere veritatem. Ad maiorem tamen expressionem, appositis Evangeliiis, et scripto confessionis eorum imposito super illa, recepimus ab eis huiusmodi iuramentum:

Ego, inquit, Durandus de Osca inter manus tuas consecratas, summe pontifex domine Innocenti, Deum invoco testem in animam meam quod ita simpliciter et veraciter credo sicut in hoc scripto per omnia continetur, et contrarium nunquam credam, set contrarium credentibus pro posse resistam. Tibi vero, tanquam beati Petri apostoli successori, et archiepiscopis et episcopis aliisque praelatis in quorum diocesibus vel parrochiis commorabor obedientiam et reverentiam exhibebo tam debitam quam devotam.

Scriptum autem confessionis est tale:

Pateat omnibus fidelibus quod ego Durandus de Osca, et Guilelmus de Sancto Antonino et omnes fratres, nostri corde credimus, fide intelligimus, ore confitemur, et simplicibus verbis affirmamus Patrem et Filium et Spiritum Sanctum tres personas esse unum Deum, totamque Trinitatem coessentialem et consubstantialem et coeternalem et et ~~eorum~~ omnipotentem, et singulas quasque in Trinitate personas plenum Deum, sicut in *Credo in Deum*, et in *Credo in unum Deum*, et in *Quicumque vult* continetur. Patrem quoque et Filium et Spiritum Sanctum unum Deum, de quo nobis sermo, esse creatorem, factorem, gubernatorem et dispositorem omnium corporalium et spiritualium, visibilium et invisibilium, corde credimus et ore confitemur. Novi et Veteris Testamenti unum eundemque auctorem Deum credimus esse, qui in Trinitate, ut dictum est, permanens de nihilo cuncta creavit, Iohannemque Baptistam ab ipso missum esse sanctum et iustum, et in utero matris sue Spiritu Sancto repletum. Incarnationem divinitatis non in Patre nec in Spiritu Sancto factam, set in Filio tantum, corde credimus et ore confitemur; ut qui erat in divinitate Dei Patris Filius, Deus verus ex Patre, esset in humanitate hominis Filius, homo verus ex matre, veram carnem habens ex visceribus matris et animam humanam rationabilem, simul utriusque nature, id est Deus et homo, una persona, unus Christus, unus Filius, unus Deus cum Patre et Spiritu Sancto, ominium auctor et rector, natus ex virgine Maria vera carnis nativitate, manducavit et bibit, dormivit et fatigatus ex itinere quievit, passus vera carnis sue passione mortuus vera corporis sui morte, et resurrexit vera carnis sue resurrectione et

vera anime ad corpus resumpcione; in qua, post quam manducavit et bibit, ascendit in celum, sedet ad dexteram Patris, et in eadem venturus est iudicare vivos et mortuos. Corde credimus et ore confitemur unam Ecclesiam, non hereticorum, sed sanctam Romanam catholicam et apostolicam, extra quam neminem salvari credimus. Sacramenta quoque que in ea celebrantur inestimabili atque invisibili virtute Spiritus Sancti cooperante, licet a peccatore sacerdote ministrentur, dum ~~Ecc~~ Ecclesia eum recipit, in nullo reprobamus, nec ecclesiasticis officiis vel benedictionibus ab eo celebratis detrahimus, set benivolo animo tamquam a iustissimo amplectimur; quia non nocet malitia episcopi vel presbyteri neque ad baptismum infantis, neque ad eucharistiam consecrandam, nec ad cetera ecclesiastica officia subditis celebrata. Approbamus ergo baptismum infancium, qui, si defuncti fuerint post baptismum ante quam peccata committant, fatemur eos salvari et credimus; et in baptismo omnia peccata, tam illud originale peccatum contractum, quam illa que voluntarie commissa sunt, dimitti credimus. Confirmationem ab episcopo factam, id est impositionem manuum, sanctam et venerande accipiendam esse censemus. In sacrificium eucharistie, que ante consecrationem erat panis et vinum, post consecrationem esse verum corpus et verum sanguinem Domini nostri Ihesu Christi firmiter et indubitanter corde puro credimus et simpliciter verbis fidelibus affirmamus; in quo nihil a bono maius, nec a malo minus credimus perfici sacerdote; quia non in merito consecrantis, set in verbo efficitur Creatoris et in virtute Spiritus Sancti. Unde firmiter credimus et confitemur quod quatumcumque quilibet honestus religiosus sanctus et prudens sit, non potest nec debet eucharistiam consecrare nec altaris sacrificium conficere nisi sit presbyter a visibili et tangibili episcopo regulariter ordinatus. Ad quod officium tria sunt, ut credimus, necessaria, scilicet certa persona, idem presbyter ab episcopo, ut prediximus, ad illud proprie officium constitutus, et illa sollempnia verba que a sanctis patribus in canone sunt expressa, et fidelis intentio proferentis. Ideo firmiter credimus et fatemur quod quicumque sine precedenti ordinatione episcopali, ut prediximus, credit et contendit se posse sacrificium eucharistie facere, hereticus est, et perditionis Chore et suorum complicum est particeps atque consors, et ab omni sancta Romana Ecclesia segregandus. Peccatoribus vere penitentibus veniam concedi a Deo credimus, et eis libentissime communicamus. unctionem infirmorum cum oleo consecrato veneramus. Coniugia carnalia esse contrahenda secundum apostolum non negamus, or-

dinarie vero contracta disiungere omnino prohibemus. Hominem quoque cum sua coniuge salvari credimus et fatemur; /nec eciam\ secunda vel ulteriora matrimonia condempnamus. Carnium perceptionem minime culpamus. Non condempnamus iuramentum, ymo credimus puro corde quod cum veritate et iudicio et iustitia licitum sit iurare. De potestate seculari asserimus quod sine peccato mortali potest sanguinis iudicium exercere, dummodo ad inferendam vindictam, non odio, set iudicio, non incaute sed consulte procedat. Predicationem necessariam valde et laudabilem esse credimus; tamen ex auctoritate /vel\ licencia summi pontificis vel prelatorum permissione illam credimus exercendam. In omnibus vero locis ubi manifeste heretici manent, et Deum et fidem sancte Romane Ecclesie abdicant et blasphemant, credimus quod disputando et exhortando secundum Deum modis omnibus debeamus illos confundere et eis verbo dominico, veluti Christi et Ecclesie adversariis, fronte usque ad mortem libera contraire. Ordines vero ecclesiasticos et omne quod in sancta Romana Ecclesia sancitum legitur aut canitur humiliter collodamus et fideliter veneramur. Diabolum, non per conditionem, set per arbitrium, malum esse factum credimus. Corde credimus et ore confitemur huius carnis quam gestamus et non alterius resurrectionem. Iudicium quoque per Ihesum Christum esse futurum, et singulos pro hiis que in hac carne gesserunt recepturos vel penas vel premia firmiter credimus et affirmamus. Eleemosinas, sacrificium, ceteraque beneficia fidelibus posse prodesse defunctis credimus. Remanentes in seculo et sua possidentes eleemosinas et eetera beneficia ex rebus suis agentes, precepta Domini servantes salvari fatemur et credimus. Decimas, primitias et oblationes ex precepto Domini credimus clericis persolvendas.

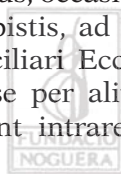
Quia vero non solum fides recta, set bona eciam operatio existitur ad salutem, quia sicut sine fide impossibile est placere Deo, ita fides sine operibus mortua est, propositum quoque conversationis eorum presenti pagine duximus annotandum, cuius tenor est talis:

Ad honorem Dei et eius Ecclesie catholice, et ad salutem animarum nostrarum, fidem catholicam per omnia et in omnibus integram et inviolatam corde credere et ore proposuimus confiteri sub magisterio et regimine Romani pontificis permanendo. Seculo abrenunciavimus, et que habebamus, velut a Domino consultum est, pauperibus erogavimus, et pauperes esse decrevimus, ita quod de crastino solliciti esse non curamus, nec aurum nec argentum vel aliquid tale, preter vestimentum et victum cotidianum, a quo-

quam accepturi sumus. Consilia evangelica velud precepta servare proposuimus, orationi iuxta horas canonicas sepcies insistentes, dicendo quindecies *Pater noster*, insuper *Credo in Deum*, et *Miserere mei Deus* et oraciones alias. Cum autem ex magna parte clerici simus et pene omnes litterati, lectioni, exhortationi, doctrine et disputationi contra omnes errorum sectas decrevimus desudare. Disputationes tamen a doctoribus [*sic*] fratribus in fide catholica comprobatis et instructis in lege Domini dispensentur, ut adversarii catholice et apostolice fidei confundantur. Per honestiores autem et instructiores in lege Domini et in sanctorum patrum sententiis verbum Domini censuimus proponendum (in scola nostra) fratribus et amicis, cum prelatorum consciencia et assensu ita quod ab eis propter hoc nec ecclesiarum frequentacio nec clericorum postponatur. Virginitatem vel castimoniam continuam inviolabiliter conservando. Duas Quadragesimas et ieiunia secundum ecclesiasticam regulam instituta annis singulis facere proposuimus. Religiosum et modestum habitum ferre decrevimus, qualem consuevimus deportare, calciamentis desuper apertis ita speciali signo compositis et variatis, ut aperte et lucide cognoscatur nos esse, sicut corde, sic et corpore, a Lugdunensibus et nunc et in perpetuum segregatos, nisi reconcilientur catholice unitati. Ecclesiastica sacramenta suscipiemus ab episcopis et sacerdotibus in quorum diocesibus vel parrochiis commorabimur, et eam [*sic*] obedientiam et reverentiam debitam impendimus. Si qui vero secularium in nostro voluerint consilio permanere, consulimus ut exceptis idoneis ad exhortandum et contra hereticos disputandum, ceteri in domibus religiose et ordinate vivendo permaneant, res suas in iustitia et misericordia dispensando, manibus laborando, decimas, primitias et oblationes Ecclesie debitas persolvendo.

Nos igitur, habito fratrum nostrorum consilio per apostolica vobis scripta mandamus ut, recepto a ceteris fratribus simili iuramento, reconcilietis eos ecclesiastice unitati, et denunciaretis eos vere catholicos ac recte fideles in prescriptis, et aliis ipsos secundum Deum ab omni scandalo et infamia servantes immunes, et in litteris testimonialibus et aliis aminiculis ipsos propter Deum misericorditer iuvaretis.

Quia vero, sicut accepimus, occasionis pretextu quod mandatum huiusmodi comuniter suscepistis, ad reconciliacionem illorum qui sub prescripta forma reconciliari Ecclesie poposcerunt nondum a vobis fuit processum, uno se per alium excusante, qua de causa multi qui humiliter petierunt intrare, hactenus remansisse foras

Ecclesiam asseruntur. Nolentes, sicut eciam nec velle debemus, ut qui trahi gratia divina creduntur, per duriciam vestram ab infinita Dei misericordia repellantur; fraternitati vestre per iterata scripta mandamus et districte precipimus quatinus si non omnes hiis exequendis potueritis interesse, tu, frater archiepiscopo, cum quolibet aliorum constitutos in Terraconensi provincia huiusmodi penitentes iuxta prescriptam formam appellatione remota reconciliare procures; circa prefatum Durandum de Osca et Guilelmum de Sancto Antonino ac eorum socios secundum premissum ~~modum~~ mandatum nihilominus procedendo, eis autem in fide recta et sana doctrina manentibus exhortandi licenciam tribuentes competentibus horis et locis.

Datum Laterani, IV idus maii, anno tertidecimo.

In eundem modum scriptum est archiepiscopo et suffraganeis Ecclesie Narbonensis.

Datum, ut in alia per totum.

54

1210, maig, 12. Laterà

El papa Innocenci III ordena a l'arquebisbe de Tarragona i als seus sufraganis que no permetin que siguin molestats Duran d'Osca i Guillem de Sant Antonino, els quals van abjurar dels seus errors. De la mateixa manera escriu als arquebisbes de Narbona i de Milà.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 8, fol. 16v, n. 62 (dirigida a l'arquebisbe de Tarragona) i 63 (arquebisbe de Narbona).

Ed. BOSQUET 1635, llib. I, regist. XIII, pp. 57-58, doc. 63 (carta dirigida a l'arquebisbe de Narbona); BALUZE 1682, vol. 2, p. 440, doc. 63 (carta dirigida a l'arquebisbe de Narbona); *PL*, vol. 216, col. 256, doc. 63 (carta dirigida a l'arquebisbe de Narbona); MANSILLA 1955, pp. 462-463, doc. 434.

Reg. BRÉQUIGNY 1769-1783, vol. 4, p. 480; POTTHAST 1874-1875, n. 3999; ALVIRA 2010, vol. 3, p. 1104, doc. 1043.

Archiepiscopo et suffraganeis Ecclesie Narbonensis. Cum talis esse debeat ars eorum quibus regende anime committuntur, ut non solum a dominico grege subductas sollicitudine pastoralis reducere, verum etiam reductas ad ipsum paterna in eo studeant mansuetudine confovere, procul dubio nobis et vobis est sollicitè providendum ut dilecti filii Durandus de Osca et Guilelmus de Sancto Antonino cum sociis suis reconciliatis ecclesiastice unitati

taliter foveantur in ipso quod cum ipsi se letabuntur ibidem invenire favorem sperate dulcedinis, alii eorum inducantur exemplo errorem sue deserere cecitatis. Quapropter fraternitatem vestram monemus attentius et hortamur, per apostolica vobis scripta precipiendo mandantes quatinus ipsos procedentes secundum Deum, charitative tractantes, non permittatis eos aut illos qui suum ipsis intuitu charitatis impenderint beneficium in vestris diocesibus constitutos huius occasionis pretextu a quoquam temere molestari, contradictores ecclesiastica censura appellatione postposita compescendo. Quod si non omnes, et cetera, singuli vestrum in diocesi sua ea nihilominus exsequantur.

Datum Laterani, IV idus maii, pontificatus nostri anno tertio decimo.

In eumdem modum scriptum est archiepiscopo et suffraganeis ecclesie Tarraconensis.

Datum ut in alia per totum.

In eumdem modum scriptum est archiepiscopo Mediolanensi et suffraganeis eius.

Datum, ut in alia per totum.

55

1210, maig, 13. Laterà

El papa Innocenci III permet que Duran d'Osca, Guillem de Sant Antonino i altres germans puguin escollir superior amb el consentiment del bisbe de la diòcesi.

[A] Original sense localitzar.

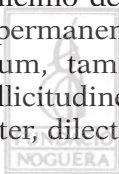
B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 8, fol. 21r, n. 77.

C Còpia segle XIV, AV, arm. XXXI, n. 10, fol. 229.

Ed. BOSQUET 1635, llib. I, regist. XIII, p. 72, doc. 77 (data d'11 de maig); BALUZE 1682, vol. 2, p. 450, doc. 77 (data d'11 de maig); AGUIRRE 1693-1694, vol. 3, p. 458, doc. 12, § 201; CATALANI 1753-1755, vol. 5, p. 154, doc. 12 § 201; PL, vol. 216, col. 274, doc. 77; MANSILLA 1955, p. 468, doc. 438 (data de 14 de maig).

Reg. BRÉQUIGNY 1769-1783, vol. 4, p. 480; POTTHAST 1874-1875, n. 4003 (data de 13 de maig); ALVIRA 2010, vol. 3, p. 1104, doc. 1044 (data del 12 de maig).

Durando de Osca et Guilelmo de Sancto Antonino, eorumque fratribus in fide catholica permanentibus. Cum a nobis petitur quod iustum est et honestum, tam vigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut per id sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis

postulationibus grato concurrentes assensu, auctoritate presencium inhibemus ut nullus vobis qualibet violentia vel surrepcionis astutia in prepositum preferatur, nisi quem vos, consilio diocesani episcopi, virum quidem idoneum, in fide recta, sana doctrina, et honesta conversacione probatum, duxeritis eligendum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre inhibitionis infringere vel ei, et cetera usque incursum.

Datum Laterani, III idus maii, pontificatus nostri anno terdecimo.

56

1212, maig, 25. Laterà

El papa Innocenci III ordena a Raimon, bisbe d'Elna, que concedeixi el permís a Duran d'Osca, Durand de Najac i Guillem de Sant Antonino i altres "Pauperes Catholici" que es proposen emprendre un gènere de vida religiosa i predicar a la seva diòcesi, però sota observació i amb la deguda prudència i cautela.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 8, fol. 95r, n. 82.

C Còpia del segle XVI, AV, arm. xxxi, n. 10, fol. 302.

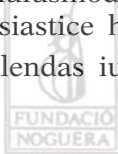
Ed. BOSQUET 1635, llib. III, regist. xv, pp. 358-359, doc. 80; BALUZE 1682, vol. 2, p. 630-631, doc. 82; AGUIRRE 1693-1694, vol. 3, pp. 470-471, doc. 2, § 244-246; CATALANI 1753-1755, vol. 5, p. 165, doc. 2; PL, vol. 216, cols. 601-602, doc. 82; MANSILLA 1955, pp. 504-506, doc. 474.

Reg. BRÉQUIGNY 1769-1783, vol. 4, p. 530; POTTHAST 1874-1875, n. 4504; ALVIRA 2010, vol. 3, p. 1361, doc. 1297.

Helenensis episcopo. Dilectus filius Durandus de Osca in nostra presentia constitutus, et Durandus de Naiaco, et Guilelmus Sancti Antonini et alii Pauperes Catholici, suis nobis litteris intimarunt quod ad exhortationem eorum nonnulli tue diocesis de suis excessibus penitentiam agere cupientes, post confessionem peccatorum suorum, pro posse suo proposuerunt restituere quicquid possident minus iuste nec non male quelibet acquisita, non habendo proprium, sed omnia in communi, et nemini malum de cetero inferentes, castitatem seu virginitatem observare promittunt, a mendacio et iuramento illicito abstinendo, tunicis quoque albis vel griseis uti proponunt sub disciplina et visitatione catholicorum pauperum permansuri; in fulcris autem, nisi eos ad id infirmitas coegerit, non cubabunt; et a festo Sanctorum Omnium usque ad

Nativitatem Dominicam ieiunantes in qualibet sexta feria, nisi forte Natalem Domini aut Epiphaniam seu aliud festum habens vigiliam evenire contingat, a piscibus abstinebunt; secunda vero, quarta feria, et Sabbato, nisi Natalis Domini intervenerit, carnibus non vescuntur; nec in Quadragesima ante Pascha comedent pisces, dominicis diebus exceptis; octo diebus ante Pentecosten vacabunt ieiuniis, et alia ieiunia observabunt a sancta Romana Ecclesia instituta; singulis quoque diebus dominicis exhortationis verbum convenient audituri, et septies orantes in die, quindecies *Pater noster* et *Credo in Deum* ac *Miserere mei Deus*, qui litterati fuerint decantabunt; et clerici, prout eis convenit, canonicas horas Domino Deo solvent. Et quoniam sex opera pietatis proficiunt ad salutem, proposuerunt pro Deo pauperibus deservire; quorum quidam in hereditate propria vult domum construere, in qua ex parte una viris, et ex alia mulieribus religiosis mansio competens habeatur, et iuxta illam sit nihilominus xenodochium, in quo reficiantur fessi et pauperes recreentur, iuventur infirmi, et nutriantur infantes a matribus derelicti, et mulieres pauperes laborantes in partu, donec abire valeant, sustententur in eo, ac iuxta possibilitatem domus ipsius adveniente hieme prebeantur pauperibus indumenta; pannos quoque ad quinquaginta lectos de suis iustis rebus ministrabit ibidem, et Ecclesiam, ubi fratres domus ipsius possint audire divina, in honore Dei genitricis Marie iuxta domum ipsam construi faciet, que in signum subiectionis Apostolice Sedi reddet unum bisantium annuatim. Unde nobis humiliter supplicarunt ut exsequendi predicta licentiam eis concedere dignaremur. Nos igitur attendentes quod hec omnia sunt in se bona, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus quatinus, cum loci diocesanus existas, cognita plenius veritate, si ea emanare cognoveris de fonte catholice puritatis, ipsis assensum super his auctoritate nostra prebeas et favorem; proviso prudenter ut quod de verbo exhortationis singulis diebus dominicis audiendo predicatur, taliter et a talibus fiat quod derogari non possit fidei orthodoxe seu canonice discipline. Adhibita nihilominus prudenti cautela inter viros et mulieres de quibus mentio est premissa, ut utrorumque ad alteros accessus haberi nequeat illicitus vel suspectus. Illudque diligenter observa, quod memorati viri dicuntur sub disciplina et visitatione Catholicorum Pauperum permansuri, ut huiusmodi disciplina et visitatio sane doctrine convenient et ecclesiastice honestati.

Datum Laterani, VII kalendas iunii, pontificatus nostri anno decimoquinto.

57

1212, maig, 28. Laterà

El papa Innocenci III ordena al rei Pere que no es molesti els Pobres Catòlics, l'orde religiós fundat per l'antic valdès Duran d'Osca.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 8, fol. 96r, n. 92.

Ed. BOSQUET 1635, llib. III, regist. xv, p. 364, doc. 90; BALUZE 1682, vol. 2, p. 633-634, doc. 92; AGUIRRE 1693-1694, vol. 3, p. 471, doc. 3 § 247; CATALANI 1753-1755, vol. 5, p. 165, doc. 3 § 247; PL, vol. 216, col. 608, doc. 92; MANSILLA 1955, pp. 506-507, doc. 476; ALVIRA 2010, vol. 3, p. 1362, doc. 1300.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 4506.

Illustri regi Aragonum. Ut illi complaceas, in cuius miseratione regni gubernacula suscepisti, te convenit confovere humiles et devotos, et excessus corrigere delinquentium; inde est quod serenitatem tuam rogamus atque <et> monemus quatinus Pauperes Catholicos et hospites eorundem in orthodoxa fide ac pia operatione manentes non permittas a quoquam temere oprimi vel a iusticiariis tuis iniuste gravari.

Datum Laterani, V kalendas iunii, pontificatus nostri anno quintodecimo.

58

1212, maig, 29. Laterà

El papa Innocenci III ordena a Duran d'Osca i a Durand de Najac que denunciïn al bisbe diocesà els excessos d'alguns reconciliats amb l'Església.

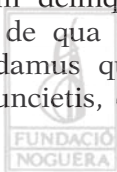
[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, Reg. Vat. 8, fol. 96r, n. 91

Ed. BOSQUET 1635, llib. III, regist. xv, p. 363, doc. 89; BALUZE 1682, vol. 2, p. 633, doc. 91; PL, vol. 216, cols. 607-608, doc. 91; MANSILLA 1955, p. 507, doc. 477.

Reg. BRÉQUIGNY 1769-1783, vol. 4, p. 531; POTTHAST 1874-1875, n. 4508; ALVIRA 2010, vol. 3, pp. 1363-1363, doc. 1303.

Durando de Osca et Durando de Naiaco. Cum quidam de fratribus vestris reconciliati ecclesiastice unitati, sicut nostris est auribus intimatum, interdum delinquant et vacent operibus inhonestis, discretioni vestre, de qua firmam fiduciam obtinemus, per apostolica scripta mandamus quatinus cum ipsos contingit excedere, id loci episcopo nunciētis, et de consensu et auctoritate

ipsius delinquencium excessus salubriter appellatione postposita corrigatis. Quod si non ambo, et cetera, alter vestrum ea nihilo minus exequatur.

Datum Laterani, IIII kalendas iunii, pontificatus nostri anno quintodecimo.

59

1212, maig, 29. Laterà

El papa Innocenci III ordena a Arnau, arquebisbe de Narbona, i a Raimon, bisbe d'Uzès, que Duran d'Osca, Durand de Najac, Guillem de Sant Antonino i els altres companys seus que han estat reconciliats amb l'Església siguin tractats benigne i que no siguin molestats.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 8, fol. 96r, n. 93.

Ed. BOSQUET 1635, llib. III, regist. XV, p. 364, doc. 91; BALUZE 1682, vol. 2, p. 634, doc. 93; PL, vol. 216, col. 608, doc. 93; MANSILLA 1955, pp. 507-508, doc. 478.

Reg. BRÉQUIGNY 1769-1783, vol. 4, p. 531; POTTHAST 1874-1875, n. 4512; ALVIRA 2010, vol. 3, 1364, doc. 1304.

Narbonensi archiepiscopo et episcopo Uticensi, Apostolice Sedis legatis. Cum Catholici Pauperes Durandus de Osca, Durandus de Naiaco, Guilelmus Sancti Antonii, et socii sui reconciliati ecclesiastice unitati, quasi nova planta sint benigne fovendi, per apostolica vobis scripta mandamus quatinus vos eis in fide catholica et pia operatione manentibus exhibeatis favorabiles et benignos, et non permittentes eosdem a quoquam indebite molestari, in litteris testimonialibus et aliis amminiculis ipsos propter Deum misericorditer adiuvetis.

Datum Laterani, IIII kalendas iunii, pontificatus nostri anno quintodecimo.

60

1212, maig, 29. Laterà

El papa Innocenci III estableix que els Pobres Catòlics quedin sota la protecció de la Santa Seu, tant les seves persones com els seus béns.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 8, fol. 96v, n. 96.

Ed. BOSQUET 1635, llib. III, regist. xv, p. 365, doc. 94; BALUZE 1682, vol. 2, p. 634, doc. 96; *PL*, vol. 216, col. 609, doc. 96; MANSILLA 1955, p. 508, doc. 479.

Reg. BRÉQUIGNY 1769-1783, vol. 4, p. 531; POTTHAST 1874-1875, n. 4510; ALVIRA 2010, vol. 3, p. 1364, doc. 1305.

Durando de Osca, et Durando de Naiaco, Guilelmo Sancti Antonini, Iohanne Narbonensi, et Bernardo Biterrensi et aliis Pauperibus Catholicis. Cum a nobis petitur, et cetera usque perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus, et cetera usque assensu, personas vestras et specialium amicorum vestrorum in fide catholica et pia operatione manentes ac res eorum sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et presentis scripti patrocínio communimus. Nulli ergo omnino hominum et cetera usque nostre protectionis infringere vel ei et cetera usque contra ire. Si quis autem et cetera usque incursum.

Datum Laterani, IIII kalendas iunii, pontificatus nostri anno quintodecimo.

61

1212, maig, 30. Laterà

El papa Innocenci III escriu a Rainer, bisbe de Marsella, perquè admeti al si de l'Església Duran d'Osca i els seus companys, que han estat reconciliats de la secta valdesa, i li ordena que els tracti benignament i que no permeti que siguin molestats. El reescrit està també dirigit al bisbe Berenguer de Barcelona i al bisbe d'Osca.¹

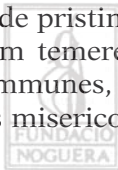
[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 8, fol. 96r, n. 90.

Ed. BOSQUET 1635, llib. III, regist. xv, p. 363, doc. 88; BALUZE 1682, vol. 2, p. 633, doc. 90; *PL*, vol. 216, col. 607, doc. 90; MANSILLA 1955, pp. 508-509, doc. 480.

Reg. BRÉQUIGNY 1769-1783, vol. 4, p. 532; POTTHAST 1874-1875, n. 4515; ALVIRA 2010, vol. 3, pp. 1364-1365, doc. 1306.

Massiliensi episcopo. Cum dilectus filius Durandus de Osca acolitus et socii sui a secta Waldensium per nos reconciliati sint ecclesiastice unitati, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus quatinus ipsos infra catholicum gregem admittens, et benigne pertractans, ob notam quam de pristina conversacione contraxerant non permittas eos a quoquam temere molestari; sed ab omni eos infamia et scandalo servans immunes, tam ex litteris testimonialibus quam aliis amminiculis ipsos misericorditer adiuves propter Deum.

Datum Laterani, III kalendas iunii, pontificatus nostri anno quintodecimo.

In eumdem modum scriptum est Barchinonensi episcopo. Cum dilectus filius Durandus de Osca, et cetera, usque propter Deum.

In eumdem modum scriptum est Oscensi episcopo. Cum dilectus filius, et cetera, usque propter Deum.

1. El 31 de maig, el papa escriu a l'arquebisbe de Gènova (Itàlia), i a les diòcesis sufragànies, sobre la reconciliació de Duran d'Osca i Guillem de Sant Antonino perquè els tractin benigneament i no permeti que els Pobres Catòlics siguin molestats. Vegeu doc. 286.

62

1214, agost (?), Lleida

Pere de Benevento, cardenal i legat pontifici, estableix unes constitucions de Pau i Treva en nom del rei Jaume I, menor d'edat, just un any després de la mort del rei Pere a Muret. En aquestes constitucions s'estableix un cànon per condemnar l'heretgia que es reproduirà en moltes altres constitucions.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XIII, ACL, Ms. 3, fols. 116v-118r.

C Còpia del segle XV, ACA, còdexs de la Casa Reial, 6, fols. 15r-17v.

D Còpia del segle XV, ACA, còdexs de la Casa Reial, 10, fols. 145v-147v.

E Còpia del segle XV, ACA, Còdex de la Generalitat, 2, fols. 150v-153r.

F Còpia del segle XV, BE, ms. Z-I-3, fols. 155v-157v.

G Còpia del segle XV, ACU, ms. 2101, fols. 165v-167v.

Ed. Cortes, vol. 1, 1a part, pp. 90-95, doc 14; GONZALVO 1994, pp. 132-141, doc. 23 (amb les referències manuscrites)

Edició de GONZALVO.

[XXII] Ab hac autem pacem excludimus hereticos manifestos, vel eorum credentes atque fautores,¹ fures, latrones² publicos, et eorum receptatores.

1. B fautores. 2. segueix B stratores.

63

1217, octubre, 2. Rosselló

Nuno Sanç promulga unes constitucions de Pau i Treva per al Rosselló, seguint el model de les constitucions de Lleida, i promulga també

*un cànon que condemna l'heretgia en termes molt similars als que es van publicar a Lleida.*¹

[A] Original sense localitzar.

Ed. D'ACHERY 1732, vol. 3, pp. 587-589; GONZALVO 2004, pp. 70-73.

Ab hac autem pace excludimus hereticos manifestos et eorum credentes atque fautores, fures et latrones, et eorum receptatores, et publice excommunicatos, nisi voluerint se emendare ad mandatum episcopi. Statuentes insuper firmiterque mandamus ut nullus eos defendat, imo manifestet eos et omnibus modis devitet.

1. El 29 de desembre de 1217, el papa Honori III aconsella a Nuno Sanç que ni ell ni el rei donin ajuda als ciutadans de Tolosa en el context de la croada contra els albigesos (AV, Reg. Vat. 9, fol. 204, n. 823; ed. RHGF, vol. 19, p. 642; MANSILLA 1965, pp. 87-88, doc. 107).

64

1217, octubre, 23. Laterà

*El papa Honori III ordena al cardenal i legat pontifici Bertran que no permeti que el rei d'Aragó i altres nobles declarin la guerra al comte Simó de Montfort.*¹

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 9, fol. 166r, n. 692.

C Còpia del segle XVI, BV, I, 53, fol. 76, argument.

Ed. RHGF, vol. 19, p. 637; HOROY 1879-1882, vol. 2, cols. 524-525, doc. 48; SANPERE 1913, vol. 2, p. 656 (22 d'octubre); MANSILLA 1965, p. 75, doc. 94.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 5610; PRESSUTTI 1888-1895, n. 842.

Eidem Bertrando, titulo Sancti Iohannis et Pauli presbitero cardinali, Apostolice Sedis legato. Cum dilectus filius nobilis vir Simon, comes Montisfortis, ad mandatum Apostolice Sedis, iuxta nomen suum obediens terram sue nativitatis exiverit et accesserit ad partes Provincie pro extirpanda heretica pravitate, que terram illam infecerat universam, ac per eius ministerium multa fuerit ibi Dominus tam mirabiliter quam misericorditer operatus, arcus fortium superando, et eos accingendo robore, qui debiles videbantur, miramur quo consilio quave fiducia karissimus in Christo filius noster (Iacobus), illustris rex Aragonum, ac universi nobiles sui per Aragoniam et Cathaloniam constituti disponunt non dicto comiti, set ipsi Domino exercitum rebellare, apponentes ipsum sibi contrarium et se ipsi, cuius resistere potentie nemo potest, ac Ecclesie Romane reverentiam posthabentes, dum ipsi se ad

prefatum comitem impugnandum accingunt, quem in partibus illis esse de ipsius Ecclesie Romane mandato, ac sub speciali eius protectione consistere non ignorant ac impediens in iniuriam Crucifixi subsidium Terre Sancte, contempta constitutione concilii generalis qua specialiter pro eiusdem Terre Sancte succurso exstitit ordinatum, ut pax vel saltem treugue in toto orbe christiano per quadriennium servarentur, hiis qui contra ire presumerent per ecclesiasticam distictionem arctissime coercendis.

Unde regem et nobiles memoratos rogamus et obsecramus in Domino eis sub anathematis intimatione districtius inhiabentes, ne dicto comiti, qui, si contra eum habeant aliquas questiones, paratus est coram te, qui personam et vices nostras in partibus illis agis, vel si maluerint coram nobis, eis exhibere iustitie complementum, arma nullatenus movere presumant. Nolentes igitur negotium pacis et fidei tantis laboribus et dispendiis personarum et rerum procuratum in partibus sepe dictis in antiquum chaos aliquorum temeritate relabi, vel impediri terre supradicte succursum, discretionis tue per apostolica scripta mandamus, quatenus si rex et nobiles sepe dicti monitis nostris presumpserint contra ire, tu presumptionem ipsorum per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, persona regis duntaxat excepta, compescas.

Datum Laterani, X kalendas novembris, pontificatus nostri anno secundo.

1. *El 28 de desembre de 1217, el papa Honori III demana al rei d'Aragó que no doni cap ajuda als homes de Tolosa* (AV, Reg. Vat. 9, fols. 205-205v, n. 828; ed. RHGF, vol. 19, p. 641-642; RAINALDO 1646-1677, any 1217, pp. 269B, n. 56-57; HOROY 1879-1882, vol. 2, cols. 561-562, doc. 84; SANPERE 1913, vol. 2, p. 662; MANSILLA 1965, pp. 86-87, doc. 106; Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 5643).

65

[1218-1222] Barcelona

*Presència de valdesos i altres heretges a Barcelona en una reconciliació d'un matrimoni duta a terme pel bisbe de Barcelona, Berenguer de Palou.*¹

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XIII-XIV, BNR, Sessoriano 15, fol. 68a-b.

Ed. PERARNAU 1992, pp. 345-346.

Reg. GÓMEZ 1956, pp. 49-50.

Edició de PERARNAU.

[Formula publicae abiurationis doctrinae Valdensium]

[I] Quociens cordis oculus nube erroris obductus superne illustrationis lumine fit serenus, magna cum cautela nitendum est ne latenter actor scismatis irruat et ab unitatis radice eos, qui ad eam reversi fuerint, telo interni erroris abscidat. Et ideo, postquam nos, H. et talis² coniuges, compertis erroribus, quibus laqueati et captivi a diabolo tenebamur, prona et spontanea voluntate ad unitatem sacro sancte Romane Ecclesie eiusdemque Sedis Apostolice divina gratia duce reversi sumus; ne, non pura mente sed simulare reversi existimemur, abnegamus et reprobamus omnes hereses et sectas, que contra unitatem Romane Ecclesie menciuntur.

[II.1] Et specialiter ac nominatim abnegamus et reprobamus heresim illam, qua, diutina ac tenebrosa caligine obcecati,³ videlicet, que nititur asserere Romanam Ecclesiam non esse caput nec ei obediendum nec fidem nec doctrinam eius tenendam, utpote que nec habet ligandi potestatem aliquam nec solvendi. Que asserit etiam, per consequens, de omnibus inferioribus archiepiscopis et episcopis et ceteris prelati.

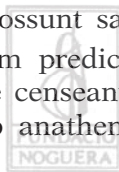
[II.2]. Item, asserit quod nullus presbiter peccator; quantumcumque fuerit ordinatus ab episcopo terreno et puro homine, potest conficere corpus Christi in altari, nec verba prolata ab ipso aliquid operantur, immo sicut ante, ita et post talem sanctificationem est purus panis materialis et corruptibilis et nihil⁴ aliud, nisi forte aliquis iustus acciperet in ore suo de manu illius, quia tunc in ore iusti inciperet corpus Christi.

[II.3]. Item, asserit quod quilibet fidelis et iustus, quantumcumque simplex laicus et illiteratus, faber, textor, pelliparius vel similis, quamvis numquam fuerit ab episcopo terreno et puro homine ordinatus, potest conficere verum corpus Christi, quia talis est a Christo episcopo ordinatus.

[II.4]. Item, asserit quod quicumque iurat, etiam veritatem quam scit et pro necessitate sua vel proximi sui, peccat mortaliter et non potest salvari absque penitentia.

[II.5]. Item, quod reges et alie potestates, principes vel iudices seculares, si faciendo iustitiam suspendant latrones, occidant homicidas, clement hereticos vel infligant penas alias corporales, mortaliter peccant et non possunt salvari absque penitentia.

[III]. Hanc heresim cum predictis erroribus et omnes alias hereses, quocumque nomine censeantur, iterum abnegamus et reprobamus, promittentes sub anathematis obligatione Berengario,

Barchinonensi episcopo, patri et pastori nostro, et successoribus tuis, et per te sancto Petro, apostolorum principi, et beatissimo pape Honorio, vicario Ihesu Christi, qui nunc presidet sancte Romane Ecclesie, et successoribus eius, nos numquam quorumlibet suasionibus vel quocumque alio modo, ad heresim, de qua Redemptoris nostri gratia erepti sumus, vel aliquam aliam, quam nos intelligamus esse heresim, vel contra Romanam Ecclesiam reversuros, sed semper nos in unitate catholice sancteque Romane Ecclesie et in Romani pontificis communione per omnia mansuros.

[IV]. Unde iurati dicimus per Deum omnipotentem et hec sancta quatuor Euvangelia corporaliter manibus nostris⁵ tacta, nos in unitate, sicut diximus, Ecclesie, ad quam, Deo propitio, sumus reversi, et in communione Romani pontificis et aliorum prelatorum nostrorum, qui pro tempore fuerint, in fide et doctrina⁶ Romane Ecclesie semper et sine dubio permanere.

Si autem, quod absit, ab hac nos unitate aliqua excusatione vel argumento diviserimus, periurii reatum incurrentes, eterne pene obligati inveniamur⁷ et cum auctore scismatis habeamus in futuro seculo portionem.

[V]. Hanc autem fidem, ut dictum est, publice profiteamur, rogantes et mandantes tali, notario, quatenus de hoc publicum faciat instrumentum testesque rogamus subscribere.

Factum est hoc anno, et cetera, tali die, et cetera, in tali loco, et cetera, presentibus Berengario, Barchinonensi episcopo, et populo,⁸ et cetera.

1. El text és una fórmula d'abjuració que s'inclou, de manera atípica, en una còpia manuscrita de la Summa de paenitentia de Ramon de Penyafort. Aquesta còpia sembla que fou feta a partir d'una versió primerenca de la Summa (escrita cap al 1220 a Barcelona) que no inclou la Summa de matrimonio del mateix Ramon de Penyafort (afegida en la seva revisió cap al 1234), sinó la de Tancred de Bolònia, anterior a la de Ramon. Sobre aquesta qüestió, vegeu PERARNAU 1992, p. 338. 2. ms. tales. 3. ms. deest verbum ut detenti sumus. 4. ms. nichil. 5. nostris ead. man. sdd. in mg. sup. 6. ms. doctrine. 7. ms. inveniamus. 8. ms. populus.

1218, juny, 23. Vilafranca del Penedès

Les Corts de Vilafranca del Penedès condemnen els heretges manifestos, creients i fautors amb l'excomunicació.

[A] Original sense localitzar.

- B Còpia de finals segle XIII, BRAH, ms. 7-2005, fols. 121r-123v.
 C Còpia del segle XIV, ACL, ms. 3, fols. 96r-97r.
 D Còpia del segle XIV, APL, ms. 1375, fols. 40v-42r.
 E Còpia del segle XIV, BAV, Ott. lat. 3058, fols. 33v-34v.
 F Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de la Casa Reial, 6, fols. 18r-19v.
 G Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de la Casa Reial, 10, fols. 140v-142v.
 H Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de Ripoll, 23, fols. 18v-19r.
 I Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de Ripoll, 38, fols. 17v-18r.
 J (K) Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de la Generalitat, 2, fols. 144v-147r (K en Gonzalvo)
 K (L) Còpia del segle XV, BE, ms. Z-I-3, fols. 151v-153r.
 L (M) Còpia del segle XIV, BE, ms. Z-I-4, fols. 53v-54v.
 M (N) Còpia del segle XV, BE, ms. D-II-12, fols. 61v-62r.
 N (O) Còpia del segle XV, ACU, ms. 2101, fols. 161r-162v.
 Ed. PÈIRE DE LA MARCA 1688, apèndix D, cols. 1402-1405 (còpia del còdex 277 de la Biblioteca Colbertina); *Cortes*, vol. 1, 1a part, pp. 95-101, doc. 15; esp. p. 99, § 14; HUICI 1916-1922, vol. 1, pp. 17-21, doc. 8; HUICI/CABANES 1976-1988, vol. 1, pp. 35-39, doc. 9; GONZALVO 1994, pp. 142-149, doc. 24 (amb les referències manuscrites).

Edició de GONZALVO 1994.

[XVI] Ab hac autem pace excludimus hereticos manifestos, et eorum credentes¹ atque fautores, fures et latrones, et eorum receptatores. Statuentes insuper firmiterque mandamus ut nullus eos deffendat, imo² manifestet eos et omnibus modis evitet.

1. *B*, *I* concessores; *omet F* et eorum... latrones. 2. *B*, *I* imeo.

67

1219, juliol, 26. Rieti

El papa Honori III felicita l'infant Lluís, primogènit del rei de França, per la seva decisió de prendre les armes contra els albigesos i li demana que no envaeixi ni permeti que siguin envaïdes les terres de Jaume I, rei d'Aragó, sobretot les situades als seus dominis, com Narbona i Aush, no infectades per l'heretgia.

A ACA, Cancelleria, Butlles, llig. 4, perg. 6.

Ed. MANSILLA 1965, pp. 178-179, doc. 235.

Reg. MANRIQUE 1642-1659, vol. 4, any 1219, n. 6, p. 155; POTTHAST 1874-1875, n. 6170; PRESSUTTI 1888-1895, n. 2162; ROSELL 1948, p. 54, n. 75.

Honorius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio nobili viro Lodowico, primogenito karissimi in Christo filii nostri Philipi, regis Francorum illustris, salutem et apostolicam benedictionem. Paterne caritatis affectus qu[o] te sincere diligimus, nos inducit, ut

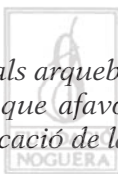
de tua devotione specialiter confidentes, illa tibi monita et consilia dirigamus que saluti et honori tuo credimus expedire. Gaudemus quidem in Domino et in te nobis tamquam in dilecto filio complacemus, quod tuam disponis exercere militiam in obsequiis Iesu Christi, ut Regis regum gratie per gratiosa obsequia te coaptas, dum ignominiosis obprobriis albigensium blasphemorum christiane fidei exprobandum lacescitur ad eorum edomandam superbiam tuas acies direxisti signo crucis vivifice redimitus. Sane quia, ut credimus, sola Dei dilectio tuum inducit animum ad pugnandum, sic te decet prelia Domini preliari, ut eos quos ex Deo esse noveris et devotos Ecclesie Romane filios non impugnes, quinimmo ipsos studiosius foveas et honores. Istud igitur ignorare te nolumus, quod cum carissimus in Christo filius noster Iacobus, Aragonum rex illustris, sub Apostolice Sedis et nostra protectione consistat, utpote quem inclite recordationis Maria, regina Aragonum, mater eius, apud Sedem Apostolicam dudum decedens, Romane Ecclesie commendavit, ipsum sub alarum nostrarum umbra protegere ac manutere propensius nos oportet, cum ipsius precipue merita id exposcant, qui se totum nostre subiciens voluntati ad mandatum nostrum restrinxit hactenus se ac suos firme pacis federa observando. Cum igitur inter terras ipsius regis et terras que in Narbonensi et Auxitanensi provinciis auctoritate Sedis Apostolice detinentur treugum firmari mandaverimus et servari, volentes ut inter te ac regem prefatum mutue dilectionis vinculum observetur, nobilitatem tuam rogandam duximus et monendam per apostolica scripta mandantes quatinus ipsum regem parentem mandatis apostolicis in hac parte ac terras suas, presertim cum infecte non sint heretica pravitate, in aliquo non molestes nec permitas ab aliquo, quantum in te fuerit, molestari, sed eum, pro Apostolice Sedis et nostra reverentia, taliter diligas et conserves illesum, quod idem rex tibi et tuis teneatur grata vicisitudine respondere, ac nos exinde puritatem devotionis tue dignis in Domino laudibus commendamus.

Data Reate VII kalendas augusti, pontificatus nostri anno quarto.

68

1219, novembre, 15. Viterbo.

El papa Honori III recomana als arquebisbes, bisbes, abats, priors i als altres prelats d'Espanya que afavoreixin els dominics, els quals estan ocupats en la predicació de la paraula divina.¹

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVIII, AGOP, fondo principale, XIV, Liber A, fol. 214.²

Ed. RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 8, doc. 9 (edició de B); HOROY 1879-1882, vol. 3, cols. 342-343, doc. 48; MANSILLA 1965, p. 192, doc. 247.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 6160; PRESSUTTI 1888-1895, n. 2255.

Honorius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, episcopis ac dilectis filiis abbatibus, prioribus et aliis Ecclesiarum prelati per Hispaniam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Si personas religiosas diligere ac honorare curetis, Deo, cui servire regnare est, satis gratum obsequium exhibetis, qui, quod uni ex minimis suis fit, sibi fieri asseverat. Rogamus proinde devotionem vestram et exhortamur attente, per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus dilectos filios latores presentium ordinis Predicatorum, quorum utile ministerium et religionem credimus Deo gratam, in eorum laudabili propostio confoventes ad officium predicationis, ad quod deputati sunt, curetis benigne recipere, ac habentes eos pro nostra et Apostolice Sedis reverentia commendatos, in suis <eis> necessitatibus asistatis, qui verbum Dei gratia et fideliter proponentes, intendendo profectibus animarum, ipsum Dominum solum secuti, paupertatis titulum pretulerunt, preces et mandatum nostrum taliter impleturi, ut in districti examinis die positus ad dexteram cum electis, regnum cum eis percipiat eternum, non audituri damnationis sententiam reproborum, quos pro contemptu talium ipse Deus, qui se asserit in eorum, despectione contemni perpetuo incendio deputabit.

Datum Viterbii, XVII kalendas decembris, pontificatus nostri anno quarto.

1. Tot i que la carta no fa referència a l'heretgia, està directament relacionada amb les següents, sobretot pel que fa a la predicació contra la dissidència. 2. El Liber A, mencionat en diverses ocasions en el Bullarium de Ripoll com a font documental, s'ha identificat amb el manuscrit de la sèrie I de l'Archivio dell'Ordine amb signatura 101 (Arch. gen. O.P., I, 101), que inclou còpies del registre dels papes del Vaticà dutes a terme cap al 1725. També hi ha referenciat un Liber B amb còpies del mateix període. Sobre aquesta qüestió, vegeu KOUDELKA 1968, p. 103.

69

1220, maig, 6. Viterbo

El papa Honori III recomana l'orde dels Predicadors a l'arquebisbe de Tarragona, Aspàreg de la Barca per procedir contra els heretges.

[A] Original sense localitzar.

[B] Còpia no localitzada, AGOP.

Ed. RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 10, doc. 15 (edició de B); HOROY 1879-1882, vol. 3, cols. 424-425, doc. 125; MANSILLA 1965, p. 216, doc. 281.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 6246; PRESSUTTI 1888-1895, vol. 1, p. 401, n. 2423.

Honorius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri archiepiscopo Tarraconensi, salutem et apostolicam benedictionem. Quoniam abundavit iniquitas et refriguit caritas plurimorum, ordinem Fratrum Predicatorum, sicut credimus, Dominus suscitavit, qui non que sua sunt, sed que Christi querentes, tam contra profligandas hereses, quam contra pestes alias mortiferas extirpandas se dedicarunt evangelizationi verbi Dei in abiectioe voluntarie paupertatis. Nos igitur eorum pium propositum et necessarium ministerium favores prosequentes, fraternitatem tuam pro eis rogandam duximus et monendam per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus ob reverentiam divinam et nostram eos habeas devotius commendatos, ut ad promotionem eorum ordinis taliter intendere studeas, quod apud Deum, cui est eorum grata religio, possis multipliciter promereri, et dictis fratres per cooperationem tuam et aliorum fidelium roborati, suscepti ministerii cursum feliciter consummantes, optatum reportent sui laboris fructum et finem, salutem, videlicet, animarum, ac nos devotionem tuam exinde possimus in Domino commendare.

Datum Viterbii, pridie nonas maii, pontificatus nostri anno quarto.

70

1220, maig, 30. Viterbo

El papa Honori III mana a Pere, bisbe d'Urgell, que procedeixi enèrgicament contra els heretges i els seus encobridors.

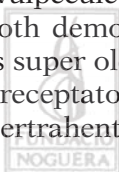
[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 10, fol. 189r, n. 764.

Ed. MANSILLA 1965, pp. 218-219, doc. 287.

Reg. PRESSUTTI 1888-1895, n. 2467.

Episcopo Urgellensi. Cum sicut nobis est pro certo relatum, in tua diocesi heretici velut vulpecule inter sarmenta nequiter latitantes, vineam Domini Sabaoth demoliri dampnabiliter moliantur, dum mollitis sermonibus suis super oleum, quibus tamquam iaculis corda vulnerant infirmorum receptatores sibi allicientes procaciter, et fautores ad se fallaciter pertrahentes simplicibus errores varios

dogmatizant, dignum est, ut receptatoribus et fautoribus ipsis velut vulpecule profligantur, vel potius in suis factionibus capiantur; ideoque fraternitatem tuam rogandam duximus et hortandam, per apostolica tibi scripta firmiter precipiendo mandantes, quatinus tam adversus hereticos, quam adversus receptores et fautores eorum prompta magnanimitate potenter exurgens, fideles civitatum et castrorum circumpositos advoces contra eos, ut que nunc sunt plurimis in scandalum et ruinam, publice confundantur, eorumque confusio sit temeraris ad terrorem et simplicibus ad cautelam, et nos tue virtutis constantiam debeamus merito commendare.

Datum Viterbi, III kalendas iunii, pontificatus nostri anno quarto.

71

1220, juliol, 26. Laterà

El papa Honori III confirma l'orde de la Militia Ihesu Christi, creada per expurgar l'heretgia a les terres de l'arquebisbat de Narbona i les seves províncies veïnes.

[A] Original sense localitzar.

[B] Còpia no localitzada, AGOP.

Ed. RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 7, p. 2, doc. 35 (edició de B).

Honorius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Romano [sic],¹ Portuensi episcopo, apostolice sedis legato, salutem, et apostolicam benedictionem. Presentate nobis fratrenitatis tue litere continebant, quod Petrus Savarici, miles, lator presentium, cum quibusdam sociis suis, ad presentiam tuam accedens, humiliter supplicavit ut signaculum crucis quod defert, sibi et eius sociis, nomine penitentie in remissionem suorum imponeres peccatorum, specialiter ad expurgandum hereticos, et defendendam ecclesiasticam libertatem, in Narbonenensi et Auxitansi provinciis, et regionibus convicinis, iuxta beneplacitum et nutum sancte Romane Ecclesie, secundum observantiam ordinis fratrum Militie Templi in omnibus, habitu duntaxat excepto, toto tempore vite fue. Tu vero, ipsius et dilecti filii nobilis viri Amalrici² [sic], comitis Tolosani, qui iam quosdam redditus sibi dedit, et adhuc plures alios se daturum promisit, ac baronum suorum precibus inclinatus, eum de venerabilium fratrum nostrorum [espai en blanc], Auxitanensi archiepiscopi, ac [espai en blanc] Tolosanensi, [espai en blanc]

Agathensi ac quorundam aliorum episcoporum consilio, ad nostram duxisti propter hoc specialiter presentiam destinandum, rogans humiliter et devote ut deferendi crucem iam dictam, et observandi ordinem antedictum, prout superius est expressum, sibi et eius sociis licentiam concedere dignaremur. Nos igitur, de discretione tua plenam fiduciam obtinentes, ipsum ad te, qui de predicto negotio, et ipsius circumstantiis universis, intelligere poteris plenius veritatem, duximus remittendum, fraternitati tue per apostolica scripta mandantes, quatenus auctoritate nostra statuas super his que, secundum Deum ad honorem Ecclesie ac defensionem fidei atque pacis, videris statuenda.

Datum Laterani, decimoseptimo kalendas augusti, pontificatus nostri anno quinto.

1. Ripoll afirma que hauria de ser Conrado, ja que la R correspondria a Romano.
2. L'error és evident: el comte de Tolosa és Ramon i Amalric és el vescomte de Narbona.

72

1221, juny, 7. Laterà

El papa Honori III constitueix l'orde de la Militia Ihesu Christi, a imatge dels Templers, creada per expurgar l'heretgia a les terres de l'arquebisbat de Narbona i a les seves províncies veïnes.

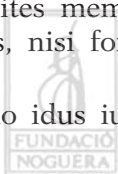
[A] Original sense localitzar.

[B] Còpia no localitzada, AGOP.

Ed. RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 7, p. 4, doc. 38 (edició de B).

Honorius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Romano [*sic*], Portuensi episcopo, Apostolice Sedis legato, salutem et apostolicam benedictionem. Cum quidam christiane fidei zelatores ordinem militum institui desiderent in provincia Narbonensis qui, sicut Templarii contra saracenos pugnant in partibus Orientis, ita in partibus illis decertent contra hereticam pravitatem pro pacis ac fidei negotio et ecclesiastica libertate, nos, eorum laudabili desiderio favorem apostolicum impendentes, constituendi huiusmodi ordinis secundum aliquam de religionibus approbatis, liberam tibi concedimus, auctoritate presentium, facultatem, illis, iuxta morem quorum elegerint vivere milites memorati, nullam per hoc iurisdictionem habituris in ipsos, nisi forte se illis subdere voluerint spontanea voluntate.

Datum Laterani, septimo idus iunii, pontificatus nostri anno quinto.

73

1220, desembre, 21. Tarragona

Donació feta per Aspàreg de la Barca, arquebisbe de Tarragona, a favor de Randulf, prior d'Escaladei, i del seu monestir, en recompensa pel seu treball en expel·lir l'heretgia de la diòcesi.

[A] Arxiu de la Cartoixa d'Escaladei, original sense localitzar.

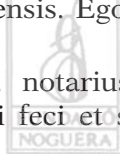
Ed. VILLANUEVA 1804-1852, vol. 19, pp. 310-311, doc. 42 (edició d'A); GORT 2006, pp. 51-53.

Liqueat universis quod nos Sparagus, miseratione divina Tarraconensis archiepiscopus, attendentes quod dilectus filius Randulfus, prior venerabilis Scale Dei, ordinis Cartusiensis, ad honorem Dei pro nostris utilitatibus infatigabiliter laboravit, a nostra diocesi pravitatem hereticam viriliter cum multa industria expellendo, et clerum et populum ab illicitis multiformiter corrigendo, licet propter hoc remuneratione amplissima dignus esset, tamen, ut ostendamus ei bonam affectionem quam gerimus erga ipsum, damus et assignamus prefato priori, et successoribus suis et fratribus dicte domus Scale Dei, omnes illos sarracenos nostros et sarracenos de Benifalet, cum omnibus iuribus et dominio que ad nos pertinent, sine retentione aliqua in eisdem, totis temporibus vite nostre. Et si dictus prior, aut successores eius, vel fratres dicte domus, a Sede Apostolica hoc potuerunt obtinere, prefatum donum per nos et successores nostros in perpetuum sine contradictione aliqua eis concedimus leto corde. Instrumentum super collationem dictorum sarracenorum, antecessori nostro a rege Aragonum illustri confectum, tradendo eis voluntate spontanea in indicium perpetue firmitatis. Et ut hec pia libens largitio perpetua gaudeat firmitate, in hoc instrumento manu propria duximus subscribendum. Prior vero sive ecclesia Scale Dei teneatur in ecclesia Beate Thecle virginis ministrare oleum annuatim ad unam lampadem ardentem iugiter concignandam.

Factum est hoc XII kalendas ianuarii, anno Domini MCCXX.

Ego Sparagus, Terrachone archiepiscopus, subscribo. Sig+num Ferrerii, prepositi Terrachone. Ego Raimundus Guilelmi, Terrachone camerarius. Ego Bernardus, Terraconensis sacrista, subscribo. Ego Ferrerius de Guardia, clericus, testis subscribo. Sig+num Raymundi, clerici Hospitalarii Terraconensis. Ego magister Petrus de Alforgia, testis subscribo.

Ego Guilelmus Virgilii, notarius domini archiepiscopi, qui mandato eiusdem hoc scribi feci et signum + meum apposui.

74

1225, abril. Tortosa

El rei Jaume I reuneix les Corts a Tortosa i estableix unes constitucions de Pau i Treva que en el seu cànon 26 condemnen l'heretgia.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia de finals del segle XIII, BRAH, ms. 7/2005, fols. 99v-104r.

C Còpia del segle XIV, AHCB, *Llibre verd*, I, fols. 75r-77r.

D Còpia del segle XIV, ACG, *Llibre verd del Capítol*, fols. 221v-223r.

E Còpia del segle XIV, ACL, ms. 3, fols. 97v-99r.

F Còpia del segle XIV, APL, ms. 1375, fols. 38r-40v.

G Còpia del segle XIV, BAV, Ott. lat. 3058, fols. 25v-27v.

H Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de la Casa Reial, 6, fols. 20r-22r.

I Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de la Casa Reial, 10, fols. 138r-140v.

J (K) Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de Ripoll, 23, fols. 23r-24v.

K (L) Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de Ripoll, 38, fols. 15v-17v.

L (M) Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de Ripoll, 82, fols. 50r-53v.

M (N) Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de la Generalitat, 2, fols. 141v-144v.

N (O) Còpia del segle XV, BE, ms. Z-I-3, fols. 149v-151v.

O (P) Còpia del segle XIV, BE, ms. Z-I-4, fols. 54v-56r.

P (Q) Còpia del segle XV, BE, ms. D-II-12, fols. 55v-57r.

Q (R) Còpia del segle XV, ACU, ms. 2101, fols. 158v-161r.

Ed. PEIRE DE LA MARCA 1688, ap. DII, cols. 1406-1410; FLÓREZ *et al.* 1747-1961, vol. 13, doc. XLIX, pp. 307-313; *Cortes*, vol. 1, 1a part, pp. 102-112, doc. 16; esp. p. 108, § 24; HUICI 1916-1922, vol. 1, pp. 87-92, doc. XLII; HUICI/CABANES 1976-1988, vol. 1, pp. 139-144, doc. 67; GONZALVO 1994, pp. 150-162, doc. 25 (amb la relació de les referències manuscrites).

Reg. LUDWIG 1993, p. 202.

Edició de GONZALVO.

[XXVI] Ab hac autem pace excludimus omnes hereticos, et fautores et receptatores¹ eorum, et reptatos² qui se de bausia³ noluerint scindire⁴ secundum Usaticos Barchinone, et manifestos latrones.⁵

1. C, L receptatores. 2. H receptatos. 3. C qui de bausia se. 4. B, L excundire. C escundire. 5. C om. et manifestos latrones.

75

1225, octubre, 21. Rieti

El papa Honori III mana a l'arquebisbe de Tarragona que obligui alguns veïns de Prades i Cornudella a acudir a Roma per obtenir l'absolució de la seva excomunió.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 13, fol. 92v, doc. 87.

Ed. MANSILLA 1965, p. 442, doc. 587.

Reg. PRESSUTTI 1888-1895, n. 5697.

Archiepiscopo Terraconensi. De Pratis et de Cornutella homines nobis relatione monstrarunt, quod olim habentes monasterium de Populeto suspectam, eo quod inimici sui se in eius domibus receptabant, conversum quendam eiusdem infra eundem monasterium verberarunt et licet penitentes postmodum de commissis a [Raimundo], abbate, et conventu ipsius veniam humiliter postularint, parati sibi de illatis iniuriis satisfactionem congruam exhibere, obtinere tamen ipsam nullatenus potuerunt; verum post lapsum temporis suadente humani generis inimico, qui letatur cum malefecerit homo, quendam qui eorum baiulum interfecit et eius socios ad quendam ecclesiam confugientes, violenter eiusdem ecclesie muro fracto, ausu sacrilego miserabiliter occiderunt, libertatem et immunitatem ecclesiasticam infringendo; quare a nobis humiliter postularunt, ut ab excommunicationibus, quibus pro predictis excessibus tenentur astricti eos per te, qui eorum diocesanus existis, misericorditer faceremus absolvi. Cum igitur humiliter pulsantibus non sit misericordie ianua precludenda, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus quatinus super hiis agas, auctoritate nostra, cum ipsis prout animarum suarum videris expedire saluti, eisdem iniungens, ut aliquos ex ipsis vice omnium cum litteris tuis ad nostram mittant presentiam, mandatis nostris humiliter parituri.

Datum Reate et cetera ut supra [XII kalendas novembris, anno decimo]

76

[1226, febrer, 28–març] Laterà¹

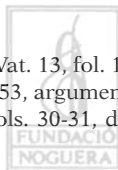
El papa Honori III ordena al cardenal i legat Romà, cardenal diaca de Sant'Angelo, que intervingui perquè el rei de França, Lluís VIII, i els prelats i senyors del seu regne no envaeixin les terres del rei d'Aragó ni les del rei d'Anglaterra en la persecució dels heretges albigesos.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 13, fol. 129r, n. 271.

C Còpia del segle XVI, BV, I, 53, argument.

Ed. HOROY 1879-1882, vol. 5, cols. 30-31, doc. 98; MANSILLA 1965, p. 453-454, doc. 597.

Reg. RHGF, vol 19, p. 771; *POTTHAST* 1874-1875, n. 7542; *PRESSUTTI* 1888-1895, n. 5848.

Romano, Sancti Angeli diacono cardinali, Apostolice Sedis legato. Nuntios tuos et litteras consueta benignitate recepimus et dictis eorundem nuntiorum ac ipsarum continentia litterarum cum diligentia intellectis gavisi sumus in Domino Iesuchristo, qui fidei sue fervore carissimi in Christo fili nostri Ludowici, regis Francorum illustris, et prelatorum ac magnatorum regni suis animos sic accendit ut plenam spem et fiduciam concepimus, quod ipse Dominus Ihesu Christus per eorum ministerium confundet hereticorum Albigensium pertinacissimam atque perniciosissimam pravitatem, et quia iam ceperant insultare contra cultores fidei orthodoxe experimento cognoscent, quod et si Dominus fideles suos propter peccata ipsorum ad tempus quadam confusione perfuderit ipsos, ipsos tamen eius miseratio perpetua non reliquit.

Ceterum, quia tunc Deo accepta sunt humana servitia, cum ad eius honorem et laudem principaliter referuntur, discretionem tuam sollicitandam duximus et monendam per apostolica tibi scripta mandantes quatinus ipsum regem et prelatos ac magnates alios dicti regni, secundum datam tibi a Deo prudentiam, moneas diligenter, ut habentes simplicem oculum in hoc facto, quatenus arbor bona faciat fructus bonos, oblationem obsequii sui non contaminent alicuius ammixtione fermenti, set omni vitio cupiditatis excluso sic pure intendant ad extirpationem heretice pravitatis, quod ad occupandum terram catholicorum ac specialiter ad terram imperii vel regnum Anglie ac Aragonum sitam in partibus illis manus extendere non presumant, ne etatem convertisse videantur in questum et ad suum retorsisse compendium quod ob divinum noscuntur obsequium incepisse. Denique illud tibi volumus esse manifestum, quod nobis et fratribus nostris valde molestum existeret si terram prefati regis Anglie, quam habet in partibus illis, huiusmodi occasione destrui contingeret vel invadi, quia quod eisdem regis comodo tenemur intendere, diceremur eius gravi dispendio causam manifeste dedisse, quare studeas sollicite providere, ut catholicorum omnium et specialiter ipsius regis honores et iura illibata serventur secundum statutum concilii generalis, eam in hoc diligentiam adhibendo, quod tue circumspectionis sollicitudinem possimus in hoc specialiter commendare.

1. El document no porta data, però es troba entre els dels mesos de febrer i març de l'any 1226.

77

1226, abril, 15. Barcelona

El rei Jaume I ordena als seus súbdits que no rebin ni ajudin els heretges albigesos.

A AN, Trésor des Chartes, J. 484, n. 4.

Ed. *HGL*, vol. 8, cols. 830-831, doc. 248 (CLXV); TEULET 1863-1866, vol. 2, p. 75, doc. 1758; HUICI 1916-1922, vol. 1, pp. 100-101, doc. XLVIII; HUICI/CABANES 1976-1988, vol. 1, p. 162, doc. 80.

Reg. LUDWIG 1993, p. 202.

Edició de *HGL*.

Iacobus, Dei gratia rex Aragonie, comes Barchinone et dominus Montispezzulani, dilectis suis universis baronibus, militibus, baiulis, vicariis, iudicibus et omnibus hominibus civitatum, burgium, castrorum et villarum in regno nostro constitutis, salutem et gratie complementum. Quanto nos sumus speciales filii sancte Romane Ecclesie et sub eius protectione et custodia specialius constituti, tanto tenemur ei attentius obedire, et que fidei et pacis sunt et honestitatis cum matre nostra sancta Romana Ecclesia efficacius promovere, et cui manum porrigit manum porrigere, et cui obviat sollicite obviare. Hinc est quod ad preces domini Romani cardinalis, Apostolice Sedis legati, et illustris regis Franchie, ad honorem Dei et exaltationem fidei Christiane, vobis, quantacumque districtione possumus, firmiter et districte precipiendo mandamus, quatinus non receptetis nec recipi sustineatis hereticos et inimicos Ecclesie, aut fautores seu coadiutores eorum in posse vestro aut dominio, nec eis consilium vel auxilium impendatis, sed potius ut inimicos Dei et sancte Romane Ecclesie eos quanto arctius poteritis devitetis. Alioquin, si quis contra hoc eis presumpserit impendere consilium et auxilium vel favorem, ex tunc ipso facto se sciat indignationem nostram graviter incurrisse, et nos suo tempore studebimus acriter severitate regia animadvertere in edicti regii transgressores.

Datum Barchinone XVII kalendas may, anno Domini M^oCC^oXX^oVI.

78

[1226,] abril, 29. Barcelona

Carta de Nuno Sanç, comte de Rosselló, al rei Lluís VIII de França.

A AN, Trésor des Chartres, J 428.
Ed. *HGL*, vol. 8, cols. 831-832, doc. 249 (CLXVI).

Edició de *HGL*.

Illustrissimo et excellentissimo et reverendissimo domino Ludovico, Dei providentia regi Francorum, Nunus Sancii, per eandem comes Rossilionis, Vallispirii, Cerritanie et Confluentis, cum salute et summa reverentia se et sua. Litteras quas nobis ex parte vestre celsitudinis obtulit venerabilis abbas Crasse, cum summo gaudio acceptavimus, et super his que de vobis retulit, quantum ad persone vestre merita, et morum excellentiam, et propositi sanctitatem, ultra quam possemus exprimere congaudemus, attendentes quod per vos magnalia antecessorum vestrorum pro defensione fidei, et exaltatione Ecclesie, Omnipotentis clementis innovabit, et vestro ministerio, fidem, pacem et iustitiam, que in partibus hereticorum pene penitus perierunt, ad sui nominis gloriam relevabit; et quanto ignominiosius et gravius corruerat, tanto gloriosius et salubrius confirmabit. Cum igitur in omnibus sublimitati vestre velimus totis viribus deservire, et in his precipue teneamur que pertinent ad salutem anime nostre, personam nostram, terram et homines, servitio vestro exponimus ad extirpandos fidei inimicos, et ad vindicandas salvatoris iniurias, et eius negotium promovendum qui pretioso suo sanguine nos redemit. Nam terra nostra ad servitium vestrum et iuvamen, per mare et per terram valde vobis idonea est atque apta. Ceterum, quia vox viva prefertur mortue, et fidelis interpres nostre mentis secretum expressius intimabitur, venerabilis abbas Crasse statum nostrum et firmum propositum vobis plenius explicabit, cui ex parte nostra vestra celsitudo, si placuerit, fidem adhibeat plenior.

Datum Barchinone III kalendas madii.

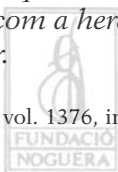
79

1228, Lleida

El cònsol Guillem Botet redacta els Costums de Lleida, en els quals s'estipula en el capítol 165 que si el bisbe o els seus clergues els envien algú per castigar-lo com a heretge, hi ha el costum de lliurar-lo a les flames per cremar.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XIV, AML, vol. 1376, inserit dins del *Llibre Verd Petit*, fols. 69-92.

- C Còpia del segle XIV, ACL, arm. L, caixa M, fols. 123-133.
 D Còpia del segle XIV, BC, ms. 483, fols. 1-11.
 E Còpia del segle XIV, BNE, ms. 865, fols. 1-22.
 F Còpia del segle XV, BC, ms. 702, fols. CV-CXVIII.
 Ed. VILLANUEVA 1804-1852, vol. 16, pp. 160-190, esp. 194 (edició de B, C i D); LOSCERTALES 1946, p. 72 (edició de B amb la col·lació de C, D, E i F); BARRERO 1974, p. 520;¹ *Costums de Lleida*, p. 113 (edició de B).

Edició de LOSCERTALES.

De hereticis.²

Si episcopus cum clericis³ suis tradiderit nobis aliquem pro heretico puniendum, illum solemus flammis tradere concremandum.

1. *Tal com posa de relleu l'autora, aquesta condemna és molt similar a la que es va dictar a Horta l'any 1296 en les Consuetudines et Usancias de Horta*: "Item, si aliquis fuerit iudicatus hereticis flammis seu igne concremetur, et bona ipsius Templi domino confiscantur", BARRERO 1974, p. 520, § 79. 2. hereticis] Rúbrica add. E. 3. cum] vel CE || clericis BD || clericus suus E.

80

[1228, octubre, 21. Perusa]¹

Carta del papa Gregori IX a diversos arquebisbes del sud de França en relació amb l'heretgia i el cardenal legat Romà de Sant'Angelo.

- [A] Original sense localitzar.
 B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 14, fol. 87r, n. 46.
 C Còpia del segle XVIII, BNF, fons Moreau, vol. 1184, fol. 172.
 Ed. AUVRAY 1896-1907, vol. 1, cols. 141-143, doc. 230.
 Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 8267.

Remensi, Senonensi, Rothomagensi, Turonensi, Bituricensi, Burdegalensi, Auxitanensi, Narbonensi, Lugdunensi, Ebredunensi, Tarantaliensi, Bisuntinensi, Aquensi, Arelatensi et Viennensi archiepiscopis et eorum suffraganeis, et abbatibus, prioribus, capitulis et aliis ecclesiarum prelati in eorundem diocesis constitutis. Ardenti desiderio aspirantes ad purgandum terram Albigensem ab heretica feditate, indulgentias olim ab Apostolica Sede concessas cruce signatis vel signandis fidelibus ad hoc laborantibus innovamus, et dilectum filium nostrum Romanum, Sancti Angeli diaconum cardinalem, Apostolice Sedis legatum, scientem huiusmodi naturam negotium et circumstantias, utpote qui alia vice in eo efficaciter laboravit, vestrum consilio et discretione conspicuum diligentem honorem regni Francorum et in negotio ipso fervente, qui, quantumcumque nobis pernecessarius esset apud Sedem

Apostolicam et eius presentia oportuna, quia res ipsa propter sui arduitate talis et tanti viri diligentiam exigebat, ad partes vestras propter dictum negotium et alia que ibi habet Sedes Apostolica pertractare, de nostro latere duximus destinandum. De omnipotentis itaque Dei misericordia et beatorum apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi, ex illa quam nobis, licet indignis, Deus ligandi atque solvendi contulit potestatem, omnibus qui laborem istum in propriis personis subierint et expensis, plenam suorum poecaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti et ore confessi, veniam indulgemus, et in retributione iustorum salutis eterne pollicemur augmentum. Eis autem qui non in propriis personis illuc accesserint, sed in suis dumtaxat expensis, iuxta facultatem et qualitatem suam, viros idoneos destinarint, et illis similiter qui, licet in alienis expensis, in propriis tamen personis accesserint, plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Huius quoque remissionis volumus et concedimus esse perticipes, iuxta quantitatem subsidii et devotionis affectum, omnes qui ad subventionem eiusdem negotii de bonis suis congrue ministrabunt, aut circa predicta consilium et auxilium impenderint opportunum. Sane quia iusto iudicio celestis Imperatoris obsequiis inherentes speciali debent prerogativa gaudere, volumus et mandamus ut, si qui illuc proficiscentium ad prestandas usuras iuramento tenentur astricti, creditores eorum, ut remittant eis prestitum iuramentum, et ab usuram exactione desistant, ecclesiastica districtione cogatis. Quod si quisquam creditorum eos ad solutionem coegerint usurarum, ad eorum restitutionem simili censura compellatis eosdem. Preterea iudeos ad remittendum usuras per secularem faciat potestatem compelli et, donec eas remiserint, communionem sibi fidelium denegari. Porro si qui cruce signatorum iudeis solvere debita nequeunt in presenti, laborare curetis ut iudices seculares sic eis de utili dilatione provideant, quod post iter peregrinationis arreptum, quousque de ipsorum obitu vel reditu certissime cognoscatur, usurarum incomoda non incurrant, compellendis nichilominus iudeis proventus pignorum, quos interim perceperint in sortem, expensis deductis necessariis computare. Debitores quoque cruce signatorum ad ea in quibus tenentur eisdem, cogatis, usuris cessantibus, persolvenda, creditores ipsorum ad prorogandum terminos solutioni debitorum prefixos, prout necesse fuerit, inducentes. Quia vero nonnulli assumptam crucem contra dictos hereticos, auctoritate propria, deposuisse dicuntur, illos eam resumere compellatis. Monemus igitur discretionem vestram et hortamur in Domino Ihesu

Christo, presentium vobis auctoritate mandantes quatinus, populis vobis subditis diligenter exponentes omnia supradicta, eosque ad impendendum prefato negotio in rebus personisque succursum sedulis exortationibus animantes, in singulis articulis supradictis exequamini singuli quod ad sollicitudinem vestram noscitur pertinere, ita vos exhibentes sollicitos et attentos, quod proximos ipse ardor vestre caritatis accendat, vosque in presenti a nobis gratiam, et in futuro possitis a Deo premium expectare.

1. *Data aportada per Potthast, tot i que per a Auvray és poc probable que la carta es refereixi a aquest any. Vegeu AUVRAY 1896-1907, vol. 1, col. 141, nota 1.*

81

1228, desembre, 21. Barcelona

Jaume I, rei d'Aragó i comte de Barcelona, reuneix Corts a Barcelona i estableix unes noves constitucions de Pau i Treva que condemnen l'heretgia en un dels seus canons.

- [A] Original sense localitzar.
 B Còpia del segle XIII, BNE, ms. 12691, fols. 33r-36v.
 C Còpia final del segle XIII: BRAH, ms. 7-2005, fols. 106r-110r.
 D Còpia del segle XIV, AHCB, Llibre verd, I, fols. 77r-79r.
 E Còpia del segle XIV, ACA, Còdexs de Ripoll, 39, fol. 24r-v.
 F Còpia del segle XIV, ACL, ms. 3, fol. 99r-v.
 G Còpia del segle XIV, APL, ms. 1375, fols. 35v-38r.
 H Còpia del segle XIV, ACG, Llibre verd del Capítol, fols. 223r-225r.
 I Còpia del segle XIV, BAV, Ott. lat. 3058, fols. 28r-30r.
 J (K) Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de la Casa Reial, 6, fols. 24r-26r (K en Gonzalvo)
 K (L) Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de la Casa Reial, 10, fols. 142v-144v.
 L (M) Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de Ripoll, 23, fols. 21v-22v.
 M (N) Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de Ripoll, 38, fols. 18r-19v.
 N (O) Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de Ripoll, 82, fols. 47r-49r.
 O (P) Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de la Generalitat, 2, fols. 147r-149r.
 P (Q) Còpia del segle XV, BE, ms. Z-I-3, fols. 153r-154v.
 Q (R) Còpia del segle XIV, BE, ms. Z-I-4, fols. 52v-53v.
 R (S) Còpia del segle XV, BE, ms. D-II-12, fols. 58r-59r.
 S (T) Còpia del segle XV, ACU, ms. 2101, fols. 162v-164v.
 Ed. HUICI 1916-1922, vol. 1, pp. 121-126, doc. LXI; HUICI/CABANES 1976-1988, pp. 206-211; GONZALVO 1986, ap. I, pp. 132-137, doc. 5 (de K); GONZALVO 1994, pp. 163-173, doc. 26 (amb les referències manuscrites).
 Reg. LUDWIG 1993, p. 202.

Edició de GONZALVO.

[XX] Ab hac pace autem, excludimos hereticos manifestos, et eorum credentes, fautores atque defensores, fures et latrones, et eorum receptatores, et publice excommunicatus, nisi voluerint se emendare, ad mandatum episcopi. Statuentes firmiter, et insuper mandamus ut nullus eos deffendat, immo manifeste eos, et omnis modis evitet.¹

1. *Extret de M (N), N (P) i P (Q); aquesta constitució, com tampoc les XIX i XXI, no les recullen B, C, D ni J (K).*

82

1230, març, 1. Palma de Mallorca

El rei Jaume I, després de conquerir l'illa de Mallorca, atorga als pobladors de les illes la Carta de franqueses, acta d'ordenament administratiu i jurídic que té com a objectiu estimular l'assentament dels pobladors. En l'acta apareix una referència a l'heretgia com un crim enorme assimilat, com ja havia fet la legislació precedent, a la lesa majestat.

[A] Original sense localitzar.

[B] Còpia de 1291 per Pere Torrella, no localitzada.

C Còpia dels segles XIV-XV, Mallorca, Biblioteca de la família Pueyo, n. 8 (còpia de B).

Ed. FLÓREZ *et al.* 1747-1961, vol. 21, pp. 285-315 (edició parcial), esp. p. 305.

Edició de FLÓREZ.

Que és enorme crim.

Encara, com d'alcunes paraules en aquestes, so és asaber, enorme crim en vostres costums e cartes contengut és, que enorme crim sia, molt hom dupte; asò per la present carta departim e en aquesta manera declaram: que enorme crim és antes de crim de lesa magestat, e de crim de falsa moneda, e de crim d'eretgia, e de crim, o de malefici, per lo qual alcuna persona pena de mort o corporal deya sostenir; e axí enorme crim deure ésser entès d'aquí avant dels damut dits crims, e no en altra manera o establím.

83

1230, maig, 1. Tarragona

Primer concili provincial després del concili de 1229, pel cardenal bisbe de Sabina, que es va dur a terme entre el 29 d'abril i l'1 maig de

1230 a Tarragona. Va ser el primer concili que va promulgar un cànon contra els heretges.

- [A] Original sense localitzar.
 - B Còpia del segle XIV, ACT, ms. 187, fols. 13.
 - C Còpia del segle XIV, BNF, ms. 4670-A (incomplet).
 - D Còpia del segle XV, ACB, no catalogat, *Constitu Tarraconen*, fols. 222-223.
 - E Còpia del segle XIX procedent del convent dels agustins de Barcelona; *Papeles de Jaime Villanueva. Collectio documentorum ad Ecclesias Hispaniae Historiam pertinentium*, BRAH (Madrid), lligall 61, fols. 159-170.
- Ed. PEIRE DE LA MARCA 1688, col. 526; MANSI 1759-1798, vol. 23, col. 214; AGUIRRE 1693-1694, vol. 3, p. 495, § 53; CATALANI 1753-1755, vol. 5, p. 187, § 53; HEFELE/LECLERCQ 1907-1916, vol. 5, pars 2, p. 1505; PONS 1974, pp. 93-98.
Reg. TEJADA 1849-1859, vol. 3, p. 348; LUDWIG 1993, p. 203.

Edició de PONS.

[V] Haeretici et eorum fautores denuntientur excommunicati.

Statuimus siquidem, sacro concilio aprobante, quod heretici, fautores, et receptatores eorum denuntientur excommunicati in omnibus ecclesiis parrochialibus singulis diebus dominicis et festivis. Et in Urgellensi diocesi is precipue precipimus observari, cum ipsa diocesis infecta videatur heretica feditate.

84

1232, maig, 26. Spoleto

El papa Gregori IX emet la butlla Declinante iam mundi, dirigida a l'arquebisbe de Tarragona, Aspàreg de la Barca, i als seus sufraganis, ordenant-los que procedeixin contra els heretges. La butlla ordenava a tots els bisbes, frares predicadors o delegats papals que investiguessin els brots d'heretgia per castigar els culpables descoberts, d'acord amb la legislació vigent en matèria d'heretgia.¹

- [A] AHAT, pergamí original sense localitzar.
 - B Còpia, AHN, Cod. L. 176, fols 547r-549v.
- Ed. PEÑA 1578, part III, p. 307; PEÑA 1595, part III, pp. 468-469; DIAGO 1599, fols. 6ra-6va ("sacada de un libro de pergamino ms. antiquissimo que esta en el Archivo de la mensa archiepiscopal de Tarragona"); BZOWSKI 1616-1630, vol. 13, cols. 413-414; TAMBURINI, 1698, p. 515; LAGET 1720, *praefatio*, pp. 25-26; RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 38, doc. 52 ("ex Malvenda Annal. Ord. ad Annum MCCXXXII cap. III"); BALME *et al.* 1898-1901, VI, vol. 2, pp. 14-16, doc. 9; LLORCA 1949, pp. 41-44 (edició de B); RIUS 1954, pp. 12-13, doc. 8; BARAUT 1996-1997, pp. 422-23, doc. 3 (edició de Rius); MARTÍNEZ 1998, pp. 28, 30 (edició de Llorca; trad. esp. pp. 29-31); PASAMAR 1999, p. 151-152 (edició de Diago); DOMÍNGUEZ 2004, pp. 213-214, doc. 212.
- Reg. PÁRAMO 1598, pp. 177; POTTHAST 1874-1875, n. 8932.

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopo Terraconensi et suffraganeis suis, salutem et apostolicam benedictionem. Declinante iam mundi vespere ad occasum et hominum malitia exercente, corrupti seculi corruptelam non solum sentiunt elementa corrupta, verum etiam dignissima creaturarum ad imaginem et similitudinem condita creatoris privilegiata privilegio dignitatis volucris celi et bestiis universe terre testatur. Peccat enim ad extremum homo miserrimus et qui in sui creatione in paradisi medio constitutus ut operaretur et custodiret eundem ac de omni ligno quod in eo erat, excepto ligno boni et mali scientie, vinceretur, manere non potuit in eodem, circa fines seculorum degenerat et variis ac variis questionum nexibus se innectit. Ecce namque peccatis exigentibus ova aspidum iam sunt rupta et telas aranee texuerunt. Quia miseri et infelices heretici falsum et hereticum intellectum, quem mente conceperant, parientes in aures sibi credentium effundunt. Sed qui de ovis eorum comedit morietur, quoniam eorum doctrine ac consiliis inherentes eternis incendiis adscribuntur. Ecce de radice colubri egredietur regulus, quia sicut hic flatu venefico, sic hec pestis flatu felle aves volantes interficit serpente non degenerans a primevo, qui primos parentes circumveniens interemit. Non est etiam dissimilis basilisco, qui visu necat quos aspicit, quia hoc reptile venenosum aspectu seducit et peremit minus cautos. Ecce iam ventus oriens, qui indecisam et inconsutilem Domini tunicam et desuper contextam per totum per frustra discerpit. Ecce etiam nova sub novo testamento Acham progenies, que de anathemate iniquo regulam auream palliolumque furatur. Abiron quoque et Datan et Chore soboles detestanda novis thuribulis fermentatum thimiama novis volunt altaribus adolere, dum nox nocti scientiam indicat, dum hereses pullulant et vulpes demoliri vineam Domini moliuntur. Hi sunt namque caupones, qui aquam vino commiscent, qui virus draconis in aureo calice Babilonis propinant, qui iuxta verbum propheticum arcum rem amaram intendunt, ut sagittent innoxios in occultis, ita quod nisi brotus in flore ledatur, fructum non solum amarum sed etiam pestiferum germinabit. Ecce siquidem quod dolentes referimus et referendo dolemus, heretice labis morbus serpens, paulatim ut cancer, quedam loca Tarraconensis provincie, sicut dicitur, iam infecit. Cum igitur ex iniuncto nobis apostolice cure officio adversus hereses invigilare propensius te-
neamur et moveamur etiam voce sponsi capere vulpeculas parvulas demolientes vineam, ne per licentiam invalescant et tractu temporis

coalescant in maioris roboris firmitatem, fraternitatem vestram monemus, hortamur attente per apostolica verba scripta, sub divini attestazione iudicii districte precipiendo, mandantes quatenus per vos et Fratres Predicatores, ac alios quos ad hoc idoneos esse noveritis, diligenti sollicitudine percipiatís de hereticis et etiam infamatis. Et si quos culpabiles et infamatos inveneritis, nisi ex animo velint absolute mandatis Ecclesie obedire, procedatis contra eos iuxta statuta nostra contra hereticos noviter promulgata, que verba sub bulla nostra transmittimus interclusa, in receptatores, defensores et fautores hereticorum secundum eadem statuta nihilominus processuri. Si vero aliqui, heretica labe penitus abiurata, ad ecclesiasticam redire voluerint unitatem, ipsis iuxta formam Ecclesie absolutionis beneficium impendatis et iniungatis eis quod talibus consuevit iniungi, attentius provisuri ne qui videntur reverti sub fallaci specie pietatis impietatem committant et angelus Satane in lucis angelum se transformet. Propter quod statuta, que super hoc duximus promulganda, inspicere poteritis et ab eorum insidiis secundum discretionem vobis datam a Domino precavere.

Datum Spoleti, VII kalendas iunii, pontificatus nostri anno sexto.

1. Una de les disposicions prèvies és la decretal *Excommunicamus et anathemizamus* universos haereticos de 1231, en la qual Gregori IX insta a iniciar el procediment inquisitorial a través de clergues que actuen com a inquisidors nomenats directament per la Santa Seu i llança una excomunicació i un anatema contra diferents heretgies, entre les quals els càtars, els patarins i els Pobres de Lió (*Excommunicamus*, X 5.7.15), edició a *Corpus Iuris Canonici*, vol. 2, col. 789 (només inclòs el primer fragment de la decretal). Per a la versió completa del text, vegeu AUVRAY 1896-1907, vol. 1, cols. 351-352, doc. 539. Poc després d'emetre l'*Excommunicamus*, Gregori IX promulgava, el febrer de 1232, la butlla *Ille humani generis contra els heretges d'Alemanya*, mitjançant la qual confiava la competència dels tribunals inquisitorials contra l'herètica pravitat a l'orde dels predicadors (RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 37). Aquestes disposicions van quedar reforçades amb la butlla *Licet ad capiendas* del 20 d'abril de 1233 (*ibíd.*, p. 47) i una altra que porta el mateix encapçalament *Ille humani generis* del 22 d'abril del mateix any (*ibíd.*, p. 47-48). Sobre aquesta butlla, vegeu el doc. 88.

85

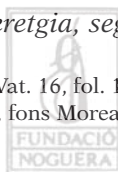
1233, març, 8. Anagni

El papa Gregori IX escriu als bisbes de Narbona i de Tolosa sobre els heretges Bernat Guillem de Niort i Guillem Bernat per procedir contra ells, infamats d'heretgia, segons el concili de Tolosa.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 16, fol. 103r, n. 360.

C Còpia del segle XVIII, BNF, fons Moreau, vol. 1187, fol. 463.

[D] Còpia no localitzada, AGOP.

Ed. RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 7, p. 9, doc. 209 (edició de D).

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 9117; AUVRAY 1896-1907, vol. 1, col. 662, n. 1166 (registres B i C).

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopo Narbonenensi, et episcopo Tolosano, salutem et apostolicam benedictionem. Ad nostram noveritis audientiam pervenisse quod Bernardus (*Otonis?*) Guilelmi de Niorto et Guilelmus Bernardi, fratres, et mater eorum, Narbonensis et Tolosane diocesis, hereticorum existunt publici defensores. Iidem enim sunt de heresi publice infamati, et a catholicis heretici reputantur, et maxima pars terre ipsorum exemplo timetur infici heretica pravitate. Quia vero hec, si vera sint, conniventibus oculis pertransire nec volumus nec debemus; discretionis vestre per apostolica scripta precipimus et mandamus quatenus, inquisita super premissis omnibus diligentius veritate, si personas dictorum fratrum, et matris eorum inveneritis suspectas, et de heresi publice infamatas, contra eas iuxta statuta a vobis, et dilecto filio nostro Romano, Sancti Angeli diacono cardinali, Portuensi electo, tunc in illis partibus Apostolice Sedis legato, in concilio Tolosano contra tales edita, sublato dilationis, et appellationis obstaculo, procedatis.

Datum Anagnie, VIII idus martii, pontificatus nostri anno sexto.

86

1233, març, 15. Anagni

El papa Gregori IX escriu als sufraganis de l'Església de Narbona en relació amb els germans Guillem de Niort i Bertran de Niort, infamats d'heretgia.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat, 16, fol. 103v, n. 363.

C Còpia del segle XVIII, BNF, fons Moreau, vol. 1187, fol. 472.

Ed. AUVRAY 1896-1907, vol. 1, cols. 663-664, doc. 1170.

Universi suffraganeis Narbonensis Ecclesie. Tacti sumus dolore cordis intrinsecus et dolore afflicimur vehementi quod, sicut venerabili fratre nostro [*espai en blanc*], Narbonensi archiepiscopo, accepimus conquerente, eo nuper in procinctu itineris veniendi ad Sedem Apostolicam constituto, quidam filii Belial, videlicet Wilelmus et Guilelmus¹ de Niorto ac Guilelmus Bernardi, fratres, et Bertrandus, filius Bernardis Octonis, Narbonensis et Tolosane

diocesum, de genere hereticorum, ac complices eorundem, qui semper fuerunt pacis et fidei turbatores in villas ipsius et castra facientes insultum ea incendio devastarunt, ac eius homines nequiter capientes, eorum animalibus exinde violenter abductis, ipsos carcerali custodie miserabiliter manciparunt; iidem insuper, ac si premissa sibi non sufficeret ad offensam, in archiepiscopum eundem et suos hostiliter irruentes, ipsum, Dei timore postposito, usque ad effusionem sanguinis atrociter vulnerarunt, et quibusdam ipsius clericis ignominiose ac inhoneste tractatis, eos arte custodie tradere ausu sacrilego presumpserunt. Preterea, quod non sine dolore referimus, palleum, capellas, equitaturas et res alias eiusdem archiepiscopi dicti sacrilegi auferre sibi non sunt veriti violenter. Quia vero talem et tam gravem iniuriam, Deo et Ecclesie in personam archiepiscopi supradicti et eius clericos irrogatam, relinquere nec debemus nec possumus impunitam, mandamus quatenus, si est ita, supradictos fratres et complices eorundem, nec non et consiliarios ac ipsorum in hac parte fautores et receptatores eorum, et illos etiam qui presumpserunt in archiepiscopum ipsum et suos huiusmodi violentiam exercere, tamdiu ita quod [sic] quilibet vestrum in sua et Narbonensi diocesibus, excommunicatos publice nuntietis et faciatis ab omnibus artius evitari, donec eidem archiepiscopo et clericis supradictis, ablatis eis primitus restitutis, satisfecerint competenter.

Datum Anagnie, idibus martii, anno sexto.

1. Gueraudus?

87

1233, abril, 20. Laterà

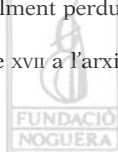
El papa Gregori IX informa als arquebisbes i bisbes de França i de les províncies veïnes que ha confiat la lluita contra els heretges als frares predicadors, particularment qualificats per a aquesta tasca, i els exhorta a aportar l'ajuda necessària per a acomplir-la.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del 6 de desembre de 1242 pel notari Bernat de Bernis, Archives départementales des Bouches-du-Rhône, H. Prêcheurs d'Arles, lligall 1, n. 4.

[C] Còpia del segle XIV, actualment perduda, procedent de l'antic arxiu iniquistorial de Carcassona.

[D] Còpia conservada al segle XVII a l'arxiu dels frares Predicadors de Tolosa, no localitzada.

E Còpia de 1669 per Gratian Capot, BNF, Fons Doat, vol. 31, fols. 21-23v (edició de C).

[F] Còpia no localitzada, AGOP.

Ed. RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 47, doc. 71 (edició de F); PERCIN 1693, pars 2, p. 92b, n. 4 (edició de D); DOSSAT 1959, pp. 325-327, doc. 1 (edició de B).

Reg: POTTHAST 1874-1875, n. 9143.

Edició de DOSSAT.

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis ac dilectis filiis aliis ecclesiarum prelati in regno Francie et circumiacentibus provinciis constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Ille humani generis pervicax inimicus quem de suppressis ab ima superbia sua prostravit, non contentus quod sue fraudis nequitia hominem produxit ad casum erumpnis et miseriis applicandum, callide nititur eum pestiferis retibus irretire, astute sibi parans insidias ne resurgat locum a quo ipse ceciderat obtenturus. Novissime autem diebus istis fidem nisis perfidia depravare, per ministros suos iniquitatis operarios venena sparsit mortifera, seditiose considerans quod familiaris hostis sit efficax ad nocendum, qui quasi dulcia premitentes cauda pungunt, ut scorpio, in aureo tandem calice Babilonis virus pestilentie infusuri. Licet autem heretici diutius hactenus latitantes, sicut cancer, serperent in occulto et velut vulpes latenter niterentur vineam Domini demolliri, iam tamen peccatis exigentibus in aperto quasi equi parati ad prelium presumunt manifeste insurgere contra eam, querentes in cibum simplices et in predam edoctos ac illaqueare nichilominus fideles quoslibet suis circumventionibus cupientes, facti magistri erroris qui nunquam fuerant discipuli veritatis. Unde expedit quod insurgatur viriliter contra eos, ut eorum omnino heresi confutata per totum vigeat fides Christi, nam corona sequetur premii temptationibus resistentes. Cum igitur dudum resplenderit in regno Francie et circumiacentibus provinciis fida fides, ac per hoc formidemus ibi potius animalia venenosa, ne forte simplices ipsorum callidis seductionibus circumventi et astuti pravis circumventionibus periculose decepti in profundum deviant peccatorum sicque violetur ibidem fidei firmamentum, nos, qui circa horam undecimam inter operarios immo verius supra operarios vinee Domini sumus¹ a patre familias evangelico deputati, tacti dolore cordis intrinsecus non valentes tantum sustinere iniuriam Creatoris ac volentes tot animarum periculis obviare, multipharie multisque modis ad extirpandam pravitatem hereticam diligenter intendere non cessamus. Cum autem miserator et misericors Dominus qui

neminem vult perire, attendens quod messis erat multa operarii autem pauci, dilectorum filiorum Predicatorum ordinem suscitari et qui non sua sed que Ihesu Christi querentes, tam contra profugandas hereses quam contra pestes alias mortiferas, se dedicarunt evangelizationi verbi Dei in abiectioe voluntarie paupertatis, nos, considerantes quod vos, diversis occupationum turbinibus agitati, vix valetis inter mundantium sollicitudinum angustias respirare ac per hoc dignum ducentes ut onera vestra cum aliis dividantur, cum onus² per plures divisim facilius supportetur, eius instructi exemplo qui et duodecim apostolos et alios septuaginta duos elegit et binos ante faciem suam ad predicandum direxit, dictos Fratres Predicatores contra hereticos in regno Francie et circumiacentes provincias duximus destinandos; ideoque universitatem vestram rogamus, monemus et hortamus attente, per apostolica vobis scripta districte precipiendo mandantes, quatinus ipsos pro reverentia divina Apostolice Sedis ac nostra benigne recipientes et honeste tractantes eis, in hiis et aliis, consilium, auxilium et favorem taliter impendatis quod ipsi commissum sibi officium exequi valeant inoffense, et nos sinceritatis vestre zelum possimus merito commendare.

Datum Laterani, XII kalendas maii, pontificatus nostri anno septimo.

1. Simus B, sumus E. 2. honus B.

88

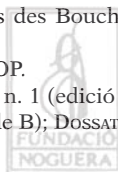
1233, abril, 22. Laterà

El papa Gregori IX escriu al provincial dels frares Predicadors de Provença perquè designi aquells religiosos competents del seu orde per a realitzar la predicació general, buscar heretges i partidaris seus, organitzar les persecucions i reconciliar amb prudència aquells que volen retornar a l'Església, aplicant els estatuts que recentment ha publicat. Per afavorir aquesta acció, concedeix indulgències a tots aquells que ajudin a la predicació o aportin la seva ajuda per a la lluita contra l'heretgia.

A Archives départementales des Bouches-du-Rhône, H. Prêcheurs d'Arles, lli-gall 1, n. 1.

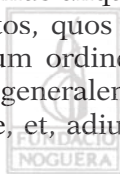
[B] Còpia no localitzada, AGOP.

Ed. PERCIN 1693, pars 2, p. 92a, n. 1 (edició d'A); RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 47-48, doc. 72 (edició de B); DOSSAT 1959, pp. 327-329, doc. 2 (edició d'A).

Edició de DOSSAT.

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio priori provinciali Fratrum ordinis Predicatorum Provincie, salutem et apostolicam benedictionem. Ille humani generis pervicax inimicus, omnium malorum incentor, quem de supremis ad ima superbia sua prostravit, non contentus quod sue fraudis nequitia hominem produxit ad casum erumpnis, et miseriis applicandum, callide eum nititur pestiferis retibus irretire, astute sibi parans et insidias ne resurgat locum a quo ceciderat obtenturus. Novissime autem diebus istis fidem nisus perfidia depravare, per ministros suos iniquitatis operarios venena sparsit mortifera, seditiose considerans quod familiaris hostis sit efficax ad nocendum: qui quasi dulcia promittentes, cauda pungunt, ut scorpio, in aureo tandem calice Babilonis virus pestilentie infusuri. Licet enim heretici hactenus diutius latinantes, sicut cancer, serperent in occulto et velut vulpes latenter niterentur vineam Domini Sabaoth demoliri, iam tamen peccatis exigentibus in aperto quasi equi parati ad prelium presumunt manifeste insurgere contra eam in quibusdam locis publice predicando, querentes in cibum simplices et in predam edoctos ac illaqueare nihilhominus fideles quoslibet suis circumventionibus cupientes, facti magistri erroris qui nunquam fuerant discipuli veritatis. Unde expedit, quod insurgatur viriliter contra eos, ut omnino eorum heresi confutata per totum vigeat fides Christi, nam corona sequetur premii temptationibus resistentes. Cum igitur dudum resplenduerit in Pronvincie partibus fida fides, ac per hoc formidemus ibi potius animalia venenosa, ne forte simplices ipsorum callidis seductionibus circumventi, et astuti pravis circumventionibus periculose decepti, in profundum deveniant peccatorum sicque violetur ibidem fidei firmamentum, nos, qui circa horam undecimam inter operarios, immo verius supra operarios vinee Domini sumus a patre familias evangelico deputati, moniti voce sponsi capere vulpes parvulas, que demoliri vineam Domini moliuntur, et tacti dolore cordis intrinsecus, non valentes sustinere tantam contumeliam Creatoris ac volentes tot animarum periculis obviare, discretionem tuam rogamus, monemus et hortamur attente, per apostolica scripta sub divini obtestatione iudicii districte precipiendo mandantes quatinus aliquos de fratribus tuis tibi commissis in lege Domini eruditos, quos ad hoc idoneos esse noveris, ad partes tibi secundum tuum ordinem limitatas transmittas qui, clero et populo convocatis, generalem predicationem faciant, ubi commodius viderint expedire, et, adiunctis sibi disceretis aliquibus

hac hec sollicitius exequenda, diligenti perquirant sollicitudine de hereticis et etiam infamatis, et si quos culpabiles vel infamatos invenerint, nisi examinati velint absolute mandatis Ecclesie obedire, procedant contra eos iuxta statuta nostra contra hereticos noviter promulgata, in receptatores, defensores et fautores hereticorum secundum eadem statuta nichilominus processuri. Si vero aliqui, heretica labe penitus abiurata ad ecclesiasticam redire voluerint unitatem, ipsis iuxta formam Ecclesie beneficium absolutionis impendant, et iniungant eis quod talibus consuevit iniungi, attentius provisuri ne qui videntur reverti, sub palliata specie pietatis, impietatem committant, et angelus Sathane in Lucis angelum se transformet; propter quod statuta, que super hoc duximus promulganda, inspicere poterunt et ab eorumdem insidiis secundum discretionem eis traditam a Domino precavere. Ad hec, ut super premissis omnibus officium sibi comissum liberius possint et efficacius exercere, omnibus qui ad predicationem eorum accesserint in singulis stationibus viginti dies, illis vero qui ad impugnandum hereticos, fautores, receptatores et defensores eorum in munitionibus et castellis vel alia contra Ecclesiam rebellantes ipsis ex animo auxilium, consilium prestiterint vel favorem, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniuncta sibi penitentia relaxamus. Et, si qui ex hiis in prosecutione huiusmodi negotii forte decesserint, eis omnium peccatorum, de quibus corde contriti ac ore confessi sunt, plenam veniam indulgemus. Ne vero aliquid fratribus ipsis desit ad predictum negotium proseguendum, in contradictores et rebelles ecclesiasticam proferendi censuram tenore presentium liberam eis concedimus facultatem. Predicatores quoque questuarios, quorum interest caritativa tantum subsidia simpliciter petere ac indulgentiam, si quam forsan habent, exponere, a predicationis officio, quod ad ipsos nullatenus pertinet, compescendi censura simili eisdem nichilominus licentiam indulgemus.

Datum Laterani, X kalendas maii, pontificatus nostri anno septimo.

89

1233, maig, 2. Laterà

Carta del Papa Gregori IX a l'arquebisbe de Narbona i als seus sufraganis, en què s'estableix que, a causa del delictes comès per membres de la família Niort, Guillem de Niort i Guillem Bernat de Niort, aquests i altres membres de la família no puguin rebre càrrecs eclesiàstics fins que no ho hagin solventat.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 17, fol. 19r, n. 83.

C Còpia del segle XVIII, BNF, fons Moreau, vol. 1188, fol. 54.

Reg. AUVRAY 1896-1907, vol. 1, col. 721, n. 1284.

Universis suffraganeis Ecclesie Narbonensis et aliis ecclesiarum prelati per Narbonensem provinciam constitutis. Ne detestabile facinus ab Wilermo Guillemi et Guilermo Bernardi de Aniorto,¹ fratribus, et Bernardo, filio Bernardi Ottonis, et eorum fautoribus in venerabilem fratrem nostrum [*espai en blanc*], Narbonensi archiepiscopum, attemptatum transeat aliis in exemplum, si remanserit impunitum, auctoritate preduximus inhibendum ne filii vel nepotes malefactorum ipsorum ac fratres eorundem qui eis ad hoc perpetrandum consilium vel auxilium prestiterint, donec de tanta iniuria archiepiscopo plene satisfecerint memorato, ad obtinendum ecclesiasticum beneficium valeant promoveri. Ideoque peremptorie mandamus quatinus prohibitionem huiusmodi per Narbonensem provinciam publicantes, eam auctoritate nostra sub cuiuslibet apostolica obedientia faciatis firmiter observari.

Datum Laterani, VI nonas maii, anno VII.

1. Tot i que en el ms. els noms apareixen d'aquesta manera, és probable que es refereixi a Wilermo, Gueraudo et Guilermo Bernardi, fratribus.

90

1233, juliol, 27. Anagni

El papa Gregori IX mana a l'arquebisbe de Viena, Jean de Bernin, legat de la Seu Apostòlica, que s'encarregui d'extirpar l'heretgia albigesa en diverses províncies i a les diòcesis de Catalunya.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 17, fols. 73, n. 251.

Ed. AUVRAY 1896-1907, vol. 1, cols. 819-820, doc. 1472; DOMÍNGUEZ 2004, pp. 277-278, doc. 310.

Archiepiscopo viennensi, Apostolice Sedis legato.

Cum ex iniuncte nobis servitutis officio Universalis Ecclesie curam teneamur gerere generalem, quia non est conditionis humane ut quis eodem tempore diversis locis valeat presentialiter interesse, nec per consequens variis negotiis personaliter imminere, necesse habemus super agendis, quibus angimur, viris idoneis committere vices nostras, ut ipsi efficere videamur que per eos, auctoritate nostra, provide peraguntur. Hinc est quod de fide ac discretione tua plenam fiduciam optinentes, tibi in narbonensi, arelatensi, aquensi et viennensi provinciis, et claromontensi, agennensi, albiensi, ruthenensi, caturcensi, mimatensi, petragoricensi, Convenarum, lectorensi et aniciens diocesibus, legationes officium providimus committendum, concessio tibi nichilominus ut in auxitania, burdegalensi et ebredunensi provinciis, et diocesibus Cathalonie, terraconensis provincie, et diocesi lemovicensi, illos qui contra negotium pacis et fidei in provinciis et diocesibus tibi commissis aliquid molirentur, valeas cohercere, cum, etsi ex parte sin tibi extirpata vitia et plantate virtutes, adhuc sic locus diligentiori culture, ne vel extirpata repullulent vel plantata torpescant, set potius adhuc extirpanda radicibus extirpentur, ut plantatio latius habeatur. Ideoque, fraternitatem tuam monemus attente, per apostolica tibi scripta, in virtute obedientie, firmiter precipiendo mandantes, quatinus legationem pro Christo suspiciens, eam, iuxta datam tibi a Domino gratiam, studeas laudabiliter exercere, ut, recta regens et dirigens indirecta, aspera convertas in plana, ita quod ad onus assumptus tuum videaris ministerium honorare, ac exinde tibi apud Deum meritum et apud homines compares nomen bonum, nosque diligentiam tuam merito commendemus

Datum Anagnie, VI kalendas augusti, anno septimo.

91

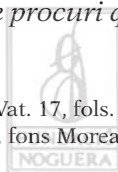
1234, maig, 4. Laterà

El papa Gregori IX demana al rei Jaume I que ajudi a Jean de Bernin, arquebisbe de Viena i legat de la Seu Apostòlica, en la seva lluita contra els albigesos, i que procuri que ningú del seu regne pertorbi els seus propòsits.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 17, fols. 181v, n. 70.

C Còpia del segle XVIII, BNF, fons Moreau, vol. 1189, fol. 42 i novament 43.

Ed. DOMÍNGUEZ 2004, p. 306, doc. 349.

Reg. AUVRAY 1896-1907, vol. 1, col. 1048, n. 1914.

Illustri regi Aragonum.

Libenter, ut credimus, tue dilectionis dono prosequeris quos opere gratitudinis fuisse tibi placidos de lectaris, Digne igitur si exemplum de minimis sumere liceat pro maiori. Patris eterni, Filium qui te condidit et redemit ac principem constituit excellentem, pre oculis mentis debes habere precipuum, et sibi assiduum devotionis intime reddere famulatum. Rogamus itaque serenitatem tuam et obsecramus in Domino Ihesu Christo, in remissione tibi peccaminum iniungentes, quatinus venerabili fratri nostro [*espai en blanc*] viennensi archiepiscopo, Apostolice Sedis legato, super catholice fidei gloria in albigensium partibus, auctore Domino, procurando favoris et auxilii plenitudinem, cum oportunum fuerit, largiaris, curam et studium, habiturus quod aliquis de regno tuo idem negotium in aliquo non perturbet, nec locus eiusdem turbato, ribus infra tue potentie terminos concedatur, presertim cum favori fidelium debeant peregrini constitui qui celo catholice fidei sunt dampnabiliter alieni.

Datum [Laterani, IIII nonas maii, anno octavo].

92

1234, octubre, 1. Narbona

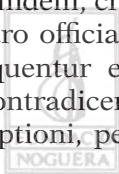
Estatuts de l'arquebisbe de Narbona, contra els heretges albigesos.

[A] Arxiu de l'Hôtel-de-Ville de Narbona, original sense localitzar.

Ed. *HGL*, vol. 8, cols. 981- 984, doc. 310 (ccxv).

Ad honorem Dei omnipotentis, nos Petrus, Dei gratia Narbonensis archiepiscopus, mandamus in presenti et precipimus sub vinculo iuramenti hec que inferius scripta sunt adimpleri et inviolabiliter observari.

In primis mandamus quod homines burgi iurent specialiter quod fidem catholicam, quam docet et tenet Romana Ecclesia, defendent, iuvabunt et observabunt, et quod hereticos, fautores, defensores et receptores eorumdem, credentes et suspectos de heresi manifestabunt nobis vel nostro officiali et eos nullomodo celabunt, imo impugnabunt et persequentur eos de toto posse suo, bona fide, nec se opponent nec contradicent publice vel occulte, per se vel per alios, inquisitioni, captioni, pene inflictioni supradictorum.

Item, mandamus quod omnes homines a xiv annis supra, tam civitatis quam burgi, renovent sacramentum pacis et iurent servare et secundum statuta pacis concilii Tolosani.

Item, mandamus quod iurent quod non habebunt amicitiam vel familiaritatem de cetero cum inimicis pacis et fidei, et specialiter demandent homines burgi in continenti tentiam et amicitiam sive treugas xx dierum, quas habent cum Olivario de Termino et fautoribus suis.

Item, mandamus quod homines burgi abiurent et dissolvant omnes coniurationes, colligationes, confederationes seu alias quas-cumque obligationes, fide vel iuramento vel scriptura seu qualibet alia firmancia vel securitate compositionis, ita quod de cetero eandem obligationem vel consimilem non faciant nec talia attemptare presumant, nisi de nostro vel successorum nostrorum speciali consilio et assensu; quod si de cetero facerent, preter periurium incurrant penam concilii Tolosani.

Item, mandamus quod servent dominium, iusticiam, iurisdictionem nostram et successorum nostrorum fideliter et integriter, et nihil contra facere attemptent.

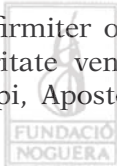
Item, mandamus, quod domus in quibus de cetero heretici vel Valdenses fuerint deprehensi, iuxta statutum concilii Tolosani funditus diruantur.

Item, mandamus, quod omnia pignora capta vel pecunia extorta ab illis probis hominibus de burgo, qui noluerunt aliis prestare iuramentum nec desentire consulatui eorum vel ad quistam dare, restituentur eisdem, nec de cetero compellantur ad aliqua horum persolvenda, que imponentur eis pro isto negotio vel occasione istius negotii.

Item, mandamus quod Arnaldus Longus et frater ipsius reducantur ad villam, et nullus eis molestiam faciat vel gravamen Pontius de Melgorio et Pontio Arnaldus, nepos Guillelmi Argenterii, qui predictos fratres insecuti fuerunt, eant Romam infra Pascha, a domino papa veniam petituri.

Item, mandamus, quod dampna nobis et ecclesiis illata, qui restituta non sunt, restituantur ab notitiam Bernardi de Bosco, sicut fuit per Nemausensem et Biterrensem episcopos ordinatum.

Supradicta mandamus firmiter observari et inviolabiliter custodiri, et consilio et autoritate venerabilis patris Iohannis, Dei gratia Vianensis archiepiscopi, Apostolice Sedis legati, et consilio

et assensu venerabilium fratrum nostrorum Nemausensis, Bitterrensis, Tolosani et Elnensis episcoporum. Retinemus tamen nobis auctoritatem et potestatem faciendi mandata, cum consilio et auctoritate domini legati, super offensionibus et aliis iniuriis nobis et ecclesiis illatis. Hec autem omnia, sicut dicta sunt, iuraverunt tenere et observare in maiori palacio domini archiepiscopi, Raimundus Inardi, Petrus de Capitolio, Guilelmus Alquerius, consules civitatis Narbone, pro se et aliis consulibus civitatis eiusdem et pro tota universitate civitatis; et Bonetus Alfarici et Bernardus Miri et Bernardus Boixonii et Bernardus de Sancto Stephano et Raimundus Boneti et Guilelmus Iordani, consules burgi Narbone, hoc idem iuraverunt tenere pro se et universitate eiusdem burgi, in presentia et testimonio S. Iohannini, sacriste Sancti Iusti, et cetera.

Anno MCCXXXIV, kalendis octobris, et cetera.

Significant consules burgui Narbone domino Olivario, senecallo, quod ipsi iuraverunt super mandatis, que eis fecerat Narbonensis archiepiscopus, fidem catholicam servare, defendere et iuvare, et expellere et manifestare hereticos, defensores et fautores eorum.

Item, iuraverunt pacem et sequi eam, et quod non haberent familiaritatem vel amicitiam cum inimicis pacis et fidei, et omnia iuraverunt et compleverunt que continentur in primo, secundo et tertio capitulo. Verum super quarto capitulo quod incipit: 'Item mandamus quod homines burgi abiurent, et cetera', dicti consules dicunt, quod non tenentur illud mandatum complere, quia de illo capitulo non erat questio coram domino legato inter dominum archiepiscopum et consules dicti burgi, sed de quadam sententia excommunicationis iuraverunt stare mandatis dicti archiepiscopi, et non de aliis. Verum predicti consules, ob reverentiam et honorem dicti domini archiepiscopi et pro bono pacis, voluerunt abiurare confratrie et alii coniurationi, si aliqua esset in Narbona, cum nulla sit et alia vice abiurassent eidem, salvo consulatu, et salvis libertatibus et consuetudinibus, que retroactis temporibus obtinuerunt in Narbona, et quod removeretur de dicto capitulo illa clausula: 'nisi de nostro vel successorum nostrorum speciali consilio et assensu'.

Item, dictus archiepiscopus mandavit eis, quod iurarent servare dominium, iustitiam, iurisdictionem suam et successorum suorum fideliter et integre; quod mandatum dicti consules facere non tenentur, eo quia dictus archiepiscopus non mandavit eis quod iurarent per dictum capitulum, sed dedit eis in mandatis

quod servarent, non quod iurarent dominium, iusticiam, et cetera. Unde, si velit de novo aliud mandatum eis iniungere, non potest, quia semel functus est officio suo; maxime sine auctoritate domini legati, cum idem archiepiscopus retinuerit se posse facere alia mandata cum auctoritate domini legati; item, alia ratione, quia homines burgi numquam iuraverunt archiepiscopi Narbone, nec archiepiscopus habet vel habere debet sacramentum in Narbona, nec tenentur facere sacramentum ratione domini, iusticie vel iurisdictionis alicui homini, nisi domino Aimerico, nec umquam fecerunt sacramentum nisi domino regi Francie et domino Aimerico; unde, si iurarent dicto archiepiscopo, absorberetur iurdictio domini regis et domini Aimerici.

Item, dicunt quod dominus Aimericus prohibuit eis, sub pena omnium bonorum suorum, et pro dominio et sacramento quod habebat in eis, quod non iurarent capitulum predictum.

93

1235, febrer, 7. Tarragona

Jaume I, rei d'Aragó i de Mallorca, comte de Barcelona i senyor de Montpeller, presideix un parlament eclesiàstic a Tarragona, acompanyat de l'arquebisbe de Tarragona, Guillem, i de l'alta jerarquia eclesiàstica, juntament amb els mestres del Temple i de l'Hospital, abats i prelats. Es promulguen 24 cànons on s'estableix la confirmació i observança de les constitucions de Pau i Treva aprovades en l'assemblea de Barcelona i s'estableix una sèrie de mesures contra l'heretgia que instauren el procediment inquisitorial a la Corona d'Aragó.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia de final del segle XIII, BRAH, ms. 7/2005, fols. 112r-115r.

C Còpia del segle XIV, AHCP, *Llibre verd*, I, fols. 80r-81r.

D Còpia del segle XIV, APL, ms. 1375, fols. 30r-31v.

E Còpia del segle XIV BAV, Ott. lat. 3058, fols. 30r-31v.

F Còpia del segle XV ACA, Còdexs de la Casa Reial, 6, fols. 26v-28r.

G Còpia del segle XV ACA, Còdexs de la Casa Reial, 10, fol. 144v.

H Còpia del segle XV, ACA, Còdex de Ripoll, 38, fols. 52v-53v.

I Còpia del segle XV, ACA, Còdexs de la Generalitat, 2, fols. 149r-v.

J (K) Còpia del segle XV, BE, ms. Z-I-3, fols. 154v-155r (K en Gonzalvo)

K (L) Còpia del segle XIV, BE, ms. Z-I-4, fols. 58v-59r.

L (M) Còpia del segle XV, BE, ms. D-II-12, fols. 59r-60v.

M (N) Còpia del segle XV: ACU, ms. 2101, fols. 164v-165r.

Ed. PÈIRE DE LA MARCA 1688, ap. DXI, cols. 1425-1427 (dels còdexs 277 i 1777 de la Biblioteca Colbertina; data de 1234); MARTÈNE/ DURAND 1724-1733, vol. 7, cols.

123-126 (del còdex de la Biblioteca Colbertina; data de 1233); TEJADA 1849-1859, vol. 3, p. 362-366; *Cortes*, vol. 1, 1a part, pp. 123-127; HEFELE/LECLERCO 1907-1916, vol. 5, pars 2, p. 1559 (data de febrer de 1233); HUICI 1916-1922, vol. 1, doc. CXXXV, p. 226-229 (data de 1235); HUICI/CABANES 1976-1988, vol. 1, doc. 212, p. 349-352; GONZALVO 1994, pp. 174-181, doc. 27 (amb les referències manuscrites); BARAUT 1996-1997, pp. 423-425, doc. 4 (edició de Pèire de la Marca).

Reg. LUDWIG 1993, p. 197.

Edició de GONZALVO

[Constitutiones curie Terrachone, celebrate per dictum dominum regem Iacobum primum].¹

[I] In nomine sancte et individue Trinitatis, que mundum pugillo continens imperantibus imperant, et dominantibus dominatur. Manifestum sit omnibus, tam presentibus quam futuris, quod nos Iacobus, Dei gracia rex Aragonum et regni Maioricarum,² comes Barchinone et Urgelli et dominus Montipessulani, volentes circa comissum nobis regnum³ provisionem debitam adhibere⁴ et statum regni nostri cupientes in melius reformare, una cum salubri consilio ac diligenti tractatu venerabilium Guillelmi,⁵ Terrachonensis electi, Guillelmi Gerundensis, Bernardi⁶ Vicensis, Berengarii Ilerdensis,⁷ Sancii Cesaraugustani,⁸ Poncii Dertusensis, episcoporum, Hugui domus milicie Templi, Hugui domus Hospitalis magistrorum, abbatum eciam,⁹ et aliorum¹⁰ totius regni nostri quam plurimum prelatorum existentium nobiscum personaliter apud Terrachonam, irrefragabiliter statuentes decernimus et firmiter inhibemus,¹¹ ne cuiquam layce¹² persone liceat publice vel privatim¹³ de fide catholica¹⁴ disputare. Qui contrafecerit, cum constiterit, a proprio episcopo excommunicetur, et nisi se purgaverit, tamquam suspectus de heresi habeatur.

[II] Item statuimos ne aliquis libros veteris vel novi Testamenti in romancio habeat. Et si aliquis habeat, infra viii^o¹⁵ dies post publicacionem huiusmodi constitutiones a tempore scientie,¹⁶ tradat eos loci episcopo comburendos. Quod nisi fuerit, sive clericus fuerit, sive laycus,¹⁷ tanquam suspectus de heresi, quousque se purgaverit, habeatur.¹⁸

[III] Item statuimos ne aliquis infamatus de heresi, vel suspectus, ad baiuliam, vicariam¹⁹ vel aliam iurisdiccione²⁰ temporalem vel officium publicum admittatur.²¹

[IV] Item, ne fiat receptaculum ubi fuit latibulum perfidorum, statuimus ut domus recipiencium hereticos scienter, si alodia fuerint, diruantur.²² Si feuda seu²³ censualia, suo dominio applicentur.²⁴ Et hoc, tam in civitatibus quam extra²⁵ precipimus observari.

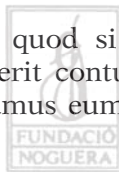
[V] Item, ne innocentes pro nocentibus puniantur,²⁶ aut quibuslibet²⁷ per aliquorum calumpniam heretica pravitas impingatur,²⁸ statuimus ne aliquis credens vel hereticus puniatur, nisi per episcopum loci, vel aliquam personam ecclesiasticam,²⁹ que potestatem habeat cognoscendi si fuerit credens vel hereticus indicatus.³⁰

[VI] Item statuimus quod quicumque in terra sua sive dominicatura de cetero³¹ scienter vel negligenter per pecuniam vel aliam quamcumque³² causam hereticos³³ permiserit commorari, si in iure fuerit confessus³⁴ vel convictus, ipso facto amittat in perpetuum terram suam. Ita tamen quod si feuda fuerint, suo dominio applicentur. Si vero alodia, nostro dominio confiscentur, et corpus suum in manu nostra,³⁵ prout debuerit, puniendum. Si autem de scientia convictus non fuerit, et probata fuerit negligencia³⁶ dissoluta, vel frequenter inveniatur in terra sua heretici vel credentes,³⁷ et super hoc fuerit diffamatus, nostro arbitrio puniatur. Baiulus vero, qui semper est residens in loco, contra quem presumitur, vel vicarius, nisi contra hereticos et eorum credentes valde sollicitus inveniatur et diligens, ab officio baiulie et vicarie perpetuo deponatur.

[VII] Item, statuimus ut in locis suspectis de heresis, in quibus episcopus viderit expedire,³⁸ unus sacerdos vel clericus ab episcopo, et duo vel tres a nobis laici³⁹ vel nostro vicario vel baiulo, eligantur, qui hereticos vel credentes et receptatores eorum in suis parrochiis perquirere teneantur,⁴⁰ et omnia loca quantumcumque⁴¹ secreta, intrandi vel perscrutandi,⁴² cuiuscumque domini vel privilegii habeantur, nulla eis licencia denegata, sub pena quam ideam episcopus denegantibus velit imponere. Super quo eidem episcopo publice auctoritatem regiam impertimur.⁴³ Qui eciam inquisitores hereticos, credentes, fautores et receptatores,⁴⁴ ex quo invenerint, cautela adhibita ne fugere valeant, archiepiscopo, et episcopo, et nostro vicario, seu baiulo loci, dominis eciam locorum seu eorum baiulis, non differant nunciare.⁴⁵ Illi vero quos ad predictum negocium episcopus loci, et nos, vel vicarius noster, seu baiulus, duxerimus eligendos, si in executione officii huius⁴⁶ fuerint negligentes.⁴⁷ Si clericus, per substraccionem sui proprii beneficii. Si laicus, per penam pecuniariam nostri baiuli vel vicarii iudicio puniantur.⁴⁸

[...]

[XVII] Item, statuimus quod si aliquis ecomunicatus fuerit propria culpa, et perseveraverit contumaciter in excomunicacione per annum, deinde compellamus eum per nos et nostros vicarios⁴⁹

satisfacere ut debebit. Quia⁵⁰ tales non carent scrupulo heretice pravitatis.

[...]

Nos⁵¹ itaque, Iacobus, rex predictus, promittimus omnia supradicta et singula⁵² attendere et complere bona fide sine enganno.

Quod est actum⁵³ apud Terrachonam,⁵⁴ VII° idus februarii,⁵⁵ anno Domini ab Incarnatione M^oCC^oXXX^oIII^o.⁵⁶

1. *Rúbrica de B i F; rúbrica de C: constitucio domini regis, contra hereticos.*
 2. *H Maiorice.* 3. *C regimen; H regiminem.* 4. *F adibere.* 5. *C S.; H G. de Teerachona.* 6. *H G.* 7. *B omet el nom del bisbe de Lleida; H Ilardensis.* 8. *H Seragustensis.* 9. *C eciam abbatum.* 10. *H ac laycorum.* 11. *B, H iubemus.* 12. *F laice.* 13. *B, C private.* 14. *B catolica; H catholica.* 15. *B octo.* 16. *H finem.* 17. *F laicus.* 18. *B de heresi habeatur, quousque se purgaverit.* 19. *B ad vicariam, baiuliam.* 20. *H iurediccionem.* 21. *B admitatur; F amitatur.* 22. *H si alodio recipiendum hereticos fuerit, diruantur.* 23. *H vel.* 24. *B, H Si censualia, suo domino aplicentur.* 25. *B segueix aliis locis.* 26. *F habeantur.* 27. *B, H quilibet.* 28. *H pravitare inpingantur.* 29. *C vel ecclesiasticam personam aliquam; H aut aliquam ecclesiasticam personam.* 30. *C sive credens, sive hereticus habeatur.* 31. *C, H segueix hereticos.* 32. *C quantumcumque.* 33. *C, H ometen hereticos.* 34. *C, H in iure confessus fuerit.* 35. *C segueix tradatur.* 36. *H negligencia.* 37. *H segueix ubi valde sollicitus inveniatur ab officio baiulie vel vicarie, perpetuo deponatur. Aquesta versió omet la resta d'aquesta constitució VI.* 38. *C omet expedire.* 39. *B layci; C laici a nobis; H layci a nobis; H omet layci... hereticos.* 40. *C et suis parrochiis vel credentes et receptatores eorum perquirere teneantur.* 41. *H quecumque.* 42. *B, C scrutandi.* 43. *B omet publice; C potestatem auctoritate regia impertimur; H potestatem regiam impertimur.* 44. *B, H receptatores.* 45. *H baiulis eorundem non differant nunciare.* 46. *H huius officii.* 47. *F negligentes.* 48. *C per penam peccuniariam infligendam nostro vel baiuli vel vicarii iudicio, puniatur; H per penam peccuniariam infligendam nostro baiulo vel vicario nostro, puniatur.* 49. *H compellamus eum deinde per vicarios nostros.* 50. *C, F, H ometen quia... pravitatis.* 51. *C omet Nos... et complere; H omet Nos... sine enganno.* 52. *F segueix pro posse nostro.* 53. *H Actum est hoc.* 54. *F Terraconam.* 55. *C febroarii; F ffebroarii; H februarii.* 56. *L Data de; B Anno Domini M^oCC^oXXX^oIII^o; C, M i N Anno Domini M^oCC^oXXXIII^o; F Anno Domini millesimo CC^o tricesimo quinto; H Anno Domini M^oCC^oXXXV. La data més probable de la promulgació del document és el febrer de 1235; sobre les contradiccions en la datació, vegeu GONZALVO 1994, p. 181, nota 98.*

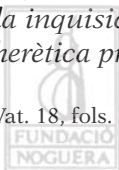
94

1235, abril, 30. Perusa

El papa Gregori IX escriu a l'arquebisbe de Tarragona, Guillem de Montgrí, en relació amb la penitència que cal imposar als heretges penedits i per confirmar la inquisició a càrrec dels frares Predicadors contra la plaga de l'herètica pravitat.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 18, fols. 17v-18r, n. 38.

Ed. AUVRAY 1896-1907, vol. 2, cols. 41-42, doc. 2531; BALME *et al.* 1898-1901, VI, vol. 2, pp. 39-41, doc. 20; RIUS 1954, p. 29, doc. 19; JUNYENT 1956, p. 42, doc. 57; BA-RAUT 1996-1997, pp. 425-426, doc. 5; DOMÍNGUEZ 2004, p. 380, doc. 457.

[*Espai en blanc*], electo Terraconensi. Ex parte tua fuit expositum coram nobis quod comminatione sub gravi pena tam a te quam a karissimo in Christo filio nostro Iacobo, illustri rege Aragonum, contra hereticos edita et inquisitione diligenti per fratres ordinis Predicatorum et religiosos alios ac clericos seculares in parte tue diocesis iam incepta, effrenata hereticorum apparuit multitudo et credentium erroribus eorumdem, qui tamen nec denunciati fuerant nec specialiter accusati, cum quibus, quia potius metu pene, ut creditur, quam devotione fidei, sponte errorem proprium confitendo ad conversionem asserunt se paratos, qualiter sit agendum tua devotio requisivit. Licet igitur pestis pravitatis heretice quo gravius vineam Domini demolitur, eo amplius sit Deo et hominibus odiosa, ne tamen volentibus ad huiusmodi erroribus resipiscere laqueum obstinationis perpetue inicere videamur, inquisitioni tue taliter respondemus quod satis tolerari potest ut sic revertentibus post abiuratam heresim penitencia salutaris, prout magis vel minus culpe qualitas postulat, iniungatur.

Datum Perusii, II kalendas maii, pontificatus nostri anno nono.

95

1235, abril, 30. Perusa

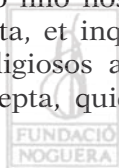
El papa Gregori IX contesta a Guillem de Montgrí, arquebisbe de Tarragona, que ha d'encarcar a perpetuitat aquells heretges que, tot i haver dit que estaven preparats per convertir-se a la fe, menteixin i persisteixin en el seu error.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 18, fols. 18r, n. 39.

Ed. AUVRAY 1896-1907, vol. 2, col. 42, doc. 2532 (parcial); DOMÍNGUEZ 2004, p. 381, doc. 458.

[*Espai en blanc*], electo Terraconensi. Ex parte tua [fuit expositum coram nobis quod, comminatione suib gravi pena tam a te quam a karissimo in Christo filio nostro Iacobo, illustri rege Aragonum, contra hereticos edita, et inquisitione diligenti per fratres Ordinis Predicatorum et religiosos alios ac clericos seculares in parte tue diocesis]¹ iam incepta, quidam heretici sponte converti

asserunt separatos, quorum aliquos in abiuratam, alios vero in renuntiatam constat heresim semel vel pluries iam relapsos; ex quo verisimiliter presumitur quod tales non vere, sed fecte potius convertantur; presertim, cum quidam ipsorum non nisi in foro penitentiali velint alios revelare, dicentes se nolle reos esse homicidii vel actores; cum quibus qualiter agi debeat tua nos duxit devotio consulendos. Non autem, consultationi tue taliter respondemus, quod predicti, licet sponte redeant ad Ecclesie unitatem, cum tamen constet eos in heresim, quam detestati fuerant, recidisce, perpetuo sunt carceri retrudendi.

Datum Perusii, II kalendas maii, anno nono.

1. *Text inclòs en el document anterior (doc. 94).*

96

1235, abril, 30. Perusa

El papa Gregori IX mana al rei Jaume I d'Aragó que mantingui els seus esforços per extirpar l'heretgia del seu regne.

A ACA, Cancelleria, Butlles, llig. 6, num. 13.

Ed. DOMÍNGUEZ 2004, p. 381, doc. 459.

Reg. ROSELL 1948, p. 63, n. 95.

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, carissimo in Christo filio [*espai en blanc*], illustri regi Aragonum, salutem et apostolicam benedictionem. Super te, fili carissime, sicut accepimus et gaudemus, cadere videntur obprobria exprobrantium Ihesu Christo et Ecclesie, sponse sue, cum de regno tuo tamquam princeps catholicus desiderans pestem huiusmodi extirpare, ad indagandum et profligandum viros noxios, inconsutilem tunicam Domini scindere presumentes, intendas efficaciter et potenter. Quare sinceritatis tue fervorem dignis in Domino laudibus commendantes, celsitudinem regiam monemus et obsecramus in Domino, in remissionem tibi peccaminum iniungentes, quatinus propositum huiusmodi tibi divinitus inspiratum, sicut incepisti, laudabiliter prosequaris, ita quod regnum tuum reddas ab omni executione falsorum dogmatum expiatum, tuque inde gratiam in presenti et gloriam obtineas in futuro.

Datum Perusii, II kalendas maii, pontificatus nostri anno nono.

1235, abril, 30. Perusa

Ramon de Penyafort escriu a l'arquebisbe de Tarragona una carta coneguda com a "Nota Raymundi" o "Credo" amb unes especificacions sobre el tractament que calia donar als heretges empresonats a la província eclesiàstica de Tarragona i els procediments a imposar en funció del grau de culpabilitat.

[A] ACT, original sense localitzar.

Ed. DIAGO 1599, fols. 118rb-119ra ("sacada de un libro de pergamino ms. antiquissimo que esta en el Archivo de la mensa archiepiscopal de Tarragona"); BALME *et al.* 1898-1901, vol. VI, fasc. 2, pp. 41-45, doc. 21; RIUS 1954, pp. 29-32, doc. 20; BARAUT 1996-1997, pp. 426-428, doc. 6.

Credo quod deprehensi in heresi, secundum statuta domini pape, debeant incarcerationi in carcere de muro forti; et quantum fieri potest in loco non suspecto debeant retrudi; ita caute, quod habeant custodes fideles catholicos et securos, per quorum munus provideatur eis in necessariis, et illorum sollicitudine mediante per viros religiosos confortentur interdum et moneantur ad penitentiam et patientiam; et alii, maxime simplices vel suspecti, nullo modo possint habere aditus loquendi ad ipsos. Item, utrum autem coniunctim vel separatim ponantur in uno vel diversis carceribus; dummodo masculi cum mulieribus, vel conversi taliter ab heresi cum aliis captis in aliis facinoribus deprehensis, in eodem carcere non ponantur, non credo refferre. Taliter etiam providendum est in qualitate carceris et vite necessariis, quod non mortem eorum propter nimiam asperitatem, sed potius vitam, sicut viri evangelici in spiritu mansuetudinis et pietatis querere videamur. Quia, sicut ait pater noster Augustinus, sive plectendo, sive ignoscendo, hoc solum bene agitur, ut vita hominum corrigatur.

Credo, salvo meliori iudicio, quod, si uxor esset eiusdem conditionis cum viro, id est, ab heresi pariter cum ipso conversa, debent simul et separatim ab aliis in eodem carcere poni. Si autem ipsa non fuit heretica, nec est celebratum divorcium per carnalem vel spiritualem fornicationem ab Ecclesia inter ipsos, ad instantem petitionem uxoris catholice, si alias diligenter admonita non potest induci ad continentiam, debet, si fieri possit sine periculo, uxori fieri interdum copia viri sui, ut ei adulterandi occasio tollatur.

Credo quod quicumque sit inquisitor a Sede Apostolica constitutus, potest rogare et monere episcopum cum debita reverentia, ut taliter deprehensos in suo episcopatu incarceret vel incarcerationi

faciat, secundum domini pape statuta; et incarceratos custodiri faciat diligenter, licet forsitan posset dici quod bona talium valeant confiscari. Inquisitori satis videtur sufficere quod de dictis bonis in carceribus custodiendis de vite necessariis provideatur eisdem.

Ille quoque qui non sponte sed metu confitetur in iure hereticorum erroribus credidisse, eosdem errores multipliciter exprimendo, asserit tamen se a quinque annis vel pluribus a predicto crimine emendatum, quod probare non potest nisi per famam, nec aliud contra ipsum a predicto tempore valeat probari; an converus an haereticus debeat reputari? Licet prima facie forsitan dici posset quod hereticus et censendus; tamen, quia in re dubia certa non est facienda sententia, et vos dubie tam super metu quam super periuriis, nec non et quibusdam aliis, casum presentem scripsistis, elegi tutius de ipso casu non respondere ad presens.

Si quis citatus in iure confitetur sponte, id est, non metu probationum vel tormentorum, se olim hereticis credidisse, dicit tamen se de crimine emendatum, et in confessione secreta reconciliatum, et paratus est probare per suum confessorem; si crimen occultum erat, ita quod, preter confessionem, alie probationes non habentur, videtur quod ei sufficiat, quantum ad hoc, testimonium confessoris, si tamen discretus sit et bone opinionis. Si autem non sponte sed metu facta esset talis confessio, vel crimen non esset occultum, videtur ulterius secundum discreti iudicantis arbitrium procedendum, presertim, si secundum confessoris cognitionem et probationes contra ipsum inventas, convinci valeat aliquos in confessione sua tacuisse errores, habita semper consideratione utrum per malitiam vel simplicitatem hoc videatur fecisse.

Quod factam est canonice a iudice, presertim, qui habet auctoritatem inquirendi a Sede Apostolica, non solum circa homines provincie sibi deputate, sed etiam circa extraneos qui in ipsa inveniuntur provincia, credo quod quantum ad hunc articulum, alius iudex, de cuius provincia erant ipsi extranei, sine reprehensionis nota potest habere ratum, nisi appareret erga illos, ut inquisitionem evaderent, fraudulenter fugisse, et alii iudici veritatem sui erroris non simpliciter expressisse, vel nisi quando recessit esset iam inchoata inquisitio contra ipsum, vel nisi alias, consideratis aliis circumstantiis, ex tali processu facto in alia provincia, negotio fidei vel animarum saluti periculum immineret.

Si quis recepit aliquando Valdenses, credens illos esse bonos homines, licet sciret quod Ecclesia (per)sequeretur eos, et principes

seculares igni traderent cremandos, non tamen per confessionem eius, vel aliam, vel aliam probationem habeat quod alicui errori crediderit spirituali, credo quod si talis sit, vel credit quod Ecclesia dictos Valdenses propter heresim persequitur vel condemnat, indubitanter est hereticus iudicandus, nisi constaret ipsum adeo fatuum et insanum, quod nesciret quid esset heresis vel error, nec subterfugit quominus super his doceretur, et esset paratus credere secundum quod Ecclesia doceret eum. Si autem ignorat causam persecutionis huiusmodi, credens eos esse catholicos, licet prima facie violenta presumptio habeatur contra ipsum, cum debuerit approbare quos Ecclesia approbat, et reprobare quos reprobat, non videtur presertim in foro confessionis hereticus iudicandus.

Si plures testes contra aliquem producuntur, et unus dicit quod vidit Martinum adorantem R. hereticum Rome in hyeme, alius dicit eundem Martinum predicasse heresim Bononie in vere, tertius dicit eundem Martinum vidisse adorantem T. haereticum Parisiis in estate, credo, salvo meliori iudicio, quod, cum tales sint in suis testimoniis singulares, non potest contra eos sententia condemnationis proferri, nisi infamia contra ipsum, et facta opinio talium testium, et alia consimilia adminicula suffragentur. Tali tamen videtur canonica purgatio indicenda.

Licet dubitationes vestre essent per se aperte, vel per viros religiosos et peritos, quorum credo vos habere copiam, terminande, ut tamen mea debilitas vestre non videatur nolle satisfacere charitati, ut cumque debiliter quantum in me est, ad presens satisfacere procuravi, rogans et supplicans et consulens ut a bonis et peritis nihilominus super hiis ad cautelam consilium habeatis. Qui iuravit in seculo existens se ordinem regularium canonicorum intraturum, est postmodum intravit ordinem nostrum, consulo, cum ad maiora se adstrinxerit ductus privata lege, cui nullo iuramento vel pacto posse preiudicari videtur, ut in ordine perpetuo perseveret.

1235, maig, 16. Perusa

El papa Gregori IX escriu al bisbe de Vic, Bernat Calvó, al prior del convent dels frares Predicadors de Barcelona i al germà Guillem de Barberà perquè comencin una inquisició en totes les cases religioses del territori, sense distinció d'orde, sexe ni edat, a la recerca

d'heretgia per descobrir i per corregir tot allò que fos necessari de la província eclesiàstica de Tarragona sospitosa de l'herètica pravitat.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 18, fol. 25r, n. 60.

Ed. BALME *et al.* 1898-1901, vol VI, fasc. 2, pp. 45-46, doc. 22; RIUS 1954, pp. 32-33, doc. 21; JUNYENT 1956, p. 42, doc. 57; DOMÍNGUEZ 2004, p. 383, doc. 462.

Reg. AUVRAY 1896-1907, vol. 2, col. 57-58, doc. 2560.

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri [espai en blanc], episcopo Vicenci, et dilectis filiis [espai en blanc], priori fratrum ordinis Predicatorum in Barchinona, et fratri Guillelmo de Barbarano, eiusdem ordinis, salutem et apostolicam benedictionem. Vocem lamenti grandis audivimus, quod ne in Geth aut in Ascalonis compitis nuntietur optamus; quia ignis abyssi magne cepit deserti speciosa consumere, et serpens, qui nec in paradiso fraudis sue venena continuit, ea nuper in fortissimis Dei castris effundere non expavit. Infecti quondam, in monachorum ducis necem panis mysterium circa primordia huiusmodi ordinis putabamus impletum, cum in libris curiose dictatis coram lectiones avidis appositum inter verborum folia latens virus erroris cognoverunt patres docti per spiritum, et per alitem commensalem abiecerunt de suis finibus in desertum. Sec nec forsitan circa tempus ecclesiastice passionis, cum dormirent homines intenti presentibus, circa spiritalia negligentes, zizania seminavit in medio tritici homo generis inimicus humani. Quod licet illi non sit insolitum, nec filiis Adam novum, licet abstulerit electis cadendi formidinem, qui in reprobis invenit angelis pravitatem; nos tamen, quibus specialiter per evangelium in apostolorum principe dicitur, ut ad confirmandos alios convertamur, vobis, de quorum fidei et actionis integritate confidimus, secure vidimus committendum, ut ad illa religiosorum Terraconensis provincie loca, de quibus est aliaqua heretice pravitatis orta suspicio, personaliter accedentes, nec deferentes in hac parte alicui ordini sexui vel etati, auctoritate nostra inquiratis ibidem, discutiatis solícite, rigide corrigatis et reformatis liberrime, que secudum Deum et ordinis honestatem contra predictam dumtaxat pestem correctione et reformatione videritis indigere, ut et animarum languorem candens cauterium perimat, et quantum in nobis fuerit religionem propter hoc infamia non inurat. Quod si non omnes hiis exequendis interesse potueritis, tu frater episcope, cum eorum altero ea nichilominus exequaris.

Datum Perusii, XVII kalendas iunii, pontificatus nostri anno nono.

1235, desembre, 24. Perpinyà

Sentència de l'inquisidor Ferrer condemnant Catbert de Barbaira, heretge.

A ACA, Cancelleria, Pergamins Jaume I, carp. 79, perg. 662.

In nomine sancte et individue Trinitatis, amen. Pateat universis et singulis quod ego frater Ferrarius, prior Fratrum Predicatorum Narbonensis, datus inquisitor per fratrem Raimundum, priorem provincialem Provincie, auctoritate summi pontificis, contra hereticos, credentes et fautores eorum tam in Narbonensem episcopatum quam etiam in Helenensem, per diligentem inquisitionem et Chatberti de Barbairano propriam confessionem ac spontaneam, inveni quod idem Chatbertus, hereticorum receptator, defensor et credens, ipsos pluries adoravit et multociens predicationi eorum interfuit, et pacem more hereticorum accepit ab ipsis, et ad consolandum infirmos hereticos sepe adduxit, sicut hec omnia sunt per confessionem ipsius et per receptos testes legitime comprobata. Visis itaque attestat(i)onibus et diligenter intellectis, considerata etiam ipsius confessione, habito prudentium virorum et religiosorum consilio, de assensu maxime venerabilium patrum domini Petri, Narbonensis archiepiscopi, et domini Bernardi, episcopi Helenensis, nolens tantam maliciam relinquere impunitam, licet absens corpore presens tamen spiritu, dictum Chatbertum de crimine heresis convictum et confessum pronuncio, et eundem hereticum iudico et condempno.

Lata est hec sententia apud Perpinianum, in canonica ecclesie Sancti Iohannis, anno Domini millesimo CC°XXX°V°, VIII° kalendas ianuarii, in presencia et testimonio domini Hugonis [*sic*] Sancii, domini Rossilionis; Poncii Hugonis, comitis Empuriarum; Gotor Diez, vicarii Rossilionis; Arnaldi de Navata; Guilelmi de Amorto; fratris Guilelmi Barroarii et fratris Guilelmi de Villafrancha, de ordine Predicatorum; magistri Iachobi, archidiaconi Redensis; Raimundi de Baciano, canonici Helenensis; Raimundi Catelli; Pontii de Alagnano; Petri Gaillardi et multorum aliorum clericorum et laicorum, et Petri Romani, notarii domini archiepiscopi supradicti, qui hanc sententiam scripsit.

Nos igitur Petrus, Dei gratia Narbonensis archiepiscopus, qui presentes hiis omnibus fuimus, et ego frater Ferrarius supradictus, ad maiorem firmitatem et perhennem huius rei memoriam presenti scripto sigilla nostra duximus apponenda.

1236, febrer, 12 / març, 2. Castell de Carcassona

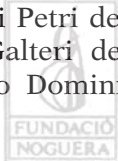
Sentències de condemna per heretgia contra Bernat Otó, els seus germans Guillem de Niort, Guillem Bernat i Guerau i la seva mare Esclarmunda.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 21, fols. 162r-167v.

In nomine domini nostri Iesu Christi. Nos Guillelmus, maior archidiaconus Carcassonnae, et frater Guillelmus Arnaldi, ordinis Fratrum Praedicatorum, iudices subdelegati a domino Iohanne, Dei gratia Viennensis Ecclesiae archiepiscopo, Apostolice Sedis legato, ad faciendum inquisitionem super facto haeresis contra Bernardum Othonem et fratres eius, et Esclarmundam, matrem ipsorum, et ad pronunciandum contra eos tum secundum inquisitionem contra eos facta per dominum Raimundum, Dei gratia Tholosanum episcopum, et Petrum, prepositum Tholosae, et nos Guillelmus, archidiaconus Carcassonnae maiorem, ex delegatione domini papae, tum etiam secundum ea quae nos de ipsis per inquisitionem adhuc invenerimus, quia constitit nobis manifeste dictum Bernardum Otonem esse de haeresi publice diffamatum, deffensorem et receptatorem haereticorum existere, et cum haereticis pluries comedissee et osculum pacis pluries ab eis accepisse, et audisse multotiens praedicationem eorum, et eos multotiens et in pluribus locis adorasse, et fidem haereticorum tanquam bonam et sanctam approbasse et asseruisse, quod alibi non poterat homo salvari nisi in fide haereticorum, habito diligenti consilio et tractatu, assidentibus nobis domino Clarino, episcopo Carcassonnae, Iohanne, priore claustrali Sancti Nazarii, Bernardo, archidiacono minori, Raimundo, priore ecclesiae Sancte Mariae Carcassonnae, dictum Bernardum Othonem per diffinitivam sententiam esse haereticum condemnamus (et) iudicamus.

Lata fuit haec sententia in capite castri Carcassonnae, in praesentia praedictorum assessorum et Raimundi, sacriste, Guillelmi Equiderii, prioris de Eldra, Guidonis, canonicorum Carcassonnae, et fratris Guillelmi et sociorum eius de ordine Fratrum Minorum, et domini Iohanni de Friscampis, senescalli regis Franciae, et domini Guidonis de Liviis, et domini Petri de Vicinis, et domini Raimundi de Savarduno, et domini Galteri de Secru et quamplurimorum aliorum, idus februarii anno Domini millesimo ducentesimo tricesimo sexto.

In nomine Domini nostri Iesu Christi. Pateat omnibus, tam praesentibus quam futuris, quod nos Guillelmus, archidiaconus maior Carcassonae, et frater Guillelmus Arnaldi, de ordine Fratrum Praedicatorum, iudices subdelegati a domino Iohanne, Dei gratia Viennensis Ecclesiae archiepiscopo, Apostolicae Sedis legato, ad faciendam inquisitionem super haeresi contra Bernardum Othonem et fratres eius, milites, nec non et Esclarmundam, matrem ipsorum, facientes inquisitionem, invenimus Guillelmum de Anirot [sic], fratrem dicti Bernardi Othonis, manifeste de haeresi diffamatum, et quod etiam erat diffamatus quod haereticos deffendebat et quod maxima pars terrae quam ipse tenebat, exemplo illius, infici timebatur haeretica pravitate, et quod a multis haereticus credebatur, constitit etiam nobis quod ipse pluries et in pluribus locis haereticos adoraverat, dicendo 'Benedicite, orate pro me peccatore'. Cumque haec et alia coram dicto Guillermo [sic] essent lecta et cognosceret per testes se esse convictum, timore probationum et mortis, confessum fuit publice coram nobis se pluries haereticos in pluribus locis adorasse, dicendo 'Benedicite, orate pro peccatore isto'.

Item, confessus fuit se dixisse se cum salvatores haereticos ut salvarent eum si necesse esset.

Item, confessus est se multotiens sustinuisse in terra sua haereticos, scienter quod capere posset si vellet, sed hoc dixit quod faciebat propter amicos suos qui diligebant eos.

De omnibus supradictis et aliis quae contra fidem commiserat promisit quod secundum mandatum et voluntatem Ecclesiae paratus erat facere poenitentiam salutarem. Unde supradicti inquisitores, habito diligenti consilio et tractatu, assidentibus nobis venerabili patre Clarino, Carcassonensi episcopi, et Iohanne, priore claustrali, et Bernardo, archidiacono minori, Raimundo, priore, Beate Mariae Carcassonae, volentes dicto Guillelmo iuxta canonicas sanctiones imponere poenitentiam salutarem, ipsum per diffinitivam sententiam includendum in perpetuum carcerem iudicamus.

Lata fuit haec sententia in capite castris Carcassonae, in praesentia et testimonio domini Bernardi, abbatis Sancti Michaelis de Cocciano, fratris Petri, preceptoris militiae Templi de Manso Dei, magistri Ioannis, clerici regis Franciae, et domini Guillelmi, canonici Elenensi, domini Iohannis de Friscampis, senescalli domini regis Franciae, domini Petri de Vicinis, domini Almaurici de Limoso, et domini Galterii de Secru, sexto nonas martii anno Domini millesimo ducentesimo trigésimo sexto.

In nomine domini nostri Iesu Christi. Sit cunctis praesentibus manifestum indubitatumque futuris quod Guillelmus, archidiaconus Carcassonnae maior, et frater Guillelmus Arnaldi, ordinis Fratrum Praedicatorum, subdelegati a domino Iohanni, Dei gratia sanctae Viennensis Ecclesiae archiepiscopo, Apostolice Sedis legato, ad faciendum inquisitionem super facto haeresis contra Bernardum Othonem et fratres eius, nec non et Esclarmondam, matrem ipsorum, publice de haeresi diffamatos, et quod haeretici in terra ipsorum morabantur, et erat publica fama quod ipsi eos scienter sustinebant et deffendebant, et quod eorum exemplo maior pars terre ipsorum corrumperetur. Constitit etiam nobis manifeste ipsos haereticos adorasse et ipsos rogasse ut pro ipsis peccatoribus orarent, et alias cum eis participationem et familiaritatem habuisset. Insuper etiam constitit nobis dictam Esclarmundam haereticos receptasse et eis dedisse ad comedendum, et comedissem cum eis, et eorum praedicationem audivisse, et fidem haereticorum approbasse et asseruisse, quod alibi non poterat homo salvari nisi in fide haereticorum. Constitit etiam nobis quod dicta Esclarmunda et praedictus Guillelmus de Aniorto tenebant haereticos in domo sua qui contra fidem catholicam disputabant haereses, allegando haec et alia quamplurima per diligentem inquisitionem contra ipsos factam, invenimus de ipsis quibus legitime et probabiliter motus animi nostri potuit informari. Unde nos, habito diligenti consilio et tractatu, assidentibus nobis venerabili patre Clarino, Carcassonnae episcopo, et Iohanne, priore claustrali, et Bernardo, archidiacono minori, et Raimundo, priore, Beatae Mariae Carcassonnae, dictos Guillelmum Bernardi et Geraldum de Aniorto, fratres, et Esclarmondam, matrem ipsorum, absentes et nolentes interesse, per diffinitivam sententiam haereticos esse iudicamus.

Lata fuit haec sententia in capite castri Carcassonnae, in praesentia domini abbatis Sancti Michaelis de Coctiano, fratris Petri, preceptoris militiae Templi de Manso Dei, magistri Ioannis, clerici regis Franciae, et domini Willelmi, canonici Elenensi, domini Iohannis de Friscampis, (senescalli) domini regis Franciae, domini Petri de Vicinis, domini Almarici de Limoso, et domini Galterii de Sucre [*sic*], sexto nonas martii anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo sexto.

101

[1237-juny 1238]

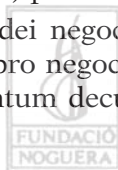
Ramon de Penyaafort escriu, entre 1237 i juny de 1238, per respondre a una nova consulta, aquesta vegada plantejada pel bisbe d'Urgell, sobre la manera de procedir amb els heretges capturats. En aquest cas, Ramon de Penyaafort no vol emetre una sentència sobre Ramon de Vernigol, capturat pel crim d'heretgia, i suggereix que sembla prudent suspendre el procés fins que totes les cartes sobre aquest assumpte puguin ser llegides i estudiades. També dona la seva opinió sobre Catbert de Barbaira i Ramon de Josa.

A ACU, pergamins, carpeta cartes epistolars, 1237/1238

Ed. VILLANUEVA 1804-1852, vol. 11, pp. 230-231, doc. 27 (ex. autographo servato in Arch. Eccles. Urgell); BALME *et al.* 1898-1901, vol. VI, fasc. 2, pp. 73-74, doc. 41; RIUS 1954, pp. 51-52, doc. 40; BARAUT 1996-1997, p. 428, doc. 7.

Venerabili in Christo patri Poncio, Dei gratia episcopo Urgellensi, frater Raimundus de Pennaforti, salutem et orationes in Domino. Quid faciendum sit de Raimundo de Vernigol, qui propter heresim dicitur esse captus, non est meum precipitare sententiam. Cautum tamen videtur ut suspendatur negocium, /et custodiatur bene miles,\ donec videritis omnes literas que super negotio fidei scripte fuerunt a Sede ~~Ap~~ Apostolica domino Guilelmo, condam procuratori Tarrachonensis Ecclesie. Et tunc, secundum concilium statuta domini pape noviter contra hereticos promulgata, et illas formas, poteritis, habito diligenti consilio cum prelatiis et aliis Deum timentibus, ac fidei zelatoribus, id quod sibi et Ecclesie utiliorius et securius fuerit providere. De illis quoque qui Xatberto de Barberano in sua fuga ducatum et auxilium prestiterunt, quid possum aliud dicere, nisi quod, iuxta formam concilii et prefata domini pape statuta contra fautores hereticorum edita, tam in absolucione quam in aliis procedatis, et postmodum, vel de eundo Ultramare vel in frontaria contra sarracenos, taxato eis tempore congruo, quo ibi debeant deservire, vel si hoc non poterunt, aliquid aliud iuxta vestrum arbitrium poteritis talibus pro penitencia imponere salutari. Ita tamen caute in omnibus procedentes, quod enormitas tanti facinoris non remaneat impunita, et qui vere penitent, ex nimio rigore desperationis l(a)queum non incurrant. Orate pro me.

[*Al vers*] Quod autem fidei negocium prosequamini diligenter et Raimundum de Iosa, qui pro negotio fidei molestias patitur, vestris consiliis et auxiliis, quantum decuerit et licuerit, foveatis, quia

vobis ex officio pastoralis incumbit, et alias, nisi fallar, estis fidei zelatores, suadere vobis aliquid super hoc supervacuum videretur.

Domino episcopo Urgellensi.

102

1237, febrer, 3. Terni

*Gregori IX escriu a diversos arquebisbes, entre els quals el de Narbona, sobre els predicadors que combaten l'heretgia.*¹

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 18, fol. 227r, n. 351.

C Còpia del segle XVIII, BNF, fons Moreau, vol. 1191, f. 190.

Reg. AUVRAY 1896-1907, vol. 2, col. 553, doc. 3490.

[Espai en blanc], Narbonensi, [espai en blanc], Arelatensi et [espai en blanc], Aquensi archiepiscopis eorumque suffraganeis. Si presumentibus terrenorum principium turbare negotia et cetera, usque: mandantes quatenus illos qui de diocesibus vestre predicationi comissis retributionis obtenu perpetue et cetera, usque in finem.

1. Aquesta carta és un extracte d'una carta precedent. Tot i que està dirigida als bisbes del sud de França, el 4 de febrer el papa va escriure a l'arquebisbe de Tarragona en relació amb els heretges (doc. 98).

103

1237, febrer, 4. Terni

El papa Gregori IX escriu al procurador de l'arquebisbat de Tarragona i als seus sufraganis en relació amb l'heretgia, i estableix que aquells qui vulguin reintegrar-se en el si de l'Església espontàniament han de fer una penitència.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània AV, Reg. Vat. 18, fol. 227r, n. 353.

Ed. DOMÍNGUEZ 2004, pp. 502-503, doc. 625.

Reg. AUVRAY 1896-1907, vol. 2, col. 554, doc. 3492.

Suffraganeis et [espai en blanc], procuratori Ecclesie Terracoen-si. Cum quibusque vere penitentibus promptos nos deceat ad pietatis gratiam inveniri, presentium vobis auctoritate mandamus quatinus illos qui, heretica pravitate dimissa sponte ante inquisitionem aliquam de ipsis factam, ad ecclesiasticam redieret vel

redierint unitatem, ab exequcionis sententia que in Patarenos seu quoslibet alios infectos eiusdem macula pravitatis, tam per singulos annos sollempniter a romano pontifice promulgatur, et prius ab ipsis heresi publice abiurata et recepta, quam prestare poterunt cautionem ne ulterius in hereticorum contagia relabantur, auctoritate apostolica iuxta formam ecclesiasticam absolvatis, eisdem nichilominus sicut fidelibus ministrari sacramenta ecclesiastica facientes, sicque fiat quod ipsi que sunt matris gaudentes apud eandem Ecclesiam repperisse, procurante Domino, reddantur et in fide stabiles et in bonis operibus efficaces.

Datum Interamni II nonas februarii, anno decimo.

104

1237, febrer, 8. Terni

El papa Gregori IX escriu a Jaume I per demanar-li la seva intercessió en el cas de Robert de Castell-rosselló, un noble de Perpinyà que havia tingut problemes amb el bisbe d'Elna per les seves vinculacions amb l'heretgia. El noble era un convicte de l'herètica pravitat que havia fugit de la presó i s'havia reclòs al seu castell, però tot i això havia mostrat el desig de reconciliar-se amb l'Església. El papa suggeria la possibilitat que, per fer-ho, aportés ajuda militar a les conquestes del rei, sempre que abjurés públicament del seu error, tot i que també advertia que, si requeia en l'heretgia una altra vegada, les seves terres passarien al rei d'Aragó.

[A] Original sense localitzar.

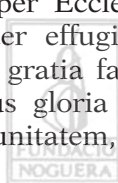
B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 18, fol. 225v, n. 342.

Ed. RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 91, n. 158; BALME *et al.* 1898-1901, vol. VI, fasc. 2, pp. 63-64, doc. 33; RIUS 1954, pp. 43-44, doc. 32; DOMÍNGUEZ 2004, p. 510, doc. 637.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 10292; AUVRAY 1896-1907, vol. 2, col. 550, doc. 3482; LUDWIG 1993, p. 220.

Carissimo in Christo filio [*espai en blanc*], illustri regi Aragonum.

Lecta coram nobis tua petitio continebat, quod nobilis vir Robertus de Castro Rossilionis, Elenensis diocesis, de pravitatis heretice labe convictus, et per Ecclesiam condemnatus, debitam sibi penam carceris violenter effugiens, se in castro fortissimo receptavit; nunc vero divina gratia faciente, non concussus necessitate formidinis sed allectus gloria perpetue libertatis ad ecclesiasticam redire desiderat unitatem, paratus cum militia, quam

iuxta proprias facultates habere poterit, secundum beneplacitum Sedis Apostolice, contra inimicos fidei militare nec non sub pena confiscationis omnium bonorum que possidet offerre congruam cautionem, quod, annuente Domino, in fide catholica semper constans habebitur, et nunquam in predictae pravitatis contagium relabetur. Nos igitur illius misericordiam attendentes, qui omnem venientem ad se recipit, et aliquem contriti spiritus a remissionis gratia non excludit, tuis precibus inclinati; dilecto filio fratri Raimundo, de ordine Predicatorum, capellano et penitentiario nostro, per litteras iniungimus, ut si per debita signa et coniecturas probabiles de dicti Roberti conversione constiterit evidenter, prius ab heresi publice abiurata, et sufficienti cautione recepta quod semper contagionis heretice maculas evitabit, et si unquam, quod avertat Dominus, convinci poterit de relapsu, quod terra et omnia ipsius bona in tuam proprietatem et dominium perpetue transferantur, et quod in obsidione Valentie, nec non in frontaria paganorum cum militibus, quos iuxta facultates suas habere poterit, diligenter et fideliter Conditori omnium per triennium militabit, sibi auctoritate nostra iuxta formam Ecclesie, beneficium absolutionis impendens, iniungas eidem penitentiam salutarem. Proviso quod predicta cautio prestetur in tenuis nobilis memorati, que ad opus eiusdem, si in fide perstiterit, conservanda per manus prelatorum, quos ad hoc idem frater Raimundus viderit requirendos tue custodie committantur.

Datum Interamni, VI idus februarii, pontificatus nostri anno decimo.

105

1237, febrer, 8. Terni

El papa Gregori IX escriu a Ramon de Penyafort perquè procedeixi a absoldre Robert de Castell-rosselló si mostra garanties suficients.

- [A] Original sense localitzar, arxiu de l'antic convent de Santa Caterina de Barcelona.
 - B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 18, fol. 226r, n. 343.
 - C Còpia del segle XVIII, AGOP, fondo principale, xiv, Liber A., fol. 481.
 - D Còpia del segle XVIII, BUB, ms. 1005, Francesc Camprubí i Pere Màrtir Anglès, OP, *Lumen domus o Anals del convent de Santa Catarina, Tom I des de l'any 1219 fins 1634 inclusive, 1743*, fol. 11r (amb data de 1236; possible còpia de l'exemplar enviat al convent de Santa Caterina de Barcelona).
- Ed. RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 91, doc. 158 (edició de C); AUVRAY 1896-1907, vol. 2, cols. 549-550, doc. 3481 (Edició de B); BALME *et al.* 1898-1901,

vol. 6, fasc. 2, pp. 65-66, doc. 34; RIUS 1954, pp. 44-45, doc. 33; DOMÍNGUEZ 2004, pp. 509-510, doc. 636.

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio fratri Raymundo, ordinis Fratrum Predicatorum, capellano et penitenciario nostro, salutem et apostolicam benedictionem. Lecta coram nobis charissimi in Christo filii nostri illustris regis Aragonum petitio continebat quod nobilis vir Robertus de Castro Rossilionis, Elenensis diocesis, de pravitatis heretice labe convictus et per Ecclesiam condemnatus, debitam sibi penam carceris violenter effugiens se in castro fortissimo receptavit; nunc vero, divina gracia faciente, non concussus necessitate formidinis sed allectus gloria perpetue libertatis, ad ecclesiasticam redire desiderat unitatem, paratus cum militia, quam iuxta proprias facultates habere poterit, secundum beneplacitum Sedis Apostolice, contra inimicos fidei militare, nec non, sub pena confiscationis omnium bonorum que possidet, offerre congruam cautionem quod, annuente Domino, in fide catholica semper constans habebitur et nunquam in predictae pravitatis contagium relabetur. Nos igitur Illius misericordiam attendentes, qui omnem venientem ad se recipit et aliquem contriti spiritus a remissionis gracia non excludit, eiusdem regis precibus inclinati, discrecioni tue (per apostolica scripta)¹ mandamus quatinus, si tibi per debita signa et coniecturas probabiles de dicti Roberti conversione constiterit evidenter, prius ab ipso heresi publice abiurata, et sufficienti cautione recepta quod semper contagionis heretice maculas evitabit, et si unquam, quod advertat Dominus, convinci poterit de relapsu, quod terra et omnia ipsius bona in proprietatem et dominium regis eiusdem perpetuo transferantur, et quod in obsidione Valentie nec non in frontaria paganorum cum militibus, quos iuxta facultates suas habere poterit, diligenter et fideliter Conditori omnium per triennium militabit, sibi auctoritate nostra iuxta formam Ecclesie, beneficium absolutionis impendens, iniungas eidem penitentiam salutarem; proviso quod predicta cautio prestetur in tenutis nobilis memorati, que ad opus eiusdem, si in fide prestiterit, conservande per manus prelatorum quos ad hoc videris requirendos, dicti regis custodie committantur.

Datum Interamni, VI idus februarii, pontificatus nostri anno decimo.

1. *Integració de Balme.*

1237, febrer, 26. Terni

El papa Gregori IX ordena a l'arquebisbe de Viena i legat apostòlic que vagi a Montpeller i procedeixi a fer una enquesta en relació amb l'heretgia i que absolgui, sota determinades condicions, aquells que tornin a la fe.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 18, fol. 232v, n. 381.

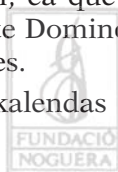
C Còpia del segle XVIII, BNF, fons Moreau, vol. 1191, fol. 227.

Ed. AUVRAY 1896-1907, vol. 2, pp. 571-572, doc. 3527; ROUQUETTE/VILLEMAGNE 1911-1914, vol. 2, p. 495-496, doc. 558- 352.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 10300.

Archiepiscopo Vienensi, Apostolice Sedis legato. Ex parte consulum et populi Montispesulani fuit propositum coram nobis, quod ipsi tanquam viri catholici pro fide potenter et indefesse steterunt, eam contra pravitatem hereticam, sicut salutem suam et honorem proprium, deferentes. Unde, cum ipsi audierint famam quandam ortam de novo, quod in terra sua sunt aliqui ex hereticis receptati, dolentes exinde graviter et valde tristes effecti, ad infamiam huiusmodi abolendam nobis per suos nuntius in litteras obtulerunt terram ipsam ab omni infidelitatis spurcitia iuxta nostrum beneplacitum expurgare. Nos ergo, de persone tue prudentia confidentes, mandamus quatenus, personaliter accedens ad locum, super hoc solita discretione procedas, ita quod pestis illa mortifera impunita non transeat, et pena non teneat innocentes; debent etenim eradicari zizania et avelli triticum non oportet. Ceterum, cum quibuscumque vere penitentibus promptos ad pietatis gratiam nos deceat inveniri, volumus et mandamus ut illis qui, heretica pravitate dimissa, sponte, ante inquisitionem aliquam de ipsis factam, ad ecclesiasticam redierunt vel redierint unitatem, ab excommunicationis sententia que in hereticos ter singulis annis sollempniter a romano pontifice promulgatur, prius ab ipsis heresi publice abiurata, et recepta quam prestare poterunt, cautione, ne ulterius in hereticorum contagia relabantur, auctoritate apostolica iuxta formam Ecclesie beneficium absolutionis impendas, eisdem nichilominus sicut fidelibus sacramenta faciens ecclesiastica ministrari; sicque fiat quod ipsi, ea que sunt matris, gaudentes apud Ecclesiam reperisse, prestante Domino, reddantur et in fide stabiles et in bonis operibus efficaces.

Datum Interamni, IIII kalendas martii, anno decimo.

1237, març, 2.

Procediments dels inquisidors contra els heretges Bernat Otó de Niort, els seus germans Guillem Bernat i Guerau i la seva mare Esclarmunda.

[A] Original sense localitzar.

[B] Trasllat de 1247 no localitzat.¹

C Còpia del segle XVII, BNF, Ms. Latin 6009.

Ed. *HGL*, vol. 8, cols. 1014-1015, doc. 320 (ccxxiv), I.

Edició de *HGL*.

Noverint universi presentes litteras inspecturi quod nos frater Raimundus, Tholosanus, et frater Vivianus, Ruthenensis, Dei gratia episcopi, litteras venerabilium virorum Guillelmi, archidiaconi maioris Carcassone, et fratris Willelmi Arnaldi, ordinis Fratrum Predicatorum, non viciatas, non cancellatas nec abolitas, sigillis eorum integris sigillatas, vidimus sub hac forma:

Nobillissimo viro ac domino Raimundo, comiti Tholosano, Guilelmo, archidiaconus maior Charcassone, et frater Wilelmus Arnaldi, ordinis Fratrum Predicatorum, subdelegati a domino Iohanne, Dei gratia Viennensi archiepiscopo, Apostolice Sedis legato, super facto heresis, contra Bernardum Othonem et fratres eius, nec non et Esclarmundam, matrem eorum, spiritum consilii sanioris et taliter vitam in melius commutare, ut inde angelis Dei in celo gaudium augmentetur. Cum auctoritate nobis comissa contra predictos diligentem fecerimus inquisitionem, ac demum dictos Bernardum Othonem et Guillelmum Bernardi et Geraudum de Aniorto, fratres, et Esclarmundam, matrem ipsorum, habito diligenti consilio et tractatu, tamquam hereticos condempnaverimus, nobilitatem vestram monendam duximus et rogandam, auctoritate qua fungimur vobis nichilominus mandantes, quatinus totam terram ipsorum, necnon Guillelmi de Aniorto, fratris ipsorum, cum ipse per testes legitime de heresi coram nobis sit convictus ac postmodum timore mortis publice suam heresim sit confessus et a nobis per sententiam ad perpetuum carcerem comdempnatus, tanquam bona hereticorum, que ad vos pertinere noscuntur, absque dilatione aliqua occupetis. Alioquin noveritis nos dedisse in mandatis domino Raimundo, Tholosano episcopo, ut vos ad id faciendum per censuram ecclesiasticam compellat. Nos eciam, si in hoc negligens fueritis vel remissus, ad id faciendum per distractionem ecclesiasticam viriliter compellemus.

Datum Carcassone, die lune ante diem Cinerum, anno Domini M^oCC^oXXX^oVI^o.

1. Et ut presenti transcripto de supradictis litteris verbo ad verbum sumpto fides possit plenius adhiberi, nos predicti episcopi ipsum sigillis nostris fecimus communiri. Datum Buzeti, sexto kalendas ianuarii, anno domini M^oCC^oXL^oVII^o.

108

1237, març. Tolosa

L'arquebisbe de Narbona, Pèire Amiel, declara contra els heretges Bernat Otó de Niort, la seva mare i el seus germans en el procés inquisitorial davant del bisbe de Tolosa, el prebost de Saint-Étienne i l'ardiaca de Carcassona, delegats en la causa pel papa.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BN, fons Doat, vol. 21, fols. 34r-50r.

Ed. parcial DOUAIS 1900, pp. LXI- LXIII.

Haec est inquisitio facta contra Bernardum Othonem et fratres eius et matrem eius.

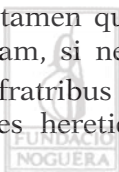
Dominus archiepiscopus Narbonensis, diocesianus ipsorum, iuratus, testis, interrogatus an suprascripti nobiles sint haereticorum publici defensores, et an sint publice de haeresi infamati, et an a catholicis haeretici reputentur, et an maxima pars terrae, illorum exemplo, infici timeatur haeretica pravitate, dixit quod haec omnia credit firmiter et etiam scit.

Interrogatus quomodo scit, dixit quod sicut diocesianus debet scire, et addidit cum scriptura, quam sub eodem tradidit iuramento, hoc modo:

Nos Petrus, Dei gratia archiepiscopus Narbonensis, testificamur Deo et vobis domine episcopo Tholosane, et vobis preposito eiusdem Ecclesie, et vobis archidiacono Carcassonae, inquisitoribus datis a domino papa contra matrem Bernardi Othonis et eundem Bernardum Othonem et fratres suos in facto haeretice pravitatis.

In primis dicimus, sub vigore iuramenti, quod ipsa est heretica perfecta et vestita; sed modo, propter metum huius inquisitionis, data est sibi licentia quod comedat carnes, et ut mentiatur et faciat quaecumque voluerit, ita tamen quod circa latus ipsius sta(re)t hereticus qui consolaretur eam, si necesse esset.

De Bernardo Othone et fratribus suis, dicimus quod credentes sunt, fautores et receptatores hereticorum. Omnia ista constant

nobis per veridicam relationem multorum honorum virorum et religiosorum.

Dicimus etiam quod in castro de Aniorto habitant quinque heretici publice et aperte in officiis suis, sicut nos manifeste diximus sepe Bernardo Othoni et Guilelmo de Aniorto; et propter hoc non fuerunt remoti.

Dicimus etiam quod in castro de Dorna [*sic*] manet Navarra de Cerniano et illa domina de Caramanh, et cum ipsis bene circa triginta heretici; ad quod sciendum hoc anno misimus exploratores nostros, et ita invenimus pro vero esse; et ista omnia Bernardo Othonis et Guilelmo de Aniorto nunciavimus, (adicientes) quod eosdem nobis redderent; et facere contempserunt.

Quid autem, apud Lauriacum et apud Belsplas de nuntiis comitis Tholosani et vestris, domine episcopo, factum fuit de ablatione hereticorum et pluribus aliis circa eorumdem factum, vos melius nobis nostis, quando Bernardus Otho apud castrum de Viridifolio fuit aliquantulum vulneratus in fronte, nec habuit requiem quousque Lauriacum venit, et habuit ibi congregatos omnes fratres suos, et postmodum quamplures hereticos. Et ex relatione multorum bonorum nobis constitit quod ibi publice et aperte cum eo multi haeretici fuerunt visi; quod etiam potestis scire per multos in castro de Lauriaco. Senescallus Carcassonae, Andreas Chaulets nomine, habuit unum de illis haeticis in carcere suo, qui manifestissime coram multis dicebat quod ipse fuerat ibi de mandato Bernardi Othonis, et quod ipse Bernardus Otho et mater et omnes fratres eius de secta eorum sunt, sicut ex testimonio multorum bonorum virorum poteritis hoc scire. Unde ille senescallus, quia circumducebat illum haeticum, specialiter fuit propter hoc prodicionaliter interfectus.

Testificamur etiam quod Bernardus Otho, petens a nobis consilium quomodo posset uxorem quam habet de Cabareto dimittere, dixit quod uxorem suam, Novam nomine, faceret nobis capi in camera sua propria cum multis haeticis, si propter hoc posset dimittere eam. Requisitus quomodo hoc posset fieri, dixit quod facile, 'Quia die noctuque et omni hora in camera mea cum ipsa habitant'.

Audivimus etiam dominum Romanum, cardinalem, et dominum Carcassonae (episcopum) dicentes quod in inquisitione quae facta erat Tholose contra haeticos et credentes, multa fuerant sufficienti fine probata contra Bernardum Othonem, quae in ipsa

inquisitione poterunt inveniri, quam vos, domine episcopo, habere debetis. Nos etiam in eodem multa enormia legimus de eo fuisse probata.

Praeterea audivimus saepe rixantem dominum Simonem, comitem Montisfortis, bonae memoriae, cum Guilelmum de Aniorto, viro predictae mulieris et patre dictorum maledictorum de Aniorto, imperans ei quod fratrem, vel unum filium, vel unam filiam ad fidem catholicam non confirmasset, qui dicebat se non posse, et rogabat eum quod non vexaret eum super materia ista, asserens quod semper erat in pace extra domum propriam.

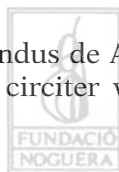
Dicimus etiam quod notorium est quod ipsa sit haeretica, et filii sui credentes, fautores et receptatores haereticorum, et testificamur etiam quod nos in propria persona venimus apud Rocafolium, castrum illorum de Aniorto; et ibi invenimus Esclarmondam, matrem Bernardi Othonis et fratrum suorum, nunciantes eidem quod ipsa minus bene faciebat in fide catholica, quod volebamus audire ab ipsa et inquirere utrum nosset articulos fidei, quia multum super hoc fuerat infamata. Quae respondit nobis quod melius credebat in fide quam nos vel omnes prelati de mundo; et nunquam aliter respondit nobis; et sic supra modum dimisimus eam iratam.

Magister Iacobus, archidiaconus Redensis, iuratus, testis, dixit quod praedictos nobiles scit esse, supra quatuor capitulis supra dictis, unde fuit interrogatus dominus archiepiscopus, diffamatos; interrogatus an sciat vel credat diffamationem esse veram, dicit quod Bernardum Othonem tantum credit esse haereticorum publicum defensorem; et de matre credidit olim, sed modo non credit.

Item, de Bernardo Othone dixit idem, super eisdem tribus capitulis.

Raimundus de Chaliavo, sacerdos, et cetera, dixit quod credit supradicta quatuor capitula esse vera, et addidit quod vidit Bernardum Othonem in domo Petri Durandi, diaconi haereticorum, apud Montemregalem, conversantem et comedentem, et viventem cum ipso et aliis haereticis, et audientem praedicationem illorum. Addidit insuper quod vidit infra annum et dimidium proxime transactum, apud Aniortum, in quadam domo, Raymundum Acculearium, haeresiarcham, cum quatuor haereticis publice commorantem et operantem ibi.

Item, dixit quod Raymundus de Aniorto dixit ei quod in castro de Dorna morabantur bene circiter viginti haeretici.

Petrus, maior archidiaconus Narbonae, et cetera, interrogatus dixit quod credit supradicta quatuor capitula esse vera, eo quod sciverit publicam esse famam, et addidit cum scriptura propria:

Hoc ego Petrus, archidiaconus Narbonensis, et cetera, requisitus a iudicibus a domino papa delegatis super inquisitione qua fit de Bernardo Othone et fratribus eius et matre, dico et affirmo me audivisse a multis quod dictus Bernardus Otho est receptator haereticorum, et fautor et credens, et de matre eius quod est et fuit haeretica, et de fratribus audivi quod sunt receptatores et defensores haereticorum.

Audivi etiam et vidi quod, eo tempore quo fiebat inquisitio generalis apud Tholosam, de mandato domini Romani, Apostolice Sedis legati, inter barones qui suspecti erant de haeresi, primus nominabatur Bernardus Otho, et credo quod in illa inquisitione fuit probatum quod ipse Bernardus erat fautor et credens haereticorum.

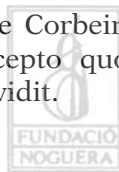
Audivi etiam dici quod quodam tempore, quando fuit vulneratus apud Viridefolium, fecit se consolari a quodam haeretico; et testamentum fecit in manu haereticorum, et legavit eis de bonis suis mille solidos, et reddidit eis decem solidos.

Audivi etiam dici quod quadam vice, dum in ecclesia quadam venerat sacerdos facere sermonem ad populum, Bernardus Otho inposuit silentium in praesbitero, et fecit surgere unum de haereticis qui praedicavit tunc ibi.

Item, audivi dici quod quadam vice, dum esset Bernardus Otho in platea Perpiniani, sedens super tabulam quadam, transivit sacerdos cum corpore Domini iuxta eum, ipso vidente, et nex assurxit nec aliquam reverentiam fecit, nec movit se propter haec. Et aliaquae a multis et multotiens audivi de ipso, et quia fama est, scio ipsum esse diffamatum, et credo firmiter quod sit fautor et credens haereticorum.

Stephanus Iohanninus, quondam archidaconus Redensis, nunc sacrista Narbonae Ecclesiae, et cetera, dicit idem quod proxime, et adiecit cum scriptura sua quod, tempore quo fuit facta praedicta inquisitio in Tholosa, idem Stephanus recepit quod testes qui deponebant, ut sibi videtur quod Bernardus Otho erat fautor et credens haereticorum.

Petrus, archidiaconus de Corbeira, et cetera, dixit idem quod archidiaconus Narbone, excepto quod non interfuit inquisitioni factae apud Tholosam nec vidit.

Dominus Berengarius, abbas Crassensis, et cetera, dixit quod Bernardus Otho est diffamatus quod est credens, fautor et receptor haereticorum, et credit esse verum; de aliis, nec audivit, nec scit, nec credit.

Willelmus Corvinus, capellanus de Corpellerii, et cetera, interrogatus super quatuor capitulis primis, de quibus interrogatus fuit dominus archiepiscopus, dixit quod supradictos nobiles scit esse super hoc diffamatos, et credit diffamationem esse veram.

Arnaldus de Puteo, capellanus de Paulmunio, et cetera, dixit idem quo proxime.

Raimundus, prior Pauliani, ordinis Praedicatorum, et cetera, requisitus an sciat vel credat supradictos nobiles deffendere publice haereticos, et an sint de haeresi publice infamati, et an a catholicis haeretici reputentur, et an maxima part terrae eorum exemplo timeatur infici haeretica pravitate, dixit quod audivit et credit. Firmiter requisitus quomodo haec credit, dixit quod audivit quod eos tenent apud Aniort quo [*espai en blanc*] asportantur eis victualia et farina et quantum audent et possunt, defendunt.

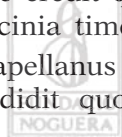
Frater Petrus, praeceptor, Hospitalis Podii Siurani acolitus, et cetera, requisitus super eisdem quatuor capitulis, dixit quod, licet illa dicantur de eis a pluribus, ipse tamen nec credit, eo quod scit et vidit Bernardum Othonem olim, quando haeretici publice morabantur in terra adeo adhaesisse Ecclesiae et domino regi Franciae, quod prae omnibus hominibus istius terrae profuit negocio fidei et pacis, et promovit, in quantum quod, propter hoc quod ipse fecit, subsequuta sit mors mille haereticorum; et eo quod elegit sepulturam in domo Hospitalis Podii Siurani, ubi patet eius est sepultus, et quod est donatus Hospitalis eiusdem cum iuramento, et ex eo quia videt eum audire divina.

Frater Bernardus, Hospitalarius, et cetera, requisitus super eisdem capitulis, dixit quod a tot bonis audivit, quod credit, sed aliter nescit.

Frater Geraldus, Hospitalarius, et cetera, dixit idem per omnia quod frater Bernardus, Hospitalarius.

Arnaldus Pontius, presbiter, capellanus Villarii, et cetera, dixit idem quod proxime, praeter quod non credit esse publicos defensores haereticorum, sed bene credit quod deffenderent eos oculte, et quod terra ipsorum et vicinia timetur infici exemplo eorum.

Willelmus, presbiter, capellanus de Rascos, et cetera, dixit idem quod proxime, et addidit quod Bernardus Otho, quando

fuit infirmus, habebat iuxta se haereticos, et quod baiulus suus de Bellisplanis tenet eos in castro eodem, sicut haec audivit dici et credit.

Raimundus de Villario, capellanus Faniovis, et cetera, dixit idem quod capellanus de Villario.

Iulianus, presbiter, capellanus de Baccерis, et cetera, dixit idem quod proximus de bernardo Othone tantum, sed de fratribus, licet requisitus, nihil dixit.

Arnaldus, presbiter, capellanus Sancti Michaelis, et cetera, dixit quod non credit primum capitulum, alia tria credit.

Geraldus, presbiter, capellanus de Garda, et cetera, dixit idem quod frater Bernardus, Hospitalarius.

Dominus abbas Sancti Papuli, et cetera, dixit quod credit duo media capitula, reliqua vero non credit nec scit.

Seguinus, presbiter, capellanus de Salis, et cetera, dixit idem quod Arnaldus Pontius, capellanus de Villarii, sed de Willelmo de Aniorto non credit.

Willelmus de Ecclesia, et cetera, dixit quod non credit primum capitulum, sed tria alia credit, tantum de Bernardo Othone et matre sua.

Frater Bernardus, Dominicus, et cetera, dixit idem quod proxime, sed tantum de omnibus personis.

Raimundus de Sancto Egidio, praesbiter, capellanus de Bordis, et cetera, dixit idem quod Arnaldus Pontius de Villario, praeter quod non credit fore publice infamatos.

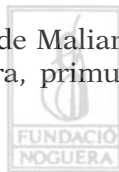
Magister Petrus, praesbiter, capellanus de Monteesquivo, et cetera, dixit idem quod Willelmus de Ecclesia.

Petrus, praesbiter, capellanus de Montegaliardo, et cetera, requisitus dixit tantum de Bernardo Othone, quod credit haereticum reputari a catholicis, et quod eius exemplo terra timetur infici haeretica pravitate.

Guillelmus, capellanus de Vadigia, et cetera, dixit idem quod proxime.

Petrus de Bellasera, diaconus capellae Valletrio, dixit idem quod proximi.

Tholosanus, capellanus de Maliariis, diaconus, et cetera, credit tria ultima capitula esse vera, primum non credit.

Raimundus de Taranha, praesbiter, capellanus de Omervilla, et cetera, credit duo media capitula esse vera, sed primum et ultimum non credit, sed credit iste de Guillelmo Bernardo de captione haereticorum idem quod proxime.

Arnaldus, capellanus de Pomareta, et cetera, credit duo media capitula, tantum de Bernardo Othone, de aliis fratribus et matre non credit.

Raimundus Saxius, praesbiter, capellanus Sancti Benedicti, et cetera, dixit quod, olim tempore generalis excommunicationis terrae, vidit Bernardum Othonem descendere in domum Petri Durandi, ducis haereticorum apud Montemregalem.

Item, requisitus, dixit quod credit tria ultima capitula esse vera, de illis primum vero non, et adiecit quod audivit dici a multis quod in terra eorumdem (de) Saut morantur publice haeretici, et credit.

Securus, praesbiter de Podio Buscano, capellanus, et cetera, non credit primum, sed tria capitula ultima credit.

Guillelmus Pontius, praesbiter, capellanus de Taranhano, et cetera, idem quod proxime.

Bernardus Pontius, praesbiter, et cetera, dixit quod vidit capi haereticos apud Lauriacum, et quod Bernardus Otho ministrabat de familia sua ad capiendum eos libenter.

Iohannes, praesbiter, capellanus de Villacistulo, diaconus, et cetera, dixit quod non credit primum capitulum, secundum et tertium credit, super quarto dubitat.

Bernardus Maniello, capellanus de Mortario, et cetera, dixit idem quod capellanus de Villario.

Raimundus Malafaurias, capellanus Insule, diaconus, et cetera, dixit quod credit vehementer illa quatuor capitula esse vera de Bernardo Othone tantum et matre ipsius, et adiecit quod audivit a quodam sirurgico qui medebatur Bernardo Othoni vulnerato, quod haereticos vidit in camera ipsius Bernardi Othonis, et quod venerant ad recipiendum eum, si moreretur; et amplius quod audivit dici, et credit, quod haeretici morantur in terra de Saut.

Iohannes, capellanus de Vibran, praesbiter, et cetera, dixit quod non credit primum capitulum, tria ultima credit, sed non de Willelmo Bernardo nec de matre; et adiecerit quod viderat (?) hoc anno Bernardum Otonem confitentem (?) et communicantem; requisitus an credit vel sciat Bernardum Otonem habuisse haereticos in infirmitate, dixit quod non audivit.

Galiardus, prior de manso Sanctarum Puellarum, et cetera, dixit quod per explorationem dictum esset baiulo domini comitis Tholosani quod in castro de Belloplanis essent haeretici; et idem baiulus, nomine Petrus de Resengas, cum ipso teste et aliis venisset ad portam castris, baiulus Bernardi Otonis prohibuit eos ab ingressu, propter quod credit haereticos tunc esse ibi in domo dicti baiuli, et propter hoc credit Bernardum Otonem esse defensorem haeticorum, quia baiulus no esset ausus nisi sciret placere ei. Requisitus super aliis capitulis, dixit quod credit tam de ipso Bernardo Otone quam de aliis.

Iohannes de Aragone, canonicus Carcassona, et cetera, dixit, requisitus an supradicti sint haeticorum publici defensores, dicit quod nescit, credit tamen.

Item, interrogatus an ipsi sint publici de haeresi infamati et a catholicis haeretici reputentur, dixit quod credit. Interrogatus si sunt credentes haeticorum, dixit quod credit.

Interrogatus si maxima par terrae ipsorum exemplo infici timeatur, dixit quod nescit.

Bernardus Iulianus, capellanus dicti Iohanni de Aragone, et cetera, dixit idem per omnia quod proxime.

Bernardus, capellanus de Miravalle, praesbiter, et cetera, dixit se credere tria ultima capitula, primum non credit. Requisitus si scit amplius, dixit quod non.

Bernardus Maluscasalis, praesbiter, et cetera, credit duo media tantum de Bernardo Otonis, reliqua non credit de ipso vel aliis.

Guillelmus, praesbiter, et cetera, manens apud Lauriacum, dixit idem quod proxime.

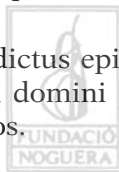
Arnaldus Cotus, capellanus terrae Caplante, et cetera, dixit idem quod Bernardus Maluscasalis, sed quod credit de omnibus presonis ipsis credit.

Willelmus Miliarossa, praesbiter, capellanus de Casali Ranulpho, et cetera, credit omnia capitula esse vera.

[*espai en blanc*] et cetera, credit duo capitula, omnia alia non credit.

Petrus Clericus nomine, praesbiter, et cetera, dixit idem quod capellanus de Villario.

Kalendas februarii nos dictus episcopus, et magister et officialis Tholosanus tenens locum domini praepositi, quantum ad diem istam inquisivimus subscriptos.

Raimundus Scriptor, archidiaconus Veterismoresii, et cetera, dicit quod credit duo capitula media. Requisitus quare credit, dixit quod tantum per auditum, non quod aliquid viderit inde; sed tantum per auditum primum et ultimum, nec scit nec credit. Et adiecit quod nullus in terra ista fortius aut fidelius adhaesit Ecclesiae et domino regi Franciae quam ipse Bernardus Oto, et credit vehementer quod nisi fuisset per ipsum, factus exercitus non remansisset in terra post decessum domini regis. Item, addidit quod inquisitionem istam fuisse, credit, impetrata magis ex odio quam ex caritate.

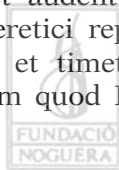
Guillelmus de Solerio, canonicus Tholosanus, et conversus quondam ab haeretica pravitate, et cetera, requisitus super praedictis capitulis, dixit quod testimonium non poterat reddere de fratribus et matre Bernardi Othonis, quia de illis nihil scit nisi per auditum incertum; de Bernardo Otone non credit nec scit primum et ultimum capitulum, secundum tantum credit esse certum, tertium vero dixit quod credit eum a quibusdam catholicis reputari haeticum, a quibusdam non. Requisitus an ipse reputet eum haeticum, dixit quod anno illo quo decessit pater istius comitis Tholosani, idem et cetera tunc existens haeticus, vidit Bernardum Otonem venire ad Guilabertum de Castris, haeresiarcham, et audientem (eum?) praedicantem, et hoc vidit semel. Requisitus an viderit eum inclinantem haeticis secundum consuetudinem credentium haeticorum, dixit quod non recolit, sed magis credit quod inclinaverit quam non. Item, quod ipso tempore anno revoluto, vidit Geraldum de Gordone, haeresiarcham, consanguineum ipsius Bernardi Otonis, et Bernardum de Mota, alium haeresiarcham, in domo illius, nec tunc recolit inclinasse. Requisitus an audiverit ipsum manutinentem haesim verbo, dixit quod non. Requisitus an propter ista credat eum esse haeticum vel reputet, dixit quod tunc reputabat, sed modo non credit. Requisitus quare, non dixit; quod tempore illo quando ipse iacebat apud Lauriacum de vulnere sagittae, dictus Geraldus, haeresiarcha, abiit ad eum intentione recipiendi eum, sed ipse et cetera non fuit ibi, et cum reversus fuisset Geraldus de Gordone, interrogatus ab aliis haeticis an Bernardum Otonem recepisset, dixit quod non, imo adeo credebatur eum esse deditum saeculo, quod nec habebat bonam spem de eo, nec bene receptus fuerat idem Geraldus ab ipso, propter quod non fuerat moratus cum eo nisi per unam noctem. Requistus an audivit quod per alios fuerit receptus haeticos, dixit quod non audivit. Item, ipso et cetera converso ab haeresi, idem Bernardus

Oto non negans, quin bene eum et alios vidisset haereticos, sicut quidam negabant alii credentes, eidem testi obtulit quod quocumque vellet duceret eum securum, et teneret [*sic*] fecerit honorifice cum duobus equis, et libenter audiebat ea quae dicebantur ab ipso et cetera iuxta sectam haereticorum, et videbatur consentire. Item, quod credentes haereticorum reputabant eum maximum proditorem, quia tam fortiter adhaerebat servicio Ecclesiae et regis, tum propter exhaeredationem dicti domini comitis, tum quia haeresis ex hoc quod ipse faciebat multum dampnificabatur, et propter iste; et quia audivit eum publice confessum fuisse fratri Petro in sermone, non credit eum esse credentem haereticorum, nec audit de ipso modo propter quod possit informare animum suum quod ipse sit haereticus.

Petrus Martinus de Castronovo, legista, dixit super primo et ultimo capitulo dixit idem quod proximus; super secundo dixit de Bernardo Otone tantum quod credit eum infamatum a multis, sed maxime a malivolis; super tertio dixit quod credit quod quidam catholici reputant eum haereticum, quidam non. Et dixit plus, quod, ante tempus pacis facte inter dominum regem et comitem, vidit aliquoties haereticos in castris ipsius Bernardi Otonis, scilicet Bernardum de Matrevilla, qui postea factus est haereticus, ut dicitur. Requisitus an viderit Bernardum Otonem cum illis haereticis, dixit quod non, sed nescit an ille baiulus foveret eos cum voluntate Bernardi Otonis vel propria.

Anno quo supra, septimo kalendas februarii, facta fuit haec inquisitio contra Bernardum Othonem, Guillelmum, Geraudum et Guillemum Bernardi, fratres, et matrem eorumdem a domino Guillelmo, archidiacono Carcassonae, de mandato domini papae, et a magistro Bernardo, officiale eiusdem loci, subdelegato in hac parte a domino Raimundo, Dei gratia episcopo Tholosano, et idem archidiaconus erat subdelegatus a domino praeposito Tholosano in facto eodem.

Frater Arnaldus, monachus et cellerarius Villelonge, Cisterciensis ordinis, et cetera, dixit quod ipse scit et firmiter credit, et fama publica est, quod Bernardus Oto (et) Geraldus, fratres, et mater eorumdem existunt publici defensores et receptatores haereticorum in quantum possunt et audent, et sunt de haeresi publice infamati, et a catholicis haeretici reputantur, et terra illa in qua morantur quotidie inficitur, et timetur infici haeretica pravitate exemplo ipsorum. Vidit etiam quod Bernardus Oto (et) Geraldus,

fratres, et mater eorum tenebant haereticos in domibus suis, qui contra catholicos disputabant haereses allegando. De Guillelmo et Guillelmo Bernardi, fratribus, dixit quod non vidit ipsos tenentes haereticos in domibus suis.

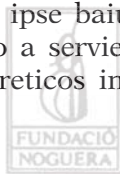
Frater Isarnus de Altopullo Villaelongae, eiusdem ordinis, et cetera, dixit idem quod frater Arnaldus, excepta scientiam [*sic*] et visu. Addidit etiam quod audivit dici ab illis qui comensales sunt dicti Bernardi Otonis, quod ipse Bernardus, quando vulneratus fuit in capite, et credebat de ipso vulnere mori, habuit secum haereticos qui sibi serviebant, et ipso consolabantur quousque convaluit de illa infirmitate. Dixit insuper quod uxor sua, nomine Nova, dixit sibi testi quod Bernardus Oto, maritus, pluries eam monuerat, et instanter supplicabat ei, quod intraret sectam haereticorum, et habitum ipsorum reciperet, alioquin ipsam incarceraret, quae timens sibi, fugam arripuit propter illud, nec postea aliquo tempore fuit cum illo nec ausa fuit redire.

Frater Arnaldus, abbas Villaelongae, eiusdem ordinis, et cetera, dixit idem quod proxime, de Bernardo Otone, de matre et aliis fratribus nihil scit, quia nullam notitiam habuit de ipsis; non audivit; tamen, a dicta Nova quod Bernardus Oto monuisset ipsam quod intraret in terra haereticorum; audivit tamen dici a fratre Arnaldo supradicto quod dicta mulier ista sibi dixerat.

Frater Poncius, conversus Villaelongae, eiusdem ordinis, et cetera, dixit quod frater Isarnus, hoc excepto quod de haereticis, quos dictus Bernardus Oto dicitur habuisse in infirmitate sua, nihil scit, nisi de verbis quae dixerat Nova, uxor dicti Bernardi Otonis, fratri Isarno supradicto.

Abbas Montisolivi, et cetera, dixit idem quod frater Arnaldus, excepta scientia et visu. Addidit etiam quod baiulus archiepiscopi Narbonae dixerat ei quod Bernardus Oto inhibuerat ei ne caperet vel persequeretur haereticos in terra sua, quod si faceret puniret ipsum. De haereticis quos dicitur habuisse in infirmitate sua, dixit idem quod frater Isarnus.

Arnaldus, praesbiter de Monteolivo, et cetera, dixit idem quod abbas Montisolivi, hoc excepto, quod nihil scit de baiulo dicti archiepiscopi, sed de baiulo comitis Tholosani audivit dici a pluribus, et fidedignis, quod ipse baiulus fuit vulneratus in castro Bernardi Otonis de Lauriaco a servientibus suis, pro eo quod capiebat et persequabatur haereticos in terra dicti Bernardi Otonis.

Bernardus de Villario, monachus Montisolivi, et cetera, dixit idem quod frater Arnaldus, excepto de scientia et visu.

Willelmus Estrabaud, monachus eiusdem loci, et cetera, dixit idem de Bernardo Otone et matre eius quod proximus; de aliis nihil scit.

Magister Raimundus, canonicus Sancti Pauli Narbonae, et cetera, dixit quod apud Aniortum, castrum dictorum fratrum, morantur haeretici, dictis fratribus scientibus et non contradicentibus. Nihil amplius scit de facto illorum.

Frater Guillelmus Santis, de ordine Praedicatorum, et cetera, dixit idem quod frater Arnaldus, monachus Villaelongae, excepto de scientia et visu.

Bernardus dictus Bodotius, capellanus de Sanchis, et cetera, dixit idem quod frater Isarnus, hoc excepto, quod de haeticis quos Bernardus Oto dicitur habuisse in infirmitate sua, nihil scit neque audivit. Addidit etiam quod, cum iret ad quamdam villam nomine Quillam, obviavit cuidam nuncio matris dictorum fratrum, qui dixit ei quod bonis homines, videlicet haeretici, morabantur in terra dictorum fratrum, de assensu et voluntate eorumdem et matre ipsorum, quos vocabant cotidie ad mensam suam et cum illis comedebant; quod libenter mitteret haeretici quos vocant bonos homines inter se quaedam legata, quae eisdem reservabat, quae nomine ipsorum receperat a quibusdam, si haberet, per quem qui dixit ei quod libenter afferret et eis bona fide traderet.

Capellanus de Aragone, et cetera, dixit quod frater Isarnus de Bernardo Otone, hoc excepto, quod nihil scit de verbis quae dixerat dicta Nova fratri Isarni supradicto. Verumtamen, bene scit quod haeretici faciunt residentiam apud Aniortum, castrum Bernardi Otonis et fratrum suorum, de consensu et voluntate ipsorum.

Bernardus, minor archidiaconus Carcassonae, et cetera, dixit idem quod frater Arnaldus, excepto de scientia et visu.

Guilelmus Equiderii, canonicus Sancti Nazarii Carcassonae, et cetera, dixit idem quod proxime.

Bernardus dictus Capra, praesbiter de Villa Audebert, et cetera, dixit idem quod Bernardus archidiaconus.

Petrus de Albariis, laicus, et cetera, dixit idem quod proxime.

Martinus, praesbiter, dixit idem quod proximus, hoc addito, quod vidit in curia episcopi Tholosani et comitis eiusdem loci quosdam, tam clericos quam laicos, conquerentes de Bernardo

Otone et eius familia, qui verberabant ipos pro eo quod capiebant et prosequabantur haereticos in terra dicti Bernardi Otonis.

Bernardus Martini, diaconus, et cetera, dixit idem per omnia quod Petrus de Albariis, laicus.

Pontius dictus Tonsor, praesbiter, et cetera, dixit idem per omnia quod proxime.

Raimundus Willelmus, archipraesbiter, et cetera, dixit idem quod proxime.

Fortius, capellanus de Sancta Eulalia, et cetera, dixit idem quod proxime, hoc addito, quod vidit Bernardum Otonem tenentem in domo sua Guilelmum Pontii, haereticum.

Raimundus de Alseu, capellanus de Sancto Martino, et cetera, dixit idem quod proxime de Bernardo Otone (et) matre eius. De aliis fratribus nihil scit.

Guillelmus, praesbiter de Florano, et cetera, dixit, idem quod proxime, hoc addito, quod audivit Bernardum Otonem, quod quadam nocte receperat in domo sua, approbantem sectam haereticorum, inducendo pro ipsis haereticis auctoritate sanctorum.

Guillelmus Petris, praesbiter, et cetera, dixit idem quod Fortius, capellanus.

Bernardus Arnaldi, praecentor ecclesiae Sancti Nazarii Carcassonae, et cetera, dixit idem quod Bernardus, archidiaconus, in omnibus.

Paganus, clericus, et cetera, dixit idem in omnibus quod proximus.

Petrus Arnaldi, laicus, et cetera, dixit idem quod Raimundus Alseu, capellanus de Sancto Martino.

Arnaldus, capellanus de Saxiaco, et cetera, dixit idem quod proxime.

Raimundus Arnaldi de Saxiaco, miles, et cetera, dixit idem quod Arnaldus, capellanus.

Bernardus Riparii, laicus, et cetera, dixit idem quod proximo, hoc addito, quod certus erat quod in castro Bernardi Otonis, familia ipsius Bernardi, cum hominibus de castro, vulneraverunt baiulum comitis Tholosani pro eo quod capiebat et persequabatur haereticos in terra dicti Bernardi Otonis.

Raimundus Durandi, laicus de Saxiaco, et cetera, dixit idem per omnia quod Bernardus Riparii.

Raimundus Benedicti, laicus de Saxiaco, et cetera, dixit idem per omnia quod proximus.

Arnaldus de Felgar, de Saxiaco, clericus, et cetera, dixit idem per omnia quod proximus.

Petrus Benedicti, de Saxiaco, laicus, et cetera, idem dixit per omnia quod proximus.

Richorius, baiulo de Dozincho, et cetera, dixit idem quod proximus.

Raimundus, prior Sanctae Mariae suburbii Carcassonae, et cetera, dixit quod audivit dici a pluribus fidedignis, et ita credit esse, quod Bernardus Otho sit credens haereticorum, et etiam haereticus; et aliis fratribus non audivit, nec credit ita esse. Requisitus si sunt publici defensores haereticorum, dixit quod nescit. Credit etiam firmiter quod Bernardus etiam a catholicis haereticus reputatur, et terra ipsius cotidie inficitur et timetur infici haeretica pravitate.

Hugo de Duroforti, miles, et cetera, dixit quod ipse firmiter credit quod Bernardus Oto et mater eius sint defensores et receptatores haereticorum in quantum possunt et audent, et sunt credentes haereticorum, et de haeresi publice infamati, et a catholicis haeretici reputantur, et terra in qua morantur cotidie inficitur, et timetur infici, exemplo eorum, haeretica pravitate. De aliis fratribus nihil (scit), nec credit firmiter ita esse.

Dominicus de Salella, capellanus de Villario, et cetera, dixit quod ipse credit firmiter Bernardum Otonem et fratres eius et matrem eorumdem esse haereticos, et publice de haeresi infamatos, et credit ipsos haereticorum esse defensores et receptatores, et inimicos pacis et Ecclesiae.

Arnaldus de Leuco, capellanus, et cetera, dixit idem de Bernardo Otone et matre eius quod proximus; de aliis fratribus nihil dixit.

Frater Fulco, frater Sanctae Trinitatis, et cetera, dixit idem quod Dominicus de Salella, hoc addito, quod quadam vice, tempore excommunicationis, venit apud Pantianum, in domo Pontii Coruel, et ibi hospitabatur Willelmus de Aniorto; et quidam iuuenis, qui erat cum dicto Willelmo, duxit ipsum fratrem Fulconem in quadam camera ubi erant duo haeretici, quos dictus iuuenus ostendit fratri, dicens ei quod dictus Willelmus ducebat eos secum, ut ipsum salvarent, si aliquis casus accideret ei.

Guillelmus Arnaldus, capellanus Sancti Andreae, et cetera, idem quod Dominicus de Salella.

Raimundus Bruneti, capellanus ecclesiae Sancti Cucufati, et cetera, dixit idem quod proximus.

Guillelmus Fabri, capellanus de Burige, et cetera, dixit idem quod proximus.

Arnaldus Baudumus, capellanus de Policarpo, et cetera, dixit idem quod proximus.

Hemericus, capellanus de Butagel, et cetera, dixit idem quod proximus.

Raimundus Bernardi, capellanus de Doncat, et cetera, dixit idem quod proximus.

Germanus, capellanus de Rozas, et cetera, dixit idem quod proximus.

Guillelmus de Agate, capellanus de Castelraenc, et cetera, dixit idem quod proximus.

Benradus Benedictus, capellanus de Leva, et cetera, dixit idem quod proximus.

Raimundus de Villanova, capellanus de Ucola, iuratus, dixit idem quod proximus; et dixit quod vidit, tempore excommunicationis, haereticos manere in Lauriaco.

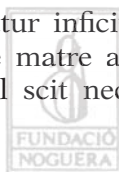
Arnaldus de Formagada, capellanus Cornelianelli, et cetera, dixit idem quod Dominicus de Salella.

Raimundus Aprilis, capellanus de Campolibero, et cetera, dixit idem quod proximus.

Testes subscripti recepti fuerunt per nos episcopum Tholosanum, et Petrum, praepositum, et Guidonem, archidiaconum maiorem Carcassonae, in quindenam purificationis beatae virginis Mariae.

Dominus Petrus, abbas Soricinensii, et cetera, dixit quod ipse credit quod Bernardus Oto et mater eius seunt credentes haereticorum, et defensores et receptatores ipsorum, et sunt de haeresi infamati a maiore parte, et a catholicis pro maiori parte haeretici reputantur, et quod terra ipsorum timetur infici vel infecta corroborari haeretica pravitate exemplo ipsorum.

Petrus, capellanus Villaepictae, et cetera, dixit quod ipse credit quod Bernardus Oto est defensor et receptator haereticorum, et credens, et de haeresi publice infamatus, et a catholicis haereticus reputatur, et terra ubi moratur inficitur et timetur infici exemplo ipsius haeretica pravitate. De matre audivi quod fuit haeretica induta. De aliis fratribus nihil scit nec etiam audivit, quia nullam notitiam habet de ipsis.

Arnaldus Vitalis, capellanus de Castronovo, et cetera, dicit quod ipse credit quod Bernardus Oto et mater eius sunt defensores haereticorum et receptatores, et credentes, et de haeresi infamati, et a catholicis haeretici reputantur, et terra ubi moratur infici timetur exemplo eorum haeretica pravitate. De aliis fratribus nihil scit.

Dominus Maurinus, abbas Appamiae, et cetera, dixit quod ipse credit quod Bernardus Oto sit credens haereticorum; non credit tamen quod sit publicus defensor ipsorum. Illud autem dicit de fratribus et matre ipsorum tantum. Audivit dici a clericis castri Lauriaci quod iudicavit quosdam haeticos ut conburerentur.

Magister Arnaldus de Campraraci, canonicus Appamiarum, et cetera, dixit quod ipse credit quod mater dicti Bernardi Otonis sit haeretica induta, sed, quod Bernardus Oto et fratres eius sin publici haereticorum defensores, non credit. Tamen credit quod latenter sint. Audivit etiam dici a viro dictae mulieris quod uxor sua erat credens haereticorum. Credit quod sint de haeresi publice infamati, et a catholicis haeretici reputantur, et maxima pars terrae ubi morantur, ipsorum exemplo, timetur infici haeretica pravitate.

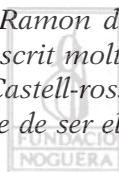
Bertrandus de Montelauro, et cetera, dixit quod credit de Bernardo Otone quod sit publicus defensor haereticorum; de aliis non credit. Et credit quod de haeresi sit publice infamatus, et quod a catholicis haeticus reputatur, et quod maxima part terrae, illius exemplo, timetur infici haretica pravitate.

Raimundus Maier, canonicus Appamiae, et cetera, dixit quod credit quod Bernardus Oto sit de haeresi a pluribus infamatus, et a catholicis haeticus reputatur pro maiori parte, et terra ubi moratur, timetur infici, exemplo ipsius, haeretica pravitate. Non credit tamen quod sit publicus defensor haereticorum, sed latenter recipiat ipsos, ut credit. De matre et fratribus nihil scit, quia nulla notitiam habuit de ipsis.

109

1237, abril, 2. Viterbo

El papa Gregori IX escriu a Ramon de Penyafort per explicar-li que el bisbe d'Elna li havia escrit molt preocupat per la reconciliació amb el noble Robert de Castell-rosselló, ja que era el mateix bisbe qui havia acusat el noble de ser el cabdill dels heretges i d'oferir-

los ajuda i protecció en el seu castell, que s'havia convertit en una casa per als heretges, i ara escrivia al papa perquè impedís la reconciliació per por de les represàlies i per impedir l'absolució.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 18, fol. 272r, n. 6.

C Còpia del segle XVIII, AGOP, fondo principale, XIV, Liber A, fol. 485.

D Còpia del segle XVIII, AGOP, fondo principale, XIV, Liber B, fol. 526.

E Còpia del segle XVIII, BUB, ms. 1005, Francesc Camprubí i Pere Màrtir Anglès, *OP, Lumen domus o Anals del convent de Santa Catarina, Tom I des de l'any 1219 fins 1634 inclusive, 1743*, fol. 11v-12r.

Ed. RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 92, doc. 160 (edició de C); AUVRAY 1896-1907, vol. 2, cols. 608- 609, doc 3584 (edició fragmentària de B); BALME *et al.* 1898-1901, vol. 6, fasc. 2, pp. 66-68, doc. 36; RIUS 1954, pp. 46-47, doc. 35; DOMÍNGUEZ 2004, pp. 520-521, doc. 652.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 10311.

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio fratri Raymundo, capellano et penitentiario nostro, ordinis Fratrum Predicatorum, salutem et apostolicam benedictionem. Olim charissimus in Christo filius noster illustris rex Aragonum, nobis significare curavit quod nobilis vir Robertus de Castro Rossilionis, Elnensis diocesis, regis precibus inclinatus, per literas nostras tibi mandavimus ut, si tibi per debita signa et coniecturas probabiles de dicti Roberti evidenti conversione constare valeret, prius ab ipso heresi publice abiurata, et sufficienti cautione recepta quod semper contagionis heretice maculas devitabit, et si unquam, quod advertat Dominus, poterit convinci de lapsu, quod terra et omnia eius bona in proprietatem et dominium regis eiusdem perpetuo transferantur, et quod in obsidione Valentie nec non in frontaria paganorum cum militibus, quos iuxta facultates suas habere poterit, diligenter, et fideliter Conditori omnium, per triennium militabit, sibi auctoritate nostra, iuxta formam Ecclesie beneficium absolutionis impenderes, eidem salutarem penitentiam iniungendo, proviso nihilominus quod predicta cautio in tenimentis predicti nobilis prestaretur, que ad opus eiusdem, si in fide perstiterit conservanda, per manum prelatorum, quos ad hoc tua videret discretio requirendos, committerentur regis custodie memorati. Post hec, venerabilis frater noster Elenensis episcopus ad presentiam nostram accedens, nobis exposuit quod idem nobilis hactenus fuit refugium et quasi princeps hereticorum diocesis Elenensis, et in castris suis habuerunt domicilia huiusmodi homines infideles, ipse quoque, sicut testibus et propria fuit confessione convictus, et tandem per sententiam condemnatus, cumque prefati regis carceri traditus fuerit ad penitentiam peragendam, furtive ab eodem evadens, per

suppressionem veri et falsi suggestionem tibi obtinuit prefatas literas destinari. Unde episcopus humiliter postulavit a nobis ut, cum nihil aliud esset eum ad bona sua restituere, quam heresim in suo episcopatu plantare, et per hoc tam ipsi episcopo quam predictis testibus mortis periculum immineret, providere super hoc debita diligentia curaremus. Quocirca discretioni tue per apostolica scripta mandamus quatenus, si est ita, litteris supersedens eisdem, per ipsas aliquatenus non procedas.

Datum Viterbii IV nonas aprilis, pontificatus nostri anno undecimo.

110

1237, abril, 7. Viterbo

El papa Gregori IX torna a escriure a Ramon de Penyafort en relació amb el cas de Robert de Castell-rosselló i li diu que si Robert es mereix la reconciliació, que procedeixi a fer-la amb cautela, i que aquest no molesti el bisbe d'Elna pels feus que té Robert amb el bisbe.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 18, fol. 273r-v, n. 11.

C Còpia del segle XVIII, AGOP, fondo principale, XIV, liber A. fol. 487.

Ed. RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 92, doc. 161 (edició de C); BALME *et al.* 1898-1901, vol. 6, fasc. 2, pp. 68-69, doc. 37; RIUS 1954, pp. 48, doc. 36; DOMÍNGUEZ 2004, p. 523, doc. 656.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 10317; AUVRAY 1896-1907, vol. 2, col. 612, doc. 3589.

Gregorius episcopus, Servus servorum Dei, dilecto filio fratri Raimundo, penitenciario et capellano nostro, ordinis Fratrum Predicatorum, salutem et apostolicam benedictionem. Venerabilis frater noster Elenesis episcopus in nostra presentia constitutus exposuit quod nobilis vir de Castro Rossilionis, sue diocesis, hactenus fuit refugium et princeps hereticorum diocesis supradicte, et in castris suis habuerunt domicilia huiusmodi homines infideles. Ipse quoque, cum coram episcopo memorato convictus omnem heresim abiurasset, relapsus postmodum extitit in eandem, sicut testibus et propria fuit confessione convictus, et tandem per sententiam condemnatus ac deinde traditus carceri reverendissimi in Christo filii nostri illustris regis Aragonie ad penitentiam peragendam. Unde idem episcopus humiliter postulavit a nobis ut ei, super decimis et possessionibus quas ille ab ipso tenebat in feudum,

cum pro enormitate facinoris inciderit in commissum, providere misericorditer curaremus, ne ab eodem super hiis molestiam de cetero patiatur. Quocirca discretioni tue per apostolica scripta mandamus quatinus, si res ita est, et prefatus Robertus reconciliari meruerit, ab eo, auctoritate nostra, exigas idoneam cautionem ne in posterum episcopum et ecclesiam Elenensem molestat super decimis et possessionibus supradictis.

Datum Viterbii, VII idus aprilis, pontificatus nostri anno undecimo.

111

1237, maig, 27. Solsona

Guillem de Montgrí, arquebisbe electe de Tarragona, certifica, a petició del vescomte Roger IV de Castellbò, que ell ha permès l'entrada dels inquisidors al vescomtat de Castellbò amb el consentiment del seu pare, Roger Bernat II de Foix. Aquesta inquisició va estar precedida pel concili de Lleida de l'any 1237, del qual el document en dóna testimoni.¹ El resultat d'aquesta inquisició va ser de 78 inculpats i 2 fugitius a qui es buscava per emetre la condemna; d'aquests inculpats, 45 persones detingudes, 18 condemnades a persones difuntes i 15 condemnades en contumàcia.

A Cartulari del castell de Foix, carpeta 31 (Musée Languedocien, Bibliothèque de la Société archéologique de Montpellier, n. 10).

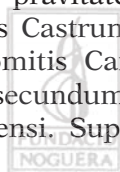
B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 170, fol. 75r-76v (còpia d'un pergamí de l'arxiu reial, no localitzat).

Ed. *HGL*, vol. 8, cols. 1010-1011, doc. 319 (CCXXIII), I; TEJADA 1849-1859, vol. 3, pp. 348-349; BARAUT 1994-1995, pp. 502-503, doc. 1 (edició de B).

Reg. HGL, vol. 6, pp. 702-703.

Edició de B.

Pateat universis hanc paginam inspecturis, quod nos T(a)rachonensis Ecclesiae procurator, concedimus et recognoscimus vobis nobili viro Rogerio de Fluxo, vicecomiti Castriboni, quod de consilio et voluntate patris vestri Rogerii Bernardi, comitis Fuxensis, exposuistis Castrum bonum et terram vestram inquisitioni faciendae ad extirpandam inde hereticam pravitatem, et ut melius, securius ac plenius fieri posset, posuistis Castrum bonum in manu viri nobilis Raimundi Fulchonis, vicecomitis Cardonensis, nomine nostro et episcoporum qui aderant, secundum quod conductum fuit inter nos et vos in concilio Ilerdensi. Super quo missis inquisitoribus,

Fratribus scilicet Praedicatoribus et Minoribus et aliis praelatis et clericis providis et discretis, qui in inquisitione processerunt, postmodum ad Castrumbonum accessimus, et contra illos quos praesentes invenimus, de quibus plene nobis constitit, quod essent haeretici vel credentes haeticorum, processimus, ita quod circa quadraginta quinque personas condemnavimus tamquam haeticos et eos nobiscum duximus, et circa decem et octo personas defunctas fecimus exhumari et earum ossa comburi, et de his qui auffugerunt metu inquisitionis, post ordinationem factam in concilio Ilerdensi de inquisitione in Castrobono facienda, circa quindecim personas condemnavimus. Et adhuc nihilominus restant aliqui, de quibus vel est inquisitio facienda vel sententia perferenda, inter quos est Petrus de Manso, quem per depositionem suam a nobis saepius requisitum habere non potuimus, et quem a vobis requisivimus et adhuc requirere non cessamus. Requirimus etiam a vobis Iohannem de Valle Anorra, qui, cum nobis esset semel representatus a vobis, quoniam tractabatur de pace inter vos et Urgellensem Ecclesiam reformanda, nobis ignorantibus et non requisitis, recessit. Duas esse domos in Castrobono, ordinavimus diruendas. Super quibus omnibus, quia veritas sic se habet, presentes vobis litteras concedimus in testimonium veritatis.

Actum est hoc apud Solsonam sexto kalendas iunii, anno Domini millesimo ducentesimo tricesimo septimo.

Ego T(a)rachonensis Ecclesiae procurator, subscribo. Et ego Bertrandus, Carsonensis episcopus, subscribo. Et ego Raimundus, iurisperitus Barotin, et ego Petrus, Ilerdensis episcopus, subscribo.

Signum Petri Vicensis faite [*sic*]. Signum Petri Arbeti, Bardini canonici.

Ego Raimundus de Villanova, notarius domini electi, hoc scripsi mandato ipsius, loco, die et anno praefixis.

1. Concili celebrat a Lleida entre finals de l'any 1236 i el 27 de maig de 1237, dedicat al problema de l'heretgia al vescomtat de Castellbò i que va iniciar una inquisició que es va dur a terme a finals de maig de 1237. Aquest concili degué ser presidit per Guillem de Montgrí, arquebisbe electe de Tarragona, acompanyat del bisbe de Lleida, Pere d'Albalat, i del de Vic, els tres bisbes que van participar en la inquisició posterior. Poc després de presidir el concili, Guillem de Montgrí es va desplaçar a Solsona, on va emetre aquest document. El testimoni del concili apareix en el mateix document.

1237, juny, 4. Sant Sadurní de Tavèrnoles

Procediment dels inquisidors contra el comte de Foix, excomunicat per la seva obstinació com a fautor i protector dels heretges. El comte Roger Bernat II de Foix davant el bisbe d'Urgell, Ponç de Vilamur, i amb la presència de l'arquebisbe de Tarragona, Guillem de Montgrí, i dels bisbes de Lleida i Vic, reunits al monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles, demana que se li aixequi l'excomunió imposada per Ponç amb les raons que el mateix bisbe rebut.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 170, fol. 71r-74r (còpia d'un pergami de l'arxiu reial, no localitzat).

Ed. *HGL*, vol. 8, cols. 1012-1014, doc. 319 (CCXXIII), II; BARAUT 1994-1995, pp. 503-504, doc. 2 (edició d'*HGL*).

Anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo septimo, secundo nonas iunii, apud Sanctum Saturnisium, praesentibus Petro, Dei gratia episcopo Urgellensi, Rogerio Bernardo, comite Fuxen<se>si, coram domino Guilelmo, Terraconensis Ecclesie procuratore, praesentibus etiam venerabilibus Vicensi et Illerdensi episcopis, petiit dictus comes quod sententia lata contra eum ab episcopo Urgellensi, in qua condemnavit eum tamquam fautorem et defensorem haereticorum, et pro hoc excommunicatum, per dominum electum senseatur tamquam¹ vana et inanis, ex causis et rationibus inferius notatis.

Et primo, quod eo absente nec legitime citato fuit sententia promulgata.

Et secundo, quod non est parrochianus suus, cum non habeat in episcopatu suo domicilium, et terram de Castrobono, quae est in sua diocesi, tradiderit et restituerit filio suo Rogerio, ad quem pertinet ex successione materna, et sic, tanquam a non iudice suo, latam dicitur sententiam illam esse.

Et tertio, si verum esset quod ipse teneret terram, quod non concedit, non tenebatur ducere homines ad eum, maxime cum multitudo illorum, quorum querebatur, esset in causa.

Et quarto, quod est inimicus suus capitalis, et si teneret terram, quod non concedit, homines de Castrobono habuerunt guerram multoties et inimicitiam capitalem cum gentibus de Sede, ex quo episcopus et illi de genere suo habuerunt et habent inimicitiam capitalem et guerram cum ipso comite et aliis dominis Castriboni.

Et quinto, quod metu dictarum inimicitiarum, timens ne episcopus eum gravaret, ad dominum electum appellavit ante sententiam, et episcopus, spreta apellatione, processit.

Ad primum respondet episcopus, quod citavit ipsum legitime, quod paratus est probare, et comes Fuxi inventus (est) contumax.

Ad secundum respondet, quod comes tenebat terram tunc in sua diocesi, in qua morabantur haeretici de quibus agebatur, et quod tenebat terram et feuda pro ipso et Ecclesia Urgellensi, pro quibus fecit ei homagium manuale, a quo homagio per eum numquam fuit absolutus, nec de consilio (eius) vel assensu tradidit terram Rogerio, et milites illius, quare adhuc sunt vasalli comitis, et ipsi faciunt homagium Rogerio, et ipse comes percipiebat fructus et redditus illius terrae, et vocabat se vicecomitem Castriboni, et hoc per litteras ipsius comitis ostendebat.

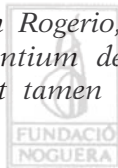
Ad tertium respondet episcopus, quod non poterat tute sine periculo corporis sui accedere ad locum, quia homines comitis bis voluerunt ipsum interficere, et comes [*espai en blanc*] toleravit. Item, non erat multitudo in causa, quia a principio petiit episcopus tantum tres homines, et postea quinque, et exinde sexdecim condemnatos, et ad ultimum quadraginta quatuor, et comes voluit [*sic, scil. noluit*] reddere paucos nec multos, imo dixit breviter quod nullum redderet.

Ad quartum respondet episcopus, quod guerra quae fuerat inter ipsum comitem et genus ipsius episcopi eo tempore erat iam sopita per compositionem. Dixit etiam, quod inter episcopum et comitem, et homines Castriboni et Sedis, nondum fuerat guerra ex quo ipse fuit episcopus, et si aliquando fuit guerra inter homines Sedis et homines Castriboni, pax inter eos est reformata.

Ad ultimum respondet et concedit episcopus, quod comes appellavit secundum quod credit.

Ponit comes Fuxensis, quod duo anni sunt quod restituit viscomitatum Castriboni Rogerio de Fuxo.- *G. non credit.*

Item, ponit quod ipse dixit Urgellensi episcopo quod reddiderat terram quae fuerat Arnaldi de Castrobono et Brunisendis, filiae eius comitissae, Rogerio de Fuxo.- *C. non credit, nec quod in hoc anno in Quadragesima recepit nuntium ab eo, scilicet Arnaldum de Saga, quod reddiderat terram Rogerio, et credit quod iam erat lata sententia. Iterum recepit nuntium de eodem, scilicet Guillelmum Bernardi de Lusenaco; nescit tamen utrum ante nuntium Arnaldi de Saga, vel post.*

Item, ponit quod Rogerio de Fuxo obtulit homagium episcopo de terra quam debet retinere pro eo.- *G. confitetur, eodem tempore, post sententiam.*

Item, ponit quod ipse misit dicere dicto episcopo, quod mitteret nuntium cum eo ad dictum electum, quod faceret de facto quod ipse petebat ab eo ad cognitionem dicti electi.- *C. credit.*

Item, ponit quod scripsit fratri Berengario et Fratribus Praedicatoribus apud Illerdam, et domino electo et domino episcopo Illerdae, quod faceret fidem secundum quod ipsi mandarent de facto inquisitionis vicecomitatus Castriboni, et ista omnia fuerunt ante sententiam dicti episcopi.- *G. ad hoc non respondit, sed concessit electus et episcopus Ilerdensis et fratres.*

Item, ponit quod ipse fecit deliberare quemdam hominem qui erat captus pro pignoratione Gauberti eodem et aliorum, prout intellexit, quod erant capti ratione haeresis.- *G. dubitat episcopus.*

Item, ponit comes Fuxensis quod Rogerius de Fuxo ivit ad dominum electum ante prolationem sententiae Urgellensis episcopi, et obtulit dicto electo quod faceret de inquisitione terrae sue secundum voluntatem domini electi.- *C. credit quia audivit.*

Item, ponit quod ante sententiam scripsit comes episcopo et misit litteras, ut quaereret potestates castrorum Rogerio, quia ipse faceret ei [*espai en blanc*] quod potestates episcopus querebat a comite.- *G. concedit quod recepit, sed credit quod post sententiam.*

1. Ms. Tanquam senseatur.

113

1237, juny, 26. Viterbo

El papa Gregori IX escriu al prior provincial de l'orde dels Predicadors de la província eclesiàstica de Tarragona en relació amb la comunitat dels Pobres Catòlics.

[A] Original sense localitzar.

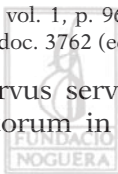
B Còpia coetània, AV, Reg. Vat, 18, fol. 303r, n. 146.

C Còpia del segle XVIII, BNF, fons Moreau, vol. 1191, fol. 321.

D Còpia del segle XVIII, AGOP, fondo principale, xiv, Liber A, fol. 496.

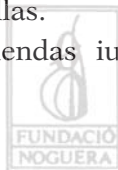
Ed. RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 96, doc. 171 (edició de D); AUVRAY 1896-1907, vol. 2, pp. 696-697, doc. 3762 (edició de B).

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, dilecto fillo priori provinciali Fratrum Predicatorum in provincia Taraconenensi, sa-

lutem et apostolicam benedictionem. Qui celestia simul, et terrena omnipotenti providentia moderatur, ad hoc beato Petro suo vicario, et successoribus eius post ipsum, collatis clavibus regni celestis ligandi atque solvendi contulit potestatem, ut summum pontifex, non humane inventionis studio, sed divine potius inspirationis instinctu subtili examine pensare debeat singula, que ad tribunal deferuntur ipsius, et quantum iudicium permittit humanum, res etiam perscrutari latentes, ne vel damnet innoxios, vel nocentes absolvat, neve dicat bonum malum, aut malum bonum, medentium tenens formam, qui manus prudenter moderantur officium, ne dum pars corrupta, vel cauterio uritur, vel aliter resecatur, cum ea trahatur, vel ledatur etiam pars sincera. Hac siquidem ratione felicitis recordationis Innocentius papa, predecessor noster, inductus venientes ad sedem apostolicam quondam Durandum de Naiac et socios eius, qui tunc temporis dicebantur Pauperes de Lugdunno, paterna benignitate suscipiens, et tam de articulis fidei et sacramentis Ecclesie, quam de conversatione vite, illos examinans diligenter, quod ipsos invenit, et fidem sapere orthodoxam et catholicam astruere veritatem, nec non et vite laudabilis et honeste, eos de fratrum suorum consilio, reconciliari fecit ecclesiastice unitati, ac denuntiari vere catholicos et fideles, prout in ipsius literis perspeximus plenius contineri. Verum quia, sicut ex parte prioris et fratrum predictorum Pauperum in Terraconensi et Narbonensi provinciis existentium, fuit propositum coram nobis, idem predecessor noster nullam eis concessit de regulis approbatis, sed retento Pauperum Catholicorum nomine, ipsis, ut procederent in azymis sinceritatis et veritatis iniunxit, nobis humiliter supplicarunt, ut vel eis nomen Catholicorum Pauperum confirmare, vel unam de approbatis regulis concedere curaremus. Ne igitur religionum diversitas gravem in Ecclesia Dei confusionem inducat, mandamus quatenus, de diocesanorum consilio et assensu, personaliter ad loca ipsorum accedens, ac impendens eisdem visitationis officium, vice nostra, corrigendo et reformando, tam in capite, quam in membris, que correctionis et reformationis officio noveris indigere, concedas eis, ut assumant unam, quam magis elegerint, de religionibus approbatis, super ipsius regulam famulatum debitum Domino impensuri, ipsosque ad observationem ipsius postmodum per censuras ecclesiasticas, appellatione remota, compellas.

Datum Viterbii, VI kalendas iulii, pontificatus nostri anno undecimo.

114

1237, setembre, 17. Viterbo

El papa Gregori IX escriu al seu legat pontifici, l'arquebisbe de Viena, pels afers dels inquisidors que ha enviat l'arquebisbe a Montpeller. El papa pren els habitants de Montpeller sota la seva protecció i estipula que els inquisidors no cometin errors condemnant ciutadans innocents sota falsos testimonis.

[A] Original sense localitzar.

B Montpeller, AM, Inventari de Grand Chartrier, arm. D, cass. I, n. 1635 i 1636.

Ed. GERMAIN 1851, vol. 1, pp. 373-374, doc. 22; ROUQUETTE/VILLEMAGNE 1911-1914, vol. 2, pp. 188-189, doc. 355-ccliii.

Edició de ROUQUETTE/VILLEMAGNE.

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri archiepiscopo Vienensi, Apostolice Sedis legato, salutem et apostolicam benedictionem. Cum dilecti filii consules et universitas ville Montesuessulani ad nos et Romanam Ecclesiam sinceram devotionem habentes, sub speciali protectione Apostolice Sedis et nostra consistent, fraternitatem tuam monendam duximus et hortandam, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus ipsos, ob reverentiam beati Petri et nostram, habeas, quantum cum Deo poteris, commendatos.

Inquisitionis vero negotium quam, ut dicitur, super vitia heretice pravitatis in villa predicta fieri mandavisti, diligentius prosequaris, ita tamen quod falsitatis vitium per testes aliquos non obrepat, et innocentia sit immunia a pena, et perversorum iniquitas non remaneat impunita.

Datum Viterbii, XV kalendas octobris, pontificatus nostri anno undecimo.

115

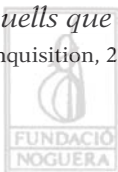
1237, octubre, 23. Narbona

L'inquisidor fra Ferrer comença, a petició de l'arquebisbe i del vescomte de Narbona, una inquisició a les diòcesis de Narbona i Elna, i promet la impunitat a aquells que confessin.

A Narbona, AM, pergami, Inquisition, 2a caixa, lligall 1.

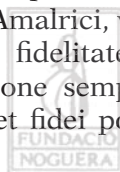
Ed. DOUAIS 1900, p. CXXXVIII-CXL.

Edició de DOUAIS.

Noverint universi et singuli presentes litteras inspecturi quod, cum ego frater Ferrerius, de ordine Predicatorum, datus inquisitor contra hereticos et Valdenses et eorum credentes, fautores, defensores et receptatores in Narbonensi et Helenensi diocesibus, auctoritate summi pontificis, olim inquisitionem incepissem in burgo Narbone; nec homines dicti burgi permisissent eandem inquisitionem in burgo fieri memorato, et hac de causa me transulissem pro facienda inquisitione ad partes diocesis Helenensis. Consules civitatis Narbone, videlicet Raimundus Petri, et Petrus de Cruce, et Guillelmus Rubeus, et Raimundus de Porta Regia et Petrus de Crassa, michi suum nuncium destinarunt, supplicantes et humiliter requirentes quod pro inquisitione facienda accederem ad eandem personaliter civitatem.

Cum vero nos, pro inquisitione facienda prenominatam villam Narbone processu temporis adiissem, prefati consules et quidam alii probi homines civitatis Narbone, pro tota universitate eiusdem civitatis ad meam accedentes presentiam, michi devote et humiliter supplicarunt ut inquisitionem modis omnibus in eadem facerem civitate, exponentes sine conditione qualibet se et totam universitatem civitatis memorate Ecclesie et meis mandatis universis et singulis obedire et facere quecumque eisdem preciperem vel iniungerem aliquatenus facienda; ideoque ego iam dictus frater Ferrerius, videns et attendens devotionem et instanciam non tantummodo consulum predictorum, sed etiam fere tocius universitatis civitatis sepe dicte volentium a se repellere hereticam pravitatem et adherere ecclesiastice unitati; attendens nichilominus quod, cum eandem inquisitionem in eadem differem facere civitate, consules et quidam alii probi homines eiusdem civitatis a me non tantum semel et secundo, sed etiam tertio atque quarto et amplius, ut inquisitionem ibi facerem, cum instancia postularunt, asserentes se de me querimoniam coram superiore proposituros, nisi eam curarem incipere et complere, ad inquisitionem in eadem civitate Narbone processi studiosius faciendam, et eandem prout potui curavi effectui mancipare, plurium confessiones et depositiones tunc temporis audiendo, aliis nichilominus iniuniendo quod coram me deponerent quandocumque a me reciperent in mandatis. Et ego de auctoritate venerabilis patris Petri, Dei gratia Narbonensis archiepiscopi, et nobilis viri Amalrici, vicecomitis Narbone, inspecta et nichilominus considerata fidelitate et devotione quam universitas predicte civitatis Narbone semper et ubique erga Deum et Ecclesiam et negocia pacis et fidei potenter et viriliter habuerunt,

omnibus qui plene deponerent et plenam veritatem coram me de se et de aliis revelarent promisi impunitatem tam in corporibus quam in rebus, et eosdem tam a pena corporali quam a rerum iactura reddidi in perpetuum liberos et immunes.

Actum fuit hoc apud Caunas, X kalendas novembris, anno Domini M^oCC^oXXX^oVII^o.

In cuius rei testimonium, ego frater iam designatus presentes litteras sigillo meo munitas duxi eisdem concedendas.

116

1237, desembre, 29. Urgell

Carta del bisbe d'Urgell, Ponç de Vilamur, al legat pontifici de Tolosa, en la qual justifica l'excomunió imposada al comte Roger Bernat II de Foix i demana que no se li aixequi. El bisbe informa al legat de tot el que havia succeït amb el comte de Foix en relació amb l'heretgia, i diu que els frares Predicadors i Menors i altres encarregats de la inquisició en els territoris del comte l'havien avisat de la presència d'heretges i fautors a la vila de Castellbò, i que, havent amonestat el comte en diverses ocasions perquè els deixés entrar al territori i fossin jutjats, l'havia excomunicat amb una sentència que l'acusava de defensor i fautor dels heretges. També explica que posteriorment el comte va permetre la seva entrada al territori a l'arquebisbe electe de Tarragona i als bisbes de Lleida i Vic, i altres barons, els quals van trobar més de seixanta heretges que van ser condemnats pels prelats en presència del comte i del seu fill. També afegeix que no sap per quina causa seguien els contactes de l'arquebisbe de Narbona i dels bisbes de Carcassona i de Tolosa amb el comte, i que havia avisat al legat que no procedís sense el seu consentiment a l'absolució del comte.

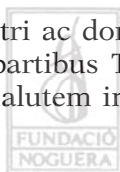
[A] ACU, Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BN, fons Baluze, vol. 117, fols. 40r-v.

Ed. VILLANUEVA 1804-1852, vol. 11, pp. 229-230, doc. 26 (edició d'A);¹ BARAUT 1994-1995, pp. 504-505, doc 3; MARQUÈS I SALA 2012, pp. 15-16, doc. 37.

Edició de VILLANUEVA.

Venerabili in Christo patri ac domino, Dei gratia sacro sancte Romane Ecclesie legato in partibus Tholosanis, Poncius, per eandem Urgellensis episcopus, salutem in domino Iesu Christo. Super

adventu vestro, quem futurum utilem toti Ecclesie Dei credimus et speramus, gaudemus in Domino, devotioni et discretioni vestre pariter offerentes servitium et honorem, et quicquid possimus ad exaltationem totius Ecclesie generalis. Et quoniam expedit vobis, et nobis etiam, explicare que facta sunt in partibus istis contra comitem Fuxesensem, ne possit vos decipere per ignorantiam vel errorem facti, duximus paternitati vestre presentibus intimanda breviter, sperantes quod dominus episcopus Tholosanus et alii prelati illius terre, quibus super hoc scripsimus, magnitudini vestre refferent illud idem. Hinc est igitur quod, cum per Fratres Predicatores et Minores et alios viros religiosos, qui ad inquirendum super facto heresis in terra comitis Fuxensis et Rogerii, filii sui, que est in diocesi nostra constituta, nobis manifeste constiterit plures hereticos et credentes eorum erroribus, et faventes, et celatores, et deffensores in Castrobono et in locis circumpositis latitare, que quidem loca sunt predicti comitis et filii sui; nos cupientes, ad extirpandum semen illud nefarium de terra illa, procedere previa ratione, sepe dictum comitem monitum multociens, ut ipsos hereticos in iudicio exhiberet, contumacem excommunicavimus, et postea per sententiam eundem denunciavimus deffensorem hereticorum, celatorem pariter et fautorem et excommunicatum. Tandem convenientibus ad locum personaliter dominis Terrachonensi electo, Ilerdensi et Vicensi episcopis, et multis aliis viris religiosis et discretis, permisit dictus comes inquisitionem fieri in Castrobono et in locis predictis, et inventi fuerunt plus quam LX heretici et credentes. Qui omnes, presentibus comite et filii suo, fuere per dominum Terrachonensem et alios episcopos de heresi in iudicio condempnati. Cumque domino Tholosano et domino Carchassonensi et etiam domino archiepiscopo Narbone, et fratri Ferreri et fratri Guillelmi Arnaldi, de ordine Predicatorum, fuissent hec omnia reserata, nescimus quid vel qualiter vel quare contingit quod dictus comes non vitatur ab illis, sicut excommunicatus. Quod vobis significamus ideo, ut si qua sunt omissa forte per incuriam, per vestram diligentiam supleantur, et ut possitis comprehendere utrum sepe dictus comes in tenebris ambulat vel in lucem. Petrerea noveritis nos nuper Terrachonam ivisse, et super hoc dominum archiepiscopum et predicatorum, qui supradictis omnibus interfuere, consuluisse. Ex quorum habuimus consilio quod omnia ista vobis exponeremus et ipse dominus archiepiscopus, pergens in Navarram et Castellam causa visitationis, scripsisset vobis super hoc, si adventum vestrum per aliquem prescivisset. Qui dixit nobis quod ex

parte sua vos rogaremus statim cum veniretis, ne in absolutione dicti comitis et facto ipsius et filii sui sine assensu eius et nostri, qui plura novimus et intelleximus etiam post latam sententiam in negotio eorundem, que ad presens in absentia domini archiepiscopi non possumus vobis scribere, procederetis, nisi forsitan per alia amunicula in facto heresis possetis procedere contra ipsos. Ideoque super premissis dominationem vestram humiliter deprecantes rogamus, ne moleste feratis quia sollempnes nuncios vobis non missimus, non enim habemus qui audeant ire, et credimus per latorem presentium totam rei seriem secretius nunciare.

Datum in Sede, IV kalendas anuarii.

1. *La carta porta el preàmbul*: "Poncii de Vilamur, episcopi Urgellensis, epistola ad Romane Ecclesie legatum super facto haeresis comiti Fuxensi attributae, certe posterior anno MCCLI (1251)", però per la informació que proporciona pot referir-se al 1238, poc després de la inquisició de Castellbò.

117

1238, febrer, 9. Laterà

*El papa Gregori escriu al bisbe d'Ozca per demanar al rei d'Aragó que no permeti que s'ataqui el negoci de la fe.*¹

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 18, fol. 355v, n. 382.

C Còpia del segle XVIII, BNF, fons Moreau, vol. 1191, fol. 177.

Ed. AUVRAY 1896-1907, vol. 2, cols. 880-881, doc. 4070.

Electo Oscensi. Sua nobis karissimus in Christo filius noster [espai en blanc], Aragonum rex illustris, petitione monstravit quod quamplures milites terre sue, negotii fidei Christiane prosecutionem impedire dampnabiliter machinantes, colligationes et societates inter se facere ac de mutua defensione iuramenta prestare illicite non verentur, considerantes quod, si dictus rex vellet eos ad dissolvendum societates huiusmodi cohercere, per consequens retardaretur propositum fidei vel forsitan penitus deperiret. Nolentes igitur quod occasione huiusmodi negotium fidei valeat impediri, mandamus quatenus, si est ita, dictos milites ut colligationes et societates predictas dissolvant, non obstantibus iuramentis eisdem, monitione premissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, co[m]pellas, et, in eos qui tales societates de cetero inire presumpserint, ex quibus possit negotium fidei impediri, auctoritate nostra generalem excommunicationis sententiam proferre procu-

rans, ipsam eadem auctoritate facias, appellatione remota, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari; contra[ictores et cetera, n]on obstante constitutione de duabus dietis edita in concilio generali.

Datum Laterani, V idus februarii, anno undecimo.

1. Tot i que aquesta carta no fa referència directa a l'heretgia, el document següent, també dirigit al bisbe d'Osca, sí que hi fa.

118

1238, febrer, 11. Laterà

Carta del papa Gregori IX al bisbe d'Osca relacionada amb l'anterior, aquesta vegada referida als heretges i a l'inici del procediment inquisitorial.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 18, fol. 356r, n. 383.

Ed. DOMÍNGUEZ 2004, p. 578, doc. 733.

Reg. AUVRAY 1896-1907, vol 2, p. 881, doc. 4071.

Eidem [episcopo Oscensi]. Cum sicut karissimus in Christo filius noster [*espai en blanc*], Aragonum rex illustris, sua nobis petitione, modo ipse metuat in finibus regni sui per diversas partes exortam esse zizaniam heretice pravitatis, ac ideo cupiat ut frumentum a palea discernatur, mandamus quatinus in predictis partibus auctoritate nostra inquisitionem contra hereticos faciens, contra eos iuxta constitutionem super hoc a nobis editam procedere aliquatenus non postponas.

Datum Laterani, III idus februarii, anno undecimo.

119

1238, febrer, 18. Tolosa

Deposició de Raimon Joan d'Abia (Albi?) davant l'inquisidor fra Ferrer, a Tolosa, en què explica els seus viatges juntament amb diferents perfectes càtars per tot Occitània i Catalunya. Declara que a la primavera de 1225 assisteix al concili general de Piusa, on es crea el bisbat càtar del Rasés, i es nomena Benet de Tèrmes, bisbe, Ramon Aguller, fill major, i Pere Bernat, fill menor. Després d'aquest concili, acompanyà el diaca Pere Corona en un viatge per Cata-

lunya. Van anar a Mirapeis, a casa dels germans Barba, després a Quièr, on va anar a una gran casa i Arnau de Quièr els va portar a Roger de Comenge i al seu fill, que va tenir una reunió llarga amb Pere Corona. Després van anar a Carol i a Josa, on van veure a Ramon de Josa i altres cavallers, que els adoraren. Van anar tot seguit a Cervera, Berga i les muntanyes de Siurana, on van restar un any, a casa d'Arnau de Lagentis. D'allà anaven sovint a Lleida per visitar diverses persones de les quals no recorda el nom. A Lleida obtenien abundants recursos. No va ser fins al 1229 quan es va establir la pau a París entre l'Església, el rei de França i Raimon VII, comte de Tolosa, que va finalitzar la croada contra els albigesos, i Raimon Joan va retornar al seu territori.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 23, fols. 260r-273v.

Anno Domini millesimo ducentesimo trecisimo octavo, duodecimo kalendas martii. Raymundus Iohannis de Abia, nepos Iohannis Seminoret, requisitus de veritate dicenda de se et aliis, tam vivis quam mortuis, super crimini haeresis et Valndesium, testis, iuratus, dixit [...].

[...]

[fol. 269v [...]] Item, dicit quod inde venerunt praefati haeretici, et ipse testis cum eis, apud Piussanum, et intraverunt domum haereticorum, et invenerunt ibi plures haeticos congregatos usque ad centum, inter quos erat Guilabertus de Castris, et Poncius Bernardi, et Benezet de Termino, et Bertandus Martini de Taravello, et Raymundus Agulerii, et Bonusfilius de Casser et alii quos ipse testis non cognovit. Et ibi tunc haeretici fecerunt concilium generale. In quo concilio haeretici de Redesio petierunt et postularunt episcopum sibi dari, dicentes quod non erat expediens eis quod pro necessitatibus suis adirent vel vacarent haeretici vel de Tholosano vel Carcassensi, quia nesciebant cui debebant esse submissi vel obedientes, et [fol. 270r aliqui eorum ibant ad haeticos de Tholosano, alii ad haeticos de Carcasses. Et ita fuit deffinitum quod episcopus concederetur eisdem haeticis de Redesio, et quod persona assumeretur de haeticis Carcassensibus, et illi personae praestarent consolamentum et manus impositionem seu ordinationem episcopi haeticorum Tholosanorum. Quo facto, concesserunt praefatis de Redesio Benedictum de Termino in episcopum, cui Guilabertus de Castris, haeticorum Tholosanorum episcopus, praestitit consolamentum et manus impositionem seu

ordinationem. Hoc facto, fecerunt Raymundum Agulerium, filium maiorem, et Petrum Bernardi, filium minorem. Dicit etiam quod ibi interfuit Guillelmus de Villanova, miles senior, et alli plures de quibus non ^[fol. 270v] recordatur. Et ibi idem Guillemus de Villanova et alii adoraverunt eos. De tempore, quod sunt tresdecim anni.

Dicit etiam quod ibi ipse testis discessit ab eisdem haereticis cum quibus ibat, et venit ad Petrum de Corona, diaconum haereticorum de Catalonia, cum quo et socio suo haereticis ipse testis venit inde apud Mirapicem. Et hospitati fuerunt in domo *dels Barbas*, scilicet Berengarii Barba et Petri Barba, et comederunt et iacuerunt ibi. Et erant ibi Berengarius Barba et Petrus Barba, fratres, et illi duo Barba adoraverunt eos. Et in mane discesserunt praefati haeretici, et ipse testis cum eis, et venerunt apud Quier, in Savartes, et ibi hospitati fuerunt in quadam domo magna. Et ad instanciam Petri de Corona, haeretici, Arnaudus de Serras de Quier adduxit ibi ad ^[fol. 271r] eosdem haeticos Rogerium de Comenge, seniore, patrem istius, qui locutus fuit ibi nimium cum dicto haeretico Petro de Corona, tamen non adoravit eos, ipso teste vidente.

Dicit etiam quod ibi venerunt plures homines de castro iamdicto ad videndum ipsos haeticos, et Petrus Lombart et Petrus Poncii et alios quos non cognovit ipse testis.

Dicit etiam quod inde venerunt praefati haeretici, et ipse cum eis, apud Cairol, et ibi hospitati fuerunt cum quodam qui hospitabatur, et ibi iacuerunt. Et in mane discesserunt inde et venerunt apud Iosam, et hospitati fuerunt in domo Raymundi de Iosa, in capite castri, et fuerunt ibi per quatuor dies. Et ibi viderunt eos Raymundus de Iosa et alii milites sui et familia qui adoraverunt ipsos haeticos.

Dicit etiam ^[fol. 271v] quod uxor Raymundi de Iosa iacebat tunc temporis in partu.

Dicit etiam quod inde, transeuntes per Cerveriam et per Bergam, venerunt inde in montana de Ciurana, et ibi steterunt in domo Arnaudi de la Gentis. Et fuerunt ibi per unum annum. Et inde praefati haeretici, et ipse testis cum eis, intrabant saepissime villam de Lerrida, sed ignorat nomina illorum quorum domos intrabat, unde habebant multa bona praefati haeretici.

Dicit etiam quod completo anno illo, et facta pace inter Ecclesiam et regem et comitem Tholosanum, ipse testis discessit apud facis haereticorum, et venit in Lantares. Et ibi ipse testis

infirmatus fuit in quodam manso quod vocatus est Podium Agot, et ibi Poncius Guilaberti et socius eius haeretici consolati fuerunt, et re- |^{fol. 272r} ceperunt eundem testem in hunc modum, impositis in quodam banco manutergiis albis, et desuper librum quem vocabant Textum, quaesiverunt ab eodem teste differente a libro aliquamtulum utrum volebat ordinationem Domini recipere, et ipse testis dixit quod sic. Postmodum reddidit se Deo et Evangelio, et promisit quod ulterius non esset neque comederet sine socio et sine oratione, et quod captus sine socio non comederet per triduum neque comederet carnes ulterius neque ova, neque caseum nec aliquam uncturam nisi de oleo et piscibus, neque mentiretur neque iuraret neque aliquam libidem excerceret. Quo facto, ipse venit per aliqua intervalla ante ipsos dicens 'Benedicite', ter flexis genibus, et postmodum osculatus fuit librum dictorum haeticorum. Et his com- |^{fol. 272v} pletis imposuerunt librum et manus super caput ipsius testis, et legerunt Evangelium, et consequenter ipsi haeretici fecerunt apparellamentum et fecerunt pacem ibi, osculantes se se invicem ex traverso. De tempore, quod sunt septem anni.

Dicit etiam quod in secta illa stetit per tres annos in eodem loco, occulto in quodam clusello, et ibi Guillelmus Costau et Arnaudus, filius eius, et mulier quaedam de Podio Agot, Raymunda, uxor de Petri de Podio Agot, afferebat eidem testi et aliis haeticis vitalia.

Item, dicit quod antea ipse testis venit cum Guiraud de Gordo et Bonofilio, haeticis, apud Lombers, et intravit domum Arnaudi Berengarii et aliorum haeticorum. Et ibi venerunt ad videndum ipsos haeticos quidam quos ipse testis non cognovit, et adoravit eos ut prae- |^{fol. 273r} dictum est. Dicit se vidisse cum praefatis haeticis apud Graulet alios hereticos. De tempore, quatuordecim anni.

Dicit etiam se interfuisse pluries servicio haeticorum quod dicunt apparellamentum, quod etiam faciunt de mense in mensem.

Dicit etiam quod, post illos septem annos superius contentos et completos, ipse testis venit Albiam, et fuit reconciliatus per venerabilem patrem episcopum Albiensem, et habuit litteras reconciliationis suae, et consequenter a fratre Arnaudo, de ordine Praedicatorum, dato inquisitore hereticorum.

Haec deposuit coram fratribus Ferrario et Petro de Cilesto, inquisitoribus. Testes fratres Poncius et Bernardus, et dominus Bernardus de Vermeills.

Haec est confessio quam fecit fratri Arnaudo secundo kalendas maii, anno Domini mil-^[fol. 273v]lesimo ducentesimo tricesimo quinto, Raymundus Iohannes, nepos *d'en SenioRET*, confessus est cum iuramento coram fratre Arnaudo quod bene sunt quinque anni quod Petrus de la Corona, diachonus haereticorum, et Bernardus de la Mota, haereticus, diachonus hereticorum, receperunt eum.

Interrogatus de loco, dixit quod in nemore fuit, et inde ivit in civitate quae dicitur Ilarda, et Arnaudus de la Sencise, et socius eius, haeretici, et manserunt in eadem civitate bene per octo dies.

Item, dixit quod tribus annis mansit cum eis.

120

1238, març, 12. Laterà

El papa Gregori IX retreu als senescals i als batlles de les províncies d'Albi, Narbona i Elna que retenen, en relació amb les condemnes dels heretges, la porció que correspon a l'Església.

[A] BM, Albi, original sense localitzar.

Ed. COMPAYRÉ 1841, pp. 281-282, doc. 85 (edició d'A).

Gregorius episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis senescallis et balivis carissimi in Christo filii nostri Ludovici, illustris regis Francie, in provincia Narbonensi et Albigensi constitutis, salutem. Ad audientiam nostram, fama referente, pervenit quod vos, in occupatione bonorum dampnatorum de heresi plurimum excedentes, bona huiusmodi que in dominicaturis et feudis ecclesiarum consistunt, ad ipsas ecclesias devolvenda de iure, spretis ipsarum iuribus, violenter pro vestre libito voluntatis usurpatis hereticorum bona quamquam, non expectata inquisitorum sententia, occupatis, et murandis hereticis, quorum bona devolvuntur ad ipsos, nec reclusorium facere, nec eis curatis prout statutum in Tolosano concilio extitit in necessariis providere; sententias contra plures magnates damnatos de heresi distulistis hactenus et adhuc differitis executioni mandare; dotes quoque mulierum catholicarum, quarum mariti de heresi condemnantur, et credita deposita commodata eisdem a viris catholicis, pignora etiam fructibus non computatis in sortemque de iure ad viros catholicos pertinent, vos per iniustitiam detinere contenditis; census possessionum dampnatorum dominis catholicis, a quibus ipsas tenetis reddere, renuistis in pacis et fidei detrimentum. Ceterum vos, prelatos

et alias personas ecclesiasticas, nec non homines ecclesiarum et monasteriorum, coram vobis in seculari examine, ipsorum captis pignoribus, vel personis proponere et excipere quaslibet actiones, pro vestra voluntate compellitis in detrimentum ecclesiarum et subversionem ecclesiastice libertatis. Quocirca devotionem vestram monemus et hortamur attente, per apostolica vobis scripta mandamus quatenus a predictorum excessuum presumptione desistatis omnino. Alioquin venerabilibus fratribus nostris, archiepiscopo Narbonensi, et Magalonensi et Elnensi episcopis, nostris damus litteras in mandatis ut vos ab huiusmodi presumptione cessare monitione premissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compellant.

Datum Laterani, XVII kalendas aprilis, pontificatus nostri anno XI.

121

1238, maig

Roger de Comenge confirma davant de l'inquisidor Pere de Tenes la inquisició contra els heretges.

[A] ACU, original sense localitzar.

B Còpia del segle XVIII, BNF, fons Baluze, vol. 117, fol. 448.

Ed. BALME *et al.* 1898-1901, vol. VI, fasc. 1, p. 74, nota 1.

Notum sit hominibus quod ego Rogerius de Commenge, Dei gratia comes Palariensis, non inductus vi neque dolo nec circumventus in aliquo, imo propria et spontanea voluntate, habita plena deliberatione, in remissione peccatorum meorum, promitto Deo et beate Marie semper virgini, in manibus fratris Petri de Thenis, de ordine Predicatorum, quod ab hac hora in antea de terris michi subiectis hereticos, quibuscumque nominibus censeantur, credentes, receptatores, fautores et deffensores eorumdem, secundum posse meum, ad admonitionem Ecclesie, totis viribus exterminare curabo. Item, sub pena et confiscatione omnium bonorum meorum promitto Deo, et in presenti votum facio, quod omni tempore vite mee ero adiutor et deffensor Ecclesie Dei contra hereticos, credentes, receptatores, fautores et deffensores eorumdem; et quociens ammonitus fuero per Ecclesiam, vel dominum regem Aragonum vel per legatum Ecclesie Romane, si forte fuerit in partibus Tolosanis vel Cathalonie, guerram secundum posse meum eis faciam, dumtamen

Ecclesia, vel rex personatus vel legatus me iuverint in hac parte, et ipsi cum eis causa exterminande heresis guerram faciant. Et promitto quod nunquam cum eis pacem vel treugam faciam, nisi de consilio et voluntate Ecclesie vel dicti regis. Et ad maiorem firmitatem et securitatem habendam, omnia superius dicta a prima linea usque ad ultimam iuro per Deum et per hec sancta quator Dei Evangelia manibus meis corporaliter tacta, firmiter observare et nunquam contra venire. Et si forte, quod Deus avertat, scientier contra premissa aliquo tempore venirem, et ammonitus ab Ecclesia, vel a rege predicto vel a legato, ad cognitionem archiepiscopi Tarrachone sive regis infra VI menses sub pena predicta totum emendare promitto. Et est manifestum.

Quod est actum anno Dominice Incarnationis MCCXXXVIII, die kalendas maii.

Sig(+)num Rogerii de Commenge, comitis predicti, qui hanc cartam sigilli mei munimine roboravi et testes firmari rogavi.

Ego frater Petrus de Tenes firmo +. Sig(+)num domini Nunonis Sancierii. Ego Bernardus [*sic, scil.* Bertrandus], abbas Sancti Michaelis de Coxano, subscribo +. Sig(+)num Raimundi de Aragadio, et Raimundi de Iosa et Ambronii, testium. Sig(+)num fratris Bernardi de Salvatella, de ordine Predicatorum. Sig(+)num Bertrandi [*sic, scil.* Bernardi], abbatis de Canigou. Sig(+)num fratris Bernardi de Astovario, camerarii Sancti Michaelis de Coxano. Raimundus de T. Savalle, notarius publicus Podiicerdani, mandato domini Nunonis hec scripsi die et anno prefixis.

122

[1238-1242. Puigcerdà]

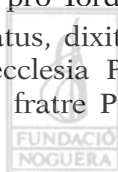
Des de 1238 (probablement inclús el 1237) fins a 1242 diversos testimonis declaren a favor de Jordana de la Creu, càtara penedida de Puigcerdà acusada per l'inquisidor Ponç de Planès.

A ACU, pergami original, carpeta n. 11, s. n.

Ed. BARAUT 1994-1995, pp. 508-510, doc. 7.

Iste testes producantur pro Iordana de Cruce.

Bernardus Sagarra, iuratus, dixit se vidisse et audivisse quod Iordana de Cruce erat in ecclesia Podiicerdani et, ut ipsa dixit ipsi testi, volebat loqui cum fratre Poncio de Planiciis de confes-

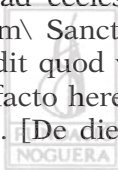

sione super crimine heresis, et ad hoc ibi venerant. Dixit enim ipsa Iordana ipsi testi, quod multa susurramenta fuerant auribus fratris Poncii de ipsa que non erant vera, et quod diceret ei totam veritatem. Et ascendit ad fratrem Poncium in coro superiori, ubi clerici conveniunt ad cantandum, et dixit ei quod audiret eam et non inrancaretur [*sic*] sibi, quia adhuc esset amicus eius. Quod ipse respondit: 'Non possum vos audire ad presens, et deliberabo quedam negotia, et postea audiam vos'. Quo au[di]to, ipsa recessit. Interrogatus de tempore, et dixit quod in Quadragesima fuit unus annus. De die, dixit quod die martis post dominicam Passionis Domini. D[e] circumstantibus, dixit quod Petrus Cadel, capellanus Podiicerdani, et Bernardus Scriba, et Bernardus de Planedzes et plurii alii, quorum nomina non recolit.

Petrus, capellanus de Ix, iuratus, dixit quod se vidisse et audivisse quod Iordana de Cruce ibat ad fratrem Poncium, secundum quod ipsa sibi dixit, cum ab ea quesivit iste testis, et invent[a] in licza platee tendentem apud domum Berengarii de Uliana, et secutus fuit eam usque ad ianuam domus, et ipse intravit et illa remansit ad ianuam, et i[psa?] misit nuncium fratri Poncio quod loqueretur cum ea, et ipse respondit quod non poterat cum ea loqui ad presens, set rediret ad eum in crastino. Et vidit iste testis [quod] volebat loqui de confessione super crimine heresis. Interrogatus de tempore, dixit quod in xl^a fuit 1 annus. De die, dixit quod in die martis post dominicam de Passione [Domini]. De circumstantibus, dixit quod Ioverius erat ibi cum eo.

Raimundus Lobet, iuratus, dixit se vidisse et audivisse quod Iordana de Cruce erat in ecclesia Podiicerdani, et quesivit ab ea quid proponebat facere, et ipsa respondit q[uod] [volebat?] loqui cum fratre Poncio et expectabat ipsum. Et credit iste testis quod volebat loqui de confessione super crimine heresis. Interrogatus de tempore, dixit q[uo]d [in xl^a] fuit unus annus. De die, dixit quod die martis post dominicam de Passione Domini. De circumstantibus, dixit quod erant plures in ecclesia et erat ibi [...] tumultus quod non recordatur de nominibus eorum. Ipse testis fuit reconciliatus de heresi, set tamen non fuit condempnatus ad crucem.

Petrus de Uliana, iuratus, dixit se vidisse et audivisse quod Iordana de Cruce veniebat ad ecclesiam Podiicerdani per carrerium quod dicitur /carrerium\ Sancte Marie, et quesivit ab [ea] quo tenderet, et ipsa respondit quod veniebat ad fratrem Poncium locutura cum ea [*sic*] super facto heresis. Interrogatus de tempore, quod in xl^a fuit unus annus. [De die], dixit quod die martis post

dominicam de Passione Domini. De circumstantibus, dixit quod Raimundum de Tolsa, qui cum ea veniebat.

Martinus de Lora, iuratus, dixit se vidisse et audivisse quod Iordana de Cruce venit ad ecclesiam Podiicerdani, ubi erat frater Poncius, et ipso existente in [coro] superiori, ubi clerici conveniunt ad cantandum, ipsa misit ei nuncium ut audiret eam confitentem de heresi. Quod ipse respondit quod, quibusdam negotiis ins[tan]tibus, non poterat eam audire, set veniret alia vice quando miteret ei nuncium. Quo audito, ipsa rediit. Interrogatus de tempore, quod in xl^a fuit i^{us} annus. De [die], dixit quod in die martis post dominicam de Passione Domini. De circumstantibus, dixit quod Ricssendis, uxor Bartolomei Frebidor, et Guilelma, uxor Anthonii [de] Cheral, et plures alii quorum nomina non recolit.

Ricssendis, uxor Bartolomei Frebidor, iurata, dixit se vidisse et audivisse idem per omnia quod Martinus de Lora predictus, hoc excepto, quod frater Poncius nullum dedit eon (?) responsum dicte Iordane aut suo nuncio, nisi tantum quod erat negociosus et non poterat loqui cum ea.

Guilelma, uxor Anthonis de Cheral, iurata, dixit se vidisse et audivisse idem per omnia quod ipsa Ricssendis.

Ioverius, iuratus, dixit se vidisse et audivisse quod dicta Iordana de Cruce venit ad fratrem Poncium, et dicebat ipsa quod veniebat causa confessionis faciente super crimine heresis. Et cum fuit ad hostium domus Berengari de Uliana, in qua domo erat dictus frater Poncius, misit ei nuncium ipsa Iordana, ut audiret eam ipsam confessionem facientem, et ipse nuncius fuit Berengarius de Uliana. Qui respondit quod non poterat loqui cum ea quia fessus erat valde, et quod alia vice rediret et loqueretur cum ea libenter. Interrogatus de tempore, dixit quod in xl^a fuit i^{us} annus. De die, et dixit quod die martis ad vesperum post dominicam de Passione Domini. De circumstantibus, dixit quod Berengarius de Olana, qui fecit predictum nuncium, et Petrus, clericus de Uvela, et Raimundus Tolsa et Arsendis, uxor Bernardi Stephani.

Bernardus Scriba, iuratus, dixit se vidisse et audivisse quod quidam nuncius Iordane de Cruce, cuius nomen non recolit, dixit fratri Poncio quod ipsa erat in ecclesia Podiicerdani et volebat loqui cum eo, et ipse respondit quod non posset ad presens et quod rediret alia vice. Credit etiam ipse testis quod ipsa volebat confiteri de heresi. Interrogatus de tempore, de loco et de die, dixit idem quod Martinus de Lora.

Petrus Merchator, iuratus, dixit se vidisse et audivisse quod Iordana de Cruce erat ad ianuam domus Berengarii de Uliana, et isto teste, egrediente ab ipsa domo, quesivit illa ab eo utrum si erat frater Poncius esset in domo, et ipse respondit quod sic. De tempore, dixit quod in XL^a fuit unus annus. De die, nesciebat. De circumstantibus dixit quod Raimundus Tolsa et Bernardus Ross.

Bernardus /Scriba,\ iuratus, dixit se vidisse et audivisse quod domna Iordana confessa fuit fratri Poncio de crimine heresis /in Podiocerdano\. Interrogatus de tempore, dixit quod in Quadraiesima fuit unus annus. De die, dixit quod non recolebat nec de loco recolebat. De circumstantibus, dixit quod frater Guilelmus de Corbera et Petrus de Anes, presbiter, et Petrus Cadel et Blancha, nurus dicte Iordane.

Blancha, iurata, dixit se vidisse et audivisse idem per omnia quod Bernardus Scriba, set addidit quod fuit in ecclesia Podiicerdani.

Petrus de Anes, presbiter, iuratus, dixit, se vidisse et audivisse idem per omnia quod Blancha.

Petrus Cadel, iuratus, dixit se vidisse et audivisse idem per omnia quod Blancha. Set de circumstantibus non recolit nisi tantum quod erat ibi Bernardus Scriba, qui verba confessionis scribebat.

Raimundus Lobet, iuratus, dixit se vidisse et audivisse idem per omnia quod proximus. De circumstantibus, dixit quod videbatur ei quod erat ibi Bernardus Scriba et Petrus Cadell.

Aleu Trapera, iuratus, dixit se vidisse et audivisse idem per omnia quod Blancha.

123

1239, abril, 17. Tarragona

Concili celebrat a la província de Tarragona, en el qual es disposa contra els heretges en el cànon 11.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XIV, ACT, ms. 187, fol. 14.

C Còpia del segle XIV, BNF, ms. 4670-A.

D Còpia, ACA, ms. Ripoll 204, f. 104r-v.

Ed. MANSI 1759-1798, vol. 23, cols. 497-498; PONS 1974, pp. 98-104; BRUNDAGE 1978, pp. 25-27.

Reg. LUDWIG 1993, p. 203.

Edició de PONS.

[XI] Contra haereticos et fautores eorum

Item, sacro approbante concilio, excommunicamus haereticos, fautores, credentes et receptatores cuiuscumque nominis censeantur.

124

1240-1241. Barcelona

Al llibre de comptes de Pere Ferrer, veguer de Barcelona, s'apunten les despeses sostingudes per dur a la ciutat i processar alguns acusats d'heretgia (extractes).

A ACA, Cancelleria, CRD Jaume I, caixa 2, Extrasèrie carta 65.
Ed. SMITH/CINGOLANI.

Edició de SMITH/CINGOLANI.

[fol. 1^r] ¶ Die lun[e] s[ci][ic]et III° kalendas novembris anno Domini MCC^oXL^o. Inc[i]pit rege[re] vicariam Petrus Ferrarii.

[...]

[fol. 2^v] Die veneris scilicet, [kalendas] februarii.

[...]

Item, habuimus de Arnaldo de Cardona et de Iohannes, qui pro heresi capti fuerunt CCLXXX solidos Barchinone.

[...]

[fol. 5^v]

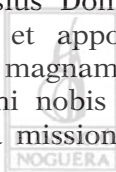
Kalendas iulii. Memoria de receptionibus.

[...]

Item, h[a]bu[i]mus de Domeneg Baro, qui captus fuit pro heresi et fuit absoltus, et nos tenebamus quoddam instrumentum suum alodii, et dedit nobis LX solidos eo quia illud sibi reddidimus.

[...]

[fol. 9^r] In anno MCCXL^o, in mense februarii in introitu, pro Arnaldo de [Ca]rdona et Iohanne, qui pro hereticis capti fuerunt, fuit captus Domin[ic]us Baro de Luppricato et alii qui, se[cun]dus quod dicebatur, erant recollectores et consentitores e[o]rundem; et bestias et omnes res ipsius Dominici et aliorum rusticorum Luppricati fecimus adduci et apportari in [B]archinonam. In quibus apportandis fecimus magnam missionem qua comendator Hospitalis et Iacobus Grunni nobis reddiderunt, set non totam, quia nos tornavimus in ipsa missione III solidos et III denarios.

Postea dictus Petrus Domeneg stetit per tot dies in castro mandato Predicatorum quia non erat adhuc absolutus, quod expendimus in ipso v solidos et iii denarios ad rationem iii denarios in die.

Item, dedimus Petro de Mata de Steris, qui custodivit bestias dictorum rusticorum, vi solidos.

Item, mandato fratris Raimundi de Rosanis, fratris Andree de Barberano et Bertrandi Delfini transmisimus Petrum de Trileis, clericum domini episcopi, apud Tortosam ut adduceret hereticos, et nil adduxit, et dedimus ei pro missione l solidos.

Item, mandato predictorum Predicatorum dedimus Magarone scriptori, qui scribit omnes confessiones ipsorum, xv solidos.

Item, dedimus in papiro xii denarios.

Item, mandato predictorum dedimus Iohanne dicte, pro espen-sa comistionis ipsius et uni[us] garde eidem posite, xv solidos.

Item, dedimus alia vice in papiro xii denarios.

Item, mandato predictorum fecimus brisaldum dicte Iohanne, et constavit cusit[i] et cordati vi solidos.

Item, mandato eorundem dedimus in uno lecto fusteo ad opus Iohanne iii solidos et iii denarios.

Item, Fratres Predicatores tenent cotidie ad Sanctam Caterinam Laurencium sagium, que transmittunt intus villam et extra ad ipsos quos accusat Iohanna de dicto facto, et dedimus ei ii solidos.

Item, alia die xii denarios.

Item, postea ii solidos.

Item, postea alios ii solidos.

Item, ipsi Fratres transmiserunt Vives sagium e[x]tra villam pro dicto facto, cui dedimus ii solidos.

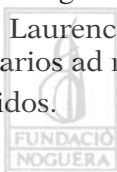
Item, precepto predictorum, dedimus Magarone in do[m]o Aymerici de Magreniano x solidos.

Item, dicti Fratres voluerunt quod daremus Iohanne pro missione in unoquoque mense xx solidos, quos dedimus ei pro mense aprilis.

Item, dedimus Laurencio sagio ii solidos.

Item, tenuerunt dictum Laurencium assidue per xx dies, cui dedimus xiii solidos et iii denarios ad rationem viii denarios pro die.

Item, dedimus ei iii solidos.

Item, dedimus in quodam scriptorio fratris Poncii de Villanova v solidos et iii denarios.

Item, mandato dictorum Fratrum, in ferres de foch et in quadam lossa et in aliis menuderiis ad opus Iohanne ii solidos ix denarios.

Item, dedimus Magarone scriptori x solidos.

Item, in quatuor caseis ad opus Iohanne vii denarios.

Item, in quibus socularibus ad opus Iohanne xv denarios.

Item, in quadam borssa de corio nigro ad opus fratris Arnaldi vi denarios.

Item, dedimus Bernardo Goz, qui guaitavit multociens in castro et extra Arnaldo de Cardona, hereticum, vivum et vulneratum xv solidos.

[fol. 9v] Quedam mulier de Villafrancha fuit [c]apta et missa in castro in nomine et in similitudine alterius que vocatur Bona, que erat heretica; que mulier stetit tantum in castro quod expendidit ii solidos et iii denarios.

Item, quando absolvimus eam dedimus ei pro expensa xii denarios.

Item, dedimus Arnaldo de Cardona sagio, qui secutus fuit ea de nocte usque ad Provincianam, vi denarios.

Item, quedam mulier, que capta fuit pro dicto facto et missa in castro, expendidit per ii dies iii denarios.

Item, dedimus in papiro in una manu xv denarios.

Item, dedimus Iohanne pro expensa mensis madii xx solidos.

Item, dedimus Magarone scriptori x solidos.

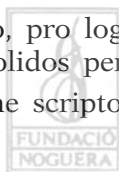
Item, mandato Predicatorum, emimus i alma[t]rach in quo ad inquisitionem sedebant, et constavit xx solidos; et postea dedimus ipsum mandato eorum dicte Iohanne.

Item, dedimus in quadam archa, ad opus ipsius Iohanne, v solidos.

Item, loccavimus una estoram et capcialia, in quibus sedebant ad inquisitionem, de Petro de Cardedol, cui dedimus pro logerio v solidos.

Item, dedimus Quintino, pro logerio domorum in quibus faciebant inquisicionem, xx solidos per iii^{or} menses.

Item, dedimus Magarone scriptori x solidos.

Item, Raimundo Negre scriptori, qui scripsit pro ipsis, xii solidos.

Item, in una manu papiri xviii denarios.

Item, in uno sacho lini, ad tenendum libros et instrumenta inquisitionis, iii denarios.

Item, dedimus Ferrario Macellario saig, qui, mandato predicatorum ivit ad Petro de Trileis ad Ripes ut veniret, et quod iret ad Tortosam, ii solidos et iii denarios.

Item, dedimus Iohanne pro expensa mensis iunii xx solidos.

Item Laurencio sagio ii solidos.

Item, Magarone scriptori v solidos.

Item, Arnaldo de Cardona sagio ii solidos.

Item, Laurencio sagio ii solidos.

Item, dedimus Iohanne, pro missione mensis iulii, xx solidos.

Item, dedimus Iohanne, pro missione mensis augusti, xx solidos.

Item, mandato Predicatorum, Arnaldus de Picalquers ivit ad Tarrachonam ut adduceret Ermessendem que est heretica, et adducit eam, et dedimus ei pro missione l solidos.

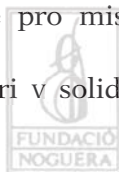
Die mercurii, scilicet xii kalendas septembris, venit Ermessendis in posse curie, et per guardam dedimus Poncio sagio xii denarios. Et dedimus eidem /Ermessendi\ in quibusdam socularibus vi denarios.

¶ Pux, per mandamento Predicatorum, qui dixerunt nobis quod daremus pro missione comestionis Ermessendi pro unaquaque die vi denarios, et de die iovis, scilicet xi kalendas septembris, usque ad diem sabbati post festum Sancti Francischi, inter dictos vi denarios comestionis et guardam cuiusdam sagii et camisiam expendimus xxvii solidos et iii denarios.

[fol. 10r] Quando Arnaldus de Picalquers ivit ad Tarrachonam fuerunt ei promissi, mandato Predicatorum, c morabetinos et quod adduceret Ermessendem, qua adduxit; et noluimus sibi dare, et dedimus ei per compositionem xxx morabetinos mandato Predicatorum et domini sacriste, qui constiterunt cccv solidos ad rationem x solidos et ii denarios pro morabetino.

Item, dedimus Iohanne pro missione mensis septembris xx solidos.

Item, Magarone scriptori v solidis.

Item, transmisimus Ferrarius saig ad Petrum de Trileis apud Ribes ut veniret Barchinonam dictis Fratribus, et veniet, et dedimus dicto sagio III solidos.

Item, transmisimus dictum Petrum de Trileis ad Campum Tarrachone ad querendum quedam mulier que vocatur Bona /et Bernardum de Vales qui sunt\ heretici et duxit secum dictus Petrus de Trileis quadam nepotam Ermessendis, et dedimus ei pro missione XX solidos.

Item, dedimus Berengarie et sorori sue, quas trnasmisimus ad Tarrachonam ad dictam Bonam et Bernardum de Vales, XVI denarios.

Item pro socularibus Berengarie XII denarios.

Item dedimus in una carrigia, qua transmisimus Bone pro signo, XII denarios.

Item, dedimus Arnaldo de Cardona saig, qui stetit ad Sanctam Catarinam, XII denarios.

Item, in una manu papiri XV denarios.

Item, Magarone scriptori X solidos.

Item, dedimus Arnaldo de Cardona sagio, pro tribus diebus per quos stetit ad Sanctam Catarinam, II solidos.

Item, postea alios II solidos per III dies.

Item, dedimus Arnaldo de Picalquer VIII solidos pro missione bestiarum quas duxit quando quesivit Bonam.

Donem XX solidos a na Jovana per lo mes de oiatubre.¹

Summa d'aquesta messió dels heretges DCCCLXIII solidos.²

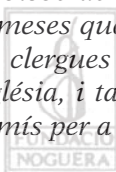
Summa maior inter missionem XI mensium et dictam missionem hereticorum MCCLXXI³ solidos et III denarios.

1. Afegit per altra mà. 2. Afegit per altra mà. 3. Afegit per altra mà.

125

1240, gener, 27. Laterà

El papa Gregori IX respon al bisbe de Mallorca, Ramon de Torrelles, respecte a les queixes trameses que alguns clergues i laics havien atacat físicament i altres clergues i religiosos, que havien ajudat els albigesos contra l'Església, i també havien venut als sarraïns productes sense tenir permís per a fer-ho.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat, 19, fol. 150v, n. 233.

Ed. AUVRAY 1896-1907, vol. 3, cols. 188-189, doc. 5072 (parcial); PÉREZ 1961-1967, pp. 60-61, doc. 19; DOMÍNGUEZ 2004, pp. 706-707, doc. 904.

Reg. PÉREZ 1988, p. 24, n. 26.

Episcopo Maioricensi. Exhibita nobis tua petitio continebat quod nonnulli clerici et laici tue civitatis et diocesis pro violenta iniiectione manuum in clericos et alias religiosas personas, ac pro rapinis, incendiis et sacrilegiis, nec non pro eo quod albigensea contra Ecclesiam astiterunt, sive quod detulerunt lignamina, ferrum, vestes et alia prohibita sarracenis, suspensionis et excommunicationis sententias incurrerunt. Quare nobis humiliter supplicasti ut, cum difficile sit eis, quorum est non modica multitudo, ad nostram laborare presentiam, pro absolutionis et dispensationis gratia obtinenda, super hoc providere de benignitate solita curaremus.¹ Nos itaque de circumspectione tua plenam in Domino fiduciam obstinentes, propria tibi auctoritate concedimus ut eisdem manuum iniectoribus, incendiariis, sacrilegis et raptoribus ac aliis supradictis, dummodo iniuriam et dampna passis satisfaciant competenter, et eorum non sit difficilis et enormis excessus, propter quem sint merito ad Sedem Apostolicam destinandi, possis hac vice, iuxta formam Ecclesie, absolutionis beneficium impertiri, ac cum ipsis clericis, super eo quod facti immemores vel iuris ignari, excommunicati et suspensi ascenderunt ad ordines et divina officia celebrarunt, iniuncta eis pro modo culpe penitentia competenti eaque peracta prout eorum saluti expedire videris, valeas dispensare. Si vero aliqui eorumdem scienter talia presumpserunt, ipsis per biennium ab ordinum executione suspensis et imposita sibi penitentia salutari, eos postmodum, si fuerint bone conversationis et vite, ad gratiam dispensationis admittas, si videris expedire, proviso ut quod predicti expensuri essent, veniendo ad Sedem Apostolicam, morando ibidem et redeundo ab ipsa, tibi assignari facias, in fabricam Maioricensis Ecclesie, que de novo construi dicitur, convertenda.

Datum Laterani, VI kalendas februari, anno tertiodecimo.

1. *Fins aquí la transcripció d'Auvray amb la nota següent: etc. et supra, in litteris sub numero 5068 notatis, usque in finem. La resta del text s'inclou en una carta precedent, Reg. Vat. 19, fol. 150r [144], n. 229.*

126

1240, gener, 28. Laterà

El papa Gregori IX concedeix al bisbe de Mallorca que pugui absoldre de l'excomunicació els heretges que tornin a la unitat religiosa.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 19, fol. 149r [143], n. 222.

Ed. PÉREZ 1961-1967, p. 61, doc. 20; DOMÍNGUEZ 2004, p. 707, doc. 905.

Reg. AUVRAY 1896-1907, vol. 3, cols. 182-183, doc. 5061; PÉREZ 1988, p. 24, n. 27.

Venerabili fratri episcopo Maioricensi. Nil arbitrantes animarum lucro carius libenter illa per que salus earum pervenire valeat procuramus, plenam itaque de tue fraternitatis industria in Domino fiduciam obtinentes, presentibus tibi auctoritate concedimus ut hereticos constitutos in regno Maiorcarum qui, divine inspirationis gratia favente, sponte ad ecclesiasticam redire voluerint unitatem, si tibi per debita signa de ipsorum conversione constiterit evidenti, a vinculo excommunicationis absolvas et iniungas eisdem penitentiam salutarem, prius tamen a dictis hereticis coram clero et populo heresi sollempniter abiurata, et ab ipsis ne ulterius in pravitatis heretice contagia relebantur, quam prestare poterunt cautione recepta.

Datum Laterani, V kalendas februarii, anno XIII.

127

1240, febrer, 16

Interrogatori d'Arpais, esposa de Guiraut de Ravat (extractes).

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 22, fols. 258v-264r.

Trad. DUVERNOY 1998a, pp. 52-54 (amb error de datació).

[fol. 258v] Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo decimoquinto kalendas martii, Arpais, uxoris Guiraudi de Ravat, militis, requisita de veritate dicenda de se et de aliis vivis et mortuis super crimine haeresis et valdensium, testis, iurata, dixit quod Raimundus de Perella, pater ipsius testis, et Petrus Rogerii de Mirapisce recipiebant apud Montemsecurum publice haereticos, et pluries ipse testis vidit quod Bertrandus Martini, episcopus haereticorum, praedicavit in dicto castro, in domo sua propria, et veniebant ad audiendum sermonem dicti haeretici ipsa testis, [...]

[fol. 259v et Iohannes Catalani [...] |fol. 260r et Bernardus da Das, et Arnaldus da Das¹ et Iohannes de Narbona [...] |fol. 261r De tempore, quod sunt sex anni, et a sex anni citra ut quoque obsides fuerunt traditi pro reddendo castro Montissecuri.

[...]

1. *Gallart del Congost parla de la presència a Montsegur de "Berengarius da Das, et Iohannes a Dats et Bernardus a Dats, qui stant apud Podiumcerda" cap a 1236 (30 iv 1243, ms. Doat 22, f. 157r-v).*

128

1240, febrer, 18.

Confessió del comte de Foix, feta poc abans de morir, en la qual reconeix haver ajudat els heretges, sense haver compartit, però, les seves creences ni haver format part de la secta.

A Cartulari del castell de Foix, carpeta 31, original (Musée Languedocien, Bibliothèque de la Société archéologique de Montpellier, n. 10).

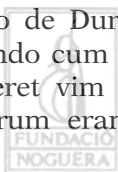
B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 170, fol. 126r-128v (còpia d'un pergamí de l'arxiu reial, no localitzat).

Ed. *HGL*, vol. 8, cols. 1034-1037, doc. 329 (ccxxix), I (edició de B i data del 12 de març de 1241);¹ BARAUT 1994-1995, pp. 507-508, doc. 6 (edició de *HGL* amb data del 12 de març de 1241).

Edició de B.

Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo, duodecima die kalendas martii, nobilis vir Rogerius Bernardi, comes Fuxensis, iuravit coram inquisitoribus quod, tam de se quam de aliis, plenam et meram dicere(t) veritatem super facto haeretice pravitatis, et omnem penitentiam sibi impositam pro posse sui faceret et compleret, et fuit receptus ad tempus gratiae, pro eo quod duo hinc anni sunt elapsi et amplius, quod ipse obtulit se coram nobis inquisitoribus, videlicet fratre Wilhelmo Ati, de ordine Fratrum Praedicatorum, et fratre Stephano, de ordine Fratrum Minorum, ad confitendum et dicendum veritatem de haeretica pravitare et in tempore gratiae.

In primis dixit quod, quando erat in aetate decem annorum vel circa, ipse stetit cum Poncio Ademarii, defuncto, et tunc temporis manebant haeretici in castro de Duroforti, et aliquando veniebat ad eos, et comedebat aliquando cum ipsis, et auscultabat eos, non tamen ea intentione ut faceret vim propter aetatem in sermone ipsorum. Nomina haeticorum erant Peirota de Claromonte et

Ramundus Acullerii, qui aliquando veniebat ibi, et alii haeretici. Et vidit ibi venire ad eos dictum Poncium Ademarii, et Bernardum de Mayrevilla, et Ysarnum de Sancta Gabella et Raymundum de Iustiniaho, milites, qui loquebantur ibi cum ipsis. Et dictum castrum erat dicti Poncii Ademarii.

Item, dixit se vidisse eodem tempore haereticos et haereticas apud Savardunum, et vidit ibi venire ad eos dictum Poncium et socios suos.

Item, dixit eodem tempore se vidisse Esclarmundam, haereticam, amitam suam, apud Appamias, et ibi vidit plures haereticos et haereticas cum ipsa et plures mulieres, et alii veniebant ad illos ipso vidente.

Item, dixit quod, postea mater sua facta heretica, stabat apud [*espai en blanc*] et visitavit eam ibi pluries et aliquando comedebat cum ipsa, et aliquando audivit ibi praedicationes haereticorum. Et vidit ibi cum ipsum Raimundum d'Arviniacho et Raymundum de Torcorol et Raymundum de Poiol, milites, qui aliquando audiebant ibi praedicationem haereticorum.

Item, dixit se vidisse haereticos stare publice apud Mirapiscem, et aliquando veniebat ad eos cum aliis et audiebat aliquando verba ipsorum.

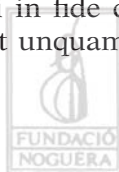
Item, vidit in pluribus castris stare publice haereticos.

Item, dixit quod numquam adoravit haereticos nec aliter quam supra dictum est audivit praedicationem eorum, excepto quod aliquando quum haeretici praedicabant publice in plateis, audiebat eos.

Item, dixit quod, quando Petrus Roger de Mirapisce, frater istius Petri, reddidit se haereticis apud Fanumiovis, pater ipsius et alii taxarunt ipsum de haeresi, et tunc Guilabertus de Castris improperebat eis, quod trahebant ipsum de haeresi.

Item, dixit quod numquam fuit a parlamento ipsorum, nec accepit pacem ab eis, nec interfuit haereticoni alicuius, nec dedit nec misit aliquid haereticis, excepto quod aliquando mittebat matri suae pisces et huius talia, tempore quo erat haeretica.

Item, dixit quod numquam credidit haereticis, nec credidit quod quis posset salvari nisi in fide catholica Ecclesiae Romanae, nec ipse, sicut asserit, habuit unquam aliam fidem nisi in Ecclesia Romana.

Item, dixit quod nunquam praestitit ducatum haereticis vel securitatem per se vel per alium, scienter.

Item, dixit quod nunquam vidit Guilabertum de Castris vel alium haereticum in domo comitissae haereticae, quod ipse sciret, apud Fuxum, nec comedit cum ipsis ibi nec audivit praedicationes ipsorum.

Item, dixit quod non vidit dictam comitissam postquam fuit facta haeretica, quod ipse sciret, nec sibi dedit aliquid.

Item, dixit quod ipse abstraxit Raimundum Sancium de Ravato de haeresi, qui occasione cuiusdam vulneris reddiderat se haereticis in quodam castro quod dicitur Avesola.

Item, dixit se vidisse aliquando Ialeburtum de Barbairano et Raymundum de Gabareto, Raymundum Rogerium, Guillelmum Fratrem, Ysarnum de Taxis, postquam fuerunt de haeresi condempnati, diversis locis et temporibus, non tamen quod ipse vocaret eos ad se specialiter.

Item, dixit quod nunquam dedit eis [*espai en blanc*], excepto quod ea die, qua dictum fuit sibi, quod eiiceret dictum Ysarnum tanquam haereticum a se, reddidit sibi quendam equum absolutum, quem quidam baiulus ipsius habebat a dicto Ysarno pro quadam summa pecuniae obligatum.

Item, dixit quod nunquam, quod ipse sciret, dedit consilium vel auxilium haereticis perfectis vel condempnatis, exceptis his qui supra dicti sunt.

Item, dixit quod, postquam fecit pacem cum rege Franciae et domino Romano, tunc Apostolicae Sedis legato, ipse non vidit, quod sciret, aliquem haereticum nec captum nec mortuum, hoc excepto quod supra dictum est.

Et abiurata omni haeretica pravitate et facta promissione quod semper in fide Ecclesiae Romanae remaneret, et quod nunquam auxilium vel consilium praeberet haereticis, et quod haeticam pravitatem pro viribus persequeretur, fuit reconciliatus.

Omnibus supradictis fuerunt presentes: dominus Guillelmus Ato, abbas Fuxi, et frater Bernardus, abbas Borboniae, et frater Stephanus, abbas [*espai en blanc*], et frater Petrus Volens, cellerarius Borboniae, et Garssias, presbiter Fuxi, et frater Franciscus, capellanus ipsius domini comitis, et frater Bernardus de Rocafort, de ordine Praedicatorum, et frater [*espai en blanc*], de ordine Fratrum Minorum, et dominus Rogerius, filius domini comitis, coram

quibus inquisitores praedicti concesserunt praedicto domino comiti quod, si aliquid super facto haeretice pravitatis per oblivionem dimisisset, quod liceret et liceat in tempore gratiae confiteri.

Post hoc adiecit quod ipse donavit Villaeforti, postquam fuit de haeresi condemnatus, triginta solidos.

1. *Transcriu erròniament*: XII die mensis martii.

129

1240, març, 15

Interrogatori de Peire Vinol de Balaguièr (extractes).

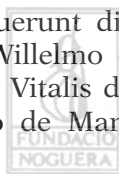
[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 22, fols. 249v-258v.

Trad. DUVERNOY 1998a, pp. 45-48 (amb error d'any).

[fol. 250r] Anno Domini millesimo ducentesimo quadragésimo idus martii, Petrus Vinol de Balaguièr, monocus, diocesis Tholosae, requisitus de veritate dicenda de se et de aliis vivis et mortuis super crimine haeresis et valdensium, testis, iuratus, dixit [...].

[fol. 252r] Item, dixit quod, cum Arnaldus Narbona de Carol esset vulneratus apud Montemsegurum, illo vulnere de quo obiit, Petrus Serviens et Raymundus de Sancto Martino, haeretici, venerunt in cava dicti castri ubi dictus vulneratus iacebat. Et ibi praedicti haereticis consolaverunt dictum vulneratum hoc modo, primo quaesierunt praedicti haeretici a dicto vulnerato utrum vellet se reddere Deo et Evangelio, et dictus vulneratus respondit quod sic; deinde dictus vulneratus promisit, ad interrogationem dictorum haeticorum, quod ulterius non comederet carnes, nec ova, nec caseum nec aliquam uncturam nisi de oleo et piscibus, et quod non iuraret nec mentiretur, nec aliquam libidinem exerceret toto tempore vitae suae, et quod non dimitteret sectam haeticorum timore ignis vel aquae vel alterius generis mortis. Deinde praedicti haeretici posuerunt manus et librum super caput dicti vulnerati et legerunt, et fecerunt praedicti haeretici plures genuflectiones coram dicto vulnerato, et oraverunt et dederunt pacem dicto infirmo cum libro, et consequenter osculati fuerunt dictum infirmum bis in ore ex transverso. Et interfuerunt dicto consolamento ipse testis et Otho de Massabrac, et Willelmo d'en Marti de Montferrer, et Arnaldi de Bensa, et Arnaldi Vitalis de Massabrac, et Petri Rogerii de Mirapisce, et Raymundo de Marciliano. Et ibi ipse testis et

omnes alii praedicti adoraverunt dictos haereticos sicut dictum est. Quo facto, praedicti haeretici partaverunt [*sic*] inde dictum vulneratum ad domum Raimundi Imberti, haeretici, et ibi dictus vulneratus obiit. De tempore, quod sunt duo anni elapsi.

[...].

[fol. 256r] Item, dixit quod quadam die Guillelmus de Plainha venit apud Montemsecurum et apportavit quasdam litteras, quas, sicut ipse testis audivit dici, misit ibi Raimundus de Alfaro, baiulus comitis Tholosani, et fama erat in dicto castro.¹ Et tunc, lectis litteris, Petrus Rogerii de Mirapisce cum familia sua, scilicet cum Guillelmo Raimundi de Tornaboïs, et cum Gallardo Othone de Vilarzello, et cum Perrino de Pomars, et cum Bartholomeo de Bellocadro de Saltu, et cum Petro Vitalis, et cum Rocafera, filio naturali Petri Rogerii de Mirapisce, et cum Iohanne Acermat, et cum Willelmo Ademari, et cum Raimundo de Corbeinac, et cum Bernardo de Sancto Martino de Lauraco, et cum Willelmo de Insula, et (cum) Willelmo de Balaguer de Vitbran, et cum Guiraud de Ravat, et cum Raimundo de Ravat, fratre eius, et Othone de Massabrac, cum sociis suis, scilicet cum Arnaldo Vitali de Massabrac, et cum Willelmo Dunac de Massabrac, et Arnaldus Rogerii, cum Alzeu de Massabrac, scutifero suo, et Gallardus del Congost, et Bertrandus del Congost, et Guillelmus Raimundi de Laroca, et Imbertus et Bernardus Roainh, et Raimundus de Marciliano, et Iohannes Catalani, et Willelmus Narbona, socius Raimundi de Marciliano, et Poncius Narbona, et Iordanus de Manso, et Petrus Poncii, scutifer Bernardi de Sancto Martino, et Petrus Landric, scutifer Guillelmi de Insula, qui habuit marsupium fratris Guillelmi Arnaudi, sicut ipsemet dicebat, quod ipse testis vidit sibi deferre, et Petrus Rogerii de Lissac, filius Rogerii de Lissac, et Barranus, frater Petri Poncii, scutiferi Bernardi de Sancto Martino, qui ostendit postmodum quendam cultellum quem habuerat, sicut ipsemet dicebat, a fratribus qui fuerant interfecti apud Avinionetum, et Petrus Aura, et Petrus de Bellopodio, socius Othonis de Massabrac, et Bernardus de Lamola de Ventenaco exierunt de dicto castro et tenuerunt viam suam, et Bernardus de Mazairolis, cum eis. Et in reditu ipse testis audivit dici a praedictis quod interfecerant fratrem Guillelmum Arnaldi et socios eius apud Avinionetum. Et tunc Guillelmus de Plainha, qui aportaverat litteras, adduxit quendam palafredum nigrum quem habuerat de fratribus vel de sociis suis, inter quos servientes erant aliqui qui portabant induta scapularia dictorum

fratrum Praedicatorum qui fuerant interfecti, clamantes in adventu, et dicentes 'Dicatis Petro Rogerii et Raimundo de Perella quod veniant ad audiendum sermonem fratris Guillelmi Arnaudi' [...].

1. Aquest episodi, amb la llista de noms i la presència de Joan Català, també al testimoni d'Alzieu de Massabrac (Doat 22, fol. 284v, veg. doc. 146) i al de Imbert de Salas, de manera més àmplia (Doat 24, fol. 160v-167v; veg. doc 149); també recorda la presència d'Agut Català, que va dir: "unum chiot blau de pers cum cendato" i de Guillem Llorenç de Castellbò (fol. 163r) i diverses intervencions de Joan Català.

130

[1240, abril, 24] Laterà¹

El papa Gregori IX concedeix al bisbe de Mallorca d'absoldre heretges, un cop hagin abjurat, i imposar-los la penitència.

[A] Original sense localitzar.

B ACM, C-3414. fols. 2vb-3ra.

Ed. ROTGER/MIRALLES 1910, p. 159, doc. 34.

Reg. PÉREZ 1963, p. 166, n. 8; PÉREZ 1988, p. 31, n. 44

Gregorius nonus concessit episcopo Maioricarum ut hereticos sui regni possit absolvere, et iniungere eisdem penitenciam salutarem, abiurata solempniter heresi coram clero et populo et cetera.

Datum Laterani ut supra [VIII kalendas madii, pontificatus eiusdem anno XIII].

1. Aquest document està relacionat amb el document emès pel papa el 28 de gener de 1240 (doc. 125).

131

1240, maig, 3

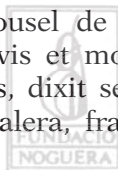
Interrogatori de Bernat Cairol (extractes).

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 22, fols. 264r-275v.

Trad. parcial DUVERNOY 1998a, pp. 116-120.

[fol. 265r] Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo quinto nonas maii, Bernardus Cairola, qui alio nomine dicitur Bernardus de Ioco, de Iocousel de Saltu, requisitus de veritate dicenda de se et de aliis vivis et mortuis super crimine haeresis et valdensium, testis, iuratus, dixit se vidisse quod Arnaudus (de) Camalera et Petrus de Camalera, frater eius, haereticis, tenebant

publice domum suam apud Avellanetum, in diocesi Tholosana. Et ibi ipse testis vidit pluries quod praedicti haeretici praedicaverunt ibi. Et veniebant ad audiendum sermonem dictorum haeticorum ipse testis, et Martinus Rotlandi, frater ipsius testis, qui postmodum fuit combustus, et Bernardus Pelliperius, et Petrus Saurat, et Amelius Saurat, frater eius, et Amelius de Campeiros, et Willelmum de Campeiros, et Willelmus de Salasa, et Domenio de la Febra, et alii de quibus non recordatur. Et qualibet vice, post praedicationem, ipse testis et omnes alii praedicti adoraverunt dictos haeticos ter flexis genibus ante ipsos, et in qualibet genuflectionem dicebat quilibet per se 'Benedicite', et addebant post ultimum 'Benedicite', 'Domini, rogate Dominum pro isto peccatore quod faciat me bonum christianum, et perducatur ad bonum finem'. Et haeretici respondebant in quolibet 'Benedicite', 'Deus vos benedicat', et addebant post ultimum 'Benedicite', 'Deus sit rogatus quod faciat vos bonum christianum et quod perducatur vos ad bonum finem'. De tempore, quod sunt duodecim anni.

Item, dixit se vidisse apud Rocafuell in Saltu, in domo Arnaudi Rotlandi et Petri Rotlandi, fratris eius, Raimundum Agullerium et socium eius, haeticos, et praedicaverunt ibi dicti haeretici. Et interfuerunt illi praedicationi ipse testis, et Martinus Rotlandi, frater ipsius testis, et Petrus Rotlandi, frater eius, et Audiardis, uxor Petri Rotlandi, et Guillelma, uxor Arnaldi Rotlandi. Et post praedicationem ipse testis et omnes alii praedicti adoraverunt dictos haeticos sicut dictum est. Et ibi ipse testis et omnes alii praedicti comederunt cum praedictis haeticis in eadem mensam de pane ab haetico benedicto, et de aliis mensae appositis, et in quolibet genere cibi noviter sumpto et in primo potu dicebat quilibet per se 'Benedicite', et haeretici respondebant in quolibet 'Benedicite', 'Deus vos benedicat'. Et cum comedissent, ipse testis, et dictus Martinus, et alii praedicti viri et mulieres, iterum adoraverunt dictos haeticos sicut dictum est. Quo facto, exierunt inde et dimiserunt in dicta domo dictos haeticos. De tempore, octo anni.

Item, dixit se vidisse apud Rocafuel, in domo Berengarii Tornerii et Bernardi, fratris eius, de Rocafuel, Raimundum Agullerium et socius eius, haeticos, et praedicaverunt. Et interfuerunt illi praedicationis ipse testis, et Martinus, fratre ipsius testis, et Baudres de Fogars, sororius dicti Bernardi Tornerii, et Bernardus Tornerius, et Berengarius Tornerius, frater eius, et mater eorum. Et post praedicationem ipse testis et omnes alii praedicti adoraverunt

dictos haereticos sicut dictum est. Et ibi ipse testis et omnes alii praedicti comederunt cum praedictis haereticis in eadem mensam de pane ab haeretico benedicto, et de aliis mensae appositis, et in quolibet genere cibi noviter sumpto et in primo potu dicebat ipse testis 'Benedicite', et haeretici respondebant in quolibet 'Benedicite', 'Deus vos benedicat'. Et cum comedissent, ipse testis et dictus Martinus, frater ipsius testis, qui postmodum fuit haereticus et combustus, exierunt inde et dimiserunt in dicta domo dictos haereticos. De tempore, octo anni.

[...]

[fol. 270^r] Item, dixit quod se vidisse quod Arnaldus de Viverio de Fenoledes, (et Berengarius de Viverio,) frater eius, et Mainet, et Malesa, <et uxor Iohannis Conil>, et Burdus de Rodes, et uxor Iohannis Conilii, de qua nomen ignorat, et Berengarius Dorseiras, [...], et Iohannes Catala, [...], et Poncius Narbona, [...], et Iohannes de Cairol, et Bernadus da Das, et Berengarius da Das, [...] veniebant sepe et sepius ad audiendum sermonem Bertrandi Martini, episcopi hereticorum, in domum propriam dicti Bertrandi Martini.¹ Et qualibet vice, post praedicationem, ipse testis et omnes alii praedicti adoraverunt dictos haereticos pluries sicut dictum est. De tempore, quod sunt octo anni, et ab octo annis citra usquoque haereticos exierunt de castro Montissecuri et fuerunt combusti.

[...]

Item, dixit quod, cum Iohannes Cairol, nepos ipsius testis, infirmaretur apud Montemsecurum, in domo Martini Rotlandi, fratris ipsius testis, haeretici, ipos vulnere de quo fuit vulneratus apud Montemsecurum, venerunt ibi Raimundus Agullerius et socius eius, haereticus, qui consolaverunt dictum infirmo hoc modo, primo quaesierunt praedicti haeretici ab ipso infirmo utrum vellet se reddere Deo et Evangelio, et dictus infirmus respondit quod sic; deinde praedicti haeretici posuerunt manus et librum super capud dicti infirmii et legerunt; et dictus vulneratus promisit, ad interrogationem dictorum haereticorum, quod ulterius non comederet carnes, nec ova, nec caseum nec aliquam uncturam nisi de oleo et piscibus, et quod non iuraret nec mentiretur, nec aliquam libidinem exerceret toto tempore vitae suae, et quod non dimitteret sectam haereticorum timore ignis vel aquae vel alterius generis mortis. Deinde praedicti haeretici fecerunt plures genuflectiones coram dicto vulnerato, et oraverunt et fecerunt vulnerato dicere orationem Pater noster, et dederunt eidem infirmo pacem

osculantes dictum infirmum bis in ore ex transverso. Et interfuerunt dicto consolamento ipse testis et pluries haeretici. Et ibi ipse testis adoravit dictos haereticos, et accepit pacem ab eis osculantes dictos haereticos bis in ore ex transverso. Quo facto, praedicti haeretici portaverunt dictum infirmum ad domum dicti Raimundi Agullerii. Et cum tenuisset dictam sectam per duos menses et convaluisset de dicto vulnere, dimisit dictam sectam et comedit carnes. De tempore, quatuor anni vel circa.

[...]

1. De la presència de Bernat i del seu nebot Joan dels Casals a Montsegur, en parla Ponç Sicre d'Illat al seu testimoni (ms. Doat 22, fols. 233r-v), i també relata de com una nit va acompanyar, juntament amb uns altres, uns perfectes a Queille (fol. 234r). El mateix testimoni parla també de la presència dels germans Berenguer i Arnau de Viver a la casa de Bertran Martí, on també anaren Joan Català, Ponç Narbona i Joan Narbona (fols. 235v-236r). També en el testimoni de Faïs, germana d'Ot de Massabrac (Doat 22, fol. 289r, 18 iii 1244). Al seu segon interrogatori, Ramon de Perella diu: "Arnaldus de Viver, et Berengarius del Viver, fratres, et Berengarius de Orsieiras, et Mamet, et Malesas, et Iohannes Conil, et Pascalis de Rossilione, de Milars qui fingeat se advocatum, venerunt in castrum Montissecuri, et steterunt ibi per tres annos", i també, en diferents moments, hi va veure Arnau i Joan de Narbona i el seu germà Carol, Ponç de Narbona i la seva esposa Arsenda, Berenguer, Joan i Bernat de Das, Català d'en Guillem Assalit i Pere de Fenollet (Doat 22, fols. 218v-219r, 220r, 225v, 226v, 227r, 30 iv 1244).

132

1240, juny, 2. Urgell

El bisbe d'Urgell, Ponç de Vilamur, aixeca l'excomunicació al comte Roger Bernat II de Foix.

[A] Original no localitzat.

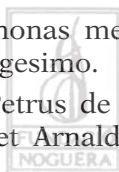
B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 170, fol. 112r-113r (còpia d'un pergamí de l'arxiu reial, no localitzat).

Ed. *HGL*, vol. 8, col. 1037, doc. 329 (CCXXIX), II (edició de B); BARAUT 1994-1995, p. 506, doc. 5.

Pateat universis presentem paginam inspecturis, quod nós en Pons, per la gràcia de Diu bispe d'Urgel, fem carta testimonial al comte de Foix, que el s'és feyt e donat a conèxer a nós e a la Egléisa, perquè nós revocam la sentència, la qual nós avíem donada contr'el per lo feyt de heregia, e que-l teney [sic] per bon e per leyal e per cathòlich.

Actum est hoc quarto nonas mensis iunii, anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo.

Testes huius rei sunt: Petrus de Tiviere, sacrista, et Arnaldus de Motha, archidiachonus, et Arnaldus de Durbano, abbas Urge-

llensis, Raimundus de Iosa, Garssias Arnaldi, Arnaldus de Cango, Guilelmus de Mirales, Berengarius de Convelaria, Berengarius de Tabarns.

Signum Poncii, Urgellensis episcopi.

Signum Iohannis de Traymeda, canonici Urgellensis et capellani Sancti Odonii, qui hoc scripsit, mandato domini episcopi.

Testes etiam sunt: Guilelmus Bernardi de Ladruchi, Guilelmus Isarn.

133

1240, octubre, 29. Niça

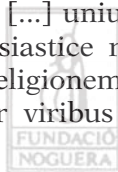
Carta del legat pontifici, fra Jaume, bisbe de Palestrina, en la qual comunica a l'arquebisbe de Tarragona disposicions del papa Gregori IX sobre els heretges.

A Arxiu Capítular, c. 36, plec 1 (el document està mutilat en el terç superior).
Ed. JUNYENT 1956, p. 120, doc. 196.

Edició de JUNYENT.

Venerabilibus in Christo patribus archiepiscopo Terraconensi et suffraganeis eius, frater Iacobus, miseracione divina Prenestinensis episcopus, Apostolice Sedis legatus, salutem in Domino. Noveritis nos habere litteras apostolicas sub hiis verbis:

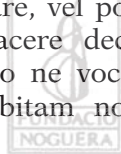
Gregorius episcopus, servos servorum Dei, venerabili fratri Prenestinense episcopo, Apostolice Sedis legato, salutem et apostolicam benedictionem. Racionalis spiritus exulanti extra suos terminos nature compatitur, et a naturali potencia frequenter rationis excidium deploratur; set cum hec duo deformationis [...] quin de illatis sibi passionibus ad invicem conquerunt. Non quod rationi vel nature possit inesse deformitas a qua Creator creaturam suam in creando facit penitus alienam; sed quod acciones proprias tocies intencio prava deformat quod iam corruptele virium videatur nature [...] turbatur ratio merito natura conqueritur nec ius ab iniuria provocet ab iniusticia vox innocentis apellet et ad tribunal[...] ubi affectus noxii iusticie limitibus cohercentur. Quare Apostolica Sedes iusticie languenti succurrere [...] unius cultores attollere et actores tenetur alterius rigore ecclesiastice reprimere [...] imperatori qui sicut Herodes christianam religionem et in pectore fidelium Ihesu Christi [...]tem totis molitur viribus conculcare contra Deum et

Romanan Ecclesiam [...] persona que imperio cuius iura et honores ac principum conservacionem [...] principum imperii lege contempta et principum privilegio cancellato [...] carcerando, proscribendo, proditorie necis gladio feriendo, ac paganorum qui asasini [...] ponendo deturpat nonnullos episcopos precones Christi, rectores fidei, pastores ovium, medicos languencium [...] de regno quod est beati Petri, patrimonium spirituale aliisque terris imperio Romam subiectis proscripcione dampnabili exulare [...] sacrilega temeritate profanans religiosos, quorum unum de ordini Fratrum Minorum, nuper absque iures ordine et determinacione cognitis [...]bussit pupillos, orphanos et viduas tegmine vili nudatos qui sublatis desuper carnibus exosavit excomunicacionis quoque ac anathematis latam contra se similiter sentenciam, contemptis ecclesie clavibus vilipendit solempniter publice sibi faciens celebrari, vel potius prophanare divina nec non lango [*sic*] dampnare heresis se suspendens eandem sentenciam predicat non servandam. Verum cum ex hoc subsidio consilii, auxilii et favoris fidelium populorum dictus Ferrarius reddiderit se indignum, universos Christi fideles in regno Francorum, et Coloniense, et Treverense, Terraconense, Taratasien- se, Bisuntinense, Ebredunense, Aquense, Arelatense, Viennense et Lugdunense provinciis constitutis, rogandos duximus attentius et monendos sub debito fidei christiane qua tenentur Domino Ihesu Christo nostris litteris dantes eis districcius in preceptis in prefato Ferrario nullatenus prebeant opem vel operam, consilium aut iuvamen. Quocirca fraternitate tue per apostolica scripta mandamus quatenus eis qui contra preceptum nostrum venire presumpserint per excomunionis sentenciam, sublato apelacionis obstaculo, ab huiusmodi presumpcione compescas.

Datum Anagnie, V^o kalendas octobris, pontificatus nostri anno terciodecimo.

Preterea dominus papa omnes qui dicto Ferrario fidelitatis iuramento tenentur, decrevit ab observacione iuramenti huiusmodi absolutos, ne sibi fidelitatem observent firmiter prohibendo; et civitates, castra, villas et alia loca ad que dictus Ferrarius pervenerit, quamdiu ibi fuerit, ecclesiastico subpossuit interdicto, ita quod publice vel secreto nullum ibi divinum officium celebretur, indulgencias vel privilegio quolibet non obstante, omnesque qui eidem pressumpserint celebrare, vel potius prophanare divina pene deposicionis perpetue subiacere decrevit; universis ecclesiarum prelatis districcius inhiendo ne vocati ad eum vadant nec cum ipso morentur, alioquin debitam non effugient ulcionem prout

aliis in eius litteris nobis directis plenius continetur. Volentes igitur ipsius Domini beneplacitum adimplere, universitati vestre, auctoritate qua fungimur districte precipiendo mandamus quatenus omnia que premisa sunt subditis vestris diligentius exponentes et monentes eosdem ut prefato Ferrario contra tenorem mandati apostolici nullum impendant auxilium, consilium vel favorem. In eos qui secus pressumpserint excomuniones sententiam proferatis, et tam ipsum Ferrarium quam quoslibet ei consilium, auxilium vel favorem prebentes, singulis diebus dominicis et festivis pulsatis campanis et candelis accensis excommunicatos sollempniter nuncietis et civitatibus et diocessibus vestris per parrochiales ecclesias nunciari. Quia vero quilibet vestrorum presentes litteras habere non posset, vos patrem archiepiscopum, fenorem earum de verbo ad verbum vestris litteris annotatum ad singulos vestros suffraganeos sine more dispendio transmittatis.

Datum Nicie, IIII kalendas novembris.

134

1241, març, 5. Laterà

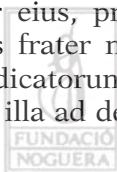
Fra Bernat i fra Ferrer condemnen com a heretge Ramon de Malloles i la seva dona el 5 de març de 1241. El papa Gregori IX encarrega una nova investigació a l'ardiaca de Rosselló i a l'administrador del monestir de Sant Miquel de Cuixà perquè els condemnats deien que l'acusació era feta sobre uns falsos testimonis, però la relació d'aquests no va ser presentada. Per això, el papa envia aquesta relació a l'ardiaca de Besalú i al sagristà de Girona perquè continuïn la inquisició i, si fa al cas, revisin la sentència. Se'ls va tornar la propietat, però finalment es van reunir més evidències i van ser declarats culpables el 13 de desembre de 1244, condemna emesa des de Sant Joan de les Abadesses.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 20, fol. 42v, n. 256.

Ed. AUVRAY 1896-1907, vol. 3, cols. 374-375, doc. 5405.

Archidiacono Bisuldunensi et sacriste Gerundensi. Raimundus de Malleol[is] et Elna, uxor eius, proposuerunt humiliter coram nobis quod, cum venerabilis frater noster Elenensis episcopus et frater Ferrarius, ordinis Predicatorum, in partibus illis inquisitores heretice pravitatis, eos super illa ad depositionem falsorum testimonium

condempnassen, venerabilis frater noster episcopus Soranus, tunc is eisdem partibus Apostolice Sedis legatus, super hoc per Petrum de Ortasa, archidiaconum Rossilionis, et Bernardum de Asterio, camerarium monasterii Sancti Michaelis de Cossan[o], Elenensis diocesis, inquisitionem fieri procuravit. Quam cum examini dilecti filii nostri Roberti, Sancti Eustachii diaconi cardinalis, duxerimus committendam, ipse instrui de negotii natura non potuit, eo quod inquisitio facta et sententia lata contra dictos Raimundum et Elnam a primis inquisitoribus, sibi minime fuerint presentate. Ne igitur negotium ipsum diutius maneat in suspensio, nos, inquisitionem ab eisdem archidiacono et camerario factam vobis interclusam sub bulla nostra mittentes, mandamus quatenus, facientes vobis processum a dictis episcopo et fratre habitum exhiberi, eos ad id, si necesse fuerit, auctoritate nostra, sublato appellationis obstaculo, compellendo, in negotio ipso procedere et illud fine debito terminare procuretis, eisdem Raimundo et Elne de bonis ipsorum, quibus, occasione memorate sententie, spoliati dicuntur, ad ipsius prosecutionem negotii facientes expensas necessarias ministrari. Contradictores et cetera.

Datum Laterani, III nonas martii, pontificatus nostri anno quatordecimo.

135

1241, abril, 18. Montpellier

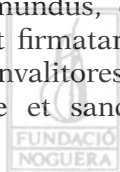
*Tractat d'aliança entre el comte Raimon VII i el rei Jaume I d'Aragó, en què estableixen, entre altres coses, extirpar de les seves terres l'heretgia.*¹

A AN, Trésor des Chartres J, 589. Aragon, II, n. 3.

B Còpia del segle XVII, BM de Carpentras, col·lecció Peiresec, n. XLIV, vol. I, fol. 34. Ed. *HGL*, vol. 8, col. 1055, doc. 338, I (edició d'A); TEULET 1863-1866, vol. 2, p. 444, doc. 2905 (edició d'A); TOURTOULON 1863-1867, vol. 2, p. 549, doc. II (edició de B); HUICI 1916-1922, vol. 1, pp. 328-329, doc. CCXXV (edició de B).

Edició de *HGL*.

In nomine Domini nostri Iesu Christi. Nos Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, et nos Raimundus, comes Tolose, facimus inter nos pacem et concordiam et firmatam confederationem, ut simus ad invicem coadiutores et convalitores in omnibus, et specialiter ad deffensionem fidei catholice et sancte Romane Ecclesie, quam

semper totis viribus promittimus deffendere et iuvare contra omnes impugnatores suos et contra omnes hereticos, et de terris et locis nobis subiectis iuxta voluntatem Ecclesie omnem heresim curabimus extirpare, et salvo in omnibus honore Ecclesie, erimus ad invicem coadiutores et convalidatores contra omnes homines, bona fide. Set ex hiis nos, rex predictus, excipimus regem Castelle et comitem Provincie, ita quod contra istos non teneamur vos comitem iuvare, immo possimus eos coadiuvare. Et nos, comes predictus, excipimus regem Francie et regem Castelle, ita quod contra istos non teneamur vos dictum regem Aragonie adiuvere, salva tamen voluntate et mandato regis Francie quantum ad nos. Et ista sic tractata et ordinata curabimus iurare et assecurabimus complere et observare.

Datum Montipessulani, XIII kalendas madii, anno Domini M^oCC^oXL^o primo.

1. *Cinc dies després, el 23 d'abril de 1241, el rei Jaume I i Raimon VII, comte de Tolosa, pacten una treva. TEULET 1863-1866, vol. 2, doc. 2906, pp. 445-446. TOURTOULON 1863-1867, vol. 2, p. 550; HUICI 1916-1922, vol. 1, pp. 329-331, doc. 226; HUICI/CABANES 1976-1988, vol. 2, pp. 99-101, doc. 327.*

136

1241, juny, 6. Montpeller

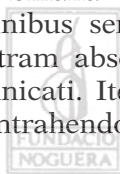
El rei Jaime I d'Aragó promet al comte de Tolosa que donarà suport a les seves peticions a Roma i es prenen decisions en relació a l'heretgia.

A AN, Trésor des Chartres, J 587. Aragon I, n. 4.

Ed. TEULET 1863-1866, vol. 2, p. 450-451, doc. 2920; TOURTOULON 1863-1867, vol. 2, pp. 554-555, doc. IV bis; HUICI 1916-1922, vol. 1, pp. 334-335, doc. 229; HUICI/CABANES 1976-1988, vol. 2, p. 104-105, doc. 330.

Edició de HUICI/CABANES.

Noverint universi quod nos Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispessulani, profiteamur vobis viro nobili Raimundo, (per) eadem comiti Tholosano et marchioni Provincie, non suscepisse petitiones vestras infrascriptas in Romana Curia promovendas, videlicet; quod dominus papa ab omnibus sentenciis excommunicationis et interdicti vos et terram vestram absolvat et omnes illos qui pro vestra valencia sunt excommunicati. Item, quod dominus papa dispenset super matrimonio contrahendo inter vos et Sanciam, filiam

nobilis viri comitis Provincie. Item, quod patri vestro concedatur ecclesiastica sepultura, si per inquisitionem constiterit signa in eo penitencie processisse. Item, quod remittatur vobis crux, vobis per dominum romanum imposita, et necessitas transfretandi et ibidem morandi propter obsequium quod in defeccione Romane Ecclesie exhibere debetis. Item, quod remittantur vobis a domino papa illa decem millia marcharum et alie summe pecunie que et quas, secundum formam pacis parisiensis, Ecclesie Romane et aliis ecclesiis seu personis ecclesiasticis solvere debuistis. Item, quod remittatur vobis destructio domorum Tholose, que de mandato domini romani destrui debuerunt. Item, quod super querimoniis et controversiis, quas habetis cum ecclesiis et ecclesiasticis personis terre vestre, fiat inquisicio de plano de mandato domini pape super possessione et proprietate per viros suspicione carentes, per quos dicte controversie terminentur. Item, quod inquisitiones que contra hereticos, credentes, fautores vel receptatores eorum fiunt vel fient, ad formam redigantur terre tolerabilem et quod super condemnationibus factis contra iurisdictionem et penitentiis iniunctis salubre remedium apponatur. Nos igitur rex predictus promittimus bona fide vobis prefato Raimundo, comiti Tholosano, nos curaturos et effecturos pro viribus nostris cum domino papa, quod in modum prescriptum omnes petitiones supradicte et singule compleantur. Quod si forte obtinere a Sede Apostolica ea non possemus, absolvimus vos et liberamus a promissione, iuramento et homagio, que nobis pridie fecistis super deffensione Romane Ecclesie contra imperatorem et valitores ipsius assumenda nobiscum.

Datum Montipesulano, VII idus iunii, anno Domini MCCXL primo.

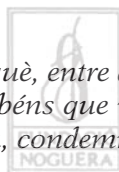
Testes sunt huius rei: Raimundus Berengarius, comes Provincie; Poncius Hugo, comes Empuriam; Eximius de Focibus; Raimundus Gaucelmi; Albeta.

Sig(+)num Guillelmi Scribe, qui mandato domini regis hoc scripsit, loco, die et anno prefixis.

137

1241, desembre, 17.

Testament de Nuno Sanç, en què, entre altres llegats i condicions, posa a judici de l'Església els béns que va retenir i que havien estat de Bernat Guillem de Clairà, condemnat per heretgia.

[A] Original sense localitzar.

B ADPO B-9, translat del 7 VIII 1242 d'un altre translat del 13 VII 1242.

Reg. PUIG 1998, p. 47.

[...]

Item, mando quod totum illud quod teneo et emparavi uxori Bernardi Guilelmi de Clairano, qui fuit condempnatus pro heretico, sit in arbitrio Ecclesie, et si iniuste emparavi reddatur sibi, cum fructibus quos me percepi.

[...]

Actum est hoc XVI kalendas ianuarii anno Domini MCCXL primo.

138

[finals de 1241-1242] Tarragona¹

Concili celebrat a Tarragona a càrrec de l'arquebisbe Pere d'Albalat i acompanyat de Ramon de Penyafor, d'on va sortir la primera guia o directori inquisitorial que estipulava una divisió en diferents categories d'heretges i la fórmula per a procedir amb les conversions.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XIV, BAV, Vat. lat. 3978, fols. 82va-87va (*Doctrina de modo procedendi contra hereticos*).²

C Còpia del segle XV, Dôle, Bibliothèque Publique, ms. 109, fols. 14r-18r.³

D Còpia del segle XVII, BNP, fons Doat, vol. 36, fols. 226v-241v (còpia de C).

E Còpia del segle XV, BNP, lat. 14579, fol. 302 i seg.

F Còpia del segle XVI-XVII, BAV, Ms. Ott. lat. 1761, fols. 306r-328r (*Doctrina de modo procedendi...*).

G Còpia del segle XVI-XVII, Bolònia, Biblioteca Universitaria ms. 829, fols. 172r i seg. (*Doctrina de modo procedendi...*).

H BNF, Biblioteca Mazarina, ms. 2015, fols 193-201 (*Doctrina de modo procedendi...*).

I Dublin, Trinity College, C. 5. 19 (108). N. 268, fols. 163v-165r i 166r-187v (*Doctrina de modo procedendi...*).

Ed. PEÑA 1578, pp. 169-173;⁴ BZOWSKI 1616-1630, vol. 13, cols. 508-511;⁵ BINIUS 1618, vol. 2, part 3, pp. 713-715 (edició de Bzowski); DES LOIX 1628, pp. 88-98; MORELLI 1636, pp. 845-847; AGUIRRE 1693-1694, vol. 3, pp. 498-501, § 74-100; CARENAE 1669, pp. 90a-91a; HARDOUIN 1714-1715, vol. 7, cols. 349-354 (edició de Bzowski); MARTÈNE/ DURAND 1717, vol. 5, col. 1795-1814 (edició de la *Doctrina de modo procedendi...*); CATALANI 1753-1755, vol. 5, pp. 190-193, § 74-100; MANSI 1759-1798, vol. 23, cols. 553-560; HAHN 1845-1850, vol. 2, pp. 730-735 (edició de Mansi); TEJADA 1849-1859, vol. 3, pp. 351-357; DOUAIS 1899, pp. 315-325 (edició de D); VALLS 1929, pp. 254-261 (edició d'Aguirre i Douais); VALLS 1991, pp. 13-20, doc. 3; SELGE 1967a, pp. 50-56 (edició de C); RIUS 1954, p. 74-82, doc. 64; BARAUT 1996-1997, pp. 429-434, doc. 8; SMITH 2010, pp. 197-

202 (fragments a partir de l'edició de Baraut); PARMEGGIANI 2011, pp. 13-22, doc. 4 (edició de Selge).

Reg. MÜLLER 1886, pp. 142-145; DONDAINE 1947, pp. 96-97, 108-111, 131-132 i 153; LUDWIG 1993, p. 225-226.

Consultatio que per dominum Petrum, archiepiscopum Terrachonensem de consilio peritorum circa modum procedendi in negotio inquisitionis heretice pravitatis.

Tempore vero precedente, cum nos Petrus, miseratione divina Terrachonensi archiepiscopus, inquisitionem inceptam per bone memorie Berengarium, Barchinonensi episcopum, contra hereticam pravitatem in civitate Barchinone de voluntate Capituli, sede vacante, vellemus effectui mancipare, inter iurisperitos qui nobiscum aderant, dubitationes hinc inde varie emerсерunt; quare, ut circa factum hereseos et inquisitiones de cetero faciendas in Terrachonensi provincia clarius procedatur, collationibus hinc inde factis cum venerabile fratre Raymondo de Penaforti, penitentiario domini pape, et aliis viris prudentibus, in processu sententiarum hereticorum, fautorum, suspectorum, relapsorum, et penis eorum secundum discretionem nobis a Domino datam, ita duximus procedendum,⁶ ut secundum statuta et provisionem Sedis Apostolice contra hereticos, et Sabatatos vel alios facilius procedatur.⁷

QUI DICANTUR HERETICI, ET⁸ QUI SUSPECTI, ET SIC DE SINGULIS

In primis queritur qui dicantur heretici, qui suspecti, qui credentes,⁹ qui fautores, qui receptatores, qui deffensores, qui relapsi, cum ista genera hominum in canone explicantur. Et videtur quod heretici sint illi¹⁰ qui in suo errore perdurant, sicut Insabbatati, qui dicunt aliqua causa¹¹ non esse iurandum, et potestatibus ecclesiasticis vel secularibus non esse obediendum, et penam corporalem non esse infligendam aliquo casu, et similia. Credentes vero dictis erroribus similiter heretici sunt dicendi.

Suspectus de heresi potest dici qui audivit predicationem vel lectionem Insabbatatorum, vel qui flexit genua orando cum eis vel¹² dedit osculum cum eis, vel qui credidit ipsos Insabbatatos esse bonos homines, vel alia que possent probabiliter suspicionem inducere. Et potest dici suspectus simpliciter qui semel oravit, vel alterum de predictis fecit cum eis. Si vero pluries audierit¹³ predicationem vel lectionem, vel orasset, vel aliquid aliud de predictis fecisset cum eis,¹⁴ tunc¹⁵ posset dici vehementer suspectus. Si autem predicta omnia fecisset, maxime si pluries, posset dici

vehementissime suspectus.¹⁶ Et ista ideo dicimus, ut discretus iudex possit purgationem gravare vel moderare, prout magis visum fuerit expedire.

Celatores credimus eos qui viderunt Insabbatatos in platea vel¹⁷ domo vel alio loco, et cognoverunt eos Insabbatatos et non revelaverunt eos, cum haberent aptitudinem revelandi Ecclesie, vel iusticiario vel aliis¹⁸ qui possent eos capere et vellent.

Occultatores, qui fecerunt pactum de non revelando hereticos vel Insabbatatos vel alias procuraverunt quod non revelarentur.

Receptatores, qui scienter bis vel ter¹⁹ vel ultra receperunt hereticos vel Insabbatatos in sua domo vel²⁰ alio loco suo; receptores qui semel. Receptaculum credimus esse domum vel hospicium in quo heretici vel Insabbatati bis vel pluries convenerunt ad predicationem, collationem vel orationem, vel etiam ubi heretici vel Insabbatati pluries hospitentur.²¹

Deffensores, qui scienter defendunt hereticos²² vel Insabbatatos facto vel verbo, vel²³ quocumque ingenio, in terris suis, vel etiam alibi, quominus Ecclesia valeat exercere officium suum²⁴ ad extirpandam hereticam pravitatem.

Fautores, credimus posse dici omnes supradictos, secundum magis et minus, et²⁵ etiam qui alias quocumque modo eis dederunt²⁶ auxilium, consilium vel favorem. Et omnes fautores credimus posse dici suspectos, ita quod debent se purgare et abiurare heresim et omnem fautoriam. Et debent matri Ecclesie reconciliari.²⁷

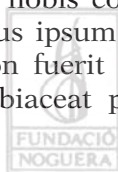
Relapsos, credimus illos qui, post abiuratam heresim vel renunciata, in pristinam heresis credentiam revertuntur. Eodem modo dicimus relapsos in²⁸ fautoriam illos qui post abiuratam heresim vel fautoriam benefaciunt hereticis vel celant eos.

Et omnes predictos dicimus excommunicatos anathemate, exceptis suspectis sine fautoria, si forte invenirentur.²⁹

SENTENCIA CONTRA FAUTORES³⁰

Sentencia autem contra fautores formabitur sic:³¹

‘Pateat omnibus, quod per³² ea que inventa, probata et acta sunt in inquisitione, liquido nobis constat quod talis deprehensus est in fautoria,³³ denunciamus ipsum excommunicatum et suspectum de heresi; et hoc si non fuerit absolutus, et si³⁴ per annum contempserit satisfacere, subiaceat penis consilii generalis; et si

defecerit in purgatione et in excommunicatione steterit per annum,³⁵ ut hereticus condempnetur.

DE HERETICIS DOGMATIZANTIBUS ET³⁶ RELAPSIS IN CREDENCIAM QUID SIT AGENDUM

Dubitatio oritur apud quosdam utrum relapsi in credenciam et heretici dogmatizantes, si postquam fuerint deprehensi voluerint penitere, relinqui debeant iudicio seculari. Et videtur nobis quod non, sed in quocumque casu tales ad intrusionem sunt³⁷ condempnandi.

Item, si multitudo hereticorum credencium³⁸ est in causa, et parati sunt abiurare heresim, discretus iudex, secundum magis et minus, iuxta provissionem Apostolice Sedis, penas canonicas poterit infligere talibus, et sic penam intrusionis vitare, vel etiam si multitudo non est³⁹ in causa circa credentes, discretus iudex, consideratis circumstanciis, poterit moderari prout viderit expedire, proviso tamen quod perfecti heretici, vel Insabbatati, vel dogmatizantes eorum errores vel credentes⁴⁰ relapsi in credenciam post abiuratam heresim vel renunciata, in perpetuo carcere intrudantur, heresi penitus abiurata et absolutione habita excommunicationis, ut ibi salvent animas alios de cetero non corrumpant.

Item, queritur utrum ille qui dedit osculum Insabbatato,⁴¹ vel⁴² credebatur, vel sciebat Insabbatatum, vel oravit cum eo, vel celavit eum, vel audivit predicationem vel lectionem ab eo, vel⁴³ credidit talem esse bonum hominem,⁴⁴ sit iudicandus credens eius erroribus. Et credimus quod non, sed talis condempnetur tanquam fautor, occultator et benefactor, et vehementer suspectus⁴⁵ quod non posset ignorantiam pretendere; quod arbitrio discreti iudicis duximus relinquendum.⁴⁶

Item, ante inquisitionem inceptam fuit aliquis confessus sacerdoti suo de heresi vel fautoria, et modo vocatur ab inquisitoribus. In casu isto credatur confessori suo, et si inventus fuerit bene confessus per confessionem sacerdotis, licet sacerdos malefecerit, quia ipsum non remisit, ille tamen confitens per talem confessionem evitet penam temporalem, nisi inveniatur falsa penitentia, vel relapsus post penitentiam vel publice diffamatus. Si autem allegat manifestam penitentiam vel reconciliationem, probet⁴⁷ per duos testes, siquos vero constat ante inquisitionem inchoatam⁴⁸ de his fuisse confessos, debent publice abiurare heresim et aliam solemnitatem facere, nisi ita sit secretum factum, quod non habeat

contra se⁴⁹ famam vel testes, et tamen in utroque casu sunt ab omni pena temporali immunes.

Quia vero aliqui vocati ab inquisitoribus degerant tempore sue depositionis, et postea ad instantiam inquisitorum vel metu probationum discooperiunt veritatem, set dicunt quod hoc tacuerunt propter verecundiam vel timorem, tales credimus periuros, quia qui scienter falsum dicit vel verum tacet periurius est,⁵⁰ et ideo penitentia canonica est⁵¹ imponenda.

Item, quia in inquisitione generali heretici vel relapsi interdum ad cautelam Ecclesie iuris solemnitatibus reservatis secreto absolventur, qualiter sententia sit formanda dubitatur. Et dicimus quod, cum iam non sit hereticus, sic formetur:

FORMA SENTENTIE⁵²

Pateat omnibus quod per ea que in inquisitione inventa, probata et acta sunt, liquido constat nobis⁵³ quod talis est⁵⁴ deprehensus in heresim⁵⁵ et postmodum reversus ad Ecclesie unitatem, agentes misericorditer cum ipso, ipsum ad perpetuum carcerem condemnamus secundum canonica instituta.

Si vero nondum est absolutus,⁵⁶ sic formetur:

ALIA FORMA⁵⁷

Pateat omnibus et cetera, quod talis est deprehensus in heresim et vult reverti ad Ecclesie unitatem, agentes misericorditer cum eodem, et cetera.

Si vero non vult penitere, set in errore perdurat, presente iudice seculari, sententia sic formetur:

ALIA FORMA

Pateat omnibus quod per ea que in inquisitione inventa, probata et acta sunt liquido nobis constat, quod talis est deprehensus in heresim per Ecclesiam condemnatam, ipsum tanquam hereticum condemnamus.

Hereticus vero penitens post absolutionem, heresim taliter abiurabit ut inferius continetur publice et cetera coram multis in posse episcopi diocesani:

DE FORMA ABIURATIONIS

Ego talis, recognoscens⁵⁸ veram, catholicam et apostolicam fidem, abiuro, et abiurando detestor omnem heresim, precipue sectam Valdensium, et Insabbatatorum sive Pauperorum de Lugduno, in quam peccatis meis⁵⁹ exigentibus incidi; que astruere conatur non esse obediendum Romane Ecclesie, vel prelatis ei subiectis, neque⁶⁰ principibus secularibus, claves Ecclesie condemnando, et asserendo orationes vel elemosinas non posse prodesse mortuis, vel remissiones sive indulgentias, que fiunt a domino papa vel ab aliis prelatis, nulli posse⁶¹ prodesse. Astruit etiam in nullo casu pro quacumque necessitate vel utilitate esse iurandum. Item, astruit quod pro iusticia infligi pena non debeat corporalis. Item, quod in sacramento altaris, panis et vinum postquam consecratum est, non efficitur corpus et sanguis Christi si sacerdos sit peccator, et quemlibet reputant peccatorem, nisi sit de secta eorum. Item, quod consecratio corporis et sanguinis Christi potest fieri a quolibet iusto, licet laico, dum tamen sit de secta eorum, quamvis non sit presbiter a catholico episcopo⁶² ordinatus. Istos⁶³ et omnes alios eorum errores abiuro, detestor et condempno.⁶⁴

Consencio autem sancte⁶⁵ Romane Ecclesie et Apostolice Sedi, et ore et⁶⁶ corde profiteor me eandem fidem tenere et observare in premissis articulis et in aliis omnibus quam beatissimus papa⁶⁷ Gregorius, vel qui preest Romane Ecclesie et apostolice atque catholice Ecclesie tenent, predicant publice et affirmant, et quam⁶⁸ vos, domine archiepiscopo, et alii prelati, michi traditis et affirmatis. Et specialiter super hiis credo et assentio⁶⁹ obediendum esse domino pape Romane Ecclesie et aliis eorum prelatis et principibus secularibus⁷⁰ catholicis; et potestatem clavium ligandi scilicet et solvendi beato Petro apostolo, ceterisque apostolis et per eos universis prelatis Ecclesie catholice a Domino datam affirmo; indulgentias et remissiones eorum, elemosinas etiam et orationes vivis⁷¹ et mortuis prodesse firmiter credo. Item, pro necessitate et utilitate iurandum esse sine peccato; et pro iusticia penam corporalem debere⁷² infligi, credo firmiter et contestor. Confiteor etiam sacramentum corporis et sanguinis⁷³ Christi a nullo fieri posse nisi a presbitero ab episcopo catholico⁷⁴ ordinato, qui domino pape et sancte Romane Ecclesie sit obediens. Et si talis presbiter sit peccator, licet peccet quia ad⁷⁵ sacramentum accedit, credo tamen firmiter et confiteor⁷⁶ quod verum sit sacramentum, et quod panis et vinum post consecrationem talis presbiteri verum corpus et verus

sanguis Christi⁷⁷ efficitur. Unde iuratus dico per Deum omnipotentem et hec sancta III^{or} Dei⁷⁸ Evangelia que in manibus meis⁷⁹ teneo, et sub obligatione anathematis promitto vobis domine Petro, Dei gratia archiepiscopo Terraconensi, et Bernardo de Villagranata, archidiacono, et toti capitulo Barchinone, vacante sede, et per vos apostolorum principi atque eius vicario Gregorio pape beatissimo⁸⁰ et successoribus eius, quod nunquam quorumlibet suasionis vel quocumque alio modo, aliter credam vel teneam⁸¹ nisi secundum quod vos et Romana sancta Ecclesia docet et tenet, ut⁸² ego superius protestatus sum. Iuro etiam quod cum Insabbatatis, Valdensium, Pauperibus de Lugduno,⁸³ vel hereticis cuiuscumque generis sint, consortium, familiaritatem vel participationem aliquam non habebō, nec in recipiendo, occultando, favendo, bene faciendo, vel aliquo casu prestabo eis auxilium, consilium et favorem. Et si aliquem vel aliquos de predictis, vel de eorum fautoribus alicubi scivero vel intellexero, revelabo eum quam cito habuero oportunitatem episcopo, vel prelato, vel iudici vel rectori illius loci, catholicis tamen et fidem sancte Romane Ecclesie observantibus. Quod, si contra hoc⁸⁴ fecero, quod absit a me, et predicta et singula non servavero, subiaceam⁸⁵ canonice severitati, et periurii reatum incurrens,⁸⁶ eterne dampnationi obligatus inveniar, et cum actore heresis habeam in futuro seculo portionem.

DE FORMA PURGATIONIS

Suspectus publice purgabit se⁸⁷ in posse diocesani, in hunc modum prout inferius continetur:

Ego talis, iuro per Deum omnipotentem et per hec sancta quatuor Evangelia⁸⁸ que in manibus meis teneo, coram vobis domine Petro, Dei gratia Terraconensis archiepiscopo, et coram aliis vobis assistentibus, quod non sum⁸⁹ vel fui Insabbatatus vel Valdensis vel Pauper de Lugduno⁹⁰ neque hereticus in aliqua secta heresis dampnata per Ecclesiam Romanam, nec credo vel⁹¹ credidi eorum erroribus, nec credam aliquo tempore vite mee, immo profiteor et protestor me credere et semper in posterum crediturum fidem catholicam quam sancta Romana et apostolica publice tenet Ecclesia,⁹² docet et predicat, et vos domine archiepiscopo et ceteri prelati sancte universali Ecclesie tenetis, predicatis⁹³ publice et docetis.

QUALITER PURGATORES IURARE DEBENT⁹⁴

Cumpurgatores iurabunt in hunc modum:

Ego talis, iuro per Deum, et hec sancta III^{or} Evangelia que in manibus meis teneo, me firmiter credere quod talis non fuit nec est Insabbatatus, Valdensis, vel Pauper⁹⁵ de Lugduno, neque⁹⁶ hereticus vel credens eorum erroribus; et credo firmiter eum in hoc verum iurasse.

Videat tamen iudex quia, ex quo certum numerum cumpurgatorum duxerit alicui iniungendum, non est honestum quod postea mutet, ut sic Lateranensi concilio non illudatur.

DE HERETICIS ET⁹⁷ INSABBATATIS IN CIMITERO SEPULTIS QUID SIT AGENDUM

Item, si in inquisitione inveniatur aliquis hereticus vel Insabbatatus vel credens sepultus fuisse⁹⁸ in cimiterio, ossa eius extumulentur⁹⁹ et comburantur, si possunt¹⁰⁰ discerni. Item, si aliqui, incepta inquisitione, postquam constiterit inquisitoribus de fautoria ipsorum¹⁰¹ per confessionem vel testes, viam universe carnis ingressi sunt, qui, si viverint, essent condemnandi de fautoria, si secrete vel publice fuerint absoluti in eadem inquisitione, tales divino iudicio relinquantur. Item, quia in inquisitione generali multi inveniuntur decessisse in fautoria, credimus, cum fautoria sit sequela et accessorium heresis, quod tales extumulentur, si ossa eorum discerni possint; non tamen comburentur, quia tales excommunicati decesserunt, nisi forte probetur absolutio, vel¹⁰² quod signa penitentie precessissent secundum canonica instituta.¹⁰³ Si vero fautores aliqui, post abiuratam seu renunciatam fautoriam, in aliquam speciem fautorie relapsi inveniuntur, quia vulnus iteratum tardius sanantur, gravius¹⁰⁴ iuxta discreti iudicis arbitrium puniuntur.

QUALITER SACERDOS DEBET INQUIRERE IN CONFESSIONE DE FACTO HERESIS¹⁰⁵

Item, iniungatur sacerdotibus quod in penitentiis diligenter inquirant de hereticis et Insabbatatis, et¹⁰⁶ credentibus et fautoribus eorumdem, et siquid invenerint, fideliter conscribant, et mox cum illo vel cum illis pariter¹⁰⁷ qui hoc confessi fuerint, episcopo vel eius vicario quod super hoc invenerint manifestent; si vero confessus noluerit consentire quod dictum eius reveletur episcopo vel eius vicario, ipse sacerdos nichilominus requirat consilium a peritis, non specificando personam a peritis¹⁰⁸ et Deum timentibus qualiter sit ulterius procedendum.

Item, aliquis Insabbatatus dicit catholicis predicando, exortando vel conferendo aliqua verba bona que nullum continent errorem, vel¹⁰⁹ saltem, explicitum, verbi gratia, 'nolite mentiri neque iurare neque fornicari, et reddite cuilibet quod suum est, eatis ad ecclesiam, solvite decimas et iura sua clericis', et similia, audientes aut scientes vel credentes istum hereticum et Insabbatatum, credunt illum esse bonum hominem¹¹⁰ propter bona verba que audiunt ab eo; credunt etiam sectam talium esse bonam, et quod homines possint¹¹¹ salvari in secta illa. Dubitatur utrum prout¹¹² propter hoc possint¹¹³ tanquam Insabbatati vel credentes eorum erroribus condemnari, presertim si sciunt vel credunt quod Ecclesia persequatur Insabbatatos tanquam hereticos, et nisi convertantur, relinqui¹¹⁴ seculari iudici comburendos. Et visum est super hoc sapientibus, habito diligenti consilio et tractatu, quod tales vehementissime debent haberi suspecti quod sint credentes¹¹⁵ Insabbatatorum erroribus, et propter hoc purgatio est eis cum multis cumpurgatoribus indicenda iuxta qualitatem persone; nec tamen propter hoc iudicandus Insabbatatus vel credens, nisi adeo litteratus sit et discretus, quod nullatenus per simplicitatem et ignoranciam valeat excusari, quod videtur arbitrio discreti iudicis reliquendum. Secus tamen videtur in illo qui dicit vel credit¹¹⁶ Petrus Iohannis vel alios Insabbatatos iam ab Ecclesia condemnatos tanquam hereticos vel etiam propter hoc iam per iusticiam secularem combustos fuisse, bonos homines et salvos et alios quoslibet salvari posse in illa secta vel fide, in quam vel pro qua illi condemnati vel combusti fuerunt; tales enim non iudicantur posse aliquatenus excusari, dum non¹¹⁷ sint adulti et rationis capaces.

PURGATIO ET ABIURATIO FAUTORIE

Fautores autem omnes sunt suspecti secundum magis et minus, ut¹¹⁸ superius dictum est; et ideo debent se publice¹¹⁹ purgare et abiurare heresim secundum numerum cumpurgatorum. Forma autem purgationis et abiurationis fautorum erit consimilis forme hereticorum, ut superius scripta est. Illud tamen non est obmitendum quod qui ante inquisitionem fuerint confessi et absoluti in secreto, reconcilientur in secreto coram aliquibus testibus et abiurent; et nomina ipsorum testium retineantur in actis, nisi factum ipsorum esset manifestum per famam vel testes, et tunc publice abiurent et reconcilientur. In utroque tamen casu immunes sunt ab omni pena. Solemnis autem penitentia iniungatur omnibus fautoribus et credentibus secundum magis et minus, prout inferius distinguemus.

FORME PENITENTIARUM

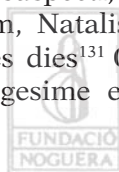
Heretici perseverantes in errore reliquantur iudicio seculari.

Perfecti vero heretici et dogmatizantes relapsi in credenciam, absolutione habita et abiuratione facta, in perpetuo carcere detudantur.¹²⁰

Credentes autem hereticorum erroribus solemnem faciant penitentiam, scilicet hoc modo,¹²¹ quod in festo Omnium Sanctorum proximo venturo, et in prima dominica Adventus, et in die Natalis Domini, Circumcisionis, Ephiphanie, Sancte Marie februarii, Sancte Eulalie, Sancte Marie martii, et per omnes dies dominicos Quadragesime sint processionibus ad Sedem, et ibi discalciati, in bracis et camisia, preterquam in die Sancte Marie februarii et Ramis Palmarum, et¹²² tunc reconsilientur in ecclesia Sancte Marie de Mari, in processionibus publice disciplinati per episcopum vel sacerdotem reconsilientur Ecclesie. Et in III^a feria in capite ieiunii veniant similiter ad Sedem, et sint eodem modo et secundum formam iuris discalciati, in bracis et camisia, expellantur ab ecclesia et sint extra ecclesiam per totam Quadragesimam, set tamen ad fores ecclesie; et quod ibi audiant officium; et in die Cene Domini sint discalciati et in bracis et camisia ante fores Sedis, et¹²³ tunc secundum canonica instituta publice reconsilientur Ecclesie; et hanc¹²⁴ penitentiam de III^a feria et de stando extra¹²⁵ ecclesiam per totam Quadragesimam et de¹²⁶ die Cene, faciant, quamdiu vixerint, quolibet anno; set in diebus dominicis Quadragesime, facta reconciliatione, exeant ecclesiam, et stent ad fores usque ad diem Cene; et portent duas cruces perpetuo ante pectus, que sint diversi coloris cum vestibus,¹²⁷ et portent taliter ut videri possint solemniter penitentes, ita tamen quod non abstineant ab introitu ecclesie in Quadragesima ultra x annos.

Penitentia illorum qui relapsi sunt in fautoriam, similiter erit solemnis, ut de credentibus proximo dictum est, in diebus omnibus supradictis, hoc excepto quod cruces portare et penitentiam die mercurii Cinerum¹²⁸ et Sancto die Iovis, faciant simili modo¹²⁹ per decennium.

Penitentia illorum qui non sunt relapsi in fautoriam, si¹³⁰ sunt fautores et vehementissime suspecti, erit eodem modo solemnis in festo Omnium Sanctorum, Natalis Domini, Epiphanie, Sancte Marie februarii et per omnes dies¹³¹ Quadragesime; et aliam penitentiam III^{te} ferie¹³² Quadragesime et de stando extra ecclesiam

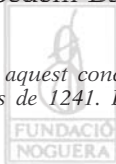
per totam¹³³ Quadragesimam, et de reconsiliatione in die Cene, ut supra dictum est, isti faciant¹³⁴ per septennium.

Penitentia illorum qui sunt fautores et vehementer suspecti, erit sollemnis eodem modo in festo Omnium Sanctorum, Natalis Domini, Sancte Marie februarii, Ramis Palmarum; et aliam penitentiam ⁱⁱⁱⁱ^{te} ferie¹³⁵ Quadragesime, et de stando extra ecclesiam per totam Quadragesimam et de reconsiliacione in die Cene, ut supra dictum est, faciant per quinquennium.

Penitencia illorum¹³⁶ qui sunt¹³⁷ fautores erit sollemnis eodem modo in festo Omnium Sanctorum, Sancte Marie februarii, Ramis Palmarum;¹³⁸ et aliam penitentiam de ⁱⁱⁱⁱ^{ta} feria Quadragesime¹³⁹ et de stando extra ecclesiam per totam Quadragesimam, et de reconsiliatione in die Cene, faciant¹⁴⁰ per triennium. Intelligatur tamen quod mulieres vestite veniant et disciplinentur.

Hanc autem penitentiam faciant omnes predicti in festivitibus et diebus preordinatis in civitate ista et non alibi usque ad festum Pasche, illi scilicet qui sunt cives; forenses faciant eam in parochiis suis et non alibi, preter quam in ⁱⁱⁱⁱ^{ta} feria in capite ieiunii et in die Cene Domini, in quibus omnes veniant¹⁴¹ ad Sedem Barchinone.¹⁴² In sequentibus vero temporibus quadragesimalibus decennalem penitentiam, septemnalem, quinquennalem et triennalem quam debent facere in ⁱⁱⁱⁱ^{ta} feria in introitu Quadragesime et in die Cene Domini, secundum diversitatem culparum, ut iam distinctum¹⁴³ est, faciant omnes, tam cives quam forenses, in Sede civitatis Barchinone et non alibi, nisi ex iusta et rationabili causa, et de speciali licentia episcopi Barchinone vel illius qui locum suum tenuerit, si¹⁴⁴ absentes¹⁴⁵ fuerint, et tunc in locis ad que de licencia episcopi iverant faciant coram episcopo illius loci vel locum eius tenente eandem penitentiam, portantes¹⁴⁶ litteras episcopi vel illius qui locum suum tenuerit,¹⁴⁷ continentes penitentiam quam facere debent; et reportent tunc illi qui penitentiam fecerint litteras episcopi illius loci ad episcopum Barchinone¹⁴⁸ de peracta penitentia testimonium continentes. Quod si forte casu fortuito, sine fraude tamen et dolo, in illis duobus diebus non possent ad cathedralem ecclesiam pervenire, cum redierint in duabus festivitibus solemnibus assignatis eis iuxta arbitrium episcopi ut¹⁴⁹ publice disciplinentur apud Sedem Barchinone, secundum formam illorum duorum dierum.

1. El pròleg de C especifica que aquest concili se situa poc després de la mort del bisbe de Barcelona, Berenguer, a finals de 1241. La majoria d'autors tendeixen a situar-

lo entre finals de 1241 i 1242. 2. El text de Ramon de Penyafort està inserit dins la Doctrina de modo procedendi contra hereticos, un manual inquisitorial del sud de França escrit el 1276; fol. 87ra: Datum Parisius anno domini MCCLXXVI. Aquesta versió no inclou la consultatio de l'arquebisbe Pere d'Albalat i tampoc menciona la celebració del concili de Tarragona del qual sortí el manual. 3. Incipit: Consultatio que per dominum Petrum archiepiscopum Terrachonensem de consilio peritorum circa modum procedendi in negocio inquisitionis heretice pravitatis. Aquesta versió inclou el pròleg o consultatio elaborada per l'arquebisbe de Tarragona, Pere d'Albalat, i el manual de Ramon de Penyafort. 4. Francisco Peña transcriu la còpia de la Biblioteca Vaticana "in vetustissimo illo Codice membranaceo bibliotheca Vaticana" (PEÑA 1595, p. 223B), amb molta probabilitat el ms. Vat. lat. 3978 (B). Sobre aquesta qüestió, vegeu DONDAINE 1947, pp. 128-130. Tot i això, Peña presenta el text com un concili de Tarragona (ex concilio Terraconensi), informació que tanmateix no és present en B. Aquest manuscrit del Vaticà, Peña el complementa amb altres manuscrits que, segons sembla indicar ell mateix pels comentaris a determinats passatges del directori, també inclouen el text del directori i que l'ajuden a complementar diversos passatges del text: "Ministralibus. Sabellanus Magisterialibus, codex Cardinalis de Gambara, Ministerialibus. sed Barcinon. and Bonon. melius habent, Ministralibus" (PEÑA 1595, p. 262). Amb això, Peña va consultar algun còdex del cardenal i bisbe de Viterbo, Giovanni Francesco Gambara, a qui s'adreça en l'edició de 1595, i també algun altre còdex del cardenal Iacopo Sabelli (Sabellano), al marge d'altres còdexs. 5. Bzowsky inclou el pròleg de l'arquebisbe, però el seu text és incomplet. Aquest és la versió que fou reproduïda en diverses edicions de concilis, com la de Labbé, Cossart, Aguirre, Hardouin, Coleti o Mansi. 6. Aquí acaba el pròleg de Peña i s'inicia el text amb algunes variants. 7. Aquest preàmbul de l'arquebisbe només es troba en C i en les successives reproduccions. 8. C om. et. 9. B om. qui credentes. 10. C om. illi. 11. C aliquo casu. 12. C vel qui. 13. C audivisset. 14. B om. eis. 15. C om. tunc. 16. B om. Si autem [...] suspectus, tot i que la frase semblaria més un afegit. 17. C vel in. 18. C alios. 19. C om. vel ter. 20. C vel in. 21. C hospitantur. 22. C hereticum. 23. C om. vel. 24. C suum officum exercere. 25. C vel. 26. C dederint. 27. B reconsiliare. 28. C qui. 29. B om. exceptis [...] invenirentur. En aquest punt, la transcripció de l'edició de Peña varia i continua amb el text Dubitatio oritur apud quosdam.... i la manera de procedir amb les sentències. 30. C om. 31. C ut infra. 32. C om. per. 33. C fautoriam. 34. B om. si. 35. C per annum steterit. 36. C om. et. 37. C sint. 38. C seu credenciam. 39. C esset. 40. C credens. 41. C vel heretico. 42. B quem. 43. B et. 44. C hominem bonum. 45. Selge afegeix quod credit eius erroribus, nisi adeo esset litteratus et discretus, que no es troba ni a B ni a C, però sí que apareix, en canvi, en les edicions impreses modernes. 46. C delinquendum. 47. C debet probare. 48. B om. inchoatam. 49. B om. contra se. 50. B dicunt[...] tacent periuri sunt. 51. C est gravior. 52. C om. el títol i presenta les dues formes en ordre invertit. 53. C nobis constat. 54. B om. 55. C presenta un salt, i després de heresim segueix amb la forma següent: per Ecclesiam condemnatam [...]. 56. C Si vero non vult penitere, sed in errore perdurat preut [sic] iudice seculari sic formetur. 57. C om. 58. B cognoscens. 59. C om. meis. 60. B atque. 61. C non posse ulli. 62. C ab episcopo catholico. 63. B istis. 64. C dempno. 65. C om. sancte. 66. C om. et. 67. B om. papa. 68. B quam michi. 69. C sencio. 70. B secularibus ecclesiasticis et. 71. C in vivis. 72. B posse debere, sembla que B hagi copiat dues variants alternatives. 73. B om. et sanguinis. 74. C a presbitero catholico ab episcopo. 75. C ad tantum. 76. C tamen et confiteor firmiter. 77. B om. Christi. 78. C quatuor sancta. 79. B om. meis. 80. C beatissimo pape Gregorio. 81. B om. vel teneam. 82. B et. 83. B Valdensem, Pauperibus de Lugduno, Insabbatatis. 84. B om. hoc. 85. C subiaceo. 86. C incurrente. 87. C purgabit se publice. 88. B sancta Evangelia. 89. C sim. 90. B Insabbatatis vel Valdensem vel Pauperum de Lugduno. 91. C nec. 92. C apostolica Ecclesia publice tenet. 93. C et predicatis. 94. C debeant. 95. B Pauperum. 96. C nec. 97. C om. et. 98. C fuisse sepultus. 99. B intumulentur. 100. C

possent. 101. *C* eorum. 102. *C om.* vel. 103. *C* institissent. 104. *C* sanatur et gravior aliis. 105. *C* de confessione in facto heresis. 106. *B om.* et. 107. *B om.* pariter. 108. *C* consilium non specificando personam a peritis. 109. *C om.* vel. 110. *C* hominem bonum. 111. *C* possunt. 112. *B om.* prout. 113. *C om.* possint. 114. *C* relinquuntur. 115. *C* credens. 116. *B* qui credit vel dicit. 117. *B* tamen. 118. *C* secundum quod. 119. *C* publice se. 120. *C* intrudantur. 121. *C* hoc scilicet modo. 122. *C* ut. 123. *B om.* et. 124. *C* hanc tamen. 125. *C om.* extra. 126. *C om.* de. 127. *B* que non sint eiusdem coloris questio (?). 128. *C* diei mercurii Cineris. 129. *C* solum. 130. *C* sed. 131. *C* dies dominicos. 132. *C* de quarta feria. 133. *B om.* totam. 134. *C* faciant isti. 135. *C* de iiii te ferie. 136. *C* omnium eorum. 137. *B* fuerint. 138. *B om.* Ramis Palmarum. 139. *B* et Quadragesime. 140. *C om.* faciant. 141. *C* quibus veniant omnes. 142. *L'edició de Peña no inclou cap menció a la ciutat de Barcelona, ni tampoc les que segueixen a continuació. Peña reserva aquest espai per als llocs en genèric (ad locum ecclesie sue) i d'aquesta manera atorga un caràcter més universal al manual.* 143. *C* diffinitum. 144. *B om.* si. 145. *C* absens. 146. *C om.* portantes. 147. *C* tenuerat. 148. *C* Barchinone episcopum. 149. *B* et.

139

1242, maig, 2-9. Montalban

Raimunda, dona de Bosolens, manifesta que va veure heretges moltes vegades a la casa del seu marit a Mallorca, els va adorar i va menjar amb ells.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 21, fols. 185r-312v.

Ed. DUVERNOY 2002, p. 180; SMITH 2010, p. 125, nota 299.

[fol. 262r] Raimunda, uxor de Bosolens, dixit se vidisse haereticos multos et multotiens in domo viri sui apud Maioricas, et adoravit eos et comedit cum eos. Item, vidit haereticos in domo praedicti viri sui apud Montemalbanum, scilicet Gilabert de Castrade et socium eius, et audivit praedicationem eorum. Ibit ad Podium, Sanctum Egidium, Sanctum Dionisium, sanctum Iacobum, Sanctum Thomam.

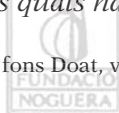
140

1242, maig, 2-9. Montalban

Durand de Broille, fill del també Durand de Broille, confirma en la inquisició duta a terme per Pierre Cellan que ha vist dos heretges càtars a Mallorca amb els quals ha menjat a la mateixa taula.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 21, fols. 185r-312v.

Ed. DUVERNOY 2002, p. 207; SMITH 2010, p. 125, n. 301.

[fol. 277v] Durans de Broille, filius Durant de Broille, vidit duos haereticos apud Maioricas et comedit cum eis ad unam mensam. Item, alia vice vidit duos haereticos et comedit cum eis ad eandem mensam; dixit tamen quod primo nescivit quod essent haeretici, scivit tamen postea. Ibit ad Podium, Sanctum Egidium et Sanctum Iacobum.

141

1242, desembre, 6. Montpeller

Joan de Montlaur, bisbe de Magalona, envia còpia autèntica de dues butlles del papa Gregori IX esteses a Montpeller a petició dels inquisidors Ferrer i Pere Marsillà.

A Archives départementales des Bouches-du-Rhône, H. Prêcheurs d'Arles, Ili-gall 1, n. 1.

Ed. DOSSAT 1959, p. 346, doc. 19.

Edició de DOSSAT.

Iohannes, Dei gratia episcopus Magaloniensis, universis presentes litteras inspecturis, salutem in Domino sempiternam. Noveritis nos vidisse et legisse diligenter litteras domini Gregorii pape noni, in nulla sui parte viciatas sive suspectas, sub bulla filo et stilo legitimis in hunc modum:

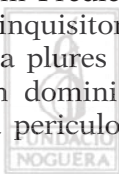
Gregorius episcopus, [*espai en blanc*] priori provinciali ordinis Predicatorum in Provincia [*espai en blanc*].

Datum Laterani, X kalendas maii, pontificatus nostri anno septimo.

Gregorius, episcopus, [*espai en blanc*] dilectis filiis prioribus et fratribus ordinis Predicatorum [*espai en blanc*].

Datum Laterani, XII kalendas maii, pontificatus nostri anno septimo.

Et istas litteras omnes, quarum tenores in hac presenti pagina superius continentur, ad instantiam fratris Ferrarii et fratris Petri de Marsiliano, ordinis fratrum Predicatorum, pro fide catholica et pro se, et pro aliis fratribus inquisitoribus super crimine de heresi datis, postulantium, tum quia plures erant inquisitores nec omnes poterant copiam originalium domini pape habere, tum quia per diversas terras et multa loca periculosa necesse habent discurrere

et multis casibus fortuitis predictae [*sic*] originales possent amitti, precipimus et fecimus per Bernardum de Bernicio, publicum Montepessulani notarium, in hac presenti carta exemplari, et istam cartam cum pendenti nostra bulla plumbea fecimus communiri.

Datum apud Montempessulanum, in aula episcopale, VIII idus decembris, anno Domini M^oCC^oXLII^o.

Et ego Bernardus de Bernicio, notarius publicus Montispessulani, de speciali precepto dicti domini Iohannis, Dei gratia episcopi Magalonensis, de verbo ad verbum diligenter et fideliter omnes supradictas litteras domini pape predicti in hac presenti pagina transcripsi, et istud transcriptum cum predictis litteris caute et solícite perscrutans nichil maius vel minus hic quam ibi repperi, eo excepto quod in hoc transcripto inveni 'dictionem corde' plus quam in sua [*sic*] originali et ideo suppunctavi eam; et ad maiorem firmitatem habendam huic transcripto et huic carte dicti domini episcopi subscripsi et signum meum apposui.

142

1242, desembre, 6. Montpeller

Joan de Montlaur, bisbe de Magalona, envia còpia autèntica de tres butlles del papa Gregori IX, a demanda dels inquisidors Frare Ferrer i Pere Marsillà.

A Archives départementales des Bouches-du-Rhône, H Prêcheurs d'Arles, lligall 1, n. 4.

Ed. DOSSAT 1959, pp. 347-348, doc. 20.

Edició de DOSSAT.

Iohannes, Dei gratia episcopus Magalonensis, universis in hunc modum:

Gregorius, episcopus, venerabilis fratribus archiepiscopis et episcopis.

Datum Laterani, XII kalendas maii, pontificatus nostri anno septimo.

Gregorius, episcopus, venerabili fratri [*espai en blanc*], archiepiscopo Viennesi. Olim ad Apostolice Sedis.

Datum Viterbii, IV kalendas maii, pontificatus nostro anno decimo.

Gregorius episcopus, nobili viro [*espai en blanc*], comiti Tolosano, spiritum consilii sanioris. Olim ad apostolice sedis [*espai en blanc*]. Datum Viterbii, IV kalendas maii, pontificatus nostri anno decimo.

Et istas litteras omnes quarum tenores [*espai en blanc*] in aula episcopali. VIII idus decembris, anno Domini M^oCC^oXLII^o.

Et ego, Bernardus de Bernicio, notarius [*espai en blanc*] in hac presenti pagina transcripsi et istud transcriptum cum ipsis litteris caute [*espai en blanc*] hic quam ibi repperi et ad maiorem firmitatem habendam signum meum apposui.

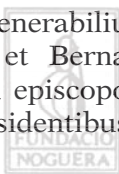
143

1243, març, 30. Perpinyà

Sentència de l'inquisidor Ferrer que declara heretge Arnau de Mutació i, per això, que se n'han d'exhumar les restes.

A ACA, Cancelleria, Pergamins Jaume I, carpeta 84, perg. 910, partit per ABC.
Reg. PUIG 1998, p. 44.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti amen. Notum sit universis et singulis presente paginam inspecturis quod, cum ego frater Ferrarius, ordinis Predicatorum, iudex delegatus auctoritate apostolica ad faciendam inquisitionem heretice pravitatis in tota provincia Narbonensis, et Albiensis et Rutenesis et Cominнатensis et Aranensis diocesis, factam inquisitionem in diocesim Elnensis contra infectos labe criminis memorati, inveni Arnaldum de Mutacionibus publice de heresi diffamatum, ipsum quod dum viveret hereticos pluries adorasse dicendo 'Bendicite' ter flexis genibus ante ipsose, eisdem nichilominus rogando ut Deum pro ipse peccatore orarent, et eciam ab eisdem hereticis pacis osculum pluries accepisse, et precium equi sui in fine vite sue eisdem pro elemosina reliquisse. Ego igitur frater Ferrarius, inquisitor predictus, citatis legitime et venientibus coram me eius heredibus, non habentibus seu proponentibus coram me aliquas defensiones legitimas pro eodem Arnaldo de Mutacionibus, visis et diligenter inspectis atestacionibus per quas probata extitant omnia supradicta, requisito et habito specialiter consilio venerabilium patrum Petri, Dei gracia Narbonensis archiepiscopi, et Bernardi, eadem gratia Elnensis episcopi, et plurium aliorum episcoporum ac aliorum plurium sapientum et iurisperitorum, asidentibus michi nichilominus domino

episcopo Elnensis memorato et fratre Poncio, priore provinciali Fratrum Predicatorum provincie, cum liquide appareat predictum Arnaldum de Mutacionibus credentem hereticorum extitisse, et hereticos pluries adorasse, et ab ipsis pacis osculum accepisse, ipsum Arnaldum de Mutacionibus predictum per diffinitivam sententiam esse hereticum iudico, et eius corpus sive ossa a sacrato cimiterio decerno exhumanda.

Lata fuit hec sententia apud Perpinianum, in domo Fratrum Minorum, III kalendas aprilis, in presentia et testimonio fratris Bertrandi, et fratris Petri de Santa Maria, ordinis Predicatorum, et Bernardi Laurencii, Guillelmi de Serra, canonicorum Perpiniani, et Guillelmi, presbyteri hospitali pauperum, Petri Gaylart, Guillelmi Adalberti, Comitis de Salsis, Bernardi Gres, Ferrarii de Elna et plurium aliorum, anno Domini MCCXL tercio.

Scripta per manum Guilelmoni scribe, et dictis heredibus citatis et nolentibus comparere ad sententiam audiendam.

144

1243, maig, 3. Tarragona

Concili eclesiàstic celebrat a Tarragona que condemna, en el quart cànon, els heretges i els metges jueus i declara l'excomunicació per a aquells que els rebin o els defensin en un acte davant del poble.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XIV, ACT, ms. 187, fol. 18r.

Ed. AGUIRRE 1693-1694, vol. 3, p. 502; MANSI 1759-1798, vol. 23, col. 559; TEJADA 1849-1859, vol. 3, p. 374; PONS 1974, p. 114-119.

Edició de PONS.

IV. Contra iudeos medicos et contra hereticos et eorum receptores

(I)tem, quod tam clerici quam layci, in percipiendis medicinis et consimilibus, prohibitam et dampnatam iudeorum familiaritatem evitent.

Item, heretici et similes, nec non et fautores receptatores et deffensores eorum excommunicati, in precipuis sollemnitatibus nuntientur coram populo.

[1243, agost, 27]

En la deposició del cavaller Pèire de Sant Miquel es menciona, entre d'altres coses, que fou heretge i que a les predicacions del diaca Guilhem Vital hi assistien Andorra i Pere Català. També afirma que Fisas, la dama de companyia de la princesa Elionor, muller del comte de Tolosa Raimon VI i germana del rei Pere el Catòlic, va acompanyar-la a Roma i amb ella va portar alguns ancians càtars. Afirma que va veure heretges a tots els llocs on es va hostatjar i que el seu escuder, Pere de Castlar, els portava i els introduïa a diaques quan ella entrava a missa a la capella on el papa deia la missa i d'aquesta manera Fisas adorava i parlava amb el diaca.

[A] Original sense localitzar.

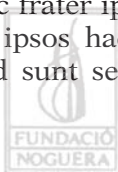
B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 23, fols. 87v-93r.

Anno et die quo supra [millesimo ducentesimo quadragesimo tertio, sexto kalendas septembris], Petrus de Sancto Michaelae, de castro Sancti Michaelis, diocesis Tholosanae, requisitus de veritate dicenda de se ac aliis, tam vivis quam mortuis, super crimine haeresis et Valdensi, testis, iuratus, dixit [...].

[...]

[fol. 89r] Item, dixit quod, cum ipse testis esset apud Betedan cum Poncio de Sancto Michaelae, fratre ipsius testis, Arnaudus Caudeira, miles, duxit ipsum testem ad Pontium de Sancto Michaelae, fratrem ipsius testis, in salam ipsius Arnaldi Caudeira ad videndum ibi haereticos. Et cum fuissent ibi invenerunt ibi Guillelmum Vitalis et socium eius haereticum, et tunc idem Guillelmus Vitalis, haereticus, praedicabat, et Guillelmus Raimundi, scriptor publicus, legebat Passionem Domini et haereticus exponebat. Et interfuerunt illi sermoni ipse testis, et Poncius de Sancto Michaelae, frater ipsius testis, et Arnaldus Caudeira, et Caudeira, mater eius, et Petrus Catalanus, miles de Villanoveta, et Andorra, frater Arnaldi Caudeira, et Petrus Rigaudi et Sancho, fratres domini de Beceda, et Guiraudus de Rocafort et Assautz, fratres, milites, et alii quampluries [fol. 89v] Barriani, tam viri quam mulieres, quos ipse testis non cognovit. Interrogatus, dixit quod ipse testis non adoravit dictos haereticos nec frater ipsius testis, ipso teste vidente, sed alii omnes adoraverunt ipsos haereticos flectentes genua sua coram eis. De tempore quod sunt septem vel octo anni.

[...]

[fol. 91v Item, dicit quod Fizas, mater Bernardi de Sancto Michaeli, dixit eidem testi quod, [fol. 92r quando ipsa ivit Romam cum regina Helishonors [*sic.*, *scil.* Elionoris], uxore quondam comitis Tholosani, patris istius comitis, vidit ipsa Fizas in omnibus hospiticiis in quibus hospitatae fuerunt qualibet nocte haereticos, et adducebat ibi ad eam ipsos haereticos Petrus de Castlari, qui erat scutifer ipsius Fizas, et etiam quando fuerunt in urbe idem Petrus de Castlari adducebat cotidie ad ipsam Fizam, in capella ubi papa romanus audiebat missam, diachonum haereticum in habitu peregrini, et ibi ipsa Fizas adorabat ipsum haereticum et loquebatur cum eo familiariter. De tempore, auditus quos sunt novem vel decem anni.

Item, dixit quod, (cum) ipsa Fizas infirmaretur ea infirmitate quo mortua fuit, misit ad ipsum testem Bernardum de Sancto Michaeli, filium ipsius infirme, et mandavit eidem testi si volebat interesse consolamento dictae infirmae, et ipse testis dixit ei quod non. Adiecit etiam quod idem [fol. 92v Bernardus de Sancto Michaeli dixit eidem testi quod praefata infirma fuit consolata, et Bernardus de Mairevilla et socius haereticus consolaverunt eam. De tempore quod sunt quinque anni.

Item, dicit quod, cum ipse testis esset apud Villam Druella, invenit in domo Guillelmi Raimundi de Valledroilla, ubi ipse testis intromisit equos suos, Arnaldum Hugonis et socium suum haereticum qui salutaverunt ipsum testem. Et statim ipse testis exivit domum, et non adoravit eos; et erat ibi Guillelmus Raimundus praedictus. De tempore octo anni.

[...]

146

1243, desembre, 15. Tolosa.

En la deposició del cavaller Raimon Aiffre, feta el 15 de desembre de 1243 davant de l'inquisidor Ferrer a Tolosa, afirma que entre els anys 1203 i 1208, el càtar Raimon de Simorra predicava públicament a la diòcesi de Carcassona, i que en les predicacions hi assistien Roger i Arnau d'Aragó així com altres persones.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 23, fols. 79r-85v.

Anno quo supra [millesimo ducentesimo quadragésimo tertio], decimo octavo kalendas decembris. Raimundus Aiffre, miles, qui manet apud Montioi, diocesis Tholosanae, citatus, quondam de Ruppefera de Cabardesio, requisitus de veritate dicenda de se et de aliis, vivis ac mortuis, super crimine haeresis et Valdensis, testis, iuratus, dixit se vidisse apud Aragonem, diocesis Carcassensis, haereticos publice stantes et tenentes domos suas, et veniebant ad praedicationem eorum quasi totus populus dicti castri. Et ipse testis audivit ibi predicationem Raimundi de Simorra¹ et sociorum eius haereticorum, quorum predicationi interfuerunt ipse testis et Rogerius de Aragone, pater Rogerii de Aragone de Brocis, et Arnaudus de Aragone, pater Peitavini de Aragone, et Heleazarius, pater Pili Destivo, et Guillelmus [*sic*] des Cros, avunculus ipsius testis, omnes milites, et multi homines de villa predicta quorum nomina ignorat.

Interrogatus, dicit quod ipse testis non adoravit dictos haereticos, sed omnes alii praedicti ter flectebant genua sua coram praedictis haereticis, sed ipse testis tunc temporis non intromittebat se quid dicebant, quia parvulus erat. De tempore, ante primum adventum cruce signatorum.

[...]

1. És probable que el text es refereixi al bisbe càtar de Carcassona, Bernat de Simorra o Cimorra, el mateix que apareix al document del rei Pere de Carcassona de l'any 1204. En aquest cas, el testimoni no ofereix una possible data; pel fet de referir-se a predicacions públiques a Carcassona a les quals assistia molta gent amb aquest bisbe, els fets se situen entre 1203 i 1208, any de conquesta de la ciutat per Simó de Montfort.

147

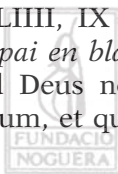
1244, febrer, 21

Extractes dels procediments dels inquisidors contra els heretges albigeos Auger de Fenollet, Pere Cerdà, Esclarmunda, Jordà de l'Illa i Gilabert de Castres.

[A] Originals actualment perduts, procedents de l'arxiu de la inquisició de Carcassona (I i III), registre de la inquisició de Tolosa (III).

Ed. HGL, vol. 8, cols. 1147-1151, doc. 373 (CCLXIII).

I. Anno Domini MCCXLIII, IX kalendas martii. Raimundus de Rodolos, iuratus, dixit [*espai en blanc*] quod audivit Aymericum della Regina dicentem quod Deus non venerat in beata Virgine, sed obumbraverat se ibi tantum, et quod Deus non statuit missam,

sed cardinales et clerici amore magnarum oblationum. Et hoc retulit ipsi qui loquitur in quadam vinea Arnaldi de Brassols de missa et de beata Virgine, et in tabula Wilelmi Centolh, in carreria Castri Sarracenici, sed non credebat verum esse.

Anno et die predictis, Raimundus Centolh, iuratus, dixit idem. Dixit tamen quod audivit dicentem uxorem Arnaldi Bos de Contaldo, tempore nundinarum, quod diabolus fecit hominem de terra argila, et dixit Deo quod mitteret animam in hominem, et Deus dixit diabolo: 'Fortior erit me et te, si de argila fiat, sed fac eum de limo maris. Et facit diabolus hominem de limo maris', et Deus dixit: 'Iste est bonus, non est enim nimis fortis nec nimis debilis'. Et misit Deus animam in hominem. Et hic qui loquitur, quesivit a dicta muliere si hec crederet, et ipsa respondit: 'Certe, sapientiores me et vobis hoc crediderunt'. Et hoc idem audivit Petrus Furgon, pelliparius de Tolosa, qui manet in Coquinis apud Tolosam. Item, dixit quod quidam de Altovilari docuit ipsum qui loquitur hereticos quos frater Mauricius fecit capi, et ille recessit inde, sed nescit nomen eius. Et cetera.

II. Anno Nativitatis Domini MCCXLIV, IX kalendas martii. Poncius Carbonelli de Faget, diocesis Tholosane, requisitus de veritate dicenda de se et de aliis, tam vivis quam mortuis, super cimine heresi et Valdensium, testis, iuratus, dixit quod Raimundus, comes Tolosanus, pater istius, mandavit eidem testi quadam vice albergam, scilicet quod volebat comedere apud ipsum testem in castro de Fageto, et tunc ipse testis, hoc audito, venit in domum suam ad preparandum et ad recipiendum ipsum comitem. Et cum ipse testis esset prope domum ipsius testis apud Fagetum, invenit ipse testis ante domum ipsius testis Guiraudum de Gordone et Bonumfilium, hereticos, tergentes sotulares suos, et quando ipse testis cognovit dictos hereticos, dixit eis quid faciebant ibi, et quare venerant in castrum illud. Et tunc heretici respondentes, dixerunt eidem testi: 'Bene videbitis'. Et tunc ipse testis dixit eisdem hereticis quod recederent a loco illo, quia ipse testis timebat de cappellano ville, et heretici dixerunt eidem testi quod nunquam recederent a loco illo; imo preceperunt eidem testi quod prepararet eisdem hereticis albergam ad comedendum. Quo audito, ipse testis dixit quod nunquam repelleret ipsos hereticos a prandio si volebant comedere cum ipso teste, et tunc intraverunt in domum testis et receperunt [se] in camera domus ipsius testis. Et postmodum, in mane, venit prefatus comes Tolosanus, pater istius, cum magno comitatu equitum, et intraverunt domum et comederunt. Et statim,

post comestionem, idem comes et alii, qui venerant cum eo in domum, exierunt inde et convenerunt in plano castris, et ibi extenderunt equos, et Raimundus de Recaut, baiulus comitis Tolosani, tradidit cuilibet ipsorum hereticorum, qui venerant ibi in plateam ipsius castris, singulos palafredos et fecit ipsos ascendere in eisdem palafredis, et statim comes, et alii omnes qui venerant cum eo et heretici predicti, simul exierunt castrum et tenuerunt viam suam versus Vaurum, quod erat tunc temporis obsessum, et cetera.

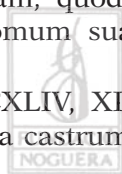
Inde, interrogatus si comes Tolosanus vidit tunc ipsos hereticos in domo ipsius testis, vel comedit cum eis, vel adoravit eos, dixit quod non, ipso teste vidente. Si ipse testis comedit cum ipsis hereticis, vel adoravit eos, dixit quod non. De tempore, quod sunt xx anni.

Item, dixit se vidisse extra Auriacum, in quodam campo, Bernardum Fressel, hereticum, qui predicavit ibi, et interfuerunt illi predicationi ipse testis et omnes homines et milites de Auriaco, de quorum nominibus non recordatur. Interrogatus, dixit quod non adoravit eos ipso testis, nec alii, ipso teste vidente. De tempore, quod sunt quadraginta anni.

Item, dixit se vidisse apud Caramainh Aymericus Gaufredum, hereticum, in domo propria ipsius heretici predicantem, et interfuerunt illi sermoni ipse testis et alii quamplures, de quibus non recordatur. Interrogatus, dixit quod non adoravit dictum hereticum ipse testis, nec alii, ipso teste vidente. De tempore, ante primum adventum crucesignatorum.

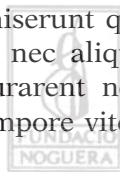
Item, dixit, quod Willelmus Carbonelli, pater ipsius testis, et Audiardis, mater ipsius testis, fuerunt heretici, et tunc ipse testis veniebat sepiissime Auriacum in domum hereticorum, ubi stabant pater et mater ipsius testis heretici cum aliis hereticis, et ibi ipse testis comedebat cum eis de his que dabant eidem testi. Et ibi ipse testis multociens adoravit ipsos hereticos, dicendo 'Benedicite', ter flexis genibus ante ipsos hereticos, et addendo post ultimum 'Benedicite', 'Rogate Deum pro isto peccatore, quod me perducatur ad bonum finem'. Et heretici respondebant in quolibet 'Benedicite', 'Deus vos benedicat', et addebant post ultimum 'Benedicite', 'Deus sit rogatus, quod faciat vos bonum Christianum et perducatur vos ad bonum finem'. Dixit etiam, quod pater suus deseruit sectam hereticorum et rediit in domum suam. De tempore, quod sunt XL anni. Et cetera.

III. Anno Domini MCCXLIV, XI kalendas maii. Berengarius d'Avelanet de Avelaneto, iuxta castrum Montissecuri, diocesis Tolo-

sane, inquisitus de veritate dicenda de se et de aliis, tam vivis quam mortuis, super crimine heresis et Valdensium, testis, iuratus, dixit quod, dum ipse testis in iuventute sua stabat apud Fanumiovis, vidit in domo Guilaberti de Castris, heretici, eundem Guilabertum de Castris, hereticum, et alios hereticos ter vel quater predicantes vel plus, et interfuerunt sermoni eorum ipse testis et Isarnus Bernardi de Fanoiovis, pater istius Isarni Bernardi, et Ramundus Ferrandi, et Turca, uxor eius, et Bec, et Rica, uxor eius, et Petrus de Sancto Michaeli, avunculus istius qui modo vivit, et Rogerius Petri, pater Petri de Sancto Michaeli, et Festa, pater Bernardi Hugonis de Festa, et Bernardus de Durfort, Petrus Raimundi de Durfort, et Guiraudus de Festa, et Ramundus Garsias, et Vitalis de Insula, pater Raimundi de Insula, et Raymundus Amolis de Morlerio, et Amelius de Morlerio, filius eius, et Willelmus de Durfort, et Esclarmunda, mater Bernardi Hugonis de Festa, et Orbria, mater Galhardi de Festa, et Rogerius de Festa, maritus eius, et Willelmus de Festa, frater ipsius Rogerii de Festa, et Hugo de Durfort, et Bertrandus de Alasfratoas, et Oto de Alasfratoas, frater eius, et Petrus Amelii de Bran, frater ipsius Otonis, et Gentil, frater ipsius Petri Amelii de Bran, et Hugo de Rivo, et Bernardus de Pomars, et Willelmus Got, et Got, frater eius, et Isarnus Picarella, et Petrus Rogerii Picarella, pater Petri Rogerii Picarella, et Augenius de Fenolheto, filius Ramundi Isarni, et Willelmus de Proliano, et Ramundus Sicre de la Serra et Petrus Cerdani. Et ibi omnes, tam ipse testis quam alii viri et mulieres, adoraverunt ipsos hereticos pluries, dicentes quilibet ter 'Benedicite' flexis genibus ante ipsos, et addentes ad ultimum 'Benedicite', 'Orate Deum pro isto peccatore', et cetera.

Item, dicit se vidisse apud Fanumiovis, quod Esclarmunda, soror Ramundi Rogerii, comitis Fuxensis, avi istius comitis Fuxensis, uxor Iordani de Insula, et Auda, mater Isarni Bernardi de Fanoiovis, et Raimunda, mater Petri Miri, et Petri de Sancto Michaeli de Fanoiovis, et Fais, mater Sicardi de Durfort, reddiderunt se hereticas et hereticaverunt se in domo Guilaberti de Castris. Filius, maior ecclesie, hereticus de Tolosano, et alii heretici, consolaverunt et receperunt easdem mulieres in hunc modum; in primis prefate mulieres ad postulationem hereticorum reddiderunt se Deo et evangelio, et promiserunt quod ulterius non comederent carnes nec ova nec caseum nec aliquam nurituram, nisi de oleo et piscibus, et quod non iurarent nec mentirentur, nec aliquam libidinem exercerent toto tempore vite sue, nec dimitterent sectam

hereticorum metu mortis, ignis vel aque vel alterius generis mortis. Et his omnibus premissis, dixerunt orationem, scilicet *Pater Noster*, secundum modum hereticorum, et cetera. Deinde heretici imposuerunt manus et librum super capita earum, et legerunt et dederunt eis pacem, primo cum libro, consequenter cum humero, et adoraverunt Deum, facientes venias et genuflexiones multas. Et interfuerunt illi consolamento ipse testis et Raymundus Rogerii, comes Fuxensis, avus istius comitis Fuxensis, et quot milites et barrani qui sunt in proximo capitulo nominati, et ibi omnes, tam ipse testis quam alii viri et mulieres, et singuli, preter comitem Fuxensem, adoraverunt ipsos hereticos, et cetera. Et post adorationem, acceperunt pacem ab ipsis hereticis, osculantes eos bis in ore ex transverso, deinde seipsos, alter alterum ad invicem simili modo. De tempore, quod sunt XL anni. Et cetera.

148

[1244,] febrer, 23. Tolosa

Dias de Dèime, muller de Bernat de Montaut, explica en la deposició del 23 de febrer de 1244 al frare Ferrer com al voltant de 1224 ella es trobava a la casa d'Arnau de París, situada a Castellbò, on escoltava les predicacions dels càtars, a les quals assistien Ermessenda de Castellbò (mare del comte Roger IV de Foix), Berenguela de Corneilhan, Timbors, esposa de Ramon de Josa, i altres senyors feudals.¹

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 23, fols. 70v-75v.

Anno quo supra [millesimo ducentesimo quadragesimo tercio], Dyas de Deme, uxor quondam Bernardi de Montealto, quae modo manet apud Deime, diocesis Tholosanae, requisita ut supra, testis, iurata, dixit [...].

[...]

[fol. 71r] Item, dixit se vidisse apud Castelbo, in Catalonia, in domo Arnaldi de Paris de Castrobono, haereticos, quorum nomina ipsa testis ignorat, et praedicaverunt ibi praedicti haeretici. Et interfuerunt illi praedicationi ipsa testis, et Ermessendis de Castelbo, mater istius comitis Fuxensis, et Berengeria de Corneliano, et Tibores, uxor Raimundi de Josa, et plures alii de quibus non recordatur. Et post praedicationem, ipsa testis et omnes aliae pre-

dictae dominae adoraverunt dictos haereticos ter flexis genibus ante ipsos, et in qualibet genuflexione dicebat quaelibet ipsarum per se 'Benedicite', et addebant, post ultimo 'Benedicite', 'Domini, rogate Deum pro ipsa peccatrice, quod faciat me bonam christianam et perducatur me ad bonum finem', et haeretici respondebant in quolibet 'Benedicite', 'Deus vos benedicat', et addebant, post ultimun 'Benedicite', 'Deus sit rogatus quod faciat vos bonam christianam et perducatur ad bonum finem'. Quo facto, ipsa testis exivit inde cum praedictis dominabus, et dimisit in dicta domo dictos haereticos. De tempore, quod sunt viginti anni.

[...]

1. El testimoni d'Arnau Bretós situa la presència de càtars a Berga al voltant de 1214; vegeu doc. 152.

149

1244, abril, 22.

Interrogatori d'Arnaut Roger de Mirapeis, primera i segona audició (extractes).

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 22, fols. 107r-140r.

Trad. parcial DUVERNOY 1998a, pp. 75-89.

[fols. 108v-110v] Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo quarto, decimo kalendas madii. Arnaudus Rogerii, miles de Mirapisce, requisitus de veritate dicenda de se et de aliis vivis et mortuis super crimine haeresis et Valdensi(um), testis, iuratus, dixit se vidisse quod haeretici tenebant publice domos suas apud Mirapicem, et ibi ipse testis, cum aliis dominis dicti castri, sustinebat dictos haereticos ibi, et quandoque Raymundus Mercerii, tunc diaconus haereticus, praedicabat in dicto castro, et veniebant ad sermonem dicti haeretici audiendum ipse testis, et Petrus Rogerii, pater istius Petri Rogerii de Mirapisce, [...], et Bernardus de Berga et Willelmus de Berga, frater eius [...]. Et qualibet vice, post praedicationem, ipse testis et omnes alii praedicti universi et singuli pluris adoraverunt dictos haereticos, ter flexis genibus ante ipsos, et in qualibet genuflexione dicebat quilibet per se 'Benedicite', et addebat post ultimum 'Benedicite', 'Dominus rogate pro isto peccatore quod faciat me bonum christianum, et perducatur me ad bonum finem'. Et haeretici respondebant in quolibet 'Benedicite',

‘Deus vos benedicat’; et addebant post ultimum ‘Benedicite’, ‘Deus sit rogatus quod faciat vos bonum christianum, et quod perducatur vos ad bonum finem’. De tempore, quod sunt triginta¹ quinque anni et amplius.

[...]

[fols. 114r-v] Item, dixit quod, cum Bernardus Batalla de Mirapisce, miles, infirmaretur apud Castelbo, in Catalonia, in domo Arnaldi Roquerii de Bellopodio, qui manebat tunc apud Castelbo, illa infirmitate qua obiit, petiit haereticis sibi adduci, et tunc Arnaldus Roquerii praedictus adduxit ad dictum infirmum Guillelmum Rosaudi et socios eius, haereticos, qui consolaverunt dictum infirmum modum et forma superius expressa.² Et interfuerunt dicto consolamento ipse testis, et Guillelma de Monterguel, uxor quondam Arnaldi Guillelmi de Lordat, et Arnaldum Roquerii, qui modo manet apud Montemgallart cum Petro Rogerio de Mirapisce. Et ibi ipse testis et omnes alii adoraverunt dictos haereticos sicut dictum est, et acceperunt pacem a praedictis haereticis sicut dictum est. Et tunc dictus infirmus dimisit praedictis haereticis quinquaginta solidos tholosanos, quos concessit eis super equum suum. Quo facto, ipse testis exivit inde et tenuit viam suam. De tempore, decem et octo annis.

[...]

[fols. 118r-119r] Item, dixit se vidisse quod Arnaldus de So, miles et dominus de So, venit apud Montemsecurum ad videndum Bertrandum Martini et alios haereticos. Et tunc dictus Arnaldus de So et Bernardus Bertrandi de Sauto, nepos eius, et Raimundus de Belvis comederunt tunc cum Raymundo Agullerio, episcopo haereticorum, et cum aliis ipsis haereticis. Tamen ipse testis non vidit utrum comederunt cum dictis haereticis in eadem mensa, quia ipse testis non comedit cum eis. Et steterunt praedicti milites apud Montemsecurum per tres dies. Et quadam die ipse testis ivit cum dicto Arnaldo de So ad videndum Raymundum Agullerium et socios eius, haereticos. Et ibi praedicti haeretici praedicaverunt. Et interfuerunt illi praedicationi ipse testis, et Arnaldus de So, miles, et Bernardus Bertrandi de Sauto, nepos eius, et Raymundus de Belvis, et Berengarius de Avellaneto, et Gallardus del Congost, et Bertrandus del Congost, et Raymundus de Perella, et Petrus Rogerii de Mirapisce, et alii de quibus non recordatur, et Willelmus Ademari et Bertrandus de Bardenac. Et post praedicationem, ipse testis et omnes alii praedicti adoraverunt dictos haereticos, ter

flexis genibus ante ipsos, et in qualibet genuflexione dicebat quilibet per se 'Benedicite' sicut dictum est. Et ibi ipse testis et omnes alii praedicti acceperunt pacem a praedictis haereticis sicut dictum est. Quo facto, ipse testis exivit inde cum omnibus aliis praedictis militibus. De tempore, quod sunt sex anni et plus.

[...]

[fols. 121v-122v] Item, dixit se vidisse quod Bertrandus Martini, episcopus haereticorum, praedicavit pluries apud Montemsecurum, et veniebant ad audiendum sermonem dicti haeretici ipse testis, [...], et Iohannes Cathalani, [...].

[...]

[fols. 129v-130v] Item, dixit quod quadam die Guillelmus de Planha venit apud Montemsecurum, et locutus fuit ad partem cum Petro Rogerio de Mirapisce. Et tunc dictus Petrus Rogerius vocavit ipsum testem et omnes milites et servientes dicti castri, et dixit eis quod omnes, tam milites quam servientes dicti castri, prepararent se, et quod irent secum, quia magnum lucrum preparatum erat eis. Et tunc ipse testis, [...] et Iohannes Cathalani, [...] exierunt de dicto castro et tenuerunt viam suam versus Avinionetum.

[...]

[fol. 132v] Item, dixit quod quadam nocte ipse testis, et Poncius Narbona, et Brasillac, et Raimundus Marti de Monteseuro, et Raimundus de ventenac abstraxerunt de castro Montissecuri Bernardum Bonafos, diaconum haereticorum, cum aliis septem haereticis, et associaverunt eos usquequo fuerunt ad collum del Vas, inter castrum de Cuella et castrum de la Roqua d'Olmes. Et ibi ipse testis et omnes alii praedicti adoraverunt dictos haereticos sicut dictum est. Quo facto, praedicti haeretici dederunt eidem testis duas libras piperis. De tempore, quod sunt sex anni.

[...]

[fols. 135v-136r] Item, dixit quod Arnaldus de Niverio [*sic*] et Berengarius de Niverio [*sic*], de Fenoledes, veniebant pluries apud Montemsecurum cum haereticis.³ Et ibi ipse testis vidit pluries dictum Arnaldum de Viverio et Berengarius de Vivario, fratrem eius haereticos adorantes, sicut dictum est. De tempore, quod sunt septem anni.

[...]

1. *Corregit damunt viginti, que és la lliçó que accepta el traductor.* 2. Primo quaesierunt dicti haeretici a dicta infirma utrum se vellet reddere Deo et Evangelio, et dicta infirma respondit quod sic; deinde dicta infirma promisit, ad interrogationem

dictorum haereticorum, quod ulterius non comederet carnes, nec ova, nec caseum nec aliquam uncturam nisi de oleo et piscibus, et quod non iuraret nec mentiretur, nec aliquam libidinem exerceret toto tempore vitae suae, et quod non dimitteret sectam haereticorum timore ignis vel aquae vel alterius generis mortis. Deinde predicti haeretici posuerunt manus et librum super caput dictae infirmæ et legerunt, postmodum praedicti haeretici fecerunt plures venias et genuflectiones coram dicta infirma, et oraverunt et dederunt eidem infirmæ pacem cum libro (fols. 111v-112r). 3. *Gallart del Congost també parla de la seva presència a Montsegur cap a 1235 (30 iv 1243, ms. Doat 22, fol. 161v).*

150

1244, maig, 2

Interrogatori de Guilhem de Boan de l'Avelhanet (extractes).

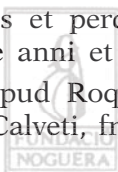
[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 24, fols. 68r-81v.

Trad. parcial DUVERNOY 1998a, pp. 109-115.

Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo quarto, sexto nonas maii. Willelmus de Bonan de Avellanet, requisitus de veritate dicenda de se ac aliis, tam vivis quam mortuis, super crimine haeresis et valdensium, testis, iuratus, dixit se vidisse apud Roquafolium in Saltu, in domo Arnaldi Rotlan et Petri Rotlan, fratrum, quatuor vel quinque haereticos quorum nomina ignorat. Et erant ibi Arnaldus de Vivers de Fenollades, et Berengarius de Viviers, frater eius, et Bord de Rodes, qui stabat apud Ribolet in Fenollades, et Petrus de Sancto Iusto, generosus de Redesio, et Petrus Rollan, et Arnaldus Rollan, et Audiardis, uxor Petri Betlandi [sic], et Adalaicia, uxor Arnaldi Rollan, et Raimundus Garini de Roquafolio, et ibi omnes, tam ipse testis quam alii viri et mulieres adoraverunt ipsos haereticos, dicentes quisque per se 'Benedicite' ter flexis genibus ante ipsos, et addentes post ultimum 'Benedicite', 'Domini orate Deum pro isto peccatore, quod faciat me bonum christianum et perducatur ad bonum finem'. Et haeretici respondebant in quolibet 'Benedicite', 'Deus vos benedicat', et addebant post ultimum 'Benedicite', 'Deus sit rogatus et faciat nos [sic] bonos christianos et perducatur ad bonum finem'. <Et haeretici respondebant in quolibet 'Benedicite', 'Deus vos benedicat', et addebant post ultimum 'Benedicite', 'Deus sit rogatus et faciat nos bonos christianos et perducatur ad bonum finem'> De tempore, quod sunt quinque anni et amplius.

Item, dixit se vidisse apud Roquafolium in Saltu, in domo Iordani Calveti et Bernardi Calveti, fratrum, multum [sic, scil. mi-

litum], Petrum Brunetum, et Iacobum et Ferrarium er Raimundum Aguilher, haereticos, qui praedicaverunt. Et interfuerunt illi sermoni ipse testis, et Malisa de Montfort, et Mainet de Roquafort iuxta Son, et Iordanus Calvet, et Bernardus Calvet, fratres, milites, et Arnauda, uxor Bernardi Calvet, et Willelmus de Viviers, miles, et Petrus de Roqua, miles, et Roqua de Olmes, et Raimundus Maurini de Mirapices, et Raimundus de Cabreto, et Eleasarus de Grava de Petriaco et Isarnus de Conillaco, generosus. Et ibi omnes, tam ipse testis quam alii viri et mulieres praedicti, adoraverunt ipsos haereticos ut praedictus est. De tempore, quod supra.

Item, dicit quod, cum Iordanus Calvet, miles praedictus, infirmaretur apud Rocafolium, in domo propria ipsius infirmi, ea infirmitate qua mortuus fuit, vidit ipse testis quod Petrus Bruneti, et Ferrerius, et Petrus [*sic, scil.* Raimundus?] et Iacobus, haereticos, consolaverunt et receperunt ipsum infirmum, verumtamen ipse testis non interfuit consolamento. Sed post consolamentum fuit portatus idem infirmus apud Montemsecurum, et ipse testis, et Petrus Rollan, et Bernardus Tornier, et Baudres, et Arnaldus Rotlan et Bartholomaeus de Belloestar associaverunt eundem infirmum usque ad Montemsecurum. Et cum fuissent ibi, remansit idem infirmus cum caeteris haereticis, et ipse testis et alii redierunt retro. De tempore, quod supra.

Item, dicit quod ipse testis et Bernardus Roan duxerunt et associaverunt Raimundum de Causa et socium eius, haereticos de castro Montissecuri, usque ad So. Et cum fuissent ibi, introduxerunt eosdem haereticos in domum Arnaldi Bello, baiuli Bernardi de Alio, qui receptavit ipsos haereticos, et ipsum testem et Bernardum Roan per duos dies et duas noctes. Et erant tunc in domo praedicta Arnaldus Torner et socius suus haereticus. Et ibi praefati haeretici apparellaverunt se, et interfuerunt illi apparellamento ipse testis et Bernardus Roan et Arnaldus Bello, praedictus, et eius amasia, cuius nomen ignorat. Et ibi omnes, tam ipse testis quam alii et mulier praedicta, adoraverunt ipsos haereticos ut praedictum est. Et post adorationem acceperunt pacem ab eis, osculantes eos in ore bis ex traverso, deinde se ipsos alter alterum simili modo, et mulier cepit pacem a libro et humero haeticorum. Adiecit etiam quod Bertrandus de Alio et Arnaldus de So transmittabant eidem et Bernardo Roan panem et vinum et carnes ad comedendum in dicta domo. Et tunc ipse testis, et Bernardus Roan, et Arnaldus Bello et eius amasia comedebant iuxta ipsos haereticos in alia mensa de pane ab haereticis benedicto, et aliis in mensa

appositis, et dicebant in quolibet genere cibi noviter sumpto et in primo potu 'Benedicite', et haeretici respondebant 'Deus vos benedicat'. Dixit etiam quod, elapsis duobus diebus, ipse testis et Bernardus Roan recesserunt inde, et haeretici remanserunt. De tempore, quod est annus.

Item, dicit quod, cum ipse testis esset in castro de So, Bernardus de Alio duxit ipsum testem in quandam domum ad videndum ibi haeticos. Et cum fuissent ibi invenerunt ibi Raimundum Iohannem et Petrum Marcellum, haeticos. Et ibi ambo ipse testis et Bernardus de Alio adoraverunt ipsos haeticos ut praedictum est. Et hoc facto, recesserunt inde. De tempore, quod sunt septem anni.

Item, dicit quod Arnaldus de So et Raimundus de Belvis venerunt in castrum Montissecuri ad videndum haeticos, et statim intraverunt domum Raimundi Agolherii, episcopi haeticorum. Tamen ipse testis non ivit cum eis in domum praedictam. De tempore, quod sunt quatuor anni.

[...]

Item, dicit se vidisse apud Podiumlaurentium, in Fenolhades, simul cum Petro Iohanne de Limos, qui stat a Vernet, insimul cum ipso teste Raimundam de Vivario et duas alias haeticas in domo Bernardi Ebruet. Venerunt ibi Rogerius Catalani et Rubeus de na Fais, milites, ad videndum ipsas haeticas. Et ibi omnes, tam ipse testis quam praefati milites et Petrus Iohanni, adoraverunt ipsas haeticas ut praedictum est. Adiecit etiam quod ipse testis et Petrus Iohannes praedictus comederunt cum ipsis mulieribus haeticabus in eadem mensa de pane ab eis benedicto, et aliis in mensa appositis, et dicebant in quolibet genere sibi noviter sumpto et in primo potu 'Benedicite', et haeticae respondebant in quolibet 'Benedicite', 'Deus vos benedicat'. Adiecit etiam se vidisse quod Bernardus Ebri et uxor eius, cuius nomen ignorat, et duo fratres ipsius Bernardi Ebri, quorum nomen ignorat, adoraverunt ipsas ut praedictum est. De tempore, quod sunt quatuor anni.

Item, dicit se vidisse apud Roquafolium in Saltu, in domo d'en Comutz Escotilh, Petrum Brunum, et Ferrerium et Petrum Iacobum, socios eius, haeticos, et erant ibi simul cum ipso teste Raimundus Maurini de Mirapisce, et Comutz Escotilh et uxor eius, cuius nomen ignorat. Et ibi ipse testis et Comutz Escotilh adoraverunt ipsos haeticos, ut praedictum est. Interrogatus si Raimundus Maurini et uxor d'en Comutz adoraverunt ipsos hae-

reticos, dixit quod non, ipso teste vidente; imo uxor d'en Comutz et Escotilh molesto gerebant quando videbant quod ipse testis et Comutz adorabant ipsos haereticos, dicens quod nunquam toto tempore vite suae diligenter eos. De tempore, quod sunt quinque anni et amplius.

Item, dixit se vidisse apud Montemalio, in terra de Alio, in domo Raimundi de Capella, Willelmam Rainaudam et alias duas haereticas, sed non adoraverunt ipsas haereticas. De tempore, quod est annus et dimidiis.

Item, dicit quod ipse testis, et Arnaldus de Vensa et Bernardus Roan adduxerunt de Monteseuro apud Montemalio Raimundum de Sancto Martino et duos alios haereticos cum eo, et introduxerunt eosdem haereticos in domo Raimundi de Capella. Et cum fuissent ibi, invenerunt ibi Willelmam Rainaudam et duas alias haereticas, quas praefati haeretici aperellaverunt ibi, et interfuerunt illi aparellamento ipse testis, et Arnaldus de Vensa et Bernardus Roan. Et ibi omnes, tam ipse testis quam alii, adoraverunt ipsos haereticos et acceperunt pacem ab eis ut praedictum est. Adiecit etiam quod Raimundus de Capella adoravit ipsos haereticos, ipso teste et aliis duobus, scilicet Arnaldo de Vensa et Bernardo Roan, videntibus. Dixit etiam quod postmodum ipse testis et Arnaldus de Vensa et Bernardus Roan recesserunt inde et remanserunt. De tempore, quod supra.

Item, dicit quod, cum ipse testis, et Bernardus Roan et Arnaldus de Vensa venissent in villam de Pradis in Alio, in domum Bernardi Roselli, invenerunt in domo praedicta tres mulieres haereticas, scilicet Colomam, et Iordanam et aliam cuius nomen ignorat. Et erat ibi Bernardus Roselli et uxor eius, cuius nomen ignorat. Interrogatus, dixit quod non adoravit eadem haereticas ipse testis nec alii, ipso teste vidente. De tempore, circa duos annos.

Item, dicit quod Guilabertus de Castris, episcopus haereticorum, mandavit Raimundo de Perella quod exiret obviam eis. Et tunc idem Raimundus de Perella, et ipse testis, Petrus Vinada, et Pairola, et Raimundus Falbas, et Bernardus Cogot d'Asella et alii, de quibus non recordatur, exierunt obviam praefatis haereticis ad passum de las Portas. Et cum fuissent ibi invenerunt ibi Guilabertum de Castris, et cum eo bene triginta haereticos, et cum eis Isarnum de Fanoiovis, et Raimundum Sancii de Ravat et Petrum Mazairolis, milites, et alios quos ipse testis non cognovit, qui adduxerat ibi praefatos haereticos. Et cum fuissent ibi Raimundus de Perella, et

ipse testis, et alii, et Isarnus de Fanoiovis, et Raimundus Sancio de Ravat et Petrus Masairolis, venerunt insimul cum haeticos usque ad Massabrac. Et tunc praefatis milites introduxerunt in castrum de Massabrac Guilabertum de Castris, qui habebat frigus, et steterunt ibi cum eo usque ad auroram. Et cum esset aurora, praefati Isarnus de Fanoiovis, et Raimundus Sancio de Ravat et Petrus de Masairolis recesserunt ab haeticis et abierunt per viam suam, et Raimundus de Perella, et ipse testis et alii duxerunt Guilabertum de Castris et alios haeticos apud Montemsecurum, et intromeserunt in castrum, et ibi praefati haetici remanserunt. Interrogatus si Isarnus de Fanoiovis, et Petrus de Mazairolis et Raimundus Sancio de Ravat adoraverunt ipsos haeticos, dixit quod non, ipso teste vidente. De tempore, quod sunt duodecim anni.

Item, dixit se vidisse Guilabertum de Castris, et Raimundum Agulherii, et Iohannem Cambiaire, et Bertrandum Martinum et alios haeticos multos stantes in castro Montissecuri, et revertentes publice in domos suas, et praedicabant ibi in domibus suis, et maxime in domo Bertrandi Martini singulis diebus dominicis et festivis. Et veniebant in domum praedictam ad audiendum sermonem eorundem haeticorum ipse testis [...] et Iohannes Cathalanus, [...], et Willelmus de Girunda,¹ [...], et Willelmus Laurentii de Castellobo, [...] et Iohannes da Dat, et Berengarius da Dat de Podiocerdano, [...], et Arnaldus de Viviers, et Berengarius de Viviers, et Burdus de Rodes, [...], et Vitalis de Albesu, qui fingeat se advocatum et stat apud Turrem in Rossilione, [...]. De tempore, ab octo annis citra et a sex annis citra., et a quatuor annis et a tribus annis et a duobus annis, et ab anno citra usque ad diem quo castrum Montissecuri fuit traditum in manu regis et Ecclesiae. Dicit tamen quod ab octo annis citra Arnaldus de Vivier, et Berengarius de Vivier, et Iohannes Conilh et Dulcia, uxor eius, et Berengarius de Maseiras, et Pascalis et Vitalis de Turre, et Mainet et Malegras non steterunt in castro Montissecuri, sed in dicto tempore octo annorum stabant ibi et adorabant saepissime ipsos haeticos ut praedictum est.

[...]

1. Aquest Guillem de Girona (?), que havia estat ferit, el recorda en el consolamentum el perfecte Ramon de Sant Martí l'agost de 1243 en el testimoni de Fais, germana d'Ot de Massabrac (Doat 22, fol. 289r, 18 iii 1244).

151

1244, maig, 3.

Interrogatori d'Alzieu de Massabrac (extractes).

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 22, fols. 275v-287r.

Trad. parcial DUVERNOY 1998a, pp. 120-124.

Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo quarto, quinto nonas maii. Alzeu de Massabrac, requisitus de veritate dicenda de se et de aliis vivis et mortuis super crimine haeresis et valdensium, testis, iuratus, dixit quod Furneria, avia ipsius testis, fuit haeretica induta et tenebat publice domum suam cum pluribus aliis haeticabus apud Montemsecurum. [...].

Item, dixit se vidisse quod Bertrandus Martini, episcopus haeticorum, cum pluribus aliis haeticis tenebant publice domos suas apud Montemsecurum. Et pluries ipse testis vidit dictum Bertrandum Martini, episcopum haeticorum, praedicantem in dicto castro. Et veniebant ad audiendum sermonem dicti haetici ipse testis, [...] et Raimundus Guillelmi de Bastida et Petrus (de) Bastida, filius eius, qui modo manent apud So, [...], et Bernardus de Ioco, [...], et Iohannes Catalani, [...], et Ferrerius Catalanus, [...] et Arnaldus Narbona de Cairol, et Willelmus de Narbona, et Cairol et Iohannes Narbona, fratres, [...].¹ De tempore, quod sunt tres anni et a tribus anni citra usquoque haetici exierunt de dicto castro.

Item, dixit se vidisse quod Arnaldus de So et Bernardus de Alio, frater eius, venerunt apud Montemsecurum, et Willelmus de Planissolas cum eis. Et quadam die, dum ipse testis iret ad domum Bertrandi Martini, haetici, invenit dictum Bertrandum Martini praedicantem. Et erant ibi qui audiebant sermonem dicti haetici Arnaldus de So et Bernardus d'Alio, frater eius, et Willelmus de Planissolas, et Petrus Rogerii de Mirapisce, et Petrus Vitalis, et Corba, uxor Raimundi de Perella, et Alpai, uxor Guiraudi de Ravat. Et ibi ipse testis et omnes alii praedicti adoraverunt dictos haeticos sicut dictum est. Quo facto, ipse testis exivit inde et dimisit in dicta domo dictos haeticos. De tempore, quod sunt tres anni.

[...]

1. *Trobem els mateixos noms al testimoni de Jordà de Perella (Doat 22, fol. 203v-205r; 10 III 1244).*

[1244, maig, 12]¹

Deposició d'Arnau Bretós de Berga davant l'inquisidor fra Ferrer, detingut quan es dirigia a Llobardia amb el seu company Pere Giberga, i on descriu les comunitats càtares de Catalunya durant la primera meitat del segle.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 24, fols. 181v-186v.

Ed. VENTURA 1962, pp. 130-131; DELCOR 1980, pp. 42-49; BARAUT 1994-1995, pp. 510-511, doc. 8 (edició parcial); GORT 2006, pp. 53-56 (edició parcial i trad.).

Anno et die quo supra [millesimo quadringentesimo quadragesimo, quarto kalendas iunii.] Arnaudus de Bretos, catalanus de Berga, conversus ab haeresi in Cathalonia, requisitus de veritate de se et de aliis vivis et mortuis super crimine haeresis et Valdensis, testis, iuratus, dixit quod, dum Guillelma de Bretos, mater ipsius testis, infirmaretur gravi infirmitate, in domo sua apud Berga, Raimundus de Bretos et Petrus de Bretos, frater [*sic, scil. fratres*] ipsius testis, miserunt pro haereticis apud Podiumviride, scilicet pro Poncio Beruehno et socio eius, haereticis, causa consolandi et haereticandi dictam Guillelmam matrem ipsius testis. Et cum fuissent ibi dicti haeretici ante lectum dictae infirmae, petierunt ab eadem infirma utrum vellet se reddere Deo, et Evangelio et bonis hominibus, scilicet haereticis, et dicta Guillelma infirma respondit quod sic <dictum>; promisit ad petitionem dictorum haereticorum quod ulterius non comederet carnes, nec ova, nec caseum, nec aliquam uncturam nisi de oleo et piscibus, et quod non iuraret nec mentiretur, nec aliquam libidinem exerceret toto tempore vitae suae, nec desereret sectam haereticam timore ignis vel aquae vel alterius generis mortis. Postea dicti haeretici posuerunt manus et librum super caput dictae infirmae, et legerunt, et oraverunt et fecerunt plures genuflectiones coram eadem infirma, et fecerunt dicere orationem Pater Noster dictae infirmae secundum ritum haereticorum, et postmodum dicti haeretici dederunt dictae infirmae pacem cum libro. Et hoc facto, dicti haeretici consolaverunt et haereticaverunt Beatricem, sororem ipsius testis, modo et forma superius expressa. Et interfuerunt dictis consolamentis ipse testis, et Raimundus de Bretos, et Petrus de Bretos, fratres ipsius testis. Et ibi ipse testis et omnes alii praedicti pluries adoraverunt dictos haereticos, dicendo quilibet ter 'Benedicite', flexis genibus ante ipsos, et addebant, post ultimum 'Benedicite', 'Domini

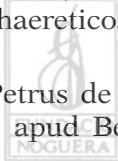
rogate Deum pro isto peccatore quod faciat me bonum christianum, et perducatur me ad bonum finem'. Et haeretici respondebant, post ultimum 'Benedicite', 'Deus vos benedicat', et addebant post ultimum 'Benedicite', 'Deus sit rogatus quod faciat vos bonum christianum, et perducatur vos ad bonum finem'. Et ibi ipse testis et alii praedicti comederunt pluries in eadem mensa cum dictis haereticis, et de pane benedicto ab eis, et aliis mensa apposis, et dicebat quilibet per se in quolibet genere cibi noviter sumpti, et in primo potu 'Benedicite', et haeretici respondebant in quolibet 'Benedicite', 'Deus vos benedicat'. Et steterunt ibi dicti haeretici per octo dies. Et cum dicta Guillelma, mater ipsius testis, haeretica esset in convalescentia, recesserunt inde dicti haeretici et redierunt apud Podiumviride. De tempore, triginta anni.

Item, dixit se vidisse apud Castellumbonum, in Cathaloniam, Guillelmum Clerici, diachonum haeticorum, et Raimundum, socium eius, haeticos, in domo eorum quam tenebant ibi publice, qui praedicaverunt ibi. Et interfuerunt illi praedicationi ipse testis, et Arnaudus de Castellobono, dominus eiusdem castri, et Raimundum de Castelarnaud et Gaucerandus, frater eius, milites, et Berengarius de Pi, miles. Et ipse testis et omnes alii praedicti, finito sermone, adoraverunt dictos haeticos sicut dictum est. De tempore, viginti anni vel circiter.

Item, dixit se vidisse apud castrum de Ioja, in Cathaloniam, in capite castri de Ioja, Petrum Corona et Guillelmum de Puteo, socium eius, haeticos, et erant ibi ipse testis, et Raimundus de Ioja, dominus de castro de Ioja, et Tichorx [*sic, scil.* Timbors], uxor eius, et Guillelmus de Ioja, frater dicti Raimundi de Ioja, et Petrus Blanc, et Guerreiat, et Timoneda. Et ibi ipse testis et omnes alii praedicti adoraverunt dictos haeticos sicut dictum est. De tempore, circa duodecim annos.

Item, dixit quod, cum Raimundus de Bretos, frater ipsius testis, infirmaretur infirmitate de qua obiit, audivit ipse testis quod petiit haeticos ad se adduci qui consolarentur eum. Et misit apud Castelbo (Petrus) Albiol, nepotem suum, ut adduceret Raimundo praedicto de Bretos haeticos qui haeticarent et consolarent eum. Et dictus Petrus Albiol non potuit invenire haeticos apud Castelbo, et sic dictus infirmus (obiit?) sine consolamento haetico/rum, quia non potuit haeticos habere. De tempore, circa quindecim annos.

Item, dixit quod, cum Petrus de Bretos infirmaretur in domo sua infirmitate de qua obiit, apud Berga, ipse testis et Petrus Al-

biol, nepos ipsius testis, ad preces dicti infirmi, adduxerunt eidem ~~domin~~ infirmo Guillelmum de Puteo et Vitalem Terreni, socium eius, haereticos. Quos haereticos extraxerunt de capite castri de Iozza. Et quidam homo, qui erat excubia dicti castri, tradidit ipsi testi et dicto Petro Albiol haereticos praedictos. Et cum dicti haeretici fuissent ante lectum dicti infirmi, petierunt ab eodem infirmo utrum vellet se reddere Deo, et Evangelio et bonis hominibus, scilicet haereticis. Et ipse respondit quod sic. Et tunc dicti haeretici haeticaverunt et consolaverunt dictum Petrum de Bretos infirmum sicut superius dictum est. Et interfuerunt dicto consolamento ipse testis, et Petrus Albiol, et Bernarda, uxor dicti infirmi, et Bernardus Olibia, omnes de Berga. Et ibi ipse testis et omnes alii praedicti adoraverunt pluries dictos haereticos sicut dictum est. Et dictus infirmus tunc legavit dictis haereticis centum solidos Barcinonencium, et dicta Bernarda, uxor dicti infirmi, tenebatur reddere dictis haereticis dictos denarios ad preces dicti infirmi (Petri) de Bretos, mariti sui. De tempore, circa decem annos.

Item, dicit se vidisse apud Montemsecurum Bertrandum Martini, episcopum haeticorum, et socios eius, in domo eorum haereticos quam tenebant ibi publice, et alios multos haereticos tenentes ibi publice domos suas. Et ibi ipse testis fuit consolatus in domo Bertrandi Martini et socius eius, haereticis, modo et forma superius expressa. Et interfuerunt dicto consolamento Poncius de Narbona de Querol, de Cathalonia, et Arnaudus Roquier, et Petrus Rotberti de Mirapisce. Et ibi ipse testis et alii praedicti adoraverunt dictos haereticos sicut dictum est. De tempore, tres anni et dimidium.

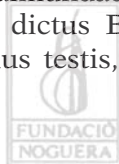
Item, dixit quod ad praedicationem Bertrandi Martini, episcopi haeticorum, et sociorum eius haeticorum, veniebant apud Montemsecurum, in domibus eorundem haeticorum quas tenebant ibi publice, Petrus Rogerii de Mirapisce, et Raimundus de Perela, et Corba, uxor eius, et Petrus Rotbertus de Mirapisce, et Berengarius de Avellaneto, et Arnaudus Roquier, et Bertrandus de Congost, et Arnaudus Rogerii, et Gallardus de Congost, et Petrus Vitalis, et Guillelmus Ademarii, balistarius Petri Rogerii praedicti, et Gallardus Hot, et plures alii de quibus non recordatur. Et ibi omnes praedicti adorabant dictos haereticos sicut dictum est, et accipiebant pacem a praedictis haereticis, sicut homines osculantes haereticos bis in ore ex transverso, dictorum [*sic, scil. deinde*] osculabantur alter alterum sese ad invicem similiter bis in ore ex transverso. Mulieres vero accipiebant pacem a libro haere-

ticorum, postea osculabantur ad invicem bis in ore ex transverso. De tempore, quod supra.

Item, dixit quod Bernardus Narbones receptavit pluries ipsum testem et Guillelmum Catalani, socium ipsius testis, haereticos, apud vallem Porreira in domo sua iuxta Tarrogonam [*sic*]. Et erant ibi praedictus Bernardus Narbones et Francisca, uxor eius, et Petrus Narbones, frater dicti Bernardi, et Arnaudus, nuntius eiusdem Bernardi Narbones, et Petrus Girberta et Arnaudus Maître, ambo de valle Porreira, et Petrus de Urgello, de valle Porreira. Et ibi omnes praedicti adoraverunt ipsum testem et socium ipsius testis, haereticos, sicut dictum est. De tempore, in quadragesima proximo praeterita fuit annus. Adiecit etiam quod ipse testis et socius ipsius testis, haeretici, comederunt ubi [*sic*] pluries de his quae dictus Bernardus Narbones dedit eis in propria mensa. De tempore, quod supra.

Item, dixit quod Raimundus de Gallicant receptavit ipsum testem et socium ipsius /testis,\ haereticos, in domo sua, apud montaneam de Siurana, in Cathalonia. Et erant ibi dictus Raimundus de Gallicant, et uxor eius, et Guillelmus de Gallicant, filius eorum, et duae filiae eorum, quarum nomina ignorat. Et ipse testis et socius ipsius testis pluries comederunt cum dicto Raimundo de Gallicant, sed no in eadem mensa. Et ibi omnes praedicti adoraverunt ipsum testem et socium ipsius testis, haereticos, sicut dictum est. De tempore, in mense septembris proximo venturo erunt duo anni.

Item, dixit quod ipse testis et Guillelmus Cathalani, haeretici, venerunt apud Gallicant, in montaneam de Siurana, in domum Raimundae de Gallicant, ubi dicta Raimunda infirmabatur infirmitate de qua obiit. Et ibi ipse testis et Guillelmus Cathalani, socius ipsius testis, haeretici, consolaverunt dictam Raimundam infirmam sicut superius dictum est. Et interfuerunt dicto consolamento Raimundus de Gallicant, et quaedam mulier cuius nomen ignorat, quae erat nurus dictae infirmae. Et ibi omnes praedicti adoraverunt ipsum testem et socium ipsius testis, haereticos, sicut dictum est. Dixit etiam ipse testis quod Bartholomeus, filius dictae infirmae Raimundae, adduxit ipsum testem et socius ipsius testis, haereticos, dictae Raimundae infirmae causa consolandi et haereticandi eam. Et ibi dictus Bartholomeus in via adoravit ipsum testem et socium ipsius testis, haereticos, sicut dictum est. De tempore, quod supra.

Item, dixit quod ipse testis et Guillelmus Cathalani, socius ipsius testis, haeretici, venerunt apud vallem Porreira, in domum Bernardi Narbones. Et cum fuissent ibi, invenerunt Aimericum et Raimundum Arquerium, socium eius, haereticos, quibus dixerunt de mandato Bertrandi Martini, episcopi haereticorum, quod irent apud Montemsecurum, et ibi se apparellaverunt. Quo audito, recesserunt inde et tenuerunt viam suam apud Montemsecurum. Et post quindecim dies venerunt et redierunt ibi de Monteseuro dicti Aimericus et Raimundus, socius eius, haeretici. Et erant ibi dictus Bernardus <de> Narbones, et Francisca, uxor eius, et Petrus de Narbones, et Arnaudus, nuncius dicti Bernardi Narbones. Et ibi omnes praedicti adoraverunt haereticos sicut dictum est superius. De tempore, quod supra.

Item, dixit quod Raimundus, pastor de valle Porreira, in Cathalonia, receptavit ipsum testem et Raimundum Arquerium, socium ipsius testis, haereticos, apud vallem Porreira, in domo sua, ubi stabant alii duo haeretici, scilicet Guillelmus Cathalani et Aimericus, socius eius, haeretici. Et erant ibi dictus Raimundus pastor et Maria, uxor eius. Et ibi ambo adoraverunt ipsum testem et alios haereticos, socios ipsius testis, sicut dictum est; et ibi iacuerunt et comederunt in propria mensa de his quae dictus Raimundus pastor dedit eis. De tempore, quod supra.

Item, dixit quod Carbonella de Sasentina, in Catalonia, receptavit ipsum testem et Raimundum Arquerium, socium ipsius testis, haereticos, in domo sua, apud Assasentil [*sic*], in Catalonia, et steterunt ibi per duos dies. Erant ibi dicta Carbonella, et Guillelmus de Ssasentil, gener eius, et uxor eius, cuius nomen ignorat, et Mathaeus, filius Carbonella. Et ibi omnes praedicti adoraverunt ipsum testem et socium ipsius testis, haereticos, sicut dictum est. De tempore, quod supra.

Item, dixit quod Petrus de Urgello, de valle Porreira, receptavit ipsum testem et socium ipsius testis, haereticos, apud vallem Porreira, in domo sua, per duos dies. Et erant ibi dictus Petrus de Urgello et Maria, uxos eius. Venerunt ibi ad videndum ipsum testem et socium ipsius, haereticos, Arnaudus Magistri et Berengaria, uxor (eius?), de valle Porreira. Et ibi omnes praedicti adoraverunt ipsum testem et socium ipsius /testis/, haereticos, pluries sicut superius dictum est. Et ibi ipse testis et socius ipsius testis, haeretici, comederunt in propria mensa de his quae dictus Petrus de Urgello dedit eis. De tempore, quod supra.

Item, dixit quod Michael et Ermengartz, amasia eius, receperunt in domo sua ipsum testem et socium ipsius, haereticos, scilicet Guillelmum Vitalem, apud Castilverdu. Et erant ibi tres haeretici, scilicet Arnaudus del Colomer, et Amelius de Gorbit et Guillelmus Michael de Ravat. Et steterunt ibi ipse testis et alii tres haeretici iamdicti per quinque menses. Et erant ibi Michael praedictus, et Ermengartz, amasia eius, et veniebant ibi ad videndum eosdem haereticos Raimundus Berengarii, frater eius, ambo de Castelloverdu, quibus radebant barbas aliquando dicti heretici. Et veniebant ibi similiter Petrus Faber, et Petrus Mauri, et At de Boan, et Petrus Arnaudi, et quidam homo qui vocatur Vasco, omnes de Castilverdu. Et ibi omnes praedicti adoraverunt pluries dictos haereticos sicut dictum est. Et ibi ipse et alii dicti heretici comederunt de proprio in propria mensa. De tempore quod supra.

Item, dixit quod Faure parator, de Castilverdu, recepit ipsum testem et Guillelmum Michaellem, socium ipsius testis, haereticos, per unum mensem, in domo sua apud Castilverdu. Et ibi ipse testis et Guillelmus Michael, ambo haeretici, fecerunt dicto Faure paratori quemdam furnum ad coquendum panem. Et erant ibi dictis [*sic*] Faure parator, et Adalaicis, uxor eius, et Andorrana, mulier quaedam quae hospitabatur ibi. Interrogatus, dixit quod Faure parator, et Adalaicis, uxor eius, et Andorrana praedicta non adoraverunt ipsum testem nec socium ipsius testis, haereticos. Et ibi ipse testis et socius praedictus ipsius testis, haeretici, comederunt de proprio in propria mensa. De tempore, in mense septembris proximo venienti erit annus.

Item, dixit quod Bernardus Raimundus d'Eston, in Savartesio, recepit ipsum testem, haereticum, in domo sua apud Eston. Ubi ipse testis invenit, quando venit ibi, quatuor haereticos manentes. Et erant ibi dictus Bernardus Raimundi, et Ermengartz, uxor eius, et dicti quatuor haeretici, scilicet Bernardus de Regat, de Querol, et Raimundus Bernardi, et Valent, et Guillelmus Vaquier. Interrogatus si dictus Bernardus Raimundi et Ermengardis, uxor eius, adoraverunt dictos haereticos, dixit quod non. Adiecit etiam quod Raimundus Berenguier d'Eston venit ibi ad videndum ipsum testem et alios hereticos supradictos, socios ipsius testis. Et ibi adoravit doctos haereticos sicut dictum est. Et cum stetissent ibi ipse testis et alii haeretici per mensem, recesserunt inde et tenuerunt viam suam. De tempore, in festo Omnium Sanctorum proximo praeterito.

Item, dixit quod tres haeretici, scilicet Arnaudus del Colomier, et Amelius de Gorbit et Guillemus Michael stabant apud Castel-verdu, in Savartesio, in domo Fauressae, amasiae Petri Mari. Et tunc venerunt ad ipsum testem duo dictorum haeticorum apud Eston, et adduxerunt ipsum testem ibi, /et\ steterunt ibi dicti haeretici de festo Omnium Sanctorum usque ad Carniprivium. Et comederunt de proprio in ipsa propria mensa. Et dicta Fauressa serviebat eis in his quae poterat. Et erant ibi dictus Petrus Mari, et Fauressa, amasia eius. Et venerunt ibi Guillelmus Berenger, et Petrus Faure, et Petrus Arnaudi, et quidam homo qui vocabatur Vasco, quibus dicti haeretici radebant barbas. Et ibi omnes predicti pluries adoraverunt dictos haeticos sicut dictum est. De tempore, in Carniprivo proximo praeterito.

Item, dixit quod Bernardus Michael receptavit ipsum testem apud Ravat, in domo sua. In qua domo erant quinque haeretici, scilicet Aimericus, et Petrus Girberta, et Arnaudus Magistri et alii duo haeretici quorum nomina ignorat. Et erant ibi cum dictis haeticis Bernardus Michael, et uxor eius, cuius nomen ignorat, qui adoraverunt dictos haeticos pluries sicut dictum est. Et cum stetisset ibi testis per duos dies, cum aliis haeticis, ipse testis et Aimericus, et Petrus Girberga, et Arnaudus Magistri, omnes haeretici, recesserunt inde et dimiserunt ibi duos haeticos quorum nomina ignorat. Et dum irent versus Lombardiam, ipse testis et dictus Petrus Girberga, socius ipsius testis, fuerunt capti in via et alii duo haeretici, sed Aimericus et Arnaldus Magistri tenuerunt viam suam. De tempore in Quadragesima proximo praeterita.

Item, dixit tenuisse sectam haeticam orando, ieiunando, aparallando se cum haeticis, panem benedicendo et alia faciendo quae haeretici facere consueverunt. De tempore, tres anni et dimidius. Interrogatus, dixit se fuisse credentem haeticorum duodecim anni sunt, ita quod si moreretur in secta eorum crederet salvari.

Haec deposuit coram fratre Ferrario, inquisitore, testes Guiraudus Trepati, Bonum Mancipium, et Petrus Ariberti qui haec scripsit.

1. 1 de juny de 1244 o 29 de maig de 1240.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XIV, BAV, Vat. lat. 3978, fols. 33vb-34rb.

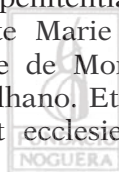
C Còpia del segle XIV, BAV, Vat. lat. 4265, fols. 130v-131v.

Ed. PERARNAU 1992, pp. 341-342, nota 13 (edició de C); LOMASTRO 1988, p. 147 i edició 223 i seg.

Reg. DONDAINE 1947, p. 145.

De crucibus imponendis.

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis, frater Ferrarius et frater Petrus Duranti, inquisitores heretice pravitatis in provincia Narbonensi et Albiensi et Ruthenensi, Nimatensi et Anicensi diocesibus auctoritate apostolica constituti, salutem in Domino sempiternam. Quoniam Talis mulier, latrix presentium, sicut ex eius confessione propria coram nobis in iudicio facta comperimus, dedit et misit Valdensibus panem, vinum, fructus, numos et alia, multotiens sermones et docmata Valdensium predican-tium et dicentium quod iurare simpliciter et occidere quamquam pro iustitia est peccatum, in domo sua Valdenses multo tempore receptavit; cuidam mulieri Valdensi camisiā filie sue defuncte dedit et cum Valdensibus in eadem mensa familiariter comedit et bibit de hiis que ipsi benedixerant more suo; a mulieribus Valdensibus infirmanti sibi Euvangelium sancti Iohannis et quodcumque vult legi supra capud permisit. Insuper Valdensibus et eorum erroribus, sperans se salvari firmiter per eos, credidit multis annis. Nos, Illius inherentes vestigiis, qui neminem vult perire, eidem mulieri, sponte ad sinum sancte Romane Ecclesie revertenti, hereticam labem penitus abiurantis ac demum absolutionis beneficium iuxta formam Ecclesie assecute iniunximus, ut in detestationem erroris veteris duas cruces coloris crocei, longitudinis duorum palmorum et dimidii, latitudinisque duorum et in se trium digitorum habentes amplitudinem portet in superiori veste perpetuo, unam antierius in veste et in pectore, aliam posterius inter scapulas; vestis, in qua cruces portaverit, coloris eiusdem nequaquam habens. Intersit, dum vixerit, misse et vesperis ac sermoni generali, si fiat in villa in qua fuerit, nisi impedimentum habuerit, sine fraude; processiones, vero, per septennium sequatur inter populum et clerum, virgas longas in manu alte portans, et ei, qui processioni prefuerit, in statione aliqua se presentans, exponatur populo quod propter ea que contra fidem commisit penitentiam illam agit. Visitet quoque anno presenti limina Sancte Marie de Podio et sequenti Beati Egidii et tertio Beate Marie de Montepessulano, quarto vero et quinto Beate Marie de Servilhano. Et in singulis peregrinationibus supradictis ei, qui prefuerit ecclesie quam visitaverit, presentes

litteras nostras, quas ipsam habere volumus et portare, ostendere teneatur et eiusdem prelati de sua peregrinatione ibidem debito modo perfecta testimoniales nobis litteras reportare. Eapropter, karissimi, vos rogamus quatenus, si predictam Talem, has nostras habentem litteras, crucesque portantem et ea servantem que iniunximus ei, ac per omnia catholice conversantem inveneritis, occasione illorum que per illam contra fidem superius commisisse meminimus, nullatenus molestetis nec sustineatis ab aliis molestari. Sin autem secus facientem seu etiam attemptantem videritis, ipsam tamquam periuram, excommunicatam, culpisque astrictam prioribus habeatis. Ex tunc, enim, et reconciliationem sibi factam et misericordiam eidem non prodesse decernimus et tam ipsam, velud hereticam, quam omnes qui eam scienter aut receperint aut defenderint aut aliter ei consilium aut auxilium vel favorem impenderint, velud hereticorum fautores, receptatores, defensores, excommunicationis vinculo auctoritate qua fungimur innodamus.

Datum Narbone, ydus maii, anno Domini MCCXLIII.

154

1244, maig, 19.

Interrogatori d'Imbert de Salas (extractes).

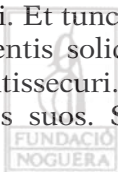
[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 24, fols. 159v-181v.

Trad. parcial DUVERNOY 1998a, pp. 126-136.

[fol. 160r] Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo quarto decimoquarto kalendas iunii, Imbertus de Salis, filius Gaucelmi de Salis, iuxta Corduam, diocesis Albiensis, stant apud Montemsecurum, requisitus de veritate dicenda de se ac aliis, tam vivis quam mortuis, super crimine hæresis et valdensis, testis, iuratus, dixit [...].

[fol. 168v] Item, dicit quod Bernardus de Alio et Arnaudus de So promiserunt dare Corbairo catalano quinquaginta libras melgorienses ut ipse Corbairo intraret cum viginti quinque servientibus castrum Montissecuri in subsidium contra gallicos et eos qui tenebant obsessum castrum Montissecuri. Et tunc Corbairo prædictus, receptis a prædictis militibus quingentis solidis melgoriensibus paravit se ad intrandum castrum Montissecuri. Et non potuit entrare quia non habuit omnes servientes suos. Sed Mathæus, hæreticus, et

praefatis servientes, scilicet Raimundus de Comba et Guillelmus Miri de Cuella intraverunt castrum Montissecuri, et transierunt per excubias hominum de Camo, qui promiserunt [*scil.* permiserunt?] eos transire, scientes quod castrum dictum intrabant. De tempore, quod supra [*scil.* a Carniprivo proxime praeterito citra].

Item, dixit quod, cum ipse testis cum sociis suis esset in castro de So et proponeret intrare castrum Montissecuri, Bernardus de Alio et Arnaudus de So tradiderunt eidem testi Raimundum de Bellovis, balistarium, ad intrandum cum ipso teste castrum Montissecuri contra gallicos.¹ Et tunc ipse testis et Raimundus de Bellovis, missus ab Arnaudo de So et a Bernardi de Alio, et socii ipsius testis intraverunt castrum Montissecuri contra gallicos et vascones qui tenebant obcessum ipsum castrum. Adiecit etiam quod Raimundus de Bellvis dixit eidem testi quod /Raimundus de Belvis habebat in castro de So quadringentos solidos melgurienses, et bladum\ et arma. De tempore, circa unum annum.

[...]

[fol. 179v] Item, dicit se vidisse apud Fenoletum, in domo Bernardi de Viviers, Marquesiam et Primam, haereticas. Et erant ibi Caranat, sutor claudus cuius proprium nomen ignorat, et Petrus textor, et Petrus de Villarasa, et Bernardus de Viviers, et mater eius cuius nomen ignorat, et Raimundus Martini de Fenoleto. Interrogatus dixit quod non adoravit easdem haereticas, ipse testis nec alii, ipso teste vidente. De tempore, quod sunt duo anni.

[...]

1. *Al seu testimoni, Jordà de Perella diu que va veure sovint els tres a Montsegur per visitar els perfectes (Doat 22, fol. 212r; 10 iii 1244).*

155

1244, desembre, 13. Lió

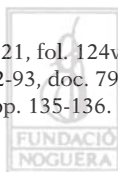
El Papa Innocenci IV confirma la sentència contra els heretges Raimon de Maillol i la seva dona Elna, de la diòcesi d'Elna, i comissiona els abats de Sant Joan de les Abadesses i de Camprodon per executar-la.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, Reg. Vat. 21, fol. 124v, n. 51.

Ed. QUINTANA 1987, vol. 1, pp. 92-93, doc. 79.

Reg. BERGER 1884-1911, vol. 1, pp. 135-136, doc 799.

Sancti Iohannis de Abbatissis et [*espai en blanc*], Campirotundi abbatibus, Vicensis (et) Gerundensis dioceseum. Illud scriptum est venerabilis frater noster [*espai en blanc*], Elnensis episcopus, et frater Ferdinandus, de ordine Predicatorum, olim inquisitores generales in illis partibus contra hereticos per Sedem Apostolicam deputati, intellecto tunc quod Raimundus de Malleolis et Helna, uxor sua, Elnensis diocesis, heretice pravitatis vitio laborarent, ipsos, cum hoc dictis inquisitoribus, tam per confessiones eorum quam per diligentem inquisitionem, liquido constitisset, tanquam hereticos, per diffinitivam sententiam, condemnarunt. Cumque postmodum predicti Raimundus et Helna a venerabili fratre nostro [*espai en blanc*], Soranensi episcopo, tunc in partibus illis Apostolice Sedis legato, [*espai en blanc*] archidiacono Rossiliensi, et suo college, per litteras obtinuissent iniungi ut sententiam ipsam, quam inquisitores predicti, per falsos testes contra eos inique tulisse dicebant, confirmare vel infirmare curarent, iidem iudices in huiusmodi negotio procedentes, ipsum ad Sedem Apostolicam remiserunt quod, cum felicitis recordationis Gregorius papa, predecessor noster, commisisset audiendum, bone memorie Sancti Eustachii Raimundo, diacono cardinali, quia idem instrui plene de ipso non potuit, eo quod inquisitio facta et sententia lata contra predictos Raimundum et Helnam a dictis episcopo et fratre Ferdinando sibi non fuerant presentate, dictus predecessor [*espai en blanc*], archidiacono Bisuldiniensi et sacriste Gerundensi, processum predictorum archidiaconi Rossiliensis et college, sub bulla sua mittens inclusum, mandavit eisdem ut dictorum Elnensis episcopi et fratris, facientes sibi exhiberi processum, in negotio ipso procederent, et illud sine debito terminarent. Qui, perperam procedentes in eo, prefatam sententiam infirmarunt et restituerunt predictos Raimundum et Helnam pristinae fame sue, communioni fidelium et catholice unitati, et reducentes ipsos in plenam possessionem omnium bonorum suorum, quibus fuerant, predictae sententiae occasione, privati, in contradictores et rebelles excommunicationis sententiam protulerunt, processum suum ac predictorum episcopi Elnensis et fratris, et archidiaconi Rosiliensis et college, per dictum Raimundum ad Sedem Apostolicam remittendo. Quo et Amato, procuratore dicti (episcopi) Elnensis, in nostra presentia constitutis, ipsis dilectum filium magistrum Bernardum, capellanum nostrum, dedimus adiutorem, qui omnes negotii prefati processus diligenter examinans, ipsum nobis fideliter recitavit. Nos vero, eiusdem negotii meritis intellectis, cum constet prefatos episcopum Elnensem et fratrem Ferdinandum rite

ac legitime processisse ad comdemnandum predictos Raimundum de Malleolis et Helnam, uxorem suam, Elnensis diocesis, de vitio heretice pravitatis, ipsorum sententiam, de consilio fratrum nostrorum, duximus confirmandam, mandamus quatinus sententiam ipsam executioni mandare curetis. Contradictores, et cetera.

Datum Lugduni, idus decembris, anno secundo.

156

1245, març, 3

Guiu de Castilhon, cavaller de Mirapeis, explica que el seu germà Isarn de Castilhon, quan estava malalt a Castellbò, es va fer heretge abans de morir i va llegar el seu cavall als heretges amb la voluntat que poguessin desplaçar-se. El testimoni no va presenciar el consolamentum atorgat al seu germà. Va desplaçar-se a Castellbò a buscar el cavall per continuar la seva ruta. El testimoni situa aquests esdeveniments al voltant de 1234.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 23, fols. 220r-221r.

Anno quo supra [millesimo ducentesimo quadragésimo quarto], quinto nonas martii. Guido de Castilione, miles de Mirapisce, stans apud Barssa, in Lauraguesio, diocesis Tholosane, requisitus de veritate dicenda de se ac de aliis, tam vivis quam mortuis, super crimine haeresis et Valdensis, testis, iuratus, dixit quod, cum Isarnus de Castilione infirmaretur infirmitate qua mortuus fuit, reddidit se haereticum apud Castrumbonum, in Catalonia, et legavit haereticis equum suum. Tamen ipse testis non interfuit consolamento eius, sed post mortem eius ipse testis venit apud Castrumbonum et invenit equum dicti fratris ipsius testis quem legaverat haereticis, et tunc ipse testis recepit equum ipsum et abiit cum eo viam suam. De tempore, quod sunt decem anni.

157

1245, maig, 27

Testimoni de la presència d'heretges a Catalunya.

[A] Original no localitzat.

B Tolosa de Llenguadoc, BM, ms. 609, fol. 3r.

[fol. 1^r *De manso Sanctarum Puellarum.*

Anno Domini M^oCC^oXL quinto, scilicet VI kalendas iunii Arnaldus Guarnerii [...]

[fol. 3^r Item, dixit quod in eadem villa, in domo Petri de las Combas, vidit Raimundam de Cuc et sociam, scilicet heretice, et vidit ibi cum eis ipsum Petrum de las Combas et duas feminas quas non novit, et Aymengardam, uxorem Petri de Mazerolas; et ipse testes et dicta Aymengart adoraverunt ibi dictas hereticas, et /tunc\ comedebant dicte heretice, et ipse testes et dicta Aymengart, de pane ab ipsis benedicto. Et sunt v^{que} anni vel circa.

Item, dixit quod vidit in eodem castro, [scilicet?] in domo Dominici, qui erat de Cathalonia, tres hereticas de Fanoiovis quarum nomina ignorat, et vidit inde cum eas matrem dicti Dominici et Esmengardam, uxorem Petri de Mazerolas, et tunc ipse testes et dicta Esmengarda adoraverunt ibi dictas hereticas. Et fuit eodem tempore.

[...]

158

1246, octubre, 8. Pàmies

Pere de Gavarret, batlle de Tarascó, manifesta en la seva declaració davant dels inquisidors Bernat de Caus i Jean de Saint-Pierre que vuit anys abans —cap al 1238— va veure a Castellbò com un perfecte càtar consolava Isarn de Castilhon, que va morir en presència de Raimon Sans de Rabat i d'altres.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BN, fons Doat, vol. 24, fol. 250v-253r.

[fol. 252^v Item, vidit apud Castrumbonum in quadam domo, nomen cuius ignorat haereticum, et vidit ibi cum dicto haeretico Raymundum Sancieri de Ravato, et Isarnum de Castilho, qui iacebat ibi infirmus infirmitate qua decessit, et Rogerium de Bosanhag, et statim ipse testis recessit, et non adoraverunt eos nec vidit adorari, et sunt octo anni vel circa.

159

1246, octubre, 18. Pàmies

Declaració de Pèire Guilhem d'Arvinha on explica, entre d'altres coses, que va assistir a les predicacions del diaca càtar Guilhem Clergue i el seu soci, així com també va assistir al concili herètic de Mirapeis de 1221, presidit per Gilabert de Castres, a la casa del prior de Mansas, on hi havia Arnau de Castellbò, juntament amb el comte de Pallars, Roger de Comenge, i Raimon d'Arvinha, entre d'altres.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BN, fons Doat, vol. 24, fols. 240r-242r (segueix fins fol. 245r).

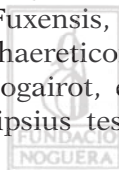
Ed. parcial ARNOLD 2001, p. 265, nota 169.

Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo sexto, decimoquinto kalendas novembris. Petrus Willelmi d'Arvinha, frater Bernardi d'Arvinha, requisitus de veritate dicenda de se et de aliis, vivis et mortuis, super crimine haeresis et Valdesiae, testis, iuratus, dixit quod vidit apud Mirapicem Iordanam de Marlhac, matrem ipsius testis, et Flandinam de Marlhac, aviam ipsius testis, et socias scilicet haereticas, stantes publice in domibus ipsarum haereticarum, et pluries ipse testis comedit, bibit et iacuit cum dictis haereticabus, et totiens quod non recordatur; sed non adoravit eas nec vidit adorari. Et sunt quadraginta anni vel circa.

Item vidit apud Mirapicem Raymundum Blas et plures alios haereticos et haereticas, usque ad quinquaginta hospitia haereticorum. Et vidit ibi cum dictis haereticis Petrum Barba, Poncium Barba, Petrum Raimundi Rogerii et Raymundum de Ravato, deffunctum; et plurimos ibi ipse testis adoravit dictos haereticos, ter flexis genibus coram ipsis, dicendo 'Benedicite boni homines, orate pro isto peccatore'. Et sunt decem anni vel circa.

Item, dixit quod vidit apud Mirapicem magnam congregationem haereticorum, usque ad sexcentos haereticos, qui venerant ibi pro quadam questione determinanda quam faciebant haeretici inter se, sed ipse testis non adoravit eos nec vidit adorari. Et sunt quadraginta anni vel circa.

Item, dixit quod vidit apud dominam Philippam, matrem Rogerii Bernardi, comitis Fuxensis, et socias suas haereticas, in domibus propriis ipsorum haereticorum, et vidit ibi cum dictis haereticis Alamandam de Nogairot, et Ceciliam, uxorem Arnaudi Guillelmi d'Arvinha, patris ipsius testis, et pluries ipse testis co-

medit et bibit cum dictis haereticabus, sed non adoravit eas nec vidit adorari. Et fuit eodem tempore.

Item, vidit apud dominum Willelmum Clergue, diaconum haereticorum et socium suum hereticum in communi platea de Duno, et praedicaverunt ibi dicti haeretici. Vidit ibi cum dictis haereticis Raymundum de Tortrol, Raymundum dels Poiols, Bernardum de Lera, defunctos, et plures alios de quibus non recolit. Et ipse testis et omnes alii audierunt praedicationem dictorum haereticorum, sed non adoraverunt eos nec vidit adorari. Et sunt quadraginta anni vel circa.

Item, vidit apud Mirapiscem, in domo Prioris de Mansas, Guilabertum de Castris et Reimundum Aguller et socios eorum haereticos, et vidit ibi cum dictis haereticis Arnaudum de Castellbon, Rogerium de Cuminge, comitem de Palhars seniore, Raymundum d'Arvinha, avunculum ipsius testis, et dictum Priorem de Mansas, sed non adoravit eos nec vidit adorari. Et sunt viginti quinque anni vel circa.

Item, dixit quod dominus Raymundus d'Arvinha avunculus ipsius testis, (cum) esset infirmus apud Dunum gravi infirmitate fuit haereticatus. Et haereticaverunt ipsum Guillabertus de Castris, et Bernardus de Mota, et Geraldus de Gordo, haeretici. Et interfuerunt ipsi haeretici ipse et Poncius Ademarii, Bernardus Durfort, Raimundus Tortrol, Petrus Barba de Mirapisce et Carbonel, scriptor de Mirapisce: sed non adoraverunt eos nec vidit adorari. Et sunt viginti duo anni vel circa.

Item, dixit quod ipse testis associavit dictum Raymundum d'Arvinha, haereticum de Duno, usque ad Espulga d'Ornolac, et ipse testis portavit denarios quos habebat dictus Raimundus haereticus cum roncino suo; sed non adoravit eum nec vidit adorari. Et fuit eodem tempore.

[...]

1246, novembre 24

Testimoni d'Arnau Godera, on relata que no ha vist heretges en ciutats catalanes.

[A] Original no localitzat.

B Tolosa de Llenguadoc, BM, ms. 609, fol. 140r.

[fol. 140r] *De Monteferrando.*

Anno quo supra [M^oCC^oXL^oVI^o], IX kalendas decembris, an Godera de Monteferrando, qui modo manet in parrochia de Auze vila, testes, iuratus, dixit [...]. Et sunt xxx anni vel amplius. [...]

Item, dixit quod mansit in Hispania apud Leridam et Barchilonam et Cesaraugustam et Monso et numquam vidit ibi hereticos [...]

161

1247, gener, 11. Lió

El papa Innocenci IV confirma l'absolució de Jacobert de Barbaira, duta a terme pel bisbe d'Elna i pel seu penitenciari Ramon de Penyafort.

[A] Original sense localitzar.

Ed. ÉCHARD 1719-1721, vol. 1, p. 110; RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 170, doc. 168; VALLS 1929, p. 263, doc. 6 [Reed. VALLS 1991, p. 24, doc. 6]; RIUS 1954, p. 86, doc. 68; QUINTANA 1987, vol. 1, p. 358-359, doc. 348.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio nobili viro Iasberto de Baran, Elnensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem. Exhibita nobis pro parte tua petitio continebat quod, cum dudum venerabili fratri nostro episcopo Elnensi et dilecto filio Raymundo, de Pennafort, penitentiario nostro, dedimus nostris litteris in mandatis ut cum nonnullis conversantes in Elenensi diocesi, convicti olim de macula heretice pravitatis, nunc advertentes errorem suum, et Creatoris sui agnoscentes offensam, ad sinum redire matris Ecclesie affectarent, ipsi cum tribus ex eis, de quibus per debita signa coniecturas probabiles et illarum testimonia, qui vitam noscere et conversionem eorum, eis constaret quod redire vellint ad Ecclesie unitatem, prius ab ipsis heresi publice abnegata et sufficienti cautione recepta ne ulterius in hereticorum contagia relabantur, agerent misericorditer, prout eorum discretio nosceret expedire, ac diligenter consideratis que ad munimentum fidei faciunt et integritatem ecclesiastice unitatis, iniungentes sibi penitentiam salutarem, ita quod murorum non clauderentur ambitu nec longa peregrinatione aut nota infamie manifeste, vel exilio dampnarentur, predicti episcopus et penitenciararius provide attendentes, nos, ad instantiam carissimi in Christo filii nostri (Iacobi), Aragonum regis illustris, pro te nobis

super hoc supplicantis, litteras huiusmodi concessisse circa te, qui de huiusmodi execrabili errore fueras diffamatus, agentes misericorditer, secundum traditam nobis eis formam, absolutionis tibi beneficium impenderunt ac te reconciliatum reddiderunt Ecclesie matri tue, innungentes tibi penitentiam salutarem, prout in eorum litteris plenius continetur. Nos igitur tuis devotis precibus inclinati, quod a predictis episcopo et penitentiario iuste ac provide factum est in hac parte auctoritate apostolica confirmamus et presenti scripti pagina communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hac paginam nostre inhibitionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius, se noverit incursurum.

Datum Lugduni III, idus ianuarii, pontificatus nostri anno quarto.

162

1247, gener, 21. Pàmies

Declaració de Bernart del Puèg, de Garanon davant de l'inquisidor Bernat de Caus, a Pàmies, on manifesta haver trobat cap al 1206 el diaca càtar de Catalunya, Pere Corona, prop de Tarascó, amb un altre prefecte, i haver mantingut una conversa amb ells.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 24, fols. 276v-277r.

Quadam die, dum ipse testis exiret de Tarascone, obviavit Petro de Corona et Poncio de Belloforti, haereticis prope pontem iuxta Tarasconem, et ipse testis ivit cum dictis haereticis simul usque prope Castrum Verduni. Et tunc ipse testis petiit a dictis haereticis si credebant quod Deus fecisset celum visibile et terram visibilem, et dicti haeretici responderunt quod non, sed bene credebant illum Deum qui fecit novum celum et novam terram. Et dum essent prope Castrum Verduni, ipse testis recessit versus Garano, et ipsi haeretici iverunt versus Castrum Verduni. Et non adoravit eos nec vidit adorari.

163

1247, març, 1. Lió

El papa Innocenci IV comissiona Guillem, bisbe de Lodeva, a Ramon de Penyaforç i a Guillem de Briva perquè s'assabentin si el comte de Tolosa va donar senyals de penediment a l'hora de la seva mort.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 21, fol. 365r, n. 436.

Ed. RIUS 1954, p. 87, doc. 69; QUINTANA 1987, vol. 1, pp. 364-365, doc. 358.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 12427; BERGER 1884-1911, vol. 1, p. 361, n. 2432.

Episcopo Lodovensi et fratri Raymundo, ordinis Predicatorum, et fratri Willelmo de Briva, ordinis Fratrum Minorum. Sua nobis dilectus filius nobilis vir, comes Tolosanus, petitio monstravit quod, cum quondam Raimundus, pater suus, pluribus excommunicationum sentiis innodatus decessisset, absolutionis beneficio non obtento, quia corpus eius non fuit ecclesiastice traditum sepulture, licet signa penitentiae apparuerint in eodem, idem comes, felicis recordationis Gregorii pape, predecessoris nostri, ad venerabilem fratrem nostrum Albiensem episcopum et abbatem Grandisilve, Cisterciensis ordinis, ut super hiis signis, quantum ad diem obitus prefati Raimundi veritatem inquirerent, et quod invenirent ad Apostolicam Sedem referrent, litteras impetravit. Quia vero iidem super penitentiae signis que diem mortis precesserant et quibusdam aliis articulis ad negotium ipsum spectantibus, quod idem comes coram vobis duxerit proponendos, inquiratis diligentius veritatem, et que inveneritis, fideliter redacta in scripta, sub sigillis vestris, nobis per fidelem nuntium, transmittatis. Quod si nos omnes et cetera tu, frater episcopo, et cetera.

Datum Lugduni, kalendas martii, pontificatus nostri anno quarto.

164

1247, maig, 7. Lió

El papa Innocenci IV escriu al prior provincial dels germans Pobres Catòlics d'Espanya per confirmar els privilegis i les seves propietats i instaurar-los sota la regla de sant Agustí.¹

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 21, fols. 383v- 384r, n. 623.

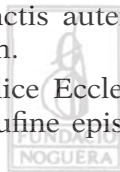
C Còpia del segle XVIII, BNF, fons Moreau, vol. 1196, fol. 159.

Ed. BERGER 1884-1911, vol. 1, p. 391, doc. 2620 (edició parcial); QUINTANA 1987, vol. 1, pp. 396-397, doc. 397.

[*Espai en blanc*], priori provinciali, et fratribus Pauperibus Catholicis in Hispania constitutis, tam presentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum. Religiosam vitam et cetera usque infringeret. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus clementer annuimus et domos vestras in quibus divino vacatis obsequio et cetera usque comunimus. In primis siquidem statuentes ut ordo canonicus que, secundum Deum et beati Augustini regulam in domibus ipsis, auctoritate apostolica institutus esse dignoscitur, et cetera usque observetur. Preterea quascumque possessiones et cetera usque permaneant. In quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis, loca ipsa in quibus prefate domus site sunt cum pertinentiis suis, videlicet cum ecclesiis, decimis, ortis, vineis, olivetis, pratis, terris, nemoribus, usuagiis, pascuis, in bosco et plano, in aquis et molendinis et cetera usque inmunitatibus suis. Sane novalium vestrorum que propriis manibus aut sumptibus, et cetera usque presumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos et cetera usque retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in domibus vestris professionem et cetera usque licentia, nisi artioris religionis obtentu, de dominus ipsis discedere. Discedentem vero et cetera usque retinere. Crisma vero, oleum sanctum et cetera usque exhibere. Cum autem generale interdictum terre fuerit et cetera usque campanas, dummodo causam non dederitis interdicto et cetera usque celebrare. Prohibemus insuper ut infra fines parrochiarum vestrarum nullus, sine assensu diocesanorum episcoporum et vestro, capellam seu oratorium et cetera usque Romanorum. Ad hec novas et indebitas exactiones et cetera usque prohibemus. Sepulturam quoque locorum vestrorum liberam et cetera usque assumuntur. Decimas preterea et possessiones et cetera usque facultas. Obeunte vero te, nunc, et eorundem fratrum priore vel tuorum quolibet successorum et cetera usque eligendum. Paci quoque et tranquillitati vestre et cetera usque exercere. Preterea omnes libertates et cetera usque comunimus. Decernimus ergo et cetera usque profutura, salva Sedis Apostolice auctoritate et diocesanorum episcoporum canonica iustitia et in supradictis decimis moderatione. Si quis igitur et cetera usque ultioni. Cunctis autem eisdem domibus et cetera usque pacis inveniant. Amen.

Ego Innocentius, catholice Ecclesie episcopus, suscripsi. Ego Oto, Portuensis et Sancte Rufine episcopus, suscripsi. Ego Petrus,

Albanensis episcopus, suscripsi. Ego Petrus, tituli Sancti Marcelli presbiter cardinalis, suscripsi. Ego Willelmus, basilice Duodecim Apostolorum presbiter cardinalis, suscripsi. Ego frater Iohannes, tituli Sancti Laurenti in Lucina presbiter cardinalis, suscripsi. Ego frater Hugo, tituli Sancte Sabine presbiter cardinalis, suscripsi. Ego Ottavianus, Sancte Marie in Via Lata, diaconus cardinalis suscripsi. Ego Willelmus, Sancti Eustachii diaconus cardinalis, suscripsi.

Datum Lugduni, per manum magistri Marini, sacte Romane Ecclesie vicecancellarii, nonas maii, indictione V, incarnationis dominice anno MCCXLVII, pontificatus vero domini Innocentii pape IIII, anno quarto.

1. *El 10 d'abril de 1247, el papa Innocenci IV escriu la butlla Honestis petentium al prior de l'orde de Sant Agustí de Milà, antics Pobres Catòlics (còpia coetània, AV, Reg. Vat. 21, fol. 375v, n. 542; còpia del segle XVIII, BNF, fons Moreau, vol. 1196, fol. 136; ed. VAN LUIJK 1964, p. 49; BERGER 1884-1911, vol. 1, p. 377, doc. 2539: "Priori et fratribus domus et ordinis sancti Augustini Mediolanensis, Pauperibus Catholicis nuncupatis, salutem et cetera. Honestis petentium desideriis libenter annuimus et ut optatum consequantur effectum favorem apostolicum impertimur. Ex parte siquidem vestra fuit nobis humiliter supplicatum, ut, cum de diversis mundi partibus in unum ad Dei obsequium congregati, psallere Domino in divinis officiis secundum modum et institutionem beati Ambrosii, prout Mediolanensis clerus utitur, nesciatis, psallendi secundum modum et ordinationem beati Gregorii, quibus utitur Ecclesia generalis, vobis de benignitate Sedis Apostolice licentiam largiremur. Nos igitur vestris in hac parte desideriis benignum impertientes assensum, vobis auctoritate presentium licentiam concedimus postulatam. Nulli ergo et cetera. Datum Lugduni, IV idus aprilis, pontificatus anno quarto".*

165

[1248, abril, 1] Lió

El papa Innocenci IV renova el permís que Gregori IX havia donat a Ramon de Torroella, bisbe de Mallorca.

[A] Original sense localitzar.

B ACM, ms. 3414, fol. 5ra-b.

Reg. PÉREZ 1963, p. 172, n. 28; QUINTANA 1987, vol. 2, pp. 484-485, n. 509.

Innocencius IIII concessit episcopo Maioricarum ut possit dispensare cum hereticis ut dominus Gregorius supra scripsit.

Data Lugdunii, anno quo supra.

166

1248, maig, 25. Lió

Carta del papa Innocenci IV a Guillem de Barberà, bisbe de Lleida, en la qual li concedeix la facultat d'aixecar l'excomunicació als heretges de la seva diòcesi que espontàniament tornin al si de l'Església.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 21, fol. 534r, n. 866.

Ed. QUINTANA 1987, vol. 2, pp. 495-496, n. 526.

Reg. BERGER 1884-1911, vol. 1, p. 591, doc. 3904.¹

Episcopo Ilerdensi. Nil arbitantes animarum lucro carius, libenter illa, per que salus earum provenire valeant procuramus. Plenam itaque de tue fraternitatis industria in Domino fiduciam obtinentes, presentium tibi auctoritate commonemus ut hereticos in tua diocesi constitutos, qui, divine inspirationis gratia faciente, sponte ad ecclesiasticam reddere voluerint unitatem, si tibi per debita signa de ipsorum conversione constiterit evidenti, iuxta formam Ecclesie a vinculo excomuniois absolvas et iniungas eisdem penitentiam salutarem, prius tamen a dictis hereticis, coram clero et populo, heresi penitus abiurata, et ab ipsis ne ulterius in pravitatis heretice contagia relabantur, quam prestare potuerint cautione accepta.

Datum Lugduni, VIII kalendas iunii, anno quinto.

1. Amb referència del Reg. Vat. 21, fol. 534r, n. 856.

166 bis

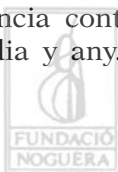
[1248, agost, 3. Lió]

Builla del papa Innocenci IV donada a l'arquebisbe de Tarragona perquè l'orde de Predicadors actui contra els heretges.

[A] Original sense localitzar.

B Regest del segle XVII, AHAT, Índex Vell, fol. 570r.

[Predicadors contra els heretges]. Bulla del mateix papa, dirigida a dit archebisbe de Tarragona, en què li mana que exorte e induesca a alguns religiosos de l'orde de Predicadors perquè inquirescan en la sua província contra les heretgies que se eran mogudes. Dada en Lió dit dia y any.

167

1248, octubre, 6. Lió

El papa Innocenci IV prohibeix a Guillaume de la Broue, arquebisbe de Narbona, i als altres inquisidors del seu arquebisbat, que procedixin contra els heretges, sospitosos o encobridors que siguin súbdits del rei d'Aragó.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 21A, fol. 43r, n. 193.

Ed. QUINTANA 1987, vol. 2, pp. 511-512, doc. 547.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 13040; BERGER 1884-1911, vol. 2, p. 14, doc. 4185;¹ LUDWIG 1993, p. 227.

Archiepiscopo Narbonensis et aliis in spiritualibus heretice pravitatis in provincia Narbonensi. Sincere devotionis affectus quem carissimus in Christo filius noster [*espai en blanc*], Aragonum rex illustris, ad personam nostram et Romanam gerit Ecclesiam, nos inducit ut eius petitionibus, quantum cum Deo possumus, annuamus. Hic est quod nos, ipsius precibus inclinati, auctoritate presentium inhibemus ne contra hereticos aliquos vel de heresi infamatos aut factores seu receptores ipsorum de districtu eiusdem regis, auctoritate vobis super hiis ab Apostolica Sede commissa, occasione huiusmodi aliquatenus procedatis.

Datum Lugduni, II nonas octobris, anno sexto.

1. Amb referència del Reg. Vat. 21A, fol. 9r, n. 193.

168

1248, octubre, 20. Lió

El papa Innocenci IV escriu a Ramon de Penyafort i al prior provincial de l'orde dels Predicadors de la Corona d'Aragó per ordenar-los que, d'acord amb el rei Jaume, procurin designar, amb la seva autoritat, com a inquisidors de l'herètica pravitat a germans del seu orde procedents de la Corona d'Aragó i que siguin idonis per dur a terme aquest ofici contra els heretges i els seus fautors, encobridors i defensors en els territoris de la província de Narbona que estaven sota domini del rei Jaume.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 21A, fol. 30r-31r, n. 154.

C Còpia, AHN, cod. 176, fols. 551r-553r.

Ed. DIAGO 1599, fols. 10rb-10va; BALUZE 1678-1715, vol. 1, p. 208B; RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 184, doc. 203 (edició de Diago); AGUIRRE 1693-1694, vol. 3, pp. 504-505, § 113-115; CATALANI 1753-1755, vol. 5, p. 195-196, § 113-115; RIUS 1954, p. 89-90, doc. 71; QUINTANA 1987, vol. 2, pp. 515-516, doc. 553; VALLS 1929, pp. 265-266, doc. 8 (edició d'Aguiarre) [Reed. VALLS 1991, pp. 26-27, doc. 8]; BARAUT 1996-1997, p. 435, doc. 9; LLORCA, 1949, pp. 44-47, doc. 2 (edició de C amb data de 1249); MARTÍNEZ 1998, pp. 32, 34, doc. 9 (edició de Llorca; trad. esp. 33, 35; amb data de 1249).

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 13057; BERGER 1884-1911, vol 2, p. 9, doc. 4156;¹ LUDWIG 1993, p. 228.

[Innocentius episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis]²
 priori provinciali in Hispania et fratri Raymundo de Pennaforti,
 ordinis Predicatorum, [salutem et apostolicam benedictionem].²
 Inter alia desiderabilia cordis nostri specialius id optamus, [et]²
 ad illud potissime dirigimus nostre intentionis affectum per quod
 salus proveniat animarum et nomen Domini gloriosum plenius
 collaudetur. Quia ergo non est Deo acceptabile obsequium absque
 fide, ad propagationem et corroborationem ipsius et christiane reli-
 gionis augmentum, quanta possumus sollicitudine vigilare debemus,
 et hoc per nos et alios incessante verbo et opere procurare, ut
 diffundatur per orbem latius cultus Dei, et messe agri multiplicata
 dominici frumentum in celestia horrea uberius inferatur. In hiis
 autem nobis fratres vestri ordinis Dominus specialis voluit esse
 adiutores, qui, spretis mundi dissoluti blanditiis, sub religionis arcte
 rigore in voluntate Christi ad placitum famulantes, de fidelium
 campo extirpare noxia et in eo plantare salubria, nec non, muniti
 spirituali pro defensione fidei armatura, errorum laqueis irretitos
 eripere, ac in religione dissimilitudinis conversantes ad unitatem
 matri Ecclesie revocare, diligentia indefessa laborant, proficien-
 tes sibi per vite meritum et aliis verbo pariter et exemplo. Unde
 quia in inquisitione facienda contra hereticos eorundem fratrum
 solertiam novimus plurimum opportunam, ipsis huiusmodi nego-
 tium providimus specialiter committendum. Ideoque devotionem
 vestram monemus et hortamur in Domino Iesu Christo, mandan-
 tes quatenus ad ipsius prosecutionem negotii solcite intendentes,
 aliquos fratres eiusdem ordinis de regno Aragonie, quos ad hoc
 idoneos fore noveritis, inquisitiones heretice pravitatis in provin-
 cia Narbonensi, per districtum tantum carissimi in /Christo\ filii
 nostri Aragonum regis illustris, auctoritate nostra deputare curetis;
 iniungentes eisdem ut in negotio ipso secundum formam a bone
 memorie Gregorio papa predecessore nostro editam et a nobis
 postmodum innovatam, iuxta quam siquidem in eodem negotio
 procedunt fratres dicti ordinis in ipsa provincia, sicut eidem nego-

tio expedire viderint, tam contra hereticos et ad ipsos accedentes, et fautores et receptatores et deffensores eorum, quam alios ipsi negotio adversantes, neminem preter Deum in hac parte timendo, efficaciter procedere non omittant. Tu vero, prior, de consilio seniorum et discretorum fratrum prefati ordinis, eiusdem regni inquisitores huiusmodi auctoritate nostra removeas trasnferasque, alios substituas vel supersedere facias, cum ex rationabili causa id videris faciendum.

Datum Lugduni, decimotertio kalendas novembris, pontificatus nostri anno sexto.

1. *Reg. Vat., fol. 6r, n. 164.* 2. *B om.*

169

1248, octubre, 20. Lió

*El papa Innocenci IV ordena a l'arquebisbe de Narbona, Guillaume de la Broue, i als frares Predicadors que actuaven com a inquisidors de la seva jurisdicció que transmetin una còpia del reglament que utilitzen en matèria d'inquisició a Ramon de Penyafort i al prior dels dominics de la Corona d'Aragó.*¹

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat 21A, fol. 31r-v, n. 165.

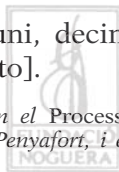
Ed. BALUZE 1678-1715, vol. 1, p. 208B; VALLS 1929, pp. 266-267, doc. 9 (edició de Baluze) [VALLS 1991, p. 28, doc. 9]; RIUS 1954, p. 90, doc. 72; QUINTANA 1987, vol. 2, p. 516, doc. 554; BARAUT 1996-1997, p. 436, doc. 10.

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 13056; BERGER 1884-1911, vol. 2, p. 9, doc. 4157.

Archiepiscopo Narbonensi et fratribus ordinis Predicatorum inquisitoribus heretice pravitatis in provincia Narbonensi. Volumus et presentium vobis auctoritate mandamus quatenus formam a bone memorie Gregorio papa predecessore nostro editam et a nobis postmodum innovatam, iuxta quam proceditis contra hereticos in provincia Narbonensi, transcribi fideliter facientes, scriptum huiusmodi, vestris interclusum sigillis, dilecto filio priori provinciali in Hispania et fratri Raimundo de Pennaforti, ordinis Predicatorum, cum super hoc ab eis fueritis requisiti, ut eiusdem forme copiam habeant, transmittatis.

Datum ut supra [Lugduni, decimotertio kalendas novembris, pontificatus nostri anno sexto].

1. *Aquest manual, conegut com el Processus inquisitionis, va ser elaborat molt poc després de la guia de Ramon de Penyafort, i el seu contingut en difereix en diversos*

aspectes, fet que mostra com cada regió utilitzava la seva pròpia normativa. Edició del document a TARDIF 1883, pp. 669-678. Vegeu també DONDAINE 1946b, pp. 97-101; DOSSAT 1952, pp. 33-38.

170

1249, maig, 1

Declaració anònima contra Raimon de Niort pel delictes d'heretgia de l'1 de maig de 1249 on el testimoni afirma que l'acusat havia assistit a predicacions càtares i havia fet el Benedicite cap a l'any 1234.

[A] Original sense localitzar.

B Clermont-Ferrand, BM, ms. 160, fol. 10r.¹

Ed. DOUAIS 1900, vol. 2, 1a part, p. 148, 53.3.c.

Testes contra Raymundi de Aniorto.²

Anno Domini M^oCC^oXLIX, kalendas madii. [espai en blanc], testis, iurata, dixit quod dum ipsa testis staret apud rupem Raymundi de Aniorto cum Blanca de Paracols, avia Raymundi de Aniorto, heretica, et cum filia eius, similiter heretica, vidit ipsa testis pluries dictum Raymundum de Aniorto qui tenebat ibi dictas hereticas, visitantem dictam Blancam de Paracols, aviam suam, hereticam; et ibi, ipsa teste vidente, adoravit dictam hereticam dicendo ter 'Benedicite', flexis genibus ante ipsam. De tempore, xv anni vel circiter.

1. Registre del segle XIII de l'escrivà del tribunal de la inquisició de Carcassona (març de 1249 - febrer de 1257). 2. Precedeix aquest grup de testimonis.

171

1250, Gósol

Informe sobre els heretges de Gósol (Berguedà) elaborat per Guillem Clergue i Pere d'Anorra (Andorra?), entre els quals destaca el testimoni de Maria Pocha.

[A] ACU, original sense localitzar.

Ed. PUJOL 1913, pp. 22-25, doc. 15 (edició d'A); ROTHWELL *et al.* 1973, pp. 272-277, doc 15 (edició de Pujol amb comentaris); BARAUT 1994-1995, pp. 512-513, doc. 9 (edició de Pujol).

Edició de PUJOL (s'ha intentat puntuar).

Anno Domini MCCL. Dix Maria Pocha a'n Guiem Clergue e a'n Pere d'Anorra, e na (?) los dava la primícia qui fembres eretges

can pregaven Deu <Deu> mans cubertes s'ajenolaven, e n'Ermesen de Terrers fa aquel semblant can ne (?) en eglea.

Dix Maria Poca a'n Guiem Clergue ja dit, lo dia de sen Valentí davant son fil, que Ramon Fogeta dix, can en Soler era malaute, que transmesesen a'n Foget que vingués, e can él venie ere prim son pasad; e viu les portes del castel desencadenar a na Barcelona qui-n metie *iiii* homes, qui lo fo semblant que fossen eretges, e na Barcelona prega-l que non fos dexalada, que amigs eren, e el respós que saber o volrie, 'Diria-us-o, si no me-n dexelanets', 'No faré ja azò'. 'E en Blanc, en Talafer, en Guiamet e-s qui venen veer mo pare', e giràs en Foget e viu-los entrar en casa d'en Ferer Draper, e viu que eren *iiii* homes. E l'endemà al vespre morie-s en Josa. E dix Maria Pocha a sa fila e a'n Miró que anasen veer qui-l vetlave, e éls viuren l'ux tancad, e-l malaute abian d'aquels qui l'abrigave. Encara dix més Maria Poca, aquel dia elex davant son fil, que si no tornas en Pelicer a l'Agual que se n'entrave sa muler en aquel orde; azò elex, dix sa fila n'Aglea en casa d'en Guiem Clerge davant na Ripola e sa neta. Encara diren més, que pocs albergs avie en Gósal que no i tingesen.

Encara dix Maria Poca que la vespre de sent Valenti que veé *x* homes, e en aquels eren en Lorenz e Guiem, son frare, el Ferer e Guiem Josa e Pere Ferer e Ferrer Draper e Ramon de Serres, e fo-li semblant que estràs los eretges de casa d'en Ramon de Serres. Dix Maria Poca que ab la muler de Ramon de Riu e ab altres passave a la casa de Ramon de Serres; e dix Ramon de Serres a Ramon de Bardines 'Ara vos compare qui us ensenave carera e us tornave de mal a be creuríets-o', 'Oc jo volenters, for naingo coneg, ara doncs calad que trobat o avets'. E repòs la muler d'en Riu, na Maria Poca 'Avet-o oïd', dix 'Oc oïd' ela, 'mal dia-ls vinga si-ls costava tant diner, com feu a mon pare, que n'ag lo bispe, ja no o preicarien tant com fan'. Dix una fila de na Vilela a na Maria Poca que li dirie que avie vist si no la-n dexunuie, 'No fare ja; e que as vist los promes qui son a casa denan de Seres?'. Fo en Guiem Clerge a casa d'en Balager, e mogué-li questió, e dix Ferrer Draper 'Negú clerge que si metex no pod salvar, com pod salvar son poble? Que dig que negú clerge non pod donar penitència drete a nul hom ne a neguna fembra, pus a si elex no pod prod tenir'. E respòs na Barcelona 'Aquestz eretges que axí encauze hom, qui us en mostrave en fe com vós en cabtenríets'. E el respòs 'No-ls quir ne-ls vul, que no oizí anc que eretges feésen vertuds'. E respòs Ferrer Draper 'Pec sóts, que nul hom qui entren

em paradís torn fer vertuts dezà'. E respòs Guiem Clerge 'Doncs, frare Ponz com fa dez vertuds per él qui tam fort encauza eretgia, si tant bona orde tenen?'. E responeren Ferrer Draper, en Balager e na Barcelona, que ja vertuds de frare Ponz no-ls pogessen prod tenir, que no i avien lur fe. Dix Bernat Paratge a'n Guiem Clerge que no-s cuidare si les vestures d'él se fregasen a certs dels eretges, que él los aportàs a mort. Azò dix lo dia de sancta Maria de març, em plaza general davant la porta de l'eglea. E respòn Ramon de Seres, que si él o conseguie, que él los aportàs a dexelament ne a mort, que él lo peziarie tot. Dix na Maria Martina a'n Guiem Clerge, que pocs albergs avie en Gòsal que [...no] mengesen, 'Que si fa ma sar e mo cunyad, el Ferer e sa muler de n'Anglesa'. [...] sa d'en Guiem Clerge, davant na Ramona Ripola, que pus sent ere aquel cors axdubla (?) [...]les que els donaven 'E pus sabeu que aquel que-ls clerges donaven'.¹ Dix n'Aglesa a'n Guiem Clerge lo [...] Maria [...] la vida dels eretges e amonestad que el [...] e així aurien la [...] de tots los homes de Gósal, e aurie puxes tots sos drets dels que pocs homes són que rics sien qui no i tigen, que si sa [...] elex lo bisbe 'E pregaria Deu que encara fósests bisbe de nosaltres, car sapiats, en Guiem Clerge, que pocs són en esta vila [...] tinguen, e no aiats paor que encara us amaran tuit, si vós [...]ts tenir per estra. Sapiats bé que, can vos mogés les paraules que-ls eretges qu'eren a casa d'en Ramon Seres, e jo que i fui ab éls tres vegades, e fan tan gran mercè que-ls fa bé [...], que éls pregunen Deu per hom que en la vostra penitència no l[...] deds que i aja nostra fe, sinó que-ns i venim per cuberta, e vós, si per aventura i volíets tenir, vejats-vos ab en Ferrer Draper e ab en Ramon de Seres e ab na Barcelona, e aprivada-vos-en ab éls, que éls vos mostren, e así dien mal o bé'. Dix na Maria Poca e sa fila, na Guialma, e na Maria Martina e'n Guiem Clerge qu'en Iosa, e'n Gramaned, e'n Terrero, que eren morts en lur poder.

Dix n'Anglesa a'n Guiem Clerge la vespra d'en se[n] Jacme que estaven los bons homes a la casa d'en Guiem Maria, e trasce-los hom de aquela casa lo dia de sen Felit, e mès-los hom en cela d'en Ramon de Serres, e vengren tres e foren v, e estegren-i viii dies, e depuis aquels tres tornaren-se'n a Josa. 'Dix me n'Aglesa que d'aquels bos homes, que n'avie a Solsona e a Agremunt e a Lerida e a Sanauja e a la Sed e en la muntania de Prades, e de su[...]eres depús senta Maria d'agost'.

Dix n'Aglesa a'n Guiem Clerge que eren los bons homes a casa de Bernat Tor[ner], la cavalcada de Ripol. E'n Guiem Clerge anà

a les [...] a aquela casa per [...] trobà la muler e na Ramona de l'Agual, e conegué les que i eren. E al vespre tornà i en Guiem Clerge per escoltar [...] si eren, e costà-s'i per tal manera que·ls ozí fer [...]lenies, e·ls ozí parlar e penre e pixar [...] aquel dia elex. Dix n'Aglesa que habien gros des[...] des[...]estadi dos, tres dies per la fila, que no ere [...] pessada e dos homes.

1. *Tot el que segueix és en el revers del pergami i molt esborrat.*

172

1250, març, 16. Carcassona

Declaració de na Fais, de Cornezano, davant de la inquisició de Carcassona, sobre alguns heretges, entre els quals consten Arnau Gili i un Català desconegut (probablement de nom propi o algú de nom desconegut).

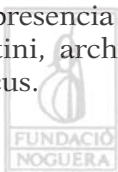
[A] Original sense localitzar.

B Clermont-Ferrand, BM, ms. 160, fol. 5v, 6v, 22v segona numeració.

Ed. DOUAIS 1900, vol. 2, 2a part, pp. 252-254, doc. 10.

Na Fais de Cornezano. Ista est intrusa.

Anno et die quo supra [M^oCC^oLIIII^o, XVII kalendas aprilis]. Na Fais, de Cornezano, citata, testis et iurata, dixit quod, cum quadam die iret apud Cofolentum cum Petro de Cornezano, idem Petrus cepit requirere ab ea si numquam vidisset aliquos de his quos vocabant bonos homines, et dicta testis respondit quod non. Et tunc dictus Petrus tantum rastigavit ei quod duxit eam ad domum Petri Adalberti, de Cofolento, ad videndum duos hereticos quorum nomina ignorat. Requisita si adoravit eos, dixit quod sic, ter flexis genibus, dicendo: 'Benedicite', secundum morem eorum. Interrogata si dedit eis aliquid, dixit quod sic, unam camisiam. De astantibus, dixit quod dictus Petrus de Cornezano et Petrus Adalberti erant presentes, et quod Petrus de Cornezano adoravit eos cum dicta teste. De tempore, dixit quod in maio erit annus et dimidius. Et hoc fecit post abiuratam heresim apud Caunas. Interrogata per singula, tam de se quam de aliis super his que ad formam inquisitionis pertinent, dixit se nichil amplius nescire. Hec deposuit dicta testis in presencia domini episcopi Carcassonne. Testes sunt: Bernardus Martini, archipresbiter minor Carcassone, et magister Robertus, medicus.

Idem testis addidit eadem confessioni sue eadem die,¹ videlicet, quod supradictus Petrus de Cornesano quadam vice adduxit supradictos hereticos ad domum ipsius testis, et hospitati fuerunt ibi, et comederunt et biberunt de bonis ipsius testis. Et ipsa testis in adventu et in recessu adoravit eosdem. Interrogata quis visitavit eos ibi, dixit quod Raymunda, uxor Bernardi Pagesii, visitavit eosdem et adoravit, et dedit eis unam anguillam; et ipsa testis dedit eis unam eminam frumenti. Dixit etiam quod dicti heretici predicaverunt eidem testi quod diligeret et adoraret bonos homines; et quesierunt ab ea quare non induxisset maritum suum defunctum ad hoc ut haberet hereticos in morte sua, et ipsa testis respondit quod non credebat quod ipse numquam habuisset fidem suam in eis. Adiecit etiam quod fuit credens hereticorum circa duos annos, quod ante negaverat. Adiecit etiam quod alter eorum vocabatur Arnaldus Gili et alter Catalanus, quorum nomina superius se dixerat ignorare. Interrogata de tempore quo supradicti heretici iacuerunt in domo dicte testis, dixit quod in medio erit annus. Dixit etiam quod a Natalis Gira misit eis unam eminam frumenti per Raymundum Fornerii de Cornezano quem sciebat esse familiarem ipsorum. Hec deposuit coram domino episcopo Carcassone apud Carcassonam. Testes magister Petrus, officialis, et magister Robertus, et Bernardus de Farico.

1. *Segueix*: quod in sequenti folio invenies +.

173

1250, març, 17. Carcassona¹

Declaració de Guilhem Sicre, de Savanac, davant la inquisició de Carcassona, on parla de diversos fets amb els heretges, entre els quals menciona a Arnau Geli² i Joan de Cornudels.

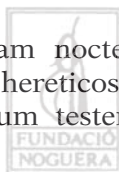
[A] Original sense localitzar.

B Clermont-Ferrand, BM, ms. 160, fol. 14r-15r, 23r-26v (fol. 15r) segona numeració.

Ed. DOUAIS 1900, vol. 2, pp. 275-277, doc. 31.

Anno quo supra [M^oCC^oLVIII], XVI kalendas apriliis. Sicredus de Cavanacho.

Item, dixit quod quadam nocte duxit ipse testis ad Cortz Arnaldus Geli et Ferrarium hereticos; et cum fuissent in quadam area, Vergelia exivit ad ipsum testem; et ipse testis et Vergilia,

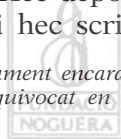

uxor dicti Ferrier, intromiserunt dictos hereticos apud Cortz; et cum essent ad hostium dicte Vergelie, ipse testis recessit ab eis, et predicta Vergelia cum predictis hereticis intravit domum suam. Interrogatus, dixit quod ipse testis non adoravit dictos hereticos nec dicta Vergelia, ipso teste vidente. Et hoc facto, ipse testis recessit ab eis. De tempore, circa dimidium annum. Hec deposuit coram domino episcopo Carcassone, Testes: Bertrandus de Farico, et Guilelmus Poncii et Bonus Mancipus.

Item, dixit ipse testis quod quadam nocte abstraxerunt ipse testis et Guilelmus de Prichanel duos hereticos, quorum nomina ignorat, a domo ipsius testis; et duxerunt eos usque ad fontem de Villafluras iuxta Villafluras; et invenerunt ibi Raymundum Iuliani seniore et alium hominem cuius nomen ignorat; et ibi ipse testis et alii predicti adoraverunt dictos hereticos, sicut dictum est. Quo facto, ipse testis et Guilelmus de Prichanel recesserunt a predictis hereticis; et heretici remanserunt cum aliis predictis. De tempore, circa II annos et dimidium. Adiecit etiam quod ipse testis et Guilelmus de Prichanel in exitu domus ipsius testis adoraverunt dictos hereticos, sicut dictum est. Hec deposuit apud Carcassonam, coram domino episcopo Carcassone. Testes: magister Guilelmus Folquini, et Guilelmus Poncii et Bonus Mancipus, qui hec scripsit.

Item, dixit quod Iohannes de Cornudels et Bernardus de Na Genta, de Coffolento, adduxerunt quadam nocte als Oliviers dels Guiffrezes Ferrarium et Arnaldum Geli hereticos; et erant ibi ipse et Guilelmus de Prichanel, de Cavanaco; et ibi ipse testis et omnes alii predicti adoraverunt dictos hereticos, sicut dictum est. Et hoc facto, ipse testis et Guilelmus de Prichanel tenuerunt viam suam cum dictis hereticis et duxerunt eos apud Cavanacum, et intromiserunt eos in domum ipsius testis; et Guilelmus de Prichanel recessit ab eis. Et steterunt ibi predicti heretici per duos dies et comederunt ibi de bonis ipsius testis et matris ipsius testis. Et erant ibi ipse testis et Aladaicis Scicresa, mater ipsius; et ibi ipse testis adoravit eos. Et cum stetissent ibi per duos dies, ipse testis abstraxit predictos hereticos inde et duxit eos usque ad Collem de Coffolento; et ibi dimisit eos, et reversus fuit apud Cavanacum. Adiecit etiam quod Iohannes de Cornudels et Bernardus de Na Genta predicti recesserunt a predictis hereticis de predicto loco. De tempore, circa III annos. Hec deposuit coram domino episcopo. Testis: Bonus Mancipus, qui hec scripsit.

1. *Quan es va introduir el document encara no havia estat possible revisar el text damunt l'original i l'editor s'havia equivocat en transcriure la data.* 2. Arnau Geli,

possiblement el mateix Arnau Gili del document anterior que està amb catalans, amb un català o amb un que es diu Català.

174

1250, agost, 16. Lió

El papa Innocenci IV informa a l'arquebisbe de Narbona i al bisbe de Marsella que els habitants de Montpeller, a causa de la puresa de la seva fe catòlica, no estan obligats a observar els estatuts fets pels legats contra els heretges.

A Montpeller, AM, arm. D, cass. t. núm. 1631 de l'Inventaire Louvet (Grand Chartier).

Ed. ROUQUETTE/VILLEMAGNE 1911-1914, vol. 2, pp. 290-291, doc. 426-CCCI.

Edició de ROUQUETTE/VILLEMAGNE.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopo Narbonensi, et episcopo Massiliensi, salutem et apostolicam benedictionem. Insinuarunt nobis dilecti filii consules et universitas ville Montispessulani, Magalonensis diocesis, quod in partibus illis a legatis Apostolice Sedis, qui pro tempore fuerint, ibidem diversa statuta, pretextu pravitate here-tice, manaverunt. Sane predicta villa, prout asseritur, a pravitate huiusmodi per Dei gratiam penitus est immunis, et hiis laudabiliter habetur intenta, que ad predictae Sedis redundare possint honorem. Quia vero dicti consules et universitas, pro huiusmodi meritis, apud nos digni sunt favoris gratia specialis, et iustum ac decens esse videtur, ut iu gravamen ipsorum statuta huiusmodi non redundant, sed ignominia repleat illorum faciem, de quibus habetur suspitio quod catholicam respuunt puritatem, nos eorum supplicationibus inclinati, vestre fraternitatis industrie, de qua in Domino fiduciam gerimus specialem, tenore presentium duximus committendum, quatinus eisdem consulibus et universitati quod ipsi, in devotione Sedis Apostolice ac puritate huiusmodi persistentes, premissa non teneantur observare statuta, prout secundum Deum expedire videritis, auctoritate apostolica concedatis. Quod si non ambo hiis exequendis potueritis interesse. alter vestrum en nichilominus observetur.

Datum Lugduni, XVII kalendas septembris, pontificatus nostri anno octavo.

175

1250, setembre ? [Carcassona]

Declaració anònima contra Raimon de Niort pel delictes d'heretgia, en relació amb els fets de Torrelhas de 1225.

[A] Original sense localitzar.

B Clermont-Ferrand, BM, ms. 160, fol. 10r.

Ed. DOUAIS 1900, vol. 2, 1a part, p. 147, doc. 53.3.a.

Anno Domini M^oCC^oL^o. [espai en blanc], testis, iuratus, dixit se vidisse apud Turrelhas in Reddessio, in domo Marcialis, quod Raymundus de Aniorto adoravit hereticos ~~Poncium~~ Bernardum Poncii et Arnaldum Poncii, hereticos, ipso teste et ~~vidente~~ Guillelma, uxore Marcialis, presentibus et videntibus. Et adiecit se vidisse quod idem Arnaldum Poncii, hereticus, fuit baiulus dicti Raymundi de Aniorto in ledda quam consuevit recipere apud Quilanum; et morabatur tunc in domo Iohannis de Vite. De tempore, xxv anni vel circiter.

176

1250, setembre, 2. Carcassona

Declaració anònima contra Raimon de Niort pels delictes d'heretgia comesos a Torrelhas, els quals es remunten a vint-i-cinc anys abans.

[A] Original sense localitzar.

B Clermont-Ferrand, BM, ms. 160, fol. 10r.

Ed. DOUAIS 1900, vol. 2, pp. 147-148, doc. 53.3.b.

Anno quo supra, III° nonas septembris. [espai en blanc], testis, iurata, dixit <quod vidit> apud Turrelhas, in domo sui ipsius testis, Bernardum Poncii et Arnaldum Poncii, hereticos; et vidit ibi similiter cum dictis hereticis Raymundum de Aniorto et Guillelmum de Fontaynas; et ibi idem Raymundus de Aniorto, ipsa teste vidente, adoravit dictos hereticos dicendo: 'Benedicite', ter flexis genibus ante ipsos; et heretici respondebant, in quolibet 'Benedicite', 'Deus vos benedicat'; et prefati heretici recipiebant el colligabant leddam in molendino pro Raymundo de Aniorto, secundum quod ipsi narrabant et dicebant ipsi testi. De tempore, xxv anni ~~vel citra~~ et ultra.

177

1250, octubre, 1. Carcassona

Declaració anònima contra Raimon de Niort pels delictes d'heretgia comesos al seu castell i a Lesinhan vint anys abans.

[A] Original sense localitzar.

B Clermont-Ferrand, BM, ms. 160, fol. 10r-v.

Ed. DOUAIS 1900, vol. 2, pp. 148-149, doc. 53.3.d.

Anno Domini M^oCC^oL^o, kalendas octobris. [*espai en blanc*], testis, iuratus, dixit quod vidit apud rupem /Raymundi\ de Aniorto in saltu, quam tenebat Raymundus de Aniorto, Raymundum Agulerium et alios multos hereticos stantes ibidem et tenentes publice domicilia sua; et ibi idem Raymundus de Aniorto, ipso teste vidente et loquebatur audiente, intrabat in domum dictorum hereticorum, et visitabat eos, et salutabat eos, et loquebatur familiariter cum eis. De tempore, circiter xx annos.

Item, dixit quod, cum Raymundus de Aniorto predictus infirmaretur graviter quadam vice apud Lesignanum, diocesis Narbonensis, in domo ecclesie dicti castri, ipse testis et Guillelmus de Fontaynas accedentes ad castrum de Asilhano assumpserunt inde duos hereticos, et adduxerunt eos apud Lesignanum, et introduxerunt eos in domum prefatam ante predictum ~~infirmum~~ Raimundum de Aniorto ~~ipso teste vidente~~; et tunc idem Raymundus de Aniorto, ipso teste vidente, de lecto surgit.

178

1251, gener, 3. Pomas

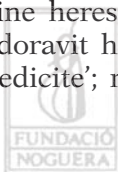
Altres declaracions del procés inquisitorial contra Raimon de Niort pel delicte d'heretgia.

[A] Original sense localitzar.

B Clermont-Ferrand, BM, ms. 160, fol. 9v.

Ed. DOUAIS 1900, vol. 2, pp. 145-146, doc. 53.1.

Anno Domini M^oCC^oL^o, III nonas ianuarii. Raymundus de Aniorto, miles, requisitus de veritate dicenda tam de se quam de aliis, vivis et mortuis, super crimine heresis et Valdesie, testis, iuratus, dixit quod nunquam vidit, adoravit hereticos, nec flexit genua sua coram eis; nec dixit eis 'Benedicite'; nec fecit eis aliquam reverentiam capite inclinato.

Item, dixit quod, postquam fuit ad curiam domini pape, non vidit hereticos, nec dedit eis aliquid, nec misit, nec predicationem eorum audivit, nec recepit, nec recipi fecit, nec vidit nuncium eorum nec literam, nec misit hereticis literam nec nuncium suum; nec participationem nec familiaritatem habuit cum eis, nec cum condempnato aliquo pro heresi. Requisitus de tempore quo fuit ad curiam, dicit quod VII° idus septembris, anno Domini M^oCC^oXLIX^o. Utrum vero ante id tempus receperit hereticos in terra sua vel in domo sua, vel dederit eis aliquid, noluit respondere, nisi de adoratione et de his que superius continentur, licet esset pluries requisitus. Dicebat enim idem Raymundus quod non tenebantur respondere alicui de tempore transacto, scilicet antequam iret ad curiam domini pape, quia de omnibus illis dicit se fore absolutum per dominum papam. Hec deposuit apud Pomars, diocesis Carcassonensi, coram venerabili patre Guilelmo, Dei gratia Carcassonensi episcopo, inquisitore super hoc auctoritate apostolica deputato. Testes: dominus Guiraudus, capellanus de Aquaviva, magister Raimundus David, capellanus de Taurizano, magister Rotbertus, clericus domini episcopi, et Petrus, capellanus domini episcopi, notarius publicus, qui hec scripsit.

Item, dixit quod fuit confessus fratri Ferrario, ordinis Predicatorum, tunc inquisitore; et hostendit quandam literam qua dicebat se absolutum fuisse per dominum Papam. Testes propredicti.

Dies est assignata uxoris Raymundi de Aniorto, die prima post Cineres quod veniat Carcassone.

179

1251, juliol, 4

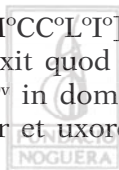
Guilhem Cabiblanca afirma davant dels inquisidors tolosans que, entre altres llocs, havia vist heretges a Perpinyà, a la casa d'Arnau de Cos.

[A] Original no localitzat.

B Tolosa de Llenguadoc, BM, ms. 609, fol. 120r.

[fol. 120r] *De la Bessedà.*

[...] Anno quo supra [M^oCC^oL^oI^o], IIII° nonas iulii, Guilelmus Cabiblanca, testes, iuratus, dixit quod vidit [...] Beneg et socios hereticos apud Perpinha, [fol. 120v] in domo Arnaldi de Cos, et vidit ibi cum eis Courandum Espazer et uxorem ipsius Duranda, et ipsum

Arnaldum de Cos et uxorem ipsius Arnaldi de Cos, et ipse testes et omnes alii adoraverunt ibi dictos hereticos ter flexis genibus, dicendo 'Benedicite, boni homines, orate Deum pro nobis'. Et sunt xv anni vel circa.

Item, vidit apud Vilars, in domo Vincenti Bierolh, Petrum Brunac et socios eius hereticos, et vidit ibi cum eos uxorem dicti Vincenti Bierolh, set non recolit si adoravit eos vel non. Et fuit eodem tempore.

[...]

Item, vidit apud Querbus, in quadam sala, Beneg, hereticum de Terme et socios suos hereticos, sed nullum vidit ibi, et tunc dictus testes portavit dictis hereticis empastad de piscibus, et dicti heretici dederunt ipsi testi v^e solidos melgurienses, et adoravit eos. Et fuit eodem tempore. Predictos hereticos credit esse bonos homines et habere bonam fidem, et posse salvari per ipsos, licet sciret quod Ecclesia persequeret eos. Et audivit eos dicentes errores de [..] bilibus quod Deus non fecerat [...], et quod hostia sancta non est corpus Christi, et quod in baptismo et matrimonio non est salus, et quod corpora mortuorum non resurgunt, et ipse credebat sicut ipsi dicebant. Et sunt xv anni quod prima credit hereticos esse bonos homines, set non credit xii anni sunt.

Predicta et plura alia de quibus modo non recolit fuit confessus fratri Ferrario apud Salhac, et omnia credit esse vera.

Item, dixit quod audivit hereticos dicentes quod quando anima exiebat de corpore hominis, morabat corpora asinorum et querebat salvacionem. [...]

180

1252, novembre, 23. Perusa

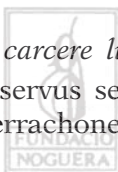
El papa Innocenci IV dóna potestat a Benet de Rocabertí, arquebisbe de Tarragona, per alliberar de la presó aquells heretges que cregui oportú, per haver fet penitència i jurat que seguiran la fe catòlica.

[A] Original no localitzat.

B Còpia del segle XIII, AHAT, Arxiu del Patrimoni de la Mitra, còdex A.B. n.1, f. 9v.

Quod possit hereticos a carcere liberare.

Innocencius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Benedicto, archiepiscopo Terrachonensi, salutem et apostolicam

benedictionem. Ut comissum tibi catholice fidei negotium in tuis manibus, auctore Domino, prospere dirigatur, fraternitati tue presencium auctoritate concedimus ut illos qui propter heresim meruerunt carceri mancipari, si apparuerint signa penitencie in eisdem, que ad misericordiam moveant te vel inquisitore super hoc deputatum, et voluerint bonam satisfaccionem prestare quod iniunctas sibi pro posse facient penitencias, fidem servabunt catholicam et deffendent impugnando pro viribus et persequendo, accusando eciam et capiendo hereticos, et credentes ac receptatores eorum, nec non et illos qui fugerint a carcere, si sponte voluerint redire ad eum, postquam ibidem fuerint aliquandiu commorati, modo simili, de inquisitorum et prelatorum quorum iurisdiccioni subsunt consilio, valeas liberare, lata in ipsos sententia quod si levi argumento poterit comperiri eos a fide de cetero deviare, sine misericordia pena debita punietur, ac semper tibi potestate retenta ut si videris negotio fidei expedire sine nova etiam causa possis ad carcerem reducere supradictos.

Datum Perusii, x kalendas decembris, pontificatus nostri anno decimo.

181

1252, novembre, 25. Perusa

El papa Innocenci IV escriu al bisbe d'Elna perquè doni suport als inquisidors de la Seu Apostòlica.

[A] Original sense localitzar, fons de l'antic convent de Santa Caterina de Barcelona.

[B] Còpia no localitzada, AGOP.

Ed. RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 219, doc. 272.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopi Elenesi, salutem, et apostolicam benedictionem. Gaudemus in Domino puritatem fidei carissimi in Christo filii nostri [espai en blanc], Aragonum regis illustris, dignis in Deo laudibus commendantes, quod, sicut lecte nobis ipsius litere continebant, que spiritualium attulere nobis materiam gaudiorum, ipse tanquam princeps catholicus pravitatem hereticam desiderat de regnis et terris sue ditioni subiectis totis viribus extirpare. Quia vero, non solum te decet nullum prestare impedimentum prosecutioni huiusmodi negotii, verum etiam adesse indefesso studio, nobis tacentibus, et

prodesse. Cum non sit dubium te in hoc prosequi proprium interesse, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus quatenus inquisitoribus super ipsa pravitate in tua diocesi, auctoritate apostolica deputatis super inquisitione huiusmodi, nullum obstaculum interponas, quin potius in hoc impendas eis efficaciter auxilium, consilium et favorem, ita quod diligentie tuo studium clareat per effectum, et nos sollicitudinem tuam possimus merito commendare.

Datum Perusii, VII kalendas decembris, pontificatus nostri anno decimo.

182

1254, març, 9. Laterà

El papa Innocenci IV concedeix diverses facultats als inquisidors de l'orde dels Predicadors.

[A] Original sense localitzar.

[B] Còpia no localitzada, AGOP.

Ed. EIMERIC 1595, 2a part, p. 136b-137a (edició de la còpia de l'AV); RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 241, doc. 318 (edició de B).

Innocentius Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Predicatorum inquisitoribus heretice pravitatis, salutem et apostolicam benedictionem. Cum negotium fidei catholice adversus heretice pravitatis errores vobis, ut vestra prudentia, deprehendat vulpeculas demolientes vineam Domini, sub certa forma per alias nostras literas duxerimus committendum, ut commissum vobis ab Apostolica Sede tam salubre ac utile ministerium exequi liberius, ac exercere possitis efficacius in hac parte, interpretandi statuta ecclesiastica et secularia contra hereticos edita, et hereticorum filios et nepotes, credentium quoque fautorum, defensorum, et receptatorum ipsorum, dignitatibus, personatibus, et honoribus quibuscunque, ac beneficiis ecclesiasticis, et publicis officiis, illos etiam, qui hereticorum vel aliorum predictorum interventu, intuitu, vel gratia talia sunt adepti, vel in posterum assequuntur, privandi huiusmodi dignitatibus, personatibus, honoribus, beneficiis et officiis, liberam vobis, auctoritate presentium, concedimus potestatem. Sane volumus, ut nomina tam accusantium pravitatem hereticam, quam testificantium super ea nullatenus publicentur propter scandalum, vel periculum, quod ex publicatione huiusmodi sequi posset, et adhibeatur dictis huiusmodi testium nichilominus plena fides;

quod si simul iis non interfueritis exequendis, unus vestrum ea nichilominus exequatur.

Datum Laterani, VII idus martii, pontificatus nostri anno undecimo et cetera.

183

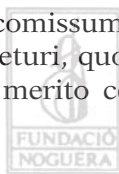
1254, abril, 7. Laterà

El papa Innocenci IV escriu al rei d'Aragó i delega la Inquisició de les terres de Barcelona, Lleida i Perpinyà als frares Predicadors.

- [A] Original sense localitzar, fons de l'antic convent de Santa Caterina de Barcelona.
 - B Còpia del segle XIII, AHAT, Arxiu del Patrimoni de la Mitra, còdex A.B. n.1, f. 12v.
 - [C] Còpia no localitzada, AGOP.
- Ed. RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 245, doc. 326 (edició de C).
Reg. LUDWIG 1993, p. 228.

Quod aliqui fratres deputentur super inquisitione hereticorum facienda ad requisicionem regi.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis [espai en blanc], Barchinonensis, et [espai en blanc], Ilerdensis, et [espai en blanc], de Perpiniano, Elnensis diocesis, prioribus ordinis Fratrum Predicatorum, salutem, et apostolicam benedictionem. Carissimus in Christo filius noster [espai en blanc], Aragonum rex illustris, fervens utique fidei orthodoxe zelator, a nobis cum instancia petiit ut aliquos ex fratribus vestri ordinis providos et discretos ad inquirendum contra hereticos in terris suo subiectis dominio deputare apostolica sollicitudine curaremus. Nos igitur, ipsius regis puram et laudabilem in hac parte intentionem multipliciter comendantes, huiusmodi pie ac favorabili eius petitioni clementer duximus annuendum, ideoque discretionem vestram rogamus, et hortamur attente, per apostolica vobis scripta, in virtute obedientie districte precipiendo, mandantes quatinus, ad requisicionem ipsius regis, aliquos ex fratribus vestris discretos, vigiles et idoneos ad huiusmodi exequendum inquisitionis negotium, sublata difficultate qualibet, deputare curetis; nisi forsan illud aliis in eisdem terris per Sedem Apostolicam sit comissum. Preces, monita, et precepta nostra super hoc taliter impleturi, quod devotionem vestram dignis exinde in Domino laudibus merito commendare possimus.

Datum Laterani, VII idus aprilis, pontificatus nostri anno undecimo.

184

1254, abril, 21. Laterà

El papa Innocenci IV comunica a l'arquebisbe de Tarragona, Benet Rocabertí, i de Narbona, Guillaume de la Broue, i als seus sufraganis, que ha accedit a les súpliques del rei d'Aragó, Jaume I, i ha encomanat la inquisició a les seves terres als frares Predicadors, i els ordena que ajudin i tots aquells que siguin destinats a aquesta tasca.

- [A] Original sense localitzar, fons de l'antic convent de Santa Caterina de Barcelona.
 - B Còpia del segle XIII, AHAT, Arxiu del Patrimoni de la Mitra, còdex A.B. n.1, fol. 12v.
 - [C] Còpia no localitzada, AGOP.
- Ed. RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 245, doc. 328 (edició de C); QUINTANA 1987, vol. 2, pp. 834-835, doc. 959 (edició parcial)
 Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 15343.

De eodem archiepiscopis Terrachonensis et Narbonensis.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus [*espai en blanc*], Tarraconensis, et [*espai en blanc*], Narbonensis, archiepiscopis, ac eorum suffraganeis, salutem et apostolicam benedictionem. Carissimus in Christo filius noster [*espai en blanc*], Aragonum rex illustris, fervens utique fidei orthodoxe zelator, a nobis cum instantia petiit ut aliquos ex fratribus ordinis Predicatorum providos et discretos ad inquirendum contra hereticos, in terris ipsius regis subiectis dominio, deputare apostolica solitudine curaremus. Nos igitur, eiusdem regis puram et laudabilem in hac parte intentionem multipliciter commendantes, huiusmodi pie ac favorabili eius petitione clementer duximus annuendum. Itaque dilectos filios [*espai en blanc*], Barchinonensis, et [*espai en blanc*], Ilerdensis, ac [*espai en blanc*] de Perpiniano, Elnensi diocesis, priores eiusdem ordinis, rogandos duximus attentius, et monendos, nostris eis districte in virtute obediencie dantes literis in preceptis, ut ad requisitionem prefati regis aliquos ex eorum fratribus discretos, vigiles, et idoneos ad huiusmodi exequendum inquisitionis negocium, sublata difficultate qualibet, deputare procurent, nisi forsan illud aliis in eisdem terris per Sedem Apos-

tolicam sit comissum. Quocirca fraternitati vestre per apostolica scripta mandamus quatinus fratribus prefati ordinis, quos ad hoc dicti priores deputaverint, vestrum favorem, consilium et auxilium impendatis.

Datum Laterani, XI kalendas maii, pontificatus nostri anno undecimo.

185

1254, maig, 26. Assís

El papa Innocenci IV comunica al rei d'Aragó que les operacions econòmiques fetes amb Ezzelino de Romano no tenen cap valor des que ha estat declarat heretge.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia coetània, AV, Reg. Vat. 23, fol. 134, n. 36.

Ed. QUINTANA 1987, vol. 2, p. 840, doc. 959.

Regi aragonum illustri. Illorum facta, qui sunt ab ecclesiastica unitate precisa, sicut ab Ecclesia, iuxta sanctiones canonicas, non inmerito reprobanda, cui fidem, quantum in eis est, dampnabiliter, reprobarunt. Nos itaque, huiusmodi considerationem habentes, omnes vendiciones, permutationes et alienationes factas ab Ezelino de Romano, postquam fuit a nobis sicut manifestus hereticus iudicatus, et quas faciet in posterum, non valere decernimus et nullus existere firmitatis. Nulli et cetera nostre constitutionis et cetera.

Datum Asisii, VII kalendas iunii, anno decimo.

186

[1255], desembre, 1. Tarragona

Carta de l'arquebisbe de Tarragona, Benet Rocabertí, a Ramon de Penyafor i al prior del convent de Predicadors de Barcelona, relativa a l'actuació inquisitorial contra els heretges a Berga.

[A] AHAT, original sense localitzar.

B Còpia del segle XVIII, BUB, ms. 241, Sebastià Agustí Prats, *Papeles manuscritos e impresos, referentes la mayor parte al convento de Santa Catalina*, fols. 326-327.

Ed. VILLANUEVA 1804-1852, vol. 11, pp. 232-233, doc. 28, segon document (edició d'A); VALLS 1929, pp. 276-277, doc. 17 (edició de Villanueva); RIUS 1954, pp. 118-119, doc. 90; VALLS 1991, pp. 40-41, doc. 17; BARAUT 1996-1997, pp. 436-437, doc. 11.

Benedictus, divina providentia archiepiscopus Tarraconensis, venerabilibus et dilectis in Christo religiosus viris fratri Raymundo de Pennaforti et priori domus Predicatorum Barchinone, salutem et sinceram in Domino charitatem. Significamus vobis quod, cum capitulo nostro et aliis viris religiosus et pluribus sapientibus deliberatione habita diligenti, diem Sancti Nicolai duximus assignandum, ut nos, et ille qui vices gerebat venerabilis fratris nostri episcopi Urgellensis, ac alii ad hoc necessarii, essemus apud Bergam personaliter constituti pro negotio inquisitionis contra hereticos facte per religiosum virum fratrem Petrum de Thenis in diocesi Urgellensi, auctore Domino prospere consummando. Veruntamen, cum ex parte ecclesie Urgellensis nobis fuerit declaratum quod dictus episcopus ab administratione spiritualium et temporalium episcopatus Urgellensis est suspensus, ita quod per se vel per alium nihil de bonis episcopatus sive de ipso episcopatu debet percipere, seu etiam in eo ministrare, secundum quod in translato sententie super hoc late nobis transmissio, cuius formam vobis mittimus, plenius continetur, videtur nobis et capitulo nostro et pluribus sapientibus quod in hoc casu illi qui gerebant vices episcopi vel capitulum Urgellense, cum non dicatur sedes vacare, vel etiam nos procedere ad decisionem dicti negotii non possimus, sed tantummodo dictus frater Petrus, qui usus est iurisdictione a dicto episcopo sibi commissa et a nobis postmodum confirmata. Ipse tamen dixit quod preceptum est sibi a vobis fratri Raymundo, ex parte prioris provincialis, quod non procedat super huiusmodi negotiis decidendis, ac ideo sine mandato speciali super hoc non procedet ullo modo. Cum igitur, si ex hoc dictum negotium impediretur, non solum scandala sequerentur, immo totum negotium posset destrui in magnum dispendium plurium animarum et fidei orthodoxe, discretionem et devotionem vestram rogamus, hortamur in Domino et monemus, quatenus dicto fratri Petro in sententiis super dicto negotio proferendis a vobis plena licentia per spetialem litteram tribuatur, quam nobis mittatis per presentium portitorem, vestrum nihilominus in scriptis salubre nobis super hoc consilium impensuri, et nobis ac dicto fratri Petro dictas literas et responsionem transmittatis, ita quod die iovis mane apud Villamfrancam, ubi eam expectabimus, habeamus; quia alias, secundum consilium habitum, non accederemus ad diocessim Urgellensem. Ut autem super premissis quid agendum sit plenius videatis, translatum commisionum dicti fratris Petri et sententie contra episcopum late, ut dictum est, vobis mittimus sigilli nostri munimine interclusum.

Datum Tarracone, kalendis decembris.

[1255, desembre, 2. Barcelona]

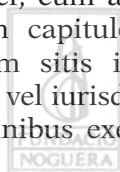
Resposta de Pere, prior del convent dels dominics, i de Ramon de Penyafort a l'arquebisbe de Tarragona, Benet Rocabertí, a la carta anterior, exhortant-lo a prosseguir l'actuació inquisitorial començada contra els heretges de Berga, tot i estar vacant la seu d'Urgell.

[A] AHAT, original sense localitzar.

B Còpia del segle XVIII, BUB, ms. 241, Sebastià Agustí Prats, *Papeles manuscritos e impresos*, fols. 327-329.

Ed. VILLANUEVA 1804-1852, vol. 11, doc. 28, pp. 233-234, tercer document (edició d'A); VALLS 1929, pp. 277-278, doc. 18; RIUS 1954, doc. 91, pp. 119-120; VALLS 1991, pp. 41-42, doc. 18; BARAUT 1996-1997, pp. 437-438, doc. 12.

Reverendissimo in Christo patri domino Benedicto, Dei gratia archiepiscopo Tarraconensi, frater Petrus, servus Fratrum Predicatorum Barchinone, et frater Raymundus de Pennaforti, salutem et reverentiam debitam ac devotam. Receptis litteris paternitatis vestre tertia feria per manus magistri Arnaldi, respondi ei ego frater Raymundus, quia mihi spetialiter littere mittebantur, prout scivi et potui viva voce, iuxta vestram reverentiam et honorem. Postmodum feria quinta circa nonam recepimus alias litteras per quendam puerum cursorem vestrum, de quarum tenore mirati fuimus et turbati, pro eo quod adversarius veritatis impedimenta contra fidei negotium machinatur. Hoc autem scitote pro certo quod a quindecim diebus citra iam tribus vicibus intelleximus a personis pluribus fidedignis, aliquibus hoc assertione indubitata per litteras referentibus et aliis viva voce, qui et litteras receperant de curia, et certitudinem per personas notas et fidedignas, que in facto presentes fuerant et oculis suis viderant, quod dominus episcopus Urgellensis fuit indubitanter depositus per sententiam domini pape in primo sabbato octobris. Audivimus etiam quod ante sententiam depositionis, fuerat lata suspensionis sententia contra ipsum. Unde secundum hoc, cum constet Urgellensem Ecclesiam vacare, potestis indubitanter procedere vel vos vel capitulum vel simul, prout vestra circumspecta discretio magis videret expedire. Posito etiam quod, si non esset lata sententia, quod non credimus, videtur tutius quod vos, pater, cum aliis, tam cum procuratoribus domini episcopi quam cum capitulo, procedatis ad sententiam proferendam, presertim cum sitis iudex ordinarius et nihil in preiudicium domini episcopi vel iurisdictionis ipsius super predictis facere intendatis. Et his omnibus exequendis posset frater Petrus

de Thenis, licet prohibitum sibi fuerat a priori provinciali ferre sententiam, prestare suum consilium et assensum tantum. Valere posset autem rationi comissionis, quam sibi fecit episcopus Urgellensis. Hec ita scripsimus vobis de confidentia spetiali, et quia sic placuit vobis quod vobis nostrum consilium rescriberemus, nec alias si hac vice deseratis negotium, fides periclitetur in infamiam non solum vestram sed etiam prelatorum et totius cleri et in periculum et scandalum plurimorum.

188

[1255, desembre. Barcelona]

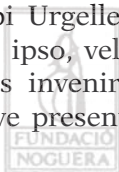
Carta de fra Pere, prior del convent dels Predicadors de Barcelona, i de Ramon de Penyafort, als inquisidors Pere Tenes i fra Ferrer Vilarroja autoritzant-los a reprendre, d'acord amb l'arquebisbe de Tarragona, les investigacions sobre els heretges de Berga.

[A] AHAT, original sense localitzar.

B Còpia del segle XVIII, BUB, ms. 241, Sebastià Agustí Prats, *Papeles manuscritos e impresos*, fols. 329-330.

Ed. VILLANUEVA 1804-1852, vol. 11, pp. 234-235, doc. 28, quart document (edició d'A); VALLS 1929, pp. 278, doc. 19; RIUS 1954, doc. 92, pp. 120-121; VALLS 1991, p. 43, doc. 19; BARAUT 1996-1997, p. 438, doc. 13.

Venerabilibus et in Christo charissimis fratri Petro de Thenis et fratri Ferrario de Villarubea, frater Petrus, servus Predicatorum Barchinone, et frater Raymundus de Pennaforti, salutem in domino Iesu Christo. Letteris venerabilis fratris nostri archiepiscopi et vestris diligenter inspectis, mirati fuimus et turbati, pro eo quia inimicus et adversarius veritatis machinatur insidias ut fidei negotium perimat et pervertat. Tamen, quia non est propter hoc, sicut vobis videtur, tantum negotium deserendum, et ego frater Raymundus propter graves infirmitates meas non possum intendere prolixè responsioni vel dictamini litterarum, respiciatis litteras quas domino archiepiscopo, iuxta modicitatem nostram et gratiam nobis datam, super hoc destinamus, et secundum tenorem ipsarum cum domino archiepiscopo et aliis procedatis. Unde, si ipse dominus archiepiscopus deseruerit ad presens negotium occasione litterarum, quas de suspensione episcopi Urgellensis dicitur recepissee, utrum vos debeatis ire Bergam sine ipso, vel, quid agere debeatis, claram responsionem non possumus invenire, sed committimus arbitrio vestro, ut sive per litteras sive presentia literarum apud illos nobiles vos

ipsos, et ordinem, quanto cautius et veracius poteritis, excusetis. Et si quid consilium, preter hoc quod sententiam non feratis, et ut heretici non evadant et fidei non periclitetur negotium, invenire poteritis, ipso inspirante cuius negotium agitur, iuxta datam vobis a Deo gratiam faciatis. Orate pro nobis.

189

1255, desembre. Barcelona

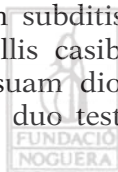
Ramon de Penyafort insta l'arquebisbe de Tarragona, Benet Rocabertí, com a metropolità, a proseguir l'enquesta dels heretges a Berga iniciada per Pere Tenes i Ferrer de Vilarroja, delegats del bisbe d'Urgell, malgrat estar la seu vacant.

[A] AHAT, original sense localitzar.

B Còpia del segle XVIII, BUB, ms. 241, Sebastià Agustí Prats, *Papeles manuscritos e impresos*, fols. 330-332.

Ed. VILLANUEVA 1804-1852, vol. 11, pp. 235-236, doc. 28, cinquè document (edició d'A); VALLS 1929, p. 279, doc. 20; RIUS 1954, doc. 93, pp. 121-122; VALLS 1991, p. 44, doc. 20; BARAUT 1994-1995, pp. 513-514, doc. 10.

Reverendissimo et charissimo in Christo patri domino Benedicto, Dei gratia Tarraconensi archiepiscopo, frater Raymundus de Pennaforti, salutem et reverentiam debitam ac devotam. Licet turbatus fuerim et miratus quod diabolus, veritatis et fidei adversarius, suis astutiis machinatur, unde perturbet fidei negotium et confundat; ex hoc ipso letificor, considerans quod ipsum negotium, de quo agitur, ad Dei beneplacitum pertinet, apud recte intelligentes clarius elucescit. Sane in aliis litteris, quas feria quinta in sero nuntio vestro prior et ego tradidimus, scripsi vobis aliquas rationes, propter quas consulebam quod iter vestrum continuaretis animo ad dissipationem heretice pravitatis et ad consummationem negotii fidei, pro quo multum et pluries extitit laboratum, quas quidem rationes invenietis in literis antedictis et referet vobis lator presentium plenius viva voce. Nunc autem superando duas vel tres causas, licet videatur forsitan supervacuum ad cautelam, una est quia, sicut nostis, in canonibus est expressum quod in certis casibus metropolitanus potest exercere iurisdictionem suam corrigendo et reformando in subditis suffraganeorum suorum, et hic est evidenter unus de illis casibus, videlicet negligentia suffraganei circa purgandam suam diocesim ab heretica pravitate. Quam negligentiam probant duo testes omni exceptione maiores,

scilicet fama publica et operis evidentia, que utique sunt notoria, et ideo non expono. Si dicatur, fecit suffraganeus ille quod potuit, respondeo, non. Quia ut nec verbis audatia detur, nec exemplo predicavit sufficienter nec verbo, et ideo ibi, sicut in aliquibus aliis locis, secuta est multiplex corruptela. Audeo igitur consulere quod hec sola causa sufficit, ut iure vestro ordinario procedatis nunc, corrigatis, reformatis et sententiam proferatis, et quantum decuerit et licuerit, executioni mandetis. Si autem aliquis dicat quod non fuit negligens, dico quod ad hoc potestis procedere propter quandam solemnem opinionem, que dicit quod, licet archiepiscopus non debeat se intromittere de subditis suffraganeorum, nisi in certis casibus, si tamen fecerit, tenet processus eius, quia iudex ordinarius est totius provincie. Non tamen consulo quod extendatis istam opinionem, nisi in necessitate et pro negotio fidei, sicut in presenti casu. Hec summam scripsi vobis, rogans et consulens, ut in spiritu consilii et fortitudinis omni ambiguitate seposita, procedatis et negotium in Domino terminetis.

190

[1256,] maig, 8. Bagà

*Galceran de Pinós manlleua a l'arquebisbe Benet Rocabertí tretze heretges de Gósol empresonats a Tarragona per un temps determinat, i promet retornar-los si són reclamats per l'arquebisbe.*¹

[A] Original no localitzat.

B ACA, Notarials, Bagà, reg. 1, fol. 61r.

Ed. SERRA 1950, vol. 3, p. 335; BARAUT 1994-1995, pp. 514-515, doc. 11a; BARTRINA 1999, pp. 17-18, doc. 3.

Notum sit omnibus quod ego Gaucerandus de Pinos /cum auctoritate\ manulevo /~~et etiam manulevabo~~\ a vobis domino / Benedicto,\ archi[episcopo] [Tarrachonensis], illos homines meos /de Gosol\ quos vos tenetis captos, super factum heresis, in vestro posse apud Tarrachonam, nomine Arnaldus de Baucebre, et Petrus Ferrarii, et Bernardus de Paratge et uxor eius Guilelma, et na Payris, et Bernardus Zabate et uxorem eius, et Bernardus Torner, et Guilelmus Iosa, et Barchinea Balagarii, et Raimundus de Serres, /et Ferrarius Traper et Raimundus de Quer\ Unde promito et teneor bona fide et firma stipulacione, et sub sacramento modo prestito, dictos homines et feminas tam in vestro posse et in posse Ecclesia [sic] quantumcumque die vos nobis Ecclesia /

Romana\ mandaveritis, /per spacium unius mensis ex termino\ tornare illos tamen vivos usque ad terminum certum, scilicet de hoc festo Sancti Iohannis Babtiste usque ad II annos /incontinenti quando mandaveritis ut restituere [...] iuxta vestrum iudicium\ Et pro his omnibus atendendis, et complendis et observandis obligo vobis et vestris ~~omnes res~~ /Ecclesie\ me ipsum personaliter et heredem meum, et omnes res meas mobiles et immobiles. Et ut res iterum melius collocentur, ego dictus Gaucerandus de Pinos, /tactis\ sanctis III Dei Evangeliiis, iuro et iurando promito me hec omnia predicta et singula servandam (?) /et [...],\ et numquam in aliquo contra venire aliqua racione et iure. Et in his renuncio, et cetera.

Testes: Guilelmus Raimundi de Travessers, et Raimundus de Gosol, et Guilelmus Raimundi de Faia, et Burdo de Pi, et Poncius de Saucz, et Guilelmus de Saucz, militum, et Bernardus de Rivo, baiulo de Bagano, et Fortunius, baiulo de Gosol, et Bernardus de Casis, et Iacobus de Monteliano.

VIII idus madii [anno Dominice Incarnationi MCCLVI].

1. Any després, el 1326, trobem la referència d'una torre dels heretges a Tarragona, la qual es repeteix el 1401. Aquesta torre podria ser la presó arquebisbal, actualment desapareguda. AHCT, FM, perg. 356 [1326]: "[...] la compra de la mitad de un herrenal, al lado de la torre de los Herejes, donde establecer eras para el servicio común". AHCT, FM, AM, n° 17: 1401-1402 [18.VIII.1401], f. 13v): "Com dintre e fora los murs de la Ciutat e en les encontrades d'aquella haja molts femers, de què se seguexen grans infeccions e pudors a la Ciutat e enuigs als ciutadans, qui per les males odors han a lexar los deportes e exides de la Ciutat; l'onrat Consell, a proposició dels honrats cònsols, provehí, determenà e comanà als honrats cònsols, o aquells que ells hi elegiran e volran, donen loch als femers envers la Torra dels Heretges o al carreró dels Àsens, o allà on a ells plaurà e millor conexeran que estiguen, en manera que entorn lo mur ni en les encontrades e exides de la Ciutat, dintre ni defora, femers en alguna manera no estiguen per esquivar tota infecció e dampnatge". *El nostre agraïment a Eduard Juncosa per aquestes referències i la del document 166 bis.*

191

1256 [juny o juliol]

Confessió de la càtara Stephanie Pradier del Sabartés on parla d'heretges a Catalunya (extractes).

A Archives départementales de la Haute-Garonne, ms. 124, fol. cxcvi i seg.
Ed. CAZENAVE 1969, pp. 429-436.

Edició de CAZENAVE.

Item, dixit quod, cum Arnaudus Rogerii et socius eius [heretici] predicti exissent de domo ipsius testis, sicut dictum est,

post recessum eorum per duos dies vel circa, ipsa testis fingens se vere in [...] niam in terram suam accepit licentiam ab amicis suis; et recedens inde cum Maencia predicta ancilla ipsius testis et duobus domicellis de Castro Verduno, scilicet Petro de Verniiol et Guillermo Arnaudi, filius quondam Athonus [sic] Arnaldi, iverunt recte usque ad Acs, et descenderunt ibi in hospitali de Acs; et cum fuissent ibi, ipsa testis spectaret ibi societatem que debebat ad ipsam testem ibi venire de Cathalonia, et redierunt domicelli cum quitaturis suis et ipsius testis, nichil scientes de facto ipsius testis [...]

192

1257, juliol, 28. Viterbo

*Carta del papa Alexandre IV al prior provincial dels frares Predicadors d'Espanya perquè envii dos inquisidors, especificant com han d'actuar.*¹

[A] Original no localitzat.

B Còpia del segle XIII, AHAT, Arxiu del Patrimoni de la Mitra, còdex A.B. n.1, fols. 19r-v.

C Còpia del segle XIV, BAV, Vat. lat. 3978, fols. 38rb-39rb.

*Comissio facta a domino papa Predicatoribus super inquisitione hereticorum facienda in regno et dominio domini regis Aragonum.*²

Alexander episcopus, servus servorum Dei, dilecti filii priori provinciali Predicatorum in Yspania, salutem et apostolicam benedictionem. Pre cunctis nostre mentis desiderabilibus catholice incrementum fidei affectantes, et nimio utique dolore replemur cum audimus aliquos vel sentimus ad illius depressionem quacumque malignitate satagere, vel dampnabilibus ipsam depravando reprehensionibus, aut detraccionibus ei abrogabilibus derogando, seu comentis eadem medacibus pervertendo, ad quorum iniqua consternenda molimina eo animosius aspiramus, quo in animarum stragem periudicio suis eos agnoscimus conspirare. Sane, ut accepimus in aliquibus partibus regni et domini karissimi in Christo filii nostri illustris regis Aragonum adeo infidelitatis error invasit quod, ibi quamplurimum a via veritatis pro(r)sus aversi, euntes per devium falsitatis ad concuciendum orthodoxe murum fidei machinas construant, volentes ipsum, fallacium argumentacionum impulsibus, demoliri. Verum, licet ubilibet sedis apostolice diligenter

contra talium dolosam astuciam, ne difus(i)us heresi serpat morbus, remedium libenter adhibeat oportuna, in predictis tamen partibus, cupientes anxie nec negocium fidei iugi prefectu, elisis omnibus erroribus, fortius convalescat, vigilare ad hec per nos et alios eo studemus attentius, quo predictum regem ferventior sentimus ad idem negocium efficaciter promovendo. Quare, cum fratribus vestris deliberacione habita diligenti, providimus ibidem ad presens personas aliquas tui ordinis circumspectas pro tanto negotio deputari, quarum honesta conversatio exemplum tribuat puritatis et doctrinam fundant, erudita labia, salutarem, ut sacro ipsorum ministerio prefate partes ab huiusmodi contagiis expurgentur. Qui igitur de prudencie tue industria firmam in Domino fiduciam obtinemus, ad eiusdem regis instantia, discrecioni tue, per apostolica scripta districte precipiendo, mandamus quatenus duos fratres ydoneos ad huiusmodi opus dominicum, de consilio discretorum fratrum eiusdem ordinis, eligas, eisque auctoritate nostri iniungas, in suorum remissionem peccatorum, ut in caritate Dei, hominum timore postposito, virtutem Spiritus induentes ex alto, auctoritate presentis inquisitionis officium contra hereticos ad extirpandam de predictis partibus hereticam pravitatem, sub spe mercedis eterne, totis assumentes affectibus, sic efficaciter prosequi studeant, ut per sollicitudinis sue prudenciam de ipsis radix iniquitatis heretice succidatur, et vinea Domini exterminatis vulpeculis, que perversis moribus demoliuntur, eandem fructus aferat catholice puritatis. Siquos autem de pravitate predicta culpabiles invenerint, vel infectos seu etiam infamatos, contra ipsos nisi excommunicati absolute velint mandatis Ecclesie obedire, nec non et receptatores, defensores et fautores eorum, iuxta sanctiones canonicas, auctoritate apostolica, hominum metu, divino timore, postposito, procedere non ommittant, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, conpescendo, non obstantibus aliquibus literis ad quoscumque alios, exceptis locorum diocesanis, super huiusmodi negotio ab Apostolica Sede directis, quas, auctoritate presentium, revocamus, nec pretextu comissionis specialiter eisdem diocesanis super hec facte, processum ipsorum fratrum in eorundem civitatibus et diocesibus volumus impediri, nec per hoc quod fidei negocium generaliter in eisdem fratribus ipsis precipimus comissiones a prefata se ipsis factas, si forsan illarum seu ordinaria velint auctoritate procedere, intendimus revocare. Si vero aliqui ex hereticis ipsis, heretica labe penitus

abiurata, redire voluerint ad Ecclesie unitatem, eis, iuxta formam Ecclesie, absolucionis beneficium impendentes, iniungant eisdem quod iniungi talibus consuevit, proviso solerter ne, simulata conversione, redeant fraudulenter, et dictos fratres immo potius se ipsos fallentes, sub agni spem gerant lupum. Ut ergo, commissi eis officii debitum, libentius exequantur comittendi citaciones testium, examinantes cum de predicto crimine ac ipsius circumstanciis dixerint requirendo et sententiarum denunciaciones, quas in quoslibet de hac causa tulerint, plenam ipsis concedimus facultatem, non obstante si religiosis quibuslibet, quod causarum vel negotiorum commissiones minime teneantur suscipere, quodque excommunicari vel interdicti aut suspendi nequeant a Sede Apostolica sit indultum. Set quia in tam gravi crimine, cum multa oportet cau/te/la procedi, ut in reos, sine ullo proferatur errore, de iure ac digne severitas ultionis, volumus et mandamus ut ipsis fratres, vel quos ad hec duxerint deputandos, in examinatione testium quos recipi super crimine predicto ipsum contingentibus oportuerit, adhibeant sibi duas religiosas et discretas personas sub quarum presencia per viros ydoneos fideliter eorundem deposita testium conscribantur. Ceterum, cum aliqui fuerint iudicandi heretici, vel incarcerationis pene perpetue alicui pro huiusmodi crimine infligenda, ad id per dictos fratres de diocesanorum vel vicariorum suorum, si ipsis, diocesanis absentibus, presentes fuerint, consilio procedatur, ut in tante animadversionis inditio non postponenda pontificum auctoritas intercedat. Verum, ut predicta possint utilius et liberius exercere, ipsis fratribus largiendi viginti vel quadraginta dierum indulgenciam, quociens oportunum fuerit, omnibus penitentibus et confessis qui ad ipsorum convocationem, propter hoc faciendam, accesserint, plenam, tenore presentis, concedimus facultatem. Sepredictis siquidem fratribus pro huiusmodi negocio laborantibus, et omnibus personaliter eis assistentibus in eodem, illam peccatorum veniam indulgemus que succurrentibus Terre Sancte in generali concilio est concessa. Illos vero qui ad impugnando hereticos fautores, et receptatores et defensores eorum, eisdem fratribus ex animo auxilium, consilium prestiterint vel favorem, de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli apostolorum auctoritate confisi, tres annos de iniuncta sibi penitencia relaxamus. Et siqui ex hiis in procecutione huiusmodi negocii forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti ac ore confessi fuerint, plenam veniam indulgemus. Compescendi quod, monitione premissa per censuram ecclesiasticam, apellatione posposita, predi-

catores questuarios a predicationis officio quod ad ipsos nullatenus pertinet, quorum interest tantum caritativa subsidia simpliciter petere, ac indulgentiam, siquam forte habent exponere, liberam eis tribuimus facultatem. Quod si non ambo hiis potuerint interesse, alter eorum nichilonimus exequatur.

Data Viterbii v kalendas augusti, pontificates nostri anno tercio.

1. Aquesta carta és inèdita i no es troba als principals registres. N'hem localitzat dues còpies de l'època. Una part del text està inclòs parcialment en la carta que Urbà IV escriu als inquisidors de la Corona d'Aragó el dia 28 de juliol de 1262 (Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 18387; edició RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, 427, n. 24); i també en la carta del 28 de gener de 1267 de Climent IV (Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 19924; edició RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, 480, n. 57 (sense el text que es repeteix en la de l'any 1262). La transcripció de la carta de 1257 difereix de les altres. 2. C om.

193

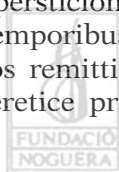
1257, agost, 23. Lleida

El rei Jaume I perdona tots els culpables, vius i difunts, per tal de tornar a la ciutat de Lleida i a tots els seus naturals la bona fama, tocada perquè en temps passats alguns van caure en l'herètica pravitat i van ser trobats culpables, sospitosos, fautors o receptors, ocultadors o celadors pels inquisidors nomenats pels bisbes de la diòcesi de Lleida, Berenguer d'Erill, Pere d'Albalat, Ramon de Siscar i Guillem de Barberà, i els seus assessors, i perdona tots els culpables, vius i difunts, i ordena que de cap manera els seus béns i els dels seus hereus siguin expropiats. El rei també reconeix haver rebut el pagament de dos mil morabatins alfonsins per aquest acte de perdó i de generositat envers aquells que han tornat a la fe catòlica.

A Lleida, AM, pergamí n. 41.

Ed. parcial SANAHUJA 1946, pp. 195-196.

Peteat cunctis presentibus atque futuris quod nos Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispesulani, considerantes statum civitates Ilerdensis et universorum civium eiusdem, quos affectuose et karitative diligimus, ac cupientes providere fame eorundem im perpetuum, que, propter supersticionem quorundam oberancium a fide catholica, retroactis temporibus extiterat obfuscata, per nos et omnes successores nostros remittimus et concedimus omnibus illis qui de supersticione heretice pravitatis sunt inventi culpabi-

les vel aliqua suspicione notabiles, vel fautores vel receptatores vel occultatores vel celatores eorum, in inquisitionibus factis per venerabiles patres quondam Berengarium de Erillo, magistrum Petrum de Albalato, fratrem Raimundum de Siscar et fratrem Guillelmum de Barberano, episcopos Ilerdenses, et eorundem assessores, omnem petitionem sive demandam quam eisdem vivis vel heredibus defunctorum, et emptoribus rerum eorundem vivorum et defunctorum, et aliis omnibus et singulis res eorundem habentibus ex quocumque contractu vel causa ab eisdem vel eorum successoribus facere poteramus occasione predicta, tam contra personas quam res predictorum; remittentes eisdem omnem penam, realem et personalem, canonicam et civilem, ordinariam sive extraordinariam, cuiuscumque generis sive speciei sint, ita quod nunquam possimus nos vel posteri nostri ipsos vel posteros eorundem, tam vivorum quam defunctorum, ut predictum est, inquietare in iudicio vel extra, nec bona ipsorum, ratione preteriti temporis usque ad hodiernum diem, ob delictum heretice pravitatis commissum a viventibus vel predecessoribus eorundem. Imo, ex plenitudine potestatis, ipsos tanquam ad unitatem fidei katolice conversos et ab Ecclesia absolutos, in integrum restituimus bone fame et ad omnes actus legitimos, et tanquam ipsis vere contritis et penitentibus peccatorum veniam non negamus. Et si forte, quod absit, peccatis exigentibus aliqui predictorum de novo relabeantur vel aliqua noviter labeantur, volumus et statuimus et concedimus quod nunquam bona ipsorum athenus quocumque titulo alienata vel deinceps vendenda per nos vel per succesores nostros propter labsum vel relabsum predictum valeat peti vel in irritum revocari, set alienata athenus vel deinceps vendenda pleno gaudeant robore firmitatis. Credentes per hoc Dei benivolenciam imitari, Qui cotidianis hominum peccatis semper ignoscere dignatur et penitencias suscipit peccatorum, et nos veniam indulgentes nostris subditis a superna clemencia veniam consequi mereamur. Insuper volumus et statuimus atque concedimus quod, siqua hic sunt apposita que de iure vel de facto omnibus et singulis memoratis nocere possent aliqua subtilitate vel arte, quod per non appositis habeantur. Et siqua hic desunt que de iure vel de facto omnibus supradictis et singulis prodesse possent, pro appositis reputentur. Obscura autem vel ambigua, siqua hic sunt apposita, quod eorum predictorum omnium et singulorum, libere et cuiuslibet interpretacionis arbitrio comitantur. Fatentes et recognoscentes (nos) habuisse et recepisse pro hac remissione et concessione duo milia morabetinorum al-

fonsinorum, ex quibus est nobis ad nostram voluntatem penitus satisfactum, et ideo renunciamus scienter et consulte excepcioni non numerate et non recepte peccunie et doli.

Nos vero Petrus, filius dicti domini Iacobi, Dei gracia regis Aragonum, Maioricarum et Valencie, comitis Barchinone et Urgelli et domini Montispesulani, heres Cathalonie, per nos et omnes successores nostros, fatentes et recognoscentes nos etatem quatuordecim annorum penitus excessisse, predicta omnia et singula concedimus et laudamus, aprobamus et confirmamus ut expressa sunt superius et notata. Promittentes ea omnia observare et non in aliquo violare. Renunciantes scienter beneficio minoris etatis, et restitutionis in integrum et omni alii iuri et auxilio canonico et civili nobis vel nostris contra predicta vel eorum aliquid competentibus vel conpetituris.

Datum Ilerde X kalendas septembris anno Incarnacionis Christi M^oCC^oL^o septimo.

Sig(+)num Iacobi, Dei gracia regis Aragonum, Maioricarum et Valencie, comitis Barchinone et Urgelli et domini Montispesulani. Sig(+)num Petri, eius filii, heredis Cathalonie, qui hoc concedimus et firmamus firmarique rogamus.

Sig(+)num Martini Lopiz de Bolas; Sig(+)num Guilelmi Groyn; Sig(+)num Guilelmi Molinerii; Sig(+)num Guilelmi de na Montaguda, testium.

Berengarius Bardina, notarius publicus Ilerdensis, scripsit et hoc Sig(+)num fecit.

194

1257, agost, 30. Lleida

El rei Jaume I retorna els béns als hereus d'un ciutadà de Lleida, del qual no consta el nom, confiscats pel delictes d'heretgia.

[A] Original sense localitzar.

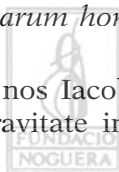
B ACA, Cancelleria, reg. 9, fol. 35r.

Ed. FONDEVILLA 1913, p. 1089; HUICI 1916-1922, vol. 3, primera part, p. 92, doc. 1086;

HUICI/CABANES 1976-1988, vol. 3, pp. 243-244, doc. 762.

Forma remissionum factarum hominibus Ilerdensium pro facto heretice pravitatis.

Noverint universi quod nos Iacobus, et cetera, cum, facta inquisicione super heretica pravitate in civitate et diocesi Ilerdensi

per virum religiosum fratrem Petrum de Tennis, ordinis Predicatorum, et Guillelmum de Solino, canonicum Ilerdensem, et eorum collegas, quibus fuit ab Ilerdensi Ecclesia facienda inquisicio demandata de credencia pravitatis predictae [*en blanc*], Ilerdensis civis defunctus, quod hereticorum crediderit erroribus, prout constat ex deposicionibus testium receptorum super inquisicione predicta, vel faverit hereticis vel eosdem celaverit, culpabilis fuerit deprehensus, adeo quod omnia bona ipsius erant de iure nostro herario confiscanda, volentes cum [*en blanc*] et filiis et heredibus eiusdem defuncti et aliis, ad quos eiusdem bona quolibet titulo pervenerint, super confiscacione bonorum predictorum, misericordie viscera aperire, eisdem per nos et nostros auctoritate presencium indulgemus quod, non obstante predicto crimine nominati defunctii, ipsa bona ex nostra concessione et gracia possint dicti heredes, et alii ad quos bona pervenerint predicta, libere ac licite retinere et de ipsis testari et facere quidquid velint, ac si dictus defunctus ratione dicti criminis nunquam comisisset in penam. Promittentes prenominatis heredibus dicti defuncti et aliis ad quos eiusdem bona quocumque titulo pervenerint, premissam remissionem et indulgenciam habere ratam et nunquam contra ipsam veniemus nec aliquem venire permitemus.

Datum Ilerde III° kalendas septembris anno Domini M^oCC^oL^oVII^o.

195

1257, setembre, 27. Lleida

El rei Jaume I absol el ciutadà de Lleida Joan Espaer del delictes d'heretgia pel qual havia estat comdemnat i empresonat, perquè, havent aconseguït escapar i arribar a prop la cúria papal, n'havia estat perdonat, talment mostra la carta de fra Vasco, penitenciari del papa Alexandre IV.

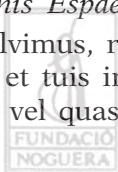
[A] Original sense localitzar.

B ACA, Cancelleria, reg. 9, fol. 41v.

Ed. HUICI 1916-1922, vol. 2 primera part, pp. 107-108, doc. 604; HUICI/CABANES 1976-1988, vol. 3, pp. 273-274, doc. 802.

Carta remissionis Iohannis Espaerii.

Per nos et nostros absolvimus, remittimus ac indulgemus tibi Iohani Espaerio, civi Ilerde, et tuis im perpetuum omnem penam civilem et criminalem quam vel quas incurristi, et quam vel quas

nos possimus infligere vel imponere tibi vel bonis tuis, et omnem accionem et demandam quam vel (quas) possumus facere vel movere contra te vel bona tua ratione criminis heretice pravitatis, de quo fuisti accusatus et sentencialiter per inquisitores eiusdem ad perpetuum carcerem condempnatus, et ratione eciam quia postmodum de nostro carcere aufugisti, pro eo quia confugisti ad Sedem Apostolicam, que tibi ianuam pietatis et misericordie aperuit, prout in literis tibi a fratre Velasco, domini pape penitenciario, concessis vidimus contineri, ita quod de cetero nos vel nostri per nos vel per interpositam personam, rationibus premissis, non possimus tibi vel tuis penam aliquam civilem vel criminalem infligere vel imponere, nec contra te vel bona tua questionem aliquam facere vel demandam, nec tu vel tui teneamini unquam nobis vel nostris proinde in aliquo respondere, set sis inde cum omnibus bonis tuis mobilibus et immobilibus, habitis et habendis, liber perpetuo et absolutus, quoniam nos inde tibi et tuis finem et pactum perpetuum facimus de non petendo. Mandantes et cetera.

Data Ilerde V^o kalendas octobris anno Domini M^oCC^oL^o septimo.

196

1257, octubre, 31. Lleida

El rei Jaume I concedeix llicència a Guillem de Sant Melió per detenir el seu germà Aimeric si fuig de la presó on es troba a causa d'heretgia.

[A] Original sense localitzar.

B ACA, Cancelleria, reg. 9, fol. 44r.

Ed. HUICI 1916-1922, vol. 2, primera part, p. 116, doc. 622; HUICI/CABANES 1976-1988, vol. 3, p. 284, doc. 820.

Quod Guilelmus de Sancto Melione possit capere Aymericum, fratrem suum, si aufugeret de carcere.

Pateat, et cetera, quod nos Iacobus, et cetera, concedimus et damus licenciam et liberam potestatem vobis Guilelmo de Sancto Melione quod, si forte Eymericus de Sancto Melione, frater vester, qui captus in carcere, ratione pravitatis heretice detinetur, ab ipso carcere temerarie aufugerit, vos ipsum, auctoritate propria, possitis querere et capere, per vos et per alios, ac reducere in carcerem, et captum eciam retinere, ita quod, propter huiusmodi capcionem, nec eciam, si ipse in carcere mortuus fuerit, nos vel nostri non

possimus vobis vel vestris penam aliquam infligere vel imponere, nec questionem aliquam facere vel demandam contra vos vel bona vestra, nec vos vel vestri teneamini unquam nobis vel nostris in aliquo respondere, set sitis inde ab omni pena et demanda libere /penitus et\ perpetuo ac immunis, cum omnibus bonis vestris mobilibus et immobilibus, habitis et habendis.

Datum Ilerde pridie kalendas novembris anno Domini M^oCC^oL^oVII^o.

197

1258, gener, 13. Barcelona

El rei Jaume I ordena a Arnau de Bosc, batlle de Lleida, que cobri les multes imposades als habitants de les muntanyes de Prades acusats d'heretgia i, amb els diners recaptats pagui que Berenguer Arnau d'Anglesola.

[A] Original sense localitzar.

B ACA, Cancelleria, reg. 10, fol. 31v.

Albaranus Berengarii Arnaldi de Angularia super denariis montanorum de Prades.

Fideli suo Arnau de Boscho, baiulo Ilerde, salutem et gratia. Mandamus vobis quatenus, visis presentibus, faciatis compositionem per cabeças cum hominibus montanorum de Prades super facto bonorum et possessionum quas nos emperavimus eis ratione criminis heretice pravitatis, ita videlicet quod, computato illo quod inde ab illis cum quibus dictam compositionem facietis, recipietis, et computato similiter illo quod inde retinebitis de illis eorum cum quibus compositionem facietis inde facere non poteritis, habeamus nos de omnibus predictis bonis et possessionibus tantum quantum vos nobis dixistis; et de prima peccunia quam inde recipietis, detis et sol[v]atis Berengario Arnaldi de Angularia IIII^{or} mille et D solidos Barchinone, prius quam inde aliquid alicui alii persolvatis. Et hoc non mutetis aliqua ratione. Et solutis eidem dictis denariis, recuperetis ab eo albaranum debiti duodecim millium solidorum Barchinone quem habet a nobis.

Data Barchinone idus ianuarii anno Domini M^oCC^oL^o septimo.

198

1258, gener, 11. Barcelona, convent de l'orde dels Predicadors

*Els inquisidors Pere Tenes i Pere de Cadireta declaren heretge Ramon de Iosa amb el rei Jaume I present.*¹

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XIV, ACU, LDEU, II, doc. 68, fols. 71r-72v.

Ed. RIUS 1954, pp. 123-126, doc. 96; DELCOR 1980, pp. 40-42; BARAUT 1994-1995, pp. 516-518, doc. 12; GASCÓN 2008-2010, pp. 249-251, doc. 12.

Carta sentencie Raimundi de Iosa, [afegit per una altra mà:] cum qua fuit condempnatus hereticus post mortem.

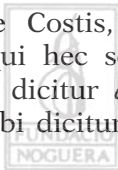
Pateat universis quod cum ingens infamia et clamosa insinuacio longis retro temporibus invalisset contra Raimundum de Iosa, militem, ex eo quod dicebatur receptator, ocultator, defensor, fautor et credens hereticorum, et fuisset condamnatus reconciliatus idem Raimundus per dominum Petrum de Benevento, cardinalem, tunc in hiis partibus Apostolice Sedis legatum, et subsequenter, durante adhuc infamia, idem Raimundus et domina Timbors, uxor sua, et eorum filius Guilelmus Raimundi, omnem heresim abiurantes coram domino Poncio, Urgellensi episcopo, tunc eorum diocesano, sollempnem stipulacionem emisissent, proprio et quorundam aliorum militum iuramento vallatam, quod hereticos et eorum credentes fautoresque eorum nullo tempore reciperent, occultarent nec favorem, consilium vel auxilium eis impenderent, nec eorum crederent erroribus, et quod toto posse suo persequerentur eos, si quos tales in suo districtu invenirent, vel aliquos etiam sola suspitione notabiles eidem episcopo revelare et tradere omnimode procurarent, sicut publicum instrumentum inde confectum, et confessio dicti Raimundi in iudicio facta coram fratre Poncio de Planedis, tunc inquisitore, et aliis bonis viris eidem assistentibus, nec non et multorum testimonia de hiis omnibus insinuant veritatem. Postmodum crescente infamia, per dominum Iacobum, Dei gratia illustrem regem Aragonum, et Arnaldum, Terrachone archidiaconum, et Guilelmum Vitalis, tenentem locum domini Guilelmi de Montegrino, tunc electi Terrachone, nec non per diocesanum predictum, ad Terrachone metropolicam sedem ipse Raimundus venire compulsus, confitendo in iudicio de quibusdam tantum commissis circa hoc, non tamen plene sicut postmodum evidentissimis rationibus apparuit, veniam cum multis lacrimis postulavit, et se et terram suam in manu Ecclesie, et specialiter domini regis et dicti sui diocesani, cum iuramento exposuit, promittendo eis, cum

iuramento et sub pena confiscationis omnium bonorum suorum, quod nunquam ad vomitum rediret, nec hereticos reciperet, nec eis opem vel auxilium preberet, prout in forma publici instrumenti inde confecti, in presencia omnium predictorum, nec non bone memorie domini Berengarii, Barchinonensis episcopi, Raimundi, Barchinonensis precentoris, nunc episcopi Maioricarum, Ferrarii, nunc prepositi Terrachone, et aliorum plurimorum prelatorum plenius continetur. Subsequentibus vero temporibus, vivente adhuc dicto Raimundo, cum infamia predicti criminis contra dictum Raimundum et terram suam invalescendo magis ac magis creberet incessanter, et etiam post mortem dicti Raimundi, eo quod dicebatur in eorum manibus decessisse, nec non et contra Guilelmum Raimundi, filium et heredem suum, et terram suam, quem paterni delicti imitatore in recipiendo, occultando, defendendo hereticos, et eorum credentes et fautores eorum, et eis favendo, fama diffusa longe lateque sonabat, frater Petrus de Tenes, ordinis Predicatorum, a dicto Poncio, Urgellensi episcopo, inquisitor datus in tota sua diocesi contra hereticos, credentes, receptatores, occultatores, defensores et fautores eorum, inquisivit de hiis omnibus deferente fama, prout potuit, veritatem. Cui etiam fratri Petri de Tenes, nec non et fratri Petri de Caderita, eiusdem ordinis, tandem, auctoritate summi pontificis in toto regno et dominio illustris regis Aragonum, comissa est inquisicio et iurisdictio ad inquirendam et extirpandam omnem hereticam pravitatem, prout in forma rescripti summi pontificis, nec non in forma literarum prioris provincialis, cui dictorum fratrum electio comissa esse, dignoscitur, et in literis fratris Raimundi de Pennaforti, quas a dicto priore provinciale recepit, et in literis quas idem frater Raimundus predictis fratribus concessit, hec omnia plenius continentur. Citato itaque pluries dicto Guilelmo Raimundi de Iosa, et ad ultimum coram fratre Petro de Tenes personaliter comparente, facta ei copia literarum episcopi Urgellensis, rescripti summi pontificis, literarum prioris provincialis et dicti fratris Raimundi, et propie atque paterne confessionis instrumentorum et omnium predictarum obligationum, nec non et dictorum sive depositionum omnium, tam contra ipsum quam contra patrem testificancium, dataque ei licencia transcribendi et defendendi se et patrem suum in iudicio. Post multam disputacionem fuit eidem Guilelmo Raimundi ad procedendum dies assignata, in qua non comparuit dictus Guillelmus Raimundi, set comparuit Arnaldus de Ioval, miles, procurator institutus a dicto Guilelmo Raimundi ad omnia facienda, defendenda et agenda

que ipse posset facere si presens esset. Qui, habita deliberatione cum advocatis sibi concessis, obtulit quasdam ipsius defenciones in scriptis, et confitendo nichilominus veritatem in hiis, in quibus sibi idem Guilelmus Raimundi deliquisse videbatur, pro eo absolucionem et veniam postulavit. Et sic iudices diem veneris sequentem assignarunt super utroque negocia terminando et sentencialiter finiendo, prout hec omnia in actis inde confectis lacius et plenius continentur. In die vero ad ferendam sententiam assignata, cum nullus appareat qui Raimundum de Iosa, defunctum, velit defendere, licet super hoc idem Guilelmus Raimundi, filius et heres eius, fuerit pluries et publice requisitus, visis et diligenter examinatis omnibus instrumentis iuramentorum et obligationum, confessionibus etiam propriis et dictis testium; nos frater Petrus de Tenes et frater Petrus de Caderita, iudices predicti, in presentia domini Iacobi, Dei gratia illustris regis Aragonum, et venerabilis Arnaldi, Dei gratia Barchinonensis episcopis, et aliorum plurimorum prelatorum atque baronum, habito religiosorum et aliorum bonorum virorum atque prudentum consilio, quia per famam, per propriam confessionem, per instrumenta et testes sufficienter probatur quod dictus Raimundus de Iosa fuit credens hereticorum, receptator, ocultator, fautor atque defensor, et in hiis pluries ante mortem et in mortis articulo relapsus, et in suis confessionibus fictus atque periurus, eundem Raimundum mortuum et indeffensum sententiando condempnamus fautorem, receptatorem, ocultatorem et credentem hereticorum, fictum et periurum in suis confessionibus, et in fautoriam et heresim pluries relapsus, propter que sentencialiter dicimus et statuimus quod ossa eius de cimiterio fidelium exhumentur et procul ab ecclesiastica sepultura iacentur.

Lata fuit hec sententia III idus ianuarii, anno Domini M^oCC^oL^oVII^o, in ecclesia Fratrum Predicatorum Barchinone, presentibus domino Iacobo, Dei gratia illustre rege Aragonum, Arnaldo, Dei gratia Barchinonensi episcopo, Ferrario de Lauro, Barchinonensi sacrista, Petro de Montecathano, Bernardo de Sancta Eugenia, Berengario de Angularia, Berengario Arnaldi, Gaucerando de Pinos, Examenno Periz de Arenoso, Arnaldo de Lerz, magistro Berengario de Turre, decano Barchinone, Petro Alberti, canonico Barchinone, et pluribus aliis baronibus, militibus, clericis et laycis.

Sig(+)num Bernardi de Costis, notarii publici Barchinone et scriptoris inquisitionis, qui hec scripsit et clausit cum literis emendatis in XXI linea, ubi dicitur *dignoscitur*, et cum dictione supraposita in XXXIII linea, ubi dicitur *fuit*, die et anno quo supra.

1. *Aquest dominic Pere de Cadireta no és el mateix dominic que porta el mateix nom que havia actuat a Vic en un procés inquisitorial contra el bisbe de Tavertet l'any 1233. Aquest canonge que va dur a terme la inquisició contra el bisbe de Vic, Guillem de Tavertet, va fer testament el 16 de novembre de 1239 i va morir tres dies després; vegeu JUNYENT 1956, p. xxxv; MUNDÓ 1962, p. 80. En canvi, l'any 1248 aquest dominic Pere de Cadireta era ja inquisidor oficial. A ell se li atribueix la fundació del convent de Sant Domènec a la Seu d'Urgell l'any 1274, d'on en va ser lloctinent fins al 1277, any en què morí assassinat. Vegeu DIAGO 1599, fol. 270; i PÀRAMO 1598, p. 178. El procés inquisitorial del canonge Pere de Cadireta contra el bisbe de Vic, Guillem de Tavertet, s'inicia l'any 1232 per un assumpte que feia temps que existia tot i que no té res a veure amb l'heretgia (còpia coetània, AV, Reg. Vat. 16, fol. 60r, n. 204; Ed. MUNDÓ 1962, p. 91, doc. 2). L'1 de desembre de 1232, continua el procés contra el bisbe de Vic, Guillem de Tavertet, de la mà del canonge Pere de Cadireta i aquest procés va portar el canonge a endeutar-se com a conseqüència de la durada i les despeses de la investigació (còpia coetània, AV, Reg. Vat. 16, fol. 97r, n. 335; ed. Ed. MUNDÓ 1962, pp. 91-92, doc. 3). El procés encara segueix amb diversos documents més que hom pot consultar a l'apèndix de Mundó.*

199

1258, maig, 13. Viterbo

El papa Alexandre IV concedeix al mestre i als frares de l'orde de Predicadors la facultat d'excomunicar i encarcerar amb auxili del braç secular.

A AHN, Clero, perg., carpeta 182, doc. 14, Dominicos de San Pablo de Burgos. Ed. parcial RODRÍGUEZ 1976, p. 325, doc. 347.

Alexander episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis [espai en blanc] magistro et fratribus ordinis Fratrum Predicatorum, salutem et apostolicam benedictionem. Devotionis vestre precibus benignum impertientes assensum, excommunicandi, capiendi, ligandi, incarcerandi et alias subdendi discipline rigori apostatas vestri ordinis per vos ac etiam alios, si necesse fuerit, in quocumque habitu eos contigerit inveniri, plenam vobis concedimus auctoritate presentium facultatem, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Nulli ergo hominum leceat hanc paginam nostre concessionis infringere vel ei ausu temerario contra ire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius, se noverat incursurum.

Datum Viterbii, III idus maii, pontificatus nostri anno quarto.¹

1. *Al marge, i escrit posteriorment:* Para prender i encarcerar y descomulgar los apóstatas.

200

[1259, gener, 8. Bagà]

Ferrer Traper, un detingut per herètica pravitat, estava en poder de Pere de Berga a nom de l'arquebisbe Benet de Rocabertí, i quatre veïns de Bagà el manllevaren, prometent que no eixiria dels límits de la vila i que el tornarien sempre que fossin requerits, altrament pagarien cent morabatins de bon or i recte pes.

[A] Original no localitzat.

B ACA, Notarials Bagà, reg. 1, fol. 110v.

Ed. SERRA 1950, vol. 3, pp. 336 (data 1260); BARAUT 1994-1995, pp. 515-516, doc. 11c;

BARTRINA 1999 pp. 18-19, doc. 4.

Quod nos Guilelmus de Cabdevila, et Bernardus Catala, et Petrus Ferrarii, et Iacobus de Monteliano, commorantes de villa Bagadani, omnes pariter confitemur et recognoscimus quod ~~dominus dominus~~ G vos dominus Petrus de Berga dedistis nobis ad manulevandum Ferrarium Traperium, quem nomine domini Benedicti, Dei gratia archiepiscopi, captum tenebatis pro crimine heresis, super quo inventus fuerat culpabile in inquisicione que facta estitit in diocesi Urgellensi. Promitentes quod dictus Ferrarius Traper non exhibit extra terminos ville Berge, sine vestra licencia speciali, et quod ipsum vivum vel mortuum tornabimus in posse vestro vel domini archiepiscopi supradicti, quando a vobis vel a ipso super hoc fuerimus requisiti. Et si forte casu aliquo contingeret dictum Ferrarium Traper tornare in posse vestro vel domini archiepiscopi, ut predicatur, non possemus vel si ipse exiret extra terminos ville Berge sine licencia vestri, promitimus vobis vel domino archiepiscopo dare C morabatinos anfonsinos boni auri rectique ponderis. Et pro predictis omnibus complendis et attendendis obligamus vobis et domino archiepiscopo supradicto, quilibet in solidum, nos et omnia bona nostra mobilia et immobilia ubique sint. Renunciantes nos omni excepcioni et omni iuri nobis competenti et competituri.

VI idus ianuarii [MCCLVIII].

201

[1259,] març, 4. Pàmies

Carta de l'abat Maurí II de la canònica de Sant Antoni de Pàmies al bisbe Abril de la Seu d'Urgell, lamentant la conducta del comte Roger IV de Foix vers l'Església d'Urgell.

A ACU, pergami original, fons cartes del bisbe Abril, s. n.
Ed. BARAUT 1994-1995, p. 519, doc. 14.

Edició de BARAUT.

Reverendo patri in Christo ac domino Aprili, miseratione divina episcopo Urgellensi, Maurinus, eadem dictus abbas Appamiensis, salutem et cum summa reverencia devotam ad quecumque possit obsequia voluntatem. Litterarum vestre paternitatis receptio nos letos reddidit plusquam possemus verborum serie explanare dolorem, qui nostrum animum continue affligebat pro obpressione Urgellensis Ecclesie reppellendo, que longuo tempore fuit afflicta pariter et atrita ab hiis a quibus deberet recipere consolationis et adiutorii fulcimentum. Set credimus firmiter sperantes in Domino, quod ipse qui per adventum vestrum Urgellensem Ecclesiam visitavit ac de vestra persona eidem dignatus est providere, quod per vestram industriam et sollicitudinem pastorem a obpressionibus et incursibus malignorum suam ecclesiam liberabit, pro afflictione pacem et pro luctu gaudium tribuendo. Et quamvis nullatenus dubitemus vos instantissime vigilare circa negocia vobis comissa, prout decet pium pastorem, sollicitum et attentum, paternitatem vestram nichilominus monendam duximus ac etiam exorandam, quia iacula que preidentur minus feriunt, quatinus sibi caveat a sagacitatibus nobilis viri Fuxensis comitis, qui multa promittet quamvis non proponat ducere ad effectum, set ut possit que detinet Urgellensis ecclesie retinere sine vexatione aliqua tempus suum preteriens, alliciens vos promissis. Mandetis nobis vestre voluntatis beneplacitum, tanquam vestro canonico et obedienti cum fiducia obtinendi.

Datum Appamie, die martis post cineres.

202

1259, maig, 1. Girona

El rei Jaume I concedeix a Vidal de Roca els béns de Bernat d'Alió, situats a la vila de Nyer, al Conflent, expropiats per heretgia.

[A] Original sense localitzar.

B ACA, Cancelleria, reg. 9, fol. 74v.

Ed. HUICI 1916-1922, vol. 2, primera part, p. 261, doc. 834; HUICI/CABANES 1976-1988, vol. 4, p. 209, doc. 1108.

[Al marge:] II solidos et medio.

Per nos et nostros damus et concedimus vobis Vitali de Rocha et vestris im perpetuum omnes possessiones et omnia bona que Bernardus de Alione, quondam, habebat et tenebat in loco illo sive villa que dicitur Aynerr et terminis ac pertinenciis suis, qui locus sive villa est in Conflent, /que omnia nobis sunt confiscata ratione heretice pravitatis,\ ita quod predicta habeatis, teneatis, possideatis, percipiat et expletetis vos et vestri im perpetuum, ad dandum, vendendum, alienandum, impignorandum et ad omnes vestras vostrorumque voluntates cui et quibus volueritis perpetuo faciendas, in hunc videlicet modum, quod vos et vestri omnes possessiones et bona predicta que vobis donamus, ut dictum est, et omnia alia bona et possessiones ac iura que vos habetis in predicto loco sive villa de Aynerr et suis terminis, et habere debetis qualibet ratione, teneatis semper vos et vestri pro nobis et nostris in feudum ad consuetudinem Barchinone.

Ego, igitur Vitalis de Rocha predictus, recipiens a vobis domino meo, rege Aragonum predicto, donacionem et concessionem, quam mihi et meis facitis de predictis, per me et meos, presentes et futuros, promito tenere pro vobis et vestris /semper\ ad feudum, ad consuetudinem Barchinone, omnia ea que mihi et meis donatis in dicta villa et suis terminis, ut superius continetur, et omnia bona similiter et possessiones ac iura que in dicta villa et eius terminis habeo et habere debeo qualibet ratione, et facio inde vobis homagium de presenti secundum consuetudinem Barchinone.

Datum Gerunde kalendas madii anno Domini M^oCC^oL^o nono.

203

[1260, gener, 1-5. Gósol]

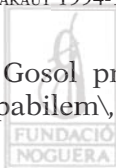
Gaucelm (?) de Gósol es reconeix culpable d'haver rebut Guillema de Paratge, una de les detingudes a la presó arquebisbal de Tarragona, i promet a Galceran de Pinós comparèixer davant l'inquisidor del bisbat d'Urgell per acatar les seves disposicions.

[A] Original no localitzat.

B ACA, Notarials Bagà, reg. 1, fol. 117v.

Ed. SERRA 1950, vol. 3, p. 336; BARAUT 1994-1995, p. 515, doc. 11b; BARTRINA 1999, p. 18, doc. 4.

Ego Gaucelinus (?) de Gosol propter recepcionem Guillelme Paratge, /unde me facio culpabilem\, promito vobis domino Gau-

cerando de Pinos, sub omagio quod vobis incontinenti facio, et vobis Raimundi, scriptori [in villa] de Gosol, quod quando vos michi mandaveritis ante v dies, ego veniam et comparebo coram inquisitore de facto heresis in hoc episcopatu; et recipiam suum iudicium quicquid ipse et Ecclesia pro hoc mandaverint, et si ad hoc ero rebellis et fugiero, sim vestrum badatorem et periurum, et culpabilem de facto heresis.

Testes: Raimundus de Gosol, et Bernardus de Staminis, et Raimundus de Salacri, et Fortuio, et Fortui et Guilelmus Baiuli.

204

1260, abril, 8

El rei Jaume I fa remissió a Pere Oliola i a la seva esposa i fills, de la Molina, al terme actual de la Febró, i d'un mas al terme d'Arbolí, dels béns que li foren confiscats per haver caigut en el crim d'heretgia.

[A] Original sense localitzar.

B AHN, Códices n. 1234, fol. 140v.¹

Molina de la Pineda.

Primer, un acte ab lo qual lo rey don Jayme fa remissió a Pere Oliola y sa muller y fills, de la Molina, y un mas situat en lo terme de Erboli, los quals béns foren confiscats al rey per ser caiguts en crimen de heretgia.

Actus 8 idus aprilis 1260.

Ab son sagell pendent.

1. Registre universal de totes les escriptures que estan en lo archiu de Scala Dei, ab dos índex, hu de les coses més notables, y altres dels calaxos y armaris, fet en lo any mil sis cents trenta y cinc.

205

[1260, setembre]

Testimoni de les actuacions dels inquisidors del Rosselló, a càrrec del veguer del Rosselló, Ramon de Pompejà.

A ADPO 3E1/1, fol. 19r.

Quod ego domna Raimunda de Caneto sci~~omus~~^{omus} nos me emisse a Raymundo de Pompiano, vicario Rossilionis pro domino reg[e],

[...] [inqui]store heretice pravitatis, 11 mille solidos malgurienses quos domina Blanca de Caramain habebat et habere debebat [...] super decima de Baxanis que tenebatur a Guilermo de Caneto, filio meo, in feudo, et hanc vendicione f[acio dicto Raymundo de] Pompiano, nomine dicti domini regis, precio 10 solidorum melgurensium sicut contenitur in instrumento inde facto quod tibitrado [...] facte michi pro minori precio quod esset dicta summa, ideo quia concedebatur inter me, nomine filii mei, [ex una parte,] [et] dictum Raymundum de Pompiano, ex altera, quod predictam obligacionem non tenebat cum dicta decima, tenetur (?) pro d[...]. [...] nec eius laudimium sive antecessore eius esset tempore dicte obligationis requisitum, et hoc quod [...] fuit positum quasi pro extimacione maioris precii. Unde addito uno alteri fuit quam precium [...] esset dicti 11 milia solidorum. Unde vendo tibi Petro de Pona et tuis perpetuo ~~per~~ de mandato (?) filii nostri predictis 11 milia solidorum et ius quod racione /obligacionis\ dictorum 11 milia solidorum. Et racione /vindicacionis et c[essionis]\ nobis facte [...], ut dictum est, habemus et habere debemus in dicta decima cedenda (?) acciones et cetera constituimus (?) Et in [...] vendicionem et cessionem facio tibi et tuis precio 1000 solidos barchinonesium. Bono core, de qui[bus] [...] legi et cetera. Nolo tamen inde tibi racioni in alio de eviccione nec de interesse tuo et cetera. Et hoc fir[...]. [...] de Caneto et quam contra non veniam et cetera.

Guilermus de Caneto laudo et fi[rmo].

[...] septembris MCCLX.

Testes: Guilermus de Avionione de Av[...].

Testes: Raymundus de Castello, Raymundus Costa, ~~Guilermus Falquer de Caneto~~ Arnaldus de Sancto Mantico (?).

206

1260, octubre, 9. Barcelona

El rei Jaume I restitueix els béns de Ponç de Vernet, condemnat com a fautor dels heretges per Pere de Cadireta i Bernat de Bac, al seu fill, també Ponç de Vernet, per 22.000 sous de Magalona.

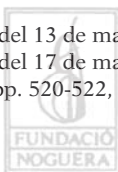
[A] Original sense localitzar.

B ADPO, 1B10 004, trasllat del 13 de març 1261.¹

C ADPO, 1B10 003, trasllat del 17 de maig 1274.²

Ed. parcial HENRY 1835, vol. 1, pp. 520-522, doc. XI.

Reg. PUIG 1998, p. 45.

Noverint universi quod, cum nos Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispeulani, intellexerimus quod in inquisitione hereticorum fratri Petro de Caderita et fratri Bernardo de Bacho, ordinis Fratrum Predicatorum, in regno et dominio nostro ab Apostolica Sede commissa, per testes sufficientes inventum fuerit quod Poncius de Verneto, quondam, pater istius Poncii de Verneto, hereticos receptavit, celavit, sustinuit, familiares habuit, eis bene fecit, ac eos eciam adoravit, per que constat quod eorum erroribus credidit, et non constat quod confessus fuerit, nec etiam penituerit, propter que omnia bona dicti Poncii, deffuncti, erant de iure nostro herario confiscanda, nos, volentes dicto Poncio, filio dicti deffuncti, misericordie viscera aperire, eidem, auctoritate presencium, indulgemus, remittimus consulte, damus et concedimus, et in perpetuum absolvimus et diffinimus omnia castra et villas, cum terminis suis, et alias possessiones, et omnia bona mobilia et immobilia que fuerunt dicti patris sui deffuncti, et omnes ius et accionem, realem et personalem seu mixtam, cuiuscumque generis sit, quam habemus vel habere possumus super omnia bona dicti Poncii, deffuncti, patris suis, ratione dicti criminis vel ratione cuiuslibet alterius criminis vel delicti a dicto patre suo, vel etiam ab ipso usque modo quacumque ratione comissi, sive inventum fuerit sive possit unquam de cetero inveniri. Et ex hac concessione nostra et gracia possit dictus Poncius, filius dicti Poncii deffuncti, omnia predicta bona libere ac licite retinere, et de ipsis testari, et suam perpetuo facere voluntatem; possit etiam petere et capere omnes hereditates et successiones que ei obvenient et obvenire poterint ratione proximitatis agnatorum vel cognatorum vel aliarum personarum, ac si ratione dicti criminis dictus pater suus, vel etiam ipse, nunquam commisis fuit in penam. Concedimus etiam dicto Poncio, filio dicti Poncii deffuncti, quod, propter dictum delictum preteritum, non possit unquam ab aliquo inquietari nec infamie nota, si quam ex paterno delicto seu etiam proprio incurrerit, possit ei obici in iudicio vel extra iudicium, set eum ad famam et ad omnia supradicta de plenitudine nostre potestatis, et quod possit peragere omnia que quilibet homo capax et integre fame peragere posset, in omnibus et per omnia restituimus in integrum ut, tanquam fidelis et catholicus admittatur semper ad omnes legitimas actiones. Volumus ergo quod omnia supradicta perpetuum, ut supradictum est, obtineant firmitatem, etiam si dictus Poncius deffunctus, fuerit unquam sentencialiter hereticus iudicatus.

Propter hanc autem remissionem et gratiam a dicto Poncio, filio dicti Poncii defuncti, viginti duo milia solidorum malgurensium concedimus recepisse, renunciantes exepcioni doli et peccunie non numerate, renunciantes etiam scienter et consulte, quantum ad hoc beneficio, minoris precii et auxilio illius legis qua succurritur deceptis ultra dimidiam, et omni alii iuri et rationi canonico et civili repugnantibus contra predicta vel aliquod predictorum. Et hanc gratiam et remissionem facimus et concedimus de assensu et voluntate dictorum fratris Petri de Caderita et fratris Bernardi de Bacco, inquisitorum heretice pravitatis in regno et dominio nostro. Et ad maiorem etiam firmitatem presentem paginam bulla nostra concedimus roborari.

Datum Barchinone pridie nonas octobris anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo.

Sig(+)num Iacobi, Dei gracia regis Aragonum, Maioricarum et Valencie, comitis Barchinone et Urgelli et domini Montispeulani.

Testes sunt: [1^a columna] Eximinus de Focibus, [2ª columna] Artaldus de Luna, Sancius de Antillo, [3ª columna] Eximinus de Urrea, Petrus Martini de Luna.

Sig(+)num Michaelis Violete qui, mandato domini regis, pro domino Guilelmo, Dei gratia episcopo Ilerdense, cancellario suo, hec scribi fecit, loco, die et anno prefixis.

1. *El pergamí presenta una greu laceració al costat esquerre.* “Sig(+)num Bernardi de Costis, notarii publici Barchinone et scriptoris inquisitoris heretice pravitatis, qui hec translatus ab originali, non corrupto nec in aliqua parte sis viciato vel cancellato, cum bulla domini regis pendente bullato, de verbo ad verbum fideliter translatavit, scripsit et clausit, cum dictione suprascripta in x^a linea ubi scribit *dictum*, presentibus, videntibus et legentibus fratre Petro de Cadireta et fratre Bernardo de Bacco, inquisitoribus heretice pravitatis, iii idus marci anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo. Ego Guilelmus de Conilaco, iudex ordinarius Rossilionis pro domino rege, facta diligentem examinationem huius transcripti cum suo originali, presenti (?) publicam firmam iudiciali auctoritate subscripsi et hoc sig(+)num feci”. 2. “Ego Iacobus de Tamarit, mandato Bernardi Carles, fideliter atque legaliter hoc translatus translatavi ab originali carta, bulla plumbea dicti domini regis in ea pendenti, puncto ad punctum, verbo ad verbum, nichil addens vel minuens, videntibus et legentibus tribus testibus advocatis, videlicet, Guilelmo Roerii, et Petro Coltelarii et Petro Raimundi, qui omnes hoc translatus et originalem cartam viderunt et legerunt, et ita bene convenire invenerunt, sextodecimo kalendas iunii anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo quarto. Bernardus Carles, scriptor publicus Perpiniani, subscripsit et hoc sig(+)num fecit. Sig(+)num Petri Rubei, iudicis ordinarii Perpiniani et Rossilionis pro illustrissimo domino rege Aragonum, qui huic transcripto, cum originali examinato, publicam auctoritatem prebeo”.

1260, desembre, 23. Perpinyà

Els inquisidors Pere de Cadireta i Bernat de Bac reconeixen els drets a Ponç de Vernet, al qual, amb el seu consell i assentiment, el rei Jaume i l'infant Pere tornen els béns que havien estat del seu pare, Ponç de Vernet, condemnat per heretgia.

[A] Original sense localitzar.

B ADPO, lligall 1B. 50 17, trasllat del 17 de maig 1274.¹

Reg. PUIG 1998, p. 47.

Noverint universi presentes litteraa inspecturi quod nos frater Petrus de Caderita et frater Bernadus de Bacco, inquisitorie heretice pravitatis in regno et dominio illustris regis Aragonum, profitemur et recognoscimus tibi Poncio de Verneto, filio quondam Poncii de Verneto, quod de consilio et assensu nostro dominus Iacobus, illustris rex Aragonum, et infans Petrus, filius eius, concesserunt et donaverunt tibi omnia bona, que quondam fuerunt dicti patris tui, que hodie tenes et possides, et etiam que ab aliis ex aliqua alienacione patris tui predicti a tempore comissi criminis possidentur, quamvis de iure possent confiscari propter ea que in crimine hereseos dictus pater tuus dinoscitur comisisse. Nos etiam ex officio nobis comisso cum hac presenti scriptura gratiam et misericordiam tibi a domino rege iamdicto et filio eius factam, sicut in cartis quas tibi fecerunt continetur, confirmamus et aprobamus et ratam habemus, et te etiam ab omni pena et infamia quam posses ex paterno delicto incurrere immune facimus et absolutum pronunciamus. Ad maiorem etiam firmitatem presentem litteram sigillorum nostrorum munimine fecimus robarari.

Datum Perpiniani VI idus ianuarii anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo.

1. Ego Iacobus de Tamarit, mandato Bernardi Carles, fideliter atque legaliter hoc translatum translatavi ab originali littera sive carta, sigillis cereis dictorum fratrum in ea pendentibus, puncto ad punctum, verbo ad verbum, nichil addens vel minuens, videntibus et legentibus tribus testibus advocatis, videlicet Petro Coltelarii, et Bernardo Tolsani et Petro Qurubi, qui omnes hoc translatum et dictam originalem litteram sive cartam viderunt et legerunt, et ita bone convenire invenerunt, sextodecimo kalendas iunii anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo quarto. Bernardus Carles, scriptor publicus Perpiniani, subscripsit et hoc sig(+)-num fecit. Sig(+)-num Petri Rubei, iudicis ordinarii Perpiniani et Rossilonis pro illustrissimo domino rege Aragonum, qui huic transcripto et originali diligenter examinato publicam auctoritatem prebeo.

208

[c. 1261] Viterbo

Butlla d'Urbà IV als Templers de la Corona d'Aragó, en la qual disposa que si algun feudatari o altra persona en qui l'orde tingués jurisdicció temporal cometés crim d'heretgia i se li confisquessin els béns, els feus tornin a la milícia amb la condició que no els puguin donar a l'heretge o als seus hereus.

[A] Original sense localitzar.

B Registre de 1794, AHN, *Cartulario escrito en vitela, que contiene diferentes Bulas Apostólicas y Privilegios Reales y Donaciones y otros documentos pertenecientes a las encomiendas de la Orden y Milicia del Temple y que Hoy corresponden a la Ínclita y Sagrada Religión*, p. 129.

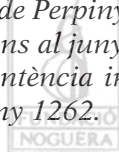
Ed. facsímil SANZ 2007, pp. 180-181.

Otra Bula del Pontífice Urbano IV, expedida a favor del Maestre, y Milicia del Templo de Jerusalén, concediéndola a perpetuo, que si algún Feudatario, u otra persona en quien la dicha Milicia tuviese la Jurisdicción temporal, cometiese crimen de herejía por el cual se le confiscasen los bienes, volviesen otra vez los mencionados feudos, y bienes a la dicha Milicia sin contradicción alguna pero que ésta en ningún tiempo pudiese darlos al hereje, ni a sus herederos. Dada en Viterbo. No consta la fecha. Núm. 93. Página 129.

209

1261-1262

Procés contra Pere de Fenollet, acusat d'heretge. L'any 1262, l'inquisidor de Narbona, Ponç del Poget, havia iniciat un procés inquisitorial contra la memòria de Pere de Fenollet. L'any 1264, la vídua d'Hug de Saissac —fill de Pere de Fenollet—, Beatriu d'Urtx, i tutora dels seus tres fills, l'hereu Pere de Fenollet, Bertran i Blanca, va reclamar sense èxit la restitució del vescomtat i la revocació de la sentència. Beatriu al·lega les competències dels tribunals del rei d'Aragó en el territori i no les del rei francès, tot just després del Tractat de Corbeil de 1258. Aquest any, els inquisidors van emetre la sentència contra Bernat de Sautó i Bernat d'Alió com a heretges i foren entregats al batlle de Perpinyà per a ser cremats. A partir del 8 de novembre de 1308 fins al juny de 1309 es duu a terme el procés de revocació de la sentència inquisitorial contra la memòria de Pere de Fenollet de l'any 1262.

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XVII, BNF, fons Doat, vol. 33, fols. 3v-188r.

Ed. DOUAI 1900, extractes, pp. xxxiv-xxxvi, nota 8, fols. 122v-124r; DUVERNOY 1998b, extractes, pp. 194-198, fols. 81r-82v, 84v, 86r-v, 95v-96v, 99r-100v; pp. 198-199, fols. 122v-124r; TRÉTON 2010, extractes, vol. V, p. 2616-2618. doc. xxv, fols. 122r-124v; p. 2733-2736, doc. LXXVI, fols. 53r-54r, 65r-v, 132v-133r.

[Fols. 3v-4v. Roma, 8 novembre 1308. Orde de Joan, cardenal de San Marcellino e Pietro, d'emetre les actes de la revisió del procés contra Pere de Fenollet que es tenen davant el papa Bonifaci VIII. Fols. 4v-42v. Inici del procés d'apel·lació a Roma; trasllat a Carcassona; es demana la restitució del vescomtat de Fenollet a Pere, nét del declarat heretge, Pere de Fenollet, anul·lant les sentències precedents; intervenció del rei Felip IV de França; presentació libellus de la defensa, fols. 42v-44v:]

Coram vobis reverendo patre et domino, domino Iohanni, divina miseratione tituli sanctorum Marcellini et Petri presbitero cardinali, in causa et partibus infrascriptis per summum pontificem auditorem concessio, proponuit Guillelmus Davini de Turillis, procurator, prucuratorioque nomine nobilis militis domini Petri de Fenolheto, Anensis diocesis, contra fratrem Nicolaum de Abbatisvilla, ordinis Praedicatorum, inquisitorem haereticae pravitatis, nunc in provincia Narbonensi per Sedem Apostolicam deputatum, et omnes alios quos huiusmodi causa contingit et qui eam prosequi sua credirint interesse, et legitimam personam intervenientem pro eis et quolibet eorumdem, dicens quod, licet nobilis vir quondam Petrus de Fenolheto, una cum vicecomitatu suo, tempore quo vivebat et etiam quo decessit, de districtu regis Aragoniae existens, tanquam verus catholicus per viginti annos et amplius continue ecclesiasticis sacramentis devote, tam in vita quam in morte, receptis, in domo militiae Templi quae dicunt Mansus Dei, Anensis diocesis, regni praedicti persistens, receptoque devote habitu ordinis militiae Templi, in fide catholica decesserit, cuius corpus inibi traditum ecclesiasticae sepulturae adhuc requiescit, ibidem dictusque Petrus, miles, ipsius vicecomiti nepos ex filio tunc mortuo, eiusque haeres sibi successisset in dicto vicecomitatu et omnibus aliis bonis suis, ac vicecomitatu ipsum cum omnibus iuribus suis, et pertinenciis, et bona praedicta per se vel per alium pacifice possiderat, et aliquandiu possedisset, frater Pontius de Pugeto, ordinis Praedicatorum, gerens se pro inquisitore haereticae pravitatis per Sedem Apostolicam in Narbonensi provincia regni Franciae deputatus, etiam post et contra inhibitionem a foelicis recordationis Innocentio papa quarto factam inquisitoribus

Sedis prefatae in dicta provincia Narbonensi, ut eorum officium in aliquo de districtu regni Aragoniae exercerent ad inquirendum super pravitate praedicta, contra dictum quondam vicecomitem, motu proprio, huiusmodi negotium nemine prosequente, dictoque Petro, milite, in annis puerilibus constituto, non vocato penitus et legitime non defenso, de facto procedens perperam et inique, ac iuris ordine non servato, memoratum vicecomitem fuisse et decessisse haereticum per diffinitivam sententiam condempnavit iniqua, aliter plus vel minus, prout in eadem sententia continetur. Praetextu cuius sententiae sic de facto, ut dictum est, promulgatae, rex Francorum illustris eiusque senescallus Carcassonae, asserentes vicecomitatum praedictum et alia bona dicti vicecomitis ad ipsum regem Franciae devoluta, vicecomitatum eiusdem et bona quae iure successionis haereditariae pacifice possidebat, et tam ipse quam quondam Hugo de Saxiaco, pater suus filiusque dicti vicecomitis, continue, successive possederant inconcusse, contra iustitia occuparunt et detinent occupata. Quare petit dictus procurator eiusdem nobilis sententiam et processus praedictos ipsius fratri Pontii, se pro inquisitore gerentis, nullos et irritos fore pronunciari per vos, et decerni penitus non tenere nec tenuisse, et sic per consequens dictum vicecomitatum et bona ad dictum regem seu aliquem superiorem non fuisse nec esse devoluta de iure, sed potius eidem nobili pertinuisse et pertinere, sibique restituenda fore, dictamque sententiam processisse et quidquid secutum est ex eis vel ab eis quatenus de facto processerunt revocari, et omnia in pristinum statum et debitum reduci et reponi, sibique et dicto domino suo super praemissis omnibus et singulis iustitiam fieri et exhiberi, petens hoc cum dampnis, interesse, sumptibus et expensis factis in lite et de faciendis, protestatur omni iure nostro et causa quibus melius potest, implorans officium vestrum in quibus est implorandum.

[Fols. 45r-67v. El cardenal Joan determina que es discuteixin les al·legacions en favor de Pere de Fenollet amb arguments de les dues parts; el procurador de l'inquisidor exposa les raons per les quals no s'ha d'acceptar el libellus; rèpliques del defensor de Pere de Fenollet amb les quals s'argumenten les raons jurídiques d'anul·lació del procés i de la sentència; es recorda una apel·lació precedent davant del rei de França contra la confiscació dels béns de Pere de Fenollet; contra arguments de la defensa de la inquisició; es reporten els reescrits del papa Innocenci IV, i comença la transcripció del procés de 1291, que inclou les actes del procés de 1262, fols. 67v-68v:]

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Petro Durandi et Bernardo de Caucio, fratribus de ordine Praedicatorum, inquisitoribus haereticae pravitatis in provincia Narbonensi, salutem et apostolicam benedictionem. Cum, sicut carissimo in Christo filio nostro Aragoniae regis illustre accepimus intimante, homines regni sui de haeresi infamatos coram vobis in regno facitis Franciae comparere, in suum non modicum praeiudicium et gravamen, praesentium vobis autoritate mandamus quatinus, si est ita, de coetero ab huiusmodi eiusdem regis gravamine desistatis.

Datum Lugduni decimoquarto kalendas aprilis, pontificatus nostri anno quinto.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri archiepiscopo Narbonensi et dilectis filiis aliis inquisitoribus haereticae pravitatis in provincia Narbonensi, salutem et apostolicam benedictionem. Sincere devotionibus affectus quem carissimus in Christo filius noster, Aragonum rex illustris, ad personam nostram et Romanam gerit Ecclesiam, nos inducit ut eius petitionibus quantum cum Deo possumus annuamus, hic est quod nos, ipsius precibus inclinati, autoritate praesentium inhibemus ut contra haereticos aliquos vel de haeresi infamatos, aut fautores seu receptores ipsorum de districtu eiusdem regis, autoritate nobis super hiis ab Apostolica Sede commissa, occasione huiusmodi aliquatenus procedatis.

Datum Lugdunii secundo nonas octobris, pontificatus nostri anno sexto.

Tenor processuum per magistrum Petrum de Lande, procuratorem predictum, superius exhibitorum talis esse dinoscitur:

Anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo primo, decimo sexto kalendas septembris, fuerunt citati haeredes Petri de Fenoleto, et omnes alii qui velint et valeant eundem Petro deffendere super crimine haeresis in haec verba:

Frater Pontius de Pogeto, de ordine fratrum Praedicatorum, inquisitor haereticae pravitatis in provincia Narbonensi autoritate deputatus, dilecto in Christo archipresbitero Fenoledesii, salutem in omnium Salvatore.

Qua die comparuit nobilis vir dominus Gaucerandus de Urcio offerens se, quantum ad hanc diem, deffensioni dicti Petri de Fenoleto, nomine liberorum Hugonis de Saxiaco, filii quondam dicti Petri de Fenoleto, et satisdedit, deparendo cognitioni fratris Poncii de Pugeto, inquisitoris, et aliorum inquisitorum qui pro tempore

fuerint. Promittens se facturum et curaturum quod dicti liberi Hugonis de Saxiaco et domina Beatrix, mater et tutrix ipsorum, ratum habebunt quidquid actum fuerit cum ipsa, obligatione omnium bonorum suorum et sub omni renunciatione et cautela; et sub consimili obligatione et renunciatione et cauthela fideiusserunt pro ea dominus Berengarius de Vivario, et dominus Ermengaus de Illa. Et incontinenti dictus Gaucerandus petiit copiam actorum inquisitionis haereticae (pravitatis) contra Petro de Fenoletto, et diem ad deliberandum sibi assignari. Et fuit ei concessum, et fuit dies assignata die lunae post instans festum Nativitatis beatae Mariae virginis, iniuncto eidem Gaucerando quod ad diem praedictum faciat comparere dictam dominam Beatricem ad procedendum debite in praedictis, vel in quindena Assumptionis beatae Mariae, ad obtionem dictae Beatricis. Qui dies fuerant post ea pro/ro\gati ad instantiam dicti Gaucerandi in octabis Nativitatis beatae Mariae.

Qua die, dicta Beatrix praedicta comparuit et ratificavit, et quae acta fuerunt die praecedenti cum domino Gaucerando pro se et liberis suis, et secundum receptionem dictorum actorum obtulit se deffensionem dicti domini Petri de Fenoletto. Et praestito de calumnia iuramento, praemissa protestatione ius suum fore salvum in omnibus defensionibus, proposuit in hunc modum:

Proponit domina Beatrix, tutrix, data per curiam domini senescalli, filiis suis et nobilis viri Hugonis de Saxiaco, quondam, excipiendi et fore declinando quod, cum dominus papa dederit in mandatis priori provinciali in Hyspania ordinis Praedicatorum quod ipse deputaret personas sui ordinis quae inquirerent in regno et dominio dicti regis Aragonum in crimine haeresis, et ipse deputasset in officio inquisitionis praedictae fratrem Petrum de Thenis, ordinis Praedicatorum, et post ipsum fratrem Bernardum de Bacco et fratrem Petrum de Cadueta [*sic*] eiusdem ordinis, et ipsi in iurisdictionem sibi commissam in dicto officio in terra Fenoledesii exercuerint, et eam perpetuaverint, vos dominus fratre Poncii [*sic*] de Pogeto non potestis nec debetis cognoscere nec procedere contra Petro de Fenoletto vel eius bona ratione criminis haereticae pravitatis, cum terra praedicta Fenoledesii esset tempore commissionis praedictae et perpetratae iurisdictionis subiecta domino regi Aragonum, et in dominio eiusdem. Quae omnia me offero probaturam.

Et praefatus inquisitor praecepit dictae dominae Beatricis, deliberatione habita cum multis bonis viris consultis, quod, prae-

dictis non obstantibus, procedetur ad proponendum defensiones, prout dies fuerit assignata.

Dicta vero domina Beatrix, appellans, interrogata pluries utrum vellet aliquae alias deffensiones proponere, dixit quod non ad praesens, cum iam appellasset, et appellationem in scriptis obtulisset, ut dicebat. Et tunc dictus inquisitor, appellationi non deferens, assignavit ei diem ad audiendam sententiam, tam in negotio Petri de Fenoletto quam Hugonis de Saxiaco in octabis proximi festi Beati Michaelis apud Carcassonam.

Quam diem dicta domina, quantum ad negotium Petri de Fenoletto, dixit se non acceptasse, pro eo quia appellaverat, ut dicebat; sed quantum ad Hugonem de Saxiaco, dixit quod acceptabat dictam diem ad proponendum dictas deffensiones.

Item, dicta domina Beatrix constituit procuratores dominum Raymundum de Urso et dominum Gaucerandum, fratres suos, quemque eorum in solidum, ita quod non sit melior conditio occupantis, quantum ad negotium Hugonis de Saxiaco, promittens de ratificatione sub ypotheca rerum suarum.

Qua die comparuerunt nobiles viri Raimundus de Ursio et Gaucerandus, frater eius, procuratores praedicti, et occasione cuiusdam litterae domini archiepiscopi fuit dies continuata usque in crastinum de voluntate ipsorum.

Qua die, dicti procuratores comparuerunt coram dicto inquisitore, et ad deffensionem dicti Hugonis de Saxiaco praedicti, non tamen recedendo ab appellatione superius facta per dominam superius dictam, obtulerunt idem procuratores quandam cedulam sub hac forma:

Proponunt Raimundus et Gaucerandus de Ursio, fratres, nomine filiorum quondam, Hugonis de Saxiaco, nepotum suorum, haerendum ipsius, defendendo cos et bona eorum, quae quondam fuerunt dicti Hugonis, quando dictus Hugo fuit confessus fratri Petro de Thenis, inquisitori haeretice pravitatis in regno et dominio illustris regis Aragonum, illud quod de haeresi commiserat, videlicet quod Villarium, militem, condempnatum de haeresi receptaverat, et quod quendam hominem, qui furta et alia maleficia commiserat, propter que suspendium merebatur, suspendit eius suplicium, accelerando ob hoc, vel ille non revelaret illa quae de haeresi sciebat, quia sic donec erat sibi et sui gestum, nisi illud faceret multum noceret terrae suae, praedictus frater Petrus, ob evidente utilitatem negotii inquisitionis, cum multum expedit predicto

negotio inquisitionis scire veritatem de facto Berengarii de Santono, qui multa de haeresi commiserat, terram etiam habebat in qua haeretici latitabant et sustinebantur, ad cuius condemnationem procedi non poterat cum ad plenum non liqueret de facto, et ita indigebat testimonio dicti Hugonis, qui contra eum deposuit, propter quod miles supradictus extitit condemnatus, fecit sibi pactum impunitatem, dedit quod pro praedictis culpis nullam poenam, nec damnum aliquod sustineret.

Item, proponunt quod idem rex Aragonum, cui et tunc terra dicti Hugonis erat subiecta, et sub eius dominio et potestate, ad instantiam praedicti inquisitoris fecit simile pactum, dando consimilem indemnitatem praedicto Hugoni de culpis praedictis, ad hoc ut testificaretur in negotio dictae inquisitionis, sicut dictum est.

Item, proponunt vice eorundem quod ideo dominus rex dedit et remisit praedicto Hugoni quidquid iuris habebat in terra in omnibus bonis quae quondam fuerunt Petri de Fenoletto, patris eius, quam praedictam donationem et remissionem fecit dictus dominus rex praedicto Hugoni, post quoniam praedictas culpas commiserat.

Omnia supradicta proponunt ad defensionem praedictorum infantium, et bonorum dicti Hugonis, quondam, offerentes se probaturos omnia supradicta.

Item, dicunt quod, constitutio quae facta esse dicitur a domino Romano, legato Sedis Apostolicae, quod quicumque receptaret haereticum, terram admitteret, non fuit servata, et sunt triginti anni et amplius quod fuit facta, et ita habuit in consuetudine in hoc facto non est servanda, cum in consimilibus factis pluribus fuerit aliud observatum quod in constitutione praedicta continetur.

Post haec fuit dies assignata praedictis procuratoribus ad procedendum in negotio prout de iure fuerit, videlicet dies veneris quarta mensis decembris.

Qua die comparuit Berengarius de Vivariis dicens et allegans quod, propter inundationem aquarum, Gaucerandus de Urcio, procurator praedictus, ad diem venire non potuit assignatam, propter (quod) fuit eidem Gaucerando dies assignata ad idem die veneris post instans festum Beati Michaelis apud Carcassonam.

Qua die praefati procuratores non comparuerunt. Comparuit tamen Ermengaudus de Urcio pro dicta domina Beatrice et liberis eius, ostendens litteram dominae Beatricis contitentem procurationum. Et quia dictum mandatum procurationis erat minus sufficiens, dictus Ermengaudus satisdedit de mandato solvendorum suis

clausulis, et rato habendo sub obligatione omnium rerum suarum, et renunciatione et cauthela, subiiciendo se ex certa scietia iurisdictioni inquisitoris praedicti. Et fideiusserunt pro ipso sub consimili obligatione, renunciatione et cauthela dominus Olivarius de Termino, et Berengarius de Vivariis, dominus Guillelmus de Rivo, et dominus Amelius Filioli di Laurano, et Bertrandus de Scariis, miles. Et quia vox [*sic, scil.:* nox] instabat, nec perfici poterat quod incumbebat, fuit dies continuata usque in crastinum mane.

Et in crastinum mane, dictus Ermengaudus comparuit, et fuit requisitus si volebat aliquas defensiones proponere, vel de propositis aliquas probare, dixit quod non ad praesens; sed petiit auditorem sibi dari apud Montempessulanum qui ibi audiret dominum regem Argonum, quem vult in testem producere, et sibi concedi unam competentem dilationem pro omnibus productionibus et dilationibus sub qua praedicta domina Beatrix proponat omnes defensiones, et producat omnes testes, et omnes probationes. Quod fuit concessum in hunc modum, et fuit assignata dies dictae dominae et dicto procuratori, quantum ad dictum Hugonem de Saxiaco, ad proponendum omnes defensiones, die iovis ante instans festum Natalis Domini apud Carcassonam. Quam diem dictus Ermengaudus acceptavit ad probandum omnes defensiones pro omnibus productionibus, et peremptorie dies lunae post Cineres apud Carcassonam.

Item, fuit iniunctum dicto procuratori quod curet et faciet quod dicta die iovis ante Natale Domini mittat litteras patentes sigillatas dicta domina Beatrix dicto inquisitori, in quibus ratificet processum habitum cum dicto procuratore, et omnia retroacta, ad quod ei dicta dies iovis assignatur, nec non ad proponendum omnes dilationes, exceptiones quantum ad processum nobilis virii Petri de Fenoleto.

Item, dictus inquisitor ex gratia admisit exceptionem propositam superius declinatoriam fore super processu dicti nobilis Petri de Fenoleto, et ad probandum dictam exceptionem, et universa et singula quae in ea continentur, fuit dies assignata dictae dominae Beatrici et procuratori suo peremptorie pro omnibus dilationibus dicta die lunae post Cineres, et quod interim probationes dictae dominae Beatricis admittantur, ita quod ex tunc omnis facultas probandi sit ei penitus denegata et subtracta.

Item, ad producendum dominum regem Aragonum est assignata dies in crastinum Circumsisionis Domini coram dicto inquisitore, apud Montempessulanum, in domo Fratrum Praedicatorum.

Qua die, scilicet die iovis ante Natale Domini, praefata domina Beatrix misit per Raimundum Bonum Macip, clericum de Sancto Paulo, quasdam litteras sigillo suo sigillatas in haec verba:

Noverint universi quod nos domina Beatrix, uxor quondam nobilis viri Hugonis de Saxiaco, tutrix filiorum nostrorum et dicti Hugonis, constituimus, nomine eorum, procuratores nobiles viros Raimundum de Ursio et Gaucerandum de Ursio, fratres nostros, in causa quae vertitur coram domino fratre Petro, inquisitore haereticae pravitatis in dominio regis Franciae illustrissimi, super facto praedicti Hugonis et patris sui, Petri de Fenoletto, quondam. Qui praedicti procuratores in facto dicti Hugonis defensiones proposuerunt coram dicto inquisitore de impunitate data eidem Hugoni a fratre Petro de Thenis, inquisitore tunc in dominio domini regis Aragonum, et de impunitate data similiter eidem ab eodem domino rege Aragonum, prout plenius in actis praedicti domini fratris Petri continetur. In facto vero praedicti Petri de Fenoletto, exceptionem declinatoriam fore proposuerunt. Postmodum vero, cum praedicti procuratores infirmarentur, constituimus in praedictis procuratorem Ermengaudum de Urgio, fratrem nostrum, qui procedendo coram dicto fratre Petro, inquisitore, diem petiit et acceptavit ad probandum proposita in utroque facto et ad proponendum, siquid proponere plus voluerit. Unde nos, nomine dictorum filiorum nostrorum, ratificamus quidquid per praedictos procuratores factum fuit usque modo et de coetero fiet, promittentes, sub ypotheca rerum filiorum nostrorum, pro dictis procuratoribus iudicatum solvi.

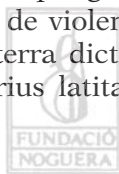
Datum apud Fenoletum decimoquarto kalendas ianuarii anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo primo.

Ad maiorem autem huius rei firmitatem, praesentem paginam sigilli nostri munimine duximus roborandam.

Postmodum, praefatus clericus exhibuit infrascriptas defensiones, sigillatas sigillo dictae dominae Beatricis, in haec verba:

Ponit domina Beatrix, nomine filiorum suorum, in facto Hugonis de Saxiaco, quod ipse, tempore quod receptavit Vilarium, militem, erat minor viginti annis.

Item, ponit quod dictus Hugo receptavit dictum Vilarium ob hoc, quia dictus Villarius, cum quingentis hominibus armatis, debebat dictum Hugonem iuvare de violentia quam sibi timebat inferri a domino rege Franciae in terra dicti Hugonis, non ea intentione vel apud ipsum dictus Villarius latitaret nec fovendo haeresim.

Item, ponit quod inquisitio haereticae pravitatis in regno et dominio regis Aragonum fuit concessa priori Praedicatorum in Hispania, ita quod ipse deputaret personas ydoneas sui ordinis in officio inquisitionis antedictae.

Item, ponit quod personae deputatae in officio dictae inquisitionis a dicto priore inceperunt uti iurisdictione sibi data in terra Fenolesii.

Item, quod terra Fenolesii erat tunc subiecta domino regi Aragonum et dominio eiusdem.

Item, ponit quod dictus Hugo de Saxiaco erat de terra Fenolesii, et ibi domicilium suum faciebat et fecit usque ad mortem suam.

Protestatur dicta domina quod praedictas quatuor positiones proximo propositas facit dicta domina, excipiendo quod non tenet iudicium, nec valet processus habitus in causa dicti Hugonis, nec valere poterit, licet dictus Hugo consencerit litigare sub examine nostro, dominus frater Petrus, et etiam nos, nomine filiorum nostrorum, litigaverimus eo quia iurisdicatio nobis delegata non potest de iure ad personas alias prorogari.

Protestatur dicta domina Beatrix quod dictus Hugo ignorabat tempore dictae receptionis et postea constitutionem quae facta etiam dicitur a domino Romano, legato Apostolicae Sedis.

Item, protestatur quod constitutio facta non fuit in terra Fenolesii, nec in terra Carcassonensi et Redensi, quae sunt vicinae terrae Fenolesii.

Item, protestatur quod in dictis terris non fuit servata dicta constitutio nec etiam publicata.

Qua die, scilicet in chrastinum Circuncisionis Domini, comparuit coram fratre Pontio de Pogeto, inquisitore, apud Montempessulanum, in domo fratrum Praedicatorum, Petrus Galli de Podiocerdano, asserens se esse procuratorem dominae Beatricis, uxoris quondam Hugonis de Saxiaco. Suae procuracionis inhibens litteras sigillo pendenti cerea sigillatas, quarum tenor apprehenditur sub his verbis:

Noverint universi quod nos domina Beatrix, uxor quondam Hugonis de Saxiaco, tutrix Petri, et Bertrandi et Blanchae, filiorum nostrorum et dicti Hugonis de Saxiaco, mariti (nostri) quondam, constituimus procuratorem nostrum te Petrum Galli de Podiocerdano ad producendum in testem dominum Iacobum, Dei gratia

regem Aragonum, coram domino fratre Poncio de Poieto, inquisitione heaereticae pravitatis in dominio illustris regis Franciae in facto dicti Hugonis de Saxiaco, quondam mariti nostri. Primitens per stipulationem nos habituras ratum per nos et dictos infantes nostros productionem dicti testis quae fiet per te dictum Petrum Galli, procuratorem nostrum. Et ad maiorem huius rei roboris firmitatem, presentem paginam sigilli nostri munimine duximus roborandum.

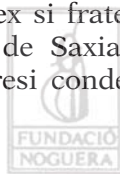
Datum apud Insulam die iovis post festum Natalis Domini anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo primo.

Cuius litterae autoritate, praedictus frater Poncius, cum summarie, de plano et sine strepitu, secundum cursum inquisitionis velit procedere, dictum Petrum Galli in procuratorem admisit, quantum ad ea dumtaxat quae in suae procuratoris litteris continentur; offerens se paratum fore dictum dominum regem in testem recipere. Et ad hoc ipsum procuratorem per totam diem presentem expectare, prout ipsa dies ad hoc specialiter fuerit assignata. Postmodum vero, facto modico intervallo, cum dominus rex Aragonum non esset praesens in Montepessulano, licet ipsa die venire debetur, et esset hora tarda, ad instantiam ipsius procuratoris, et prioris fratrum Praedicatorum de Montepessulano et archidiaconi Elnensis, ad idem et eodem nostro quo supra, fuit dies continuata usque in crastinum. Quam continuationem accepit procurator praedictus.

Acta fuerunt haec in domo fratrum Praedicatorum Montispesulani, in capitulo, in praesentia et testimonio fratris Baudovini, de ordine fratrum Praedicatorum, magistri Bernardi de Porciano, officialis Carcassonae, magistri Raimundi Grassi, Roberti, praepositi Carcassone et aliorum, et Guiraudi Trepatis, notarii, qui hoc scripsit.

Qua die continuata, scilicet tertio nonas ianuarii, comparuit dictus procurator, et ad eius instantiam et requisitionem prefatus frater Pontius accessit personaliter ad dictum dominum regem Aragonum, qui apud Montepesulanum in suo palatio praesens erat, et tunc procurator praedictus tradidit dicto inquisitori quaedam capitula quae fuerunt inter acta redacta, super quibus dictus procurator petiit interrogari dominum regem praedictum:

Interrogatus dominus rex si frater Petrus de Tennis, inquisitor, dedit impunitatem Hugoni de Saxiaco quando fuit confessus ei receptationem Villari de heresi condemnati.

Item, si dedit ei dictam impunitatem propter utilitatem inquisitionis ad hoc ut testificaretur contra Bernardo de Santone.

Item, si Bernardus de Santone fuit condempnatus de heresi post factum testimonium dicti Hugonis.

Item, si expediebat negotio inquisitionis dictus miles, eo quia terram habebat in qua recipiebantur haeretici, et ipsemet erat receptor.

Item, si dictus frater dedit impunitatem dicto Hugoni pro culpis suis propriis, videlicet pro receptione quam fecerat de dicto Villario, et acceleratione suspendii quam fecerat de quodam homine, eo quia dictum fuerat quod sibi multa sciebat ille homo de facto haeresis, que nocerent dicto Hugoni si ipse revelaret, et ideo eius suspendium acceleravit.

Item, si dedit dictam impunitatem dicto Hugoni tam pro culpis suis praedictis, quam etiam pro culpis patris sui Petri de Fenoletto quondam, ita quod nullum damnum sustineret, nec in persona sua nec etiam in bonis suis et patris sui predicti.

Item, si remisit dicto Hugoni quidquid habebat et habere debebat ratione culparum dicti Hugonis, etiam patris sui praedicti, in omnibus bonis et terra dicti Hugonis et dicti Petri de Fenoletto.

Item si hoc fecit ad instantiam dicti fratris Petri de Thenis.

Item, si terra Fenoledesii erat tunc subiecta domino regi Aragonum et dominio eiusdem, et si pro eo tenebatur.

Item, si tempore quo dominus rex Aragonum transtulit terram Fenoledesii in dominum regem Francie erat dicta terra Fenoledesii subiecta domino regi Aragonum predicto et in eius dominio.

Item, quod si frater Petrus de Thenis utebatur officio inquisitionis haeretice pravitatis in terra Fenoledesii et in dominio regis Aragonum, dum dicta terra Fenoledesii erat subiecta dicto domino regi.

Dominus vero Iacobus, rex Aragonum, remisso sibi iuramento ad instantiam procuratoris predicti, ob reverentiam regie Celcitudinis, in verbo regis et veritatis testimonio, deposuit in hunc modum:

Quod, cum esset ipse apud Perpinianum simul cum fratre Petro de Thenis, inquisitore in regno suo, et fratre Guillelmo Raimundi, inquisitore in regno domini regis Franciae, illo scilicet tempore quod Bernardus de Alione et Bernardus de Santone, milites, fuerunt condemnati, predictus frater Guillelmus Raimundi promisit Hugone de Saxiaco quod, si ferret testimonium et diceret verita-

tem super receptione Villarii et aliis in quibus, ratione haeresis Bernardi de Alione et Bernardi de Santone, commiserant, idem Hugo non condemnaretur in persona sua, nec admitteret bona sua, quamvis dictum Villarium receptasset.

Requisitus si praedictus Hugo tulit testimonium contra praedictum Bernardum de Alione et Bernardum de Santone, dixit quod sic.

Item, interrogatus si ex dicto suo fuerunt condemnati prefati Bernardi de Alione et Bernardi de Santone, dixit quod sic, cum aliis testibus sicut credit.

Item, interrogatus si frater Petrus de Thenis, inquisitor in regno Aragonum deputatus, dedit impunitatem dicto Hugoni de persona sua vel de bonis pro receptatione dicti Villarii, dixit quod non, nec prodesset sibi si hoc fecisset, cum non esset dictus Hugo de sua iurisdictione sive districtu.

Item, interrogatus si fuit data vel promissa dicta impunitas pro culpis ipsius Hugonis prioris, vel paternis, vel utriusque, dixit quod receptatione quam fecerat de Villario supradicto.

Item, interrogatus si ipse dominus rex promisit sibi impunitatem aliquam pro predictis, dixit quod non, nec sibi prodesset si fecisset, cum terra Fenoledesii tunc temporis non esset sibi subiecta. Promisit tamen sibi quod iuvaret ipsum cum inquisitoribus aliis et rege Franciae.

Super aliis capitulis diligenter interrogatus, dixit se nihil scire. De loco interrogatus, dixit quod hoc fuit in domo fratrum Praedicatorum Perpiniani vel in domo episcopali.

Die lune ante Carniprivium comparuit apud Carcassonam coram Guillelmo Boleti, notario ad hoc deputato per dictum fratrem Petrum, inquisitorem, dominus Raimundus de Urcio, procurator predictus apud acta superius constitutus, qui obtulit quoddam interrogatorium super quo testes quos nolebat [*sic*] producere interrogari deberent. Et produxit tunc hos testes qui fuerunt interrogati et examinati secundum illud interrogatorium diligenter:

Bernardus de Sermon, olim de Abbesuno, in Rodesio, iuratus, dixit quod ipse vidit quadam die quod dictus Hugo de Saxiaco erat coram domino Iacobo, rege Aragonum, apud Perpinianum in hospitio vocato La Canorga, et ipse rex monuit illum Hugonem tunc quod ferret testimonium super facto Bernardi de Santone, et tandem frater Petrus de Thenis, inquisitor tunc in regno domini

regis predicti, ut dicebatur, qui frater erat ibi praesens, ad instantiam eiusdem domini regis promisit omnimodam impugnitatem [*sic*] illi Hugoni, tam pro se quam pro patre illius Hugonis, dum tamen diceret veritatem de se et de dicto Bernardo de Santone, ita dicens ille inquisitor quod ex tunc nullum damnum neque confusio posset illi Hugoni venire pro aliquo delicto quod ipse, vel pater eius, in haeresi commisissent, et eodem modo promisit dictus rex eidem Hugoni, ipso teste vidente et audiente, ut dixit.

Item, dixit quod eadem die idem Hugo de Saxiaco tulit testimonium contra Bernardum de Santone, ita quod vidit illum Hugonem iurantem in manu dicti fratris Poncii de Thenis quod dicere veritatem de facto quod sciebat contra illum Bernardum de Santone.

Ipse enim testis super ipso facto tulerat testimonium primo coram eodem fratre Petro de Tennis, tamen ipse testis non audivit testimonium illius Hugonis, sed scivit pro caetero quod post tres quatuorve dies vel circiter, dictus Bernardus de Santone fuit condemnatus et combustus. Dixit etiam quod ille Bernardus de Santone erat de Fenolesio, ita quod ille tenebat domicilium apud Arborellum, ipso teste vidente sepiissime et sciente.

Item, dixit quod ipse vidit comburi dictum Bernardum Santonis extra Perpinianum in quodam campo, et tunc dictus rex erat apud Perpinianum qui fecerat, ut publice dicebatur, comburi illum Bernardum de Santone.

Item, dixit quod terra et districtus Fenolesii, sub quo dictus miles combustus, ut dictum est, morabatur, suberat tunc iurisdictioni et dominio domini regis Aragonum, ita quod ipse vidit quod Arnaldus de Monelis, miles, tenebat et regebat tunc terram illam pro domino rege praedicto aliquo tempore.

Vidit etiam quod dictus Hugo de Saxiaco tenebat terram suam de Fenolesio et dominium eiusdem terrae et proventum a dicto domino rege Aragonum, exceptis castris de Podio Laurencio et Sancti Pauli, ut audivit dici.

Item, dixit quod audivit dici, et publica fama era tunc, quod terra Fenolesii fuit de comitatu Besauduni, sed non recolit a quibus audivit, sed ipse testis ita credit. De tempore dictae promissionis impunitatis, et testimonii dicti Hugonis et condemnationis dicti Bernardi de Santone, dixit quod tres anni fuerunt hoc anno in mense septembris saltem inter festum Augusti et Sancti Michaelis. De personis et stantibus in promissione praemissa, dixit

quod idem rex, et frater Petrus de Thenis praedictus, et Berengarius de Vivario, et Arnaldus Isarni de Redesio, qui modo morantur apud Fenoletum, et frater Guillelmum Raymundi, qui erat tunc inquisitor in terra regis Franciae, qui erat tunc in eodem hospitio, in loco quo poterat audire dicta verba. De tempore quo rex Aragonum tenebat dictam terram de Fenoledesio et alii proximo, ut dictum est, dixit quod sexdecim anni sunt vel ultra.

Super aliis interrogatus dixit se nihil scire nisi de auditu.

Berengarius de Vivario, testis, iuratus, dixit quod ipse venerat apud Perpinianum cum dicto Hugone de Saxiaco quadam vice, et tunc rex Aragonum, dictus Iacobus qui nunc est, erat ibi, et duo milites, Bernardum de Alione et Bernardum de Santone, erant ibi capti. Et dictus Hugo, vocatus a dicto rege, ipse teste vidente, venit cum illo in hospitio vocato La Canorga, in domo episcopali de Perpiniano, et rex ille, cum blandis et amicabilibus verbis, hortatus fuit illum Hugonem quod super facto Bernardi de Santone, accusato de haeresi, diceret veritatem. Et cum ille Hugo excusaret se de testimonio perhibendo, dicens quod posset inde incurrere magnum dampnum, idem rex, cum eodem Hugone, venit in quadam domo, sub aula illius hospitii, ubi erat frater Petrus de Thenis, qui erat inquisitor haeresis in regno dicti regis. Et idem rex, cum dicto Hugone coram illo fratre constitutus, rogavit diligenter ipsum fratrem quod illi Hugoni de Saxiaco promitteret et prestaret impunitatem totius delicti quod ipse Hugo, et etiam pater eius, vel alius de ipsius genere commisissent in haeresi, et ipse Hugo in facto d'en Vilar, ita quod illa occasione, vel de haeresi in persona vel in rebus, non posset pati iacturam nec confusionem aliquam ullo modo, dum tamen de facto dicti Bernardi de Santone diceret veritatem. Et ipse dominus rex primo absolvit illum Hugonem pro se et patre eiusdem Hugonis ab omni damno et malo que possent sibi occurrere in persona vel in rebus occasione haeresis commissae ab ipso vel a patre eiusdem usque tunc. Et idem frater Petrus de Thenis, ad instantiam dicti regis, absolvit dictum Hugonem autoritate apostolica, sicut dixit, ab omni poena et poenitentia, in persona etiam vel in rebus sive bonis, ratione alicuius delicti haeresis usque tunc commissi ab eo vel a patre suo, dum tamen de se et de facto dicti Bernardi de Santone super facto haeresis diceret veritatem. Super quo idem frater recepit eodem Hugone protinus iuramentum, ipso teste vidente et audiente, ut dixit hoc et alia supradicta. Et ille frater audivit testimonium illius Hugonis ad partem, et credit ipse testis quod tunc ille Hugo tulit tes-

timonium contra dictum Bernardum de Santone, tamen illud testimonium aliter non audivit, sed breviter. In crastinum illius testimonii, dictus Bernardus de Santone fuit per dictum fratrem Guillelmum iudicatus, ipso teste praesente et vidente. Et vidit ipse testis illum Bernardum comburi cum alio in agro qui dicebatur de Canonía. De tempore dixit quod in medio festi Beatae Mariae Augusti et Sancti Michaelis, fuerunt tres anni hoc anno.

Item, dixit quod ipse vidit quod dictus Hugo de Saxiaco tenebat terram suam in Fenoledesio a dicto rege Aragonum, et vidit quod ille Hugo recognovit illam terram suam dicto regi apud Leridam.

Item, dixit quod dictus Bernardus de Sanctone erat de Fenoledesio, ita quod tenebat domicilium apud Abrobellum, ibi ipse testis fuit saepe et comedit.

Item, dixit quod tempore dictae promissionis impunitatis praedictae Fenoledesium erat de iurisdictione et dominio dicti regis Aragonum. Videbat enim tunc ipse testis quod conquerentes et litigantes illius terrae ibant et litigabant sub iurisdictione illius regis, et audivit dici, et etiam audivit inde quasdam cartas, quod terra de Fenoledesio erat de comitatu Besauduni.

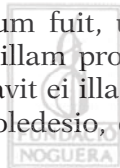
Item, interrogatus de personis astantibus in absolutione sive remissione praedicta, dixit quod dictus rex, et dictus frater Petrus de Thenis, et Perrinnus Pol, scriptor eius frater [*sic*], ut dicebatur, et quidam frater de ordine Praedicatorum de nomine cuius non recolit, et Bernardus Samon, et Arnaldus Isarni de Limoso, de pluribus non recolit. De loco, ut dictum est, in quodam saculo pulcro satis, et etiam dictus frater videbatur infirmari.

Item, dixit quod ipse vidit quod Vilarius, miles, promisit Hugoni de Saxiaco quod ipsum invaret cum quingentis equis armatis si rex Franciae vel alius bellaret contra ipsius Hugonem, et iuravit, ipso teste vidente, ut dixit, quod illi Hugoni esset semper fidelis. Et propter hoc sustinuit ille Hugo dictum Villarium, ut ipse testis credit, et non alia occasione haeresis, quia ipse audivit quod, quando ille Villarius fuit de haeresi accusatus, incontinenti ipse Hugo praecepit Bertrando de Virano, qui tenebat castrum de Podio de Foliis, ut infra tres dies spulicet illum Villarium de tota terra ipsius Hugonis, et fecit capi de rebus illius Vilarii valentibus quingentos solidos, ut ipse audivit dici etiam postmodum a dicto Villario qui morabatur tunc cum Camerada, vicario de Perpiniano. Interrogatus dixit quod nunquam fecit aliquod testimonium coram fratre Petro de Thenis pro se vel contra se, nec contra alium, nec iuravit aliquod coram illo nec contra Bernardum de Santone.

Postmodum, cum dubitarent de potestate dicti procuratoris Raimundi, per vim verbi proximae procurationis, in qua dicit quod constituit procuratores, etiam et dicit quod ratum habebit quod fiet per eos, non dicit per unum solum et cetera satisdedit, cavit ille Raimundus de Ursio de iudicato solvendo cum suis clausulis specialiter sub poena quinquaginta librarum turonensium. Et fideiusserunt pro illo Guillelmus de Villacorba, miles, et Berengarius de Villacorba, fratres, et sub poena praedicta et obligatione bonorum suorum, et renunciarunt executioni fori et omnium alterum iuris auxilio quo possent de fideiussione hac aliquatenus cerni, et tunc similiter produxit hos testes:

Raimundus de Campoursino, de familia et domesticus dicti Raimundi de Ursio, testis, interrogatus dixit quod ipse vidit quod Bernardus de Santone, qui fuit combustus, tenebat domicilium suum principalem in Fenoledesio apud Arberbellum, et ipse testis aliquotiens vidit ibi illum Bernardum intrantem et exeuntem quatuor anni sunt vel plus, et vidit illum morantem in castro de Ossidon. Castrum illum remansit ad partem consanguineorum quorundam illius septimi anni possunt esse, et ibi ipse testis comedit semel in domo illius Bernardi. Et audivit ipse testis dici, et pro certo habet per illa quae inde audivit, quod frater Petrus de Thenis, inquisitor tunc, ut dicebatur, in regno regis Aragonum, iudicavit illum Bernardum de Santone pro haeretico, et fuit tunc combustus de ipsis circa tres annos, ut dicit, videlicet ipsius quo filia dicti regis fuit ducta in Francia. Requisitus qualiter sciebat quod dictus frater esset inquisitor in dicto negotio, dixit quod audiebat dici. Aliter ne scit nec vidit aliquid inde.

Item, dixit quod ipse vidit quod Hugo de Saxiaco, de quo agitur, fecit homagium dicto regi Aragonum, specialiter pro castris et terra de Fenoledesio, quam terram de Fenoledesio ac castra quaedam ipse rex concessit et laudavit illi Hugoni de Saxiaco ipso teste presente, ut dixit, et vidente apud Perpinianum, praesentibus Bernardo de Vivario, et At de [sic] Isarni, et multis aliis catahalanis et aragonensibus qui erant ibi cum rege, de nominibus quorum non recolit. De ipsis septimi anni possunt esse, vel octo, et erat yeras, se de die nec de mense non recolit, nec de verbis homagii, sed sicut vassallus recognoscit terram domino suo, et dominus concedit vassallo, sicut factum fuit, ut sibi videtur. Et dixit quod ille Hugo fecit recognitione illam pro castris de Fenoledesio et de Podio Laurentio, et rex laudavit ei illa castra, ut dicit, ita dicens ille Hugo quod castrum de Fenoledesio, et alia castra de Fenoledesio,

recipiebat ab ipso rege, cui ille Hugo tunc loquebatur. Requisitus cuiusmodi veste induebatur tunc ille Hugo, dixit quod non recolit, sed videtur sibi quod induebatur clamide ad modum Cathalani, sed non recolit de quo panno. Dixit ipse testis non venerat ibi propter illud, quia erat ipse testis valde iuvenis, et audiverat ibi dici quod cathalanus reddebat illi Hugoni terram suam, sed ipse non vidit ibi illum Churibertum, et propter hoc ipse testis intravit aulam ubi rex erat et dictus Hugo de Saxiaco, et audivit, ut dixit, dicta verba homagii, quae aliter nescivit exprimere.

Item, vidit quod terra de Fenoledesio tenebatur a dicto domino rege Aragonum, quam tunc tenebat Pompranneus [*sic*, Ramon de Pompià?], vicarius ibi pro dicto rege, videlicet castra, fortia, Fenoletum et Podium de Forallas, et sic tenuit illam per unam estatem, ipso teste vidente tres anni sunt, si non quatuor et plus, ut dixit. Et audivit dici postea quod dictus rex Aragonum reddidit terram illam et castra dicto Hugoni, et idem /testis\ interfuit in traditione et datione facta domino Hugoni de castro Fenoleti. Quam redditionem et traditionem fecit Monellus, miles, pro dicto domino rege Aragonum, ut dicebat de ipsis, ut supra, post dictam estatem. Super aliis capitulis interrogatus, dixit nescire aliter nisi per auditum, hoc excepto et addito, quod frater Petrus Sediet scripsit semel ipsius testis, qui erat tunc castellanus et baiulus in quadam parte Fenoledesii pro dicto Hugone de Saxiaco.

Et mandamus eidem teste, tanquam inquisitori haeresis, quod ceperat quendam hominem Petri Aura de Solobre pro haeresi, et mitteret sibi illum, tamen ipse non potuit capere illum, sed banivit omnia bona illius, et postmodum, de mandato eiusdem inquisitoris, idem disbannit bona illa de Crolil tres anni fuerunt hoc anno circa festum Omnium Sanctorum. Et tunc Petrus Aures morabatur in dicto loco, et fuerat fore per decennium, sed aliunde venerat ibi.

Bernardus de Vivario de Fenoledesio, testis, iuratus, dixit de homagio facto per dictum Hugonem de Saxiaco in manu regis Aragonum pro terra et castris de Fenoledesio idem quod proximus de ipsis et loco idem agessit de personis, quod Bernardus de Santone, miles, erat ibi tunc, et Torgius de Petrapertusa et plures alii de quibus non recolit.

Item, dixit quod frater Petrus de Thenis scripsit semel testi domino de Vivario quod mitteret sibi Mir, captum, tanquam suspectum et culpabilem multum de haeresi, et in litera illa ille frater dicebat se inquisitorem haeresis. Quam litteram tulit ipsi

testi fratri Bernardo de Cerabon, monachus Oloriani, et ipse testis executus fuit mandatum illud prout potuit. De tempore, tres anni vel amplius circa quatuor possunt esse.

Item, dixit quod audivit postmodum dici quod multos, et quasi notorium fuit, quod ille frater Petrus de Themis vocavit et fecit capi dictum Bernardum Santonis pro haeresi, et iudicavit illum pro haeretico ut dicebatur, et fuit tunc ille Bernardus combustus. De tempore, tres anni possunt esse vel aliquid plus.

Item, dixit quod ipse vidit per multa tempora quod dictus Bernardus de Santone tunc tenebat domicilium suum ad Arborbellum, in Fenolesio, etiam tempore quo fuit captus et combustus.

Item, dicit quod ipse scivit, et quasi notorium est, quod plures homines de Fenolesio fuerunt inmurati pro haeresi apud Perpinianum, in officio quod fuerat catholici. Qui homines immurabantur per inquisitores qui erant tunc pro domino archiepiscopo, et pro rege Aragonum, et pro episcopo Elnetense. Erant enim duo, ut dicebatur, pro domino rege Aragonum et pro domino archiepiscopo Narbonensi. Quinque anni possunt esse. Nescit plus inde.

Guido de Marciano, de Fenolesio, nunc testis, iuratus, dixit quod dominus rex Aragonum concessit terram et castra quaedam de Fenolesio dicto Hugoni de Saxiaco. Hoc dixit scire, eo quod ipse testis recepit cartam seu litteram inde factam, sigillo dicti regis sigillatam, per manum cuiusdam scriptoris eiusdem regis, de nomine cuius scriptoris non recolit, et reddidit eam ipse testis dicto Hugoni, qui erat tunc apud villam de Calataio, in Aragonie, ubi illa littera fuit facta. Tamen ipse non vidit de homagio, nec aliud inde.

Item, dixit quod Bernardus de Santone erat de Fenolesio, ubi tenebat domicilium suum apud Arborbellum, et sicut alii milites de Fenolesio habebatur etiam tempore quo fuit captus pro haeresi et combustus. Et ipse testis vidit et audivit quod quidam frater, qui vocabatur, ut sibi videtur, frater Petrus de Thenis, iudicavit illum Bernardum de Santone pro haeretico, in praesentia dicti regis Aragonum, apud Perpinianum, in domo fratrum Praedicatorum de Perpiniano, multis adstantibus de quibus non recolit etiam de uno. Et in crastinum etiam illius iudicii, ille Bernardus de Santone fuit combustus, ita quod ipse testis vidit ligna congregari ad comburendum illum. De tempore huius dicti, dixit quod duo vel tres anni possunt esse, sed non est aliter bene memor. Super aliis capitulis dixit se nihil scire. Dixit tamen quod semel

vidit dictum Hugonem de Saxiaco loquentem apud Perpinianum, in domo fratrum Praedicatorum, cum dicto fratre Petro de Thenis, qui dicebatur tunc inquisitor, et dicebatur ibi inter socios ipsius Hugonis, de quibus ipse testis erat unus, quod pro inquisitione de facto haeresis confitebatur ille Hugo. Tamen ipse testis aliter nescit quid loquebatur nec sic aliter quod ille frater esset inquisitor, nisi per auditum, dicebatur ibi et a multis quod inquisitor erat ille pro rege praedicto. Quatuor anni sunt vel circa.

Item, dixit quod ipse vidit quod Monellus, miles, tenuit castrum de Fenoletto pro domino rege Aragonum, ut ille miles dicebat, et illi obediebant sicut castellano seu baiulo regis Aragonum. Quatuor anni possunt esse vel ultra. Et vidit quod postmodum Hugo de Saxiaco tenuit illud castrum, et alia in Fenoledesio, quae dicebat se tenere a domino rege Aragonum, et a multis aliis audivit. Idem dici tres anni sunt vel circa.

Item, dixit quod ipse testis ivit, de mandato dicti Hugonis de Saxiaco, cum Pompiano, vicario tunc regis Aragonum, ad castrum d'Os ad capiendum Bernardus Bertrandi, consanguineum Bernardi de Santone qui, ut dicebat ille vicarius, nolebat coram fratre Petro de Thenis, inquisitore haeresis, comparere. Et cum ille Bernardus Bertrandi tunc fugisset, ille vicarius regis amparavit castrum praedictum quod erat illius Bernardus Bertrandi, seu in parte. Quinque anni possunt esse.

Guillelmus de Alione, de Vivario, olim pro haeresi immuratus, testis, iuratus, dixit quod ipse vidit Bernardus de Santone morantem in Fenoledesio aliquando apud castrum d'Os, et aliquoties apud castrum Arborbelli, ubi maxime fovebat larem suam, et hoc vidit frequenter, bene per decem annos; ita quod ipse testis tunc temporis per vices venit et comedit in hospitio illius Bernardi in Fenoledesio, et vocabatur, et nominabatur ille Bernardus, miles, de Fenoledesio.

Item, dixit quod ipse testis vidit quod frater Petrus de Thenis, qui dicebatur tunc inquisitor in regno regis Aragonum, faciebat duci captas [*sic*] Bernardum de Santone et Bernardum de Alione, milites, ita quod ipse testis obviavit illis dicto fratri Petri de Thenis, quem ipse tunc bene cognoscebat, et dictis militibus captis cum multa turba. Ita etiam, quod ipse testis noluit loqui tunc illi Bernardi de Santone, sic ducto capto, et ille Bernardus non sustinuit, et obviatio ista fuit in itinere vocato collis de Terremeira, in Rossilione. Et audivit dici ipse testis, post paucos dies, quod ille

Bernardus de Santone fuit iudicatus per dictum fratrem, et inde combustus. De tempore circiter quatuor annos. Tunc ipse testis erat solus, ut dicit. De aliis capitulis dixit se penitus nihil scire, nisi forte aliqua de auditu.

Hoto de Traylano, morans apud Perpinianum, testis, iuratus, dixit se vidisse quod terra et districtus, castra et alia de Fenoledesio tenebantur et recognoscebantur dominio et iurisdictioni regis Aragonum; ita quod ipse testis vidit quod Lob Eissemena [*sic*, Lope Exemenis?] et etiam Camerada, qui gerebant se pro vicariis dicti regis, tenebant et regebant terram et castra domini de Fenoledesio, et etiam quidam, qui dicebatur porterus dicti regis, posuit signa regalia dicti regis in castris et fortiis terrae de Fenoledesio, et illis obediebatur et credebatur sicut vicarii dicti regis Aragonum, ipse testis saepe vidente. Quindecim anni sunt ut dixit.

Item, dixit quod ipse testis vidit per longa tempora, per viginti annos vel circa, Bernardus de Santone morantem in Fenoledesio apud castrum d'Os, et apud Arbolbellum; ita quod non dicebatur sicut homo poterat dici de Fenoledesio. Et postmodum ipse testis vidit illum Bernardum de Santone iudicari haereticum, apud Perpinianum, per fratrem Petrum de Thenis, quem ipse testis bene cognoscebat, et dicebatur tunc publice inquisitor haeresis in regno dicti regis. Et tunc etiam ille Bernardus de Santone fecit combustus in crastinum dictae sententiae, ipso teste vidente. Et illa sententia fuit lata, ut dicit, ipso teste vidente, in domo fratrum Praedicatorum de Perpiniano, tres anni sunt vel circa. Quam sententiam executus fuit Camarada, baiulus de Perpiniano.

Item, dixit quod terra de Fenoledesio tenebatur et recognoscebatur a dicto rege Aragonum tempore praedicto, quando filia dicti regis duit ducta in Franciam, sicut ipse testis obediebat Hugoni de Saxiaco, qui dicebat se tenere terram illam a dicto rege Aragonum. Et etiam ipse testis, ut dicit, vidit quod dictus Hugo de Saxiaco fecit homagium. Hoc ipse testis incontinenti correxit, dicens quod non vidit de homagio, sed erat tunc apud Perpinianum, et audivit dici de illo homagio supradicto. De tempore ~~quod~~ dixit quod septem annni sunt de illo auditu, ut credit.

Item, dixit quod vidit et audivit quod homines de Fenoleto citabantur et immurabantur per magistrum Raimundus de Trivallis, et magistrum Petrus de Podio Seriqueor, qui dicebantur inquisitores haeresis pro rege Aragonum, octo anni sunt, vel plures. Et postmodum fuerunt ibi alii inquisitores frater Petrus de Thenis,

et frater Petrus Sedier et frater Bernardus de Rato, successive usque ad tempus quo filia regis Aragonum fuit ducta in Francia, ut ipsi audivit. Hoc dici quia iurisdictionem et comissionem illorum ignorabat.

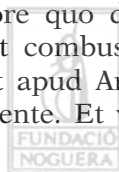
Bernardus de Bellicadro, cruce signatus pro haeresi, testis, iuratus, dixit quod ipse erat baiulus Bernardi de Santone tempore quo fuit captus pro haeresi; quod ille Bernardus de Santone esset tunc de Fenoladesio dixit sicut alii supra; dixit etiam quod tunc ipse testis audivit quod frater Petrus de Thenis, qui dicebatur tunc inquisitor in regno Aragoniae, fecit illum capere, et iudicavit, ut dicitur. Nihil aliud iste asseruit. Super aliis capitulis, nihil.

Die mercurii post dictam proximam diem lunae, idem Raimundus de Urgio, procurator produxit hos testes.

Arnaldum Isarni de Lunoso, qui iuratus, dixit idem penitus quod Berengarius de Vivario, testis supra productus, de impunitate seu absoluteione concessa Hugoni de Saxiaco per dictum regem Aragonum, et consequenter per dictum fratrem Petrus de Thenis, narrando facti, et verbi seriem quasi de verbo ad verbum, sicut Berengarius superscriptus. De loco, tempore et domo, etiam dixit quod ipse testis vidit quod dictus Hugo de Saxiaco recepit terram et castra de Fenoledo a dicto rege Aragonum, et vidit quod tunc idem Hugo fecit et promisit homagium dicto regi pro terra et castris de Fenoladesio, et rex ille tunc concessit et laudavit illi Hugoni terram illam. Et ista concessio et dictum homagium, ut dixit, ipse testis fuerunt facta apud Perpinianum, in plano vocato de Podio, ubi tunc erant multi milites: Raimundus de Iurili qui erat tunc ipse testis, ut dixit, et Berengarius de Vivario, et Bernardus de Santo, et plurimi de quibus non recolit, sed de Chamberto de Barbayra, qui tunc tenebat dictam terram, et solvit eam ibi coram rege. De hoc septem vel octo anni possunt esse.

Item, vidit quod postmodum dictus Hugo tenuit terram illam de Fenoladesio, et regebat et recognoscebat saepe, ipso vidente et audiente, quod a rege Aragonum tenebat terram suam de Fenoladesio, septem anni sunt, vel circa. Quousque dictus Hugo vixit in Franciam cum filia dicti regis Aragonum, tres anni sunt vel circa, fuerant hoc anno circa festum Omnium Sanctorum.

Item, dixit quod tempore quo dictus Bernardus de Santone fuit iudicatus pro haeresi et combustus, ille Bernardus tunc habebat domicilium et tenebat apud Arbobellum, in Fenoladesio, et fuerat ibi diu, ipso teste vidente. Et vidit quod ipse Bernardus de

Santone fecit et recognovit homagium dicto Hugoni de Saxiaco, sicut alii milites de Fenoledesio, et vidit, ut dicit, quod rex Aragonum misit vicarios suos in Fenoledesio ad tenendum et regendum terram illam, scilicet Perpinianum, militem, et familiam eius. Qui miles posuit signum regale dicti regis Aragonum in castro /de\ Fenoledesio, et in Podio de Foliis, et aliis locis, ipso teste vidente, septem anni possunt esse.

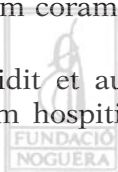
Item, dicit quod ipse testis vidit quod Vilarius, miles, qui dicebatur fugitivus pro facto haeresis, venit ad dictum Hugonem de Saxiaco, inter Fenoletum et Arenhauas, et rogavit illum Hugonem quod sustineret illum Vilarium, et iuvaret ipsum Hugonem contra francienos et omnes homines de mundo, cum quinque [*sic?*] equis armatis, et iuravit illi Hugoni fidelitatem bonam. Et credit ipse testis quod propter hoc ille Hugo sustinuit illum Vilarium, et non alia causa, quinque anni possunt esse. Super aliis capitulis, dixit nihil.

Dictus Arnaldus Isarni iterum requisitus, adiecit quod, tempore quo dictus Bernardus de Santone fuit combustus, castellanus de Monterregali, qui nunc est cum gente domini regis Franciae, accepit castrum Arborbello, tunc capere fecit ubi dictus castellanus per suam potentiam restitisset. Ista omnia audivit dici, tamen non vidit. De tempore, ut supra dixit; dixit etiam quod dicto tempore quo dictus Bernardus de Santone fuit combustus sive captus, tenebat castrum de Santone ille Bernardus et quandam aliam terram quae non erat de Fenoledesio, sed in Conflento, in terra regis Aragonum.

Petrus Raymundi de Fenoleto, barbarius, testis, iuratus, dixit quod ipse fuit baiulus Hugonis de Saxiaco in Fenoleto septem annis, et tunc Bernardus de Santone respondebat ei, et coram illo, sicut alii milites de Fenoledesio tenebant enim tunc domicilium suum, ill Bernardus apud castrum d'Os, et postmodum tenuit apud Arborbellum. Et audivit dici postea quod frater Iohannes Sedeni, qui erat inquisitor, ut dicebatur, in regno regis Aragonum, iudicavit illum Bernardum de Santone pro heretico apud Perpinianum. Nescit inde aliud, ut dixit.

Item, dixit quod audivit per Petrum, dictum Aurane, qui stabat in districtu castri d'Os in Fenoledesio, quod ille frater Iohannes Sedeni vocaverat illum Petrum coram se pro facto heresis, quatuor anni possunt esse.

Item, dixit quod ipse vidit et audivit, et erat praesens apud Perpinianum, in Podio coram hospicio d'en Camarada, vel prope,

quod dictus Hugo de Saxiaco fecit et recognovit dictum homagium dicto regi Aragonum pro terra et castris de Fenoledesio, quae ibi recepit a dicto rege, et vidit quod ipse rex, tenens illum Hugonem per manus suas, concessit et laudavit sibi terram illam, duodecim anni sunt vel plures ut dixit.

Item, dixit quod audivit dici quod terra Fenoledesii fuit de comitatu Besauduni, et de hoc est fama diutina.

Item, dixit quod vidit quod Perpiniano, miles, recepit dictam terram de Fenoledesio pro rege Aragonum, et posuit in castro de Fenoletto insignium regale dicti regis, quinque anni possunt esse. Super aliis nihil.

Item, die veneris sequenti dictus testis, vocatus coram fratre Pontio et fratre Guillelmo de Blaia, inquisitoribus, iterum examinatus, dixit et adiecit quod, cum dictus Bernardus de Santone fuit codemnatus et combustus, protinus Guillelmus de Lupiano, de Caillano, qui erat baiulus domini regis Franciae, accepit terram, et bona et spolia illius Bernardi de Santone in castro d'Arbobelli, sicut audivit dici hoc a pluribus, et publice requisitus dixit quod ille Bernardus de Santone habebat terram alibi quam in Fenoledesio, vidit [*scil.* videlicet?] castrum de Santone et alia bona in distritu regis Aragonum, etiam tempore quo fuit condemnatus, et aliquando morabatur tunc apud Santone, et aliquando apud Arborbellum. De tempore combustionis dicti Bernardi de Santone et dictae occupationis bonorum eius, dixit quod tres anni poterant esse.

Die sabbati sequenti coram fratre Pontio et fratre Guillelmo de Blavia, inquisitoribus, fuit productus iste testis.

Petrus Ripolli, de Podiocerdano, testis, iuratus, dixit quod, tempore quo ipse erat scriptor inquisitione quam faciebat frater Petrus de Thenis, quodam die, cum Hugo de Saxiaco venisset apud Perpinianum, ubi tunc erant capti duo milites, Bernardum de Santone et Bernardum de Aliono, ille Hugo venit coram dicto fratre Petro de Thenis ad instantiam domini Iacobi, regis Aragonum. Et requisitus a dicto fratre Petro quod deponeret et ferret testimonium contra Bernardum de Santone super quod hoc de haeresi noverat contra illum, tandem tulit testimonium. Et dictus Petrus de Thenis tunc, ad instantiam et dictum domini regis Aragonum, promisit dicto Hugoni impunitatem, talem quod, pro culpa propria quam commisisset in haeresi, vel etiam antecessores eius, non posse pati nec sustineret aliquam poenam in persona seu rebus sive bonis et res. Praedictus promisit per se eandem impunitatem, et

concessit eidem Hugoni. Et haec promissio impunitatis fuit concessa et praestita illi Hugoni ipso teste vidente, praesente, et audiense in hospitio Catherinae de Perpiniano, in quadam domo inferiori quae est iusta capud orientem. Et intererat illis verbis ipse frater Petrus de Thenis, et frater Guillelmus Tabal, socius dicti fratris Petri de Thenis, de conventu Barcholone [*sic*] tunc, et dominus rex praedictus, et dictus Hugo, et Bernardus Sermone, et Berengarius de Vivario. Qui Berengarius tunc tulit testimonium contra Bernardo Santone, et eodem modo Bernardus Sermone. Quorum testimonia idem testis recepit et scripsit, ut dicit, et alii duo qui erant de familia dicti Hugonis, quorum unus vocabatur, ut credit, Arnaldus Isarni. Et frater Guillelmus Raymundi, qui erat tunc inquisitor in regno Franciae, ut dicebatur, erat praesens in domo illa, et frater Aymericus, socius eius, sed noscit si audiverunt verba illa, sed credit quod non, et dixit quod tunc erat dies dominica.

Item, dicit quod papa Inocentius, ut sibi videntur, fecit commissionem priori provinciali in Ispania, quod ille prior deputaret duos fratres inquisitores haeresis in regno et dominio illustris regis Aragoniae. Et ipse testis, ut dicit, tenuit et legit litteram illius concessionis, et etiam vestra scripsit, et scit quod ille prior deputavit inquisitorem fratrem Petrum de Thenis et fratrem Petrum Sedier in dicto regno et dominio regis Aragonum; ita quod ipse vidit et legit litteram illius commissionis factae dictis fratribus. Tamen dictus frater Petrus Sedier recomisit vices suas dicto fratri Petro de Thenis ommino, ita quod ipse testis similiter vidit et legit commissionem inde factam. Tamen, ut dicit, non recolit de serie seu tenore commissionum praedictarum. De tempore dictae impunitatis promissae dicto Hugoni, dixit quod tres anni fuerunt hoc anno, mense septembris vel octobris.

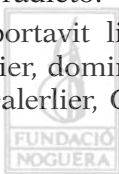
Item, dixit quod dictus frater Petrus de Thenis, sicut inquisitor, citavit tunc temporis ante dictum tempus trium annorum, per unum annum vel circa, videlicet apud Arborbellum, Miraculam, uxorem Bernardi de Santone, et ipsum Bernardum de Santone, et Bernardum Bertrandi de Santone et Bernardum Bertrandi de Santone, et apud castrum d'Os Bernardum Bertrandi et Bertrandum de Santone. Hoc scit ipse testis, ut dicit, qui(a) fecit litteras citationis, ut sibi videtur sicut scriptor inquisitionis, vel alius scriptor qui erar, tamen ipse bene vidit illas litteras citatorias, sicut bene recolit, de tempore ut supra. Super aliis, nihil dixit. Hoc sic disposuit coram dictis inquisitoribus, et Guillelmus Boneti, notarius inquisitionis, qui hoc scripsit, sabbato ante Carniprivum. Dominica

sequenti, dictus procurator super aliis suprapositis et probandis, producit hunc testem.

Frater Petrus de Serabone, monachus Clariane, testis, iuratus, dixit quod ipse fuit fere per quinque obdomadas [*sic*] cum fratre Petro de Thenis, dum ille frater Petrus faciebat inquisitionem haeresis, tres anni sunt elapsi et plus, quantum est a mense septembris citra, et tunc ipse testis, de mandato dicti fratris Petri, et cum litera sua, citavit Miraculam, uxorem quandam Bernardi de Santone, ad confitendum de haeresi coram illo fratre, citavit etiam bis eam ipse testis, sicut dixit, semel apud Arborbellualia, vice apud molendinum Raymundi de Viorto, quarum citationum primam fecit sub testimonio Bernardi, capellani de Siolobre, et Ioahannis de Grauliera, diaconi, et Rayssati, domicelli, in hospitio capitis castri d'Arborbello, ubi tunc illa domina morabatur, tres anni sunt in mense augusti proxime transacto; aliam citationem fecit in dicto molendino mense setembris tunc sequenti, quae citatio continebat in littera dicti fratris Petri de Thenis. Quam litteram citatoriam ipse testis reddidit postmodum fratri Petro Gedior, post mortem dicti fratris Petri de Thenis. Dixit etiam quod ipse testis, de mandato speciali dicti fratris Petri de The nis, fecit capere Petrum Aura, qui morabatur tunc apud Escolobre, in terra Fenoledesii, et idem testis reddit captum illum Petrum dicto fratri Petro de Thenis apud Villamfrancam de Cossolenio, ubi ille Petrus Auras confessus fuit de haeresi, ipso teste audiente, tempore praedicto, tres anni sunt elapsi et plus a dicto mense augusti citra. Citavit etiam, ut dixit, de mandato dicti fratris Petri de Thenis, Bernardus Bertrandi, domicellum, dominum de Escolobre et castri d'Os, quem citavit in ecclesia de Escolobre, in Fenoledesio, de facto haeresis responsuris coram fratre praedicto [*falta alguna paraula*] tenuit quod tunc. Eadem die ibi Guillelmum Raymundi Ioli, absentem, tunc in audientia plurium capellani de Escolobre, et Bernardi, cleici eius, et diaconi supradicti et multorum de populo illius loci.

Item, citavit apud Montemfortem, in Fenoledesio, ex parte dicti fratris, Guillelmum Mur et uxoris eius, tamen tunc inde absentes, quam citationem fecit in audientia plurimorum. Et citavit Bernardum Faure del Muet in villa seu castro de Fontecooperto, in Fenoledesio, tempore supradicto.

Item, dixit quod ipse portavit litteram dicti fratris Petri de Thenis ad Bernardum de Vivier, dominum illius loci, ut ille caperet Iohannem et Arnaldum de Oalerlier, Guillelmum Nur et alios quos

ipse testis nominaret ei, qui tunc morabantur in Fenoledesio, apud Vivarium et apud Montemfortem, tamen no fuerunt tunc inventi. De tempore, ut supra. Dixit etiam quod ipse testis tulit litteram ex parte dicti fratris Petri de Thenis Raymundo de Campo Urci-(n)o, qui tenebat tunc castrum de Foliis pro Hugone de Saxiaco, ut dicebatur, ut ille Raymundus caperet Petrum Aura, et Guillemum Raymundi Ioli et alios quos sibi ipse testis nominaret. Et tunc ipse testis duxit illum Petrum Aura captum coram dicto fratre Petro de Thenis apud Villamfrancam, quem coepit dictus Raymundus de Campo Ursino ad mandatum ipsius testis. De tempore ut supra.

Item, dixit quod ipse vidit et audivit quod dictus frater Petrus de Thenis condemnavit Bernardum de Santone et alios tunc pro haereticis apud Perpinianum, in capitulo fratrum Praedicatorum de Perpiniano, quadam die lunae, in praesentia regis Aragonum et episcoporum d'Elna et Barcialone, et plurium aliorum, tres anni fuerunt in mense septembris proxime praeterito. Et dixit ipse testis quod, illo tempore quo ille Bernardus fuit captus, morabatur ille Bernardus praecipue in Fenoledesio, apud Arborbellum, sicut ipse vidit. Tunc aliquotiens etiam, quando ipse testis citavit dictam Mirach(ul)am, uxorem illius Bernardi, ut dictum est, erat ibi praesens ille Bernardus. Et alio modo vidit illum Bernardum ibi multotiens, quando ipse testis veniebat pro negotiis sui monasterii apud Arborbellum, a quatuor annis supra.

Item, dixit quod ipse vidit et audivit quod, die illa qua dictus Bernardus de Santone fuit condemnatus, ante prolationem condemnationis illius, dictus frater Petrus de Thenis fecit legi privilegium seu bulla papali continens quod papa mandabat priori provinciali Ispaniae quod ille prior institueret fratres inquisitores in regno et dominio regis Aragonum super haeresi, fecit etiam consequenter legi aliam litteram continentem quod prior provincialis Ispaniae constituebat inquistorem super facto haeresis fratrem Petrum de Thenis, ita quod ille solus per se in negotio illo posset procedere; et fuit etiam tunc ibi lecta littera consultoria domini archiepiscopi Narbonensis, continens qualiter contra dictum Bernardum de Santone et alios procederetur. Quas litteras, omnes tria, paria legit, ut dictum est, frater Aymericus de Leone, qui erat ibi socius cum Gullelmum Raymundi. De tempore, ut supra. Inter quarum citabat personas superius nominatas, dixit quod hoc specialiter, quod perhiberent testimonium super his quae nominaverat contra Bernardum de Santone et Bernardum de Alione, ita est quod specialiter inquirebantur, ipso teste audiente aliquando, super factis

dictorum Bernardi de Santone et Bernardi de Alione. De aliis culpis eorum non interrogabantur aut saltem de paucis, nec dictus Bernardus Aurane tunc fuit reconciliatus. Dixit etiam quod dictus Bernardus de Santone vocabatur praecipue a dicto fratre Petro de Thenis, tanquam de regno Aragonum, ratione castri et domini de Santone, ut sibi videbatur et credit.

Die sabbati post Cineres, comparuit, ut dicebat, gerens se pro procuratore dictae dominae Beatricis, ostendens suae procuratoris litteras in haec verba:

Pateat universi quod ego domina Beatrix, relicta quondam nobilis viri domini Hugonis de Saxiaco, domini Fenolesii, tutrix filiorum eiusdem, nomine meo et ipsorum pupillorum facio procuratorem meum Guillelmum Exquillati, praesentis curatae [*sic, scil.* cartae] exhibitorum, coram vobis reverendis, religiosis dominis, prudentibus et discretis, fratre Pontio de Poieto et fratre Guillelmo de Blaya, inquisitoribus haereticae pravitatis in diocesis Narbonensis, ad producendum testes, et instrumenta et omnes aliud genus probationis coram vobis, et ad probandum deffensiones propositas coram vobis per procuratores, unum vel plures, coram vobis meo nomine constitutos, et ad omnia alia facienda quae pro me vel meis liberis possent personaliter expediri, ratum et gratum perpetuo habitura quicquid per eum vel cum eo procuratum coram vobis fuerit sive factum, sub generali et speciali sub hypotheca omnium bonorum meorum, ratificans scienter et consulte processum habitum coram vobis vel vestris notariis seu officialibus quibuscumque per venerabilem virum fratrem nostrum Raymundum de Urgio, vel cum eo. Ut hoc procuratorium vera gaudeat firmitate, sigillo nostro proprio has fecimus litteras sigillare.

Datum apud Fenoletum nono kalendas martii anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo primo.

Postmodum eodem die sabbati, dictus Guillelmus Esquilleti obtulit quandam cedulam quae sequitur inferius, continentem quae, salvo iure inquisitionis et negotii, fuit posita inter acta huius causae, licet ad ipsam causam nihil vel modicum facere videretur, quae talia continebat:

Coram vobis reverendis et religiosis dominis fratre Pontio de Poieto et fratre Guillelmo de Blaya, inquisitoribus haereticae pravitatis, supplico ego Guillelmus Exquillati, procurator dominae Beatricis, uxoris quondam domini Hugonis de Saxiaco, domini de Fenoleto, quod nos [*sic, scil.* vos] compellatis Berengarium sa

Palma, sacristam ecclesiae de Perpiniano, et procuratorem domini archidiaconi de Fenoledesio, quod producat quaedam instrumenta quae ipsi penes se habet et tenet, per quae nostra intentio probatur manifeste, super illo articulo in quo dicitur quod comes Besuldunensis dedit et concessit, tanquam dominus de Fenoledesio, possessiones et alia iura militibus, clericis et rusticis in Fenoledesio.

Item, cum dictus procurator hoc idem intendat probare per quaedam instrumenta concessionis factae prioratui de Sancto Paulo quarundam possessionum per comitem Bisuldunensem, quae instrumenta procuratores monasterii penes se retinet, petit et supplicat dictos procuratores compelli quod dicta instrumenta producant.

Item, cum dictus procurator ad fundandam intentionem suam, producere velit in testem dominum Hotonem de Grillano, militem, qui est absens a terra et cum infante Aragoniae apud Montempessulanum, petit et supplicat dilationem sibi concedi ad eum adducendum, cum ipse dictum dominum Hotonem nominet in testem.

Item, dictus procurator, ad probandum quod dominus Hugo de Saxiaco, vel alius seu alii nomine ipsius et mandato, recepit et amparavit vel amparari fecit bona quondam Bernardi de Santone, militis, tempore quo dictus Bernardus fuit per fratrem Petrum de Thenis, inquisitorem, apud Perpinianum de haeresi condemnatus, in testes producit Raymundum Rocha de Salagio, Iacobus Acsah, Raymundus Vilaras de Gauceriis et Guillelmum Englesii de Fenoletto.

Item, dictus procurator producit praedictos in testes quod dictus Hugo, vel alius, ut dictum est, nomine et cetera, amparavit vel amparari fecit, ut dictum est, bona quondam dicti Bernardi de Santone, scilicet terram Fenoledesii, quae terra tunc temporis erat in dominio et iurisdictione regis Aragonum, praesentata fuit haec publicatio dicto anno proximo, kalendas martii.

Dictus vero Guillelmus Esquillatii non fuit admissus in dictis suis petitionibus multiplici ratione, quia dicta domina Beatrix, nutrix liberorum quondam Hugonis de Saxiaco, alios procuratores constituit in hac causa ad totam causam etiam prosequendam, cum quibus multum processum est, ut in actis superius continetur. Quos etiam non constat in dicto proximo procuratorio esse aliquatenus revocatos. Praeterea, ille Guillelmus Esquillatii obtulit supradicta, quasi proponendo de novo, lapso termino a dicta domina seu procuratore eius consentibiliter et permptorie acceptato ad omnes deffensiones proponendas, et ad omnes probationes infra

illum terminum producendas, ita quod ex tunc omnis probandi facultas esset ei negata penitus et subtracta, ut in actis similiter continetur. Insuper ea quae ille Guillelmus petebat huic negotio prorsus erant impertinentia, cum de occupatione seu amparatione bonorum dicti Bernardi de Santone, seu de terris aut iurisdictione dicti comitis Busuldunensis coram ipsis inquisitoribus non sit actum, sed fuit assignata dies veneris post dominicam qua cantatur 'Reminiscere' ad publicandum attestations praedictas, et ad producendum quantum negotium postulavit. Quam diem, ille Guillelmus in scriptis sibi dari petiit, et habuit et recepit.

Qua die veneris comparuit Gaucerandus de Urgio apud Carcassonam coram fratre Pontio et fratre Guillelmo de Blavia, inquisitoribus, pro dicta Beatrice et liberis eius, sicut est procurator superius constitutus, et ad magnam instantiam eiusdem Gaucerandi fuit dies haec prorogata, in statu in quo causa erat ista die usque ad diem sabbati post instans festum Paschae. Qua die comparuerunt dominus Gaucerandus de Urgio et dominus Raymundus de Urgio, fratres, pro domina Beatrice et liberis eius, et ipsis presentibus, audiri quemdam testem, videlicet Bernardum de Costis, quem hactenus habere non potuerunt, ut dicebant, et recipi quaedam instrumenta quae producere intendebant, licet non debent audiri, ad omnis probandi copiam eis esset praeccluso post terminum assignatum, sicut patet per acta superius manifesta praefati inquisitionis, potius veritati adhaerere intendentes et aequitati, quam [*espai en blanc*] rigori, dictum testem et instrumenta ex gratia admiserunt publicationem, attestationem usque ad diem assignandam inferius prorogantes. Ad quam publicationem est dies assignata et ad producendum in negotio debito modo dies martis post instans festum Beati Marchi evangelistae, anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo.

Apud Carcassonam, anno quo supra, decimo quinto kalendas maii, Bernardus de Tostis, horarius inquisitionis regni Aragonum, testis, iuratus, dixit quod, cum ipse testis esset Perpiniani cum fratre Petro de Thenis, inquistore, quaesivit ipse testis a Petro de Ripullo, notario tunc dictorum inquisitorum, quid fecerunt inquisitores cum regem Aragonum, quem viderant apud Perpinianum in domo canonice ecclesie de Perpiniano. Et tunc idem Petrus de Ripullo, notarius, dixit ipsi testi quod Hugo de Saxiaco deposuerat contra Bernardo de Santone super eo quod receptaverat Vilarium, de haeresi condemnatum. Et tunc, ipso teste viso et lecto testimonio seu dicto ipsius Hugonis, dixit quod magis nocebat

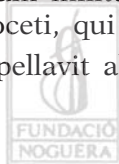
testimonium eiusdem Hugonis sibi quam Bernardo de Santone. Quo audito, praefatus Petrus de Ripullo dixit ipsi testis quod non nocebat eidem Hugoni testimonium suum pro facto receptationis ipsius Villarii, condemnati, quia dominus rex Aragonum et frater Petrus de Thenis promiserunt de hoc sibi impunitatem. Super aliis interrogatus, dixit se penitus nihil scire. De tempore, per duos vel tres dies antem combustionem ipsius Bernardi de Santone.

Die martis praedicta, dominus Gaucerandus et dominus Raymundus de Urgio comparuerunt coram fratre Pontio, et de consensu eorum et requisitione expressa, in praesentia eorundem, fuerunt dicta testium publicata et eorum dictorum et totius processus usque in praesentem diem habiti fuit in scriptis, copia facta eis. Et post hoc ipsa die, praefati deffensores ad fundandam intentionem eorum, propositam pro liberis antedictis, prodixerunt tria paria litterarum, sigillo domini regis Aragonum sigillatarum, quarum tenores inferius continentur. Produxerunt etiam quandam quartam sine sigillo, quam publicam asserebant, cuius tenor similiter est insertus [*no es copien les quatre cartes*]. Et post hoc fuit die praesens continuata usque in crastinum mane, quae die fuit illis defensoribus assignata ad comparendum et ad audiendum sententiam super praedictis, et ulterius procedendum prout visum fuerit inquisitoribus antedictis.

Qua die, hora, comparuerunt milites supradicti, et cum nihil aliud proponerent quod rationabiliter faceret ad hanc causam, concluso super processu habito usque nunc, in hac causa frater Pontius antedictus, de voluntate et consensu expresso fratris Guillelmi de Blavia, sui consocii, requisito plurium sapientum consilio et obtento, interloquendo pronuntiavit se suumque consotium supradictum posse et debere cognoscere ac procedere contra Petro, quondam, de Fenoletto, ratione criminis seu delicti quod in haeresi dicitur commisisse, non obstantibus exceptione seu exceptionibus et aliis propositis a dicta domina Beatrice.

Actum hoc in praesentia et testimonio domini Guillelmi de Baneriis, et magistri Bernardi, officialis Carcassone, fratrum Stephani et Raymundi de Millano, sociorum inquisitorum, et Roberti, propositi Carcassonae, Berengarii et Raymundi de Vivario, Raymundi de Urcio, et advocati dictorum militum, et Hugonis, scriptoris in inquisitione, et Guillelmi Boceti, qui haec scripsit.

Dictus Gaucerandus appellavit ab illa, et appellatione obtulit in haec verba:

Cum appellationis remedium sit iniuste oppressis de iure indultum, ideo nos Raymundus de Urgio et Gaucerandus de Urgio, procuratores dominae Beatricis, uxoris quondam Hugonis de Saxiaco, tutricis filiorum dicti Hugonis et sui, datae per dominum senescallum Carcassonae, sentientes ipsam nomine dictorum filiorum suorum gravari per vos domine frater Ponci(us) de Poieto, inquisitor haereticae pravitatis, et in prvincia Narbonae, in eo quod pronunciastis dictam dominam debere litigare et respondere nomine dictorum filiorum suorum et dicti Hugonis sub examine vestro, cum cognitio causae inquisitionis quam vos intendistis tractare contra Petrum de Fenoletto, quondam, avum dictorum infantum, pertineat ad officium inquisitionis regni et dominii regis Aragonum, sicut iam est propositum a praedicto gravamine, et aliis quae in proseguenda appellatione proponuntur nomine dictae dominae et dictorum infantum, ad dominum papa appellamus, petentes apostolos cum instantia, praefigentes terminum ad accipiendum et ad proseguendum dictam appellationem in curia domini papae usque ad festum Omnium Sanctorum, supponentes nos et dictam dominam cum infantibus suis, et cum omnibus bonis ipsorum, et omnes adiutores et deffensores ipsorum, sub protectione et deffensione Ecclesiae Romanae et domini papae.

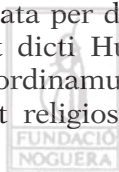
Facta fuit haec appellatio quinto nonas maii anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo.

In praesentia et testimonio Bernardi Sermonis, et Berengarii de Vivario, et Ermengaudi de Insula, et Guillelmi de Avaga, et domini magistri Guillelmi de Baneriis, militum, et magistri Bernardi, officarii Carcasonae.

Et dictus frater Pontius, inquisitor, non obstante appellatione praedicta, cui, iuxta consultationem apostolicam, deferre minime tenebatur, assignavit diem mercurii hinc ad qundecim dies, videlicet in vigilia Ascentionis Domini, dictis procuratoribus ad proponendas deffensiones, siquas habent vel habere possint, pro dicto Petro de Fenoletto, in eo quod in dicto crimine dicitur comisisse.

Qua die scilicet mercurii ante Ascentionem Domini, comparuit Aredus [*sic*] Isarni, exhibens litteras infrascriptas sub hac forma:

Pateat universi quod nos domina Beatrix, uxor quondam Hugonis de Saxiaco, tutrix data per dominum senescallum Carcassonae, et infantibus meis et dicti Hugonis de Saxiaco, quondam mariti mei, constituimus et ordinamus procuratorem nostrum sive tutorem coram venerabili et religioso viro domino fratre Pontio

de Poieto et fratre Guillelmo, socio sibi, inquisitoribus haereticae pravitatis in provincia Narbonensi, Arnaldum Isarni ad excusandum nos, nomine dictorum infantum, et excipiendum et appellationem nomine nostri et nomine infantum nostrorum praedictorum factam a dicto fratre confirmandam et innovandam, promittens quod quidquid per ipsum in praedictis factum fuerit nomine nostro et nomine dictorum infantum, ratum habebimus atque firmum acsi per nos personaliter esset factum. Et ut firmum sit nostri sigilli munimine fecimus sigillari.

Factum fuit hoc secundo idus maii anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo.

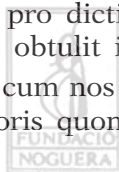
Sua littera exhibita, praefatus Arnaldus nihil proponens, asserens sive dicens, recessit. Postmodum idem fratrem Pontius, inquisitor, dictos haeredes et deffensores fecita citari per litteram sub hac forma:

Frater Pontius de Poieto, de ordine Praedicatorum, inquisitor haereticae pravitatis et cetera, dilecto in Christo archiepiscopo [*sic, scil:* archipresbitero] Fenoledesii, salutem in omnium Salvatore. Cum nos haeredes viri nobilis Hugonis de Saxiaco alias citaverimus ut comparerent coram nobis, de his quae tam Hugo de Saxiaco, eorum genitor, et Petrus de Fenoletto, avus eorum, in crimine haeresis delinquerunt sententiam audituri, nec ipsi in elusione mandati nostri die eis assignata curaverunt comparere nobis qua fungimus autoritate praecipiendo, mandamus firmiter et districte quatinus, adiunctis nobis testibus fidedignis, eosdem haeredes ex parte nostra citetis peremptorie ut die veneris post festum Beati Petri ad Vincula, scilicet secundo nonas augusti, apud Carcassonam ipsi vel eorum tutores vel defensores compareant coram nobis super negotio tam dicti Petri de Fenoletto quam Hugonis de Saxiaco, patris dictorum haeredum, diffinitivam sententiam audituri. Alioquin in negotio ustriusque quantum de iure poterimus, procedemus. Et nos quidquid feceritis et cetera.

Datum Carcassonae decimo 3° kalendas augusti anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo.

Qua die veneris Raymundus de urgio coram dicto fratre Pontio, inquisitore, apud Carcassonam, in domo inquisitoris, comparuit, et dicens se velle persistere pro dictis haeredibus in appellatione praedicta. Quam scripturam obtulit in haec verba:

Noverint universi quod, cum nos Raymundus de Urgio, procurator dominae Beatricis, uxoris quondam nobilis viri Hugonis de

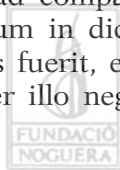

Saxiaco, nutricis filiorum ipsius et dicti Hugonis, nomine eorundem infantum, appellaverimus in scriptis ad dominum papam a quadam interlocutoria per vos domine frater Ponti(us) de Poieto, inquisitor haereticae pravitatis in terra Carcassonae, lata in inquisitione haeresis, quam contra Petrum de Fenoletto, defunctum, avum ipsorum, facere volebatis. Quae quidam interlocutoria fuit talis: pronunciastis enim quod inquisitio terrae Fenoledesii ad officium nostrum [*scil.* vestrum] pertinebat, non obstante excepcone Fori declinatoria per vos [*scil.* nos] coram nobis [*scil.* vobis] proposita et probata quod inquisitio haereticae pravitatis in regno et dominio regis Aragonum fuit commissa priori Praedicatorum in Ispania, qui deputaret personas idoneas sui ordinis ad illud officium exequendum, quod fecit, et etiam illi in dicta terra Fenoledesii, quae in dominio domini regis Aragonum erat subiecta, eidem iurisdictionem suam perpetuaverunt, et nos [*scil.* vos] adhuc, non obstante appellatione praedicta, nobis diem super dicta inquisitione assignaveritis nomine dictorum infantum et dominae Beatricis. Iterum dictam appellationem innovamus, et a predicto gravamine quod nobis insertis [*sic, scil.* infertis], eo quod post appellationem praedictam, nobis diem et dies super dicto negotio assignastis, ad praedictum dominum papam in scriptis appellamus, petentes nomine dictorum infantum et dicte dominae Beatricis superdictis, appellationibus apostolos iterum et iterum cum instantia nobis dari, ponentes nos et dictos infantes et bona ipsorum, et bona quae fuerunt quondam Petri de Fenoletto et patris ipsorum, sub protectione domini papae, inhibendo nobis [*scil.* vobis], ex parte ipsius, ne, appellatione pendente, novis aliquid attemptetis.

Actum fuit hoc tertio nonas augusti anno Domini millesimo deucesimo sexagesimo secundo.

In praesentia et testimonio Ugoni de Vivario, et Vitalis Rochi, militum, et Bernardi Marciani et plurium aliorum.

Et cum ipse Raymundus de Urgio, pro dictis haeredibus, vel Petro de Fenoletto ac Ugone de Saxiaco, nihil aliud proponeret quod faceret ad processum, praedictus frater Pontius, inquisitor, non admissa, nec obstante appellatione praedicta, presente ipso Raymundo de Urgio, assignavit diem sabbati post festum Beati Laurencii, apud Bitterrim, ad comparendum ibi coram eo et ad deliberandum et procedendum in dicto negotio quantum de iure ac debito cursu inquisitionis fuerit, et practise ac peremptorie ad diffinitivam sententiam super illo negotio proferendam.

Ad quam diem sabbati, comparuit Gaucerandus de Urgio apud Bitterrim coram dicto fratre Pontio, inquisitore. Qui inquisitor interrogavit Gaucerandum praedictum si, ante condemnationem dictorum Bernardi de Santone et Bernardi de Alione, erat facta compositio inter reges Franciae et Aragonum. Qui Gaucerandus ad hoc ~~v~~/~~n~~oluit respondere. Et cum ipse inquisitor vellet inquirere et habere veritatem de tempore et de modo compositionis praedictae, assignavit viva voce diem sabbati ante festum Nativitatis beatae Mariae dicto Gaucerando ut tunc, apud Montempessullanum, compareret visuru iurare testes quos ipse inquisitor examinare volebat super compositione praedicta. Qui Gaucerandus dixit quod nolebat tunc ibi, propter hoc, interesse.

Et postmodum, cum ipse inquisitor illa die sabbati apud Montempessullanum, causa superveniente, non possit commode interesse, prorogavit illam diem sabbati usque ad sequentem tunc diem lunae, assignando illam diem lunae ad comparendum apud Semedrium coram eo haeredibus dicti Hugonis de Saxiaco et Petri de Fenoletto per litteram sub hac forma:

Frater Pontius de Poieto, et cetera, dilecto in Christo archiepiscopo [*sic, scil.* archipresbitero] Fenoledesii, salutem et cetera. Autoritate praemissa a nobis, praecipiendo mandamus quatinus haeredes quondam nobilis viri Hugonis de Saxiaco et Petri de Fenoletto, patris olim Hugonis praedicti, adiunctis nobis testibus fidedignis ex parte nostra, uno pro omnibus, peremptorie citatis a dicto, ut die lunae ante instans festum Nativitatis beatae Virginis matris Dei, mense septembris, apud Semedrium, ultra Montempessullanum, per se aut per deffensores legitimos compareant coram nobis ad videndum iurare testes quos habemus recipere super modo ac tempore compositionis inter illustres reges Franciae et Aragonum, super quibusdam eorum dominiis, olim factae, et audiendum publicationem dictorum testium praedictorum, et ad recipiendum, si voluerit, copiam eorundem, et nihilominus citetis eosdem haeredes peremptorie quod in crastinum diei lunae praedictae coram nobis compareant, dicto loco, super toto negotio, si nobis visum fuerit, diffinitivam sententiam auditori, eisdem etiam declarando quod, nisi tunc venerint, ut mandamus, ad omnia supradicta, non obstante eorum absentia, prout de iure poterimus, procedemus. Et nos quidquid inde feceritis et cetera.

Datum Carcassonae in vigilia festivitatis beatae Mariae augusti anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo.

Dictus vero archipresbiter, per litteram suam patentem, sigillo suo in latere sigillatam, rescripsit in hunc modum:

Viro provido et cetera domino fratri Pontio de Poieto, de ordine Praedicatorum, haereticae pravitatis inquisitori, Bernardus, archipresbiter Fenoledesii, eius humilis et cetera. Vidi nostras [*sic, scil*: vestras] litteras in quibus continebatur quod citarem haeredes quondam nobilis viri Hugoni de Saxiaco et Petri de Fenoleto, patri olim Hugonis praedicti, ut die lunae ante instans festum Nativitatis beatae Virginis matris Dei, mense septembris, apud Somerium, ultra Montepessullanum, per se aut per deffensores legitimos comparerent coram vobis ad videndum iurare testes et cetera. Continebatur in hac littera, ut supra in citatione praedicta, quos monuit legitime sicut in nostris [*sic*] litteris continetur.

Facta fuit haec citatio decimosexto kalendas septembris anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo apud Sanctum Paulum in Fenoledesio, in domo Guillelmi de Sera, in praesentia et testimonio Iohannis, capellani de Cassaneis, Iohannis, capellani de Vivario, et Arnaldi, capellani de Vivario, et Berengarii de Vivario, militis, et mei Petri regalis, capellani de Caramaio, scriptoris publici Fenoledesii autoritate domini archidiaconi Fenoledesii, qui hoc scripsit.

Qua die lunae, dictus frater Pontius, inquisitor, fuit apud Somedrium, et post lapsum maioris partis illius diei, cum pro parte citata nemo coram ipso inquisitore se praesentasset, ipse inquisitor recepit testes infra scriptos super compositione regum praedicta. Qui testes deposuerunt in hunc modum:

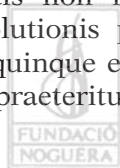
Dominus Raymundus Gaucelini, dominus de Lunello, testis, iuratus, dixit se vidisse et audisse quod episcopus Barchinolensis [*sic*] et Guillemus de Rocafolio, miles, prcouratores domini Iacobi, regi Aragonum, ad hoc missi, absolverunt et quitaverunt pro ipso rege Aragonum, domino Ludovico, regi Franciae, totam terram et dominium Fenoledesii, et Rodesii, et Carcassesii, et Narbonensii, et plurium aliorum locorum, et illa absolutio et quitatio fuit facta apud Corbolium, in Francia, in quadam vigilia Penthecostes, multis praesentibus. Et postmodum, eodem anno, post festum Beati Iohannis Baptistae proximo tunc sequens, lapsis quatuor aut quinque septimanis post illud festum Sancti Iohannis, idem rex Aragonum, praesens tunc apud Barchiloniam in suo ospitio, absolvit et quittavit perpetuo totam terram praedictam in manibus ipsius testis et magistri Iohannis de Ullico, procuratoris domini

regis Franciae, deputatorum ad haec de absolutione et quittance praemissorum specialiter admittenda. Qui receperunt quittance illam pro dicto rege Franciae a dicto rege Aragonum, interposito ab ipso rege Aragonum sacramento. Et tunc etiam idem rex Aragonum aprobavit et ratificavit ea quae per dictos procuratores suos episcopum Barchilonensem et Guillelmum de Rochafoliis erant acta apud Corbodium, ut superius continetur. Et inquisitione et absolutione praedictis factis apud Barchiloniam, ut dictum est, adfuerunt dictus episcopus Barchilonensis et magister Florentius, prior Sancti Iusti prope Lunellum, et Bernardus de Casalibus, miles de Lunello, et multi cives de Barchelonia et aliunde.

Dixit etiam quod eodem anno praedicto ante septimanam in qua fuit festum natae dominae Beate Mariae mensis septembris, post quittance et absolutionem praedictas, Bernardus de Alione et Bernardus de Santone fuerunt pro haereticis condemnati apud Perpinianum, in domo fratrum Praedicatorum, ipso teste praesente et audiente, ubi tunc erat rex Aragonum et multi alii boni viri. Unde etiam fuit dictum ipsi testi tunc per quosdam private, quod ipse testis fecerat illos comburi propter pacem quam procuraverat inter praedictos reges Franciae et Aragoniae. Et praedicta omnia fuerunt illo anno quo domina Elisabet, filia dicti regis Aragonum, fuit transducta in Franciam pro matrimonio inter eam et filium regis Franciae contrahendo. Ita quod ante quam illa transductio fieret dictae dominae, erant factae absolutiones et quittance praedictae.

Hoc sic deposuit dictus testis apud Somedrium, in castro, die lunae ante festum Beatae Mariae septembris anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo, coram inquisitore praedicto, in praesentia et testimonio fratris Stephani, socii dicti inquisitoris, et domini Guillemi de Bonneriis et Guillemi Boceti, notarii inquisitionis, qui hoc scripsit.

Bernardus de Casalibus, miles de Lunello, testis, iuratus, dixit quod absolutione et quittance praedictis factis apud Barchaloniam [*sic*] per dictum regem Aragonum, et de ratificatione et aprobatione eorum quae per dictos procuratores eius, ut dictum est, erant acta, idem penitus quod dictus dominus Raymundus Gaucelmi, praeter hoc quod ipse testis non fuerat procurator, declaravit. Etiam dictum tempus absolutionis praedictae, dicens quod hoc anno praesenti quatuor vel quinque ebdomadis post festum Sancti Iohannis Baptistae proxime praeteritum fuerint quatuor anni. Dixit

etiam quod tunc fuerunt ibi lecta instrumenta convencionum seu pactorum habitorum in compositione regum praedictorum. Hoc sic deposuit in dicto castro eodem die praedicta coram testibus memoratis.

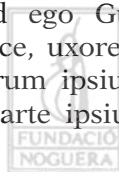
Die lunae praedicta, venit magister Guillelmus Caroli apud Samedrium, coram dicto fratre Pontio, inquisitore, et dixit quod non venerat ad videndum iurare testes aliquos, sed pro innovanda appellatione praedicta, et pro crastina die martis praecipue volens audire quid tunc ipse inquisitor dicere aut facere vellet. Et ostendit tunc ipsa die lunae ille magister Guillelmus procuratorium suum, sigillo dictae dominae Beatricis sigillatum, in haec verba:

Noverint universi quod nos domina Beatrix, uxor quondam nobilis viri Hugoni de Saxiaco, tutrix filiorum meorum et dicti Hugonis, nomine eorundem, constituimus nos [*sic*] Guillelmum Baroli [*sic*], iurisperitum, huius instrumenti exhibitorum, certum et specialem procuratorem nostrum ad innovandum appellationem quam ad dominum papam interposuimus ab interlocutoria lata per discretum virum venerabilem fratrem Pontium de Poieto, haereticae pravitatis in partibus Carcassonnae inquisitorem, qui pronunciavit quod in inquisitione quam contra nobilem virum Petrum de Fenoletto, defunctum, facere intendebat procedere poterat, exceptione Fori per [*espai en blanc*] proposita non obstante. Item, etiam ad appellandum a gravamine quod nobis infert citando nos post appellationem legitime ad dominum papam interpositam, et ad partes multum a terra Fenoledesii remotas. Ad appellandum etiam a diffinitiva sententia, si contingerit dictum fratrem Pontium pronunciare diffinitive in causa antedicta, et ad petendum in appellationibus supradictis apostolos cum instantia nobis dari, ratum et firmum habentes quidquid per nos predictum Guillelmum Caroli factum fuerit in praemissis. Et ad maiorem huius rei firmitatem, praesentem paginam sigilli nostri munimine fecimus roborari.

Datum apud Fenoletum secundo kalendas septembris anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo.

Item, eadem die lunae, post oblationem dictae procurationis, dictus Guillelmus Caroli obtulit aliam appellationem in scriptis, in haec verba:

Noverint universi quod ego Guillelmus Karoli, procurator constitutus a domina Beatrice, uxore quondam nobilis viri Hugonis de Saxiaco, tutrice filiorum ipsius et dicti Hugonis, ad innovandum appellationem ex parte ipsius dominae, nomine filiorum

suorum, ad dominum papam interpositam ab interlocutoria quam nos [*sic*] frater Ponci(us) de Poieto tulistis, pronunciando quod inquisitionem quam de crimine haeresis contra nobilem Petrum de Fenoletto facere intendebatis, erat sub nostro examine procedendum, exceptione Fori declinatoria ex parte ipsius dominae proposita non obstante. Praedictam appellationem nomine ipsius dominae et filiorum suorum duxi in scriptis innovandam; et etiam a gravamine quod eidem infertis, et filiis suis, citando eos post appellationem legitime interpositam ad dominum papam; et etiam apud Somerium, quod per quatuor dietas et ultra distat a terra Fenoleti, ad praedictum dominum papam nomine dictae dominae et filiorum eius inscriptis appellationem petendo iterum et iterum apostolos in dictis appellationibus cum instantia mihi dari, ponendo etiam dictam dominam et dictos infantes et bona ipsorum, et etiam bona quae fuerunt dicti Petri de Fenoletto, sub protectione eiusdem.

Facta fuit haec appellatio apud Somerium die lunae ante instantis festum Nativitatis beatae Mariae anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo, et oblata praedicto fratris Pontio de Poieto.

Et dixit dictus Guillelmus se nolle illud proponere illa die.

Item, die martis sequenti, assignata ad sentiendum peremptorie, ut superius in citatorio proximo continetur, cum dictus procurator coram dicto inquisitore sedente pro tribunali ad ferendam sententiam constitutus, nihil aliud proponeret quod ad causam faceret, sed praeces quod prolatio sententiae defferetur, nec pro dicto Petro de Fenoletto deffensor alius appareret, praefatus frater Pontius, inquisitor, substantia processus huius negotii coram dicto procuratore, et multis personis, summatim publice recitata, cum ad huc nihil aliud proponeretur pro dicto Petro de Fenoletto nec deffensor alius, ut dictum est, appareret, protulit sententiam in huc modum:

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, amen. Quoniam nos frater Pontius de Poieto, de ordine fratrum Praedicatorum, inquisitor haereticae pravitatis in terris et dominio ac districtu regis Franciae qui sunt in provinciis Narbonensi et Arelatensi, et diocesibus Albiensi, Ruthenensi, Caturcensi et Petragoricensi, exceptis terris nobilis viri Alphonsi, comitis Tholosani, autoritate apostolica deputatus, per inquisitionem invenimus, et per testes idoneos, in iudicio nobis constet quod Petrus de Fenoletto, dominus

quondam de Fenoleto, Narbonensis diocesis, iam defunctus, dum viveret vidit et visitavit hereticos, et illos pluries et in multis locis, iuxta ritum illorum damnabilem, adoravit, dicendo 'Benedicite' ter flexis genibus ante ipsos, et addendo 'Domini, rogate Deum pro isto peccatore, ut me faciat bonum christianum et perducatur ad bonum finem', haereticis sibi respondentibus more suo; et audivit monitiones eorum et sermones; et quod quator haeretici, bini et bini, venerunt ad haereticandum eum in aegritudine qua decessit. Haec et alia in dicto crimine committendo, per quae constat ipsum Petrum hereticorum erroribus damnabiliter credidisse, nec quisquam illum deffenderit super his coram nobis, licet nos dies plures ad hoc canonice duxerimus assignandos, nec ipsum Petrum appareat aliquatenus, ante ipsius obitum, de predicto crimine emendatum, et hoc crimen, tam detestabile et enorme, propter sui immunitatem non solum in vivos sed in mortuos per iura promptissima vendicetur, habitis super his cum pluribus bonis viris, sapientibus et discretis, diligenti consilio et tractatu, habendo in hoc prae oculis solum Deum, sacro sanctis Evangeliiis positis coram nobis, die hac et pluribus aliis, ad ferendam et audiendam diffinitivam sententiam in hoc negotio peremptorie assignatis, praedictum Petrum de Fenoleto sententiando diffinitive pronunciamus credentem haeticorum extitisse, et per hoc illum haeticum decessisse, ossa eius extumulanda et a cimiterio fidelium, si discerni valeant, separanda, et etiam comburenda, nihilominus decernentes.

Lata fuit ista sententia dicto modo apud Somedrium, in ecclesia Sancti Pontii, die martis ante festivitatem Nativitatis beatae Mariae virginis anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo, in presentia et testimonio Petri de Lunello, decani Somedrii, domini Guilelmi de Banneriis, iurisperiti, senescalli Bellicadri, Guilelmi de Mora, castellani, Pontii Alamanni, presbiteri, magistri Iohannis Provincialis, Stephani de Coto, notarii, Iacobi Albi, notarii, Iohannis Bedocii, Iacobi de Agangio, Pontii Grosserii, Pontii Rivelli, notarii, et plurium aliorum burgensium de Somedrio ad hoc specialiter vocatorum, et Guilelmi Caroli, procuratoris predicti, et mei, Guilelmi Boteti, notarii inquisitionis, qui sententiam istam scripsi.

Dictus vero procurator magister Guillelmus Caroli, prolata dicta sententia et audita, ab illa viva voce protinus appellavit, et breviter, quasi instanti, appellationem suam scriptam obtulit, quae in crastinum fuit recepta apud Montempessullanum, in capitulo fratrum Praedicatorum.

Noverint universi quod ego Guillelmus Caroli, procurator constitutus a domina Beatrice, uxore quondam nobilis viri Hugonis de Saxiaco, tutrice filiorum ipsius et dicti Hugonis, ad apellandum ad dominum papam a sententia diffinitiva, si contingeret eam ferri contra nobilem virum Petrum de Fenoletto a domino fratre Poncio, inquisitore haereticae pravitatis in partibus Carcassonae, nomine dominae supradictae et filiorum ipsius et dicti Hugonis, a diffinitiva sententia quam vos domine frater Ponci(us) de Poieto contra eundem nobilem Petrum tulistis, iudicando eum credentem hareticum accessisse, et ossa eius exhumanda et etiam comburenda, quamquam praedicta sententia nulla sit ipso iure, ex superhabundanti tamen ab ea tanquam ab iniqua, ad dominum papam memoratum in scriptis apellatio apostolos mihi dari, cum instantia postulando.

Facta fuit haec apellatio die martis ante instans festum Nativitatis beatae Mariae anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo.

Et oblata die praedicta fratri Pontio de Poieto, ipso ad hoc sedente pro tribunali in ecclesia Sancti Pontii de Samedrio, in praesentia et testimonio domini senescalli Bellicadri, et Guillelmi de Baneriis, iurisperiti decani Someriis, et de Guillelmi de Mora, castellani castri de Someriis, et Petri de Aldiardus, et Pontii Alamanni et plurium aliorum.

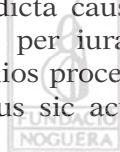
Post haec idem procurator eodem modo mox petiit litteras dimissorias cum instantia sibi dari, quas dictus inquisitor incontinenti tradidit ipsi procuratori sub modo et forma quod ipse procurator dixit de illa littera se contentum, in qua etiam terminus est praefixus quod illa pars apellans dictam appellationem suam usque ad dominicam qua cantatur 'Laetare Ierusalem debite'.

Haec acta supra contenta in decem octo petiis pargameni consutis, quarum prima incipit in secunda linea: 'prosequatur et omnes' et finit in penultima: 'commiserat'; secunda petia incipit in prima linea: 'revelaret' et finit in ultima linea: 'Fenoletto'; tertia incipit in prima linea: 'quondam', et finit in ultima: 'scripsit'; quarta incipit in prima linea: 'qua die', et finit in ultima: 'de'; quinta petia incipit in prima linea: 'Saxiach', et finit in ultima linea: 'contra dictum'; sexta petia incipit in prima linea: 'B. de Santone', et finit in ultima linea: 'erat'; septima petia incipit in prima linea: 'ipse', et finit in ultima linea: 'confidebatur'; octava petia incipit in prima linea: 'ille', et finit in ultima linea: 'regis'; nona petia incipit in pri-

ma linea: 'Aragonum', et finit in ultima linea. 'sunt'; decima petia incipit in prima linea: 'vel', et finit in ultima: 'proxime'; undecima petia incipit in prima linea: 'transacto', et finit in ultima linea: 'cum eo'; duodecima petia incipit in prima linea: 'procuratum', et finit in ultima linea: 'quam'; tertiadecima petia incipit in prima linea: 'appellationem', et finit in ultima linea: 'gravamen'; quartadecima petia incipit in prima linea: 'et', et finit in ultima linea: 'interlocutoria'; quintadecima petia incipit in prima linea: 'fuit', et finit in linea: 'praedicta'; sextadecima petia incipit in prima linea: 'quos', et finit in ultima linea: 'virum'; decimaseptima petia incipit in prima linea: 'Petrum', et finit in ultima linea: 'scripsi'; decimaoctava petia et ultima, quae est ista, incipit in prima linea: 'dictus vero', et finit in ultima linea: 'prosequatur', sumpta fuerunt fideliter et abscripta in actis originalibus, in registris inquisitionis registratis, et examinata diligenter cum dictis originalibus, et facta examinatione inventa fuerunt cum ipsis originalibus actis bene per omnia convenire, quaequidem acta sumpta fuerunt de predictis registris et abstracta de mandato religiosi viri fratri Raymundi Gondolini, ordinis Fratrum Praedicatorum, gerentis vices religiosi ac venerabilis viri Nicholai de Abbatisvilla, praedicti ordinis, inquisitoris haeretice pravitatis in regno Franciae autoritate apostolica deputati.

In quorum omnium premissorum testimonium, ego Guillelmus Raymundi de Alayracho, canonicus secularis ecclesie Sancti Affredisii Bitterris, rector ecclesie de Casilacho, Carcassonensis diocesis, autoritate Sedis Apostolicae publicus officii inquisitionis notarius, me subscribo, et signum quo utor in publicis instrumentis hic et in fine cuiuslibet petiae pargameni istius rotuli apposui, anno Domini millesimo trecentesimo primo, octavo kalendas augusti.

Die veneris, nona mensis martii anni predicti, comparentibus in iudicio coram praefato domino cardinali magistris Petro et Guillelmo, procuratoribus supradictis, cum dictus magister Guillelmus diceret quod magister Petrus non exhibuit omnes processus habitos in dicto negotio et ipsi processus sint comunes, petiit eundem magistrum Petrum ad producendum alios processus, siquos habet, compelli, eodem magistro Petro respondente se alios processus non habere. Et tunc idem dominus cardinalis ipsum magistrum Petrum interrogavit in virtute praestiti iuramenti si ipse habet alios processus, habitos in dicta causa ex productis per eum, vel si scit habentem, respondit per iuramentum praestitum se non habere, nec scit habentem alios processus quam illos quos in dicto negotio iam produxit. Quibus sic actis, idem dominus cardinalis

ipsis procuratoribus de die mercurii proxime in octo dies, si dicta octava dies iuridica fuerit, alioquin ad sequentem diem iuridicam hora causarum in vespers, ad articulandum et dandum omnes articulos quos dare voluerint in dicta causa terminum peremptorie assignavit, et ad eandem diem tradidere, mandavit citari omnes quorum interest in audientia publica.

Die iovis quintadecima dicti mensis martii, Guillelmus, portarius dicti domini cardinalis, retulit se citasse de mandato dicti domini cardinalis, ad instantiam magistri Guillelmi, procuratoris praefati, fratrem Petrum, procuratorem ordinis Praedicatorum, apud ecclesiam Sanctae Sabinae ad diem crastinam ad comparandum coram ipso domino cardinali.

Die veneris decimasexta eisdem mensis martii, constitutis coram dicto domino cardinali dicto fratre Petro, principali procuratori, et magistro Petro, substituto ab eo, ac magistro Guillelmo, dicti domini Petri procuratore, idem dominus cardinalis eundem fratrem Petrum interrogavit in verbo sacerdocii si ipse haberet alios precessus quam illos quos dictus magister Petrus in dicto negotio produxit, vel si dolo desiit habere; respondit in verbo sacerdotii se non habere alia acta quam producta per magistrum Petrum, procuratorem praedictum in dicta causa.

Die iovis vigesima secunda eiusdem mensis martii, cum heri, die mercurii, non fuisset dies iuridica propter festum Sancti Benedicti, comparuerunt coram dicto domino cardinali magister Petrus et Guillelmus, procuratores partium praedictarum. Dictus magister Guillelmus quandam citationem sigillatam sigillo audientiae ad citationes representavit, et citatorum in ipsa citatione contentorum contumaciam accusavit, petens aliam citationem fieri.

Item, produxit et exhibuit quosdam articulos, quorum articulorum et citationis tenores inferius descriuntur, dictusque magister Petrus produxit et exhibuit quosdam articulos, quorum tenor inferius apparebit, et nunc idem dominus cardinalis ipsis procuratoribus ad dicendum et dandum in scriptis quidquid dicere et dare voluerint contra articulos hinc inde exhibitos in causa praedicta de die mercurii proxime in octo dies, si ipsa octava dies iuridica fuerit, alioquin ad sequentem diem iuridicam hora causarum in vespers, terminum peremptorie assignavit, et medio tempore articulorum hinc inde datorum copiam recipiant ipse partes, si eam habere voluerint, quam eis fieri decrevit. Tenores autem citationis et articulorum per eundem magistrum Guillelmum exhibitores tales sunt:

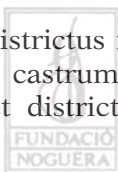
Mandat reverendus pater dominus Iohannes, miseratione divina tituli Sanctorum Marcellini et Petri presbiter cardinalis, negotio et partibus infrascriptis a domino papa datus auditor, citari peremptorie in audientia publica omnes quorum interest vel qui sua credunt interesset ut de die mercurii proxima in octo dies subsequentes, si ipsa octava dies iuridica fuerit, alioquin ad sequentem diem iuridicam, hora vesperarum ipsi per se vel per procuratores legitimos coram ipso domino cardinali ad dandum omnes articulos quos dare intendunt in negotio quod vertitur inter nobilem virum Petrum de Fenoletto, militem, Elnensis diocesis, ex una parte, et inquisitorem haereticae pravitatis in partibus Narbonensibus, et alios quorum interest vel sua credunt interesse, super quibusdam processibus factis et habitis et nullitate sententiae latae per fratrem Petrum de Poieto, ordinis Praedicatorum, olim in provincia Narbonensi praedicta inquisitorem haereticae pravitatis, contra Petrum quondam vicecomitem de Fenoletto, avum dicti nobilis, in qua, post mortem dicti Petri, eius memoriam dicitur condemnasse, et quibusdam aliis articulis, ex altera, alias ad id non admittetur ulterius in dicto negotio, procedetur ipsorum omnium quorum interest, vel qui sua credunt interesse, absentia seu contumacia non obstante.

Datum Laterani die sabbati decimo mensis martii, pontificatus domini Bonifacii papae octavi anno octavo.

Articuli quos Guillelmus Davini, procurator et nomine procuratorio nobilis viri domini Petri de Fenoletto militis, dat et exhibet contra fratrem Raymundum de Abbatisvilla, ordinis Praedicatorum, in Narbonensi provincia inquisitorem haereticae pravitatis nunc per Sedem Apostolicam deputatum, et omnes alios quos huiusmodi negotium tangit, et quia sua crediderint interesse sunt qui secuntur:

In primis, intendit probare idem procurator quod et vicecomitatus Fenoledesii cum suo territorio, iurisdictione et districtu et pertinentiis, ab antiquissimis temporibus et per ipsa tempora, et etiam quamdiu dominus Petrus de Fenoletto, avus dicti domini Petri de Fenoletto, militis, tenuit castrum, vicecomitatum et alia praedicta, et diu post, fuerunt situata in regno et infra fines regni Aragoniae ac in districtu et de districtu regis et regni et de regno Aragoniae.

Item, quod regnum et districtus regni et regis Aragonum protendebantur usque ad dictos castrum et vicecomitatum eorumque territorium, iuridictionem et districtum et pertinentias inclusive

dictis temporibus et per ipsa tempora, et quod rex Aragonum habebatur et reputabatur ab omnibus palam et publice rex et dominus superior castri, vicecomitatus et pertinentiarum praedictarum.

Item, probare intendit quod dictus dominus Petrus, avus ipsius militis agentis, fuit dominus et vicecomes castri et vicecomitatus praedictorum, cum pertinentiis praedictaque tenuerunt et possiderunt tam ipse quam progenitores quibus successit tanquam sua per triginta annos et plures, et etiam a tempore et per tempus cuius contrarii memoria non existit nec tempore mortis dicti domini Petri avi extabat.

Item, quod dominus Petrus, avus, et eius progenitores continue tenuerunt et possiderunt unus post alium successive castrum, vicecomitatum et pertinencias praedictas, et se tenere recognoscebant in feudum a rege Aragonum pro tempore tanquam a domino superiore, et sibi fecerunt homagia et fidelitates, dictusque rex ipsa homagia et fidelitates recepit ab eis tanquam a sibi subditis et vassallis pro castro, vicecomitatu et rebus aliis supradictis.

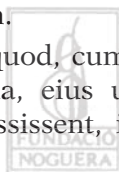
Item, quod dictis temporibus et quamdiu vixit dictus Petrus, avus, et etiam per plures annos post eius mortem, rex Aragonum fuit continue et in solidum in plena et pacifica possessione vel quasi exercendi omnem superioritatem et regiam potestatem in ipsum castrum, vicecomitatum et pertinentias praedictaque loca inhabitationes tanquam rex et superior, dictusque Petrus, avus, et eius progenitores quamdiu vixerunt, nec et tempore vice eorum et etiam post inhabitatores dictorum locorum eidem regi obediebant palam et publice et in omnibus ratione praedictorum tanquam regi et superiori.

Item, quod dictus Petrus, avus, quamdiu vixit in saeculo cum rebus suis et familia quam habebat, inhabitabat et suum domicilium continue in castro, vicecomitatu et regno praedictis, et infra fines et districtum regni Aragonum.

Item, quod praedicta sunt et fuerunt publica et notoria, et pro publicis et notoriis habita in partibus Aragoniae, et dicti vicecomitatus et locis circumvicinis.

Item, quod est et diu fuit vox comunis et fama publica de praedictis et quolibet eorum.

Item, probare intendit quod, cum tam dictus dominus Petrus, avus, quam domina Geralda, eius uxor, in dies suos usque ad senectam seu senium processissent, idem dominus Petrus, uxoris

suae praedictae cubiculo sequestrato, de ipsius uxoris voluntate spontanea et concensu, ingressus fuit religionem seu ordinem militiae Templi, eiusdemque religionis habitum sumpsit in manibus fratrum seu Templariorum domus eiusdem ordinis quae vocatur Mansus Dei, in diocesi Elnensis, et ipsum habitum portavit, et in dicta religione permanist continue usque ad tempus mortis suae, in eodemque habitu et religione decessit infra fines et districtum dicti regni et regis Aragonum.

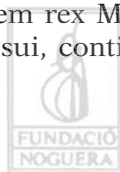
Item, quod tam de privilegiis quam de statuto, usu seu consuetudine et observantia religionis ordinis fratrum militiae Templi etiam a tempore cuius contrarii non extat memoria approbatis et observatis, eo ipso quod qui religionem eandem seu ordinem ingreditur et habitum assumit etiam prima die reputatur et censetur dicto ordinis et religioni astrictus ac si per annum et citra ibidem stetisset et expresse professus fuisset.

Item, quod dicta domus Templi quae vocatur Mansus Dei est et erat sita in dicta diocesi Elnensi.

Item, quod tam dicta domus quae Mansus Dei vocatur, quam tota civitas et diocesis Elnensis erant tempore quod dictus dominus Petrus, avus, vivebat et etiam quo decessit et diu postmodum, fuerunt de regno et districtu infra fines regni Aragoniae et de regno et in regno praedicto esse ab hominibus reputabatur.

Item, quod rex Aragoniae qui tunc erat reputabatur et erat rex et superior in tota civitate et diocesi praedictis, et sibi ab habitatoribus dicti loci obediebatur et paratur in omnibus et per omnia tanquam regi et superiori, eratque dictis temporibus et per ipsa tempora rex Aragonum, et postmodum fuit in possessione continue exercendi in dictis locis, et habitatores ipsorum locorum eam omnimodam iurisdictionem, districtum et potestatem quam exercent et exerere possunt reges et superiores mediati in locis et personis sibi subditis.

Item, quod illud dominium seu illa superioritas quam dictus rex Aragonum habuerat, ut dictum est, et habebat in tota civitate et diocesi Elnensi post mortem dicti Petri, avi, venerunt immediate ab ipsum ad dominum Iacobum, regem Maioricarum illustrem, eius filium naturalem et legitimum, ratione successionis dicti regis Aragonie et patris. Qui quidem rex Maioricarum a tempore mortis dicti regis Aragoniae, patris sui, continue tanquam superior tenuit et tenet dicta loca.

Item, praedicta sunt et fuerunt publica et notoria, et pro publicis et notoriis habita in partibus Aragoniae et dicti vicecomitatus et locis circumvicinis.

Item, quod est et diu fuit vox comunis et fama publica de praedictis et quolibet eorum.

Item, intendit probare quod dictus Petrus, avus ipsius domini militis agentis, fuit vere catholicus et inde ac cumunione christiana vixit, permansit et perseveravit tempore quo vivebat et etiam quo decessit.

Item, quod idem dominus Petrus, avus, tanquam vere catholicus et fidelis christianus tempore vitae suae et etiam quo decessit, ducebat vitam catholicam et fidelis christiani, audiendo devote missam et divina officia, confitendo peccata sua et recipiendo devote, et sacerdote catholico etiam parrochiali ecclesiastica, tam voluntaria quam necessaria sacramenta, et caetera, pietatis et caritatis opera faciendo quae fidei competunt christiano.

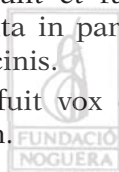
Item, quod ipse dominus Petrus, ut vere catholicus et fidelis christianus et fide catholica, et dicta religione et Templariorum, existens infirmitate in qua decessit et ante, continue confessus fuit temporibus consuetis peccata sua, penitentiam et sanctam eucharistiam et sancta unctionem accepit, crucem vivificam adoravit et alia signa fecit et ostendit quae facere et ostendere consueverunt, faciunt et ostendunt catholici et fideles ac veri christiani.

Item, quod ipse dominus Petrus, avus, ante quam religionem praedictam ingrederetur, suum testamentum condidit seu ultimam voluntatem, in qua inter coetera plura legata, tam fratribus Praedicatoribus quam Minoribus, et pluribus aliis piis locis reliquit, et in cimiterio dictae domus de Manso Dei sepelliri voluit et mandavit, et haeredem suum universalem instituit dictum Hugonem de Saxiaco, eius filium legitimum et naturalem.

Item, quod tanquam talis et vere catholicus in dicta religione perseveravit usque ad tempus mortis suae, dies suos ibidem catholice et laudabiliter finivit, et in cimiterio dicte domus de Manso Dei sepultus fuit, et adhuc requiescit ibidem et ecclesiasticae et catholicae traditus sepulturae.

Item, quod praedicta sunt et fuerunt publica et notoria, et pro publicis et notoriis habita in partibus Aragoniae et dicti vicecomitatus et locis circumvicinis.

Item, quod est et diu fuit vox comunis et fama publica de praedictis et quolibet eorum.

Item, intendit probare quod dominus Hugo de Saxiaco, pater ipsius Petri, militis, agentis, fuit filius naturalis et legitimus dicti domini Petri de Fenoletto, avi eiusdem Petri agentis, et eidem domino Petro patri suo, tanquam verus filius et haeres, successit in castro, vicecomitatu, terra et pertinenciis de Fenoletto et in omnibus aliis bonis suis.

Item, quod ipse dominus Hugo, tanquam verus filius et haeres dicti domini Petri, avi, apprehendit et adeptus fuit plenam et pacificam possessionem dictorum castri, vicecomitatus, terrae et pertinentiarum de Fenoletto, et aliorum bonorum dicti patris sui.

Item, quod de dictis rebus fecit fidelitatem et homagium regi Aragoniae qui tunc erat, et ipsum dominum regem pro praedictis et de praedictis verum et unicum dominum et superiorem suum agnovit et habuit, dictusque rex ipsum Hugonem et unicum vassallum suum adinvicem reputavit et habuit, et pro talibus comuniter palam et publice ab omnibus reputati sunt et fuerunt.

Item, quod dictus dominus Hugo, tanquam verus vicecomes et dominus castri et vicecomitatus et aliorum praedictorum, tenuit et possedit pacifice et absque contradictione castrum, vicecomitatum et pertinencias praedictas post mortem dicti domini Petri, patris sui, continue usque ad tempus quod decessit, quo etiam tempore pacifice possidebat praedicta antequam inchoata dicatur aliqua inquisitio per fratrem Pontium de Poieto aut per quemlibet alium contra dictum dominum Petrum, avum, super crimine haereticae pravitatis.

Item, quod predicto tempore, et diu ante et post, de usus et consuetudine antiquissimis temporibus approbatis et pacifice observatis in regno Aragoniae, terra et vicecomitatu Fenoladesii, et etiam in regno Franciae, bona quorumcumque immobilia quae propter crimen haeresim incidunt in commissum praesertim feudalia, confiscabantur et occupabantur per eorum dominos temporales, et sub cuius districtu dicta bona erant, et eis in solidum plene et sine diminutione aliqua applicabantur et applicari consueverunt.

Item, quod dominus Iacobus, rex Aragonum et Maioricarum et Valentiae, comes Barchinonae et Urgellensis et dominus Montispesulani, tempore quo castrum et vicecomitatus Fenoleti pertinentiae praedictae erant in regno et de regno praedicto, et post mortem dicti domini Petri, avi, et ante quam inchoata dicatur inquisitio praedicta, gratis remisit et donavit solemniter dicto Hugoni de Saxiaco, vicecomiti Fenoleti, et suis in perpetuum, sicut petere vel

exigere poterat a se, occasione sua parentum suorum, ita quod, si terra ve aliqua de bonis suis seu quae tenebat idem dominus Hugo essent ipsi domino regi commissa, occasione criminis haereticae pravitatis, a parentibus dicti domini Hugonis vel a dicto Hugone, ut diceretur, commissi, illa omnia per se et omnes successores suos im perpetuum sibi remisit, idem rex dedit et diffinivit.

Item, quod praedicta sunt et fuerunt publica et notoria, et pro publicis et notoriis habita in partibus Aragoniae et dicti vicecomitatus et locis circumvicinis.

Item, quod est et diu fuit vox comunis et fama publica de praedictis et quolibet eorum.

Item, probare intendit quod dictus dominus Petrus de Fenoletto, miles, agens, fuit filius naturalis et legitimus dicti domini Hugonis de Saxiaco, militis, patris sui, et dominae Beatricis, legitimae eius uxoris, et ab ipsis constante inter eos legitimo matrimonio procreatus, et tanquam talis et habitus inventus et habitus continue et nominatus.

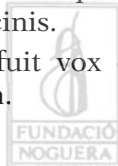
Item, quod dictus dominus Hugo, miles, existens in pacifica possessione dictorum castri et vicecomitatus de Fenoletto et pertinentiarum, decessit, dicto domino Petro, milite, agente, tunc infante seu in pupillari aetate, constituto sibi haerede et successore universali, relicto etiam in testamento suo seu ultima voluntate.

Item, quod dicta domina Beatrix, eiusdem domini Petri agentis mater legitima, ut est dictum, tempore mortis dicti domini Hugonis, eius mariti, et tempore quo facta fuisse dicitur inquisitio praedicta et post erat satis minor viginti quinque annis, et satis infra dictam aetatem constituta.

Item, quod talis et ita minor, ut dictum est, erat et esse reputabatur, censebatur et aspectu corporis apparebat~~ur~~ pro tali communiter, et ab omnibus habebatur, et etiam habitu fuit diu post mortem dicti domini Hugonis, et etiam tempore quo dicitur inquisitio facta et sententia lata per fratrem Pontium de Poieto, inquisitorem in Narbonensi provincia, in regno Franciae, haereticae pravitatis, contra dictum Petrum, avum ipsius militis agentis.

Item, quod praedicta sunt et fuerunt publica et notoria, et pro publicis et notoriis habita in partibus Aragoniae et dicti vicecomitatus et locis circumvicinis.

Item, quod est et diu fuit vox comunis et fama publica de praedictis et quolibet eorum.

Item, intendit probare quod dictus dominus Petrus, miles, agens, possessionem castri et vicecomitatus de Fenoletto et pertinen-
ciarum per se seu alius pro ipso apprehendit et adeptus fuit, praedictaque possedit pacifice et quiete.

Item, quod diu et ante dictum tempus, et etiam ante mortem dicti domini Hugonis de Saxiaco fuerat inhibitum per foelicis recordationis Innocentium papam quartum inquisitoribus haereticae pravitatis per Sedem Apostolicam in Narbonensi provincia deputatis, ut eorum huiusmodi officium in aliquos de districtu regis Aragoniae exercent ad inquirendum super pravitae praedicta.

Item, quod inhibitio et mandatum praedicta pervenerunt ad notitiam inquisitorum qui tunc erant in dicta Narbonensi provincia, in regno Franciae, deputati.

Item, quod dictus frater Pontius, qui in provincia Narbonensi praedicta, in dicto regno Franciae, pro inquisitore se gerebat, sicut et sciebat dicta mandata et inhibitiones facta fuisse per dictum dominum papam praedictum ante inquisitionem, quae dicitur per ipsum facta, et sententiam latam contra dictum dominum Petrum, olim vicecomitem, avum dicti domini Petri, nunc agentis.

Item, quod tunc erat publicum et notorium in Narbonensi provincia et vicecomitatu Fenoledesii praedicto, et in regno Aragoniae, et in partibus illis, dictum mandatum ac inhibitionem fore facta per dictum Innocentium papam quartum, ut supra dictum est.

Item, quod dicto tempore et ante et post era et fuerant certi inquisitores deputati auctoritate Sedis Apostolicae in regno et districtu regis Aragonum ad inquirendum ibidem de crimine haereticae pravitatis.

Item, quod dicti inquisitores deputati in dicto regno Aragoniae et eius districtu inquirebant et inquisiverant contra infamatos, denunciatos et accusatos de haeresi in toto regno Aragoniae et in terra et districtu Fenoledesii, et repertos de haeresi culpabiles condemnabant et puniebant, tempore et ante quo contra dictum dominum Petrum, avum ipsius Petri nunc agenti, inquisitum fuisse dicitur, et sententia lata per dictum fratrem Pontium, et ante et post.

Item, quod dicti inquisitores in regno Aragoniae, ut dictum est, deputati dictis temporibus, erant in possessione vel quasi pacifice et quiete inquirendi contra haereticos et culpabiles de haeresi in dicto regno et territorio et districtu Fenoledesii.

Item, quod dictis temporibus et locis praedictis publice et comuniter habebantur et reputabantur inquisitores haereticae pravitatis, et eis tanquam vere inquisitoribus parebatur et obediebatur, et quod eorum sententiae latae super haeresi executioni per regnu Aragonum et eius officiales mandabantur.

Item, quod potestas dicti inquisitoris Narbonensis provinciae, dicti fratris Pontii de Poieto, tempore quo dicitur fuisse sibi per Sedem Apostolicam commissa in Narbonensi provincia, fuit sibi commissa et limitata in regno Franciae, tamen, et quo ad ipsum regnum et in dicto regno tamen gerebat se pro inquisitor.

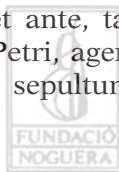
Item, quod idem dominus Petrus, agens, castrum, vicecomitatum et alia praedicta sic possederat et possidebat per se, vel alius seu alii ipsius nomine, et tenebat tempore quo dictus dominus Iacobus, rex Aragonum, castrum et vicecomitatum de Fenoleto, eiusque pertinentias praedictas seu ius quod habebat in eis, dicitur a regno Aragoniae abdicasse et separasse, ac transtulisse in regem Franciae illustrem et eius regnum, occasione matrimonii, seu alia quacumque, olim contracti inter dominum Philippum, filium dicti domini regis Franciae, et dominam Elisabet, filiam dicti domini regis Aragoniae.

Item, quod sanctae memoriae Ludovicus, rex Franciae, tempore abdicationis, separationis et contracti matrimonii praedictorum, postmodum et ante inchoatam inquisitionem aliquam per dictum dominum fratrem Pontium de Poieto super crimine haereseos contra dictum dominum Petrum, avum, statuit, voluit et hanc specialem gratiam fecit pro haeredibus eorum qui haeretici fuerant, et ante citationem, religionem ingressi, vitam suam laudabiliter finiverant, bona redderentur seu remanerentur eisdem.

Item, quod praedicta sunt et fuerunt publica et notoria, et pro publicis et notoriis habita in partibus Aragoniae et dicti vicecomitatus et locis circumvicinis.

Item, quod est et diu fuit vox comunis et fama publica de praedictis et quolibet eorum.

Item, probare intendit quod tempore quo dictus frater Pontius de Poieto dicitur inchoasse inquisitionem super crimines haereticae pravitatis contra dictum dominum Petrum de Fenoleto, avum dicti domini Petri agentis, et ante, tam avus ipse quam Hugo de Sexiaco, pater dicti domini Petri, agentis, decesserant, diuque ante fuerunt traditi ecclesiasticae sepulturae.

Item, quod dictus dominus Petrus, agens, erat in infanti seu saltim in pupillari aetate tempore quo dictus frater Pontius dicitur primo processisse ad dictam inquisitionem super crimine haereseos contra dictum dominum Petrum faciendam, et quamdiu duravit inquisitio seu processus inquisitionis praedictae, et etiam tempore latae sententiae per dictum fratrem Pontium in causa eiusdem inquisitionis.

Item, quod tam dicta inquisitio, quae dicitur fore facta per fratrem Pontium de Poieto, quam omnes eius processus fuerunt facti et habiti dicto domino Petro, agenti, indefenso, eiusque defensore legitimo seu legitimis defensoribus irrequisitis, et etiam legitime non vocatis, nec non et lata sententia condemnatoria quam dictus frater Pontium contra dictum dominum Petrum, avum, dicitur super dicto crimine haereseos protulisset.

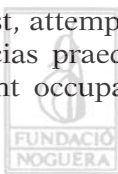
Item, quod inquisitio eiusque processus praedicti, qui dicuntur fore facti per dictum fratrem Pontium de Poieto, facti et habiti fuerunt dictaque sententia lata, absentibus irrequisitis et non vocatis magistro milit(i)e Templi et praeceptore dictae domus de Manso Dei, quorum frater et sub quibus erat et decesserat dictus dominus Petrus de Fenoletto, avus, ut est dictum, et in dicta domo de Manso Dei fuerat et est traditus ecclesiasticae sepulturae.

Item, quod dictus frater Pontio nemine prosequente, praesumpsit procedere ad inquisitionem, quae dicitur, per ipsum facta et prolationem sententiae condemnatoriae praedictae contra fratrem Petrum de Fenoletto, iam defunctum viginti anni erant elapsi, post et contra inhibitionem praedictam auctoritate Sedis Apostolicae et per dictum dominum Innocentium papam quartum factam, ac sibi et aliis inquisitoribus in partibus illis insinuatam, et etiam aliis personis in eisdem partibus publice recitatam et promulgatam.

Item, quod fuerunt et sunt publica et notoria, et pro publicis et notoriis habita in partibus Aragoniae et dicti vicecomitatus et locis circumvicinis.

Item, quod est et diu fuit vox communis et fama publica de praedictis et quolibet eorum.

Item, intendit probare quod rex Franciae, eiusque senescallus Carcassonae, praetextu inquisitionis processus et sententiae dicti fratris Pontii, sicut dictum est, attemptare castrum, vicecomitatum, iura, districtum et pertinencias praedictas occupaverunt, detinent et ab eo tempore detinuerunt occupata.

Item, quod dictus dominus Petrus, miles, agens, tempore inquisitionis processus qui dicuntur facti per dictum fratrem Pontium et sententiae occupationis praedictarum, per se, vel alius seu alii eius nomine, tenebat et possidebat castrum, vicecomitatum et pertinentias praedictas, et diu ante tenuerat et possiderat tanquam sua, seu ad ipsum iure hereditario pertinentia ex successione praedicta.

Item, quod praedicta sunt et fuerunt publica et notoria, et pro publicis et notoriis habita in partibus Aragoniae et dicti vicecomitatus et locis circumvicinis.

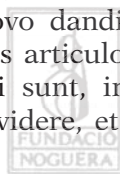
Item, quod est et diu fuit vox communis et fama publica de praedictis et quolibet eorum.

Item, probare intendit quod, cum dictus miles nunc agens peteret coram senescallo Carcassone seu eius iudice, videlicet Petro Raymundi, iudice sibi deputato per dominum regem Franciae, restitui sibi vicecomitatum praedictum, cum omnibus iuribus et pertinentiis, fuit in iudicio propositum per procuratorem dicti domini regis Franciae terram et vicecomitatum Fenoladesii praedictum fuisse praedicti domini Petri, avi quondam ipsius militis nunc agentis, et praetextu dictae sententiae dicti fratris (Pontii) de Poieto latae contra dictum dominum Petrum, quondam, dominus rex Franciae praedictus et eius senescallus Carcassonae confiscavit et sasivit ad manum ipsius domini regis, tanquam confiscatam, tenebat terram et vicecomitatum Fenoladesii praedicto, et quod sic ostabat ipsi militi petenti dictam restitutionem exceptio rei iudicatae.

Item, quod ipse miles nunc agens, replicando proposuit tunc, coram dicto iudice, dictam sententiam dicti fratris Pontii de Poieto et processum, ex quo dicta sententia dependens erat, ipse iure fore nullam, dicto procuratore dicti domini regis duplicando assente, et proponendo dictum iudicem non posse cognoscere principaliter vel incidenter de nullitate dictorum processus et sententiae, et dictus iudex interloquendo pronunciavit se non posse cognoscere principaliter vel incidenter de nullitate seu iuribus dictae sententiae.

Item, quod est et diu fuit vox comunis et fama publica de praedictis et quolibet praedictorum in locis praedictis.

Hos articulos exhibet procurator praedictus nomine quo supra, salvo sibi iure addendi, minuendi, interpretandi, declarandi et corrigendi et alios de novo dandi, maxime si ex pacto partis adverse causam habebit alios articulos dandi; dicens et protestans quod possit negativos, siqui sunt, in adfirmativos convertere, et alternativos, et coniuntos dividere, et quod, siquid dixit vel posuit

contra se et suam partem, faciat illud, non dat nec exhibet, nec pro dato et exhibito haberi vult, sed ex nunc illud tollit et removet, et ab ipsius usui desistit, non astringens se nec dominum suum ad omnia et singula praedicta probandum, sed ea quae sibi sufficiant ad victoriam dictae causae.

Tenore autem articulorum per magistrum Petrum praedictum exhibitorum talis est:

Hii sunt articuli quos dat magister Petrus de Laude, procurator fratris Nicholai de Abbatis/villa\, ordinis Praedicatorum, inquisitor heaereticae pravitatis in provincia Narbonae per Sedem Apostolicam deputati, contra haeredes Petri de Fenoletto coram nobis, pater reverende:

In primis, probare intendit dictus Petrus, procurator, quod olim frater Pontius de Poieto, de ordine Praedicatorum, fuit inquisitor haereticae pravitatis in provincia Narbonae, autoritate a Sede Apostolica deputatus.

Item, quod anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo sexto, decimo sexto kalendas septembris, et ante et post per multa tempora.

Item, quod ipse frater Pontius, sic inquisitor existens, fecit citari haeredes Petrus de Fenoletto, et omni qui vellent et valerent eundem Petrum defendere super crimine haeresis comparerent coram eo ad certum diem.

Item, quod ad ipsam diem comparuit dominus Gaucerandus de Urtio, asserens se quantum ad ipsam diem, cum caucticem [*sic?*] de rato defensionis dicti Petri, nomine liberorum praemortui Hugonis de Saxiaco, filii quondam dicti Petri.

Item, quod dictus Gaucerandus petiit copiam actori inquisitionis haereticae contra dictum Petrum, et diem sibi assignari ad liberandum.

Item, quod fuit sibi concessum prout petiit.

Item, quod fuit sibi assignata per dictum inquisitorem dies lunae post tunc instans festum Nativitatis beatae Virginis ad deliberandum ut petiit.

Item, quod ipsa dies fuit postmodum prorogata ad instantiam dicti Gaucerandi in octavas Beatae virginis Mariae.

Item, quod domina Beatrix, quondam uxor dicti Hugonis, et mater ac tutrix dictorum filiorum eius, comparuit dicta die octavae

coram dicto inquisitore, et ratificavit quae acta fuerant cum dicto Gaucerando pro se ac filiis suis praedictis.

Item, quod ipsa erat tunc mater et tutrix dictorum filiorum quondam dicti Hugonis et ipsius domina.

Item, quod ipsa tutrix obtulit se coram inquisitore defensionem dicti Petri de Fenoletto.

Item, quod ipsa tutrix, praestito de calumnia iuramento, et praemissa protestatione ius suum fore salvum in omnibus defensionibus coram dicto inquisitore, proponit in hunc modum:

Proponit domina Beatrix, tutrix data per curiam domini senescalli Carcassonnae filiis suis et nobilis viri Hugonis de Sexiaco, quondam, excipiendo et forsan declinando quod, cum dominus papa dederit in mandatis priori provinciali in Yspania ordinis Praedicatorum quod ipse deputaret personas idoneas quae inquirerent in regno et dominio domini regis Aragonum in crimine haeresis, et ipse deputasset in officio inquisitionis praedictae fratrem Petrum de Thenis, ordinis Praedicatorum, et post ipsum fratrem Bernardum de Bacco et fratrem Petrum de Cadrieta, eiusdem ordinis, et ipsi iurisdictionem sibi commissam in dicto officio in terra Fenoledesi exercuerint et eam perpetuaverint, vos dominus frater Pontii de Poiecto non potestis nec debetis cognoscere nec procedere contra Petrum de Fenoletto vel eius bona ratione criminis haereticae pravitatis, cum terra predicta Fenoletii esset tempore commissionis praedictae et perpetuatae iurisdictionis subiecta domino regi Aragoniae et in dominio eiusdem, quae omnia me offero probaturam.

Item, probare intendit quod dicta domina Beatrix, interrogata pluries utrum vellet aliquas alias defensiones proponere, dixit quod non ad praesens.

Item, probare intendit dictus Petrus, procurator, quod dictus inquisitor admisit dictam exceptionem, licet ea sic propositam posset repellere, et assignavit eidem dominae Beatrici et procuratori suo, peremptorie, pro omnibus dilationibus ad diem lunae post Cineres, et quod interim probationes dictae dominae admittantur, ita quod ex tunc omnis facultas probandi sit ei peremptorie denegata et subtracta.

Item, fuit ipsi dominae assignata dies in crastinum Circumcisionis Domini ad producendum in testem illustrem dominum regem Aragonum.

Item, quod dominus Iacobus erat tunc rex Aragonum.

Item, quod ipsa domina ratificavit et accepavit et approbavit praedictam diem et terminum seu terminos et omnia supradicta, et ratificando quod factum fuerat in praedictis per Raymundum et Gaucerandum de Urcio, fratres ipsius dominae et procuratores, alias per eam constitutos in praedictis Ermengaudum, fratrem ipsius dominae, et promisit habere ratum quod factum erat et quod de coetero fieret per eum.

Item, probare intendit quod ipsa domina constituit procuratorem Petrum Galli de Podio ad producendum in testem dictum dominum Iacobum, tunc regem Aragonum.

Item, quod ipse rex fuit productus in testem super praedictis pro parte dictae dominae et dictorum liberorum dicti Hugonis.

Item, quod ipse rex super praedictis perhibuit testimonium.

Item, quod bonum, verum et iustum testimonium perhibuit ipse rex super praedictis.

Item, quod multi alii testes fuerunt producti pro parte dictae dominae et dictorum filiorum et ad ipsius partis et procuratoris instantiam et requisitionem.

Item, quod etiam alii multi tituli fuerunt recepti ex officio dicti inquisitoris.

Item quod dictus inquisitor benigne recepit omnes testes, et dicta testium et instrumenta quos et quae pars dictae dominae et filiorum eius praedictorum voluit producere ad defensionem dicti Petri de Fenoletto et aliter qualitercumque super praedictis.

Item, quod dictus inquisitor, ad instantiam et requisitionem, et in praesentia procuratoris dictae dominae et filiorum eius, publicavit dicta testium eorum, confecit eis copiam in scriptis et totius processus, habiti super praedictis usque ad diem ipsius publicationis.

Item, quod post haec, dictus frater Pontius, inquisitor, statuit certum terminus dictis procuratoribus de defensoribus ubi comparerent coram eodem fratre Pontio ad audiendum sententiam super propositis ex parte dictae tutricis et filiorum praedictorum, et ulterius ad procedendum.

Item, quod adveniente die termini, dictus frater Pontius inquisitor, de voluntate et assensu expresso dicti fratris Guilelmi, et in praesentia dictorum procuratorum, interloquendo pronunciavit se posse et debere cognoscere ac procedere contra dictum Petrum, quondam, de Fenoletto ratione criminis seu delicti quod in haeresi

dicebatur commisisse, non obstantibus exceptionibus seu exceptione propositis a dicta domina Beatrice et eius parte.

Item, probare intendit quod dictus frater Pontius, inquisitor, post haec assignavit terminum quindecim dierum dictis procuratoribus ad proponendas deffensiones pro dicto Petro de Fenoletto in eo quod in dicto crimine dicebatur commisisse.

Item, quod in dicto termino nullus comparuit coram ipso inquisitore pro ipsa domina vel filiis qui aliquid rationabile proposuerit vel allegaverit ad defensionem dictae dominae et dictorum filiorum eius.

Item, quod dictus inquisitori iterum fecit citari et requiri dictos filios dicti Hugonis et eorum tutores et defensores, ut ad alium certum terminum comparerent coram eo peremptorie ad procedendum in ipso negotio et ad sententiam audiendam.

Item, probare intendit quod probatum et doctum et ostensum fuit in dicta causa et in inquisitione praedicta terra de Fenoletto et tota terra et dominium Fenoledesii tempore dictae inquisitionis factae per dictum inquisitorem contra dictum Petrum et ante per multa tempora erat de districtu illustris regis Franciae.

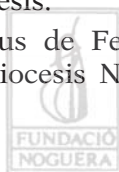
Item, quod tempore dictae inquisitionis et ante dicta terra (erat) de districtu et dominio dicti regis Franciae.

Item, quod tunc temporis et ante, inquisitores haereticae pravitatis deputatos autoritate Sedis Apostolicae in provincia Narbonensi, poterant exarcere de iure et indistincte exercebant suum officium in terra et territoriis de Fenoletto et vicecomitatu Fenoledesii.

Item, quod ipse frater Pontius, tempore dictae inquisitionis, et ante et post, erat deputatus inquisitor haereticae pravitatis autoritate Sedis Apostolicae in terris ac dominio et districtu regis Franciae, in provinciis Narbonensi, Ateralatensi [*sic*] et diocesibus Albiensi, Ruthenensi, Caturcensi et Petragoricensi, exceptis terris nobilis viri Alfonsi, tunc comitis Tholosae.

Item, quod dicta terra et territorium de Fenoletto, tempore dictae inquisitionis et ante, et anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo primo et sexagesimo secundo et ante et post, erat et adhuc est Narbonensis diocesis.

Item, quod dictus Petrus de Fenoletto fuit et erat, tempore mortis suae et ante, dicte diocesis Narbonensis.

Item, quod domus et cimiterium Beatae Mariae militiae Templi, quae dicitur et nominatur Mansus Dei si [*sic*] ita in Diocesi [*espai en blanc*] tempore mortis dicti Petri condemnati, et tempore praedictorum processuum et inquisitionis praedictae et sententiae infrascriptae, et ante et post, erant et sunt de regno, terra, districtu et dominio illustris regis Franciae, et in terra et de terra in qua dictus frater Pontius fuerat et erat tunc deputatus inquisitor autoritate apostolica.

Item, quod ipse inquisitor invenit per inquisitionem et per testes idoneos in iudicio sibi constitos, quod dictus Petrus, dum vivebat, vidit et visitavit haereticos, et illos pluries et in multis locis iuxta ritum illorum damnabilem adoravit.

Item, quod multa alia hereticalia fecit et dixit.

Item, quod quatuor haeretici, bini et bini, haeticaverunt eum in aegritudine qua decessit.

Item, quod dictus inquisitor pluries fecit citari et requiri dictam dominam Beatricem, tutricem, et dictos filios dicti Hugonis et eorum procuratores et deffensores, et etiam eis terminum statuit et assignavit ad defensionem dicti Petri dictorum filiorum, et etiam terminum peremptorie ad sententiam audiendam super praedictis.

Item, quod dictus inquisitor, quia sibi contitit dictum Petrum haeticorum erroribus damnabiliter credidisse, de consensu plurimorum sapientium pronunciavit sententiando diffinitive ipsum Petrum de Fenoletto credentem haeticum extitisse, et haeticum decessisse, et ossa eius extumulanda a cimiterio fidelium, si discerni possunt, separanda et etiam comburenda.

Item, quod in praesentia Guillelmi Karoli, procuratoris dictae tutricis et filiorum.

Item, quod ipsa sententia lata fuit rite et rationabiliter.

Item, quod in dicta et certa dictam sententiam proferendam, et processu facto et habito super praedictis, ordo iuris et iurisditorum fuit, observatur in melius et favorabilius pro parte dictae dominae et filiorum eius quam conseueverunt in talibus observare.

Item, quod lata fuit dicta sententia die martis ante festum Nativitatis beatae Mariae virginis millesimo ducentesimo sexagesimo secundo, in praesentia Guillelmi Karoli, procuratoris dictae dominae et filiorum dictorum (dicti) Hugonis.

Item, quod dicta domina Beatrix, administratrix filiorum dicti Hugonis, et praedicti alii procuratores, administratores eorum,

sciverunt tunc dictam sententiam sic latam fuisse, et etiam hoc scivit tunc dictus Petrus, filius dicti Hugonis, et hoc scivit et sciebat tempore quo provenit ad aetatem completam viginti quinque annorum, et ante et post.

Item, quod de praedictis omnibus fuit et est publica vox et fama.

Item, probare intendit dictus procurator quod dictus Petrus de Fenoletto, contra quem praefatus frater Pontius tulit dictam sententiam, una cum vicecomitatu et dictum castrum de Fenoletto, cum terminis et iurisdictione et districtu et iuribus et pertinentiis suis, habebantur et tenebantur, et adhuc habentur et tenentur publice et notorie de districtu regis Franciae.

Item, quod ipse Petrus, tempore vitae et mortis suae, et post, habitus et reputatus fuit credens, fautor et auxiliator haereticorum et perfidus haereticus.

Item, quod praedicta omnia et singula fuerunt et sunt publica et notoria, et de eis et quibus eorum fuit et est publica vox et fama in dicto comitatu in provincia Narbonensi et partibus illi.

Item, probare intendit dictus Petrus, procurator, quod acta contenta in decem octo petiis pargameni consutis quantum prima incipit in secunda linea 'et ocasiones', et finit 'in plur(a)liter; et decimaoctava petia, et ultima, incipit in prima linea 'dictus vero', et finit in ultima linea 'prosequatur', et quae acta exhibita sunt in iudicio per dominum Petrum, procurator, de mandato reverendi patris domini tituli Sanctorum Marcellini et Petris presbiteri cardinalis, sumpta fuerunt, et ex abstracta de actis originalibus in registris officiis inquisitionis haereticae pravitatis Narbonensis, Arelatensis et diocesibus Albiensi, Ruthenensi, Caturcensi et Petragoricensi, et examinata diligenter cum dictis originalibus, et quod facta diligenti examinatione, inventa fuerunt cum ipsis originalibus actus bene per omnia convenire.

Item, quod ipsa acta sumpta et abstracta fuerunt de praedictis registris de mandato religiosi viri fratris Raymundi Gondelini, ordinis fratrum Praedicatorum, gerentis vices religioso ac venerabilis viri fratris Nicholay de Abbatisvilla praedictis ordinis, inquisitoris haereticae pravitatis in regno Franciae auctoritate apostolica deputati, per Guillelmum Raymundi de Alayracho, canonici secularis ecclesiae Sancti Affredisii, auctoritate Sedis Apostolicae publici officii inquisitionis notarii.

Item, quod tempore quo ipsa acta sumpta fuerunt per dictum Guillelmum et ante, ipse Guillelmus erat publicus notarius dicti officii, et erat et est notarius autoritate apostolica.

Item, quod ipso tempore, et ante et post, decurrebatur publice ad eum pro instrumentis conficiendis tanquam ad notarium publicum.

Item, quod instrumentis quae ipso tempore conficiebat fides adhibebatur tanquam instrumentis confectis manu publica.

Item, quod dictus frater Nicholaus erat dicto tempore, et ante et post, et adhuc est inquisitor haereticae pravitatis autoritate apostolica in regno Franciae.

Item, quod dictus frater Raymundus Gondolini gerebat tunc, et ante et post, vices dicti inquisitoris in dicto officio.

Item, quod dicta acta, sicut scripta sunt in dictis decem octo petiis, ita posita sunt et scripta solemniter, et in dictis actis originalibus dicti officii inquisitionis.

Item, quod de praedictis omnibus fuit et est publica vox et fama.

Item, dat dictus procurator pro articulis ipsa acta et contenta in eis in eo quod faciunt pro parte sua, et non aliter, nisi in quantum faciunt pro se, et dicta sua parte.

Protestatur dictus procurator quod possit et sibi liceat praedictos articulos corrigere et emendare et alias de novo dare, et quod siquid continetur in eis quod faceret contra partem suam, illud ex nunc revocat et vult quod sit pro non dato, et quod se non astringi nec partem suam ad omnia praedicta probanda, sed ad ea solum quae victoriae et intentioni suae sufficiat ex eis.

Die mercurii, quarto mensis aprilis anni praedicti, coram praefato domino cardinali pro tribunali sedente, comparens magister Guillelmus, procurator praedictus, representavit citationem infrascriptam, sigillo audientiae sigillatam, quae de auditorio eiusdem domini cardinalis, ad instantiam dicti magistri Guillelmi, emanavit, et citatorum in ipsa citatione contentorum contumaciam accusavit, dedit etiam et exhibuit contra articulos partis adversae quasdam rationes in scriptis, quarum tenor inferius apparebit, petens citari partem adversam, quam dictus dominus cardinalis citari mandavit.

Eodem die dominus Grimerinus de Pergamo dedit mihi Iohanni, notario infrascripto, contra articulos dicti magistri Guillelmi,

in absentia dicti domini cardinalis, quasdam rationes in scriptis, quarum tenor inferius describetur.

Die iovis quinta dicti mensis aprilis, Guillelmus, portarius et nuntius dicti domini cardinalis, retulit se hodie citasse, de mandato eiusdem domini cardinalis, ad instantiam magistri Guillelmi praefati, magistrum Petrum de Lande et procuratorem praedictum, personaliter inventum, ad diem crastinum ad procedendum in dicto negotio quantum de iure fuerit. Tenores autem citationis et rationum per dictum magistrum Guillelmum exhibitarum tales sunt:

Mandat reverendus pater dominus Iohannes, miseratione divina tituli Sanctorum Marcellini et Petri presbiter cardinalis, negotio et partibus infrascriptis a domino papa datus auditor, citari peremptorie in audientia publica omnes quorum interest vel qui sua credunt interesse, ut die mercurii proxime in octo dies sequentes, si ipsa octava dies iuridica fuerit, alioquin sequenti die iuridica, hora vesperarum, ipsi per se vel per procuratores legitimos compareant coram ipso domino cardinali ad dicendum et dandum in scriptis quidquid dicere et dare voluerit contra articulos datos et exhibitos pro parte nobilis viri domini Petri de Fenoleto, militis, Elnensis diocesis, in negotio quod vertitur inter ipsum Petrum, ex una parte, et inquisitorem haereticae pravitatis in partibus Narbonensibus, et alios quorum interest vel sua credunt interesse, super quibusdam processibus factis et habitis, et nullitate sententiae latae per fratrem Pontium de Poieto, ordinis Praedicatorum, olim in provincia Narbonensi praedicta inquisitorem haereticae pravitatis, contra Petrum, quondam vicecomitem de Fenoleto, avum dicti nobilis, in qua post mortem dicti Petri eius memoriam dicitur condemnasse, et quibusdam aliis articulis, ex altera, et interim ipsorum articulorum copiam recipiant, si voluerint, alioquin ad id non admittentur ulterius et in dicto negotio procedetur ipsorum omnium quorum interest vel qui sua credunt interesse, absentia seu contumacia non obstante.

Datum Laterani die sabbati vigesimo quarto mensis martii, pontificatus domini papae (Bonifacii) octavi anno octavo.

Infrascriptas exceptiones dat et exhibet Guillelmus Davini, procurator et procuratorio nomine nobilis militis domini Petri de Fenoleto, contra quosdam articulos datos per partem adversam.

In primis, primus et secundus articuli non debent admitti cum sint obscuri et generales, cum non dicant quis fuit ille pontifex

cuius autoritate dictus frater Pontius dicitur fuisse inquisitor haereticae pravitatis.

Item, tertius articulus non procedit, cum non dicat qui fuerint illi haereses qui dicuntur fuisse citati, nec dicit per quem citati fuerunt, et qui(a) non dicit diem ad quam citati fuerunt.

Item, quartus, quintus, septimus et octavus, non debent admitti, cum tot supradictum est non dicatur quae fuerat illa dies in qua dicuntur comparuisse dominus Gaucerandus, et qui(a) dicit quod comparuit et petiit copiam inquisitionis habiate contra dictum Petrum, et sic patet quod tempore praedictae citationis factae, ut dicitur, et tempore quae dictus dominus Gaucerandus dicitur comparuisse, inquisitio praedicta iam facta erat, unde frustatoria fuit dicta citatio et comparitio, quia, si dicta inquisitio facta erat, ut ostendit articulus, ad quid ergo citatio praedicta facta fuit? Unde citatio praefata debuit dictam procedere inquisitionem.

Item, nonus, decimus et undecimus articuli non debent admitti, cum dicta domina Beatrix non potuit ratificare ea quae acta fuerant per dictum Gaucerandum, pro eo quod non fuerant acta nomine dictae dominae Beatricis, quia nemo ratum habere id quod suo nomine factum non est, et quia non dicitur quod dicta Beatrix citata et requisita fuerit ante inquisitionem inchoatam, imo videtur quod post inquisitionem factam comparuerit, ut ex ordine et verbis dictorum articulorum potest manifeste colligi.

Item, sequentes articuli usque ad vigesimum quintum non procedunt, cum dicta domina Beatrix non potuit procuratorem constituere ad dictam causam de qua agitur, et sic manifeste patet quod omnis processus habitus cum praedictis qui procuratores dicebantur nullus fuit, nec obtinet nec obtinuit aliquam roboris firmitatem, et sic etiam ostenditur quod dictus dominus Petrus haeres fuit omnino indefensus.

Item, vigesimus quintus, vigesimus sextus, vigesimus septimus, vigesimus octavus articuli non debent admitti ratione supradicta, videlicet quod dicti qui procuratores dicuntur non fuerunt personae legitimae nec legitimae ordinatae, nec ab eo qui ordinare potuisset ad causam praedictam, et sic quicumque processus cum eis habitus fuit, nullus fuit, nec dicto domini Petro in aliquo praeiudicare potuit, et quia sunt negativi in eo quod dicit quod nullus comparuit in dicto termino et caetera.

Item, sequentes articuli usque ad finem non procedunt, cum sint iuris in eo quod dicunt quod doctum et ostensum fuit et

caetera, et cum non dicatur qui fuerint illi qui inquisitores, qui deputati dicebantur per Sedem Apostolicam, nec dicatur quis fuit ille pontifex qui dictos inquisitores deputasse dicitur.

Item, sunt iuris in eo quod dicit quod dicta sententia lata fuit rite et rationabiliter.

Item, non procedunt in eo quod dicit quod dictus Petrus fuit haereticus et caetera, cum de novo testes amplius super hoc non possunt nec debent recipi, sed ex processu apparere debet, sunt etiam dicti articuli obscuri, generales, negativi, alternativi et inepte formati, et impertinentes, et alias non admittendi, ut ex ipsorum inspectione apparet.

Tenor vero rationum exhibitarum per dictum dominum Grimerium talis est:

Petrus de Lande, procurator fratris Raymundi, inquisitionis [*sic*], dat infrascripta contra articulos exhibitos pro parte Petri de Fenoletto, militis, coram nobis, pater reverende:

Primo, enim, dicit quod primum et secundum genus a principio usque ibi.

Item, intendit probare quod dictus dominus Petrus, avus ipsius domini militis agentis, fuit vere catholicus et cetera, et quod articuli tendunt ad enervationem et annullationem iurisdictionis quod frater Pontius de Poieto habuit et olim exercuit circa et contra haereticam pravitatem in terra de Fenoletto, et omnes alii articuli quicumque sint ad hoc tenendentes, repellendi sunt et reiiciendi omnino pro eo quod de ipsis articulis, et his quae continentur in eis coram dicto fratre Pontio, tunc inquisitore, fuit obiectum et exceptum pro parte ipsius Petri militis et testes fuerunt recepti, et super huiusmodi exceptione et obiectione, et his quae in articulis continentur, fuit quaesitum et sententiatum per dictum inquisitorem, quae sententia transivit in vigorem rei iudicatae iam sunt quadraginta anni vel circa, unde amplius de praedictis quaerendum non est.

Item, aliud genus articulorum quod incipit ibi.

Item, intendit probare quod dictus dominus Petrus, avus ipsius domini militis, fuit vere catholicus et cetera, et qui articuli tendunt ad probandum fidem catholicam et religionem ipso Petro, olim de haeresi condemnato post mortem per dictum fratrem Pontium et alii omnes, et ad hoc tendentes, et tendentes ad sepulturam ipsius Petri condemnati similiter sunt repellendi, cum sint omnino

impertinentes as causam de qua agitur, ex eo quod in ea non est quaerendum nec quaeritur de iniquitate nec [*espai en blanc*] quaari posset, sed agitur et quaeritur tamen de nullitate, ad quam nullitatem forte, nec ad iniquitatem, nisi facit nec faceret fides vel religio vel opera quantumcumque bona dicti militis, et ideo licet prima facie videretur alicuius minus sane intelligenti quod facerent, ad iniquitatem tamen certum est, quod ad nullitatem, de qua sola hic agitur, nihil faciunt, unde admitti non deberent.

Item, aliud genus articulorum quod tendit ad filiationem Hugonis et dicti Petri, militis, et ad successionem eorum, et ad bona quae fuerunt dicti Petri, de haeresi condemnati, et ad remissionem factam dicto Hugone, similiter repellendum est pro eo quod in sententia lata per inquisitorem, de qua agitur, nisi fuit dictum de bonis nec de bonis agitur coram nobis, pater reverende, et quantumcumque probare coram nobis de bonis vel concessis seu remissione bonorum, tamen per hoc pronunciaretur sententia nulla, imo per hoc sententia ipsa magis iustificaretur, fortificaretur maxime, cum magna sit et fuerit praesumptio quod dictus Petrus fuerit haereticus, ex eo quod filius seu haeres recepisset remissionem poenae criminis paterni et concessionem bonorum recepisset, et super crimine patris fuisset, nam qui de crimine paciscitur fateri intelligitur.

Item, articuli qui dantur circa minorem aetatem, similiter repellendi sunt, cum, ut ex actis apparet, interveneri(n)t [*espai en blanc*] deffensores, et si etiam non intervenissent, cum in sententia nihil dictum fuerit de bonis, et sic non obfuisset eis nihilominus valeret, et valuisse maxime, cum in crimine procedi summarie et sine strepitu et figura iudicii et sine ordine iuris.

Item, cum sententia quae impugnatur et dicitur nulla, lata fuerit iam sunt quadraginta anni vel circa amplius, nulli quaerelae vel impugnatione locus est, obstante lapsu temporis longissimi, maxime cum non appareat vel dicatur intervenisse vitium aliquod in ipsius pronunciatione.

Item, alii [*espai en blanc*] dicti articuli sunt obscuri, generales et impertinentes, et repellendi rationibus dicendis et alias verbo et in scriptis, si opus fuerit, et caetera, suppleat paternitas nostra.

Die sabbati septimo dicti mensis aprilis, comparentibus in iudicio coram eodem domino cardinali magistro Petro et Guillelmo, procuratoribus supradictis, idem dominus cardinalis ipsis procuratoribus ad informandum ipsum dominum cardinalem in

dicto negotio ad diem mercurii proximam, si iuridica fuerit, alioquin ad sequentem diem iuridicam, hora causarum in vesperis terminum assignavit.

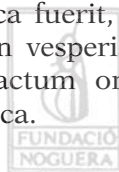
Die mercurii undecima praedicti mensis aprilis, comparentibus in iudicio coram praefato domino cardinali magistris Petro et Guillelmo, procuratoribus saepedictis, dictus magister Guillelmus petiit remissionem fieri ad partes super articulis suis, et tunc idem dominus cardinalis ipsis procuratoribus ad disputandum super pertinentia et inpertinentia articulorum, hunc inde in dicto negotio datorum, ad diem sabbati proximam, si iuridica fuerit, alioquin ad sequentem diem iuridicam, hora causarum in vesperis, terminum assignavit.

Die sabbati decima tertia mensis aprilis, coram praefato domino cardinali comparuit magister Guillelmus, porocurator antedictus, et magistri Petri de Lande, subscripti, non comparentes, contumaciam accusavit, petens eundem contumacem reputari, praedictus dominus cardinalis praedictum magistrum Petrum expectans prout debuit, et non comparentem, reputavit, exigente iustitia, contumacem.

Die vicesima secunda mensis octobris anni praedicti, Guillelmus, portarius, et nuncius, iuratus, eiusdem domini cardinalis retulit se haereticasse de mandato praedicti domini cardinalis ad instantiam magistri Guillelmi, procuratoris praefati, magistrum Petrum de Lande personaliter inventum, secundum formam cedulae infrascriptae, cuius tenor talis est:

Citetur ex parte reverendi patris domini Iohanni, miseratione divina tituli Sanctorum Marcellini et Petri presbiteri cardinalis, magister Petrus de Lande, procurator inquisitoris haereticae pravitatis in provincia Narbonensi, ad diem martis proximam hora vesperarum ad disputandum super pertinentia et inpertinentia articulorum hinc inde datorum in causa domini Petri de Fenoleto.

Die martis vigesima tertia dicti mensis octobris, comparentibus in iudicio coram eodem domino cardinali magistris Petro et Guillelmo, procuratoribus antedictis, quolibet procuratorio nomine partis suae, idem dominus cardinalis ipsis procuratoribus ad disputandum super quibusdam positionibus hinc inde datis, quibus dicitur esse responsum et non responsum, ad diem sabbati proxime venturam, si iuridica fuerit, alioquin ad sequentem diem iuridicam, hora causarum in vesperis terminum assignavit, et ad eandem diem et eundem actum omnes quorum interest citari mandavit in audientia publica.

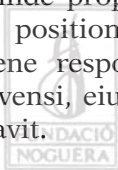

Die veneris vigesima sexta eiusdem mensis octobris, comparentibus in iudicio coram eodem domino cardinali magistris Petro et Guillelmo, procuratoribus antedictis, dictus magister Guillelmus exhibuit citationem infrascriptam, sigillo audientiae sigillatam, quae de adiutorio dicti domini cardinalis, ad instantiam praefati Guillelmi, emanavit, et citatorum in ipsa citatione contentorum non comparentium contumaciam accusavit. Et tunc dictus dominus cardinalis de partium voluntate diem hodiernam ad diem lunae proximam, si iuridica fuerit, alioquin ad sequentem diem iuridicam, prorogavit, et continuavit ad idem quo erat, tenor autem dictae citationis talis est:

Mandat reverendus pater dominus Iohannes, miseratione divina tituli Sanctorum Marcellini et Petri presbiter cardinalis, negotio et partibus infrascriptis a domino papa datis auditor, citari premtorie in audientia publica omnes quorum interest vel qui sua credunt interesse ut die sabbati proximi, si iuridica fuerit, alioquin sequenti die iuridica, hora vesperrarum, ipsi per se vel per procuratorem legitimum, compareant coram ipso domino cardinali ad disputandum super quibusdam positionibus quibus dicitur esse hinc inde datis in negotio quod vertitur inter nobilem virum Petrum de Fenoletto, militem, Elnensis diocesis, ex parte una, et inquisitorem haereticae pravitatis in partibus Narbonensibus, et alios quorum interest vel sua credunt interesse, super quibusdam processibus factis et habitis et nullitate sententiae latae per fratrem Pontium de Poieto, ordinis Praedicatorum, olim in provincia Narbonensi praedicta inquisitorem haereticae pravitatis, contra Petrum, quondam vicecomitem de Fenoletto, avum dicti nobilis, in qua post mortem dicti Petri eius memoriam dicitur condemnasse, et quibusdam aliis articulis, ex altera, alioquin in dicto negotio procedetur ulterius ipsorum omnium quorum interest vel qui sua credunt interesse, absentia seu contumacia non obstante.

Datum Laterani die mercurii vigesima tertia mensis octobris, pontificatus domini Bonifacii papae octavi anno octavo.

Die lunae vigesima nona mensis octobris praedicti, constitutis in iudicio coram praefato domino cardinali magistris Petro et Guillelmo, procuratoribus partium praedictarum, idem dominus cardinalis, post aliqua hinc inde proposita ipsis partibus ad comparandum et respondendum positionibus hinc inde datis, quibus non est responsum seu plene responsum coram dicto domino Ricardo, archiepiscopo Pictavensi, eius auditore, ad diem mercurii proximam terminum assignavit.

Die mercurii ultima eiusdem mensis octobris, coram praedicto domino Ricardo, auctoritate praefati domini cardinalis, comparuerunt memorati magistri Petrus et Guillelmus, idem magister Petrus respondit quibusdam positionibus Guillelmi praedicti quibus non erat plene responsum. Dictus vero dominus Riccardus, auditor, utriusque ipsorum procuratorum ad comparendum coram eo et respondendum positionibus hinc inde datis, quibus non est plene responsum ad diem veneris proximam venturam, dicta missa terminum assignavit.

Die veneris secunda mensis novembris anni praedicti, comparentibus in iudicio coram dicto domino Riccardus, auditor, magistris Guillelmo et Petro, procuratoribus saepedictis, et disceptato aliqua diu per procuratores eosdem super positionibus utriusque partis, idem dominus Ricardus, antedictis utriusque ipsorum procuratorum ad comparendum coram dicto domino cardinali ad respondendum positionibus quibus non est plene responsum, ad diem crastinam hora vesperarum terminum assignavit.

Die sabbati tertia eiusdem mensis novembris, coram praefato domino cardinali, in iudicio comparuerunt magister Guillelmus et Petrus. Idem magister Petrus respondit primae positioni Guillelmi praefati cui non erat plene responsum, et tunc praefatus dominus cardinalis ipsis procuratoribus ad comparendum coram dicto domino Riccardus ad respondendum positionibus hinc inde exhibitis, quibus non est responsum seu plene responsum, ante horam causarum et postmodum in hora causarum, coram ipso domino cardinali, ad diem lunae proximam terminum assignavit.

Die lunae quinta mensis novembris praedicti constitutis coram dicto domino Ricardo in iudicio, magistris Guillelmo et Petro, partibus antedictis, dictus magister Petrus respondit positionibus dicti Guillelmi quibus non erat responsum seu plene responsum, prout in fine ipsarum positionum et cuiuslibet earum ultimo registratarum continetur. Dictus vero magister Guillelmus ad positiones magistri Petri praefati dedit responsiones in scriptis, dicens quod ipsis positionibus respondebat prout in fine ipsarum positionum et cuiuslibet earum ultimo registratarum continetur et non aliter. Dictus vero magister Petrus revocavit responsiones ad positiones dicti Guillelmi per eum factas coram domino Ricardo praedicto, dicens quod persistebat primis responsionibus alias per eum factis. Praefatus vero dominus Ricardus antedictus revocationem ipsam non admittens, praedictis procuratoribus ad comparendum coram

praefato domino cardinali ad diem crastinam hora vesperarum terminum assignavit.

Die martis sexta praedicti mensis novembris, coram domino Ricardo, auditore praedicto, comparuerunt magistri Petrus et Guillelmus, procuratores memorati. Idem dominus Ricardus diem hodiernam ipsis partibus ad comparendum coram domino cardinali prorogavit et continuavit ad diem crastinam hora vesperarum ad idem quod erat.

Die mercurii septima dicti mensis novembris, comparentibus in iudicio coram domino cardinali praedictis magistris Petro et Guillelmo, procuratoribus supradictis, et quolibet procuratorio nomine partis suiae, cum diceretur per dictum magistrum Petrum non est responsum seu plene responsum per eundem magistrum Guillelmum positionibus ipsius magistri, et tunc dictus magister Guillelmus dixit quod iterum dabat et etiam dedit coram ipso domino cardinali responsiones in scriptis ad positiones magistri Petri praedicti, alias coram praedicto domino Riccardo datas, dicens quod ipsis positionibus respondebat prout in fine ipsarum positionum et cuiuslibet ipsarum continentur. Et tunc praefatus dominus cardinalis ipsis procuratoribus ad comparendum coram eo et procedendum in dicta causa prout de iure fuerit ad diem martis proximam iuridica si fuerit, alioquin ad sequentem diem iuridicam, hora vesperarum terminum assignavit.

Die martis tertiadecima dicti mensis novembris comparentibus in iudicio coram eodem domino cardinali magistris Guillelmo et Petro, procuratoribus saepedictis, dictus magister Guillelmus declaravit responsionem per eum factam ad secundam positionem magistri Petri praefati quae sic incipit.

Item, quod ipse frater Pontius, sicut inquisitor existens et caetera, in hunc modum dicens quod non est alius haeres domini Petri de Fenoletto nisi dominus suus dominus Petrus de Fenoletto nunc agens.

Item, ratificavit et approbavit responsiones factas et datas per eum in scriptis coram domino Riccardo, antedicto, dicti domini cardinalis ad positiones magistri Petri praedicti. Dictus vero magister Petrus ratificavit et etiam approbavit responsiones per eum factas coram eodem domino Riccardo antedicto praefati domini cardinalis ad positiones magistri Guillelmi praefati, prout in fine ipsarum et cuiuslibet earum positionum continentur. Et tunc idem dominus cardinalis ipsis procuratoribus ad comparendum coram

eo et procedendum in dicta causa prout de iure fuerit ad diem lunae proxime venturam, horam causarum in vespers, terminus assignavit.

[Fols. 169r-178r. *Es presenten les contraargumentacions dels procuradors de Pere de Fenollet, que repeteixen les precedents, incloent-hi les observacions del procurador de l'inquisidor. Fols. 178r-186r. Contraarguments de Pere de Landes, procurador de Nicolas d'Abbeville, negant els precedents de la defensa. Fols. 186v-188r. Es registren les actes el dia 22 de juny de 1309*].

210

1261, abril, 11. València

*Primeres Corts valencianes. El rei Jaume I jura els Furs de València, en els quals es condemna els heretges al foc.*¹

[A] Original sense localitzar.

B Còpia del segle XIV, AM, València, s. n.

C Còpia del segle XIV, Acadèmia de la Història, Madrid, Col·lecció Salazar, P-14.

D Còpia del segle XIV-XV, BC, ms. 137.

E Còpia del segle XIV-XV, Biblioteca del monestir d'El Escorial, Y.II.20, fols. I-clxiii b.

F Còpia del segle XIV-XV, Arxiu de la Catedral de València, ms. 55

G Còpia del segle XIV, Arxiu de la Catedral de València, ms. 146 (versió llatina dels Furs).

Ed. *Furs de València*, vol. 7, p. 97 (edició de B i col·lació dels altres manuscrits).¹

Edició de *Furs de València*.

Llibre IX. Rúbrica VII. LXIII

Idem rex. [Jaume I]

Heretges e sodomites sien cremats, e si chrestia algun elegirà lig de juheus o de sarrahins, ço és que-s farà juheu o sarrahí, e per ço serà circumcís, sia cremat.²

Heretici et sodomite comburantur, et si christianus lilegem yudaicam vel sarracenicam elegerit, et ob hoc fuerit circumcísus, comburatur.

1. *El 31 de desembre de 1364 es promulga a València: "Lo rey. Volem e us manam que per mar o per terra, com abans porets, trametats ací o a Xàtiva a l'enqueridor dels heretges o a son loch tinent aquella fembra que tenits presa enculpada de crim de heretgia. E en açò siats axí diligent com se pertany e nós de vós confiam. Dada en València sots nostre segells secret lo darrer dia de desembre de l'any MCCCLXV. Bernardus de Pratis. Bernardus de Bonastre mandato /regio/, factum tenentem locum cancellarie", ACA, Cancelleria, reg. 1209, fol. 7r. Només incloem les edicions modernes atès*

que remarquem un dels punts. Per a una relació de les edicions impreses, vegeu Furs de València, vol. 1, pp. 67-79. 2. Altres disposicions contra els heretges apareixen al Llibre IX. Rúbrica VIII. xxxviii i xxxix, ampliades per Ferran l'any 1488, Furs de València, vol. 7, p. 138: xxxviii. Ferdinandus rex. Anno MCCCCLXXXVIII. Oriolae. Item, ordenam, provehim e manam que-l fur contengut en rúbrica "De mal factors", començant "Los alous", e altres furs de aquella matèria parlants, sien en tot e per tot observats. E si alguns dels dits béns per crim de heretgia o àlias per lo dit crim seran perduts e confiscats, que aquells dits béns sien adquirits e guanyats als senyors directes. E si de alcuna útil senyoria seran stats privats, que aquella lso sia restituhida. Vidit vicecancellarius. I Furs de València, vol. 7, p. 138-139: xxxix. Idem rex. Data eadem. Ad supplicationem brachii ecclesiastici. Novament sacra magestat, és agreujada la sglésia e persones ecclesiàstiques per los officials de vostra altesa, car procehint los reverents inquisidors de la herètica pravitat contra los heretges e observants la judayca secta, han condemnats molts de aquells e confiscats lurs béns sehents, cases, horts, vinyes e altres heretats, les quals són sots directe senyoria de la sglésia de València [...].

211

1261, abril, 20. Tortosa

El rei Jaume I ven a Bernat Escrivà, batlle de València, per 8.000 sous anuals i per cinc anys, tots els ingressos del castell i terme de Morvedre, excepte els que provenen de béns d'heretges condemnats, perquè els retindrà per ell; Bernat, però, ha de quedar-se amb l'import de la venda per cancel·lar el deute que el rei té amb ell.

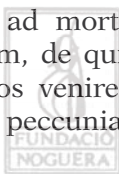
[A] Original sense localitzar.

B ACA, Cancelleria, reg. 11, fols. 204r-v.

Ed. BURNS 1985-2007, vol. 2, pp. 410-412, doc. 374.

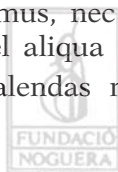
Reg. MARTÍNEZ 1934, p. 86, n. 365.

Per nos et nostros vendimus vobis Bernardo Escribe, baiulo nostro Valencie, a proximo venturo festo Pasche Resurreccionis Domini ad quinque annos proximos venturos et completos, omnes redditus, exitus, et proventus, iusticias civiles et criminales, et aventuras, lezdas, pedagium, censualia, laudimia, percacia, servicia et omnia alia iura nostra et singula que nos habemus et debemus habere et percipere quoquo modo in Muroveteri et in alqueriis, terminis ac pertinenciis suis universis, iure racione domini vel alia qualibet racione, cum omnibus melioramentis ibi factis et faciendis quoquo modo, integre sine omni diminucione et retencione nostra et nostrorum et cuiuslibet alterius persone, ut melius dici potest et intelligi ad vestrum et vestrorum bonum et sanum ac utilem intellectum; exceptis illis qui ad mortem fuerint condempnati vel ad mutilacionem membrorum, de quibus nolumus quod peccunia recipiatur, set si forte ad nos venirent et nos veniam faceremus eisdem pro peccunia, ipsam peccuniam totam habeatis et recipia-

tis vos et vestri, vel levetur et deducatur de precio infrascripto; et exceptis inde bonis hereticorum et peccuniam seu thesaurum inventum, que nobis et nostris retinemus. Predictam itaque vendicionem vobis facimus in hunc modum, quod donetis inde nobis et nostris in unoquoque dictorum v annorum octo mille solidos regales Valencie, quos recipiatis et habeatis in solucionem debitorum quos vobis debemus. Et sic hec que vobis vendimus, ut dictum est superius, plus modo valent vel valebunt in posterum precio supradicto, totum illud quantumcumque sit fuerit vobis donamus, dimitimus ac concedimus, et vestris, ex mera liberalitate nostra, ad omnes vestras et vestrorumque volu(n)tates inde libere faciendas, sic quod inde non teneamini nobis vel nostris aliquid dare vel restituere ullo modo nec teneamini etiam de predictis omnibus vel de aliquo de predictis omnibus computare nobiscum vel cum nostris, nec ulla reddere rationem. Renunciamus et(iam) ex certa sciencia legi illa que subvenit deceptis ultra dimidiam iusti precii, et omni alii legi, foro (vel) consuetudini pro quibus contra hec venire possemus nos vel nostri aliqua ratione vel causa; volentes (et) concedentes vobis et vestris quod possitis in Muroveteri et in omnibus terminis suis constituere baiulum seu baiulos, illum vel illos quem vel quos volueritis quandocumque et cocienscumque vobis placuerit vel vestra auctoritate propria, qui predicta omnia et singula teneant, colligant, et recipiant loco vestri per totum spacium dictorum v annorum. Et vos, vel ille qui baiulus inde fuerit pro vobis, ut dictum est, donetis et stabiliatis, et possitis dare et stabilire ad ip[su]s tempus vel in perpetuum omnia que in Muroveteri et su[i]s terminis ad [u]tilitatem v[estram] substabilien[d]a fuerint sive danda. Et omnia stabilimenta et donaciones que per [v]os ibidem, vel per baiulum quem [i]bi ponetis, facta fueri(n)t infra dictos v annos, rata habebimus atque firma, dum tamen fiant ad utilitatem nostram. Volumus eciam et m[a]ndamus quod semper infra dictos v annos tenea[ti]s ass[idue] duode[cim] homines in custodia et retencione castri de Muroveteri, sine omni missione nostra et nostrorum. Promitentes vobis et vestris bona fide per nos et nostros quod predicta omnia faciemus vos et vestros tenere et habere et percipere per totum spacium dictorum v annorum, integre et in p[a]ce, prout dictum est, et contra predicta vel eorum aliqua non veniemus, nec aliquem venire faciemus vel permittemus aliquo modo vel aliqua ratione.

Datum Dertusie XII kalendas madii anno Domini MCCLX primo.

212

1261, maig, 3. Lleida

El rei Jaume I torna als germans Bernat, Arnau i Joan Elies, de Lleida, les cases que havia confiscat al seu pare, condemnat per heretgia, a canvi de 250 sous de Jaca.

[A] Original sense localitzar.

B ACA, Cancelleria, reg. 11, fol. 204v.

Per nos et nostros reddimus et restituimus et damus ac confitemur vobis Bernardo Helie, Arnaldo Helie et Iohanni Helie, fratribus, et vestris in perpetuum domos illas que fuerunt patris vestri et sunt in Ilerda, scilicet in carraria que dicitur *d'en Constantí*, in parrochia de Magdalena, prope domibus Bernardi de Olzina, que domus nobis erant confiscate ratione heretice pravitatis in que dictus pater vester fuit sentencialiter condempnatus. Concedimus vobis et vestris in perpetuum quod predictas domos, cum introitis, exitis, affrontacionibus et suis pertinenciis universis a celo in abissum habeatis, teneatis, possideatis et expletetis libere et sine aliqua retencione nostri et nostrorum et cuiuslibet alterius persone, prout melius et plenius dictus pater vester eas habebat et tenebat. Pro hanc autem restitutionem recognoscimus et confitemur habuisse et recepisse a vobis CCL solidos iaccenses de quibus <quia> bene paccati sumus et cetera, et totum illud quantum dicte domus plus modo valent vel valebunt de cetero damus vobis et vestris in perpetuum, amore Dei et intuitu pietatis, ad vestras vestrorumque voluntates inde libere perpetuo faciende.

Datum Ilerde V^o nonas madii anno Domini M^oCC^oLX^o primo.

213

1262, abril, 24. Montpeller

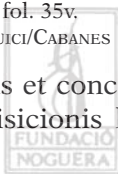
El rei Jaume I concedeix a Bernat de Costa, notari i escrivà de la inquisició, els béns que Pericó de Butsenit i la seva dona, heretges fugitius, tenien a Prades.

[A] Original sense localitzar.

B ACA, Cancelleria, reg. 12, fol. 35v.

Ed. VINCKE 1936, p. 5, doc. 8; HUICI/CABANES 1976-1988, vol. 4, p. 321, doc. 1248.

Per nos et nostros damus et concedimus tibi Bernardo de Costis, notario et scriptori inquisitionis heretice pravitatis, et tuis im

perpetuum, et quibus dare, vendere, obligare vel quocumque alio modo alienare volueris, omnes domos, honores et possessiones que fuerunt Periconi de Botzenig de Pratis et uxoris eius fugitivorum pro heresi, tam in villa de Pratis quam extra in cunctis locis, que omnia nobis confiscata sunt ratione criminis supradicti; in quibus omnibus predictis et singulis damus et concedimus tibi et tuis, et cui vel quibus [vo]lueritis, integre totum ius et locum et acciones, reales et personales, que predicti vir et uxor, vel aliquis pro eis, ibi habebant vel habere debebant aut poterant ante patratum celus criminis memorati vel post, inducentes te in presenti de predictis omnibus et singulis in possessionem pleno iure cum hoc publico instrumento nostri sigilli pendentis munimine roborato perpetuo valituro. Mandantes baiulo de Montanis, et aliis quibuscumque, ut te vel quo tu volueris super hiis non impedian, si de nostra confidunt gracia vel amore.

Datum in Montepessulano V^o /VIII° kalendas madii anno Domini M^oCC^oLX^o secundo.

214

1262, abril, 24. Montpeller

El rei Jaume I ratifica totes les vendes de béns confiscats als heretges que Ramon Andreu de Prades ha fet per ordre de l'inquisidor Pere de Cadireta.

[A] Original sense localitzar.

B ACA, Cancelleria, reg. 12, fol. 36r.

Ed. VINCKE 1936, p. 5, doc. 9.

Confirmamus et ratas habemus in perpetuum omnes vendiciones quibuscumque factas per Raimundum Andree de Pratis de honoribus, domibus, possessionibus et bonis mobilibus seu imobilibus [*sic*] nobis confiscatis in montanis de Pratis et de Siurana ratione criminis heretice pravitatis. Quequidem vendiciones per dictum Raimundum facte, qui eas de mandato et licencia fratris Petri de Cadireta, inquisitoris heretice pravitatis in terra, fecit, nulleo [*sic*] unquam tempore possint per nos, vel aliquem locum nostrum tenentem, in potserum revocari.

Data in Montepessulano VIII° kalendas madii anno Domini M^oCC^oLX^o secundo.

215

1262, juliol, 28. Montefiascone (Viterbo)

Carta del papa Urbà IV als frares de l'orde dels Predicadors de la Corona d'Aragó que actuen com a inquisidors de l'herètica pravitat perquè exerceixin l'ofici de la inquisició amb diligència, i descriu extensament les seves facultats.

- [A] Original sense localitzar, fons de l'antic convent de Santa Caterina de Barcelona.
 - B Còpia del segle XIII, AHAT, Arxiu del Patrimoni de la Mitra, còdex A.B. n.1, fols. 29r-30v.
 - C Còpia del segle XVIII, AGOP, fondo principale, XIV, liber B, fol. 547.
- Ed. PEÑA 1595, 2a part, p. 129-131a; RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1 pp. 427-429, doc. 24 (edició de C); MARTÍNEZ 1998, p. 36, 38, 40, 42, 44, doc. 10 (edició Eimeric [Peña]; trad. esp.37, 39, 41, 43, 45).
- Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 18387; RODRÍGUEZ 1981, pp. 90-91, n. 48.

Urbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Predicatorum, inquisitoribus heretice pravitatis in regno et dominio carissimi in Christo filii nostri [*espai en blanc*], illustris regis Aragonum, deputatis auctoritate apostolica, et in posterum deputandis, salutem, et apostolicam benedictionem. Pre cunctis nostre mentis desiderabilibus catholice incrementum fidei affectantes, nimio utique dolore replemur, cum audimus aliquos, vel sentimus, ad illius depressionem quacunque malignitate satagere, vel dampnabilibus ipsam depravando reprehensionibus, aut detractionibus et abrogabilibus derogando, seu commentis eandem mendacibus pervertendo. Ad quorum iniqua consternanda molimina, eo animosius aspiramus, quo in animarum stragem perniciosius eos agnoscimus conspirare. Sane, ut accepimus, in aliquibus partibus regni et dominii carissimi in Christo filii nostri [*espai en blanc*], illustris regis Aragonum, adeo infidelitatis error invaluit, quod ibi quamplurimi a via veritatis prorsus aversi, euntes per devium falsitatis, pestiferas ad cuncutiendum orthodoxe murum fidei machinas construant, molientes ipsum fallacium argumentationum impulsibus demoliri. Verum, licet ubilibet Sedis Apostolice diligentia, contra talium dolosam astuciam, ne diffusius huiusmodi serpat morbus, remedium libenter adhibeat oportuno, in predictis tamen partibus cupientes anxie, ut negotium fidei iugi profectu, elisis omnino erroribus, forcius convalescat, vigilare ad hec per nos, et alios, eo studemus attentius, quo predictum regem ferventiorum sentimus ad idem negotium efficaciter promovendum. Providimus igitur ibidem ad presens personas aliquas circumspec-

tas pro tanto negotio deputati, quarum honesta conversatio exemplum tribuat puritatis, et doctrinam fundant erudita labia salutarum, ut sacro ipsarum ministerio, prefate partes ab huiusmodi contagiis expurgentur. Ut autem inquisitionis officium contra hereticos in prefatis partibus possit efficacius adimpleri, discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatinus in caritate Dei, hominum timore postposito, virtutem spiritus induentes ex alto, predictum officium in dictis partibus, simul vel separatim aut singulariter, prout negotii utilitas suadebit, ad extirpandam de ipsis partibus hereticam pravitatem, sub spe mercedis eterne, sic efficaciter prosequi et exequi studeatis, ut per sollicitudinis vestre prudentiam de partibus ipsis radix iniquitatis heretice succidatur, et vinea Domini, exterminatis vulpeculis, que perversis morsibus demoliuntur eandem, fructus afferat catholice puritatis. Si quos autem de pravitate predicta culpabiles inveneritis, vel infectos seu etiam infamatos, contra ipsos, nisi examinati velint absolute mandatis Ecclesie obedire, nec non et contra receptatores, defensores, et fautores eorum, iuxta sanctiones canonicas, auctoritate apostolica, hominum metu Domino timori posposito, procedatis, non obstantibus aliquibus litteris, ad quoscunque alios de partibus ipsis, exceptis locorum diocesanis, super huiusmodi negotio ab ipsa Sede directis, quarum deinceps ad inquisitiones huiusmodi faciendas nolumus auctoritate procedi, quinimmo, ne procedatur per illas, districtius inhibemus; nec pretextu commissionis specialiter eisdem diocesanis super hoc facte vestros processus in eorundem diocesanorum civitatibus, et diocesibus, volumus impediri, nec per hoc quod fidei negotium generaliter in ipsis partibus vobis comittimus, comisiones a prefata Sede diocesanis eisdem factas, si forsam illarum, seu etiam ordinariis velint auctoritate procedere, intendimus revocare. Veruntamen sive auctoritate ordinaria, sive ex delegatione predictae Sedis iidem diocesani in huiusmodi negotio processerint, nequaquam volumus, vel per concursum processuum, vel alias quomodolibet vestros impediri processus, quin, diocesanorum ipsorum processibus non obstantibus, in eodem negotio procedere libere valeatis. Si vero aliqui ex predictis, heretica labe penitus abiurata, redire voluerint ad ecclesiasticam unitatem, eis iuxta formam Ecclesie absolutionis beneficium impendantis, et iniungatis eisdem quod iniungi talibus consuevit, proviso sollerter, ne simulata conversione redeant fraudulenter, et vos, immo potius seipsos fallentes, sub agni specie gerant lupum. Quod

si aliqui fuerint iudicandi heretici, vel incarcerationis pena perpetue alicui pro huiusmodi crimini fuerit infligenda, per vos ad id, de diocesanorum vel vicarium suorum, si diocesanis ipsis absentibus, presentes fuerint, consilio procedatur, ut in tante animadversionis iudicio non postponenda pontificum auctoritas intercedat. Verum quia in tam gravi crimine cum multa oporteat cautela procedi, ut in eos sine ullo proferatur errore dure ac digne severitas ultionis, volumus et mandamus ut vos, vel illi quos ad hoc duxeritis deputandos in examinatione testium, quos recipi super crimine predicto ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas et discretas personas, in quarum presencia per publicam, si comode potest haberi, personam, aut per duos viros ydoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Quod si testibus, quos a vobis recipi, vel alio vice vestra super eodem crimine examinari contigerit, ex publicatione nominum eorundem videritis periculum iminere, ipsorum nomina non publice, set secrete, coram aliquibus personis providis et honestis, religiosis et aliis ad hoc vocatis, de quorum consilio ad sententiam, vel condemnationem procedi volumus, exprimantur. Et sic, non obstante quod illis contra quos huiusmodi testes deposuerint, eorum nomina non fuerint publicata, ad cognitionem iudicis instruendam, adhibeatur plena fides testium depositionibus eorundem. Ut ergo comissi vobis officii debitum utilius et liberius exequamini, committendi citationes (et)¹ testium examinationes, cum de huiusmodi crimine, ac ipsius circumstantiis duxeritis inquirendum, et denunciationes sententiarum, quas in quoslibet hac de causa tuleritis. Accersiendi quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, ut vobis in ferendis huiusmodi sententiis prebeant consilium opportunum, ac vobis assistant. Convocandi etiam clerum et populum, civitatum, castrorum, aliorumque locorum, prout dicto negotio fidei viderites expedire. Insuper, in dicto negotio de plano, et absque iudiciorum et advocatorum strepitu, ac contra illos quos in predictis partibus in hereseos crimine comisisse constiterit, licet ad alias partes se transferendos duxerint, procedendi. Nec non faciendi vobis libros, seu quaternos, et alia scripta, in quibus inquisitiones facte, et processus, per quoscunque auctoritate Sedis Apostolice, vel legatorum eius habiti, contra hereticos continentur, a quibuslibet assignari et observari omnia statuta tam per Sedem Apostolicam, quam in conciliis legatorum eiusdem Sedis provide edicta, que negotium catholice fidei tangere dignoscuntur, sicut promotioni negotii, et augmentationi fidei fuerit opportunum.

Privandi preterea, de diocesanorum vel, eis absentibus, vicariorum suorum consilio, hereticos eosdem, credentes, receptatores, fautores et defensores, eorumque filios et nepotes, personatibus, dignitatibus ac beneficiis ecclesiasticis, et officiis publicis ac honoribus quibuscunque. Nec non et largiendi viginti vel quadraginta dierum indulgentiam, quoties opportunum videritis, omnibus vere penitentibus et confessis, qui ad vestram convocationem, propter hoc faciendam, accesserint, plena sit vobis, et singulis vestrum presentium tenore facultas. Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus illam peccatorum veniam indulgemus, que succurrentibus Terre Sancte in generali concilio est concessa. Sociis vero Fratribus vestri ordinis, et notariis vestris, qui una vobiscum in prosecutione huiusmodi negotii laboraverint, et omnibus qui personam vobis astiterint in eodem negotio, et qui ad impugnandum hereticos, fautores, receptatores et defensores eorum ex animo vobis prestiterint consilium, auxilium vel favorem, de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli apostolorum, eius auctoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi penitentiis relaxamus. Et si qui ex iis in prosecutione huiusmodi negotii sorte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti ac ore consessi fuerint, plenam veniam indulgemus. Compescendi preterea, monitione premissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, predicatores questuarios a predicationis officio, quod ad ipsos nullatenus pertinet, quorum interest tantum caritativa subsidia simpliciter petere, ac indulgentiam, si quam forte habent, exponere, liberam vobis, et singulis vestrum, concedimus auctoritate presentium facultatem. Ceterum si forte, quod non credimus, aliqui cuiuscunque conditionis huic negotio vobis commisso se opponere, seu illud presumpserint aliquatenus impedire, ut non possit procedi libere in eodem, immo nisi requisiti illud foverint, et iuxta officium et posse suum singuli iuverint studiose, contra eos tanquam contra hereticorum fautores et defensores, secundum sanctiones canonicas, freti eadem auctoritate intrepide procedatis. Denique ut circa premissis vobis plene, et singulis vestrum coercionis expedita, et inviolabilis adsit auctoritas, volumus, ut ea omnia utiliter exequamini, invocato, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, contradictores, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo. Non obstantibus aliquibus privilegiis, vel indulgentiis, quibuscunque personis cuiusvis conditionis, dignitatis vel gradus, religionis vel ordinis, et presertim Cisterciensium, Predicatorum, Minorum, seu Eremitarum, sive

communitatibus vel universitatibus civitatum et locorum, specialiter vel generaliter, sub quacunque verborum expressione vel forma a memorata Sede concessis, vel in posterum concedendis, etiamsi dicatur in illis, quod eis per aliquas literas, totum de verbo ad verbum tenorem non continentes privilegiorum, vel indulgentiarum ipsarum, nequeat derogari, et illis maxime privilegiis et indulgentiis quibus ab ipsa Sede concessum est aliquibus, seu concedetur deinceps, quod excommunicari, vel ipsorum terre supponi non possint ecclesiastico interdicto, aut quod predictorum vel aliorum quorumlibet ordinum fratres ad executiones negotiorum, aut ad citationes quorumlibet, sive denuntiationes sententiarum excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, auctoritate literarum apostolicarum minime cogi possint, nisi de ipsorum ordinibus, et privilegiis vel indulgentiis, eis super hoc a Sede concessis, eadem habeatur in eisdem literis mentio specialis, cum ex huiusmodi vel aliis privilegiis et indulgentiis nullum vobis in tante pietatis negotio velimus obstaculum interponi, et constitutione de duabus dietis edita in concilio generali.

Datum apud Montemflasconem, v kalendas augusti, pontificatus nostri anno primo.²

1. *B om.* 2. *B om. la datació.*

216

1262, agost, 1. Montefiascone (Viterbo)

El papa Urbà IV escriu al prior provincial de l'orde dels Predicadors de la regió d'Espanya perquè nomeni inquisidors contra els heretges de les seves terres.

- [A] Original sense localitzar, fons de l'antic convent de Santa Caterina de Barcelona.
 B Còpia del segle XIII, AHAT, Arxiu del Patrimoni de la Mitra, còdex A.B. n.1, fols. 28v-29r.
 C Còpia del segle XVIII, AGOP, fondo principale, XIV, Liber A, fol. 545.
 Ed. PEÑA 1595, 2a part, p. 131a-b; RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 429, doc. 25 (edició de C); MARTÍNEZ 1998, pp. 46, 48, doc. 11 (edició de Ripoll; trad. esp. 47, 49).

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 18388; RODRÍGUEZ 1981, p. 91, n. 49.

Super inquisitione hereticorum facienda in partibus regni et dominii regis Aragonum.

Urbanus episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio [*espai en blanc*], priori provinciali Predicatorum in Yspania, salutem et apostolicam benedictionem. Pre cunctis nostre mentis desiderabilibus [...] ¹ Providimus igitur ibidem ad presens personas aliquas circumspectas pro tanto negotio deputari, quarum honesta conversatio exemplum tribuat puritatis, et doctrinam fundant erudita labia salutarem, ut sacro ipsarum ministerio prefate partes ab huiusmodi contagiis expurgentur. Verum quia de prudencie tue industria firmam in Domino fiduciam obtinemus, ad eiusdem regis instanciam, discretioni tue per apostolica scripta firmiter precipiendo, mandamus quatinus, de consilio aliquorum discretorum fratrum tui ordinis, eligas duos de fratribus eiusdem ordinis tue provincie ydoneos ad huiusmodi opus dominicum exequendum, eisque in virtute obediencie, districte apostolica precipere auctoritate procures, ut inquisitionis officium in ipsis partibus contra hereticos, credentes, fautores, deffensores et receptatores eorum, iuxta formam in aliis literis expressam, quas fratribus predicti ordinis inquisitoribus huiusmodi pravitatis in eisdem partibus deputatis auctoritate apostolica, et in posterum deputandis, non expressis aliquorum nominibus, super exequendo dicto inquisitionis officis destinamus, exequi studeant diligenter. Nos enim predictos duos fratres quos ad hoc elegeris, et utrumque ipsorum, prefatum officium exequi iuxta formam in litteris ipsis expressam, ac ipsos illam potestatem et auctoritatem plenarie habere volumus que in eisdem litteris continetur. Si vero aliquem inquisitorum huiusmodi ex aliqua forte causa, nonnumquam fore videris amovendum, ipsum amoveas, et substituas loco eius alium quem similem potestatem et auctoritatem habere volumus quociens tibi, deliberatione cum aliquibus discretis fratribus dicti ordinis prehabita, hoc fore videbitur faciendum. Et si aliquem, vel aliquos inquisitorum ipsorum decedere forte contigerit, nos substituendi, de consilio aliquorum discretorum fratrum eiusdem ordinis, alium vel alios, loco illius vel illorum qui decesserint, ita quod huiusmodi substituti, eisdem omnino auctoritate ac potestate fungantur, tibi plenam et liberam concedimus auctoritate presencium facultatem.

Datum apud Montemflasconem kalendis augusti, pontificatus nostri anno primo.²

1. *Continua amb el text Pre cunctis de la carta del 28 de juliol de 1257 (document número 189) i, amb algunes variants, de la del 28 de juliol de 1262 (document número 212).* 2. *B om. la datació.*

217

1262, agost, 4. Montefiascone (Viterbo)

El papa Urbà IV concedeix als frares de l'orde dels Predicadors que actuen com a inquisidors de l'herètica pravitat al regne d'Aragó el privilegi de no poder ser excomunicats, ni pels delegats apostòlics, mentre es trobin exercint l'ofici d'inquisidors, i igualment a quatre dels seus notaris.

[A] Original sense localitzar, fons de l'antic convent de Santa Caterina de Barcelona.

B Còpia del segle XVIII, AGOP, fondo principale, XIV, liber B, fol. 546.

Ed. PEÑA 1578, 1a part, p. 84; PEÑA 1595, 2a part, p. 132b; RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 430, doc. 27 (edició de B, parcial); MARTÍNEZ 1998, p. 50, doc. 12 (edició d'Eimeric [Peña]; trad. esp. 51).

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 18389; RODRÍGUEZ 1981, p. 91, n. 50.

Edició de RIPOLL/BRÉMOND.

Urbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Predicatorum, inquisitoribus heretice pravitatis in regno et dominio carrissimi in Christo filii nostri illustris regis Aragonum deputatis auctoritate apostolica, et in posterum deputandis, salutem et apostolicam benedictionem. Ne inquisitionis negotium contra damnatam heresim prudentie vestre commissum impediri, quod absit, propter aliquorum astutiam, vel etiam retardari, contingat, vobis auctoritate presentium indulgemus, ut nullus Sedis Apostolice delegatus, vel subdelegatus ab eo conservator, aut etiam executor a Sede Apostolica deputatus eadem seu etiam depuntandus, in vos vel quator notarios sive scriptores vestros, super his vobis fideliter obsequentes, quamdiu in prosecutione huiusmodi negotii vos et ipsi fueritis, possit excommunicationis vel suspensionis aut interdicti sententiam promulgare, absque speciali mandato predictae Sedis, facientis plenam et expressam de hac indulgentia mentionem, decernentes irritum et inane, si secus fuerit attentatum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis et constitutionis infringere vel ei ausu temerario contra ire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius, se noverit incursurum.

Datum apud Montemfalconem, II nonas augusti, pontificatus nostri anno primo.

218

1262, agost, 4. Montefiascone (Viterbo)

El papa Urbà IV concedeix als frares de l'orde dels Predicadors, inquisidors de l'herètica pravitat al regne d'Aragó, que ells mateixos es puguin absoldre mútuament d'excomunions.

[A] Original sense localitzar, fons de l'antic convent de Santa Caterina de Barcelona.

B Còpia del segle XVIII, AGOP, fondo principale, XIV, liber B, fol. 541.

Ed. PEÑA 1595, 2a part, pp. 132b-133a; RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 430, doc. 26 (edició de B); MARTÍNEZ 1998, pp. 52-53, doc. 13 (ed. i trad.).

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 18390; RODRÍGUEZ 1981 pp. 91-92, n. 51.

Edició de RIPOLL/BRÉMOND.

Urbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Predicatorum, inquisitoribus heretice pravitatis in regno et dominio carrissimi in Christo filii nostri illustris regis Aragonum deputatis a sancta Sede Apostolica, et in posterum deputandis, salutem et apostolicam benedictionem. Ut negotium fidei valeatis liberius promovere, vobis auctoritate presentium indulgemus, ut si vos, et fratre vestri ordinis socios vestros excommunicationis sententiam et irregularitatem incurrere aliquibus casibus ex humana fragilitate contingat, vel recolatis eam incurrisse, quia propter iniunctum vobis officium ad priores vestros de levi super hoc recurrere non potestis, mutuo vos super his absolvere, iuxta formam Ecclesie, et vobiscum auctoritate nostra dispensare possitis in casibus in quibus dictis prioribus, ut dicitur, est ab Apostolica Sede concessum. Nulli ergo et cetera. Nostre concessionis et cetera.

Datum apud Montemflasconem, II nonas augusti, pontificatus nostri anno primo.

219

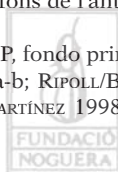
1262, agost, 21. Montefiascone (Viterbo)

Carta del papa Urbà IV als germans de l'orde dels Predicadors encarregats de la inquisició contra l'heretgia a la Corona d'Aragó.

[A] Original sense localitzar, fons de l'antic convent de Santa Caterina de Barcelona.

B Còpia del segle XVIII, AGOP, fondo principale, XIV, liber B, fol. 547.

Ed. PEÑA 1595, 2a part, p. 133a-b; RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, pp. 430-431, doc. 28 (edició de B); MARTÍNEZ 1998, pp. 54, 56, doc. 14 (edició d'Eimeric [Peña]; trad. esp. 55, 57).

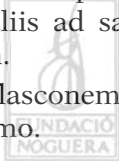

Reg. POTTHAST 1874-1875, n. 18395; RODRÍGUEZ 1981, p. 92, n. 52.

Edició de RIPOLL/BRÉMOND.

Urbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis predicatorum, inquisitoribus heretice pravitatis in regno et dominio carissimi in Christo filii nostri illustris regis Aragonum auctoritate apostolica deputatis et in posterum deputandis, salutem et apostolicam benedictione. Olim, ex parte dilectorum filiorum fratrum ordinis Predicatorum, inquisitorum heretice pravitatis in Cathalonia¹ et aliis terris nobilis viri Alfonsi, comitis Pictaviensis, felicitis recordationis Alexandro pape predecessori nostro exposito, quod nonnulli de partibus ubi eis contra hereticos inquisitionis officium est commissum, in mortis articulo constituti, salutis medicum abhorrentes, consolatores hereticos ad se introduci faciunt, et ab eis per impositionem manus desolationis fue consolationem accipiunt secundum pessimam consuetudinem eorundem. Sed filii et heredes sic decedentium, propter hoc exhereditari timentes, ac volentes ob id eorum malitiam excusare, proponunt se velle probare per testes quod iidem, quando recipiebant consolationem huiusmodi, loquelam amiserant et erant alienati a mente, cum moris sit apud eos, ut dicitur, quod nullum taliter consolentur qui non sit sane mentis et memoriam habeat ordinatam. Ac super hoc eodem predecessore consulto ab eisdem inquisitoribus, utrum tales debeant probationes admitti, idem predecessor eis duxit per suas literas taliter respondendum, ut si legitime constiterit quod predicti, dum sane mentis essent, petierint hereticos consolatores, sicque viam fuerint universe carnis ingressi, licet consolationem huiusmodi, immo verius desolationem, non sane mentis effecti, vel post iam perditam loquelam suscepisse dicantur, nulla super hoc probatio admittatur, cum in nullo sic decedentes debeant propterea relevari. In dubio vero admitti poterit, non tamen uxores, vel filii, seu familiares, aut de suis aliqui ad hoc probandum recipiantur in testimonium, sed alii testes idonei, et specialiter fidei zelatores, cum contra tales sit non modicum presumendum, sitque in talibus, propter fidei privilegium, cum multa cautela summaque diligentia pre ceteris negotiis procedendum. Vos igitur in hac parte, iuxta ipsius predecessoris responsionem, commissum vobis negotium fidei sic prudenter, et fideliter exequi procuretis, quod labor vester vobis ad vite premium, et aliis ad salutem, que solum in talibus queritur, proficiat animarum.

Datum apud Montemflasconem, XII kalendas septembris, pontificatus nostri anno primo.

1. Segons Ripoll, que cita Eimeric, *Directorium inquisitorum*, la còpia del monestir de Santa Caterina duia al marge: *Alias Tolosa, que fa sentit amb el nom, Alfons, comte de Peiteu; tanmateix, aquest no havia mort l'anys 1262, i no fa sentit amb l'adreça; el doc. següent deixaria entendre que l'error va ser de còpia de l'adreça.*

220

1262, agost, 21. Montefiascone (Viterbo)

Nova carta del papa Urbà IV a l'orde dels Predicadors de la Corona d'Aragó que porten la inquisició contra l'heretgia.

[A] Original sense localitzar, fons de l'antic convent de Santa Caterina de Barcelona.

B Còpia del segle XVIII, AGOP, fondo principale, XIV, liber B, fol. 541.

Ed. Peña 1595, 2a part, pp. 133b-135; RIPOLL/BRÉMOND 1729-1740, vol. 1, p. 431, doc. 29 (edició de B); MARTÍNEZ 1998, pp. 58, 60, 62, 64, 66, doc. 15 (ed. d'Eimeric [Peña]; trad. esp. 59, 61, 63, 65, 67).

Edició de RIPOLL/BRÉMOND.

Urbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Predicatorum, inquisitoribus heretice pravitatis in regno et dominio carissimi in Christo filii nostri [*espai en blanc*], illustris regis Aragonum, auctoritate apostolica deputatis, et in posterum deputandis, salutem et apostolicam benedictionem. Consultus felicis recordationis Alexander papa, predecessor noster, super articulis infrascriptis fidei causam contingentibus ab inquisitoribus pravitatis heretice in partibus Tolosanis a Sede Apostolica deputatis, per suas literas respondit eisdem. Cuius utique responsionem presentibus de verbo ad verbum duximus admotandum, que talis est: Quod super nonnullis et cetera [*text del doc. precedent*]. Vos igitur in premissis commissum vobis negotium in regno et dominio carissimi in Christo filii nostri (Iacobi), illustris regis Aragonum, iuxta dicti predecessoris responsionem, sic prudenter et fideliter exequi procuretis, sic ad ea pure, propter Deum, cuius causam geritis, vestra feratur intentio, quod labor vester vobis ad vite premium, et aliis ad salutem, que solum in talibus queritur, proficiat animarum.

Datum apud Montemflasconem, XII kalendas septembris, pontificatus nostri anno primo.

221

1262, setembre, 4. Barcelona

El rei Jaume I concedeix a Joan de Tàrraga els béns confiscats a Pere de Segarra a Arbolí i el mas que Pere Català tenia a Cornudella de Montsant, ja que han estat condemnats com a heretges.

[A] Original sense localitzar.

B ACA, Cancelleria, reg. 12, fol. 69r.

Ed. VINCKE 1936, p. 6, doc. 11 (parcial); HUICI/CABANES 1976-1988, vol. 4, p. 354, doc. 1287 (parcial).

Iohannis de Tarrega.

Per nos et nostros damus et concedimus tibi Iohanni de Tarrega et tuis im perpetuum per here[di]tatem propiam, francham et liberam mansum et totam hereditatem quam Petrus de Sagarra, condemnatus ratione heretice pravitatis, habebat et possidebat in Herbulino, cum terminis et pertinenciis eorundem, et mansum quem Petrus Catalani, condemnatus ratione heretice pravitatis, habebat et possidebat in termino Curnudelle, cum terminis et pertinenciis suis. Que omnia nobis erant confiscata,¹ ideo quia predicti Petrus de Sagarra et Petrus Catalani fuerunt condemnati de crimine supradicto. Dantes et concedentes tibi et tuis im perpetuum omnia iura, voces et acciones quas predicti condemnati habebant et habere poterant vel debebant in predictis ante comissionem criminis heretice pravitatis vel post, et omnia similiter iura, voces et acciones quas nos in predictis habemus et habere debemus ratione predicta vel qualibet alia ratione. Inducentes te de presenti et tuos im perpetuum de predictis, cum hoc instrumento nostro perpetuo valituro, in corpor[alem] possessionem pleno iure tanquam in rem tuam propriam, ad habendum, tenendum, possidendum et expletandum, dandum, vendendum, impignorandum, alienandum et ad omnes tuas et tuorum voluntates inde libere perpetuo faciendas sine aliqua retencione nostra et nostrorum et cuiuslibet alterius persone, prout melius dici potest et intelligi ad tuum et tuorum bonum et utilem intellectum.

Datum Barchinone pridie nonas septembris anno Domini M^oCC^oLX^o secundo.

1. Fins aquí la transcripció de VINCKE i HUICI/CABANES.

222

1262, setembre, 6. Barcelona

El rei Jaume I concedeix a Guillem de Perpinyà i als seus hereus totes les propietats que Bernat Lorda i Joan de Segura, condemnats com a heretges, tenien al terme d'Arbolí.

[A] Original sense localitzar.

B ACA, Cancelleria, reg. 12, fol. 69r.

Ed. VINCKE 1936, p. 7, doc. 12 (parcial); HUICI/CABANES 1976-1988, vol. 4, p. 355, doc. 1288 (parcial).

[*Al marge*:] [x]II denarios.

Per nos et nostros damus et concedimus tibi Guilelmo de Perpiniano et tuis im perpetuum per hereditatem propriam, francham et liberam totum honorem quem Bernardus Lorda, quondam, condemnatus ratione heretice pravitatis, habebat et possibebat in termino de Arbolino, et totam hereditatem quem Iohannes de Segura, quondam, condemnatus de crimine antedicto, habebat et possidebat in termino predicto de Arbolino. Que omnia nobis sunt confiscata ratione criminis antedicti.¹ Dantes et confirmantes tibi et tuis im perpetuum omnia iura, voces et acciones quas predicti Bernardus Lorda et Iohannes de Segura in predictis habebant et habere poterant vel debebant ante comissionem heretice pravitatis vel post, et omnia similiter iura, voces et acciones quas in predictis habemus et habere debemus ratione predicta vel qualibet alia ratione. Inducentes te de presenti et tuos im perpetuum de predictis, cum hoc instrumento nostro perpetuo valituro, in corporalem possessionem pleno iure tanquam in rem tuam propriam, ad habendum, tenendum, possidendum et expletandum, dandum, vendendum, impignorandum, alienandum et ad omnes tuas et tuorum voluntates inde libere perpetuo faciendas, sine aliqua retencione nostra et nostrorum et cuiuslibet aliterius persone, prout melius dici potest et intelligi ad tuum et tuorum bonum et sincerum intellectum.

Datum Barchinone VIIIº idus septembris anno Domini MºCCºLXº secundo.

1. Fins aquí la transcripció de VINCKE i HUICI/CABANES.

223

1262, novembre, 13. Lleida

El rei Jaume I absol Guillem de Sant Meliό i renuncia a prosseguir amb altres causes, per tot allό que fins a aquest moment s'ha trobat en contra d'ell pel crim d'heretgia.

[A] Original sense localitzar.

B ACA, Cancelleria, reg. 12, fol. 74r.

Ed. BURNS 1985-2007, vol. 2, p. 456, doc. 412.

Reg. MARTÍNEZ 1934, p. 95, n. 408.

Per nos et nostros remittimus, absolvimus et diffinimus vobis Guilelmo de Sancto Milione et vestris in perpetuum omnem petitionem, questionem, et demandam, et omnem penam civilem et criminalem quam contra vos vel bona vestra possemus facere, movere, infligere, vel imponere propter illud quod usque in hanc diem repertum est vos in crimine pravitatis heretice comisse,¹ ita quod hac de causa non teneamini vos vel vestri umquam nobis vel nostris in aliquo respondere, set sitis inde cum omnibus bonis vestris, habitis et habendis, liberi et penitus perpetuo absoluti, prout melius dici potest et intelligi ad vestrum vestrorumque bonum et sincerum intellectum. Mandantes vicariis, iusticiis, baiulis, curiis, paciariis, et universis aliis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuris, quod hanc remissionem, absolutionem et diffinitionem nostram firmam habeant et observent, et contra ipsam non veniant nec aliquem venire permittant unquam aliquo tempore, aliquo modo vel aliqua ratione.

Datum Ilerde idus novembris anno Domini M^oCC^oLX^o secundo.

1. *Sense cap necessitat, al nostre entendre, Burns proposa corregir en: vos [esse] in crimine pravitatis heretice comisse o en: vos in crimine pravitatis heretice com[is]sisse.*

224

[1262, novembre, 19. Lleida?]

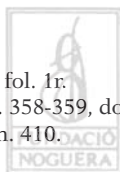
El rei Jaume I dóna a Pere de Fraga algunes propietats que ha confiscat en el terme de Morella a Bernat Calça i la seva esposa Mabília i a Borràs Calça i la seva esposa Dolça a causa d'haver estat trobats heretges.

[A] Original sense localitzar.

B ACA, Cancelleria, reg. 12, fol. 1r.

Ed. BURNS 1985-2007, vol. 2, pp. 358-359, doc. 414.

Reg. MARTÍNEZ 1934, pp. 93-94, n. 410.

Per nos et nostros damus et concedimos tibi Petro de Fraga et tuis im perpetuum per hereditatem propiam, francham et liberam mansum que fuit Bernardi Calça et Mabilie, uxoris sue, que est prope puteum de Maraylles; et campum que fuit pre[dicti] Bernardi et uxoris sue, que est prope fontem de Vinaxos; et medietatem illius mansi que fuit Boracii Calça, que est in Camp de Vuldiaves; et medietatem illius campi que est de podio de Forca inferius usque ad Morellam; et mediet[ate]m [i]ll[ius] campi et vinee que sunt in barrancho de Planells, que fuerunt Borracii et Dulcie, uxoris eius; et me[diet]atem illius solarii et medietatem illius vinee que fuerunt predictorum Borracii et Dulcei, uxoris sue, que omnia sunt in [termi]no Morelle, et nobis sunt confiscata ratione heretice pravitatis. Ita /scilicet\ quod predicta omnia habeatis tu et tui [i]n per[petuum, tenea]tis, possideatis et expletetis, cum introitibus, exitibus, affrontacionibus, et aliis pertinenciis universis, a c[elo in] abissum, ad dandum, vendendum, impignorandum, alienandum, et ad omnes tuas tuorumque voluntates [cui et quibus volueritis] libere perpetuo faciendas, exceptis militibus, sanctis, clericis, et personis religiosis. Predictam autem donacio[nem tibi] et tuis facimus sub hac forma: quod in Morella faciatis residenciam personalem, et predicta dare [v]el vendere non [possitis hinc ad] decem annos [primos venturos].

[Datum Ilerde XIII° kalendas decembris anno Domini M^oCC^oLX^o secundo?]

225

1262, novembre, 19. Lleida

El rei Jaume I dona a Bernat de Fraga algunes propietats que ha confiscat en el terme de Morella a Bernat Calça i la seva esposa Mabilía, a Borràs Calça i la seva esposa Dolça i a Guillem Serrano a causa d'haver estat trobats heretges.

[A] Original sense localitzar.

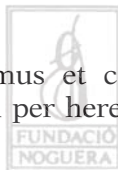
B ACA, Cancelleria, reg. 12, fol. 1v.

Ed. BURNS 1985-2007, vol. 2, pp. 357-358, doc. 413.

Reg. MARTÍNEZ 1934, p. 93, n. 409.

Bernardi de Fraga.

Per nos et nostros damus et concedimos tibi Bernardo de Fraga, et tuis, im perpetuum per hereditatem propiam, francham,

et liberam vineam illam que fuit Bernardi Calça et Mabilie, uxoris sue, que est in termino Morelle; et medietatem illarum domorum que fuerunt Borracii Calça et sunt in villa Morelle; et mansum et hereditatem que fuerunt Guillelmi Serrani que sunt in Forcayllo, termino Morelle. Affrontatur autem dicta vinea de duabus partibus in viis publicis, de tertia parte in Bernardo de Fores, de quarta parte in Bernardo de Vilalba. Et dicte domus affrontantur de prima parte in via publica, de secunda in domibus Petri de Saut, de tertia in domibus Dominici Calça, de quarta in domibus Nicolai de Gargallo. Et dictus mansus affrontatur de prima parte in Iohanne de Bioscha, de secunda in penis, de tertia in rivo de Vergantes, de quarta in hereditate que fuit Arnaldi Serrani. Quicquid sub hiis affrontacionibus predictarum donacionum concluditur et determinatur, totum damus tibi predicto Bernardo de Fraga et tuis, excepta hereditate illa quam dictus Guilelmus Serrani tenebat, que facit censum monasterio de Berola, que omnia nobis sunt, racione pravitatis heretice confiscata. Ita scilicet quod predicta omnia habeatis tu et tui in perpetuum, teneatis, possideatis, et expletetis cum introitibus, exitibus, affrontacionibus predictis, et suis pertinenciis universis a celo in abissum, ad dandum, vendendum, impignorandum, alienandum, et ad omnes tuas tuorumque voluntates cui et quibus volueritis libere perpetuo faciendas, exceptis militibus, sanctis, clericis et personis religiosis. Predictam autem donacionem tibi et tuis facimus in huc modum: quod predicta omnia non possitis dare vel vendere hinc ad decem annos primos venturos, et quod in Morella faciatis redidenciam personalem.

Datum Ilerde XIII° kalendas decembris anno domini M^oCC^oLX^o secundo.

226

1262, novembre, 20. Lleida

El rei Jaume I dóna a Garcia de Borja algunes propietats que ha confiscat en el terme de Morella a Bernat Calça i la seva esposa Mabilia, a Ramon Forner i a Ramona Martí a causa d'haver estat trobats heretges.

[A] Original sense localitzar.

B ACA, Cancelleria, reg. 12, fol. 1r.

Ed. BURNS 1985-2007, vol. 2, pp. 359-360, doc. 415.

Reg. MARTÍNEZ 1934, p. 94, n. 411.

Per nos et nostros damus et concedimos tibi Garcie de Borgia, et tuis, im perpetuum per hereditatem propriam, francham et liberam medietatem illius campi qui fuit Bernardi Calça et Mabilie, uxoris sue, que est in termino Morelle, in loco que dicitur la Font del Cup; et hereditatem que fuit Raimundi Forner, que est in Vallbona, termino Morelle; et hereditatem similiter que fuit Berengarii Forner et est in dicto loco de Vallisbona, termino Morelle; et hereditatem que fuit similiter Raimunde Martini, que est in Forcayllo, et termino eiusdem. Que omnia nobis sunt confiscata ratione heretice pravitati. Ita scilicet quod predicta omnia habeatis tu et tui im perpetuum, teneatis, possideatis et expleteis, cum introitibus, exitibus, affrontacionibus et suis pertinencias universis, a celo in abissum, ad dandum, vendendum, impignorandum, alienandum, et ad omnes tuas tuorumque volunta[tes] cui et quibus volueritis perpetuo faciendas, exceptis militibus, sanctis, clericis et personis religiosis. Predictam autem donacionem tibi et tuis facimus in hunc modum: quod predicta non possitis dare vel vendere aut alienare hinc ad X annos primos venturos, et quod in Morella residenciam facia[ti]s personalem.

Datum Ilerde XII° kalendas decembris anno domini M^oCC^oLX^o secundo

227

1262, novembre, 21. Lleida

El rei Jaume I dona a Felipe de Ayerbe algunes propietats que ha confiscat en el terme de Morella a Arnau Segarra i a Bernat Calça i la seva esposa Mabília a causa d'haver estat trobats heretges.

[A] Original sense localitzar.

B ACA, Cancelleria, reg. 12, fol. 1v.

Ed. BURNS 1985-2007, vol. 2, p. 361, doc. 416.

Reg. MARTÍNEZ 1934, p. 94, n. 412.

P[er] nos et nostros [d]amus et concedimos tibi, Philipo [de] Ayerbe, et tuis, [im perpetuum], per hereditatem propriam, [francham et libe]am hereditatem totam que fuit Arnaldi Segarri, que est in Catin[e?], ter[mino] Morelle; et medietatem illius camp[i] [que] fuit Bernardi de Calça et Mabilie, uxoris sue, que est termino Morelle,

in loco que dicitur Font del Cup, que omnia nobis sunt confiscata ratione heretice pravitatis. Ita scilicet quod predicta omnia habeatis tu et tui in perpetuum, teneatis, possideatis, et explet[e]tis, cum introitibus, exitibus, affrontacionibus et suis pertinenciis universis, a celo in abissum, ad dandum, vend[endum], impignorandum, alienandum, et ad omnes tuas tuorumque voluntates cui et quibus volueritis perpetuo faciendas, exceptis militibus, sanctis, clericis, et personis religiosis. Predictam autem donacionem tibi et tuis facimus in hunc modum: quod predicta non possitis dare vel vendere hinc ad x annos venturos, et quod in Morella faciatis residenciam personalem.

Datum Ilerde XI° kalendas decembris anno Domini M^oCC^oLX^o secundo.

FUNDACIÓ NOGUERA, constituïda el 20 de juliol de 1976 pel notari de Barcelona Raimon Noguera Guzman

Antics presidents: Raimon NOGUERA GUZMAN
Lluís FIGA I FAURA
Josep M. PUIG SALELLAS

Patronat

President: Joan J. LÓPEZ BURNIOL
Vocals: Robert FOLLIA I CAMPS
Jordi FIGA I LÓPEZ-PALOP
Enric BRANCÓS NÚÑEZ
Francesc-X. FRANCINO I BATLLE
Francesc TORRENT I CUFÍ
Secretari: Lluís JOU I MIRABENT
Director de Publicacions: Josep Maria SANS I TRAVÉ

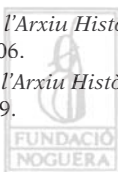
Publicacions de la Fundació Noguera

Inventaris d'Arxius Notarials de Catalunya

- Vinyet PANYELLA: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Sitges*. Barcelona, 1981.
1. Antoni JORDÀ I FERNÁNDEZ: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Vilafranca del Penedès*. Barcelona, 1983.
 2. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Lleida*. Barcelona, 1983.
 3. Lluïsa CASES I LOSCOS: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Tremp*. Barcelona, 1983.
 4. Sebastià BOSOM I ISERN i Salvador GÁLGERAN I VIGUÉ: *Catàleg dels Protocols de Puigcerdà*. Barcelona, 1983.
 5. Pere PUIG I USTRELL i Josep SANLLEHÍ I UBACH: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Terrassa*. Barcelona, 1984.

6. Josefina MOLINERO: *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Sabadell*. Barcelona, 1984.
7. Ramon PLANES i ALBETS: *Catàleg dels Protocols Notarials dels Arxius de Solsona*. Barcelona, 1985.
8. Montserrat CANELA i GARAYOA i Montse GARRABOU i PERES: *Catàleg dels Protocols de Cervera*. Barcelona, 1986.
9. Lluïsa CASES i LOSCOS i Imma OLLICH i CASTANYER: *Catàleg dels Arxius Notarials de Vic*. Barcelona, 1986.
10. Joan PAPELL i TARDIU: *Catàleg dels Protocols de Valls*. Barcelona, 1989.
11. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Barcelona*. Barcelona, 1990.
12. Albert TORRA PÉREZ i M. LUZ RETUERTA JIMÉNEZ: *Catàleg dels Protocols Notarials de l'antic districte de Sant Feliu de Llobregat*. Barcelona, 1991.
13. Joan FARRÉ i VILADRICH: *Catàleg dels Protocols de Balaguer*. Barcelona, 1991.
14. J. M. PONS i GURI i Hug PALOU i MIQUEL: *Catàleg de l'Arxiu Històric Notarial d'Arenys de Mar*. Barcelona, 1992.
15. M. TORRAS, B. MASATS, R. VALDENEBRO, L. VIRÓS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Manresa*. Volum I. Barcelona, 1993.
16. M. TORRAS, B. MASATS, R. VALDENEBRO, L. VIRÓS: *Catàleg dels Protocols Notarials de Manresa*. Volum II. Barcelona, 1993.
17. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Catàleg de l'Arxiu de Protocols del districte notarial de Sort*. Barcelona, 1995.
18. Anna SABANÉS ALBERICH: *Inventari de l'Arxiu de Protocols Notarials del Vendrell*. Barcelona, 1995.
19. Josep M. T. GRAU i PUJOL: *Catàleg del fons notarial del districte de Santa Coloma de Farners*. Barcelona, 1995.
20. M. A. ADROER i PELLICER, J. M. T. GRAU i PUJOL, J. MATAS i BALAGUER: *Catàleg dels Protocols del districte de Girona (I)*. Barcelona, 1996.
21. Marta VIVES i SABATÉ: *L'Arxiu de Protocols del districte d'Igualada*. Barcelona, 1997.
22. Roser PUIG i TÀRRECH: *Catàleg dels protocols notarials dels antics districtes de Falset i Gandesa*. Barcelona, 2000.
23. Isabel COMPANYYS i FARRERONS: *Catàleg dels protocols notarials de Tarragona (1472-1899)*. Barcelona, 2000.
24. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segles XIII-XV*. Vol. I. Barcelona, 2001.
25. Rafel MESTRES i BOQUERA i Núria JORNET i BENITO: *Catàleg dels protocols notarials de Vilanova i la Geltrú*. Barcelona, 2001.
26. Joan FORT i OLIVELLA, Erika SERNA i COBA; Santi SOLER i SIMON: *Catàleg dels protocols del districte de Figueres (I)*. Barcelona, 2001.
27. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVI*. Vol. II. Barcelona, 2003.
28. M. Àngels ADROER i PELLICER, Erika SERNA i COBA, Santi SOLER i SIMON: *Catàleg dels Protocols del districte de Figueres*. Vol. II. Barcelona, 2004.
29. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVII. 1601-1650*. Vol. III. Barcelona, 2004.
30. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVII. 1651-1700*. Vol. IV. Barcelona, 2006.
31. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVIII. 1701-1750*. Vol. V. Barcelona, 2009.

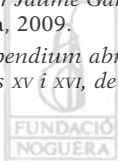
32. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XVIII. 1751-1800*. Vol. VI. Barcelona, 2009.
33. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XIX. 1801-1862*. Vol. VII. Barcelona, 2012.
34. Lluïsa CASES i LOSCOS: *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Segle XIX. 1863-1900*. Vol. VIII. Barcelona, 2013.

Textos i Documents

1. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. I. Barcelona, 1981.
2. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. II. Barcelona, 1982.
3. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. III. 1. Estudi jurídic. Barcelona, 1984.
4. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. III. 2. Diplomatar. Barcelona, 1984.
5. Antoni UDINA i ABELLÓ: *La successió testada a la Catalunya altomedieval*. Barcelona, 1984.
6. Joan BASTARDAS i PARERA: *Usatges de Barcelona*. Barcelona, 1984 (2.ª edició 1991).
7. Josep Maria PONS GURI: *El Cartoral de Santa Maria de Roca Rossa*. Barcelona, 1984.
8. Jesús ALTURO i PERUCHO: *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. Volum I. Barcelona, 1985.
9. Jesús ALTURO i PERUCHO: *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. Volum II. Barcelona, 1985.
10. Jesús ALTURO i PERUCHO: *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. Volum III. Barcelona, 1985.
11. Arcadi GARCIA i SANZ i Josep Maria MADURELL i MARIMON: *Societats Mercantils a Barcelona*. Volum I. Barcelona, 1986.
12. Arcadi GARCIA i SANZ i Josep Maria MADURELL i MARIMON: *Societats Mercantils a Barcelona*. Volum II. Barcelona, 1986.
13. Tomàs de MONTAGUT i ESTRAGUÉS: *El Mestre Racional a la Corona d'Aragó (1283-1419)*. Volum I. Barcelona, 1987.
14. Tomàs de MONTAGUT i ESTRAGUÉS: *El Mestre Racional a la Corona d'Aragó (1283-1419)*. Volum II. Barcelona, 1987.
15. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Vol. IV. Barcelona, 1987.
16. Josep Maria PONS i GURI: *Les col·leccions de costums de Girona*. Barcelona, 1988.
17. Pere PUIG i USTRELL, Teresa CARDELLACH i GIMÉNEZ, Montserrat ROYES i PIJOAN i Judit TAPIOLAS i BADIELLA: *Pergamins de l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, 1279-1387*. Barcelona, 1988.
18. Josep FERNÁNDEZ i TRABAL i Joan FERNÁNDEZ i TRABAL: *Inventari dels pergamins del Fons Mercader - Bell-lloc de l'Arxiu Històric Municipal de Cornellà de Llobregat (segles XI-XVIII)*. Volum I. Barcelona, 1989.
19. Josep FERNÁNDEZ i TRABAL i Joan FERNÁNDEZ i TRABAL: *Inventari dels pergamins del Fons Mercader - Bell-lloc de l'Arxiu Històric Municipal de Cornellà de Llobregat (segles XI-XVIII)*. Volum II. Barcelona, 1989.
20. Josep M. PONS i GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum I. Barcelona, 1989.

21. Josep M. PONS I GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum II. Barcelona, 1989.
22. Josep M. PONS I GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum III. Barcelona, 1989.
23. J. M. PONS I GURI i Jesús RODRÍGUEZ BLANCO: *Inventari dels pergamins de l'Arxiu Històric Municipal de Calella*. Barcelona, 1990.
24. MAX TURULL I RUBINAT: *La configuració jurídica del municipi Baix-Medieval*. Barcelona, 1990.
25. María del Carmen ÁLVAREZ MÁRQUEZ: *La Baronia de la Conca d'Òdena*. Barcelona, 1990.
26. Margarida ANGLADA, M. Àngels FERNÁNDEZ i Concepció PETIT: *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona*. Barcelona, 1992.
27. Jordi ANDREU I DAUFI, Josep CANELA i FARRÉ i M. Àngels SERRA i TORRENT: *El llibre de comptes com a font per a l'estudi d'un casal noble de mitjan segle XV. Primer llibre memorial començat per la senyora dona Sanxa Ximenis de Fox e de Cabrera e de Navalles*. Barcelona, 1992.
28. Josep M. SANS I TRAVÉ: *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*. Barcelona, 1992.
29. Montserrat BAJET i ROYO: *El mostassaf de Barcelona i les seves funcions en el segle XVI. Edició del "Llibre de les Ordinacions"*. Barcelona, 1994.
30. Josep HERNANDO: *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XIV*. Volum I. Barcelona, 1995.
31. Josep HERNANDO: *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XIV*. Volum II. Barcelona, 1995.
32. Maria Mercè COSTA i PARETAS: *La casa de Xèrica i la seva política en relació amb la monarquia de la Corona d'Aragó (segles XIII-XIV)*. Barcelona, 1998.
33. Antoni UDINA i ABELLÓ: *Els testaments dels comtes de Barcelona i dels reis de la Corona d'Aragó. De Guifré Borrell a Joan II*. Barcelona, 2001.
34. Ricardo CIERBIDE: *Edició crítica dels manuscrits catalans inèdits de l'orde de Sant Joan de Jerusalem (segles XIV-XV)*. Barcelona, 2002.
35. Agustí ALCOVERRO: *L'exili austriacista (1713-1747)*. Volum I. Barcelona, 2002.
36. Agustí ALCOVERRO: *L'exili austriacista (1713-1747)*. Volum II. Barcelona, 2002.
37. Josep Maria SANS I TRAVÉ: *El Llibre Verd del pare Jaume Pasqual. Primera història del monestir de Vallbona*. Barcelona, 2002.
38. Josep M. PONS I GURI: *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Volum IV. Barcelona, 2006.
39. José Enrique RUIZ-DOMÈNEC: *Quan els vescomtes de Barcelona eren. Història, crònica i documents d'una família catalana dels segles X, XI i XII*. Barcelona, 2006.
40. Eulàlia MIRALLES (ed.): Antoni VILADAMOR, *Història general de Catalunya*. Volum I. Barcelona, 2007.
41. Eulàlia MIRALLES (ed.): Antoni VILADAMOR, *Història general de Catalunya*. Volum II. Barcelona, 2007.
42. Josefina MUTGÉ i VIVES: *El monestir benedictí de Sant Pau del Camp de Barcelona a través de la documentació de cancelleria reial de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (1287-1510)*. Barcelona, 2008.
43. Rodrigue TRÉTON (ed.): *El llibre de les monedes de Barcelona i dels florins d'or d'Aragó. Compilació redactada per Jaume Garcia, arxiver reial de Barcelona, per a ús de la seca de Perpinyà*. Barcelona, 2009.
44. Joan PAPELL i TARDIU (ed.): *Compendium abbreviatum. Còdex del monestir de Santa Maria de Santes Creus dels segles XV i XVI, de Fra Bernat Mallol i fra Joan Salvador*. Barcelona, 2009.

45. Montserrat DURAN PUJOL (ed.): *Llibre de la confraria y offici de perayres de la vila de Igualada, en lo qual estan continuadas las ordinacions y determinacions de dit offici, tretas del llibre de la confraria de perayres de la ciutat de Barcelona (1614-1887)*. Volum I. Barcelona, 2012.
46. Montserrat DURAN PUJOL (ed.): *Llibre de la confraria y offici de perayres de la vila de Igualada, en lo qual estan continuadas las ordinacions y determinacions de dit offici, tretas del llibre de la confraria de perayres de la ciutat de Barcelona (1614-1887)*. Volum II. Barcelona, 2012.
47. Carles DÍAZ MARTÍ (ed.): *La primera crònica del monestir de Sant Jeroni de la Murtra (1413-1604) de Francesc Talet*. Barcelona, 2013.
48. Joan FERRER I GODOY (ed.): *Actes i resolucions. Sant Joan de les Abadesses en època moderna 1630-1859*. Volum I. Barcelona, 2013.
49. Joan FERRER I GODOY (ed.): *Actes i resolucions. Sant Joan de les Abadesses en època moderna 1630-1859*. Volum II. Barcelona, 2013.
50. Rodrigue TRÉTON: *Liber Feudorum A. Les investigacions sobre els feus dels reis Jaume I i Jaume II de Mallorca 1263-1294 (Cerdanya, Capcir, Conflent, Vall de Ribes, Ripollès, Vallespir i vegueria de Camprodon)*. Volum I. Barcelona, 2013.
51. Rodrigue TRÉTON: *Liber Feudorum A. Les investigacions sobre els feus dels reis Jaume I i Jaume II de Mallorca 1263-1294 (Cerdanya, Capcir, Conflent, Vall de Ribes, Ripollès, Vallespir i vegueria de Camprodon)*. Volum II. Barcelona, 2013.
52. Jordi BOLÒS i Imma SÀNCHEZ-BOIRA: *Inventaris i encants conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida (segles XIV-XVI)*. Volum I. Barcelona, 2014.
53. Jordi BOLÒS i Imma SÀNCHEZ-BOIRA: *Inventaris i encants conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida (segles XIV-XVI)*. Volum II. Barcelona, 2014.
54. Jordi BOLÒS i Imma SÀNCHEZ-BOIRA: *Inventaris i encants conservats a l'Arxiu Capitular de Lleida (segles XIV-XVI)*. Volum III. Barcelona, 2014.
55. Vicenç RUIZ GÓMEZ: *Els pergamins documentals de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (1142-1500)*. Barcelona, 2014.
56. Joan Maria QUIJADA BOSCH i Neus SÀNCHEZ PIÉ: *De Rebus Gestis Ecclesiae. Els llibres de notes del capítol catedral de Tarragona (1734-1930)*. Barcelona, 2014.
57. Isabel COMPANYS: *El primer Llibre d'Inventaris i encants del notari de Tarragona Bernat Gendre (1577-1597)*. Barcelona, 2015.
58. Isabel COMPANYS FARRERONS i Montserrat SANMARTÍ ROSET: *El llibre segon d'inventaris i encants del notari de Tarragona Bernat Gendre (1579-1612)*. Barcelona, 2015.

Textos i Documents. “Maior”

1. Jesús MASSIP i FONOLLOSA i altres: *Costums de Tortosa*. Barcelona, 1996 (format 22 × 31 cm).
2. Germà COLON i Arcadi GARCIA: *Llibre del Consolat de Mar*. Barcelona, 2001.

Estudis

1. AA. DD.: *Estudis sobre història de la Institució Notarial a Catalunya, en honor de Raimon Noguera*. Barcelona, 1988.

2. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*. I. Actes del I^r Simposi Internacional de 1990. Barcelona, 1991.
3. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*. II. Actes del IIⁿ Simposi Internacional de 1991. Barcelona, 1992.
4. Àngel MARTÍNEZ SARRIÓ: *Monjos i clergues a la recerca del Notariat. Estudi dels documents llatins de l'abadia de Sankt Gallen (segles VIII-XII)*. Barcelona, 1992.
5. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *Ius proprium - Ius commune a Europa. El dret comú i Catalunya*, III. Actes del III^r Simposi Internacional de 1992: *Homenatge al professor André Gouron amb motiu de la seva investidura com a Doctor Honoris Causa per la Universitat de Barcelona*. Barcelona, 1993.
6. Arcadi GARCIA I SANZ i Núria COLL i JULIÀ †: *Galeres mercants catalanes dels segles XIV i XV*, Barcelona, 1994.
7. AA. DD.: *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona, 1994.
8. Belén MORENO CLAVERÍAS: *La contractació agrària a l'Alt Penedès durant el segle XVIII. El contracte de rabassa morta i l'expansió de la vinya*. Barcelona, 1995.
9. Josep M. PUIG SALELLAS: *De remences a rendistes: els Salellas (1322-1935)*. Barcelona, 1996.
10. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, IV. Actes del IV^t Simposi Internacional de 1994: *Homenatge al professor Josep M. Gay Escoda*. Barcelona, 1995.
11. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, V. Actes del V^è Simposi Internacional de 1995. Barcelona, 1996.
12. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, VI. Actes del VI^è Simposi Internacional de 1996. Barcelona, 1997.
13. Jaume CODINA: *Contractes de matrimoni al delta del Llobregat*. Barcelona, 1997.
14. Maria Adela FARGAS PEÑARROCHA: *Família i poder a Catalunya, 1516-1626. Les estratègies de consolidació de la classe dirigent*. Barcelona, 1997.
15. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, VII. Actes del VII^è Simposi Internacional de 1997. Barcelona, 1998.
16. Tomàs LÓPEZ PIZCUETA: *La Pia Almoina de Barcelona (1161-1350). Estudi d'un patrimoni eclesiàstic català baixmedieval*. Barcelona, 1998.
17. Josep M. CRUSELLES: *Els notaris de la ciutat de València. Activitat professional i comportament social a la primera meitat del segle XV*. Barcelona, 1998.
18. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, VIII. Actes del VIII^è Simposi Internacional de 1998. Barcelona, 1999.
19. Josep SERRANO DAURA (ed.): *El territori i les seves institucions històriques*. Actes de les Jornades d'Estudi. Volum I. Barcelona, 1999.
20. Josep SERRANO DAURA (ed.): *El territori i les seves institucions històriques*. Actes de les Jornades d'Estudi. Volum II. Barcelona, 1999.
21. Anna RICH ABAD: *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial*. Barcelona, 1999.
22. Aquilino IGLESIA FERREIRÓS (ed.): *El dret comú i Catalunya*, IX. Actes del IX^è Simposi Internacional de 1999: *La família i el seu patrimoni*. Barcelona, 2000.
23. AA. DD.: *Actes del II Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona, 2000.
24. Jordi FIGA i LÓPEZ-PALOP (ed.): *Miscel·lània Lluís Figa i Faura*. Barcelona, 2000.
25. Josep SERRANO i DAURA: *Senyoriu i municipi a la Catalunya Nova. Comandes de Miravet, d'Orta, d'Ascó i de Vilalba i baronies de Flix i d'Entença*. Volum I. Barcelona, 2000.

26. Josep SERRANO I DAURA: *Senyoriu i municipi a la Catalunya Nova. Comandes de Miravet, d'Orta, d'Ascó i de Vilalba i baronies de Flix i d'Entença*. Volum II. Barcelona, 2000.
27. Daniel PIÑOL I ALABART: *El notariat públic al Camp de Tarragona. Història, activitat, escriptura i societat (segles XIII-XIV)*. Barcelona, 2000.
28. Maria VILAR I BONET: *Els béns del Temple a la Corona d'Aragó en suprimir-se l'orde*, Barcelona, 2000.
29. Cristina BORAU: *Els promotors de capelles i retaules en la Barcelona del segle XIV*. Barcelona, 2003.
30. Alfons ZARZOSO: *Medicina i Il·lustració a Catalunya*. Barcelona, 2004.
31. Santiago DE LLOBET MASACHS: *El matrimoni infantil a Catalunya i Europa*. Barcelona, 2005.
32. Joaquim ALBAREDA SALVADÓ: *El "cas dels catalans". La conducta dels aliats arran de la Guerra de Successió (1705-1742)*. Barcelona, 2005.
33. Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ: *Els magistrats de la Reial Audiència de Catalunya a la segona meitat del segle XVII*. Barcelona, 2006.
34. Imma PUIG ALEU: *Una visita pastoral al Baix Empordà als anys 1420-1423*. Barcelona, 2006.
35. Maria GARGANTÉ LLANES: *Arquitectura religiosa del segle XVIII a la Segarra i l'Urgell. Condicionants, artífexs i pràctica constructiva*. Barcelona, 2006.
36. Martín RODRIGO Y ALHARILLA: *Indians a Catalunya: capitals cubans en l'economia catalana*. Barcelona, 2007.
37. Victòria ALMUNI BALADA: *La catedral de Tortosa als segles del gòtic*, volum I, Barcelona, 2007.
38. Victòria ALMUNI BALADA: *La catedral de Tortosa als segles del gòtic*, volum II, Barcelona, 2007.
39. Nativitat CASTEJÓN DOMÈNECH: *Aproximació a l'estudi de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona. Repertori documental del segle XV*. Barcelona, 2007.
40. Jaume AUFERIL I BEA (ed.): Antoni VALLMANYA, *Poesies*. Barcelona, 2007.
41. Carles VELA I AULESA: *Especiers i canders a Barcelona a la baixa edat mitjana. Testaments, família i sociabilitat*, Volum I, Barcelona, 2007.
42. Carles VELA I AULESA: *Especiers i canders a Barcelona a la baixa edat mitjana. Testaments, família i sociabilitat*, Volum II, Barcelona, 2007.
43. Lluís MONJAS MANSO: *La reforma eclesiàstica i religiosa de la província eclesiàstica Tarraconense al llarg de la baixa edat mitjana*. Barcelona, 2008.
44. Joan SOLER I JIMÉNEZ: *La formació de la Poble de Santa Pau a redós del castell dels barons (1248-1331)*. Barcelona, 2008.
45. Jordi MORELLÓ BAGET: *Municipis sota la senyoria dels creditors de censals: la gestió del deute públic a la baronia de la Llacuna (segle XV)*. Barcelona, 2008.
46. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI (1587-1594)*. Volum I. Barcelona, 2008.
47. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI (1587-1594)*. Volum II. Barcelona, 2009.
48. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI (1587-1594)*. Volum III. Barcelona, 2009.
49. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI (1587-1594)*. Volum IV. Barcelona, 2009.

50. Francesc TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH: *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI (1587-1594)*. Volum V. Barcelona, 2009.
51. Eduard MARTÍ FRAGA: *La classe dirigent catalana. Els membres de la Conferència dels Tres Comuns i del Braç Militar (1697-1714)*. Barcelona, 2009.
52. Roser SABANÉS I FERNÁNDEZ: *Els concilis ilerdenses de la província eclesiàstica Tarraconenense a l'edat mitjana (546-1460)*. Barcelona, 2009.
53. Xavier SOLÀ I COLOMER: *El monestir de Santa Maria d'Amer a l'època moderna: religió, cultura i poder. De la reforma benedictina a la vigília de les desamortitzacions (1592-1835)*. Volum I. Barcelona, 2010.
54. Xavier SOLÀ I COLOMER: *El monestir de Santa Maria d'Amer a l'època moderna: religió, cultura i poder. De la reforma benedictina a la vigília de les desamortitzacions (1592-1835)*. Volum II. Barcelona, 2010.
55. Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ: *La mitjana noblesa catalana a la darrereria de l'etapa foral*. Barcelona, 2010.
56. Manuel GÜELL: *Els Margarit de Castell d'Empordà. Família, noblesa i patrimoni a l'època moderna*. Barcelona, 2011.
57. Josep M. GIRONELLA I GRANÉS: *Els molins i les salines de Castelló d'Empúries al segle XIV. La molta de cereals, el batanatge de teixits i l'obtenció de sal en una vila catalana baixmedieval*. Barcelona, 2010.
58. Llorenç FERRER I ALÒS: *Sociologia de la industrialització. De la seda al cotó a la Catalunya central (segles XVIII-XIX)*. Barcelona, 2011.
59. Elvis MALLORQUÍ: *Parròquia i societat rural al bisbat de Girona, segles XIII-XIV*. Barcelona, 2011.
60. Jordi ROCA VERNET: *La Barcelona revolucionària i liberal: exaltats, milicians i conspiradors*. Barcelona, 2011.
61. Josep CAPDEFERRO PLA: *Ciència i experiència. El jurista Fontanella (1575-1649) i les seves cartes*. Barcelona, 2012.
62. Montserrat RICHOU I LLIMONA: *La terra, la família i la mort al Baix Maresme (1348-1486)*. Barcelona, 2012.
63. Pere GÍFRE RIBAS: *Els senyors útils i propietaris de mas. La formació històrica d'un grup social pagès (vegueria de Girona, 1486-1730)*. Barcelona, 2012.
64. Elisa BADOSA I COLL †: *La Barcelona del barroc a través d'una família de comerciants: els Amat*. Barcelona, 2012.
65. Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ: *Felip IV i Catalunya*. Barcelona, 2013.
66. Jaume FULLOLA FUSTER: *Mequinensa: de l'aïllament agrari a l'eclosió minera*. Barcelona, 2013.
67. Vicent BAYDAL SALA: *Guerra, relacions de poder i fiscalitat negociada: els orígens del contractualisme al regne de València (1238-1330)*. Barcelona 2014.
68. Lluïsa PLA I TOLDRÀ: *Els Girona. La gran burgesia catalana del segle XIX*. Barcelona, 2014.
69. Francesc AMORÓS I GONELL: *La Guerra de Successió i l'Orde de Malta a Catalunya. Política, finances i llinatges: 1700-1715*. Barcelona, 2014.
70. Adrià CASES IBÁÑEZ: *Guerra i quotidianitat militar a la Catalunya del canvi dinàstic (1705-1714)*. Barcelona, 2015.
71. Ivan ARMENTEROS MARTÍNEZ: *L'esclavitud a Barcelona a l'època medieval*. Barcelona, 2015.
72. Albert ESTRADA-RIUS: *La Casa de la Moneda de Barcelona. Les seques reials i els col·legis d'Obrers i de Moneders a la Corona d'Aragó (1208-1714)*. Barcelona, 2015.

Acta Notariorum Cataloniae

1. Laureà PAGAROLAS I SABATÉ: *El protocol del notari Bonanat Rimentol de 1351*. Barcelona, 1991.
2. Pere PUIG I USTRELL: *Capbreu primer de Bertran acòlit, notari de Terrassa, 1237-1242*. Volum I. Barcelona, 1992.
3. Pere PUIG I USTRELL: *Capbreu primer de Bertran acòlit, notari de Terrassa, 1237-1242*. Volum II. Barcelona, 1992.
4. J. HERNANDO, J. FERNÁNDEZ, J. GÜNZBERG: *Liber examinationis notariorum civitatis Barchinone (1348-1386)*. Barcelona, 1992.
5. G. GONZALVO, M. C. COLL, O. SAMPRÓN: *El protocol del notari Pere de Folgueres (1338)*. Barcelona, 1996.
6. Rafael GINEBRA I MOLINS: *El Manual primer de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic (1230-1233)*. Volum I. Barcelona, 1998.
7. Rafael GINEBRA I MOLINS: *El Manual primer de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic (1230-1233)*. Volum II. Barcelona, 1998.
8. Miquel FORRELLAD SOLÀ: *Manual de Francesc Ajac, notari de Sabadell, 1400-1402*. Barcelona, 1998.
9. M. C. COLL, X. CAZENEUVE, J. HERNANDO: *El manual de Joan de Cabreny (1385-1386)*. Barcelona, 1999.
10. Rafel GINEBRA I MOLINS, Anna Maria DE ROCAFIGUERA I GARCIA, Jordi VILAMALA I SALVANS: *El manual de 1641 de Joan Francesc Torrellebrete, notari de Vic*. Barcelona, 2001.
11. Joan PAPELL I TARDIU: *El manual de les escriptures públiques d'Ignasi Cases i Ferrer, notari de Valls (1790-1791)*. Volum I. Barcelona, 2001.
12. Joan PAPELL I TARDIU: *El manual de les escriptures públiques d'Ignasi Cases i Ferrer, notari de Valls (1790-1791)*. Volum II. Barcelona, 2001.
13. Miquel TORRAS I CORTINA: *El manual del notari Pere Pau Solanelles de l'escrivania pública d'Igualada (1475-1479)*. Volum I. Barcelona, 2003.
14. Miquel TORRAS I CORTINA: *El manual del notari Pere Pau Solanelles de l'escrivania pública d'Igualada (1475-1479)*. Volum II. Barcelona, 2003.
15. Joan PEYTAVI DEIXONA: *El manual de 1700 de Jaume Esteve, notari de Perpinyà*. Barcelona, 2004.
16. Teresa ALEIXANDRE I SEGURA: *El Liber Iudeorum núm. 90 de l'Aleixar*. Barcelona, 2004.
17. Hug PALOU I MIQUEL: *Els libri notularum de Santa Coloma de Queralt (1240-1262)*. Volum I. Barcelona, 2009.
18. Hug PALOU I MIQUEL: *Els libri notularum de Santa Coloma de Queralt (1240-1262)*. Volum II. Barcelona, 2009.
19. Isabel COMPANYS I FARRERONS: *El protocol de 1850 del notari de Reus Francesc Sostres i Soler i del seu connotari Magí Sostres i Torra, naturals de Calaf*. Volum I. Barcelona, 2009.
20. Isabel COMPANYS I FARRERONS: *El protocol de 1850 del notari de Reus Francesc Sostres i Soler i del seu connotari Magí Sostres i Torra, naturals de Calaf*. Volum II. Barcelona, 2009.
21. Pilar MEILÁN CAMPO: *Manual de Marina de Josep Serra, notari de Mataró (1774-1775)*. Barcelona, 2010.
22. Rubén MOLINA I CAMPOY i Aymat CATAFAU CASTELLET: *La nòtula del notari Bernat Frigola de Cotlliure*. Barcelona, 2011.
23. Carme MUNTANER I ALSINA: *El Manual de Joan Pau Ferrer i Sala, notari de Sitges (1794-1796)*. Volum I. Barcelona, 2013.

24. Carme MUNTANER I ALSINA: *El Manual de Joan Pau Ferrer i Sala, notari de Sitges (1794-1796)*. Volum II. Barcelona, 2013.
25. Ricard Jordi BAÑÓ I ARMIÑANA: *Un notal alcoià dels anys 1296-1303*. Barcelona, 2013.
26. Joan SALVADÓ I MONTORIOL: *Vintè manual de Francesc Duran, notari de Barcelona. 1714*. Barcelona, 2014.
27. Albert RUBIÓ I SERRAT I Rafel GINEBRA I MOLINS: *El manual onzè d'Antoni Bosch, notari de Vic, de 1713-1714*. Barcelona, 2014.
28. Roser PUIG I TÀRRECH: *El manual de 1780 de Josep Clot Blet, notari de Reus*. Barcelona, 2015.

Llibres de Privilegis

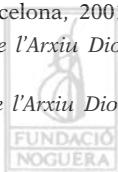
1. Max TURULL I RUBINAT, Montserrat GARRABOU I PERES, Josep HERNANDO I DELGADO i Josep M. LLOBET I PORTELLA: *Llibre de Privilegis de Cervera, 1182-1456*. Barcelona, 1991.
2. J. VALLÉS, J. VIDAL, M. C. COLL i J. M. BOSCH: *El Llibre Verd de Vilafranca*. Volum I. Barcelona, 1992.
3. J. VALLÉS, J. VIDAL, M. C. COLL i J. M. BOSCH: *El Llibre Verd de Vilafranca*. Volum II. Barcelona, 1992.
4. Antoni MAYANS I PLUJÀ i XAVIER PUIGVERT I GURT: *Llibre de Privilegis d'Olot (1315-1702)*. Barcelona, 1995.
5. Marc TORRAS I SERRA: *Llibre Verd de Manresa (1218-1902)*. Barcelona, 1996.
6. G. GONZALVO, J. HERNANDO, F. SABATÉ, M. TURULL i P. VERDÉS: *Els llibres de privilegis de Tàrraga (1058-1473)*. Barcelona, 1997.
7. Christian GUILLERÉ: *Llibre Verd de la ciutat de Girona (1144-1533)*. Barcelona, 2000.
8. Griselda JULIOL I ALBERTI: *Llibre Vermell de la ciutat de Girona (1188-1624)*. Barcelona, 2001.
9. Antoni COBOS FAJARDO: *Llibre de Privilegis de la vila de Figueres (1267-1585)*. Barcelona, 2004.
10. Teresa CARDELLACH I GIMÉNEZ, Pere PUIG I USTRELL, Vicenç RUIZ I GÓMEZ i Joan SOLER I JIMÉNEZ: *Llibre de privilegis de la vila i el terme de Terrassa (1228-1652)*, Barcelona, 2006.
11. Anna GIRONELLA DELGÀ: *Llibre groc de la ciutat de Girona*. Barcelona, 2007.
12. Joan VILLAR I TORRENT: *Llibre de privilegis de Palafrugell (1250-1724)*. Barcelona, 2007.
13. Sebastià BOSOM i Susanna VELA: *Llibre de privilegis de la vila de Puigcerdà*. Barcelona, 2007.
14. Sebastià BOSOM i Susanna VELA: *Llibre de les provisions reials de la vila de Puigcerdà*. Barcelona, 2009.
15. Vicent GARCIA EDO: *El Llibre Verd de Perpinyà (segle XII-1395)*. Barcelona, 2010.

Diplomataris

1. Josep Maria MARQUÈS: *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. IX-XIV)*. Volum I. Barcelona, 1993.
2. Josep Maria MARQUÈS: *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. IX-XIV)*. Volum II. Barcelona, 1993.

3. Pau MORA - LORENZO ANDRINAL: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de La Real de Mallorca, 1361-1386*. Volum I. Barcelona, 1993.
4. Pau MORA - LORENZO ANDRINAL: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de La Real de Mallorca, 1361-1386*. Volum II. Barcelona, 1993.
5. Maria PARDO I SABARTÉS: *Mensa episcopal de Barcelona (878-1299)*. Barcelona, 1994.
6. Albert BENET I CLARÀ: *Diplomatari de la Ciutat de Manresa (segles ix-x)*. Barcelona, 1994.
7. Esteve PRUENCA I BAYONA: *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*. Barcelona, 1995.
8. Pere PUIG I USTRELL: *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomatari dels segles x i xi*. Volum I. Barcelona, 1995.
9. Pere PUIG I USTRELL: *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomatari dels segles x i xi*. Volum II. Barcelona, 1995.
10. Pere PUIG I USTRELL: *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomatari dels segles x i xi*. Volum III. Barcelona, 1995.
11. Antoni VIRGILI: *Diplomatari de la catedral de Tortosa (1062-1193)*. Barcelona, 1997.
12. Josep M. MARQUÈS: *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona (924-1300)*. Barcelona, 1997.
13. Ramon MARTÍ: *Col·lecció diplomàtica de la Seu de Girona (817-1100)*. Barcelona, 1997.
14. Xavier PÉREZ I GÓMEZ: *Diplomatari de la cartoixa de Montalegre (segles x-xii)*. Barcelona, 1998.
15. Andreu GALERA I PEDROSA: *Diplomatari de la vila de Cardona (anys 966-1276)*. Barcelona, 1998.
16. Ramon SAROBÉ: *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny (1070-1200)*. Volum I. Barcelona, 1998.
17. Ramon SAROBÉ: *Col·lecció diplomàtica de la Casa del Temple de Gardeny (1070-1200)*. Volum II. Barcelona, 1998.
18. Gaspar FELIU i Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Volum I. Barcelona, 1999.
19. Gaspar FELIU i Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Volum II. Barcelona, 1999.
20. Gaspar FELIU i Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Volum III. Barcelona, 1999.
21. Jesús ALTURO I PERUCHO: *Diplomatari d'Alguair i del seu monestir santjoanista de 1076 a 1244*. Barcelona, 1999.
22. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515)*. Volum I. Barcelona, 2000.
23. M. Josepa ARNALL I JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515)*. Volum II. Barcelona, 2000.
24. Pere PUIG, Vicenç RUIZ i Joan SOLER: *Diplomatari de Sant Pere i Santa Maria d'Ègara. Terrassa, 958-1207*. Barcelona, 2001.
25. Antoni VIRGILI (ed.): *Diplomatari de la catedral de Tortosa (1193-1212)*. *Episcopat de Gombau de Santa Oliva*. Barcelona, 2001.
26. Antoni BACH I RIU: *Diplomatari de l'Arxiu Diocesà de Solsona (1101-1200)*. Volum I. Barcelona, 2002.
27. Antoni BACH I RIU: *Diplomatari de l'Arxiu Diocesà de Solsona (1101-1200)*. Volum II. Barcelona, 2002.

28. Josep M. PONS i GURI i Hug PALOU i MIQUEL: *Un cartoral de la canònica agustiniana de Santa Maria del castell de Besalú (segles x-xv)*. Barcelona, 2002.
29. Manuel PASTOR i MADALENA: *El cartulari de Xestaltar: memòria escrita d'un senyoriu valencià*. Barcelona, 2004.
30. M. Josepa ARNALL i JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1517-1713)*. Volum III. Barcelona, 2005.
31. M. Josepa ARNALL i JUAN: *Lletres reials a la ciutat de Girona (1517-1713)*. Volum IV. Barcelona, 2005.
32. Arxiu Municipal de Girona: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Volum I. Barcelona, 2005.
33. Arxiu Municipal de Girona: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Volum II. Barcelona, 2005.
34. Arxiu Municipal de Girona: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Volum III. Barcelona, 2005.
35. Joan PAPELL i TARDIU: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Santes Creus (975-1225)*. Volum I. Barcelona, 2005.
36. Joan PAPELL i TARDIU: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Santes Creus (975-1225)*. Volum II. Barcelona, 2005.
37. Josep BAUCCELLS, Àngel FÀBREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capítular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum I. Barcelona, 2006.
38. Josep BAUCCELLS, Àngel FÀBREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capítular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum II. Barcelona, 2006.
39. Josep BAUCCELLS, Àngel FÀBREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capítular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum III. Barcelona, 2006.
40. Josep BAUCCELLS, Àngel FÀBREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capítular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum IV. Barcelona, 2006.
41. Josep BAUCCELLS, Àngel FÀBREGA, Manuel RIU, Josep HERNANDO i Carme BATLLE (eds.): *Diplomatari de l'Arxiu Capítular de la Catedral de Barcelona. Segle XI*. Volum V. Barcelona, 2006.
42. Jordi BOLÒS: *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Serrateix (segles x-xv)*. Barcelona, 2006.
43. Joan FERRER i GODOY: *Diplomatari del monestir de Sant Joan de les Abadesses (995-1273)*. Barcelona, 2009.
44. Irene LLOP (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Casserres*. Volum I. Barcelona, 2009.
45. Irene LLOP (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Casserres*. Volum II. Barcelona, 2009.
46. Josep Maria MARQUÈS i PLANAGUMÀ: *El Cartoral de Rúbriques Vermelles de Pere de Rocabertí, bisbe de Girona (1318-1324)*. Barcelona, 2009.
47. Jordi BOLÒS: *Diplomatari del monestir de Sant Pere de la Portella*. Barcelona, 2009.
48. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum I. Barcelona, 2010.

49. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum II. Barcelona, 2010.
50. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum III. Barcelona, 2010.
51. Ignasi J. BAIGES, Gaspar FELIU, Josep M. SALRACH (dirs.): *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Volum IV. Barcelona, 2010.
52. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdén*. Volum I. Barcelona, 2010.
53. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdén*. Volum II. Barcelona, 2010.
54. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdén*. Volum III. Barcelona, 2010.
55. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdén*. Volum IV. Barcelona, 2010.
56. Rodrigue TRÉTON (ed.): *Diplomatari del Masdén*. Volum V. Barcelona, 2010.
57. Ernest BELENGUER CEBRIÀ (ed.): *Col·lecció documental del regnat de Ferran II i la ciutat de València (1479-1516)*. Volum I. Barcelona 2011.
58. Ernest BELENGUER CEBRIÀ (ed.): *Col·lecció documental del regnat de Ferran II i la ciutat de València (1479-1516)*. Volum II. Barcelona 2011.
59. Jesús ALTURO I PERUCHO: *Diplomatari d'Alguair i del seu monestir duple de l'orde de Sant Joan de Jerusalem (1245-1300)*. Barcelona, 2010.
60. Ramon CHESÉ LAPEÑA (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere d'Àger fins 1198*. Volum I. Barcelona, 2011.
61. Ramon CHESÉ LAPEÑA (ed.): *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere d'Àger fins 1198*. Volum II. Barcelona, 2011.
62. STEFANO M. CINGOLANI: *Diplomatari de Pere I el Gran. 1. Cartes i Pergamins (1258-1285)*. Barcelona, 2011.
63. Pere PUIG I USTRELL, Vicenç RUIZ I GÓMEZ, Joan SOLER JIMÉNEZ, Alan CAPELLADES I RIERA: *Diplomatari de Sant Pere d'Ègara i Santa Maria de Terrassa, 1203-1291*. Barcelona, 2013.
64. Elvís MALLORQUÍ GARCIA: *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Galligants (911-1300)*. Volum I. Barcelona, 2013.
65. Elvís MALLORQUÍ GARCIA: *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Galligants (911-1300)*. Volum II. Barcelona, 2013.
66. Pere PUIG I USTRELL, Javier ROBLES I MONTESINOS, Vicenç RUIZ I GÓMEZ, Joan SOLER I JIMÉNEZ, Alan CAPELLADES I RIERA: *Diplomatari de Sant Llorenç del Munt, 1101-1230*. Barcelona, 2013.
67. Elvís MALLORQUÍ GARCIA: *Col·lecció diplomàtica dels Cartellà, cavallers de Maçanet de la Selva (1106-1301)*. Barcelona, 2015.
68. Stefano M. CINGOLANI: *Diplomatari de Pere el Gran. 2. Relacions internacionals i política exterior (1260-1285)*. Barcelona, 2015.
69. Sergi GRAU TORRAS, Eduard BERGA, Stefano M. CINGOLANI: *L'herètica pravitat a la Corona d'Aragó: documents sobre càtars, valdesos i altres heretges (1155-1324)*. Volum I. Barcelona, 2015.
70. Sergi GRAU TORRAS, Eduard BERGA, Stefano M. CINGOLANI: *L'herètica pravitat a la Corona d'Aragó: documents sobre càtars, valdesos i altres heretges (1155-1324)*. Volum II. Barcelona, 2015.

